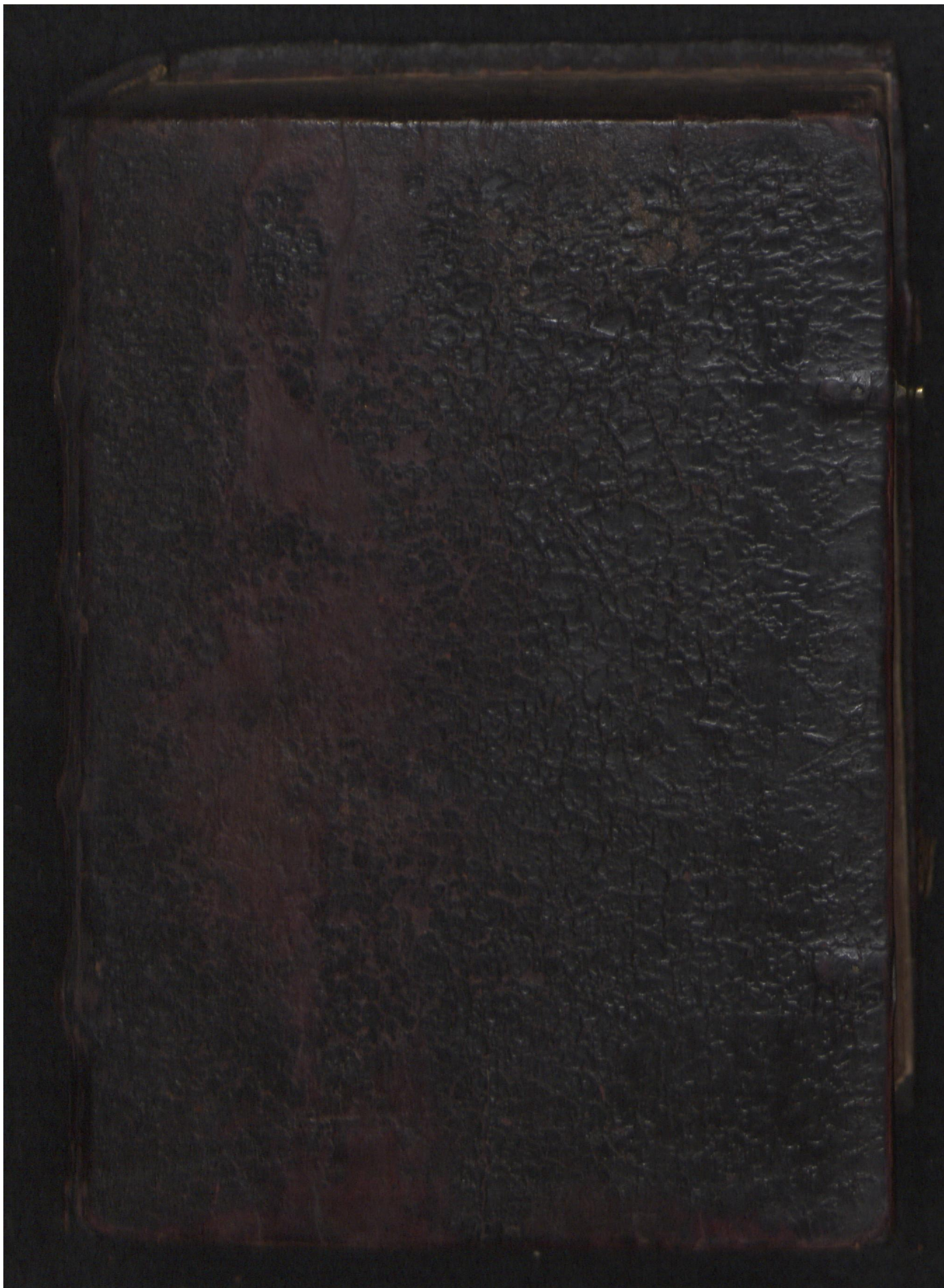
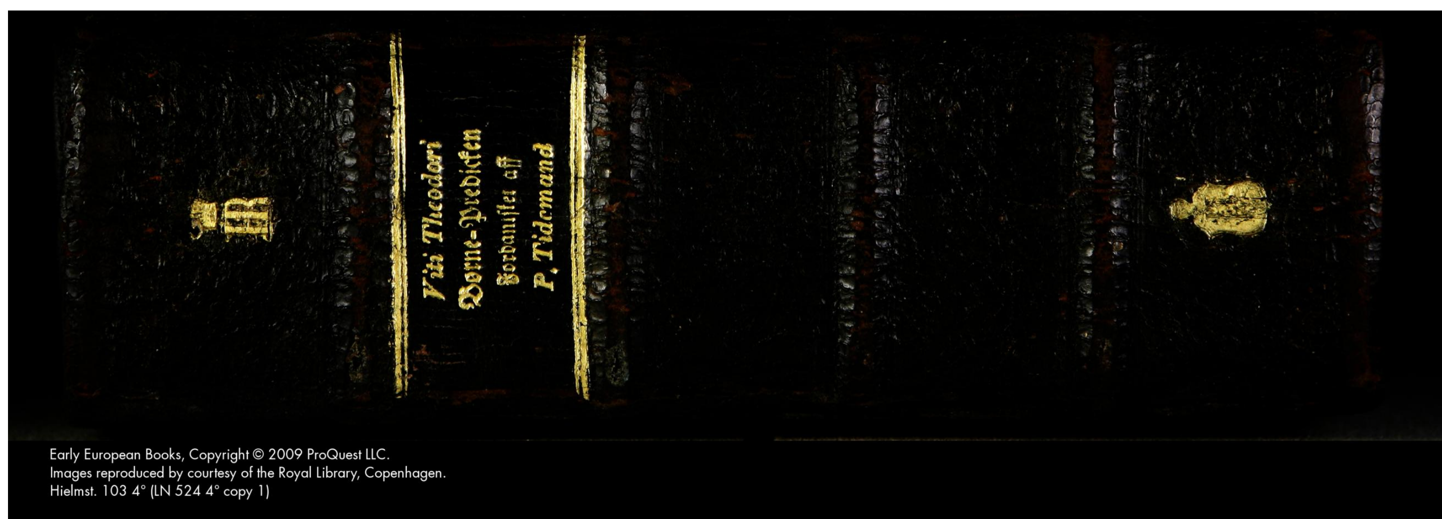
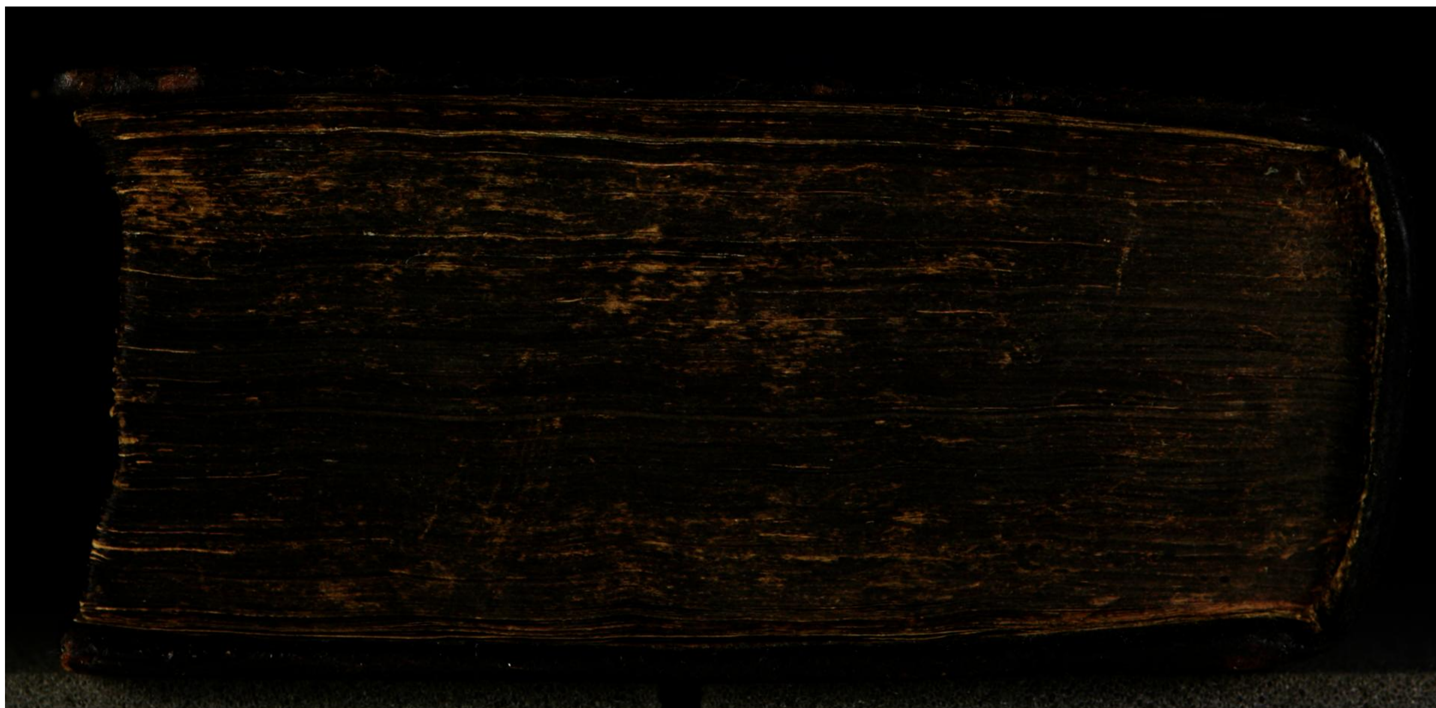

Viti Theodori
Børne-Predicken
Fordansket aff
P. Tidemand

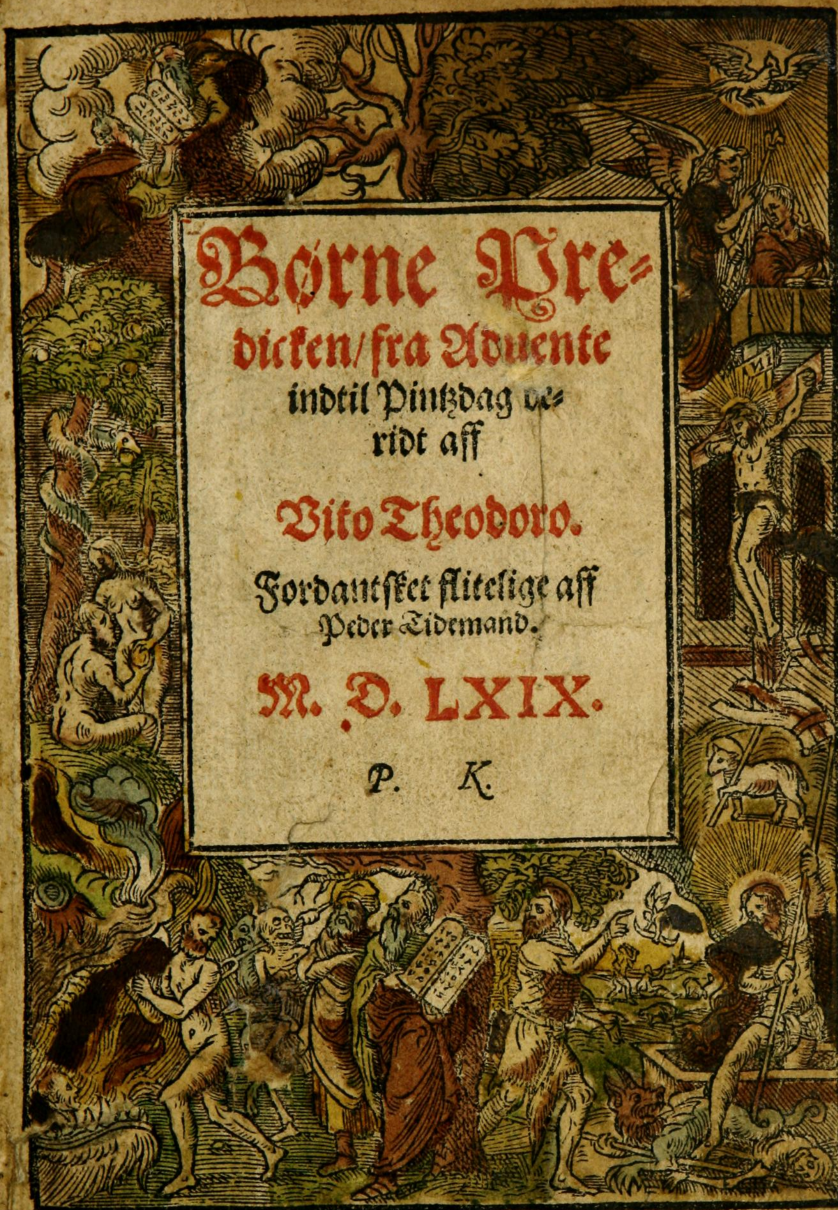

M. Tischer fecit

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Børne Pre-dicken/fra Aduente indtil Pintzdag ve-ridt aff

Vito Theodoro.

Fordantsket flitelige aff Peder Tidemand.

M. D. LXIX.

P. K.

Ecclesiast. 5.

Visshed ophøyer sine Børn oc anammer dem som hende søge. Huo som hende elsker/ han elsker liffuit

Erlig oc velbyrdig Mand Johan Frijs til Hesselager Kongelig Maiestatz Canceler.

✣

GVds naade formedelst hans enbaarne Søn JEsum Christum vor eniste Frelsere. Kiere Her Canceler / den Hellige Paulus formaner sine Colosser / at de skulle lade vor HErris Christi Ord bo rigelige iblant dem / i al vissdom / at de kunde lære oc vnderuise huer andre der met. Denne formaning er først der til nyttelig / at wi skulle vide / huorledis Gud vil / at wi aleniste skulle lære at kiende hannem aff hans Ord / i huilcket hand obenbarede sig / der hand gaff oss sin vilie til kiende / oc icke anderleds eller i andre maade. Thi det er fast oc vist / at Gud vil huercken giffue troen eller Aanden wden ordet / oc at huor som troen icke er / der kand icke heller Guds Aand vere / saa aldelis vil Gud røre oc opuecke hiertet aleniste formedelst det mundelige eller screffne Ord / som enten Predickis / læsis faar oss / eller wi oc selff læse / Oc icke formedelst nogen hemmelig obenbaring alsomeniste / som mange paa denne dag foracte ordet oc robe / Aand / Aand / huor met de baade suige sig selff / oc føre mange andre i vildfarelse. Der faare siger oc Christus selff / Søger i scrifften / thi hun bær vidnisbyrd om mig. Hand siger icke / Søger mig met eders egne tancker / tøffuer oc venter ny obenbarelser aff Himmelen / men søger i Scrifften / læser / lader læse faar eder oc hører Guds Ord / i huilcket ieg rettelige be-

scriffuis / forkyndis oc bæris frem / der skulle i finde den hellig Aand / huilcken der skal obenbare mig i eders hierte / Thi det er wmuligt / at i kunde finde mig wden scrifften / Lige som oc Christi Foreldre / der de haffde mist hannem / icke kunde finde hannem anden sted / end i Guds Tempel.

Abraham viser oss ocsaa der hen / Luce xvj. De haffue / siger hand / Mosen oc Propheterne / lad dem høre de samme / det er / Der er ingen anden vey til salighed / end læse oc høre Propheterne / tro oc forlade sig paa Guds Ord / oc leffue der effter. Dissligest scriffuer Lucas ocsaa smuct i Apostlernis gerninger vdi det viij. Capittel. Huorledis den Kammersuend aff Morland / sad i sin vogn / oc læsde den Prophete Esaiam / oc der hand icke forstod huad det vaar hand lesde / loed Gud icke obenbare hannem Prophetens forstand formedelst Aanden eller nogen Engel / Men HErrens Engel befaler Philippo / at hand skal vdlegge Kammersuenden Esaiam / Predicke Euangelium / oc døbe hannem : Saa bliffuer hand en Christen der met / at hand selff læss / oc hører aff Philippo scrifftens vdleggelse. Oc huad ville wi mere tale der om ? Christus vilde icke selff i anden maade opliusse de tho Discipler / som ginge fra Jerusalem til Emahus Paaske dag at afften (alligeuel hand kunde det vel giort) oc obenbare dem sin død oc Opstandelse / end formedelst Scrifftens vdleggelse / At wi io icke skulle foracte / men høyt acte det mundelige oc screffne Ord / som det / formedelst huilcket Gud vil alenisste giffue troen oc sin hellig Aand. Der faare siger Paulus / at de Colosser skulle lade Guds Ord bo rigelige iblant dem / det er / det skulle icke vere som en fremmet wbekynt Gest iblant dem / men offuermaade vel bekynte / som deris neste Nabo / der de haffue daglige omgengelse met.

Der nest er det ocsaa gantske nytteligt / at wi offte høre Guds Ord / eller flitelige læse oc betracte det / for de wsigelige mange fristelser skyld oss føris daglige paa wden affladelse aff Dieffuelen / Verden oc vort eget legeme / huilcke det er oss wmuligt / at wi kunde imodstaa eller fri oss fra / wden alenisste form. delst Guds Ord.

Der skal ingen tencke at Dieffuelen er stille eller soffuer / men lige som hand arbeydede paa i Paradis / at forderffue det gantske Menniskelige slecte i grunden / saa giør hand end nu stedze sin flid wden affladelse / oc forderffuer den største part aff det gantske Menniskelige slecte / Lige som Chrisostomus siger / Dieffuelen soffuer aldri / men hand tracter effter alt det / som er vor sielis salighed skadeligt oc forderffueligt. Oc den hellige Petrus siger / Hand gaar omkring oss som en brølende Leue.

Oc efftersdi hand veed / at huert Menniske fristis aff sit egit legeme / som Jacobus siger / da giffuer hand grandgiffuelige act paa huor til it Menniske er mest tilbøylig aff sin nature / det samme optender hand hannem til / oc skiuder hannem ind. Lige som saa dant smuct giffuis til kiende / in *Vitis Patrum* met Macario / huilcken Macarius der haffde seet i en syn / huorledis Dieffuelen gick omkring i Verden / oc haffde mange flasker hengendis omkring sig / aff huilcke hand skencte huert Menniske / effter som hans art oc nature vaar tilbøylig til.

Efftersdi Cain vaar optent til vrede imod Abel / da skencte hand begeret saa fult aff had oc affuind faar hannem / at hand bedreff it gruseligt mord / oc slo sin egen Broder ihiel. Kong Saul haffde aff sin nature lyst til Verdzlig ære oc herlighed / oc vaar fordi gruselige vred paa Dauid / at den Kongelige krune skulde tagis fra hannem oc hans Efterkommere (som det oc skede) oc komme til Dauid igen / Der er strax Dieffuelen til rede / oc skencker saa fuld en maade faar hannem aff ærigheds oc hoffmods flaske / at Kong Saul lader icke aff at forfølge Dauid / før hand forderffuer sig selff der met. Lige skencte hand ocsaa wkyskhed i faar Dauid / der hand brende i wchristelig kierlighet / at den Mand som haffde tilforn verit effter Guds hierte / bleff en Horkarl oc Mandrabere. Achitophel vaar optent met forræderi imod Dauid / hannem forfremmer oc tilskynder hand saa der i / at hand aldelis forderffuis der offuer. Den wlydige oprøriske Absolon som sette sig op imod sin Fader / skencte hand ocsaa aff wlydigheds flaske / at hand førde

sig selff om halsen. Dieffuelen skencte ocsaa den gerige Judas aff gerigheds flaske (huilcken der er en begyndelse til alt ont) at hand forraadde vor HErre Christum / oc saalde hannem for en ringe pending (huilcken hand dog fick aldri got aff) til den euige fordømelse.

Lige saa skencker oc Dieffuelen huert Land aff sine besynderlige flasker effter Landens art oc nature. Som wi see faar øyen / at der brugis større gerighed i det ene Land / større wkyskhed i det andet / større hoffmodighed oc offuerflødighed i det tredie / større hadskhed oc grumhed i det fierde / etc. effter huert Lands besynderlige tilbøylighed oc Dieffuelens indskiudelse.

Saadane fristelser / siger ieg / er det oss wmuligt / at wi kunde staa imod / efterdi wi aff vor forderffuede nature ere saa tilbøylige der til / som det selskab er til dantz / der tøffuer huer stund effter at Tromslageren skal sla op / Wden alenist formedelst Guds ord / at wi det flitelige høre / læse oc betracte. Der faare prisis oc Guds Ord alleuegne saa herlige i Scrifften / som besynderlige i den cxix. Psalme / kaldis det it Liuss / huilcket wi skulle vandre effter / oc beuare oss / at wi icke skulle støde oss i mørcket. Oc den hellige Petrus kalder Guds Ord it Liuss / som skin i en mørck sted / oc efftherdi vort kiød oc blod er forderffuit oc syndeligt / oc Verden fuld met forargelse / da vandre wi her paa Jorden / som i en mørck sted / oc det kand snart ske / at it Menniske enten kand aff sig selff falde i synd oc vildfarelse / eller føris aff andre / Da giørs det vel behoff / at it Christet Menniske stedze bær dette liuss i sine hender / bortdriffuer oc offueruinder alle fristelser der met / lige som Christus oc selff giorde / Matth. iiij. Oc i saa maade er det io gantske nytteligt / at wi lade Christi Ord bo rijgelige iblant oss / det er / wi skulle stedze omgaass der met / oc tale der om / lige som de hellige Propheter Moises oc David / etc. oc de hellige Apostle / ia Christus selff sade daglige hoss oss i vore huss / oc talede venlige met oss der om.

For det tredie skulle wi oc aluerlige betencke / huor trolige vor kiere HErre Christus haffuer giffuit oss atuarsel / at der skal

komme

komme megen forfølgelse i den siste tid/ oc den Christne Kircke skal da mere plagis end nogen tid tilforn. Fordi at Dieffuelen vel veed/ at den yderste dag er nu nær faar dørren/ paa huilcken hand skal rumme sin gamle bolig/ der hand nu lenger end halff siette tusinde aar/ haffuer verit en Første offuer / oc kastis hen met alle de Vgudelige i Helffuedis euige ild / da vil hand paa det siste / før hand rummer bort/ giøre sit beste/ oc bruge al sin mact der til/ met Kettere oc Tiranner / at hand kand fordempe vor kiere HErris Christi Ord / oc til intet giøre hans Christne Kircke / som alle Christelige hierte oc paa denne dag see/ at den sande Guds Kircke er liden/ imod den store vtallige hob at regne / som hende forfølge / oc at der huer dag voxer vildfarelse/ oc ny falske Lærere komme op.

Her imod bør oss/ som haffue Guds Ord/ oc acte at bliffue der ved/ icke at vere forsømelige/ men flitelige høre/ læse oc anamme det / tacke Gud der faare / søge den hellig Aands trøst oc husualelse der i/ oc io søge HErren/ den stund wi kunde finde hannem. Fordi at huo som forsømmer naadens tid / hand skal paa det siste søge / oc icke finde/ hand skal robe/ men HErren skal vere for longt borte/ oc icke ville mere høre/ Som Exempel nock giffue til kiende / at der som de herligste Kircker haffue verit i Grecia / i Asia/ i Rom / der er nu Machmets oc Antichristens verstyggelse oc wrenlighed. Oc det synis / at det vil den samme vey hen vd met oss / Wi foracte det hel[illegible]ge Euangelion/ de ere gantske faa/ som det saa høre/ at de forbedris / oc bliffue fromme der aff / Den største part gaar hen / mand Predicker oc siger dem huad mand vil / saa giøre de dog/ huad dem lyster oc tencke / oc de ville alligeuel bliffue salige. Men her see sig huer selff faare / som hannem ligger mact paa.

Dette ere oc forferdelige ord / at vor kiere HErre Christus siger/ Ment du/ at naar Menniskens Søn skal komme / hand skal finde tro paa Jorden ? Det er end got paa denne dag/ wi haffue Guds ord klart oc rent/ Sacramenterne ere i deris rette brug i vore Kircker / Retsindige Predickere forkynde Euangelion retteligen.

Men denne Christi Prophecie giffuer til kiende / at den rette lerdom skal formørckis her effter imod HErrens dag / saa at der skal ingen sted findis retsindige Predickere / oc den rette Kircke skal vndertryckis formedelst Dieffuelen oc de Vgudelige. Som wi oc allerede paa denne dag see faar øyen / at Paffuen oc Vgudelige Førster / arbeyde der paa met al mact / at de kunde nedlegge oc borttage alle fromme Predickere / oc den rette lerdom.

Der faare bør oss end ocsaa / at tencke paa vore Efterkommere / oc vere omhyggelige for dem / oc arbeyde paa aff vor yderste formue / at Euangelij liuss ocsaa maa skinne faar dem / saa vel som wi haffue hafft trøst oc husualelse der aff. Oc saadant kand icke ske i bedre maade / end der som wi først aluerlige bede Gud / at hand vil beuare sit salige Ord / oc lade sit Euangelij liuss skinne faar vore Efterkommere / oc affuerie Dieffuelen / som det gerne vil forstyre met sine lemmer oc Tilhengere. Der nest at wi met scrifft oc forstandelige Bøger / skulle lade den rette lerdom findis klar oc reen effter oss / oc lige som aff haand i haand antuordis fra oss til vore Efterkommere / At skede det sig end saa (som vel er befryctendis) at den aandelige hunger oc dyre tid / der Amos taler om / komme paa / saa at mand icke kunde faa Guds Ord at høre / der som mand end løbte oc søgte det / fra det ene Haff til det andet / fra Norden til Østen / At de arme vdualde Christne end da kunde finde Predickestolen (det er Guds Ord i saadane Christelige Bøger) vdi sengehalmen oc vnder bencken / som offte er skeet / oc end skeer paa denne dag mange steder / der som Guds Ord icke maa Predickis obenbare.

Til alt dette / som er / at wi formedelst ordens hørelse oc lessning kunde faa troen oc den hellig Aand / Item at wi i alle fristelser kunde trøste oc styrcke oss der met / Oc at wi fremdelis i denne siste farlige tid kunde opholde oss der met imod forfølgelse / Ketteri oc atskillig vildfarelse / Oc for det siste / at vore Efterkommere end kunde haffue en liden Husspredicken at trøste sig met / i den siste farlige tid / som dem vil falde til at leffue vdi effter vor død / Tha vilde

ieg

ieg som en fattig Kircketienere hielpe der til aff min formue / oc haffuer fordi vdsæt aff Tydske paa vort Danske maal denne Viti Theodori Børne Postille / i huilcken den Christelige lerdom vdleggis oc forklaris grundelige oc forstandelige / oc er en gantske nyttelig Bog til disse oc mange andre stycke / for oss oc vore Effterkommere indtil Verdens ende.

Mand siger om Førsters sendinge Breff / at de skulle læsis tre gonge / at mand kand forstaa dem rettelige / men denne Bog er verd at læse siu gonge tre gonge / det er / offte oc mange gonge / saa aldelis nytteligt er alt det her findis vdi / oc intet offuerflødigt eller vnytteligt / huilcket ieg vel veed oc intet tuil paa at alle fromme Læsere skulle samtycke met mig.

Oc effterdi / kiere Her Canceler i haffue besynderlig kierlighed til Guds Ord / oc met stor flid oc aluerlighed forfremme den rette lerdom oc ordens Tienere i Danmarcks Rijge / da vilde ieg tilscriffue eder dette mit arbeyde / oc lade denne Bog / i huilcken vor saligheds vey bescriffuis saa klarlige / vdgaa vnder eders Naffn. Fordi oss bør aff vor fattige formue / at beuise vor tieniste oc vere dem tacknemelige / som bete deris gode vilie / oc forfremme Christi Euangelium oc hans Christelige Kircke. Fremdelis er min ydmyge Bøn til eder / at i ville tage dette mit ringe arbeyde til tacke / oc lade min tieniste vere eder behagelig. Den almectigste Gud / vor HErris oc Frelseris Jesu Christi Fader / hand regere eder met sin hellig Aand / oc vocte eder fra alt det som eder i kand vere skadeligt baade til lijff oc siel / Amen.

Giffuit i Kiøbmenhaffn S. Laurenti dag / Anno 1555.

Eders.

Veluillige oc ydmyge Tienene.

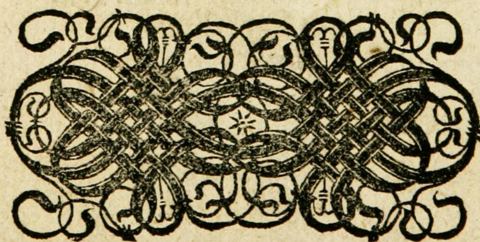
Peder Tidemand.

Denne Børne Postille til den Christelige Læsere.

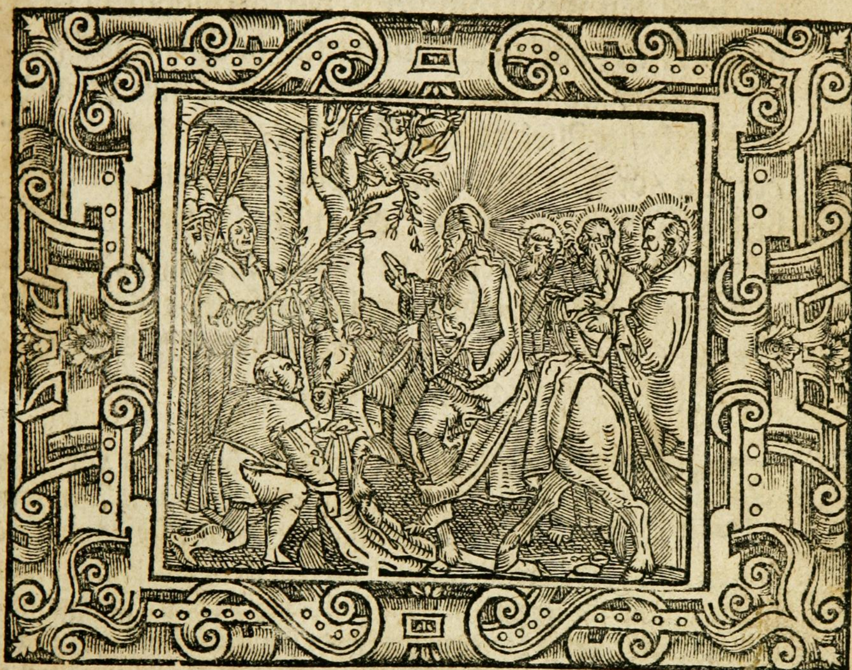
♣

IEg er vel ringe met Titel oc Naffn/
Men dog icke ringe til nytte oc gaffn.
At henge vd krantz giørs icke behoff/
Naar vin er god/ hand sælis vel dog.
Jeg giffuer dig Olie oc skencker dig Vijn/
At du skalt først kiende Synden din.
Der nest søge hielp hoss Jesum Christ/
Som er alene din salighed vist.
Om Kaarssit at bære oc troens fruct/
Met andre Dygder/ieg lærer dig smuct.
Ver flitig at læse/ giff act der paa/
At du kant mig til grunde forstaa.
Da skalt du aff mig vel faa stort gaffn/
End dog ieg fører saa ringe it naffn.

Den

Den Første Søndag i Aduente/Euangelion Matthei 21.

DEr de komme nu nær til Jerusalem / til Bethphage / hoss Oliebierget / da sende Jesus tho aff sine Discipler / oc sagde til dem: Gaar bort i den by / som ligger faar eder / oc i skulle strax finde en Aseninde bunden / oc it Føl hoss hende/ løser

løſer dem / oc fører dem til mig / Oc der ſom nogen taler eder noget til/ da ſiger / HErren haffuer dem behoff/ſaa ſkal hand ſtrax lade eder tage dem. Det ſkede altſammen/at det ſkulde fuldkommis/der er talet formedelſt Propheten / ſom ſiger: Siger Zions Daatter/ See/din Kong kommer til dig ſactmodig/oc rider paa it Aſen / oc paa den vndertuingde Aſenindis Føl. Diſciplene ginge hen / oc giorde/ ſom Jeſus befalede dem/oc hente Aſelinden oc Føllet/ oc lagde deris kleder der paa / oc ſette hannem der paa. Men meget Folck bridde Kleder paa veyen / de andre hugge grene aff træene/ oc ſtrødde dem paa veyen. Men Folcket ſom gick faare oc følde effter / robte oc ſagde : Hoſianna Dauids Søn/ Loffuit vere den ſom kommer i HErrens Naffn/ Hoſianna i det høye.

Chriſtus obenbarer ſig met ſin Indridelſe.

DEtte Euangelion er en Hiſtoria huorledis vor kiere HErre Chriſtus reed ind i Jeruſalem paa it Aſen ſom hand haffde lent / oc loed ſig der obenbare ſee oc vdraabe ſom en Kong oc den rette Meſſias/ Jøderne til en atuarſel/at ingen ſkulde aarſage ſig der met/ at hand haffdeført ſit væſen ſaa hemmelige oc lønlige/ at der kunde ingen kiende hannem/ Fordi at de bære her baade vidniſbyrd/først Hiſtorien/oc der neſt Propheten Zacharias/ at denne Jeſus Nazarenus/ ſom rider ind i Jeruſalem paa it Aſen/ er den rette Kong oc Meſſias / Thi Propheten Zacharias kalder hannem en Kong/ Din Kong/ſiger hand/kommer : Der til met vdrober Folcket hannem obenbare/at hand er Dauids Søn.

Dette Naffn er gantſke herligt i Verden/ fordi at det befatter den høyſte oc herligſte ſtat/ ſom er offuer alle ſtatte / Der faare tenckte Jøderne / at naar deris Kong den rette Meſſias ſkulde komme/ da

me/da ſkulde hand føre en herlig ſtat/ ſom andre Konger/oc lade ſig ſee met ſtor bram oc pral. Men Propheten Zacharias giffuer Jøderne atuarſel mod ſaadane tancker: Eders Meſſias/ ſiger hand/ Skal vere en Kong/ oc haffue it herligt Rijge/ Men icke ſom Verdzlige Konger/ Thi at huo ſom vil ſee paa hans væſen/ſom det er faar Verden/hand ſkal befinde/at hand er fattig oc ælendig/Der faare naar andre Konger bramme met veldige Reyſener/ met mange Førſter oc Herrer/ſom ride met dem oc tiene i deris gaard/vdi ſtor herlighed oc kaaſtelige Klæder/ da ſkal denne Kong komme ridende paa it Aſen ſom er laant/oc paa en vndtuingd Aſenindis Føl. Der faare lader icke beſuige eder/ ſeer icke til ſtort velde oc venter icke Verdzlig pral oc bram/ giffuer act paa det fattige lente Aſen/ der ſkal denne Kong lade ſee oc finde ſig paa/ naar hand fører oc lader ſee ſin ſtore Verdzlige herlighedt ſom denne dagis Hiſtorie oc giffuer til kiende/ at det gick lige ſaa til.

Zacharias lærer huordan mand ſkal vente Meſſiam.

Vor HErre Chriſtus ſender tho Diſciple til den By/ nær hoſſ Jeruſalem/ oc befaler dem hente ſig it Aſen/ oc der de komme der met befaler hand at de ſkulle berede hannem det/ at hand kand ride der ind paa i Jeruſalem/oc lade ſig ſee ſom den rette Kong offuer Zion. Her er icke tuil paa/ at vor HErre Chriſtus haffuer io giort en deylig Predicken om denne hans inridelſe/ oc vdlagd Propheten Zachariam faar ſine Diſciple/ Der faare begynde Diſciplene/ſom Lucas ſiger/at loffue Gud met glede oc høy røſt/ for alle de vnderlige gerninger ſom de haffde ſeet/ oc de robe om vor HErre Chriſto/at hand er den rette Meſſias/ ſom der ſtaar i den cxviij. Pſalme: Loffuit vere den ſom komme en Kong i HErrens Naffn/ De kalde Chriſtum obenbare en Kong/ alligeuel at hand fører it fattigt ælendigt væſen/oc de ſette det til met/ at hand er en Kong/ ſom kommer i HErrens Naffn/ huilcken Gud haffuer giffuit oc beſkicket dette folck til en Kong/ at begynde it andet regimente/end Verdzlige Konger haffue. Saa ſkede nu denne indridelſe obenbare/oc vaar tilforn Propheteret aff Propheten Zacharia/ paa det/ at huer mand ſkulde kiende oc anamme vor HErre

Hiſtorien huorledis det gick til met indridelſen.

Jesum Christum/som den rette Kong i Zion/ der saa lang tid vaar loffuit aff Gud formedelst Propheterne/ oc nu først obenbarede sig.

Huad Christus haffuer for it Rijge.

Men huad er hans Rijge / eller huad er hand for en Kong/ Effterdi hand er saa fattig oc ælendig faar Verden / oc haffuer aldelis inted/ vden at hand i sin høyste ære rider ind paa it laant Asen? Saadant er io en stor fattigdom. Her skalt du nu høre Prophe- ten fremdelis/ oc lære det met høyste flid. Din Kong / siger hand/ kommer til dig ridende paa it Asen / fattig oc ælendig / naar mand vil regne det imod andre Kongers pral oc herlighed: Men foracte hannem der faare icke/oc holt dig icke der faare til dem som prale oc føre store bram i Verden/Fordi at hans Rijge er it andet Rijge / oc hans bram oc herlighed er ocsaa anderledis/end i Verden er. Hand er retferdig oc en frelsere / J disse thu ord staar nu aldelis denne Kongis Rijge oc herlighed/huad hand haffuer/oc huor til wi skulle bruge hannem: Verdzlige Konger haffue pendinge oc godz Land oc Folck/ der met prale de / oc huer mand holder dem der faare faar øyen oc i stor anseelse. Men see rettelige paa dem/ huo ere de? Fat- tige syndere / som for deris synders skyld ere i Guds vrede / oc staa i den euige dødz fare / Huo ere nu de / der de regære offuer? De ere ocsaa fattige syndere / oc der kand ingen hielpe den anden. Din Kong eller Første kand hielpe dig / at du / oc det som dig hører til kand nogen stund bliffue met fred / oc at du vden fare kand søge din næring oc bruge din handel / mere kand hand icke hielpe eller vere dig nyttelig/naar som hand end giør aff al sin formue oc yder- ste mact / hand lader dig dø i synd oc vdi døden / Ja hand kand met alt sit godz oc formue icke hielpe sig selff i det ringeste / oc naar det kommer der hen/at mand skal dø/oc frem faar Guds dom/ da giel- de Konger oc bønder / Førster oc Staadere lige meget / der haffuer ingen nogen fordel faar den anden / Den ene er lige saa ælendig/ trøsteløss/ hielpeløss oc fattig/som den anden.

Dette euige iemmer finder du icke i dette Rijge/ oc hoss den- ne Kong/ Thi denne kaldis en retferdig Kong/som er vden al synd/ oc haffuer saadant it Rijge oc Folck/som ocsaa er retferdigt oc vden

synd. Fordi at hans Regimente gaar besynderlige der hen/ at hand vil hielpe aff synd/ oc giøre oss retferdige oc salige/ som Prophecierne smuct vidne om: De Retferdige/ siger den cxviij. Psalme/ skulle gaa igennem denne port. Oc Esai. xxxv. Der skal vere en gensti oc en vey/ som skal kaldis de Helligis vey/ at der skal ingen wren gaa paa. Oc Johannes/ Den som er født aff Gud/ synder icke. In summa/ Huor dette Rijge oc denne Kong er/ der er ingen synd/ men retferdighed oc liffuit/ Thi hand er en retferdig Kong/ icke aleniste for sin Persone/ at hand er selff uden synd/ men ocsaa paa sine Underdanis oc Rijgis vegne/ huilcke hand giør retferdige/ oc hielper dem aff synd/ Huor faare skulde ellers Propheten rose oc prise denne retferdighed/ der som hun skulde icke komme oss til gode? Huor faare vilde hand biude oss at wi skulde fryde oss i denne Kong/ der som wi skulde icke vere delactige i denne gode?

Christus en retferdig Kong.

Det andet er/ at hand er icke aleniste Retferdig/ men ocsaa en Frelsere/ eller Hielpere/ som oss vil hielpe/ beskerme oc redde fra vore argiste Fiender/ Dieffuelen oc Døden. Betenck dig nu/ Andre Konger ere herlige oc kaastelige faar Verden/ Der imod er denne Kong fattig oc arm. Men huad kunde alle andre Konger met alt deris godz oc formue/ enten hielpe sig selff eller andre imod døden? Er det icke sant/ al macht/ alle Pendinge oc godz/ al pral oc bram/ hielper icke da saa meget/ som it senips korn? Det bliffuer altsammen beskemmet i denne nød/ oc kand icke hielpe. Denne fattige ælendige Kong hielper aleniste/ oc kommer der faare til oss/ at hand vil hielpe oss imod døden oc Dieffuelen/ Udi hannem skulle wi io tilbørlige glæde oss/ som Euangelisten siger: Glæd dig du Zions Dotter/ Oc met Apostlene/ loffue Gud met glæde oc høy røst/ at wi haffue saadan en Kong/ mod huilcken alle Konger met al deris bram oc velde ere fattige oc ælendige Mennisker.

Christus en Frelsere.

Effterdi denne Kong haffuer nu saadant it drabeligt ligende fæ/ oc fører til oss/ retferdighed mod synden/ oc hielp oc seyer mod Dieffuelen oc døden/ Da ligger det altsammen der paa/ at wi icke miste hannem/ men rettelige lære at kiende hannem. Fordi at

Mand skal rettelige lære at kiende Christum.

huo som hannem mister/oc enten icke giffuer act paa hannem/ eller anammer en anden for hannem/ hand bliffuer i synden oc døden/ oc vnder Dieffuelens Tiranni/ det bliffuer aldri andet til euig tid. Fordi at denne er alene retferdig oc en Frelsere. Der faare viser Zacharias saa trolige til hannem/ oc vil io/ at mand skal giffue vel act paa det Asen/ oc icke lade den arme ælendige anseelse forarge sig. Oc vor HErre Christus begynder lige for denne sag skyld denne obenbare indridelse/ efftherdi Propheten Zacharias taler om Asenet oc at hand skulde saa ride ind/ at huer mand skal giffue act paa hannem/ oc anamme hannem/ som den rette Messiam/ som der faare kommer/ at hand vil giøre oss retferdige/ hielpe aff synden/oc redde oc beskerme oss mod døden oc Dieffuelens Rijge. Hand haffde vel kunde redet alene ind/ som dog vaar sedvanligt paa den sted/ at mand brugtde Asen til at ride paa/ Men hand lader en stor hob Folck forsamle sig/ sine Discipler lader hand prise oc robe/ At hand er en Kong/oc kommer i HErrens Naffn/det er/den som alle Mennisker skulle anamme oc holde sig til/ som til deris rette Herre. Hand lader strø kleder oc grene paa veyen faar sig. In summa/ Hand lader see oc høre sig/ met en besynderlig ypperlighed/ herlighed oc it glædeligt anskrig. Oc der Phariseerne knurre der faare/ straffer hand dem/ oc forsuarer sine/ oc siger: Stene skulle før robe oc bære vidnisbyrd/ end denne indridelse skulde vere hemmelig. At det saa altsammen er der paa giort/ at den gantske Verden skal kiende denne Kong glæde sig i hans gode/ holde sig til hans Rijge/ hente oc faa retferdighed oc det euige lijff hoss hannem.

Christus rider obenbare ind.

Nogle/ som mand seer/ anamme nu saa denne Kong met glæde/ loffue oc tacke Gud for sin naade/ Men meste parten/ oc de som faar Verden ere de forstandigste oc veldigste/ foracte hannem oc fortørnis aff denne indridelse/ De lade hans væsen oc anseelse forarge sig/ de huercken ville eller kunde formode sig saadant got aff hannem/ som Propheten taler om/ Thi hand er fattig oc ælendig/oc haffuer icke den anseelse. Disse skulle wi lade fare/oc icke følge deris dom/ wi skulle met de hellige Apostle oc det andet fromme

De ypperste Preister foracte denne Kong.

Folck/holde oss til denne fattige Kong oc til hans lante Asen oc sige: Loffuet vere den som kommer / en Kong i HErrens Naffn / Fred vere i Himmelen/oc ære i det høy.

Huad kaldis det/ Fred vere i Himmelen? Er der da wfred vdi? Ja frilige/en wlidelig wfred/ der som denne Kongis inridelse icke vaare. Fordi at vore synder giøre Gud oc alle Engle wfredsomelige met oss/ Men efferdi denne Kong kommer paa it Asen/ som er retferdig oc en Frelsere / hand tager vore synder fra oss / legger dem paa sig / oc betaler der faare paa Kaarssit / da bliffuer fred i Himmelen / at Gud er icke mere vred paa oss / hand er icke lenger vor Fiende/ Hand er vor Fader/ oc anammer oss til Børn oc Arffuinge. Der faare skal oc fremdelis følge effter saadan fred i Himmelen/ære i det høye/at wi kunde kiende saadan wsigelig naade/oc tacke Gud den naadige Fader der faare / at hand formedelst sin Søn/ som er retferdig oc en Frelsere / haffuer beskicket oss arme syndere saa naadelige hielp /mod synden/ Dieffuelen oc døden. Huorledis wi skulle anamme Christum.

Dette er kortelige oc paa det enfoldeligste den lerdom / som wi haffue aff dette Euangelio/at wi ved denne inridelse paa Asenet/ skulle kiende vor HErre Christum / oc haabe oc vente aff hannem retferdighed imod synden / oc hielp imod døden / oc io icke forarge oss der paa / at hand faar Verden synes saa fattig oc ælendig en Kong. Hand kunde oc vere herlig / oc som hand siger / lade sig see mere end met tolff stock Engle / Men hand vil det icke giøre: Thi hand vil icke vere en Herre/men vor tienere/oc tiene oss/ i den høyste oc største gerning / mod synden i euighed. Der faare lader hand sig icke see met nogen vduortis bram oc herlighed / hand kommer paa det fattige Asen/ Huo hannem der anammer oc forarger sig icke/ hand finder retferdighed oc det euige lijff / Men huo hannem icke anammer/oc hand end giffuer sig i Kloster/ hand faster al sin lijffs tid met vand oc brød/ hand forsmaar al glæde oc vellyst / oc lader sig der til met slide sønder met tenger / saa skal hand dog bliffue fordømt. Saa lader den fromme Herre end denne dag see sig paa it Asen / det er i sit Ord oc Predicke Embedet/ huilcket Paffuen oc Summa.

hans Tilhengere (lige som de ypperste Prester) foracte oc forfølge. Men vel er dem / som dette Ord anamme oc tro / Fordi at de ere salige. Det forlene oss allesammen vor kiere HErre Christus / Amen.

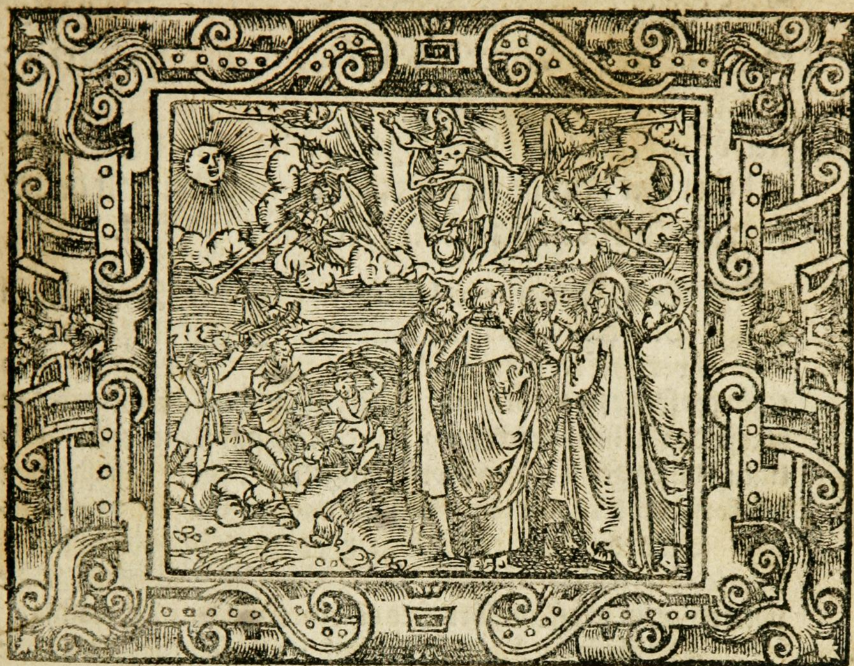
En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader / wi tacke dig io tilbørlige / oc loffue oc prise dig euindelige / at du sette oss arme Menniske / som for syndens skyld / skulde veret vnder dødens oc Sathans Tiranni / din Søn til en Kong / huilcken der er en retferdig Kong / oc vil formedelst sin død giøre oss fri fra vore synder / oc vere vor Frelsere / som vil redde oc hielpe oss imod døden. Wi bede dig ocsaa / at du formedelst din hellig Aand / vilt saa opliuse / styre oc regære oss / at wi aleniste kunde holde oss til denne retferdige Kong oc Frelsere / oc icke / som Verden giør / forarge oss paa hans fattige skickelse oc foractelige Ord / oc bliffue saa / formedelst en fast tro til hannem / salige til euig tid / Amen.

Den Anden Søndag i Aduente / Euangelion

Luce 21.

OC der skulle ske tegen i Soel oc Maane oc Stierner / oc paa Jorden skal Folcket bliffue bange / oc de skulle vorde mistrøstige / oc Haffuit oc Vandbølgerne skulle bruse / oc Menniskene skulle forsmecte for redzel oc for de tingis foruentelse som

ſom ſkulle komme paa Jorden / fordi at Himmelens kraffter ſkulle ocſaa røre ſig. Oc de ſkulle da ſee Menniſkens Søn komme i ſkyerne / met ſtor krafft oc herlighed. Oc naar ſom dette begynder at ſke / da ſeer op / oc opløffter eders hoffuit / fordi at eders forløſſning tilſtunder. Oc hand ſagde dem en lignelſe / Seer til Figentræet / oc alle træ / naar ſom de nu faa knopper / da ſee i paa dem / oc mercke at Sommeren er nu nær. J lige ſaa / naar ſom i ſee alt dette begyndis / da vider / at Guds rijge er nær. Sandelige ieg ſiger eder / denne ſlect ſkal icke forgaa / før det ſkeer altſammen. Himmel oc

Jord forgaa / men mine Ord forgaa icke. Oc vocter eder / at eders hierter icke besuaris met fradzeri oc druckenskaff / oc met sorge for næring / oc denne dag skal offuerfalde eder hastelige: Men verer altid vogne/ oc beder / at i kunde vere verdige til at vndfly alt dette/ som ske skal/oc at staa faar Menniskens Søn.

I Dette Euangelio ere besynderlige try stycke / Det første / en Prophecie / huorledis Himmel oc Jord skulle forgaa / oc vor HErre Christus komme i en sky til at døme / oc huad tegen der skulle ske tilforn/ paa huilcke mand skal kunde mercke den yderste dag/at hand er icke longt borte. Det andet er en trøst/ at aldigeuel disse tegen skulle vere forferdelige/ saa skulle de Christne dog icke forferdis der faare / men kiende denne dag som deris forløselsis dag. Det tredie stycke / er en offuermaade nyttelig vnderuisning/ huorledis wi skulle skicke oss til denne dag / oc huor faare wi skulle vocte oss/at wi icke skulle forraskis oc wforuarendis offuerfaldis.

I. Himmel oc Jord skulle forgaa.

Det første / at Himmel oc Jord skulle faa ende/ det kunde inted Menniske vide / der som Gud icke haffde obenbaret det i sit ord. Fordi at lige som nu i saa mange tusinde aar / den ene tid er stedze kommen effter den anden/ effter Sommer bleff det Vinter/ oc effter Vinter bleff det Sommer igen. Saa tencker fornufft at det stedze oc altid skal gaa / som mand finder i Hedningers Bøger. Men Guds Ord giffuer oss til kiende/ at Himmel oc Jord / oc alt det som der er vdi/ skal altsammen paa en dag / oc vdi it øyeblick aldelis forgaa / oc da skal Guds Søn / som her til haffuer regæret i Verden met sit ord / men er iemmerlige foractet / bespottet oc forfølget aff Verden/ komme vdi en sky / met stor krafft oc herlighed/ oc opuecke alle Menniske aff døde / oc holde dom. De som nu saa haffue anammet hans Ord/trøstit sig i hans død oc pine/ oc bekent hannem for deris Saliggiørere/ dem vil hand giøre til euig tid salige. De andre/som haffue sæt deris tro til noget andet/oc vilde icke

anamme

anamme Euangelion / ſkal hand fordøme til euig pine / met Sathan. Saadant lærer vor HErre Chriſtus oſſ her / ellers viſte inted Menniſke det. Saa ſee wi / oc bemercke / at alligeuel Chriſtus ſiger det klarlige / ſaa gaar dog meſte parten hen / oc tror det icke / ellers ſkulde de vel ſkicke oc ruſte ſig anderleds til ſaadan en dag oc fare. Før end denne ydeerſte dag nu kommer / ſkulle nogle beſynderlige tegen ſke tilforn / ſom en atuarſel / at huer mand ſkal lære at ſkicke ſig til denne dag / oc ingen ſkal forraſkis. Thi Gud vil icke at nogen ſkal bliffue fordømt / hand vilde gerne at huer mand ſkulde bliffue ſalig / Der faare beſkicker hand ſaadane middel / ſom kunde vere huer mand nyttelige / ehuo ſom der ekon vil giffue act paa.

Tegen faar den yderſte dag.

Men huorledis gaar det met denne atuarſel ? Tegen / ſiger hand / ſkulle ſke i Soel / Maane oc Stierner / Himmelens krefſter ſkulle røris / vandene bruſe / oc allehonde forferdelige ting ſkulle begyndis. Thi at ſaadan en veldig oc mectig bygning / ſom Verden er / kand icke falde / vden det tilforn ſkal knage her oc der: Før en det begyndis / ſaa at der ſkal icke fattis obenbare tegen oc klar atuarſel / Men Verden ſkal foracte det / oc lade ſig tycke / at der er tilforn oc ſaadant ſkeet. Men de fromme ſkulle forferdis oc bliffue miſtrøſtige / dem ſkal det gaa ſaa til hierte / at de ſkulle icke vide huert de ville hen / Thi at kiød oc blod forlader icke ſin art / Der faare taler vor HErre beſynderlige met ſine Chriſtne / ſom forferdis for ſaadane tegen / oc hand trøſter dem / at de ſkulle icke forferdis / de ſkulle icke henge met hoffuedet / ſom beklemde oc bekumrede Menniſke giøre. Naar ſaadant begynder at ſke / ſiger hand / Da ſtaar op / oc løffter eders høffnit op / Fordi at eders genløſning tilſtunder.

De Chriſtnis forløſning paa den yderſte dag.

Huorledis det ? ere da de Chriſtne fangne ? ligge de i ſtock eller fengzel ? Ja viſſelige / i en offuermaade ſuar ſtock oc fengzel / Dieffuelen oc Verden ere deris fiender / oc legge dem al bedrøffuelſe paa / Som mand daglige ſeer / Saa er der neſt deris eget kiød oc blod / det lader dem aldri haffue fred eller rolighed / Naar de tencke at vere paa det frommiſte / da falde de / oc ligge i ſkarn offuer ørne / Der begyndis da iemmer oc nød / graad oc klagemaal / De vilde gerne giøre

ne giøre det som ræt er oc vere fromme/ oc de kunde icke/ oc det gaar dem lige som it Mennisle der er i stock oc fengzel / oc plagis alle-uegne/ oc kand icke røre en finger til at verie sig met: Saadant iemmer/ siger Christus/ kiere Børn/ skal faa ende paa denne dag/ Jeg er der faare der/ oc kommer / at ieg vil giøre eder fri aff denne stock oc haarde fengzel / Kiød oc Blod skal lade eder bliffue met fred oc icke mere bekumre eder / Sathan oc den onde Verden / som ellers icke vil lade tuinge oc spæge sig/ skal da lade aff/ som Propheten Esaias siger gantske trøstelige/ i det xxv. Capitel. Døden skal da aldelis opslugis / oc Herren skal stryge al graad aff alle ansict / oc hand skal borttage sit Folckis forsmedelse i alle Land.

Den yderste dag en gledelig dag.

Der faare skulde io ingen forferdis for denne dag/ men som naar saff kommer nu i træ igen / oc knopper lade sig til syne / da bliffuer huer mand glad/ at vinteren faar ende/ oc den gledelige/ deylige/ lystige/ fructsommelige sommer tilstunder / lige saa / siger vor HErre Christus / skulle disse tegen vere oss it forniddende / at den wstadige / kaalde / wlystig vinter skal faa ende / oc en euig sommer komme/ i huilcken Dieffuelen oc Verden skulle icke mere plage oss/ men faa deris fortiente løen. Oc wi/ som tro paa Christum/ elske oc holde aff hans Ord/ oc trøste oss i hans død oc fortienste / skulle leffue euindelige met Gud / oc indtage altsammen det / som Christus fortiente oss met sin død. Huo vil dog frycte for saadan en dag? Huo vil dog icke aff hiertet forlengis der effter oc haabis der til? Haffue wi dog her ingen verelse? Oc det som end verre er/ wi haffuer her huercken fred eller rolighed/ oc skulle staa i daglig fare / icke aleniste met vort legeme/ lijff oc gods / men ocsaa paa sielens oc saligheds vegne / Thi Dieffuelen er icke stille / oc hand gaar oss stedze effter bag i hælene / Skulde wi icke da glæde oss mod denne dag / oc begære hannem aff hiertet/ naar vort legeme oc lessnet icke skal vere mere skrøbeligt / vort kiød icke mere syndeligt / Oc Dieffuelen oc Verden skulle icke mere giøre oss skade / In summa / naar som wi skulle icke mere vere i den vanartige Verdens Rijge / men i Guds euige Rijge.

Saa

Saa trøster nu vor kiere HErre Christus sine Christne/ det er/ alle dem/ som kiende hannem for en Saliggiørere/ oc icke forfølge eller foracte hans Ord/ men anamme det met hiertet / at de skulle icke forferdis for disse den yderste dagis tegen/ men trøste oc husuale sig i dem. Men de Vgudelige / som icke haffue / eller det icke ville haffue / oc sette deris tro til andet / end til Christum alene / de skulle forferdis/ thi deris Rijge skal da haffue ende / oc den euige fordømmelse begyndis. Men som sagd er / kiød oc blod vender det om / De Vgudelige ere trygge oc foracte det/ De fromme befrycte sig oc ere mistrøstige / Der faare trøster vor HErre Christus besynderlige dem/ Men de andre lader hand gaa/ indtil de faa det at finde.

Det tredie er/ at vor Herre Christus formaner sine Christne/ oc lærer dem / huorledis de skulle diss imellem holde sig / oc rettelige skicke sig til denne dag / at hand skal icke hastelige offuerfalde dem. J Verden gaar det saa til / at mand bliffuer glad aff mad oc dricke / oc forglemmer alting / oc lader inted gaa sig aluerlige til finde. Der imod de som bruge handel oc haffue sorge for timelig næring / de tage sig ocsaa meget til at skaffe der met/ at de icke kunde tencke paa andet / Disse ere tho store fristelser / oc giøre stor drabelig skade paa Guds Rijge / Fordi at formedelst druckenskaff oc fraadzeri besuaris hiertet / at mand icke kand tencke paa Gud / icke befale sig ind vdi Guds beskermelse / icke tage sig vare for fristelser/ oc icke beskerme sig fra Dieffuelens listighed oc besuigelse / Oc saadane Folck gaa hen lige som vskellige Creature / Som vor HErre Christus oc giffuer den lignelse om fule/ de søge effter deris føde/ oc tencke paa inted andet / Naar som de komme da paa en fule gæff / oc finde offuerflødelige føde/ da legge de sig der vdi vden al sorge / oc bliffue hastelige fangne oc myrde der offuer. Saadant vil icke skicke sig hoss de Christne/ De skulle æde oc dricke/ Thi Gud giffuer oc vnder dem det / Men dog saa / at hiertet skal icke besuaris der aff / paa det de kunde bliffue vogne oc ædru/ oc holde sig i Guds fryct/ befale sig i Guds naade oc beskermelse / oc vere rustede til al farlighed oc modgang/ oc icke ligge som en drucken dranckere der

Formaning huorledis mand skal skicke sig til den yderste dag.

Hiertene skulle icke besuaris met fraadzeri.

intet veed aff sig selff / oc huercken kand gaa eller staa / oc der faare icke kand verie oc beskerme sig imod it lidet Barn.

Sorge for timelig næring.

Dette er det ene som de Christne skulle vocte sig faare / fraadzeri oc druckenskaff / Der nest skulle de ocsaa vocte sig at de icke sørge for timelig næring / Der kand ingen vocte sig for sorge / som haffuer noget at tage vare paa oc bestyre. Fader oc Moder skulle haffue sorge i deris embede / at de kunde nære oc bierge sig oc deris Børn / Verdzlig Øffrighed skulle haffue sorge i deris Regimente / at de kunde see alleuegne flitelige til / oc icke vere for milde eller for strenge til at straffe / Saa skal mand alleuegne i alle andre stater haffue sorge oc vere flitig / at mand kand skicke sig retteligе i sagen / oc icke vere forsømmelig. Men Christus taler her besynderlige om den sorge mand tager sig til for næring oc biering / at Folck ere saa omhyggelige for timeligt godz / at de icke tencke paa den yderste dag / oc Guds rijge / som Exempel ere faar øyen. Der som mangen Kiøbmand eller handlings mand lagde tiende parten saa megen flid oc arbeyde paa Predicken oc det hellige Euangelion / som hand lægger paa sine Register oc handel / da skulde hand bliffue en offuermaade from Christen / oc haffue it drabeligt forstand i Guds ord. Men der tage de sig saa meget til at skaffe met det timelige / at de icke haffue en gong tid om vgen at tencke rolige paa Guds Rijge oc hans ord / Oc der som de end ere i Kircken oc vdi Predicken / saa gaar dog hiertet en anden sted omkring / saa at de giffue icke aluerlige act paa Guds Ord. Der / siger nu Christus / vocter eder faare / oc besuarer icke eders hierte met saadan sorge / Men vaager / det er / beskicker eder til denne dag / tencker der paa / forglemmer hannem icke / oc staar stedze oc altid vel beridde / om denne dag skulde komme i denne nat / eller paa denne dag / at i kunde vere vaagne / vel beridde oc smuct beskickede oc fortencte der til. Der nest skulle i altid bede / at Gud vil vere hoss eder / holde eder i sin fryct / styre eder met sin hellig Aand / beuare eder fra synd / oc naadelige vocte eder i alle fristelser / saa skal det ingen nød haffue. Saa maa da denne dag komme naar hand vil / efftерdi hand finder eder beridde / oc icke soffuende

Værer altid vogne.

eller

eller vbeſkickede der til / Saa ſkulle wi lære at kiende denne dagis tegen / icke forferdis for denne dag / oc beſkicke oſſ der til met vor Bøn / oc vente hannem i Guds fryct oc met en god ſamuittighed / oc haabe / Lige ſom wi oc bede i Fader vor der om / at Guds Rijge ſkal komme til oſſ / at Gud icke ſkal føre oſſ i friſtelſe / men føre oſſ der aff / om ſaa er / at wi falde der vdi / oc frelſe oſſ fra alt ont / dette ſkal da ſaa paa denne ſalige dag bønhøris / oc rettelige giffuis oſſ. Det forlene oſſ Gud alle-ſammen / Amen.

Saa mue wi da ved denne maade giøre vor Bøn.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelſke Fader / du ſom formedelſt din Søn obenbarede oſſ / huorledis Himmel oc Jord ſkulle forgaa / vore legeme opſtaa igen / oc at wi alle ſkulle ſkickes for dommen / Wi bede dig / at du formedelſt din hellig Aand vilt holde oſſ ved dit ord oc vdi en ret tro / naadelige vocte oſſ fra ſynd / oc beuare oſſ i alle friſtelſer / at wi icke ſkulle beſuare vore hierte met fraadzeri oc druckenſkaff / oc ſorge for timelig næring / men altid vere vogne oc bede / oc met en viſſer tillid til din naade / gladelige vente din Søns tilkommelſe / oc bliffue formedelſt hannem til euig tid ſalige / AMEN.

Den Tredie Søndag i Aduente / Euangelion Matthei 11.

OC der Johannes hørde i fengzelet Christi gerninger / sende hand tho aff sine Disciple / oc loed hannem sige / Est du den som skal komme / eller skulle wi vente en anden? Jesus suarede oc sagde til dem: Gaar bort oc siger Johanni igen / det som i see oc høre / De Blinde see / oc de Halte gaa / de Spedalske rensis / oc de Døffue høre / de Døde staa op / oc Euangelion predickis faar de fattige. Oc den er salig / som icke forarger sig paa mig.

Der de ginge bort / begynte Jesus at tale til Folcket om Johanne: Huad ere i gonge hen vd i Ørcken

at see? Vilde i see it rør / som været blæss bort oc igen? Eller huad ere i gangne hen vd at see? Vilde i see it Menniske i bløde klæder? See / de som bære bløde klæder / ere i Kongers huss. Eller huad ere i gangne hen vd at see? Vilde i gerne see en Prophete? Ja ieg siger eder / hand er oc mere end en Prophete / Thi det er denne / der staar screffuit om / See / ieg sender min Engel faar dig / som skal berede din vey faar dig.

DEtte Euangelion haffuer besynderlige try stycke / Det første om Johanne / huor faare hand sender sine Disciple til Christum / oc lader giøre spørssmaal til hannem. Det andet er Christi gensuar. Oc det tredie er / det herlige vidnisbyrd / der Christus giffuer Johanni som en besynderlig trofast oc stadig Predickere / at opuecke Jøderne der met / at de icke skulle foracte hans vidnisbyrd eller Predicken / men anamme hende oc rette sig der effter. Blant disse try stycke ligger der mest mact paa det andet / fordi det tiener besynderlige der til / at wi kunde retteligе kiende vor HErre Christum / lære hans embede / oc at haffue vor tilfluct til hannem i al vor nød / som til vor eniste rette Frelsere. Der faare ville wi nu besynderlige handle om dette stycke. Dette Euangelij delelse.

Om Johanne er det vist / at hand vel kiende vor HErre Christum / Fordi hand met sin finger visde paa hannem hoss Jordan / oc gaff hannem det vidnisbyrd / at hand vaar den rette Messias / der til vdsent aff Gud / at hand skulde bære Verdens Synder / oc betale som it Syndoffer met sit legeme der faare. Men at hand sender her til Christum / oc lader spørie / Est du Christus? eller skulle wi vente en anden? det skeer aleniste i den mening / at hand vil giffue sine Disciple aarsage til / at de selffue skulle see oc høre Christum / oc baade aff ord oc gerninger lære at kiende hannem / at hand er den rette Messias / oc der faare icke vente nogen anden / men anamme oc tro paa hannem / oc bliffue formedelst Huor faare Johannes sender sine Disciple til Christum.

hannem salige / Der faare stiller vor kiere HErre Christus oc sit
suar saa / at hand huercken siger ney eller ia / Hand siger aleniste:
Gaar bort / oc siger Johanni igen / det som i see oc høre / de blinde see /
de lamme gaa / de spedalske vorde rene / døffue høre / oc de døde staa
op / oc Euangelion Predickis faar de fattige. Disse vnderlgie ger-
Luce 7. ninger saae Johannis Disciple paa den tid met deris øyen / som Lu-
cas besynderlige taler om / at nogle aff Johannis Disciple vaare
der hoss / der vor HErre Jesus opuacte i Nain den Viduis Søn
fra de døde / Oc der disse tho komme / helbredede vor HErre Chri-
stus mange / aff siugdom oc plager / oc onde aander / oc gaff mange
blinde deris syn.

Nu viste Johannis Disciple vel aff den Prophete Esaia /
huorledis Christus skulde lade see sig met vnderlige gerninger. Thi
Esaie pro- saa staar der i det xxxv. Capit. Siger til de mistrøstige hierter / Ve-
phecie om rer trøstige / fryeter eder icke / Seer / eders Gud kommer at heffne
Christo. (det er / hand vil icke lenger tilstede Dieffuelen sin fortredelighed /
Capit. 35. hand vil heffne sig paa hannem / oc affuerie hannem) Gud som
betaler / kommer / oc vil hielpe eder. Paa den tid skulle de blindis
øyen opladis / oc de døffuis øern skulle obnis / Paa den tid skulle de
halte springe som hiorte / oc de dummis tunge skal sige loff. Der
nu Johannis Disciple saae disse gerninger aff Christo / da kunde
de icke andet end beslutte der aff / at hand vaar den rette Messias /
efterdi hand giorde saadane gerninger / som bleff propheteret for-
medelst Propheterne om / at den rette Messias / skulde lade sig see
met / naar som hand komme. Saa haffuer nu Johannis met disse
som hand skickede her til Christum / giffuit aarsage til / oc kommet
aff sted / at disse oc andre hans Disciple / gaffue sig fra Johanne /
som nu laa i fengzel / oc icke lenge her effter bleff aff liffuit aff He-
rode / oc hulde sig til vor HErre Christum / oc bleffue vor HErris
Christi Disciple. Som det er vist / at Petrus oc Andreas / vaare Jo-
hannis Disciple / oc vden tuil den største part aff de tho oc halff ier-
desinds tiue Disciple / komme aff Johannis Schole til vor HErre
Christum. Fordi det er vel troligt / at der disse tho som vaare vdsende
komme

komme igen/ oc sagde Johanni gensuar/ oc gaffue hannem til kiende alt det som de haffde seet oc hørt / da giorde Johannes en drabelig Predicken faar dem/ om alle Propheters vidnisbyrde/ oc visde dem aldelis der hen/ at denne Jesus Nazarenus/ er Guds Søn / oc den rette Messias/ som vaar loffuit Adam oc Eua i Paradis / oc der effter Abraham/ oc andre Fedre / oc at de der faare skulde anamme hannem/ tro hans Ord / oc formedelst hannem vente Syndernis forladelse oc haabis til det euige Lijff.

Fordi at vor kiere HErre Christus helbreder saadan siugdom / som er alle Mennisker wmuligt at helbrede / det gaar icke saa til/ som naar en læge hielper it siugt Mennniske / Thi den samme hielp vederfaris det Menniske / aff lægedoms art oc nature/ oc icke aff Lægen / som giør icke mere eller kand / end at hand bruger lægedom. Men vor kiere HErre Christus hielper saa / at hand for sin Persone er Creaturens Herre oc Mestere/ oc lige som hand vil haffue Creaturet/ saa skal det vere faar hannem. Er nogen blind/ da siger hand : Ver seendis / oc strax haffuer hand deylige/ klare/ karske/ oc sunde øyen/ som vaare tilforn stenblinde. En anden haffuer øren / oc kand icke høre / hand haffuer tunge / oc kand icke tale/ Der kaaster det vor HErre Christum icke mere / end it Ord / Ja ekon en tancke / strax saa ere ørerne øbne / oc tungen er ledig oc løss/ Dette er longt en anden hielp/ end Lægens/ som intet kand vden lægedom oc Creaturens forarbeydelse. Christi vnderlige gerninger.

Her følger end nu aff denne / en anden oc større hielp / At vor kiere HErre Christus er mectig offuer Creaturene / det haffue wi hørt/ oc det kand intet Menniske necte. Men see fremdelis/ hueden kommer den skade/ at det ædel Creature Mennisken / haffuer so mangfoldig iemmer oc ælendighed paa sig? Den ene haffuer øyen oc seer icke/ den anden hoffuer øern oc tunge / oc kand dog huercken høre eller tale/ Den tredie er igennem spedalske/ at baade kiød oc blod er død/ Den fierde haffuer hender oc føder / men hand er vanfør oc lemmelest der paa/ at mand skal løffte oc legge hannem/ Oc end dog at største parten aff Menniske er helbrede / oc icke haffue saadan Allehonde iemmer iblant Mennniske.

trang oc brøst/ saa skulle de dog alle hen vnder Jorden oc dø. Huor aff kommer uu/ spør ieg/ dette iemmer? Huor met haffue wi arme Menniske det fortient? Eller huo er den / der saa bitterlige hader/ oc plager oss saa iemmerlige? Fordi at de wskyldige smaa Børn haffue ocsaa deris plage oc siugdom oc skulle lide / ia end ocsaa vndertiden i deris Moders lijff/ før end de bliffue fødde til Verden.

Huor aff saadan iemmer kommer.

Den hellige Scrifft giffuer oss tuende aarsager til kiende/ Fordi at de Verdzlige vise vide icke it eniste Ord aff denne handel/ al vor fornufft er her fangen/ oc kand icke vide aarsagen til saadan ælendighed/ Alene Guds Ord lærer oss/ at Gud skabte Mennisken i begyndelsen vden al brøst/ deylig/ karsk / sterck / vijss oc forstandig/ Ja ocsaa hellig oc from / met saadant kiød oc blod / der aldri skulde veret siugt / eller kunde døet. Men der skickede da Sathan sig til Mennisken/ oc tog hannem met Ord/ at hand skulde dristelige giøre huad som Gud haffde forbudet at giøre / oc æde aff det træ som gaff vidskab paa ont oc got. Der Mennisken setter nu Guds bud til bage / oc imod Guds bud æder aff det forbudne træ / Da er syndens straff/ døden/ strax der/ oc aff det hellige oc wdødelige kiød/ bliffuer it syndigt/ dødeligt kiød/ som icke kand bliffue/ men skal forfalde oc vorde til Jord igen: Oc Sathan/ huilcken Mennisken vaar lydig / oc loed sig forføre aff / fick saa mact formedelst synden (huor som Gud tilsteder det) at hand effter sin vanartige onde vilie / kand straffe oc plage/ skende oc forderffue/ de arme Creature / huorledis hand vil. Denne er grundelige den rette aarsage/ at der er saa meget iemmer i Verden/ at den ene er blind/ denne haffuer denne / den anden en vnden plage oc siugdom / der hand pinis met i stor ælendighed.

Christus en HErre offuer synden.

See nu der til / huad følge vil / efftersdi at dette er den rette aarsage til al wlycke oc ælendighed/ oc dette Menniske Jesus Christus dog affuerier saadant iemmer / oc hielper de arme Menniske der aff. Er det icke da sant / at dette Menniske / føde aff Jomfru Maria/ er en veldig HErre/ offuer Synden oc offuer Dieffuelen? Huorledis kunde hand dog ellers borttage den iemmer/ der er kommen

men

men paa oss Menniske / for syndens skyld / oc aff den skendige Dieffuel ?

Der skalt du nu lære / at kiende Christum Jesum Guds Søn / huad hans ypperste embede er / oc huor faare hand kom hid paa Jorden / Icke aleniste der faare / at hand vilde hielpe nogle faa Menniske paa legemet / som det staar her i Euangelio / at nogle finge hielp / Men at hand vilde lade see sig / som en HErre offuer synden / døden oc Dieffuelen / oc vise oss til sig / at wi icke aleniste i siugdom oc anden wlycke / skulle søge hielp hoss hannem / men ocsaa vente hielp aff hannem mod synden oc det euige iemmer.

For denne sag skyld / lader hand det icke bliffue der ved / at hand siger : De blinde see / de lamme gaa / de spedalske vorde rene / etc. Hand setter end it stycke der til / det haffuer vel besynderlige ingen anseelse / som det skulde vere noget vert / Men det offuergaar de andre vduortis gerninger allesammen. Som er / at Euangelion forkyndis faar de fattige. Huad kaldis Euangelion ? Icke andet / end it gledeligt / got budskaff / der huer mand bliffuer glad aff. Hueden fører da Christus saadant budskaff hid til oss ? Ingen / siger hand / foer til Himmelen / vden den som kom hid nid aff Himmelen / Menniskens Søn / som er i Himmelen. Det er saa meget sagd / denne Jesus Christus fører oss it got / gledeligt budskaff / aff Himmelen / at Gud den naadige Fader / icke vil vere vred paa oss / icke fordøme oss for vore synders skyld / At hand vil hielpe oss fra vore synder / formedelst sin Søn / huilcken hand sende der faare til Jorden / at hand skulde betale for vore synder / forlige Gud met oss / oc giøre oss arffuinge til det euige Lijff. Dette budskaff fører Christus met sig til Jorden / oc vil at huer mand skal anamme det met glede / oc vorde salig. Euangelion predickis faar de arme.

Men der gaar den største part hen / oc de som ere de ypperste oc beste i Verden / acte dette budskaff lidet. De som ere rijge oc mectige / tencke intet paa det euige / De mene at dem skal intet fattis / efferdi at de haffue nock i denne Verden. De som faar Verden forachter Euangelion.

Verden

Verden haffue it got naffn oc helligheds skin/ acte / de haffue icke behoff/ at Gud skal vere dem naadig/ oc at hand icke kand for deris fromhed oc erligheds skyl / vere vred paa dem. Der faare skeer det saa / at alligeuel dette gladelige budskaff gaar vel i almindelighed hen til huer mand / saa tage dog alene de fattige sig det til / som her paa Jorden ere forladne oc ælendige/ oc for deris synders skyld ere bekumrede oc i banghed / Disse samme smager denne mad vel/ de bliffue glade aff denne indbiudelse/oc fryde sig aff dette budskaff/de tacke oc loffue Gud der faare/at hand skenckte dem sin Søn/oc formedelst hannem borttog synden.

Alligeuel det ene stycke er nu borte / som er/ At det gaar icke mere saa skinbarlige til met den legemlige hielp / som det gick i Christi/oc vdi Apostlernis tid. Du ligger paa sengen oc est rørt saa at du darrer oc beffuer / du haffuer Pestilentze / Vatersot / Sten/ vrid oc Krampe/oc andre saadane plager/som suarlige pine oc plage oss / Der kommer icke Christus / Der kommer ingen Apostel/ som hielper dig der aff / oc helbreder dig hastelige. Lad saadant io icke føre dig i vildfarelse. Fordi at saadan legemlig hielp er det ringeste. Men der paa ligger det altsammen/ at mand haffuer Euangelion/ oc dette gladelige budskaff / at Gud vil vere dig naadig formedelst Christum/ at Christus haffuer taget dine synder fra dig/ oc lagd dem paa sig oc betalet for dem/oc du formedelst hans død skalt haffue det euige lijff. Efterdi du haffuer dette budskaff / oc dette løffte er dig stadfest oc beseglet / formedelst den hellige Daab oc HErrens Naduere/ da ver glad oc frimodig/ tacke oc loffue Gud. Fordi at gaar det end skrøbelige til paa legemens vegne/ huad kand mand da mere giøre der til? Betenck at det er Guds vilie / oc kand icke vare euingelige / Thi eller tiue aar ere icke bundne ved en sticke oc forløbe dog snart / Der gaar stedze en dag hen effter den anden/ lige som vand flyder oc rinder bort. Men det som du formedelst dette budskaff haffuer at vente oc formoder dig / det er euigt / holt dig der til / oc see der hen / saa skal det timelige forsuinde / oc bliffue dig læt at bære.

Den beste oc største vnderlige gerning bliffuer.

Saa

Saa haffuer du nu hørt/at vor kiere HErris Christi Embede er besynderlige / at hielpe aff synden oc døden / oc giøre oss til euig tid salige. Paa det at huer mand skulde nu fatte dette haab til hannem / oc aldelis intet tuile paa hans hielp / da loed hand obenbarlige see sin mact formedelst vnderlige gerninger / at hand er en HErre offuer død oc Dieffuel/ effterdi at al siugdom oc Dieffuelens forgifftighed skal vige faar hannem. Er det der faare saa/ at du haffuer hielp behoff / oc bekiender dig saa / at du icke kand staa imod Dieffuelen / da holt dig hid/ hand er der faare kommen / at hand vil borttage synden oc Dieffuelen/ døden oc Helffuede / oc beskerme oc befri oss fra saadane Fiender.

Men her findis nu en drabelig brøst paa vore vegne / Thi at høer huad Christus taler fremdelis/ Men siger hand: Salig er den/ som icke forarger sig paa mig. Forargelse kaldis noget / som ligger i veyen / der mand støder sig paa / oc falder der offuer. Aff saadan forargelse er den gantske Verden / oc dette gantske leffnet fulde. Der faare huo det ret tilbørlige vilde male/ hand kunde neypelige finde paa en bedre lignelse/ end denne/ At vort leffnet er/ som en wryddet oc wieffn vey/ som ligger fuld aff knubbe oc knorte/ sten oc træ/ tidzel oc torn / Nu støder mand sig her/ nu falder mand hissit/der skal mand rlffue sig/ hissit trenge paa at mand kand komme igennem/ oc det feil icke/ lige som it Faar vdi en torne busk/ saa skulle wi alleuegne riffue oc slide aff oss. Thi at huo kand dog staa imod alle forargelser ? besynderlige effterdi wi ere selff tilbøyelige der til/ oc vort eget legeme/ oc der til met Sathan hielper saa trolige der til ? Der mue wi vel klage offuer forargelse / Ja mand føler der paa oc seer/ at det er altsammen fult met forargelse. Men her som vor HErre Christus kommer met sit ord/ oc Euangelij gladelige budskaff/ oc binder huer mand/ syndernis forladelse til / oc det euige liiff / huo kand det dog tro / at it Menniske skulde der forarge sig paa ? Oss synis/ at huer mand skulde opløffte sine hender/ loffue oc tacke Gud for saadane velgerninger/ ieg tier det/ at mand end skulde forarge sig.

Forargelse.

Verden er fuld met forargelse.

Nu vel/ wi lade oss tycke huad wi ville/ der staar det/ Salig er den / som sig icke forarger paa mig / siger Christus / det er / den største part/ oc besynderlige de som ere ypperlige oc mectige i Verden/skulle icke aleniste icke anammé vor HErre Christum/oc hans gladelige budskaff / som hand fører hid ned aff Himmelen/ oc forbedre sig der aff / men vorde ekon argere der aff / oc fortiene fordømelse der met. Huor faare dog?

Verden forarger sig paa Christo oc Euangelio.

Der faare / Verden haffuer sin art / at hun acter intet eller holder det at vere ypperligt/vden det fulder øyene/ oc haffuer en herlig anseelse/ Oc efterdi vor HErre Christus kommer vden al pral oc herlighed / oc fører intet met sig / vden ordet / Hand fulder icke øyene / men alene ørne fulder hand met ordet / det giør at Verden holder intet aff hãnem. Huad got kunde der komme aff Nazareth/ siger Nathanael. Jøderne sige: Wi kiende hans Fader oc Moder/ oc vide hueden hand er/ Men naar som Messias kommer/ skal ingen vide/hueden hand er. Johan. i det vij. sige de/Tror oc nogen aff de Øffuerster paa hannem? In summa/ verden vil icke alene haffue ordet/ Hun vil haffue pral/herlighed/ oc en besynderlig anseelse/ Saa kommer Christus der i en tieneris skickelse/som Paulus siger/ fattig oc ælendig / oc endelige bliffuer hand en forbandelse for oss/ oc døer en ælendig død. Der faare acter Verden hannem icke /oc holder hannem for en daare / ia for it vanuittigt / besæt Menniske.

Forargelse paa denne dag hoss Euangelio.

Lige som denne forargelse hengde nu hoss hannem i hans liffs tid/ saa henger hun end paa denne dag hoss hannem/ at verden ekon forarger sig paa hannem/ oc vil der icke til met det blotte ord. Vor kiere Herre Christus skickede først predicke Embedet/at mand skal predicke anger oc syndernis forladelse i hans naffn/vdi almindelighed/oc faar huer besynderlige/som det begærer. Der nest skickede hand vduortis tegen / formedelst huilcke dette løffte stadfestis. Daaben / i huilcken Gud anammer oss til Børn for Christi skyld/ oc tilsiger oss syndernis forladelse oc det euige liff. Oc den hellige Naduere/i huilcken wi vorde visse paa syndernis forladelse/efftterdi det ligende fæ/ formedelst huilcket syndernis forladelse er oss for-

Ordet.

Daaben.

Nadueren.

huerff-

huerffuit/ Som er/ Christi legeme oc blod/ giffuis oss/ effter ordenis lydelse / at æde oc drycke legemlige / i Brød oc Vijn. Denne er vor kiere HErris Christi skickelse/som hand selff beskickede for vor salighedo skyld.

Men huad skeer der? Mand see til Paffuen / hand holder troen til Christum oc til hans ord / for en ring oc slæt ting. Der faare Predicker hand intet der om / hand viser Folck icke der hen/ naar som de begære syndernis forladelse/at de skulle høre predicken/ gaa til Sacramente / oc tencke paa deris Daab. Men det holder hand for en stor ting / der raader hand oc skynder huer mand til/ at denne skal bliffue en Munck / den anden en Nunne / der som de ville vorde salige / Fordi at besynderlige klæder/ mad / bøner / faste/ haffuer en anseelse / det fulder øyene / At høre oc tro ordet / haffuer icke den anseelse / at mand der skal faa syndernis forladelse.

Oc sandelige vore hierte forarge sig selff / oc tencke stedze/ der hører mere til end tro / der som Gud skal vere oss naadig / Der som wi vaare frommere/ haffde giort denne gerning oc den / da kunde wi haffue it bedre haab/ Oc besynderlige vil det icke frem met troen til det blotte ord/ Wi vilde gerne haffue det i henderne/ oc icke tro. Saa nær oc dybt sider den skendelige forargelse i oss.

Forargelse met Daaben.

Oc met Sacramentene er forargelse end større / Denne tencker / huad skulde en haand fuld aff vand giøre? Der som synderne vaare en sort besmittelse paa huden / eller paa kiortelen / da kunde det hielpe at to/ men det vil langsomt trenge sig igennem huden/ oc rense sielen. See / saa gaar det / naar som mand lader ordet komme aff sine øyen. Der faare kaldis det/ holt dig til ordet/ ellers er det wmuligt andet / end du skalt forarge dig. Huorledis kaldis da dette ord? Saa / Huo som tror oc vorder døbt hand bliffuer salig / Oc effterdi Guds foriettelse er besluttet i Daaben / da kand troen ick vere alene / Daaben skal oc vere der hoss. Nu kaldis oc Daab icke andet/end dyppe i vand/eller offuerøse met vand. Item Johan. iij. Vden saa er at nogen bliffuer født igen aff vand oc Aanden/da kand hand icke see Guds Rijge. Disse ere io ocsaa klare

Ord/ at den hellig Aand vil ingen føde til Himmerige igen / vden met vand / huor faare skulde wi da foracte Daabsens vand? Oc alligeuel seer mand/ huor gruselig en forderffuelse saadan forargelse haffuer giort met Genedøbere oc andre.

Forargelse met Naduerren.

Saa foracte ocsaa Sacramente suermere Naduerren/ sige/ det er ekon brød oc vin/ effterdi at øyene see icke andet. De spaatte der til met / om brød oc vijn kunde forlade oss synderne/ oc om wi ville æde oc dricke oss ind i Himmelen? In summa / Disse Ord gaa stedze oc altid/ Salig er den som icke forarger sig paa mig. Der faare skulle wi lycke vore øyen til/ oc lade vore øren op / det er / wi skulle henge ved det blotte Ord / icke spørie / huor faare Christus haffuer indskicket dette eller det/ Men naar hand taler noget (som hand her siger/ Det er mit legeme/ det er mit blod) da skulle wi/ som fromme lydactige Disciple anamme det / vere lydige oc icke ydermere bespørie oss. I saa maade kand mand frie sig oc staa imod forargelse/ Men huo som vil lycke sine øern til / oc lade sine øyen op / oc følge dem/ hand finder her intet besynderligt eller noget som haffuer anseelse/ oc hand kand icke andet end forarge sig/ Fordi at fornufft lader det icke / hun vil / at mand skal fulde hende øyene. Saa siger Christus/ Mit Rijge er icke aff denne Verden/ Der kommer det da aff / at Verden acter hannem icke / oc holder sig der hen / som pral/ herlighed/ oc stor anseelse er / Hun kan icke andet. Der faare giørs det vel behoff / at bede Gud om sin naade / at wi kunde bliffue hoss hans Ord/ oc vocte oss fra forargelse.

Beslutning.

Saa haffuer eders kierlighed hørt aff det Euangelio om vor kiere HErre Christo/ huorledis hand loed sig see met vnderlige gerninger / oc høre met det hellige Euangelio mod fattige syndere/ oss til lerdom oc trøst / effterdi wi dog haffue allehonde timelig besuaring her paa Jorden/ oc skulle paa det siste vente døden oc Guds dom/ at wi da skulle holde oss til vor HErre Christum / søge oc formode oss timelig oc euig hielp f oss hannem/ oc aldelis intet forarge oss der paa / at saadant ligende fæ bæris alenisste frem i ordet oc vdi de hellige Sacramente/ oc skulle begribis met troen / Thi det kaldis/

Euan-

Euangelion predickis faar de fattige/ Det er/ ordet er det eniste oc høyste ligende fæ/ aff huilcket wi haffue trøst i allehonde fristelser oc modgang / oc der til met haab til det euige lijff / Huo som det tror / end dog det synis at vere wtroligt oc wmuligt / hand bliffuer icke beskemmet: Lige som hand tror/ oc trøster sig til at faa al naade aff Gud for Christi skyld/ saa skal hannem visselige vederfaris / bliffue sig ekon fast oc forarge sig icke. Det forlene oss alle Christus vor HErre oc Saliggiørre/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som lodst din Søn vor HErre Jesum Christum vorde Menniske / oc der faare komme til Verden / at hand skulde affuerie Dieffuelens Tiranni / oc hielpe oss arme Menniske mod synden oc døden / oc giøre oss til euig tid salige / Wi bede dig/ at du vilt met din hellig Aand saa styre oc regere vore hierte/ at wi skulle icke see til andet/ end til hans Ord/ oc vndfly saa al forargelse/ der vor fornufft viser oss til / oc at wi mue findis blant den hob / som icke forarger sig paa din Søn Jesum Christum/ men bliffue formedelst hannem salige/ AMEN.

Den Fierde Søndag i Aduente / Euangelion Johannis 1.

OC dette er Johannis vidnisbyrd / der Jøderne sende aff Jerusalem / Prester oc Leuiter / at de spurde hannem at / Huo est du? Oc hand bekiende oc nectede icke. Oc hand bekiende / Jeg er icke Christus. Oc de spurde hannem at / Huad da? Est du Elias? Hand sagde / Jeg er icke. Est du en Prophete? Oc hand suarede / Ney. Da sagde de til hannem / Huad est du da / at wi kunde giffue dem suar / som vdsende oss / huad siger du om dig selff? Hand sagde / Jeg er en robende røst i Orcken / Bereder HErrens vey / som den Prophete Esaias sagde.

Oc de

Oc de som vaare vdsende/ vaare aff Phariseer-ne/ oc de spurde hannem at/ oc sagde til hannem/ Huor faare Døber du da/ efterdi du est icke Christus/ eller Elias/ eller en Prophete? Johannes suarede dem/ oc sagde/ Jeg døber met vand/ men hand gaar mit iblant eder/ den i icke kiende/ hand er den/ som skal komme effter mig/ huilcken der haffuer veret faar mig/ huis skotuenge ieg er icke verdig til at løse. Dette skede i BethAraba/ paa hin side Jordan/ der som Johannes døbte.

I Dette Euangelio ere thu stycke. Det første om Johannis vidnisbyrd/ huilcket Euangelisten priser gantske høyt/ Det andet om Johannis Daab/ huor faare hand begynte/ oc huor til hand vaar nyttelig/ oc om hand vaar lige ved Apostlernis oc vor Daab/ eller ringere. *Dette Euangelij summa.*

Om det første skal mand mercke/ at Johannes vaar den Prestis Zacharie Søn/ oc hørde til Leui slect/ Oc strax hand bleff født/ propheterede hans Fader formedelst den hellig Aand om hannem/ huorledis hand skulde vere den høystis Prophete/ oc gaa frem faar HErren/ oc berede hans vey/ oc giffue oc vise hans folck/ deris salighedz forstand/ huilcket der er i syndernis forladelse/ Men lenge tilforn/ spaade Esaias om Johanne/ oc beneffnde ocsaa den sted/ som hand skulde begynde sit embede oc predicken/ at hand icke skulde som de andre/ predicke i Jerusalem oc vdi Tempelet/ men hand skulde Predicke oc bære vidnisbyrd i Ørcken/ om vor HErre Christo Jesu/ som wi faa at høre her effter. *Huo Johannes vaar.* *En Prophecie om Johanne, Esa. 40.*

Der faare der de andre vnge Leuiter hulde sig til Tempelet i Jerusalem/ oc der saae oc lerde/ huad som hørde til Presters oc Leuiters embede/ da gaff Johannes sig bort fra Jerusalem/ oc bleff i Ørcken/ oc tøffuede effter den tid/ at Gud skulde ville bruge hannem/ oc *Johannes predicker i Orcken.*

biude hannem at traade frem. Som det nu vaar i det xv. Keyseris Tiberij aar/kom Guds befalning til hannem/ at hand skulde Predicke oc døbe i Ørcken/ oc paa Marcken omkring Jordan. Denne befalning vaar Johannes lydig/ oc fick hastelige it stort tilløb / Thi det vaar baade nyt oc wseduanligt/ at mand skulde sætte en Predicke stol op paa marcken oc vdi Ørcken/ oc døbe folck / Effterdi at Tempelet i Jerusalem vaar besynderlige beskicket til al Gudstieniste. Saa vaar der offuer/ Predicken oc døben/ en ting som før icke vaar hørt/ fordi at de gaffue baade til kiende/ at Christus vaar født / skulde snart inden faa dage traade i sit embede/ oc obenbare sig.

Huor faare Jøderne sende bud til Johannem.

Der faare der de ypperste Prester i Jerusalem fornumme det/ skickede de til Johannes icke ringe almuss folck/ men Prester oc Leuiter/ oc de samme aff de beste/ som de der vaare Phariseere. De spørie flux Johannem at/ huo hand dog er / Icke i den mening / at de vilde det tro/ om hand haffde sagd/ at hand vaar Christus / eller en Prophete/ oc huldet hannem der faare/ Som dog Lucas siger/ at den menige mand vaar i den mennig/ at hand skulde vere Christus/ men som Historien vduiser / der faare / at om hand haffde bekent at hand vaar icke Christus eller Elias / eller en Prophete / at de da met mact vilde nedlagd baade Predicken oc daaben / Men de listige Ræffue skiule denne menning i begyndelsen / oc ville smuct tredskelige forraske Johannem.

Johannes er wforferdet.

Der roser nu Euangelisten Johannis stadighed / at hand bleff Christi tro vidne/ oc loed icke de ypperste Presters velde oc mact offueruinde sig/ hand bekende smuct dristelige/ Jeg er icke Christus/ Jeg er icke Helias (fordi Jøderne hulde det der faare / at Helias skulde personlige komme igen/ naar som Christus skulde fødis/ som ordene lyde i den Prophete Malachia: Men Christus legger dem vd/ oc siger/ at Johannes er Helias icke i den personne / men i Aand oc krafft) Jeg er ingen Prophete / oc det samme dog wanseendis/ bleff hand hoss sin daab oc Predicken / oc actede aldelis intet de ypperste Presters trusel.

Oc det

Oc det er visselige sant/at det vaar icke en ringe handel/Fordi at Presterne i Jerusalem kunde beuise deris kald met Guds Ord/at de vaare beskickede til Guds tieniste/oc at hun vaar dem befalen. Oc effterdi al Gudstieniste skulde vdrettis i Tempelet / da haffde det it skin/som Johannes giorde wret / at hand skilde sig fra den aandelige stat i Jerusalem/huilcken hand dog hørde til / baade aff fødzel oc slect/ oc wden de ypperste Presters / oc det gantske Leui slectis vidskab/begynte en ny skick/ paa en wseduanlig sted / der som aldri tilforn nogen haffde Predicket/ eller giort nogen Gudstieniste/Saa syntis det Presterne ocsaa wlideligt / at hand skulde traade frem/oc sige: At Christus vaar faar dørren/oc skulde snarlige lade see oc høre sig met Prdicken oc vnderlige tegen / effterdi at de som vaare i embedet/ viste der intet aff. In summa / det vaar til at see/ som denne Johannis Predicken oc daab skulde komme det gantske Presterdøme/Gudstieniste/oc Tempelet til en suar skade.Der faare toge de sig den handel aluerlige til/oc talede Johanni hart til / Hui døber du da / effterdi du est icke Christus / eller Helias / eller en Prophete?

Johannes lader sig icke forferde.

Men Johannes staar fast som en muer / hand veed at hand haffuer befalning aff Himmelen paa det som hand giør / Der faare acter hand huereken det gantske Presterdøme/ Tempel eller Gudstieniste/der maa forfalde oc bliffue til intet/ huad som der vil/ hand bliffuer ved sit kald / oc bliffuer alene bestandig i denne stat oc faare/imod dem alle sammen. Dette roser nu Euangelisten/Hand bekiende oc nectede det icke / Hand bekiende / Jeg eg icke Christus. Som hand vilde sige: At hand viste vel / at der som hand sagde/ Jeg er icke Christus / da skulde de trenge oc tuinge hannem til / at hand skulde huercken Predicke eller døbe/Men hand acter det intet/ oc først vil hand huercken lade forbinde sig at Predicke eller døbe. Der nest fører hand stedze oc altid den bekiendelse om Christo / at Guds Søn er neruerendis/alligeuel de høre det icke gerne.

Fordi at der de sige / Huad est du / at wi kunde giffue dem suar / som vdsende oss / Huad siger du om dig selff? Da suarer hand:

hand: Jeg er en røst/som raaber i Ørcken/Bereder HErrens vey/ det er/ Jeg er en Predickere/ haffuer min Predicke stol her vdi Ørcken/som Esaias spaade/oc ieg lærer/at mand skal berede HErrens vey/det er/at al Verden skal biskicke sig imod hannem / thi hand er allerede neruerendis / oc der ere icke mange dage eller vger til / at hand skal traade frem / oc lade sig høre oc see met Predicken oc vnderlige gerninger / Huer mand skal vere betenckt oc berid der til/ huer mand skal anamme hannem/ oc tro at de formedelst hannem/ skulle faa syndernis forladelse/oc det euige liff.

Esaie vidnisbyrd om Johanne oc Christo. 42. Capit.

Hand fører oc der faare Esaie Prophetis vidnisbyrd met ind/at hand vil vise Prester oc Leuiter som Scriffteklogе der hen/ at de skulle fremdelis see / huad Esaias siger / at der vil følge effter/ naar som denne røst liuder oc skelder i Ørcken/Som er/ at Herrens herlighed skal da obenbaris/ oc alt kiød skal see / at HErrens mund taler. HErrens herlighed er icke andet / end Guds Søn / hand kaldis icke alenіste der faare HErrens herlighed / at hand er / som det Epistel til de Hebreer kalder hannem / Faderens herligheds skin/ oc hans væsens rette billede / Men oesaa der faare / at Gud bliffuer alenіste bekent formedelst Christum / oc herlig hoss oss / saa at wi tacke hannem/loffue oc prise hannem / som vor naadige barmhiertige Gud/der saa naadelige betenckte oss fattige syndere / oc gaff sin Søn for vor skyld i døden. Denne Faderens herlighed bliffuer obenbare i Sønnen/ oc vden Sønnen kand ingen see denne herlighed / Denne siger nu Esaias / skal strax der effter obenbaris / naar som denne røst liuder i Ørcken/oc hun skal i saa maade obenbaris/ at alt kiød skal see/at HErrens mund taler / Det er / Gud skal saa holde sig til oss Mennіske her nedre paa Jorden / at hand skal tale met oss / Predicke faar oss / oc forkynde oss veyen til salighed / som hand siger fremdelis / Zion du Predickerinde stig op paa it høyt bierge. Jerusalem du Predickerinde/ opløfft din røst met macht/ løfft op / oc fryete dig icke / siger til Juda Stæder / See / der er eders Gud / Thi see den HErre kommer veldelige / oc hans arm skal regnere.

Huorledis kunde dog Johannes smuckere / klarligere / oc retteligere underuise disse sendinge bud. Jeg / siger hand / er denne røst i Ørcken / Læser dog fremdelis i Propheten / huad der skal snarlige følge effter denne røst / HErrens herlighed skal da obenbaris / oc lade sig see / oc HErrens mund skal tale met oss Menniske / Der faare skal huer mand prise saadant / at Gud er der hoss oss i vort kiød oc blod / oc den HERRE HErre kommer met velde / at hand vil ødelægge / ihielsla oc forderffue synden / døden oc Dieffuelen.

Dette vil Johannes / at Presterne oc Leuiterne skulle beten=cke / oc rette sig der effter. Men det er forgeffuis / der vaar ingen aff dem / som spurde at / Kiere Herre Jehan / huorledis? J huad skickelse? paa huad tid ment du at hand skal obenbare sig / oc lade sig see? De bliffue ekon aleniste der ved / Tenck du til at du aldri døber oc Predicker mere / det ville wi haffue aff dig / lige som Paffuen oc saa giør met oss / Oc huad som hand siger om Christo / det holde de for it Fabel / tencke at hand er en vanuittigt besæt mand / ellers skulde hand vel lade det bliffue ved den almindelige brug / der som hand vaare ved sine sind. Men Euangelisten roser io / Johannis stadighed oc trofaste vidnisbyrd met sandhed / Thi hand motte staa en haard stød / efterdi hand vaar alene / oc det gantske Preste aarden lagde sig imod hannem / Dette er nock om det første stycke. Jødernis vantro.

Der de nu sige deris mening frilige frem / oc bruge icke lenger omslag / At de icke ville at hand skal mere døbe / Huor faare / sige de døber du da? efftersdi du est icke Christus / icke heller Helias / eller en aff Propheterne? Til denne tiltale giffuer Johannes dem oc it gen suar / Oc naar som mand vil ansee det rettelige / en ret redig stød / oc som mand pleyer at sige / hand udtrycker den gamle sandhed. Jeg / siger hand / døber met vand / Som hand ville sige: Ey skammer eder dog i eders hierte / ere i Predickere / oc lære andre / oc vide end nu saa aldelis intet aff Christi embede? Mene i at hand skal bruge vand? Ney / saadant er mig oc mine lige (wi Jeg døber met vand.

som ere tienere) befalet / Hand haffuer en anden Daab / som hand skal føre til oss / at hand skal forlade synderne / oc giffue oss den hellig Aand. Der vide i wforstandige Lærere intet aff / oc i lade eder dog tycke / at i vide det altsammen.

Om Johannis daab.

Her giørs det nu behoff / at wi oc tale om Johannis Daab. Det er vist / at Johannes tog sig icke denne Daab til aff sig selff / eller aff sit eget gode tycke / men som Lucas siger / Gud aff Himmelen befalede hannem saa / Som oc mange vidnisbyrd ere i Propheter oc Psalmer om Daaben / at hand skulde begyndis i det ny Testamente / Zacharias i det trettende siger: Paa den samme tid skal Juda huss / oc de Borgere i Jerusalem haffue en aaben kilde / mod synd oc wrenlighed. Oc Esaias i det xij. J skulle met glæde øse vand aff salligheds kilder. Disse oc andre saadane ord forstaas retteligе om Daaben / i huilcken Gud anammer oss til Børn / oc forlader oss alle synder formedelst Christum. Der faare kaldis hand met rette oc tilbørlige saligheds kilde.

Vidnisbyrd om daaben i det gamle Testamēte. Zacha. 13. Esai. 12.

Huor faare Johannes døbte.

Men huor til Johannis Daab bleff skicket / giffuer hand selff til kiende / Johan. j. der hand siger. Jeg kiende Christum icke / men paa det at hand skulde vorde obenbare i Jsrael / da er ieg kommen at døbe met vand / Dette skal nu icke aleniste saa vdleggis / at Christus bleff / formedelst den hellig Aand obenbaret oc kundgiort / ret lige paa den tid / som hand bleff døbt / Men før Christus lood sig døbe / skulde Johannis Daab tiene der til / at Christus kunde bliffue bekynt / oc Folck skulde lære at vente oc tage vare paa hans tilkommelse / Thi hand døbte paa Christum / som snarlige skulde komme der effter / oc døbe dem met den hellig Aand / Mar. j.

Penitentze.

Der nest kalde Euangelisterne Johannis Daab / angers oc ruelsis daab / til syndernis forladelse. Fordi at Johannes predickede først anger oc ruelse / det er / hand lerde / huorledis alle Menniske ere syndere / oc haffue fortient den euige død / oc aldri kunde selff hielpe sig aff synden oc døden / etc. Til denne ruelse Predicken sette

hand

hand der effter Predicken om syndernis forladelse/ Som er/ huorledis den naadige Fader i Himmelen forbarmede sig offuer oss alle/ oc loffuede oss sin Søn/ oc hand skulde vorde Menniske/ oc formedelst sin død betale for vore synder/ oc forhuerffue oss Guds naade/ den hellig Aand/ oc det euige liff. Dette sagde Johannes er nu faar dørren oc neruerendis / Hand er allerede traadt frem mit iblant eder / Der faare beskicker eder til hannem/ bekiender eders synder/ lærer at i icke selff kunde hielpe eder/ Oc naar som den rette Christus obenbarer sig / da tror hans ord oc anammer hannem. Johannis Predicken.

De som nu trode denne Predicken / dem døbte Johannes paa Christum / som snarlige skulde lade sig see / døbe dem met den hellig Aand / oc forhuerffue dem met sit Offer alle deris synders forladelse. At Johannis daab vaar saa lige som en foruaring oc stadfestelse paa hans Predicken om Christo/ at/ huad som hand tilsagde oc Predickede dem om Christo / det skulde saa visselige vederfaris dem. Nogle lærere/ blant huilcke Chrisostomus ocsaa er/ sige/ at Johannis daab vaar ekon en daab til anger oc ruelse/ oc førde icke syndernis forladelse met sig. Men denne mening er falsk oc det er vildfarelse / fordi at de der met rycke Johannem til bage aff det ny Testamente til Mosen oc vnder Louen / oc Christus siger dog/ Moses oc Propheterne vare indtil Johannem. Item blant quinders Børn/ stod der ingen op/ som vaar større/ end den Døbere Johannes. Der faare vaar hand io en herligere Predickere/ end Mose. Oc der som icke haffde veret syndernis forladelse hoss hans Predicken oc daab / da kunde hand icke veret mere end Mose. Johannis daab. Johannis daab førde syndernis forladelse met sig.

Der nest førde Johannes denne foriettelse obenbare / at Christus skulde døbe met den hellig Aand. Effterdi nu at Johannis daab / vaar som en besegelning paa denne foriettelse / saa følger det io/ at alle/ som trode denne foriettelse/ oc der paa lode sig døbe/ de haffde formedelst denne tro oc daab/ syndernis forladelse/ oc bleffue salige. Der faare giffue oc Euangelisterne Johannis daab det naffn / At det er angers daab/ til syndernis forladelse/ det er/ at alle som bekiende sig for arme syndere/ oc effter Johannis Predicken/

trøstede

trøstede sig i vor HErre Christo / oc ventede hannem / oc der paa lode døbe sig / de komme der met til syndernis forladelse / oc bleffue salige / lige som alle gamle Patriarcher oc Propheter / der oc icke leffde saa lenge at vor HErre Christus kom / oc trode alligeuel at de formedeist hannem haffde alle deris synders forladelse.

Johannes døber met vand.

Ja siger du : Siger Johannes dog selff / Jeg døber met vand. Suar / Det giør hand / til at giøre forskel mellem sin perso-ne oc vor HErre Christo / som tilforn oc er sagd / Thi at huad kun-de Apostlene / eller wi paa denne dag mere / end døbe met vand? For-lade synderne / oc giffue den hellig Aand / er aleniste vor HErris Christi embede oc gerning / oc icke vor / wi som ere suenne oc tienere der til. Men der faare skalt du icke foracte denne tieniste oc vand daab. Fordi du hører først / at Johannes begynte det aff Guds befalning. Nu befaler io Gud intet / som er skadeligt eller vnytte-ligt. Saa vdsende ocsaa vor kiere HErre Christus sine Disciple der effter / der Johannes vaar fangen / oc icke mere kunde staa sit embede faare / at de skulde døbe folck / oc kundgiøre dem / at Guds Rijge vaar nær. Paa det siste der vor kiere HErre Christus / haff-de fuldkommet sit Offer paa Kaarssit / betalet der met for Verdens synder / oc met sin død affkiøbt vor død / oc forhuerffuit oss det euige lijff / der hand vaar opstanden fra de døde / oc vilde nu fare op til Himmelen / da gaff hand sine Disciple denne befalning om Daa-ben / oc sagde : Gaar hen i den ganiske Verden / lærer oc døber alle Hedninge / Huo som tror oc bliffuer døbt / hand vorder salig / Men huo som icke tror / hand vorder fordømt. Da fick denne daab / som Johannes haffde begynt aff Guds befalning / ret først fremgang / met en aluerlig oc almindelig befalning / at ingen skulde vorde sa-lig / vden hand bleffue døbt met vand.

Daaben skal actis herlig oc ypperlig al-ligeuel det er ekon vand.

Oc vor kiere HErre Christus bestillede selff oc befalede den maade oc skick / huorledis mand skal døbe / Mand skal døbe i Fa-ders / Søns / oc den hellig Aands naffn / Huor som nu nogen effter denne befalning vorder døbt met vand / hand haffuer denne foriet-telse / at det er Gud Faders / Gud Søns / Gud den hellig Aands / hierte /

hierte / mening oc vilie / at / huor som dette døbe vand delis met nogen/da skal det samme Menniske vere befrelst fra Dieffuelens Rijge/quit fra synden/ oc Guds Barn/oc en arffuing til det euige lijff. Der seer mand huor til dette vand skal tiene oss / som Zacharias ocsaa siger / at det skal hielpe mod synd oc wrenlighed. Tager det nu synden bort / da kand der icke andet bliffue igen end retferdighed oc liffuit / saa at døden haffuer icke lenger mact met saadant it døbt Menniske.

Oc vocte dig at du icke tencker / Huorledis kand vand giøre saa stor ting ? Du seer oc hører Guds befalning / Gud befaler Johannem/ at hand skal døbe / Saa befaler oc Christus sine Disciple/ oc hans Ord staar der hoss/ Huo som tror oc vorder døbt / hand bliffuer salig / det er / Huor som denne vanddaab icke er / der skal huercken kunde vere tro eller salighed. Tuert imod / huor daaben er/ oc det Menniske tror denne foriettelse / som er befest ved saadan vanddaab/der er salighed oc liffuit.

Oc denne skilssmysse bliffuer dog stedze oc altid/S. Johannes Døbere//Petrus oc Paulus/wi paa denne dag/giøre icke mere/ end at wi alle/den ene saa vel som den anden/ døbe met vand. Det er vor tieniste / mere kunde wi icke giøre der til / Vandet dele wi met folck. Men foracte du det icke / som blot vand / Fordi at formedelst dette vand/som met vore hender øsis paa Mennisken/ vil vor kiere HErre Christus vdrette sin egen gerning/der Johannes taler om/ oc døbe met Aanden oc Ild/det er/ formedelst vanddaab vil hand vdgyde den hellig Aand i vore hierte / tage oss i sin naade oc beskermelse/oc giøre oss til Guds Børn / Dette kaldis alene Christi daab/ der hand døber met / Men wi døbe aleniste / som Johannes / met vand/den hellig Aand kunde wi selff icke giffue / syndernis forladelse kunde wi selff icke giffue / end dog at Christus baade vil giffue den hellig Aand oc syndernis forladelse/ formedelst vor vanddaab/ oc vden denne vanddaab aldelis intet / som Exempel besynderlige i Apostelernis gerninger rijgelige giffue til kiende.

Der ligger oc aldelis ingen mact paa / som de skendelige / oc skadelige Geodøbere drømme/ heller mand døber vnge Børn eller gamle folck. Fordi at den gantske handel liger paa Guds forictelse. Der som Gud tilsagde it træ eller en sten noget / da skulde det gielde oc vere sant/ Men nu siger hand oss Menniske det til / oc der ligger icke mact paa/om wi det icke forstaa / Gud bliffuer der faare icke til en løgnere/som Gendøbere giøre hannem til / efterdi at de lade døbe sig igen. Fordi at de giffue der met til kiende/at huad som dem bleff tilsagd/i Guds Naffn/oc aff Guds befalning i den første daab/ det er icke sant / Men nu i den anden daab / skal det vere sant/ for deris forstand skyld.

Gendøberis vildfarelse.

Trøst aff Daaben.

For saadan Dieffuelens forgifftelse vocte du dig/ oc ver visser paa at huad som Gud haffuer en gong tilsagd dig / det vil hand oc visselige holde dig/Denne forictelse trøste du dig met/din gantske lijffs tid/ at Gud haffuer visselige loffuit dig i din daab / sin naade oc euig salighed. Gud Fader din skabere/Gud Søn din genløsere/ oc Gud den hellig Aand vor Helliggiørere/ haffuer tilsagd oss alle/ som ere døbte/at wi ere hans Børn / hand vil tage sig vor ælendighed til / forlade oss alle vore synder / oc for Christi skyld giøre oss til euig tid salige. Holt dette løffte fast/oc tuil der intet paa/ Oc efterdi du saa formedelst Daaben est kommen til alle dine synders forladelse/ Da skalt du bede Gud om naade/at du kant vocte dig fra synd/ bliffue i saadan wskyldighed/ oc icke formedelst fortredelige synder/ kaste dig aff Guds naade igen / vdi wgunst oc vrede / Fordi at der faare ere wi tode aff synden / at wi skulle fremdelis bliffue rene / oc leffue gudelige/ Oc den hellig Aand er oss der til giffuen/ icke at wi skulle følge synden oc hendis tilskyndelse/ men opholde oss der imod/ oc leffue i lydighed effter Guds vilie.

Beslutelse.

Saa haffue wi i det Euangelio / først en smuck lerdom oc Exempel om den Døbere Johanne / huor frimodigt it hiærte oc stort moed hand haffde / at hand icke gruede for Phariseerne oc de ypperste Prester / men skickede sig dristelige effter Guds befalning/ oc passede der inted paa / huad de ypperste Prester vilde sige der til/

Der

Der faare maa hand vel lignis ved den frimodige fuldhiertige Prophete Helia / som sette sig op mod Israels Kong oc det gantske Rijge / straffede deris Affguderi / oc holt met stor aluerlighed paa den rette Guds tienste. Der nest haffue i hørt en anden lerdom om den hellige Daab / huorledis hand haffde sin begyndelse met Johanne / oc tiente der til / som hand giør end nu / at mand kand kiende Christum / oc formedelst hannem komme til syndernis forladelse / oc faa den hellig Aand / At der er saa ingen skilssmysse mellem Johannis oc vor Daab paa denne dag / vden denne. Johannes døbte paa Christum / som end da skulde obenbare sig / oc fuldkomme sit Offer. Apostlene oc wi døbe paa Christum / som nu haffuer fuldgiort oc fuldkommet dette Offer. Christus haffuer oc vdræt sit embede paa baade steder / oc formedelst vanddaab giffuit dem alle den hellig Aands daab / som tro paa hannem / oc forlade sig paa hans foriettelse. Det forlene oss ocsaa vor kiere HErre Christus / Amen. Johannes er Helias.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / wi tacke dig io tilbørlige / at du først haffuer begynt den salige naadefulde daab / formedelst den hellige Døbere Johannem / oc ladet ocsaa oss naadelige komme der til / i huilcken du / formedelst din Søns Christi Jesu skyld / tilsiger oss syndernis forladelse / den hellig Aand / oc det euige lijff / Wi bede dig / beuare oss i denne tro til din naade oc barmhiertighed / at wi aldri tuile paa denne foriettelse / men trøste oss der met i allehonde fristelser / Oc giff formedelst din hellig Aand / at wi kunde tage oss vare fra synd / oc bliffue i saadan wskyldighed / som wi formedelst Daaben ere komme til / Eller der som wi io falde / oc for Menniskelige skrøbelighed icke kunde bestaa / at wi da icke skulle bliffue beliggende i synden / Men formedelst retsindig Penitentze / omuende oss / oc trøste oss igen met din naade oc foriettelse / oc bliffue saa formedelst din naade / til euig tid salig / Amen.

Den Hellige Jule dag / Euangelion Luce 2.

Den Første Predicken.

OC det begaff sig paa den tid / at der vdgick it Bud aff Keyser Augusto / at den gantske Verden skulde bescriffuis til skat. Oc denne skatscriffuelse vaar den aller første / oc skede paa den tid / der Kyrenios vaar Landzherre i Syrien Oc huer mand gick / at hand skulde lade sig bescriffue huer vdi sin stad.

Da giorde oc Joseph sig rede aff Galilea/ aff den stad Nazareth/ i Jøde land/ til Dauids stad/ som kaldis Bethlehem/ fordi at hand vaar aff Dauids huss oc slect/ paa det hand skulde lade beskriffui sig til skat met Maria sin troloffuede Hustru som vaar fructsommelig.

Oc som de der vaare/ kom tiden/ at hun skulde føde. Oc hun fødde sin første Søn/ oc suøbte hannem i klude/ oc lagde hannem i en Krubbe/ fordi at de haffde ellers intet rum i herbere.

Oc der vaare Hyrder i den samme eng paa marcken hoss faarestierne/ som voctede deris hiord om natten. Oc see/ HErrens Engel traadde til dem/ oc HErrens klarhed skinde om dem/ oc de fryctede saare. Oc Engelen sagde til dem: Frycter eder icke/ See/ ieg forkynder eder stor glede/ som skal vederfaris alle folck/ Thi eder er i dag født en Frelsere/ som er den HErre Christus/ i Dauids stad. Oc det skulle i haff-ue til it tegen/ J skulle finde Barnet suøbt i klude/ oc liggendis i en Krubbe. Oc der bleff strax hoss Engelen/ en Himmelsk herskaris mangfoldighed/ som loffuede Gud/ oc sagde: Ære vere Gud i det høye/ oc fred paa Jorden/ oc Menniskèn en velbehagelighed.

Oc der Engelene fore fra dem til Himmelen/ sagde Hyrderne til huer andre: Lader oss nu gaa til Bethlehem/ oc see den gerning/ som der er skeet/ huil-cken HErren obenbarede oss. Oc de komme hastelige/

 oc fun-

oc funde baade Mariam oc Joseph / der til Barnet ligendis i Krubben. Oc der de det haffde seet / forkyndede de det ord / som vaar sagd til dem om dette Barn. Oc alle som det hørde / forundrede sig paa den tale / som Hyrderne sagde dem. Men Maria beuarede alle disse ord / oc betenckte dem i sit hierte. Oc Hyrderne vende til bage igen / prisede oc loffuede Gud / for alt det som de haffde hørt oc seet / som da vaar sagd til dem.

Christi fødzel en herlig Høytid.

DEnne Høytid om vor kiere HErris Christi fødzel / er herlig oc ypperlig / oc wi motte vel ynske / at mand kunde saa Predicke der om / som det sig burde. Men det fattis icke her aleniste paa Menniskens tunger / men ocsaa paa forstand oc tancker / at det er icke muligt at mand kand fuldkommelige / oc som det sig burde tencke der paa / ieg tier at tale der om. Thi alt det som skal handlis om denne høytid / det er meget ia alt for meget høyt oc storr.

Thi dette er først sant oc obenbare / at Gud paa denne dag formedelst denne salige fødzel / fuldkommede alt det / som hand loffuede i Paradis / oc det som alle hellige Menniske stedze / fra Adams fald / haabede hiertelige tid fra tid til / oc ventede met glede. Der nest / er ocsaa dette sant oc obenbare / Oc alle de som ville bliffue salige fra Verdens begyndelse indtil Verdens ende / skulle nyde oc bruge denne fødzel der til. Oc der som denne salige fødzel icke vaare / da skulde alle Menniske vere fortabte. Men huor ville wi tage tunger / Ja hierter oc tancker / der wi kunde begribe oc fatte saadan stor oc herlig naade met?

Det tredie / da er io det ocsaa sant / at denne er den høyste oc største Guds gerning / der Gud kunde beuise / at giffue tilkiende sin naadige vilie / venlige hierte oc høyste gode mening / mod oss arme Menniske. Tag faar dig den herlig Guds gerning / at hand skabte

Himmel oc Jord formedelst sit ord / oc end nu opholder stedze oc altid : Tag faar dig alle de store vnderlige gerninger / som hand loed see blant sit Folck oc anden sted i Verden / huad ere de altsammen imod denne / at Gud bliffuer selff Menniske ? at hand før sig i vort kiød ? Fødis aff en quinde ? Leffuer blant oss ? taler / som Esaias siger / met oss oc lærer oss ? Ja lider oc forsøger al iemmer oc al ælendighed / som vaar kommet paa oss arme Menniske for syndens skyld ?

Det gamle Testamentis lignelse.

Jøderne i Ørcken / hulde det for en stor ting / som det oc i sandhed vaar / at Gud holt sig saa nær til dem / oc gick frem faare dem / om dagen i en sky støtte / oc om natten i en gloende støtte / oc førde saa oc ledsagede dem / Oc huo vilde dog icke vere frimodig der aff / at hand kunde vide / at hand haffde Gud faare sig / oc saa nær omkring sig / oc kunde see hannem saa met legemlige øyen ? Thi mand kunde io see denne sky oc ildstøtte met øyene / end dog mand kunde icke føle eller tage der paa / oc det vaar vist / at HErren vaar hoss / eller vdi denne ild oc skystøtte. Der faare kunde Jøderne trøste sig der met / oc fatte it vist haab / at de haffde en sterck / woffueruindelig beskermelse / i allehonde nød oc fristelse / oc at den Gud / som holt sig saa nær til dem / vilde hielpe / oc icke lade dem forderffuis i nogen nød.

Guds naade i det ny Testamente.

Men betenck dig nu her / huad er dog saadant imod denne naade / som wi høre paa denne dagis Høytid / oc Gud beuiste imod alle Menniske ? at du seer / Guds Søn / Faderens euige Ord (formedelst huilcket Himmel oc Jord ere skabte / oc opholdis indtil Verdens ende) vdi dit kiød oc blod / it lidet nyfødt Barn ? Kunde oc Gud holde sig nermer til oss / oc giøre sin naade / barmhiertighed / oc naadige vilie skinbarligere oc vissere / end ved denne maade / at hand icke aleniste vil vere hoss / oc omkring oss / men leffue i vort kiød / oc vdi vor ælendighed ? Hui trøste wi oss da icke vdi hannem ? hui ere wi icke frimodige i hannem / naar fristelse oc wlycke slar oss vnder øyen ? Ja huor saare fly wi faar Gud ? Huor saare

frycte wi oss for hannem? Huor faare frycte wi at hand skal vere vred paa oss/ oc fordøme oss?

Det er sant/ at wi ere arme syndere/ oc vore synder bedrøffue oss/ oc føre oss i saadan forferdelse oc fryct/ Men wi frycte oss aldelis vden alt skel oc ret/ Thi at lige for denne sag skyld/ at wi ere arme syndere/ oc icke kunde hielpe oss selff/ men haffue Guds hielp behoff imod synden oc døden/ da kommer vor Gud oc HErre til oss/ det euige Ord/ icke som til Mose vdi en brendende Busk/ icke som til folcket vdi ild oc kystøtten/ Men i vort kiød/ som dit eget barn/ der du haffuer afflet/ som ligger faar dig i voggen/ oc du icke alleniste forferder dig der faare/ naar som du det seer/ men du haffuer al din lyst oc glede der aff/ at du kant haffue det hoss dig/ see/ kysse/ løffte/ bære oc omgaass der met.

Ere wi icke da arme/ ælendige/ forderffuede Folck? Ville wi da icke end nu see oc lære/ i huor gruselig last oc skade/ Sathan haffuer ført oss formedelst synden? Wi elske vore Børn/ oc det er tilbørligt/ thi det er Guds gaffue oc skenck/ oc det forhindrer icke saadan kierlighed/ at wi skulle haffue saa stor møye/ arbeyde/ fare/ redzel/ sorge/ oc bekumrelse met vore Børn. Huor faare elsker du icke ocsaa dette Barn? Huilcket/ som Esaias siger/ der er oss født/ oc oss giffuit/ oc kommer der faare hid til oss i denne Verden/ i vort kiød oc blod/ Icke at hand vil besuare oss/ eller giøre oss møye oc wmage/ sorge oc bekumrelse/ som vore Børn giøre/ Men at hand vilde giøre oss fri fra al møye/ fare/ oc sorge til euig tid/ at huercken synd/ død eller Dieffuel/ skulle bedrøffue eller giøre oss skade. Huor faare anamme wi dog icke dette Barn? Huor faare kysse wi icke oc tage hannem i fagn? Huor faare haffue wi icke al vor lyst oc glede met hannem/ hui frycte wi hannem/ som hand vaare vor Fiende/ oc vilde giøre oss ont?

Synden forhindrer oss suarlige.

Huorledis kunde hand oc stille sig venligere/ oc bedre affuende oc borttage al fryct oc redzel? Hand kommer icke til oss i ild oc liunet/ icke heller vdi torden/ Hand kommer icke/ som den onde Fiende lader vndertiden see sig i it grumt diurs eller Menniskis

Gud bliffuer Menniske.

lijgnelse/ Dit kiød haffuer hand taget paa sig/ der gaff hand sig vdi/ oc der met skiulte hand sig. Nu er oc ingen lignelse/ Menniskē behageligere/ venligere oc kierligere/ der wi mindre frycte oss faare/ end vor egen lignelse oc skickelse: Oc der som it Menniske kand vndertiden stille sig vredelige/ see selsomt/ oc forferde it andet Menniske/ da kommer Guds Søn til oss/ icke som en Mordere/ icke som en grum stridzmand/ hand er it lidet Barn/ huilcket Moderen omgaass met/ løffter det op/ legger det ned/ giffuer det mad oc dricke/ lige som du giøre ved dit Barn.

Huor haffuer du oc nogen tid i alle dine dage/ seet saa daarligt it Menniske/ som vilde fly/ oc frycte sig faar it Barn? Er det icke naturligt oc i sandhed saa/ at huor som wi oc vforuarendis komme til fremmede Børn/ der kunde wi icke holde oss/ at wi io skulle see paa dem/ wi lee at dem/ oc haffue lyst oc glæde aff dem. Hui giøre wi det da icke ocsaa her met dette Barn? Hui forferdis wi eller frycte oss/ naar som wi tencke paa Guds Søn? Hui glæde wi oss icke aff hannem? Hui trøste wi oss icke i hannem/ imod synden oc døden? Hui tacke wi icke Gud for sin naade/ at hand vilde holde sig saa venlige oc nær til oss? Fordi at ret lige der faare vilde hand fødis it Barn/ at wi skulde icke frycte oss faar hannem/ men holde oss venlige til hannem/ oc at hans Fiender skulde støde sig paa hannem/ oc fare vild. Oc at der vaar aldri noget Menniske/ saa vittigt oc forstandigt/ at det ey bleff forført oc besuiget aff Dieffuelen/ Der vaar aldri nogen saa stercke/ at Døden ey offuervant hannem/ Saadant kom der aff/ at Sathan oc døden befrycte de sig intet for dette Barn/ oc de bleffue saa forraskede/ offueruundne oc slagne aff hannem/ Dem bekommer det ilde/ at Guds Søn kommer i vort kiød/ oc fødis it Barn/ Fordi at de foracte hannem/ oc ere trygge oc visse paa/ at dette Barn skal ingen skade giøre dem/ de ville snart offueruinde hannem. Men det skeer oss til det beste/ at wi skulle icke frycte hannem/ men haffue lyst oc glede aff hannem/ oc tacke Gud for saadan wsigelig naade/ at hand kommer til oss i vort arme kiød/ som it lidet nyfødt barn/ for huilcket der

Guds Søn fødis it Barn.

haffuer io ingen aarsage til / at frycte sig / eller at vente sig noget ont aff.

Men som tilforn er sagd / wi haffue io aarsage stor nock til / at bekiende vor synd / at begræde vor store blindhed / wtacknemmelighed oc daarlighed / oc beklage der offuer aff hiertet faare Gud / at thi daler / it sølff stob / Ja en smuck kiortel / oc andet saadant / aldelis begriber vort hierte / giør oss lystige oc glade / at wi springe aff glede / met ord / met skickelse / met mund / met øyen oc met det gantske legeme / wi lade den fryd til syne som er i hiertet / oc kunde ingenlunde skiule hende. Men her som Guds Søn kommer hid ned til oss / fødis it lidet Barn / at hand vil i vort kiød / vere vor Frelsere / betale met sit legeme for vore synder / fange døden oc Dieffuelen / oc skaffe oss fred for dem / da vorde vore hierte kaalde / det giør oss ingen glæde / det gaar oss icke til hierte / Oc det er oss lige som det vaare it Fabel eller Nymære.

Dette er it gruseligt stort iemmer / offuer huilcket wi skulde io met rette græde / oc klage saadan stor nød faar Gud / Wi skulde icke gaa saa trygge hen som wi giøre / at wi icke acte denne suare synd / Wi skulde kiende vor skrøbelighed / oc lære der aff / huor stor en skade synden førde oss paa / oc vdi huor stor nød oc blindhed wi ere komne formedelst synden.

II. Wi skulle bede Gud om sin naade.

Der nest naar wi haffde nock betenckt saadan iemmer / oc begrædet vor ælendighed / skulde wi fremdelis bede Gud / icke alenist at hand skulde forlade oss denne synd oc blindhed / Huilcken wi ere fødde hid til denne Verdē met / men ocsaa om sin hellig Aand / at hand vilde verme vore kalde / frøsne / isffulde hierte / oplade vore øyen / oc omskiffte oc forny vore hierte saa / at wi kunde elske dette Barn Jesum aff hiertet / haffue lyst oc glede aff hannem / som wi haffue aff vore Børn / Efftersi der er gantske oc aldelis intet tuil paa / at dette Barn / som Esaias siger / er io oss giffuit / denne Søn er oss født / at wi skulle nyde oc bruge hannem / oc hand skal hielpe oss / som wi bekiende vdi en deylig / gammel / Christelige loff sang / Vaare dette Barn oc icke født / da skulde wi alle til evig tid døet /

hand

hand er vor salighed alene. Dette skalt du bede Gud om / at hand formedelst sin hellig Aand / vil saa giøre det fast oc vist i dit hierte/ oc du kant haffue en glede / oc en trøst der aff i allehonde nød. Thi det er faar øyen/ huad ælendighed oc iemmer her er i denne Verden. Huor offte haffuer mand modgang oc gremmelse met næring oc biering? met Hustru/ met Børn/ met gode venner / ia met sit eget legeme/ aff skrøbelighed oc siugdom? Jeg vil tie / de høye fristelser i samuittigheden/ naar som døden oc synden ere imod oss: Huorledis kunde wi vdi alt saadant iemmer oc fristelser/ fatte en større / bedre oc vissere trøst / end at Guds Søn haffuer taget vort kiød paa sig/ oc er bleffuen vor Broder / Efterdi wi haffue hannem / hand er vor egen / oc vdi vort kiød oc Blod / paa det hand vilde io vere nær nock hoss/ huad kand da en ringe skade bekumre oss? Dette er it ligende fæ/ som wi kunde nyde oc bruge til euig tid. Men/ som sagd er / det vil icke gaa oss til hierte / Der faare skalt du bede Gud aff hiertet/ at hand dog vil giffue en liden smag / aff saadan glede oc trøst i dit hierte/ oc obenbare dig dette sin naadis ligende fæ.

III. Wi skulle offte tencke paa denne naade.

Det tredie er / at naar som du nu saa haffuer beklaget din vantro faar Gud / oc bedet om den hellig Aand oc en ret tro / da skalt du ocsaa aff hiertet betencke/ denne store høye gerning/ oc Guds naade/ gaa flitelige til Kircke/ høre flitelige Predicken / oc kant du/ da læss det selff flitelige / tenck offte der paa i dit hierte / tale gerne met andre der om/ vnderuise din Hustru / Børn oc tyunde: Kommer der da til bønen ocsaa en flitig øffnelse oc betractelse om denne Guddommelige gerning/ da skal det icke feyle/ dit hierte skal bliffue varmt/ oc icke lenger vere saa aldelis kalt oc frøset. Men de som gaa hen/ oc høre de det end vdi Kircken/ saa er det dog strax forglemt/ der efter haffue de anden gerning/ at de kunde icke tage vare paa denne handel/ De bede icke Gud om sin naade/ De see icke denne deris hiertis forferdelige blindhed/ Met dem er det icke vnderligt/ at en gyldene/ eller end det som ringere er / en drick Vijn/ it got maaltid/ giør dem glade. Men denne høye oc euige glede fornomme oc befinde de aldri / Der faare bliffue de vden trøst i allehonde nød oc fristelse / oc

forderffuis i wlycke / Der vocte den naadige barmhiertige Fader oss fra / som der faare loed sin Søn komme i vort kiød / at wi formedelst hannem / skulle haffue redning oc trøst / imod synden / døden oc Dieffuelen / til euig tid / AMEN.

En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader / wi tacke dig for din store naade oc barmhiertighed / at du haffuer ladet din enbaarne Søn komme i vort kiød / oc formedelst hannem naadelige hulpet oss aff synd oc fra den euige død. Oc wi bede dig / at du formedelst din hellig Aand vilt opliuse vore hierte / at wi for denne din naade kunde vere dig tacknemmelige / oc trøste oss der met i allehonde nød oc fristelse / oc bliffue saa formedelst din Søn vor HErre Jesum Christum / til euig tid salige / AMEN.

Den anden Predicken / om Historien oc Englenis budskaff til Hyrdene.

VDi den neste Predicken hørde wi / huor stor naade oc barmhiertighed Gud beuisde oss der vdi / at hand loed sin enbaarne Søn vorde Menniske / oc at det er i alle maade wmuligt / at wi enten kunde tencke eller tale der om / som det sig burde. Der faare giørs det behoff / effterdi denne naade vil icke fuldelige gaa oss til hierte / at wi offte oc meget tencke

tencke der paa. Oc nu ville wi ocsaa tage Historien faar oss / oc besee/ huorledis det gick til met denne fødzel/ naar oc formedelst huem hun bleff først obenbaret. J dette stycke faa wi en offuermaade deylig tale oc syn at see/ huad dette Barn skal vere for en Kong/ oc huad Kongerijge hand skal begynde.

Christus bleff fød i Bethlehem vdi en fremmet sted.

Først er det en arm handel/ at denne Barselquinde skal føde sit Barn vdi en fremmet sted / der som hun er vbekynt oc haffuer huercken slecting eller venner/ Thi at baade Joseph oc hans troloffuede Hustru vaare boendis i Nazareth vdi Galilea : Oc de skulde reysse der fra til Bethlehem/ effter den befalning/ som vaar vdgongen aff Keyser Augusto / at huer skulde lade sig bescriffue i sin stad/ eller der som hand var hiemme. Dette giffuer Euangelisten til kiende for Propheciens skyld / som siger saa om Christo / At hand skulde da fødis / naar som Jøderne haffuer icke lenger deris eget Regimente / oc nøddis til at tiene fremmede Konger. Men det skulde altsammen tiene der til / at Scrifften skulde fuldkommis/ som siger klarlige / At Bethlehem skal vere den sted / som Christus skal fødis.

Christus den først fødde.

Som de komme nu baade til Bethlehem / da finde de der ingen kynding eller slecting/ der faare nøddis de til at drage ind i it almindeligt aabet Geste herbere / der vaar det saa besæt oc opfylt met fremmede Gester/ at mand visde den siuglige Quinde/ met sin Brudgom / i it fæhuss / der fick hun we met sit Barn/ oc føder sin første Søn/ som Lucas siger / icke fordi at Maria haffde der effter flere Børn / Men at Christus er den førstfødde. Thi Guds skick vaar saa/ at den første Søn skulde altid erffue Regimentet/ baade i den aandelige oc Verdzlige stat. Der faare er ocsaa vor HErre Christus paa sin legemlige fødzels vegne/ som den førstfødde/ alene den rette Prest oc den rette Kong offuer sit Folck.

Christi fødzel elendig.

Huad den hellige Jomfru Maria denne arme barselquinde / nu haffde beridt til sin barsel seng / kand mand der nock mercke paa / at dette nyfødde Barn Jesus haffuer icke en eniste suøbel / der mand kand suøbe hannem vdi (Thi at som det gredske ord klarlige

giffuer

giffuer til kiende) da suøbte mand hannem ekon vdi gamle søn-derreffne klude/ oc lagde hannem saa hen i en baass/ eller vdi krub-ben/ denne er den barsel seng/ oc smucke gyldene vogge/ der Kon-ger offuer alle Konger/ ligger vdi/ huilcken der kommer saa ven-lige til oss.

Her skalt du dog lære Verdens gruselige vanart/ oc huor ilde hun pleyer at skycke sig imod dette lille Barn/ oc imod alle dem/ som det anamme. Jomfru Maria er Guds Moder/ oc vaa-re der faare verd/ efftertdi Gud haffuer æret hende saa høylige/ at mand skulde bære hende paa hender/ Oc lade hende gaa paa idel silcke oc fløyel. Joseph er oc en from hellig Mand/ til huilcken de hellige Engle komme/ oc tale met hannem/ Saa er oc Barnet der i krubben/ ia den som er en HERRE offuer alle Herrer/ formedelst huilcken wi ere alle skabte oc opholdis/ hand kommer der faare til oss paa Jorden/ at hand vil giøre oss salige/ hielpe oss imod synden oc døden/ oc fri oss fra Dieffuelen. Skulde nu icke Verden beuise disse Folck (som ere begaffuede met saa stor naade) al kierlighed/ tieniste oc goduillighed? oc før selff ligge paa Jorden i den haarde halm/ end denne barselquinde/ oc hendis hiertelige Barn/ skulde enten i saa maade eller vdi andre lide nød/ oc fattis noget? O ney/ det bliffuer intet til. Der som ellers huer mand er ynckesom oc veluillig/ gerne tien oc hielper/ naar det kommer til denne nød/ alligeuel at de Personer icke ere aldelis erlige/ Saa be-mercke wi dog oc see her paa de Bethlehemiter/ at ingen acter denne Barselquinde eller dette Barn/ mand haffde io ellers icke ladet hende bleffuit i en staald/ ia de haffde vel baaret til dette Barn oc lent hende/ bler/ suøbekleder/ puder/ oc andet mere.

Verden vil icke haffue vor HErre Christum.

Hueden kommer dog denne forgifftige/ ia Dieffuelens vanart/ at mand saa aldelis intet acter denne Moder/ oc dette Barn? at ingen tager dem i sit huss/ oc ryeter dog tho eller tre dage (den stund den største møye oc fare altid staar paa) denne Moder oc Barnet? Summa/ det er verdens art oc bliffuer/ oc Dieffuelen

driffuer

driffuer hende der til / at hun huercken vil see eller høre dette Barn. Saa er der imod ocsaa dette Barns art oc sind / at lige saa lidet som Verden acter hannem / saa lidet acter ocsaa hand Verdens bram oc herlighed. Hand vil vere fattig oc ælendig / ellers kunde hand vel beskaffet sig alting i forraad / Men hand vil icke / Der faare taler Euangelisten / om de gamle reffne klude / der hand bleff suøbt vdi / oc om krubben. Oc der Engelen vil vise Hyrderne dette barn / giffuer hand baade disse stycke til kiende / som er / at hand haffuer icke smucke / bløde / linede bler / der mand kand suøbe hannem vdi / som andre Børn / oc at hand bleff suøbt i gamle klude / oc lagd i krubben / at mand der paa skal lære at kiende hannem fra andre Børn.

Oc dette tien der til / at mand skal betiden lære / huad Rijge dette Barn haffuer / oc huad for en Kong hand er / icke en Kong aff denne Verden / som haffuer pendinge / gods / bram / oc stor herlighed / oc at hand icke vil hielpe sine Tienere der til / eller løne dem der met. Ney / vilt du haffue pendinge / gods / stor mact / da taart du icke komme til dette Barn / Thi hand haffuer selff icke saadant / Ja hand vil det icke haffue / Hand haffuer andet ligende fæ / at hand er en Frelsere imod synden / døden oc Dieffuelen / Vilt du haffue saadant / da maat du giffue dig her til / oc voffue det / at vere fattig oc ælendig her paa Jorden met hannem / oc bære dit kaarss taalmodelige i stor ælendighed / som hand giorde / Thi du finder ingen ælendigere fødzel end denne. Den hellige Moder er i en fremmet sted / som hun huercken haffuer slectinge eller venner / oc foruisis bort i it fæhuss / der skal hun føde sit Barn: Hun haffuer huercken suøbekleder eller andet / Gamle reffne klude / hø oc halm vaar det ypperste de haffde at hielpe sig met / Dette skalt du lære / oc skicke dig der effter / tieneren skal icke haffue det bedre end Herren / Oc haffuer du det i saa maade bedre / da tacke io Gud der faare / som for din skyld gaff sig i saadant treldom / oc vaar meget elendigere her paa Jorden / end du nogen tid kant vere / Oc der som det begiffuer sig saa / at du ocsaa skalt lide noget / da skalt du lide det taalmodelige / oc sige: Min HErre Christus / som føddis i saa stor elendighed til denne Verder / gick mig

mig fast offuer/ oc lidde mere for min skyld / Der faare skal det icke vere mig suart som ieg lider.

Huad Christus haffuer for it Folck.

Lige nu som Barnet er / saa er ocsaa hans folck / Thi der komme Engelene aff Himmelen / icke til Jerusalem / der som de ypperste Prester vaare / oc Kong Herodes / oc Landzherren Kyrenius/ Saadane Folck ere dette Barn meget for ypperlige/ De acte hannem intet / saa maa hand ocsaa lade dem fare deris egen vey. Men der ere fattige Hyrder paa marcken / vdi en ringe stat oc foracteli gerning / de vocte deris hiord / dem kommer Guds Engel til oc HErrens klarhed omskin dem / Disse ere de samme som høre dette Barn til der er saa fattigt faar Verden / Dette er nu ocsaa offuermaade trøsteligt/ oc der til met nytteligt at wi icke skulle forglemme dette Rijgis art: Det er naturligt / at wi alle fly oc sky Kaarsset/ oc gerne vilde haffue offuerflødelige nock oc gode dage/ Oc strax wi komme i nød/ enten paa vor nærings vegne formedelst wlycke/ eller paa legemens vegne formedelst siugdom / eller ehuorledis det kand nu ske i andre maade/ da vorde wi mistrøstige / oc beklage oss/ oc fortuile.

Men huor faare forglemme wi dog denne fødzel ? Hui see wi icke til dette Barn ? Hand er en HErre oc Kong offuer den ganske Verden/ oc nu hand kommer paa Jorden/ finder hand dog neppelige saa meget rum i fæhussit / der hand kand fødis paa / Oc der hand vil vorde bekynt oc vdrobis blant folck for en Frelsere / da komme Engelene til Hyrderne paa marcken / de er hans folck som hand vil haffue omgengelse met/ De ypperlige Herrer i Jerusalem acter hand intet/ Fordi at de acte hannem ocsaa intet / Dette skalt du betencke/ Est du fattig oc ælendig/ est du skrøbelig oc siug/ saa haffuer du io it vist tegen / at du haffuer icke meget aff Verdens rijge/ Men bekumre dig intet der faare / Christus vil oc icke haffue der aff/ Oc trøste dig der met / at du est icke fordi vdstøt aff Christi Rijge/ Ja du seer paa dette Barn / oc lærer aff / disse Hyrder / at hand vil haffue sin omgengelse met saadane fattige Børn : Dem vil hand

hand icke hielpe met Pendinge oc gods / hand vil hielpe dem / at de skulle bliffue til euig tid salige. Hand vil forlade synden / oc giøre Guds Børn aff dem / Der skalt du trøste dig met / oc lad det aldelis intet bekumre dig / at du est fattig / ælendig / siug / forladen oc foractet / Disse Hyrder vaare oc icke store Herrer / men der faare acter dette Barn Jesus dem icke deß wuerdigere / Hand elsker dem / oc vil haffue dem hoß sig / oc Englene selff (de høye Aander) skulle vere sendingebud der til. Dette skalt du lære oc trøste dig der met / saa bliffuer din modgang / trang oc nød / dig lettere. Dette altsammen holdis oß faare i denne Historie / der faare er det nytteligt oc got / at mand hende flitelige mercker.

Men huad er nu Engelens budskaff oc ærende til disse fattige foractede Hyrder / huilcke der neppelige ere imod de ypperste Prester oc andre / som smaa myg imod store Ørne ? De gode folck vaare forferdede aff det hastige / herlige oc Himmelske skin / Der faare trøster Engelen dem / oc siger : Fryckter eder icke / ieg forkynder eder en stor glede. Hand vil at de skulle vere glade oc frimodige / Thi hand seer vel / huorledis det gaar til / Saa bløde / trange / smaa hierte haffue wi / at en Jakoms daler kand giøre oß glade / Men her / som det gielder paa den euige salighed / kunde wi ingelunde glede oß rettelige / Der faare er det ene nyttelig formaning / Fryckter eder icke / Jeg siger eder aff en glede / oc icke aff nogen sorge / der skulle i skicke eder effter. Engelens predicken til Hyrderne.

Engelen giffuer oc aarsagen til kiende / Huor faare de skulle glede sig / oc siger : Eder er i dag født en Frelsere / som er Christus den HErre / Dette ord Frelsere vaar hoß Jøderne it naffnkundigt oc almindeligt ord / som mand seer / at Gedeon / Samson / oc andre saadane ocsaa kaldis Frelsere / det er / forløsere oc hielpere. Men Engelen siger / Saadan en Frelsere er eder icke født / men Christus / det er / quindenis Sæd / huilcken Gud loffuede i Paradis / at hand skulde sønderknuse Hugormens hoffuit / Christus en Frelsere.

oc ingen⸗

oc ingengiffue alt det / som Adam oc Eua forkaste formedelst syn- den. Saa viser hand formedelst det ord / Christus / Hyrderne til bage til Scrifften / at de skulle see oc betencke / at huad Gud haffuer altid loffuit oc tilsagd om Christo oc hans Rijge / det skulle de finde oc faa altsammen her hoss dette Barn.

Krubben oc de gamle klude.

Oc Engelen taler besynderlige om de gamle klude / der Barnet er suøbt vdi / oc om den krubbe der hand laa vdi / paa det at Hyrderne skulle icke forarge sig paa dette arme væsen / som Jøder- ne giorde / Thi det skicker sig offuermaade ilde / at dette Barn skal vere saa fattigt faar Verden / oc alligeuel saa offuerflødige rigt met naade. Hyrderne haffde ocsaa vden tuil icke huldet dette Barn for en Frelsere / der som Engelen haffde icke kommet tilforn / oc lige her met giort hannem kendelig / efftherdi ellers den gantske Verden for- arger sig her paa.

Denne predicken skulle wi nu vel mercke / oc trøste oss der met / Engelen siger til Hyrderne: Eder er født en Frelsere / Men hand mener icke Hyrderne aleniste / hand begriber alle Mennisker i disse ord / Efftherdi vor HErre Christus bleff icke aleniste født for disse Hyrders skyld / men for alle Menniskens skyld / som formedelst synden ere komne fra Guds naade / ind vnder synden / oc vdi døden. Thi hand er der faare kommen / at hand vil hielpe alle Mennisker / ingen vndertagen / vden dem som icke ville haffue saadan hielp. Der faare skulle wi / som Engelen siger / glede oss aff dette Barn / oc tacke den almectigste Gud for sin naade oc barmhiertighed / at hand icke vilde lade oss forderffue i synden oc vdi døden / men sende oss sin Søn / at hand skulde hielpe oss der fra / oc giøre oss salige. Saa skulle wi nu offuergiffue al anden glede / som er forgengelig / oc der til met ocsaa syndelig oc skadelig / oc lade denne euige fryd gaa oss til hierte / at Guds Søn er for vor skyld bleffuen Menniske / paa det hand vil vere vor Frelsere imod Synden / Dieffuelen oc Døden. Dette forlene oss den naadige Fader i Himmelen / formedelst sin hellig Aand / AMEN.

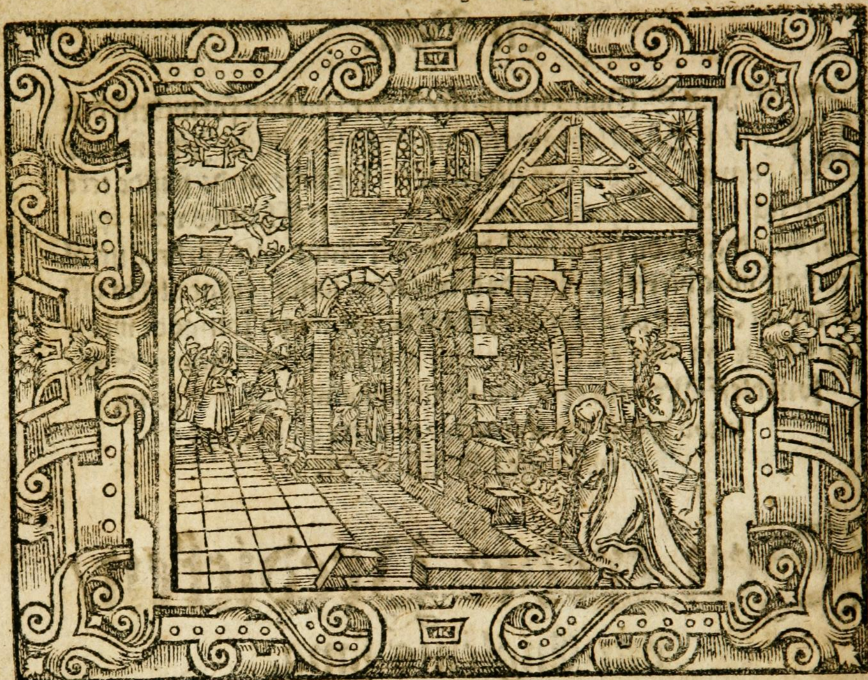
En

En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader / du som formedelst den hellige Engel / obenbarede din Søn Christum Jesum / faar de arme Hyrder paa marcken / oc befalede at de skulde icke fryckte sig / men vere glade Fordi at den Frelsere Christus vaar født / Wi bede dig / at du formedelst din hellig Aand vilt fordriffue al fryct aff vore hierte / oc optende denne rette / sande / euige glede i oss / at / ere wi end her paa Jorden foractede / elendige / fattige oc wsele / saa haffue wi dog en Frelsere / vor HErre Christum din Søn / som bleff Menniske for vor skyld / at hand vilde hielpe oss imod døden / oc al wlycke / oc giøre oss til euige tid salige / AMEN.

Den tredie Predicken / om Englenis sang.

WI haffue her til hørt / Først huorledis Gud gaff oss offuermaade rigelige tilkiende sin barmhiertighed oc naadige vilie / i det / at hand sende sin enbaarne Søn hid ned / oc loed hannem vorde Menniske / oc at alle hierte ere meget for sneffre / oc alle tunger meget for skrøbelige / til at betencke saadan naade oc velgerning / oc saa at prise som det vel vaare vert. Der nest huorledis det gick til met denne fødzel / oc huad Engelen predickede der om aff Himmelen / som er / at dette Barn er en Frelsere / icke som Josua / Gideon / Simson / huilcke der oc kaldis Frelsere / fordi at Gud / gaff formedelst dem oc ved deris Regimente / lycke oc seyer imod Fienderne / Men saadan en Frelsere / der er Christus HErre / det er / den som Gud tilsagde oc loffuede Adam oc Eua i Paradis / at hand skulde sønderknuse

Hugormens hoffuet / Oc der effter Abraham / at alle Verdens slecte skulde formedelst hannem velsignis / oc frelsis fra den formaledidelse / som synden førde paa oss / Effter denne Predicken / siger nu Euangelisten fremdelis / loed den Himmelske Hærskaris mangfoldighed / det er / mange tusinde Engle see oc høre sig i den obne marck / oc loffuede Gud / oc siunge: ære vere Gud i det høyest fred paa Jorden / oc Menniskēn en velbehagelighed / Denne sang er vel verd / at hand skulde vere vel bekynt oc øffuet blant oss / oc at wi skulde forstaa hannem rettelige / som hand ocsaa for denne sag skyld daglige siungis aff den Christne Kircke.

Huad Nander Englene ere.

Stode nu intet i den hellige Scrifft om Engle / vden denne eniste Predicken oc sang / saa kunde wi dog her aff haffue vnderuisning nock / om deris hierte / vilie oc gerning. Thi det er vist / at

denne herlige Guds gerning bleff icke begynt for deris skyld/ saa skulde de oc icke vere delactige der vdi/ Thi at de ere der for vden til euig tid salige/ oc vden al synd: Men det skede for vor skyld/ Thi dette Barn er oss født/ som Esaias siger/ oc denne Søn er oss giffuen/ oc icke Englene/ oc de ere alligeuel fulde aff glede oc fryd/ ia saa offuermaade glade/ at de prise oc tacke Gud aff hiertet der faare. Huor faare dog/ Huad kommer det dem ved? For ingen anden sag skyld/ end at de haffue lyst oc glede der aff/ at Gud er saa naadig oc barmhiertig/ oc betencker saa naadelige/ de arme Menniske/ som vaare vnder Guds vrede oc vgunst/ i synd/ døden oc fordømelse/ oc hielper dem formedelst sin Søn/ aff denne euige iemmer: Aff denne naadige hielp/ alligeuel de huercken kunde bruge/ eller haffue hende behoff/ fryde de sig dog aff hiertet/ haffue lyst oc glede der aff/ oc giffue der met til kiende/ at deris hierte/ staar lige som Guds hierte/ at de haffue icke lyst til synderis død/ Deris lyst oc høyste glede er/ at syndere kunde faa hielp oc frelsis fra døden/ Som Christus ocsaa bær vidnisbyrd om i Euangelio/ At Guds Engle glede sig offuer en Syndere/ som sig omuender/ oc giør Penitentze. Oc Petrus siger: Englene haffue lyst der aff/ at de skulle see Guds naade/ som er oss vederfaren.

Dette Exempel skulle wi io vel betencke/ oc icke sla det hen i værit/ Thi at kunde de hellige Engle det icke lade/ for gunst oc kierlighed/ ia ocsaa for hiertelig metynck/ som de haffue offuer oss/ oc for vor skyld/ De prise Guds naade oc hielp/ bliffue glade der aff/ oc tacke Gud der faare/ Huad bør da vel oss Menniske at giøre/ som skulle nyde oc bruge denne drabelige/ Guds høye gerning oc naade? ia wi skulle saa nyde oc bruge hende/ at wi skulle haffue hielp der aff til euig tid/ der som wi ellers (om denne naadige hielp icke haffde veret) skulde bleffuet fordømde til euig tid/ oc vden afladelse brent i Helffuedis lue/ lige som wi oc siunge: Vaare dette Barn oss icke født/ da skulde wi alle til euig tid døet/ hand er vor salighed allene. Thi ere wi io visselige plictige til/ at ligge huer

dag/ia huer time oc øyeblick/ paa vore knæ/ opløffte vore hender / oc tacke/loffue oc prise Gud / for denne wsigelige velgerning. Oc det er visselige sant/ at de ere wlycksalige fordømde folck / som forsømme det en dag / en wge / en maanet / oc icke tencke paa denne velgerning/eller tacke Gud der faare. Ach Gud huor aldelis er der icke en aare aff den Engelske art i saadane folck / Jeg vil end nu tie det iemmer/ at wi den stund beside oc bruge alt andet gods / som Gud haffuer giffuit oss/oc misbruge det saa skendelige / oc tacke Gud icke heller der faare / ia wi stinge oss saa der vdi met hender oc føder / at wi der hoss aldelis forglemme Guds høyste naade/ Den almectigste Gud hielpe oss der til/ at wi io icke lade dette (de hellige Englis) Exempel/komme aff vort hierte / oc trolige følge det / stedze oc altid tacke Gud aff hiertet / oc prise hannem for sin rijge oc wsigelige naade/AMEN.

Englenis loffsang.

De hellige Engle begribe try stycke i deris loffsang/oc huert er tredubbelt / Thi at først ynske oc bede de / Der nest lære de / J det tredie stycke spaa de / huorledis det skal gaa til i Kircken oc hoss de Christne her paa Jorden. Den første bøn / lerdom oc spaadom er/

I. ære vere Gud i det høye.

at de sige/ ære vere Gud i det høye / Der bede de først / at al Verden io skal kiende saadan Guds naade oc barmhiertighed/oc tacke hannem der faare aff hiertet / loffue oc prise hannem der faare / Oc de

Bøn Lerdom.

lære oss saa/ at wi skulle giøre Gud/denne Gudstieniste. Thi huad kunde eller formue wi mere oc bedre at giøre / end at wi anamme huad som Gud giffuer oss/oc tacke hannem der faare/prise hannem som vor Saliggiørere/ oc haffue lyst oc glede aff hans naade/oc der til met/gerne omdrage oc lide / huad som oss vederfaris / met det haab/at den naadige Gud / som kaastede saa meget paa oss / oc icke sparede sin eniste Søn / skal oc icke forlade oss i det som er mindre? Dette kaldis da at giffue Gud ære i det høye.

Verden giffuer icke Gud ære.

Ja / siger du/ Huo skulde det icke giøre? Huo vilde vere saa forgifftig oc ond/at hand vilde bespotte oc forhaane Gud/ som dog hielper oss saa mangfoldige/ oc vil ocsaa formedelst sin Søn/ giøre oss til euig tid salige? Nu vel/ lad dine øyen ret op / oc see dig vel

omkring

omkring i Verden / huad gielder det at du skal altid finde tusinde/ som icke aleniste icke ære Gud / men ocsaa paa det høyste vanere hannem / der som de neppelige ere hundrede (Ja icke end vel thi) som ære hannem rettelige? See til hans eget folck Jøderne/de skulde vere de beste / efferdi de haffde alene Guds Ord / oc den rette Gudstieniste. Men huad giorde de? Der de skulde giffue Gud ære i det høye/ trøste sig alene i hans naade oc vdi den foriette Sæd/ da ærede de deris egne gerninger / haffde deris trøst oc tillid i deris Offer / oc anden Gudstieniste / at Gud for denne sag skyld / motte forskiude oc straffe (formedelst sine Propheter) de offer som hand haffde selff befalet oc stictet/aleniste der faare/ at de sette deris tro der til/oc foractede Guds naade. Jøder.

Lige saa gick det oc til i Paffuedømet/ot end nu / Der mand skulde ære Gud i det høye/ oc sette al trøst oc tillid til hans naade / da ærede Muncke oc Nunner / Prester / oc andre aff den samme hob/ deris messer/faste/bøner/aarden oc andet saadant / oc haffde der vdi deris haab/glede oc fortrøstning/oc in summa/det vaar deris Gud/ Oc det gaar end nu alleuegne saa til i Verden / den største part tencker paa det timelige/oc elsker Pendinge / gods / herlighed oc andet. Dette ynske de hellige Engle/oc lære/ at det skal aldri saa vere / oc de Prophetere der hoss / at der skal nu fremdelis altid vere en forsamling / som skal anamme Guds naade / glede sig der aff / sette al fortrøstning der til/ oc tacke Gud aff hiertet der faare / oc loffue hannem. Oc efferdi de see / at Gud holder sig saa nær oc venlige til oss/ oc førde sig i vort kiød/oc er bleffuen vor Broder/ia it lijffsaligt lysteligt Barn / der paa kiende de Guds naade oc gode vilie som hand haffuer til oss/der faare loffue de oc prise Gud/rose hans naade/glede sig der aff / oc see paa det Barn / at Gud vil vere oss Menniske naadig oc barmhiertig/ som Christus siger: Der kiender ingen Faderen/vden Sønnen / oc den som Sønnen det vil obenbare. Papister. Spaadom.

II. Fred paa Jorden.

Der nest/ ynske / lære oc prophetere de / at der skal vere fred paa Jorden/Fordi at de see vel i huad faare oc nød wi arme Menniske

 niske

niske staa/oc huordane suare/grumme Fiender wi haffue / at wi ere fødde i synd/kunde icke staa imod synden/at wi icke kunde vdgaa den euige død / oc at Sathan stedze vil forraske oss / oc arbeyder paa huorledis hand kand giøre oss skade paa gods/ legeme oc siel. Denne wfred see de hellige Engel/de haffue sorge for oss/at wi skulle staa
Bøn. i saadan fare oc nød/der faare bede de/at Gud vil naadelige affuende saadant/oc formedelst denne fødzel giffue oss fred/oc affuerie saadane Fiender oc fare.

Oc de lære oss der til met/ ia de trøste oss ocsaa / met det gode
Lerdom oc trøst. wi skulle haffue aff dette Barn / at Gud vil formedelst hannem skaffe oss fred/oc giøre oss fri oc trygge/at synden/døden oc Dieffuelen/icke skulle forderffue oss/lige som Propheten for denne gerning skyld/kalder barnet Jesum/en Fredførste / som icke skal lide saadant Tiranni aff Dieffuelen oc synden/ men skal bruge sit Regimente/ krafft oc formue der til/at de som hannem høre til / skulle vere fri oc haffue fred til euig tid.

Spaadom. Dette er ocsaa en Prophecie/at Kircken skal fremdelis / formedelst dette Barn / haffue beskermelse / oc Dieffuelen met al sin forgifftighed skal intet vdrette/oc naar hand er grummest/ oc giør/ som hand lader sig tycke/ mest skade / oc røffuer vort lijff / saa skulle end da de Christne forfremmis til den rette fred oc euig rolighed.

III. Den tredie/de hellige Engle lære oc Prophetere/at Menni-
Menniskens glede. sken skulle haffue en velbehagelighed/ det er / lyst oc glede / aff denne Guds gerning oc naade. Fordi at de see ocsaa vel huor paa det almindelige fattis/at wi haffue saa skrøbelige/sneffre hierte/ som elske ringe forgengelige ting saa offuermaade / at de der faare icke kunde
Bøn. acte denne glede. Thi huor mange skalt du vel finde/som icke haffue deris behagelighed vdi andet end i gods/ herlighed / ypperlighed/
Lerdom. vdi bram oc andet saadant? Dette ynske de hellige Engle/at det skal fremdelis icke mere ske / oc lære oss / at wi skulle vende vore øyen oc hierte hid/oc efsterdi wi ville dog gerne haffue glæd/ da skulle wi her

øse

hse hende op/aff denne kilde. Thi at wi finde her en glede / som icke er timelig / oc snarlige kand foruendis til sorge / som wi befinde at det gaar her paa Jorden / men en bestandig/womskifftelig / euig glede/der ingen/som Christus Johannes xvj.siger/skal tage fra oss.

Oc effterdi dette er ocsaa en spaadom / da finder det sig i gerningen/at denne er de Christnis høyste glede/deris største trøst/oc hiertelige forhaabelse/at de kiende oc haffue Guds Søn. Dette ligende fæ acte de mere end lijff oc gods/end Hustru oc børn/Ja mere end deris eget legeme. Som mand seer/at i vor tid/Gud vere loff/ mange sette ære oc gods/ia ocsaa deris eget lijff i fare / ekon der faare / at de kunde beholde Euangelium / oc bliffue hoss dette Barn. Men huor som der er icke forfølgelse / oc de Christne haffue beskermelse vnder Verdzlig Øffrighed / der finder mand saadane hierte/ at de forferdis icke for døden/de giffue sig veluillige oc trøstelige der til/ oc haffue det haab/ at de skulle visselige faa det euige lijff. Saadant kommer icke aff andet/ end at de haffue en velbehagelighed til dette Barn/gerne woffue oc lide altsammen for hans skyld/ oc haabis til det beste. Oc huor faare skulde wi det icke giøre? Legemlig siugdom er en stor nød / fattigdom ocsaa / Men en Christen siger: Huad er dette der imod / at ieg haffuer Guds Søn til en Frelsere? Effterdi ieg beholder hannem / da vil ieg gerne lade det andet altsammen fare / lide oc vngielde / som den gode Gud vil. Saadant it hierte / som saa haffuer en behagelighed til denne Guds gerning/ ynske de hellige Engle alle Menniske / de lære oss ocsaa met deris eget Exempel/at wi daglige skulle bede Gud der om/oc besynderlige i saadane stycke øffue vor tro / at wi aff hiertet skulle tacke Gud for sin velgerning / stille vore hierte formedelst hans naade til freds/ haffue al lyst oc glede der aff / oc trøste oss der met vdi nød /at dette Barn er oss født/oc denne Søn er oss giffuen/Det forlene oss Gud allesamen/

A M E N.

Spaadom.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som aff besynderlig naade lodst din enbaarne Søn vorde Menniske / Wi bede dig / giff oss din naade / at wi (lige som de hellige Engle siunge oc ynske) kunde vere dig tacknemmelige for denne store naade/ oc der met trøste oss imod synden/døden oc al wlycke/ oc glede oss saa aff hiertet / at wi vdi taalmodighed kunde offueruinde al timelig wlycke/ oc haffue den høyste behagelighed oc den største glede i denne din naade/ AMEN.

Den Søndag mellem Jule dag oc Nyt arrss dag/

Euangelion Luce 2.

OC hans Fader oc Moder forundrede sig paa det/ som bleff talet om hannem. Oc Simeon velsignede dem / oc sagde til Maria hans Moder/ See/ denne skal settis mange til it fald/ oc opstandelse i Jsrael/ oc til it tegen/ som skal imodsigis/ oc der skal it Suerd trenge igennem din Siel / paa det at mange hierters tancker skulle obenbaris.

Oc der vaar en Prophetinde / Hanna / Phanuels dotter/ aff Asers slect/ hun vaar vel alderne / oc haffde leffuet siu aar met sin Mand/ effter sin Jomfrudom / oc hun vaar en Vidue / ved fire oc firesinds

tiue

tiue aar/hun kom aldri aff Tempelet/hun tiente Gud met faste oc bøn/ dag oc nat. Den samme traadde ocsaa frem/oc talede om hannem/for alle dem/som ventede forløsning i Jerusalem.

Oc der de haffde fuldkommet alting effter HErrens Lou/ vende de til Galileam igen/ til deris stad Nazareth. Men Barnet voxte/ oc bleff sterckt i aanden/fult met vißhed/oc Guds naade vaar hoss hānem.

I Dette Euangelio ere thu herlige oc deylige vidnißbyrde/ huilcke tho actede Personer/ den gamle Simeon/ oc den hellige Anna/ gaffue Barnet Jesu/ obenbare faar alle Folck/ *Vidnißbyrd om det Barn Jesu.*

Folck/ i Jerusalem vdi Tempelet/der hand vaar sex vger gammel/ paa det/ at dette Barn io skulde vorde bekynt / oc huer mand skulde anamme hannem / oc formedelst hannem vorde salig. Thi Gud vilde icke holde dette ligende fæ himmeligt / Der faare lige som Englene predicke faar Hyrderne paa marcken om dette Barn/ oc vise dem til hannem. Saa skulle ocsaa Simeon oc Anna gaa frem / i Jerusalem / vdi Tempelet / paa den sted / som altid vaar Folck / oc besynderlige Prester oc Leuiter / oc bære vidnisbyrde oc predicke om dette Barn/at hand er den forictte Frelsere/ oc al Verdens Saliggiørre.

Huad den Prophetinde Anna predickede/er icke bescreffuit ord fra ord. Men Lucas giffuer det dog til kiende vdi en Sum/ At hun traadde frem til Barnet/ der Simeon haffde det saa i armen/ oc prisede HErren Gud/det er/hun rosede dette Barn for den/som vaar den rette HErre offuer sit Folck / end dog hand syntis paa sin anseelsis vegne at vere it fattigt/ ælendigt Barn / der faare trøstede hun alle fromme/ gudfryctige hierte/ som ventede forløsning i Jerusalem/oc visde dem til dette Barn/at hand skulde forløse dem fra synden / døden oc Dieffuelen / at den hellige Viduis Anna predicken kommer saa offuer it met Engelen / som kalder dette Barn en Frelsere/ icke som vil hielpe legemlige/ men den Christus / som skal sønderknuse Hugormens hoffuit / oc frelse oss fra synden / oc giøre oss til euige tid salige.

Simeonis vidnisbyrd.

Ved denne maade vidner/ eller predicker ocsaa den gamle Simeon om vor HErre Christo / som eders kierlighed skal faa at høre paa renselsens Høytid / Hand kalder dette Barn Guds Frelsere/det er/en hielpere som Gud haffuer selff beskicket der til/ at hãd skal giøre oss bistand/oc beskerme oc redde oss imod synden oc døden. Item / Hedningernis liuss / formedelst huilcket Hedningene ocsaa skulle komme til Guds bekiendelse/oc det euige lijff. Til denne predicken setter Simeon en Prophecie / huorledis det skal gaa dette Barn i Verden/oc alle dem som hannem anamme oc bekiende/ oc huad lycke de skulle haffue oc vente/ Dette er en offuermaade nytte-

lig

lig lerdom/ oc det beste stycke/ som wi skulle lære aff dette Euangelio.

Euangelister siger/ at Simeon velsignede først baade Barnet oc Moderen / det er / at hand løffuede oc prisede dem/ oc ynskede besynderlige lycke til det tilkommende Regimente/ som dette Barn skulde føre i Verden. Thi hand saa vel huorledis Sathan skulde ville forhindre hans Ord / oc giøre skade paa hans Rijge / at hand skulde opuecke Verden imod dette Barn oc hans Rijge / giøre forargelse / giffue aarsage til forfølgelse / paa det hand skal io beholde den største deel/ saa at de icke skulle komme til dette Barn. Oc det er visselige sant / der som Gud icke besynderlige hielper / oc giør oss bistand met sin hellig Aand/ oc beuarer oss / da er det icke muligt/ at it eniste Menniske/ kand vndgaa forargelse/ oc bliffue bestandig/ men de falde alle fra Christo. Der faare giørs det vel behoff at bede/ velsigne oc ynske/ som der ocsaa staar i Fader vor/ at hans Naffn kand helligis/ oc hans Rijge komme til oss / oc hans vilie ske. Thi Sathan oc Verden arbeyde met mact der paa at de kunde forhindre saadant/ Som Simeon oc giffuer dette klarlige til kiende i sin efter følgende Prophecie. Simeon velsigner dem.

Thi denne/ siger hand til Maria/ er sæt mange til it fald oc opstandelse i Israel. Dette ord (hand er sæt) skalt du icke i saa maade forstaa/ som det skulde vere Guds vilie / oc vere saa beskicket aff hannem/ oc at hand vil det saa haffue/ at mange i Israel skulle falde. Ney det gaar ekon paa *Euentum*/ oc lærer/ huad ende det vil faa met Christo i Verden. Thi den gantske Scrifft giffuer veldelige det skin fra sig/ at Gud vil/ at alle Menniske skulle vorde salige/ Som Gud oc allerede haffuer beuiset met gerningen. Thi hand loed icke sin Søn bliffue aleniste Menniske for denne eller en andens skyld / Hand loed hannem icke bliffue it Offer paa Kaarssit for nogle faa/ oc besynderlige Folckis skyld. Saadant skulde komme alle Menniske til gode / som den Døbere Johannes siger / See Guds Lam/ som bær Verdens synder. Oc Johannes Euangelista vdi sit j. Epistel ij. Cap. Christus er forligelsen for vore synder/ dog icke aleniste for vore/ men for den gantske Verdens. Oc Joh. j. Gud vil at huer mand skal bliffue salig.

Ordet vaar det sande liuss/som opliuser alle Mennisske/der komme til Verden. Der faare lige som Gud lader icke alenisste den klare/ deylige Soel paa Himmelen skinne oc opliuse denne eller den/ men almindelig alle Mennisske/ lige saa haffuer hand oc sent sin Søn til Verden/ at huer mand skal anamme hannem/ tro paa hannem/oc bliffue saa formedelst hannem fri fra synden oc salig. Dette er rettelige oc visselige Guds vilie/ at hand vil vnde alle Mennisske salighed/Hand vil at alle Mennisske skulle tro oc bliffue salige/oc hand giør icke saa skilssmisse/ som wi vndertiden tencke/ at hand vduelier den ene/ oc forskiuder den anden. Paa det siste naar som der kommer til enden skeer det vel saa/at nogle bliffue salige/oc nogle fordømde. Men Guds skick/vilie oc mening/er visselige saa/ at hand vil/ at alle Mennisske skulle vorde salige.

Huorledis gaar det nu til/ at denne Guds vilie icke skeer/ oc den største part bliffue fordømde? Gud setter Christum/ at al Verden skal holde sig til hannem/ oc staa op ved hannem/ huorledis skeer det da/ at den største part løbe paa hannem met hoffuedet oc falder?

Dette skeer i saa maade/ Gud setter Christum som en sterck/ fast bro/offuer it farligt dybt vand. Thi dette leffnet er vel it farligt dybt vand/Ja det maa lignis ved it dybt/ grundløst Haff/der som det icke er muligt/at wi kunde vade hen offuer/men komme wi der i/da druckne wi der vdi. Thi at huo kand aff sig selff staa imod synden? Huo kand verie sig imod døden? Huo nødis icke vndertiden til at vige faar Dieffuelen/ oc giffue sig fangen faar hannem? I saadan fare ere wi nu/ wi haffue vandet/ ia it suellende dyb faar oss/oc skulle hen offuer/ oc kunde dog icke komme. Der betencker den naadige Fader i Himmelen oss arme Mennisske/ oc giør bro offuer vandet/hand setter sin enbaarne Søn/ at wi skulle paa hannem/oc holde oss ved hannem/ oc komme saa vskadde offuer dette farlige Haff. Thi at formedelst hannem haffue alle/ som tro paa hannem/syndernis forladelse/ De anamme den hellig Aand/ oc ere det euige lijffs Børn.

Men

Men huad skeer der? De som ere mectige/ ypperlige/ veldige oc riige i Verden/ gaa hen oc tencke/ at de haffue aldelis nock/ oc behoffue icke mere. Oc det er met dem/ lige som met it Menniske/ der gaar omkring i søffne/ kommer hand end til en trappe/ eller i it vindue/ da seer hand det icke/ oc før hand vaager op/ haffuer hand faldet sin halss sønder. Lige saa gaar det met ypperlige Folck/ De ere saa fangne met Verden/ at mand maa sige oc Predicke faar dem huad mand vil/ saa acte de det dog icke/ Effterdi at de haffue alting offuerflødelige nock her i Verden/ da passe de icke paa mere/ de gaa smuct trygge hen i søffne/ trine vd i det suellende dyb/ oc før de vogne op/ oc see dem om/ slar vandet til sammen offuer dem. Disse see dem icke om effter nogen bro/ De gaa hen i søffne/ oc tage sig intet vaare/ Saa aldelis haffuer Verden omspent oc fanget dem/ met sit hoffmod/ Pendinge/ velde/ vellyst oc andet saadant. Der fattis det icke paa Gud oc hans naade/ Thi broen er der/ de kunde vden faar komme hen offuer/ Men det fattis paa dem selff/ at de icke ville see vel til/ oc ligge saa stedze oc soffue/ oc icke ville formedelst Guds Ord lade opuecke sig. Dette er nu en deel aff de ypperste/ herligste oc mectigste Folck paa Jorden.

Verden tencker at hun haffuer vor HErre Christum icke behoff.

Der nest ere andre/ som ere vise/ forstandige/ fornumstige oc klage Folck/ de ere hellige fromme Folck/ som vocte sig fra forargelse/ oc holde sig der faare at vere fromme/ naar som de see til andre. Disse komme til vandet/ oc ville vere offuer/ Men for deris visdom oc hellighedsskyld/ foracte de broen/ oc tencke/ at de ville vel ellers komme offuer. Men som sagd er/ Haffuet er vden grund/ der faare kand mand icke vade der offuer/ Det er ocsaa for vict oc for brit/ der faare kand mand icke søme der offuer/ Den eniste vey er/ at wi skulle giffue vel act paa denne bro/ der Gud lagde selff hen offuer for vort beste skyld/ ellers er der huercken raad/ skick eller vey/ til at vnduike saadan fare.

Vise Folck tencke at de ville hielpe sig selff.

Saa seer du/ at der ere icke brøst hoss Gud. Det haffuer ingelunde denne mening/ at hand vil vnde nogle/ oc icke vnde nogle det/ hand beskicker der faare denne bro/ at wer mand skal vndgaa

gaa denne fare/ Men den største part vil icke. En part foracte det/ oc tencke/ at de haffue icke denne bro behoff / en part gaar hen i søffne / oc trine vd i Haffuet / oc bliffue der / at Mennisken haffue saa selff al skyld/at de ville icke lade øyene op/ oc bruge denne bro. Men de/som holde sig til denne bro oc gaa der paa/de komme vden al fare hen offuer/Thi hun er vied oc bred nock / oc vel beuaret met recke paa baade sider/at der kand ingen falde aff/ vden hand ellers vil aff sin egen fortredelighed/Thi Guds Søn betalede for oss paa Kaarset/ dette sin pinis ligende fæ lagde hand i sit Ord / huilcket mand Predicker baade obenbare oc ellers / i den salige Daab / oc vdi den hellige Naduere/Alle vegne huor som du vilt / finder du syndernis forladelse. Anamme det ekon met en ret tro / oc tuil icke / at Gud io vil vere dig naadig for sin Søns skyld / Dette kaldis at gaa rettelige oc vden fare paa denne bro,

Christus vor salighed.

Saa seer du huad aarsage der er til/at mãd falder oc støder sig/ Som er/at verdẽ lader sit velde/rigdom/visdom oc hellighed forføre sig/oc enten foracter Christum/ eller tager icke vare paa hannem/ som Psalmen siger. *Pauper & inops laudabunt te Domine.* De som ere fattige oc ælendige / loffue Gud / de glede sig aff hans naade/oc tacke hannem. Men dorlige oc veldige / de forstandige oc hellige/tencke at de haffue hannem icke behoff.

Nu ville wi ocsaa see paa den anden side / huad der er hoss dette Barn/der giffuer Verden/som det synis/ aarsage til fald / det viser Simeon offuermaade smuct/der som hand siger/ Oc hand er sæt til it tegen / som skal imodsigis. Her skalt du flitelige mercke det Ord/ imodsigis. Thi at huor som mand siger imod / der skal tilforn vere noget sagd: Før mand siger dig imod / skalt du tilforn haffue talet oc sagd noget: Saa vil Simeon giffue til kiende / at dette Barn/ skal aleniste føre sit Regimente i Ordet / oc det samme Ord skal Verden ingelunde kunde velle lide/oc skal imodsige/holde det for løgn oc Ketteri/ oc forfølge det. Som alt saadant oc gantske veldelige er til syne i Exempel.

Christo skal imodsigis.

Zaacha-

Zacharias / den hellige Johannes Døberis Fader / gaff obenbare vidnisbyrd / at Christus vaar allerede vndfangen i sin Moders lijff, at Gud haffde opreyst sit Folck salighedsens horn / oc skaffet dem forløssning. Denne tale kunde de ypperste Prester oc Scrifftkloge icke lide / de sagde imod / oc sloge hannem der faare ihiel i Tempelet hoss Alteret. Zacharie vidnisbyrd.

De Vise komme aff Østerlandene til Jerusalem / oc føre den tiende / at Christus er født / de haffue seet hans stierne. Denne tiende bliffuer ingen glad aff / de ypperste Prester / oc det gantske Jerusalem forferdis der aff / Men Herodes drog suerdet / oc lod myrde alle Børn / som vaare mindre end thu aar i Bethlehem / oc vdi den samme gantske egen / Saadant skede før end dette Barn begynte selff at tale / Verden vilde icke fordrage eller lide andre som talede om hannem / men hun imod sagde dem. De Vise.

Der Christus traadde nu selff frem / oc Predickede / Hand sagde / Jeg er verdens Liuss / huo som hører oc tror mit Ord / hand haffuer det euige lijff. Huo som dricker aff det vand / der ieg giffuer / hand skal icke tørste euindelige. Naar som Sønnen giør eder fri / da ere i fri. Huo som holder mit Ord / hand skal icke see døden euindelige. Huo som tror paa mig / hand skal icke dø / oc der som hand end døer / da skal hand leffue igen. Jeg er veyen / sandhed oc liffuit. Jeg er Opstandelsen oc liffuit / etc. Der Christus begynder met denne oc anden saadan Predicken / da bliffue Jøderne strax opblesde met imodsigelse / De kunde det huercken høre eller lide. De sige / hand haffuer Dieffuelen / hand bespotter Gud / hand er en bedragere. Summa / De ville icke bruge hannem til salighed / oc de ere visse der paa i deris sind / at de haffue hannem icke behoff der til / de ville vel hielpe sig selff.

Lige saa gaar det end paa denne dag / Vi Predicke som vor HErre Christus giorde / oc som de forscreffne Ord klarlige giffue til kiende / wi bewise oc lære / at Christus er det eniste Offer for vore synder / Dette Offer skal anammis met troen / Formedelst den samme tro faa wi syndernis forladelse / oc det euige lijff. Oc at det er Huorledis der paa denne dag sigis Christo imod.

løgn

løgn oc vildfarelse / som Paffuen lærer om sit Messeoffer / oc om gode gerningers fortieniste/ at de skulde føre oss til salighed / oc at huo som vil bliffue salig/ hand skal aleniste see oc bygge/ paa Christi fortieniste / oc hans pine / oc ellers paa intet andet / huercken i Himmelen eller paa Jorden. Denne er vor Predicken / som wi giøre effter vor HErre Christum/oc vide/ at det er sandhed. Men der sigis da saa veldige imod / at det er vnderligt / Mand kalder oss Kettere der faare / Mand affliffuer de fattige Christne der faare: J Nederland/ Franckerige/ Spanien/ Valland/ Engeland/ Polen/ Tydsland er det icke aleniste fult met tunger / men met suerd oc ild for denne lerdom/ icke aleniste at gensige/ men i grunden at ødelegge / der som de kunde / Dette skulle oc mue wi icke lade forferde oss / thi du hører her / at dette Barn er met sit Ord/ sæt lige som it maal/ saa at naar hand lader munden op / da skulle alle de tunger i Verden ere røris op/ oc skiude til hannem/ met onde forsmædelige ord/ oc alleuegne skal det vere saa fult met gensigelse / at mand neppelige skal kunde høre det fromme Barn / saa skal Verden offuerskrige hannem / Oc disse beskrigere skulle icke vere ringe almuss Folck / men det ere de høyste Potentater i Verden / de visiste oc helligste Folck/som Paffuen oc Biscopper ville vere paa deris Embedis vegne/ de begynde denne gensigelse / oc ville icke lade dette Barn oc hans Ord haffue ret.

Mand haaber forgeffuis enighed i lerdommen.

Dette skulle oc mue wi venne oss til / det bliffuer icke til andet/ Simeon Propheterer at naar dette Barn begynder at tale/ da skal Verden strax vere til rede met gensigelse. Der faare ere de vforstandige oc vforsøcte Folck i Guds Ord / som vente oc bie der effter / at den dag skal en gong komme / at der skal bliffue enighed i troen/ At Konger oc Førster/ Paffue oc Bisper / skulle tilstede noget/ vige oc lade sig sige / Huor som mand imodsiger / der er io icke enighed. Nu skal dette Barn/ som Simeon siger/imodsigis/ Der faare skalt du beskicke dig der til/ at huor som Christus end paa denne dag taler formedelst sit Euangelion/ der vil bliffue gensigelse / Oc der aff kommer det da at sagen aldri kand komme til enighed/

hed/ Aarsagen er / at Dieffuelen kand det icke lide / Saa ere Men-nisken ocsaa for meget hoffmodige oc haardnackede/ Der faare skalt du icke forarge dig paa gensigelse som Papisterne/ de rose det for en stor naade/ at alting vaar stille i Paffuedømmet/ oc saadan wsam-drectighed vaar icke i troen / som nu er. Der faare giffue de vort Euangelion saadan skyld / oc giøre det der met hadeligt oc foracte-ligt blant Folck/ at vise Folck fly det oc holde sig der fra/ som fra den ting der er en aarsage til wsamdrectighed / Oc der følger dog altid effter saadan wsamdrectighed allehonde forderffuelse oc forstyring i Regimente.

Men tag du Simeonis Prophecie faar dig / oc sig: At det vaar saa stille/ oc saa stor enighed i Paffuedømmet/ oc der kunde saa mangfoldige aarden oc Gudstieniste forligis tilsammen / at der bleff ingen wsamdrectighed / det vaar ekon it tegen oc beuisning til/ at Christus oc hans Ord vaar der icke. Men nu Christus kom-mer/ oc Predicker/ da findis her ocsaa gensigelse/ oc er saadan veldig/ gensigelse / (som paa denne dag setter sig op imod vor lerdom) en fast beuisning / at wi haffue Guds Ord ret oc rent / oc at Guds Søn taler oc Predicker hoss oss / ellers skulde her icke findis saa vel-dig gensigelse. Thi at Dieffuelen oc Verden kunde det icke lide at Christus vil tale oc lære. Der skal ingen for-arge sig paa gensigelse.

Huorledis gaar det da de Christne oc den Christelige Kircke met saadan gensigelse? Dette giffuer Simeon smuct til kiende / oc siger: Oc der skal it suerd gaa igennem din Siel/ paa det at mange hierters tancker skulle obenbaris. Det er / De Christne skulle lide suar forfølgelse naar denne gensigelse haffuer saa sin fremgong/ Thi at Simeon tager Jomfru Marie persone faar sig / som den der skulde/ som en Moder / lade dette Barn gaa sig til hierte / Hun staar nu der lige som den Christelige Kirckis billede / thi at hun ale-ne er omhyggelig for dette Barn/ Naar som denne gensigelse kom-mer nu paa gong/ da skal suerdet icke aleniste ramme paa huden oc legemet/ der som det dog giør bitterlige we/ det skal skære sielen igen-nem/ Thi det er vist/ at it retsindigt Christet hierte skulde heller vere It suerd skal trenge igennem dit hierte.

thi / ia hundrede gonge døt / end ſee oc høre det hellige Euangelion ſaa beſpattis / ſee oc høre ſaa mangfoldigt Affguderi / oc falſk vantro / ſom de dog ere nødde til at ſee oc høre.

Dog / ſiger Simeon / ſkal ſaadant icke ſke vden fruct oc trøſt hoſſ de Chriſtne / Thi at ret lige formedelſt denne forfølgelſe / der de Chriſtne lide for troens bekiendelſe / ſkulle mange hierters tancker obenbaris / ſom ellers ſkulde bliffue hemmelige / oc ſkiule ſkalcken / Thi Menniſkens hierte er en offuermaade hemmelig oc lønlig ting / oc ſkiult ſaa dybt / at ingen ſeer det vden Gud / oc der neſt (ſom her ſtaar) de rette Chriſtne. Der offuer nu / hiertene ere ſaa hemmelige oc wrandſagelige / er dette Menniſkens ſtørſte flid / at de end der til met betecke / ſkiule oc pryde det / met ſmuck dydelighed / oc andet ſom haffuer it deyligt ſkin. Du finder mangen Kiøbmand / hand er ſaa flitig oc ſandru i ſin handel / at hand miſte før baade lijff oc gods end det ſkulde bliffue til bage ſom hand loffuer oc tilſiger. Lige ſaa er mangen Regentere / maadelig i drick / tuctig oc kyſk i ſit Ecteſkaff / icke gerig / aluerlig i ſtraff huor ſom behoff giørs / In ſumma / Hand ſkin faar andre Regentere / ſom en beſynderlig / dyrebar / ædel ſten / der ſom de andre paa deris leffnits vegne neppelige ere ſaa gode ſom gamle potte ſkaar. Dette er nu idel ſkiul / der mand betecker hiertet met / at huer mand ſkal beſuigis / oc ingen ſkal det rettelige kunde ſee.

Huorledis mand ſkal kiende hiertene.

Men naar dette kommer paa gong / der Simeon taler her om / at tungerne tale imod / oc ſuerdet ſkær ind i hiertet / da hielper huercken ſkiul eller kaabe lenger / hiertene ſtaa de Chriſtne ſaa klarlige obne ſom de haffde dem i deris hender / at de kunde ſee dem i gennem / oc vende dem hid oc did / Thi det er viſt / det vduortis leffnet maa vere ſaa ſmuct ſom det vil / deris embede oc kald maa vere ſaa herligt oc ſtort ſom det kand / ſtrax du haffuer dette ene ſtycke / at mand ſiger vor HErre Chriſto imod / oc ſtaar imod hans Ord met ſuerdet / da ſkalt du icke tuile / at Dieffuelen ſider i ſaadane Folckis hierte / hand taler aff dem / oc driffuer deris tunge til genſi-

gensignelse/oc styrer deris hender/at de skulle forfølge ordet/oc hugge omkring sig met suerdet.

Denne trøst haffue de Christne offuermaade vel behoff/Thi det giør de Christne ont/at saa ypperlige herlige Folck/i saa herlige oc høye statte/ forfølge Euangelion/ oc holde saa fast ved Paffuens verstygelighed/oc det feil icke/at de fromme Christne tencke io vnder tidē saa/ Kiere/ de ere io drabelige/vise/oc icke løsactige folck/Huad/ om de haffue icke aldelis saa stor wret i denne sag? Huad / om wi giøre end oc for meget paa vor side/oc ere for meget strenge? Saadane Folck ville io icke veluillige høre Dieffuelen til/ oc bliffue fordømde/rc. Jmod saadane tancker staar nu denne trøst her/at du skalt icke lade noget embede / kald / vißdom / gaffue eller naade (de ere oc mue kaldis huad de ville) forhindre dig/ Strax du est visser paa/ at de ere i gensigelse oc forfølge ordet/da tuil icke/de høre Dieffuelen til/ lige som de staa oc gaa/intil de omuende sig/ oc lade aff at imod sige oc forfølge / oc bliffue aff imodsigere / Christi Disciple oc efterfølgere / som icke mere sige imod / men tro enfoldelige oc ere lydige / oc anamme hans Ord / Denne dom skalt du bliffue hoss / hand kand icke feyle / Paffuens tredubbelte krune skal icke hielpe hannem / icke Bisper deris herlige oc hellige kald / icke Doctores deris kaanst icke erlige oc smucke Folck deris dydelighed/ Huor som nogen siger dette Barn imod/der ere hiertene skinbarlige oc obenbare/at Dieffuelen regere oc styrer dem / oc de høre icke til Christi Rige.

Det er en stor trøst at mand kiender hiertene.

Saa see wi/Huorledis denne gamle Simeonis prophecie/ holder oss baade en nyttelig lerdom oc en herlig trøst faare/Lerdommen tien der til/at wi lære at kiende vor HErris Christi Rige / oc hans ordis nature/ oc Verdens wdyd/Trøsten/at wi skulle icke forarge oss paa kaarssit oc gensigelse / Men tacke Gud for sit Ord/ som for det ypperste ligende fæ / huilcket der holder oss Christum faare/som den enste bro/der wi komme offuer dette liffs farlige Haff/oc bliffue til euig tid salige/ Det forlene oss vor kiere HErre Christus Jesus/

A M E N.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som spaade formedelst den hellige Simeon / huorledis Christus din Søn er sæt mange i Israel til it fald oc en opstandelse / Wi bede dig / opliuss vore hierte formedelst din hellig Aand / at wi retteligæ kunde kiende din Søn Christum Jesum / oc holde oss til hannem i allehonde nød oc farlighed / oc opstaa ved hannem / oc icke støde oss paa hannem met den trygge blinde Verden / oc at wi i allehonde modgang oc fristelse / som oss vederfaris for dit ordis bekiendelse skyld / kunde vere trøstige oc frimodige / efterdi det er vist / at de / som forfølge dit Ord / icke høre til dit Rijge / oc de som tro der paa / oc bliffue der ved / vorde til euig tid salige / Amen.

En Formaning at giøre paa det ny Aar.

I Gode Christne vide / at wi paa denne dag begynde det ny Aar / Der faare skulle wi vocte oss / at wi icke som wskellige Creature gaa hen / oc huercken tencke paa det fremfarne eller tilkommende. Men huer skal først betencke sig selff / sit eget huss / handel oc væsen / huad som hannem i dette Aar kommet til gode eller modgang / Thi der gaar sielden it Aar hen / at der skeer io nogen foruandling i it huss / enten at Gud haffuer ladet sig rigeligere see met sin velsignelse / eller at en besynderlig wlycke er oss tilslagen. Dette skal flitelige betencke / oc tage vel vare paa / Oc der som du da befinder / at Gud haffuer giffuet lycke til din Hussholding / velsignet oc formeret dit Huss / da skalt du aff hiertet tacke Gud der faare / oc bede hannem / at hand ocsaa vil

giffue

giffue dig naade der til / at du kant nyde oc bruge saadan velsignelse dig til salighed. Fordi at huor som mand icke skicker sig tilbørlige met Guds velsignelse / der giffuer mand aarsage til at Gud tager hende til sig igen. Haffuer du der faare veret karg oc gerig i det gamle Aar / bruget din velsignelse for dig selff alene / oc hulpet din Neste lidet eller intet der aff / da betenck / at du haffuer giort wret der vdi / oc bedre dig / Betenck at du skalt icke giøre / som en So giør / hun legger sig saa i truet / lige som hun vilde alene fluge det op altsammen / met saadan karighed giffue Folck offte aarsage / at Gud tager sin velsignelse fra dem igen / eller oc der som hand icke tager det fra dem / da besuerie de sig saa der vdi / at de komme aldelis bort fra Guds Rijge / oc bliffue lige som den Sæd / der falt blant torne. Dette er en strengere straff / end der som Gud tagger altsammen fra dig / huad som hand haffuer giffuet dig. Saa skalt du lære at see dig til bage / til det som Gud haffuer forlent oc giffuet dig i det fremfarne Aar / oc tacke Gud for saadan velsignelse / oc arbeyde paa at du kant bruge hende rettelige oc vel.

Er dig oc nogen wlycke oc modgang kommen paa i dette Aar / det skalt du oc icke forglemme / Men først kiende / at Gud haffuer for dit beste hiemsøgt dig / oc met saadant it riss mint dig paa dine synder / paa det du skalt lade aff at synde / bedre dig / frycte Gud / oc bliffue frommere / Der nest skalt du bede Gud aff hiertet / at hand vil fremdelis beuare dig fra saadan genuordighed / oc naadelige hielpe dig. At begyndelsen paa dette Aar skal saa vere / at tacke Gud / bede Gud / loffue Gud / frycte Gud / oc see paa hans Ord oc befalning. Dette kaldis at skicke sig Christelige / oc icke som wskellige Creature / der leffue den ene dag effter den anden / oc tencke huercken frem eller til bage / heller det gaar ilde eller vel. Saadant wfornumstighed / wbesindelighed / oc wactsomhed skal icke vere hoss de Christne / huilcke der haffue stedze aarsage nock (saa fremt som de ellers ville lade deris øyen rettelige op) til at tacke oc loffue Gud / at paakalde Gud / søge om hielp / staa imod synden / oc bedre sig.

Naar som du haffuer nu saa vandret met dine tancker gen-

II. Verdzlig Regimente. nem dit huss/saa skalt du da der nest gaa op paa Raadhuset/oc til det Verdzlige Regimente/oc betencke dig ocsaa der/huad brøst eller velsignelse du kant der finde / Der som Gud haffuer beuaret fromme Regentere/ oc ladet dem leffue dette Aar offuer / da est du plictig til at tacke Gud for saadan naade / oc at bede fremdelis om velsignelse oc lycksalighed. Thi det ligger gantske meget paa en from Gudfryctig Regentere/ Der imod / finder du oc brøst hoss Øffrighed/ at de ere forsømmelige i deris embede/eller haffue liden lycke/eller leffue i forargelse / da vocte dig / at du icke / som wforstandige Folck giøre/bespaatter oc laster der faare din Øffrighed / oc taler ilde paa dem/thi Gud befalede dig det icke/ der hører en anden Dommere til saadant væsen / end du oc din onde mund. Men io mere du finder brøst hoss din Øffrighed / io troligere skalt du klage det faar Gud/ io aluerligere bede / at hand skal icke lade andre Folck vndgelde saadan synd/ eller for deris forargelse skyld / straffe menigheden / eller giffue disse mindre lycke til handel oc biering. Her met hielper du din Øffrighed / oc forbedrer Regimentet / oc du giør der til met en Gudstieniste/huilcken dig er paalagd oc befalen aff Gud / som den hellige Paulus lærer j.Timoth.ij.der som hand siger: Jeg formaner/at mand faar alting skal først giøre Bøn/formaning/forbedelse oc tacksigelse/for alle Mennisker/ for Konger oc for al Øffrighed/ paa det wi kunde leffue it roligt oc stille leffnet al Gudelighed oc erlighed.

De som nu side vnder Bisper oc anden Øffrighed / som icke ville lide Guds Ord / oc bliffue end nu ved det gamle Affguderi/de haffue besynderlig aarsage til at bede / at Gud skal omuende deris Øffrigheds sind/ opliusse deris hierte / oc føre dem til Guds Ord. Men er det saa at det icke kand ske/som (diss ver) vel er befryctende/ fordi at den største deel er icke saadan naade verd / for deris mangfoldige synd / forfølgelse oc genstridigheds skyld / da skal mand bede at Gud vil formedelst naadige middel affuerie oc forhindre deris onde vilie oc wgudelige anslag / oc naadelige spare den anden hob/ som gerne vilde skicke sig rettelige / gerne vilde haffue Guds Ord/ gerne

gerne vilde at alt Affguderi skulde bliffue nedlagd / Men de kunde icke/ Øffrighed er der for strengelige imod.

Men besynderlige skal huer Christne bede for Keyserlig Maiestat/ som for vort beskickede hoffuet her paa Jorden / at Gud formedelst sin hellig Aand oc Ord vil opliusse/ styre oc regere hans hierte / at Guds Ord kand forfremmis oc wi kunde haffue disz bedre fred vnder hans Regimente/ Oc besynderlig at Gud vil opuecke hans hierte / at hand kand trolige oc skickelige føre sit embede/ oc giffue hannem lycke oc seyer imod Tørcken / oc alle andre Fiender/som vden ret oc skel begynte oprør/ oc forhindre den almindelige fred. Dette er det andet stycke som du skalt tencke paa / der finder du oc aarsage nock/ til at tencke paa din egen oc andre Folckis synd oc offuertredelse/ Fordi/ at det gaar saa ilde til i Regimentet / at der kommer krig/dyrtid oc andet / der hielper du til/ieg oc wi alle i vore husz/at wi leffue saa aldelis vden Guds fryct/ giffue onde Exempel at bande/suerie/buldre oc trette oc met anden vanartighed / oc at wi see saa aldelis til vor egen nytte oc søge vor egen fordel vdi al handel oc Kiøbmandskab/oc acte fattige Folck saa lidet oc hielpe dem armelige/2c. Der faare skalt du fremdelis vocte dig fra saadant/ bede om forladelse oc bedre dig / din nabo skal ocsaa giøre / saa bliffuer det/ Gud vere loffuit/bedre i Regimentet/ eller oc/ Gud skal besynderlige betencke dig i almindelig nød oc straff/oc naadeligere beuare dig end de andre/som icke ville bedre sig.

Naar som du saa først haffuer betenckt dit husz/ oc der nest Raadhuset/saa skalt du fremdelis gaa til Kircken/oc see dig ocsaa der om / huad brøst eller velsignelse du kant finde/ der giffuis dig da atter aluerlig aarsage til tackfigelse oc at bede. Fordi at huo vilde dog icke tacke Gud for den rette lerdom / oc at den tilbørlige Gudstieniste skeer rettelige effter Guds befalning. Der er dog io visselige dette haab / at der er en ret Christelig Kircke / oc der følger da dette/ at mand samme sted rettelige kiender Gud / at mand rettelige tiene Gud / de mue oc vere saa faa som de kunde / der det giøre. III. Kircken.

Der skal oc fremdelis denne trøst følge / at Gud vil / for de samme faa Mennifkis skyld / som rettelige lære at kiende Gud aff hans Ord / at rettelige paakalde oc tiene hannem / beuise den gantske menighed megen naade oc velsignelse / oc vocte dem fra stor vlycke.

Oc der imod / er det saa du seer det gamle Affguderi end nu haffue sin fremgang i Kirckerne / oc Guds Ord icke maa forkyndis / eller oc at der er megen klinte oc forderffuelig Sæd met indsaat / som mand da / diss ver / finder paa det neste alleuegne Gendøbere / Sacramentesuermere / oc andre forbistrede hoffuet / da haffuer du aarsage til at bede Gud / at hand skal affuerie Dieffuelen / beuare den Christelige Kircke endrectelig / giffue hende sit rene ord / oc sende retsindige Predickere / regere oc styre dem formedelst sin hellig Aand / oc vdrette meget got formedelst dem. Saa finde wi paa alle disse tre steder offuerflødige nock aarsage / til at wi skulle betencke oss vdi saa maade i dag oc huer dag / oc loffue oc tacke Gud / bede oc paakalde hannem.

IIII. Andre Folckis nød. For det fierde er det ocsaa tilbørligt / at wi skulle gaa til vore Nabo / oc tage oss deris nød oc modgang til / oc bede for dem / at Gud vil vere dem naadig / hielpe oc beskerme dem. Dette kaldis da at begynde det ny Aar smuct Christelige oc oss selff til salighed / oc er det haab der hoss / at huo som saa skicker sig der til / den skal Gud giffue / som ieg oc da ynsker huer mand aff hiertet / it got saligt Aar.

Oc efftherdi wi ere nu forsamlede i Guds Naffn / oc haffue den foriettelse / Matthei xviij. Der som Christus siger : Jeg siger eder / Der som tho aff eder bliffue enss paa Jorden / chuor om det er / at de ville bede / det skal vederfaris dem / aff min Fader i Himmelen / Saa ville wi nu Gud til loff oc tack / oc der nest ocsaa for vor nødtørfftighed tacke met huer andre den almectigste Gud for hans gaffuer / oc bede om forløssning aff al denne fornæffnde oc anden nød / oc at Gud vil i dette tilkommende Aar naadelige beuare oss fra alt ont / oc giffue oss naadelige alt dem som wi haffue behoff til liiff oc siel. Saadant at forhuerffue / da beder aff hiertet en Fader vor.

Paa

Paa det ny Aarss dag/

Euangelion Luce 2.

DEr det otte dage vaare forløbne/ at Barnet skulde omskeris / da bleff hans Naffn kaldet / JEsus / som det vaar kaldet aff Engelen / før hand bleff vndfangen i Moders liff.

DEn hellige Jule dag hørde eders kierlighed/ huorledis det lille Barn Jesus føddis saa armelige oc vdi stor elendighed til denne Verden/ oc huor faare saadant skede oc vaar saa beskicket aff Gud/ Som er/ Oss alle til trøst/ at wi skulde bliffue fri fra den fristelse/ oc icke mere frycte faar Gud/ der kommer til oss i saa venlig en skickelse. Fordi at huo vilde dog frycte sig faar it Barn? Huo vilde icke haffue det kiert aff hiertet? Ja/ huo vilde icke gerne tiene hannem aff hiertet/ besynderlige efftterdi hand er saa fattig/ oc elendig faar Verden.

Men paa denne dag begyndis Historien om hans leffnet/ oc Euangelisten taler om tuende stycke/ som er/ at dette Barn selff bleff omskaaret paa den ottende dag/ oc hannem bleff giffuet det Naffn/ at hand skal kaldis Jesus. Lige nu som hans fødzel er elendig oc foractelig/ saa ere dette ocsaa thu ringe oc almindelige ting/ naar som wi ville døme effter den vduortis anseelse. Thi der vaar ingen Jødis Barn saa ringe oc fattigt/ at det skulde io omskeris den ottende dag/ lige saa vel som dette Barn/ oc mand haffde en besynderlig høytid der met/ Saa vaar oc det Naffn Jesus it sedu anligt Naffn hoss Jøderne/ huilcket mange haffde faare oc effter dette Barn/ oc vaare dog intet besynderlige i anseelse. Oc denne er den største aarsage til den forargelse/ der eders kierlighed hørde om den neste Søndag. Thi at Verden gaar frem lige som en blind Ko/ oc acter intet/ vden hun seer noget besynderligt. Der imod forundrer Verden sig/ oc holder munden oben huor som tilløb/ prall oc bram er. Andet kand oc vil hun icke giøre/ oc der faare bliffuer dette Barn foractet/ effterdi hand holder sig effter den almindelige skick/ oc begynder intet besynderligt: Hand omskeris/ andre smaa drenge omskeris ocsaa/ oc vden tuil/ naar det vaare ypperlige Folckis Børn/ vaar der it herligt væsen oc pral/ met Gestebud/ oc besynderlig gledskaff. Men her gaar det armelige oc ælendelige til/ Oc maa velske det bleff den gode Joseph suart/ at hand kunde faa nogle Folck til denne gerning. Fordi at hand som vaar fremmet oc der til met en fattig Mand/ kunde icke føre besynderlig pral oc bram.

bram. Oc der dette Barn effter Moderens oc Josephs vnderuisning skal kaldis Jesus/ er der ingen som det acter/ eller som spør at/ Huor faare hand skal saa kaldis Jesus. In summa/ det er it almindeligt oc huer mands væsen/ oc intet besynderligt/ Der faare gaar Verden hen/ oc acter huercken omskerelsen eller naffnet hoss dette Barn/ Ja de forarge sig end der til met/ der som mand vil holde dette Barn for noget besynderligt/ Fordi at her seer ingen noget besynderligt/ vden det som mand seer hoss andre Børn.

Troen retter sig effter ordet.

Men saadan forargelse ved troen formedelst Guds Ord smuct oc vel at staa imod/ Thi hun seer først/ huor faare dog dette Barn icke aleniste icke vil vere noget besynderligt/ Men end ocsaa ydmyger sig/ oc fører it elendigere væsen end ellers alle andre børn/ der faare gleder den sig som haffuer troen/ vdi denne ælendige skickelse/ thi hand veed huor til det skal tiene/ Som er/ at dette Barn kom der faare til denne Verden/ at hand vil hielpe den arme blinde fortable Verden aff al iemmer/ oc tiene huer mand. Der met lader den trofaste sig nøye/ oc lycker der effter øyene til/ oc acter icke huor fattigt/ wanseeligt oc forargeligt dette Barn er/ Men hand lader øerne op/ oc hører huad der dog bliffuer sagd om dette fattige Barn. Der hører hand først Engelen tale met Jomfru Maria/ oc sige/ Du skalt bliffue fructsommelig/ oc føde en Søn/ hans Naffn skalt du kalde Jesus/ hand skal bliffue ypperlig/ oc kaldis den aller høystis Søn. Item hand hører/ huad Engelen siger til Hyrderne paa marcken: Jeg forkynder eder en stor glede/ som skal vederfaris alle Folck. Thi eder er i dag født en Frelsere/ huilcken er Christus HErre/ i Dauids stad. Denne Himmelske Predicken oc budskaff hører den trofaste/ oc anammer saadant hiertelige. Item hand seer sig til bage/ huad propheteret er i Propheterne formedelst den hellig Aand om dette Barn/ at disse ord staa i den anden Psalme: Du est min Søn/ i dag fødde ieg dig/ Disse ord mercket troen flitelige/ oc lærer der aff rettelige at kiende dette barn/ Fordi at wden ordet er det wmuligt at mand rettelige kand kiende hannem/ eller

eller acte hannem mere end it andet Barn. Huo vilde dog tencke/ at dette Barn skulde ocsaa vere Englenis HErre / oc den euige Guds Søn / Huilcken Gud fødde i dag / det er / aff euighed? Met øyen lader det sig icke nu see paa dette Barn/ men i den anden Verden skal mand ocsaa see det met øyen / naar hand kommer met stor krafft oc herlighed i skyerne / at døme leffuende oc døde. Men nu/ siger ieg/ kand ingen see det / Oc de som det ville vide / skulle høre oc lære det i ordet.

Skylssmisse mellem Christo oc andre Jøders omskerelse.

Naar som troen haffuer en Personen saa formedelst ordet/ oc kiender/at dette Barn er Guds Søn/født aff Gud i euighed/ saa tager hun da ocsaa dette Barns gerning faar sig / oc alligeuel at hun synes ringe faar andre Folck / oc huer mand forarger sig der paa/saa forarger dog troen sig icke aleniste icke / men formedelst denne ringe gerning anammer hun den høyste oc største glede / Thi at i denne gerning bliffue idel ny gerninger / huordane der tilforn icke ere hørde eller skede i Verden oc aldri kunde ske. Det er vel sant/ som tilforn er sagd / at den ringeste Bondis søn bleff lige saa vel omskaaren paa den ottende dag som dette Barn Jesus. Der faare actis denne omskerelse intet besynderlige faare Menniskelig fornufft. Men mand skal see til det forskel som er paa Personerne/ da finder mand io saa stor en skilsmisse paa denne omskerelse / oc andre Jøders omskerelse / som Himmelen er høyt offuer Jorden.

Omskerelsen vaar Jøderne buden.

Thi Jøderne skulde der faare lade omskere sig/at Gud haffde saa befalet/oc sæt hoss foriettelsen/disse truselss ord/ Gen. xvij. At der som it drengbarn icke bleffue omskaaret paa sit kiøds forhud/ da skulde hans siel vdryckis fra hans Folck / fordi at hand forlod hans pact. Disse Ord førde det met sig / at Jøderne skulde lade omskere sig oc deris Børn/eller miste den priss/ oc icke kaldis Guds folck/der er/leffue/dø / forderffuis / vden Gud / vden Guds beskermelse / vden Guds naade / oc der vaare ingen skilsmisse / Prester saa vel som legfolck / Konger saa vel som Bønder / Propheter saa vel som andre Folck / vilde de regnis at vere Guds folck / oc

trøste

trøſte ſig i Guds naade / beſkermelſe oc hielp / da ſkulde de lade ſig omſkere den ottende dag/ eller vere i Guds vgunſt/ oc vden Gud.

Huor faare Gud befalede omſkerelſen.

Huor faare det dog? Der faare / at de ſkulde ſee / huorledis alle Menniſke ere kiød oc blod / ſom de ere fødde hid til denne Verden / fulde met ſynd / oc intet Menniſke kund hielpe ſig ſelff / Oc ſkulde de faa hielp / da ſkulde det aleniſte ſke aff Guds naade oc barmhiertighed/ ſom formedelſt ſig ſelff vilde hielpe fra ſynden oc døden/ effter foriettelſens lyelſe/ ſom vaar giffuen Abraham / oc tilforn Adam oc Eua i Paradis.

Der faare / naar Jøderne lode omſkere ſig / da bekiende de met ſaadan en gerning / at kiødet vaar fult met ſynd oc vrent / oc haffde behoff at mand ſkulde vel omſkere det / Oc al fortrøſtning ſtod der paa / at Gud ſkulde met tiden ſende en reen Sæd / oc it drengbarn vden ſynd / formedelſt huilcken ſynden oc døden ſkulde borttagis/ oc alle Menniſke ſkulde bliffue behulpne/ Jøder oc Hedninge / lige ſom oc Abraham icke aleniſte omſkar / ſin lijffs arffuing/ effter Guds befalning/ men ocſaa ſine Tienere/ ſom vaare aff it andet blod oc ſlecte. At ſaa in ſumma/ alle Jødernis drengbørn bleffue omſkaarne fra Abraham indtil Chriſtum/ Fordi/ at de aff deris nature icke vaare andet en Syndere/ oc haaffde Guds naade oc barmhiertighed behoff / ſaa fremt ſom de ſkulde bliffue fri fra deris ſynd oc vorde ſalige.

Huor faare Chriſtus bleff omſkaaren.

Men der kommer it andet Barn / ſom lader ſig ocſaa omſkere / det haffuer en Jomfru til Moder / huilcken der vndfick aff den hellig Aand/ ſom offuerſkuggede hende/ oc met ſin naade hellig giorde hendis kiød oc blod/ Der faare tog hand intet vhelligt kiød oc blod met ſig / aff ſin Moder / end dog det er it dødeligt kiød oc blod / Fordi det kunde icke ellers vere vort kiød oc blod ligt/ huilcket der er dødeligt. Oc før dette Barn bleff vndfanget i Moders lijff/ er det fød aff Gud i euighed/ ſom den anden Pſal. ſiger/ At nu dette Barn/ ſom er vden ſynd oc euig Gud / lader ſig omſkere / lige ſom andre ſmaa Børn/ der haffde ſynd/ oc bleffue førſt ſkabte i Moders lijff/ dette giør aldelis en ny gerning aff omſkerelſen/ at der ſkede al-

dri

dri saadant tilforn i Verden/ Der faare vender troen øyene fra alle andre omskaarne Børn/ lader dem fare som Syndere/ oc som de der haffue Guds naade behoff/ om de ellers skulle behielpis fra synden oc døden/ oc hun seer aleniste til dette Barns omskerelse/ der som hun veed at hand er icke aleniste vden synd / paa kiøds oc blods vegne/ Men at hand er selff Guds euige retferdighed.

Huor faare lader hand da omskere sig / som andre syndige Børn oc fordømde til døden? Hand haffuer icke syndernis forladelse behoff/ thi hand haffuer ingen synd/ Hand haffuer icke behoff at hand skal regnis blant Guds Folck / thi hand er selff euig almectig Gud / oc hand lader alligeuel omskere sig / lige som it andet fattigt syndigt Barn/ der haffuer Guds naade oc beskermelse behoff/ Huor faare det dog?

Aaarsagen giffuer hans Naffn oss til kiende/ huilcket/ som sagd er/ ocsaa vaar it almindeligt oc forstandeligt Naffn iblant Jøderne / Men efftherdi det giffuis dette Barn besynderlige / da bliffuer it Naffn der aff offuer alle Naffn / at der vaar aldri saadant it Naffn hørt i Verden. Thi Jesus kaldis paa Danske saa meget/ som en Frelsere oc Hielpere/ Saadant it Naffn giffuis dette Barn i hans omskerelse / til it vidnisbyrd / at wi formedelst denne omskerelse skulde bliffue behulpne. Thi dette Barn / som før er sagd/ haffde paa sine egne vegne ingen omskerelse behoff. Saa ligger nu al mact der paa/ at wi skulle lære huor til dog dette Barn vil formedelst sin omskerelse tiene oc hielpe oss. Der faare skalt du atter her lade dine øyen op/ oc see til / huorledis hand ligger i Krybben / vdi it obet fæhuss / vden al bram/ vdi stor fattigdom/ oc hand skal alligeuel vere en Hielpere oc Frelsermand. Her kant du selff bemercke/ at dette Barn/ vil icke skaffe noget Menniske pendinge oc gods / herligt væsen oc mact til / thi hand haffuer saadant icke selff/ Ja hand vil icke haffue det / hand lader Verdzlige Konger oc Førster beholde saadant / de kunde oc skulle hielpe andre Folck der met/ beskerme dem/ fri dem fra offueruold/ hielpe dem til næring oc bierring / oc andet saadant.

Det Naffn Jesus.

Men hans hielp gaar paa det ſom høyre er / oc beſynderlige der hen / der omſkereiſen er beſkicket / oc Guds pact giort met Menniſken til. Wi ere alle Syndere aff Moders liiff / Nu haffuer Gud formedelſt ſin Lou giffuet oſſ til kiende / huorledis wi ſkulle ſkicke vort leffnet / oc tiene hannem. Oc denne lerdom er hellig oc god / Thi Gud kand intet ont ſkicke oc befale. Men her findis denne brøſt hoſſ oſſ arme Syndere / at wi icke kunde holde Guds Lou / for ſyndens oc vort forderffuede kiøds / oc onde begæring ſkyld / Hun vil haffue it rent hierte / der ingen ond begæring er vdi. Men wi kunde icke giøre oſſ andeleds / oc icke heller omſkiffte hiertet. Der faare / efterdi wi icke giøre Guds vilie / oc vore hierte oc begæring ſtaa der ſtedze imod / da ſtaar Louen der oc klager paa oſſ alle / Ja hun giffuer oſſ alle hen i den fortiente ſtraff / døden. Thi ſaa ſiger hun. Huo ſom holder icke alle diſſe ord / hans ſiel ſkal vdſlettis. Item / huo ſom ſynder i det ene / hand er ſkyldig i den gantſke Lou. Fordi at den ſamme / ſom haffuer budet / Du ſkalt icke bedriffue Hoer / hand haffuer ocſaa budet: Du ſkalt icke ihielſla / Jacob. ij. Denne byrde ligger nu paa oſſ alle / at wi bære den ſamuittighed / at wi haffue icke huldet Guds Lou / oc ſkulle der faare vente ſtraff.

Huorledis Chriſtus er en Frelſere.

Louen klager paa oſſ.

Imod ſaadan iemmer / vil dette Barn Jeſus vere en Frelſere oc Hielpere / oc hand begynder i dag ſaadan hielp / der hand er otte dage gammel / oc giffuer ſig der hen vnder Louen / lader ſig omſkere / lige ſom andre ſyndige Barn / Paa det Louen icke ſkulde kunde roſe / at hun haffde beklaget oc fordømt alle menniſke / ſom Syndere / der haffde icke veret Gud lydige. Thi her findis it Barn / ſom er oden ſynd / Dette Barn giffuer ſig der hen / at hand vil fuldkomme oc beviſe Gud ſin lydighed / oc holde Louen fuldkommelige / oc det der faare / at hand kaldis Jeſus / oc vil hielpe oſſ arme / fordømde Menniſke fra Louen / at hun icke ſkal fordøme alle Menniſke / Efterdi der er it Menniſke / ſom met it rent hierte giffuer ſig der til / at hand fuldkommelige vil vere Gud lydig.

Der faare ſiger den hellige Paulus / Galat. iiij. Gud ſende ſin Søn / født aff en Quinde / oc Louen vnderdanig / paa det hand

Pauli Sprock / Galat. 4.

ſkulde

skulde forløse dem/ som vaare vnder Louen/ oc wi skulde faa børns vduælelse. Disse ord skalt du besee flitelige. Hand siger født aff en Quinde/ Der som mand ellers pleyer at neffne Faderen/ Thi mand siger icke/ denne er den Quindis Søn/ men den Mands Søn. Nu neffner Paulus ocsaa Faderen her/ oc siger: Gud sende sin Søn/ oc setter dog der til: Født aff en Quinde/ der met at giffue til kiende/ at hand først er født aff Gud/ oc der nest/ der tiden vaar fuldkommen/ ocsaa født Menniske aff en Quinde/ Saadant gior dis aldelis intet behoff/ der som denne Quinde haffde født sit barn/ som andre Quinder/ Men effterdi det er en besynderlig fødzel/ oc Moderen vndfick vden Mand/ formedelst den hellig Aand/ oc bliffuer en reen Jomfru effter fødzelen/ der faare vil Paulus her besynderlige tale om Moderen.

Den som nu/ siger Paulus/ er Louen vnderdanig/ naar? eller huorledis? Det staar i dette Euangelio/ at hand lader sig omskere/ Thi Mosi Lou er dem giffuen/ som vaare omskaarne/ oc icke Hedninge/ At vor HErre Christus saa i det/ hand anammer omskerelsen/ giør sig Louen vnderdanig/ hand giør sig til en Discipel oc Tienere vnder Louen/ oc giffuer der met til kiende/ i det hand lader sig omskere/ at hand er skyldig til at giøre/ alt det/ som er budet i Guds Lou.

Dette er det ene/ Men her met er det icke nock/ Thi Paulus lærer fremdelis/ huor faare Guds Søn dog gaff sig vnder Louen/ oc siger/ Paa det hand skulde forløse dem/ som vaare vnder Louen/ oc wi skulde faa vduælelse. Dette stycke skalt du lære oc mercke/ da faar du besynderlig trøst oc glede aff Christi omskerelse. Thi ieg sagde/ at Louen vaar dem giffuen/ som vaare omskaarne/ som Historien ocsaa giffuer klarlig til kiende/ Moses vaar io aleniste det Jødiske folckis predickere/ oc Gud kiende aleniste Jøderne for sit Folck/ oc aaff dem Louen paa Sina bierge/ der de droge aff Egypten/ at de skulde vere hans eget Folck/ oc vere met seder/ skick oc rette skilde fra alle andre Folck. Oc før Gud gaff denne Lou hid ned aff Himmelen/ vaar den naturlige Lou i Verden/ det er/ Menniskens

Hedninge haffue ocsaa Louen.

viste

visse oden saadan obenbaring aff Himmelen / aff deris egen forstand/ at mand skal frycte Gud/ ære Gud/ paakalde Gud/ at mand skal hedre Fader oc Moder/ Icke sla ihiel/ Icke bedriffue hoer/ Icke stiele/ Icke liuge/ som Paulus siger/ Roma.ij. Hedningene ere dem selff en Lou / i det / de beuise at Lousens gerning er screffuen i deris hiærte/ Efferdi deris egen samuittighed giffuer dem vidnisbyrd/ oc der til met de tancker / som skulle forklage eller aarsage sig iblant huer andre / paa den dag / naar Gud skal døme Menniskens lønlige/ formedelst Jesum Christum/ effter mit Euangelij lydelse/ Denne er en klar text. Hedninge haffue en samuittighed / naar som de giøre wret / der maa det io følge / at de vide Louen / oc deris hierte kiende Guds bud oc vilie. Oc denne samuittighed skal besynderlige røre sig oc veckis op paa den yderste dag/ der som huer Syndere skal bere vidnisbyrd imod sig selff/ oc giffue sig selff skyld oc wret.

Huo som nu vil giøre skilssmisse mellem den rette Kircke/ som vaar faar Louen / oc den anden deel Hedninge / hand skal see/ huorledis Hedninge oc Kircken ere lige i saa maade/ at naturen lærer dem baade / at de skulle fly ont / frycte Gud/ oc trolige arbeyde paa det gode. Men hoss Kircken / som haffuer Guds Ord / er dette forstand renere oc klarere/ Thi hun haffuer en anden Scholemestere end sit eget hierte: Den hellig Aand regerer oc opliuser Kircken / at hun veed / huorledis Gud vil icke aleniste lade sig nøye met de vduortis gerninger/ men hand vil haffue it rent hierte. Dette see Hedninge icke eller de som ere vden faare Kircken / Det befinde de vel / at der er stor brøst i hiertet / efterdi der opueckis saa megen wskickelig syndelig lyst oc begæring. Men der paa giøre de sig icke samuittighed/ De lade sig tycke/ at naar de ekon holde sig aff vduortis gerninger/ da haffue de giort ret/ oc ere vden synd. Saa er Louen hoss baade dele / vdi Kircken oc vden faare Kircken. Men hun er klarligere vdi Kircken/ Oc der offuer/ haffuer Kircken end nu it andet oc større liuss/ huilcket der er icke vden faare Kircken/ Thi hun lærer aff Guds Ord/ huorledis mand kand fordriffue synden aff hiertet oc onde begæringer/ at de kunde icke fordøme eller klage paa

Skylssmisse mellem Hedninge oc Kircken.

oss faar Gud. Thi dette liuss haffuer stedze oc altid fra Adam ve-ret i Kircken/ at arme Syndere formedelst den hellig Aand sette de-ris tillid til den foriette Sæd/ oc trode formedelst hannem at haffue synndernis forladelse oc euig retferdighed. Der vide Hedninge in-tet aff / end dog de haffue oc vide den naturlige Lou.

Louen bin-der alle Menniske.

Her aff kand mand nu lettelige see / at alligeuel end dog Hedninge haffde anden skick oc rette oc vduortis Gudstieniste/ end Jøderne/ saa befatte oc binde dog de thi Bud/ som ere indplan-tede i naturen/ Hedninge saa vel som Jøder / oc den dom gaar saa offuer alle Menniske/ at de skulle holde de thi Bud / eller bliffue vn-der Guds vrede/ oc vdi døden.

Oc at vor kiere HErre Christus lader omskere sig/ det skeer icke aleniste Jøderne til gode / at de skulle vere fri fra Lousens vd-uortis besuaring/ men det skeer baade Hedninge oc Jøder til gode/ efterdi Guds bud binde dem baade/ oc de kunde dog icke fuldkom-me dem/ at de skulle alle vere fri fra Louen/ det er/ der skulle fremde-lis/ huercken Hedninge eller Jøder / vere forplictede til Mosis vd-uortis skick / De taare icke mere lade sig omskere/ de taare icke mere vocte sig fra denne eller den mad / de taare icke mere gaa til Jerusa-lem at giøre deris Offer/ oc bede aleniste i Tempelet/ Saadant skal haffue ende hoss Jøderne. Oc der som Hedninge ville bliffue Guds folck / da taare de oc icke holde eller anamme saadan skick/ dette er en forløsning fra Louen/ men den ringeste / Denne er meget større / at huad mand haffuer giort imod de thi Bud met hiertet/ met Ord oc gerninger / det skal altsammen/ vere forladet oc tilgiffuet/ Jøder oc Hedninge/ oc alle som tro paa hannem/ saa at Gud vil icke see/ saa-dan synd oc ingen fordøme der faare.

Huorledis wi forløsis fra Louen.

Der til tiene vor kiere HErris Christi omskerelse/ oc at hand i dag giffuer sig vnder Louen / Thi denne fristelse lader sig stedze finde / at dit hierte oc samuittighed ville beklage dig/ at du haffuer icke fuldkommelige huldet Guds Ord oc vilie / Naar som dette nu skeer/ da vocte dig / at du io icke aarsager dig oc siger ney/ men bekent din synd/ Oc der faare skalt du dog icke fortuile / men sig/

Huorledis wi skulle trøste oss i Christi om-skerelse.

ſig/Det er ſant/ at ieg er en ſyndere/ Jeg haffuer giort ilde/ Jeg haffuer forſømet denne oc den gode gerning/ dette er diſſ vær ſkeet/ Nu veed ieg ocſaa/ at den euige død oc fordømelſe er beſkicket at ſtraffe ſynden met/ Men ieg tacker min naadige Gud oc Fader i Himmelen/ hand vdſende ſin Søn/ oc loed hannem omſkere/ oc giorde hannem Louen vnderdanig/ Huad ſom ieg nu icke haffuer giort/ det haffuer min HErre Jeſus Chriſtus giort/ Huor ſom ieg haffuer veret Gud oc hans Ord wlydig/ der haffuer hand veret fuldkommelige lydig/ at hand der met vilde giøre oſſ fri fra Louen/ oc fra Louſens formaledidelſe/ oc icke end aleniſte det/ men ocſaa at hand vilde giøre mig til Guds Barn oc arffuing/ Fordi at er end ieg en fattig ſyndere/ oc haffuer offte ſyndet imod Guds bud/ ſaa er dog hand vden ſynd/ oc beuiſde fuldkommelige al lydighed for min ſkyld/ ia for alle Menniſkis ſkyld/ Fordi at ſaa ſiger Paulus/ Gud gaff hannem vnder Louen/ paa det hand ſkulde forløſe dem/ ſom vaare vnder Louen/ det er/ oſſ alle/ oc giorde dem til Guds Børn/ Thi Gud vil io at alle Menniſke ſkulle vere hans Lou-lydige.

See der giffuis dette Naffn Jeſus offuermaade deylige til kiende/ at dette Barn kaldis en hielpere/ icke vdi timelig nød/ men i den høyſte oc euige nød/ icke imod en ringe Fiende/ men imod Guds Lou/ ſom fordømer oc giffuer dem alle i døden/ der hende icke holde/ Thi her traader dette Barn frem/ der ſom alle Menniſke ere brødige imod Louen/ oc ingen haffuer huldet hende/ hand tager ſig Louen til/ oc beuiſer Gud den lydighed/ huilcken hand kreffuer aff oſſ ſyndige Menniſke/ oc hand giør det/ lige ſom Paulus ſiger/ oſſ til gode/ at tiene oſſ der met/ oc at giøre oſſ fri fra Guds formaledidelſe oc vrede. Paa det/ efftersdi wi kunde icke giøre Louen fylleſt/ for vor ſyndelige nature oc onde hierte ſkyld/ wi ſkulle da holde oſſ til dette Barn/ oc viſe Louen fra oſſ til hannem/ Thi hand haffuer vort kiød/ hand er it Menniſke/ lige ſom wi ere/ oc det der faare/ at hand vil giøre det/ ſom wi icke kunde giøre/ oc føre oſſ ſaa fra Guds vrede/ oc giøre oſſ til Guds Børn/ wi ſom ere Guds arffuinge/ oc ſkulle leffue euindelige.

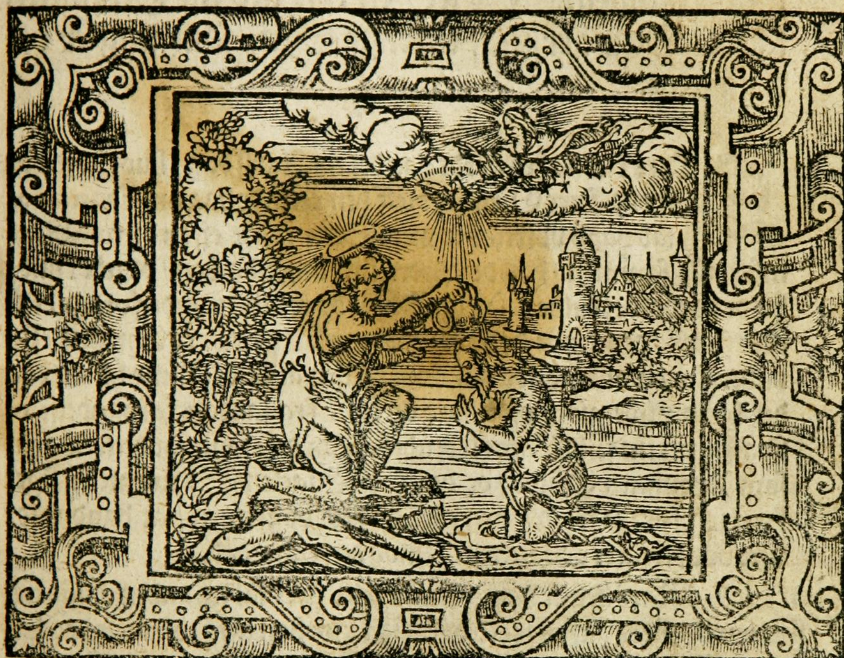
Jesus en Frelsere.

Dette kaldis en ret Jesus/ oc en ret Frelsere oc Hielpere/ huo som ekon kunde holde hannem der faare/ oc intet tuile der paa/ oc mere trøste sig i saadan fuldkommen lydighed/ end forferdis for sin egen wlydighed. Thi der er Dieffuelen en Mestere paa/ at hand stinger vore øyen i vor wlydighed/ oc rycker denne Guds Søns lydighed aff øyene/ der met giør hand vore hierte bløde oc mistrøstige/ at wi icke vide huor wi skulle bliffue/ oc miste det Naffn Jesus paa det neste altsammen/ wi holde hannem icke for en Frelsere oc Hielpere/ men for en domere/ Men der skalt du lære at forglemme dig selff oc see hid en liden stund/ huad dette Barn giør/ oc huor faare hand giør saadant/ Hand lader omskere sig den ottende dag/ oc giffuer sig vnder Louen/ paa det/ hand vilde forløse oß alle fra Louen/ oc giøre Guds arffuinge oc Børn aff oß. Der faare haffuer hand tilbørlige dette Naffn/ oc kaldis Jesus/ det er/ en Hielpere oc Frelsere imod Louen/ oc den formaledidelse/ som Louen fører paa oß/ for vor wlydigheds skyld/ Dette skalt du beholde/ saa kant du fryde dig aff denne omskerelse/ oc lade dette Naffn vere din høyste trøst/ huilcket som det dig skal hielpe i euighed/ Dette forlene oß alle/ Gud vor Himmelske Fader/ formedelst denne Jesum oc sin hellig Aand/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi tacke dig for din Faderlige naade/ at du haffuer taget dig arme Synderis ælendighed til/ oc oß til gode/ giffuet din Søn vnder Louen/ at hand skulde met sin fuldkomne lydighed stille din vrede/ oc helbrede vor wlydighed/ Wi bede dig/ at du vilt formedelst din hellig Aand/ saa opliuse vore hierte/ at wi met denne lydighed kunde trøste oß imod vor synd oc onde samuittighed/ oc formedelst din hellig Aands hielp/ oc saa begynde at vere lydige Børn/ oc endelige bliffue formedelst Christum til euig tid salige/ Amen.

Den Søndag mellem nyt Aarss dag oc Obenbarelsens dag/Matthei 3. om Christi Daab.

PAa den tid kom Jesus aff Galilea til Jordan til Johannem / at hand skulde lade sig Døbe aff hannem. Men Johannes formente hannem det / oc sagde: Jeg haffuer vel behoff / at Døbis aff dig / oc du kommer til mig. Da suarede Jesus oc

sagde: Lad det nu saa vere/ oss bør saa at fuldkomme al retferdighed. Saa tilstedde hand hannem. Oc der Jesus daar Døbt/ gick hand strax op aff vandet. Oc see/ da obnedis Himmelen offuer hannem/ oc Johannes saa Guds Aand fare ned/ som en Due/ oc komme offuer hannem. Oc see/ en røst ned aff Himmelen sagde/ Denne er min elskelige Søn/ som mig er vel behagelig.

Huor faare Christus bleff omskaaren.

EDers kierlighed hørde paa det ny Aarss dag/ huorledis vor kiere HErre Christus bleff den ottende dag omskaaren/ oc huad hand vdrette der met/ Som er/ at effterdi wi Menniske alle sammen/ haffde syndet imod Guds Lou/ oc icke kunde holde hende/ oc skulde ocsaa der faare/ bære wlydigheds forbandelse eller straff/ den euige død/ do gaff vor kiere HErre Christus/ sig vnder Louen/ at begynde met omskerelsen at fuldkomme hende/ paa det hand vilde giøre oss ledige oc fri/ fra saadan forbandelse oc straff/ men sin fuldkomne lydighed. Thi det er vist/ at dette Barn/ som Propheten Esaias/ oc der nest Engelen aff Himmelen sige/ kom icke for sin skyld/ men bleff oss født oc giffuen/ at hand vilde vere vor Frelsere oc Hielpere/ imod den euige død.

Naar Christus loed sig døbe.

Men i denne dagis Euangelio høre wi en anden Historie/ at vor HErre Jesus/ loed døbe sig i Jordan aff Johanne/ oc Lucas giffuer tiden smuct til kiende/ Huor gammel vor HErre Jesus vaar paa den tid/ thi hand siger/ Jesus vaar ved tredive aar/ der hand begynte. Her paa forarge de blinde Folck Gendøbere sig/ oc mene/ at wi skulle icke lade døbe oss i vor vngdom/ men tøffue til wi komme til denne alder/ da kunde daaben vere oss nyttelig. Men de see icke/ at Christus kunde icke før lade sig døbe. Thi det er klart aff Luca/ at Johannes begynte da først met Predicken oc døbelse. Oc daaben/ lige saa vel som Johannis Predicken vaar aldelis en ny

stick/

skick / huordan der tilforn icke haffde veret i Kircken. Men huor faare Gud befalede Johanni at begynde saadant / det hørde eders kierlighed faar xiiij.dage. Louen oc Propheter/siger Christus/ spaa indtil Johannem. Thi at om hand end vel/ som andre Propheter/ ocsaa formanede til Penitentze / saa tilsagde hand dog alle synders forladelse formedelst Christum / oc vidnede at hand vaar allerede født/ oc iblant Folcket / oc at hand skulde snarlige selff traade frem/ predicke / oc giøre vnderlige gerninger. De som nu anammede denne Predicken/oc kiende sig for Syndere/de haabede at Christus vaar allerede neruerendis/ oc skulde snarlige obenbare sig selff / oc lade sig see / Disse døbte Johannes / oc denne daab vaar icke andet/ end en foruaring/ at foriettelsen om syndernis forladelse / skulde formedelst Christum vederfaris dem. At Johannis daab vaar saa besynderlige skicket for de arme synderis skyld / som kiende deris synd / oc begærede trøst / at de skulde visis til vor HErre Christum/ oc formedelst hannem bliffue trøstede.

Huor til Johannis Daab vaar nyttelige.

Her kommer nu it spørssmaal / Huor faare loed da Christus sig døbe? Hand vaar dog ingen syndere? Thi dette spørssmaal suarer vor HErre Christus her selff / der Johannes icke vil døbe hannem / oc acter sig for ringe til saadan en gerning: Lad det nu saa vere/ siger hand/ Thi saa bør oss at fuldkomme al retferdighed/ Disse ord ere vdlagde i mange maade / Men denne er den rette oc enfoldige forstand/ Christus kom til denne Verden at fuldkomme al retferdighed/det er/hand vil anamme alle arme Syndere til sig/ giøre dem retferdige oc til euig tid salige / lige som den Døbere Johannes oc kalder hannem der faare Guds Lam / som borttager Verdens synder/det er/ it Offer som skal offris oc dø for den gantske Verdens synder. Til denne gerning/siger Christus her/at hans Daab skal vere nyttelig / oc der faare vil hand icke forlade Johannem fra sig/ hand skal døbe hannem / wanseendis / at Johannes er ekon en tienere/men Jesus en Herre offuer Himmel oc Jord. Oss/ siger hand/ bør at opfylde al retferdighed/ det er/ Jeg anammer arme Syndere til mig/ ieg haffuer taget deris synder paa mig / oc ieg

Saa bør oss at fuldkomme al retferdighed.

traader nu der faare hid til dig/ at du skal døbe mig / lige som andre syndere. J saadan skyld haffuer ieg veluillige giffuit mig / Der faare hielp mig der aff / giør som dit embede vduiser / oc døbe mig ocsaa lige som andre syndere.

Fordi at wi skulle icke her ansee vor HErre Christum / for den som hand er paa sin personis vegne / Thi hand er Guds euige Søn / Oc alligeuel at hand haffuer taget sig vort kiød oc blod til/ saa er det dog it helliget kiød oc blod / vden al synd / vden al onde begering/ fult met retferdighed oc hellighed / Der faare haffuer hand paa sin personis vegne intet mere behoff at lade sig døbe / ende hand haffde behoff at vorde Menniske / den som vaar euig Gud / oc en HErre offuer al ting. Men see til hans embede / oc huad hand haffuer i sinde at vdrette / da skalt du befinde / at alligeuel hand paa sin personis vegne/ er hellig oc retferdig/ saa er hand dog paa sit embedis vegne/ en Syndere offuer alle syndere/ Thi hand tager paa sig alt det/ som alle Menniske haffue syndet imod Gud / oc vil stille Gud til freds / oc giøre fyllyst der faare. Lige nu som andre syndere/ der haffde ruelse for deris synder / oc søgte Guds naade / hulde sig til Johannem / oc lode sig døbe aff hannem / til it tegen at Gud vnde vere dem naadig / oc forlade dem alle deris synder for sin

I. Søns skyld. Saa kommer her Guds Søn selff/ stiller sig som den

Huor faare Christus lod sig døbe.

største syndere / der huercken kand eller vil miste Johannis daab/ huilcken der vaar beskicket aff Gud arme Syndere til en trøst. Oc alligeuel at Johannes staar først imod (thi hand seer at det er vor HErre Christus selff/ som skulde døbe alle trofaste Menniske met den hellig Aand/ der faare bekiender hand frilige / Ah HErre ieg haffuer behoff at du skalt døbe mig/ icke met vand/ men met den hellig Aand / Hui begerer du dog saadan vanddaab / huilcken der er ekon beskicket for arme Syndere?) Saa tilsteder hand hannem dog oc døber hannem / effterdi vor HErre Christus icke vil haffue det anderleds / Oc denne Christi daab giffuer til kiende at Gud haffuer formedelst sin Søn taget oss Syndere alle til naade/ effterdi hand lader hannem komme til denne salige Daab/ der hand

haffde taget alle vore synder paa sig / oc bær dem frem paa sin ryg til Johannis daab i Jordan.

Denne er den rette oc ypperste aarsage / huor faare Christus lader sig døbe / oss til trøst / efftherdi Gud beuiser sig saa naadig hoss sin Søns daab / som dog haffuer taget alle vore synder paa sig / at wi skulle vere til freds met vor synder / oc vissielige tro at de ere oss forladne / Thi at ellers / der som Gud icke haffde villit forlade oss vore synder / haffde hand icke taget sin Søn til naade / der hand nu kommer til Johannem met vore synder. Der faare er denne trøst fast oc visser / Gud vere loff til euig tid / at Gud for sin elskelige Søns skyld vil tage oss til naade / oc regne oss fri fra alle synder / der som wi ekon trøste oss i hannem / oc formedelst en ret tro henge oss til hannem.

Der nest loed vor HErre Jesus Christus sig ocsaa døbe der faare / at hand vilde met sit eget Exempel locke oss til den salige daab / oc lære oss huor til saadan daab skal vere nyttelig / Thi der est du visser paa / naar du lader dig døbe / at du giør lige det samme / som Christus giorde / oc denne daab skal bekomme dig / lige som hand bekom Christo / at Gud vil tage dig til naade / oc icke bortkaste dig / for din synd skyld. Lucas melder oc noget om Christi daab / som icke staar her / Som er / at effter Christus vaar døbe / oc kom op aff Jordan / giorde hand sin Bøn / oc da først effter denne Bøn / obnedis Himmelen / oc den hellig Aand foer ned paa hannem i en legemlig skickelse / som en due / Oc der kom en røst aff Himmelen / som sagde / Du est min elskelige Søn / til huilcken ieg haffuer behagelighed. Dog siger Lucas icke huor om Christus bad / Men wi kunde rettelige oc vissielige bemercke oc forneme det paa omstandelser. II.

Christus giorde sin Bøn effter at hand vaar døbt.

Der vor HErre Jesus vaar døbt aff Johanne i Jordan / oc først formedelst Guddommelig obenbarelse ned aff Himmelen / oc der nest formedelst Johannis finger oc Predicken / bleff Menniskē kundgior / gaff hand sig strax effter hand vaar døbt xl. dage hen i Ørcken / fra folck oc stridede der met Dieffuelen oc offueruant

hannem / paa det den naadige Herre skulde i allemaade / skaffe oss rolighed / Oc / som den gamle Zacharias siunger / forløse oss fra alle vore fiender / synden / Louen / Dieffuelen / oc den euige død. Effter hand haffde saa vundet seyer aff Dieffuelen / kom hand iblant Folck igen / oc vdualde først tolff Apostle / dem skickede hand vd i det Jødiske land / met den befalning / At de skulde Predicke / at Guds Rijge vaar kommet nær til / det er / den tid vaar nu neruerendis / huilcken alle Propheter visede til / oc talede om / der faare skulde de beskicke sig til saadan naade / oc lade sig døbe / paa den HErre Jesum / som nu vaar faar hender / oc vilde skencke dem alle / syndernis forladelse oc det euige lijff / som hannem anammede. Der faare loed vor HErre Christus høre sig selff met obenbare Predicken / oc see sig met vnderlige gerninger / som den rette Christ / lige som Euangelij Historien vduiser.

Huor faare Christus giorde sin Bøn.

Effterdi at dette vor HErris Christi embede oc riige skulde nu begyndis / er der icke tuil paa / at vor HErre Christus bad paa den tid / at Gud skulde giffue lycke oc salighed der til / oc vere der hoss met al naade / at Dieffuelens Rijge kunde forstyris / oc arme Syndere kunde komme til naade oc salighed / At denne Bøn gick saa paa det gantske Predicke embede / at Gud vilde giffue lycke oc velsignelse / til Euangelij Predicken / til Daaben / oc til alt det som skulde begyndis i Kircken. Men huorledis denne Bøn bleff hørt / det finder sig smuct / Thi Himmelen loed sig op / til it tegen / at Guds vrede vaar nu stillit for denne Daab skyld / oc Himmelen / som for syndens skyld vaar tilluct / skal nu her effter staa oben for vor HErris Christi skyld. Den hellig Aand far oc ned i en skinbarlig skickelse / lige som en Due / oc sider paa vor HErre Christum / til it tegen / at hand fremdelis vil vere hoss saadan vand daab / oc visselige lade sig der finde / oc Gud Fader taler selff ned aff Himmelen / met klare / forstandelige Ord / oc siger / Denne er min elskelige Søn / Oss til trøst / naar wi bliffue døbte / oc tro paa denne Søn / at Gud for hans skyld / oc vil elske oss / oc anamme oss til sine Børn.

Disse

Diſſe ſtycke ſkalt du mercke oc betencke vel / da kant du ſee/ huad/ oc huor herlig en trøſtelig ting den hellige Daab er / Thi at vilt du ſee til den førſte begyndelſe/ da er det icke en Menniſkelig gerning eller fremſæt/ men en gerning der Gud befalede ſelff/ ſom Johannes ſiger/ Joh. j. Den ſom vdſende mig til at døbe / hand ſagde til mig / etc. Om daaben huad hand er/ huor til hand er nyttelig. I.

Det andet er / at vor kiere HErre Chriſtus loed ſig ſelff døbe/ oc hellig giorde daaben/ mit ſit hellige Legeme/ Oc Gud obenbarede ſig hoſſ daaben paa det aller venligſte i al naade / til it tegen / at hand hader icke daaben/ men haffuer en behagelighed der til/ efftersdi hans Søn lader ſelff døbe ſig. II.

Det tredie/ vor HErre Chriſtus befaler oc beſkicker det ſaa/ at huo ſom vil vorde ſalig/ hand ſkal lade ſig døbe/ oc ſiger / Johan. iij. At huo ſom icke bliffuer født paa ny aff vand oc Aanden/ hand kand icke komme i Guds Rijge. III.

Det fierde/ eders kierlighed hørde i dag fiorten dage / huorledis Chriſtus vil ſelff vere hoſſ ſaadan vanddaab/ oc døbe met den hellig Aand / ſom den hellig Aand oc lige der faare nu / effter at Chriſtus haffde bedet om ſaadan naade/ far ſkinbarlige ned / oc lader ſee ſig. Diſſe ſtycke ſkalt du fatte alle tilſammen/ da ſkalt du befinde / at Daaben er icke en ringe foractelig Ceremoni / der mand ſkal acte ringe oc tale foractelige om / ſom de vgudelige Gendøbere/ oc andre Partier vndertiden tale der ſkimtelige om / Huad det er vert met en haand fuld vand ? Huorledis ſynderne kunde bliffue afftone formedelſt vand ? Det er frilige ſant / at det i ſig ſelff er en ringe ting met en haand fuld vand. Men huo vil kalde det ringe/ efftersdi Gud befaler/ oc vil haffue det ſaa ? efftersdi Chriſtus ſelff lader ſig døbe ? efftersdi hand hiertelige beder Gud / at hand vil met ſin hellig Aand vere hoſſ ſaadan daab ? efftersdi den hellig Aand lader ſee ſig / oc den euige Gud lader høre ſig hoſſ ſaadan daab ? Vilt du der faare holde oc tro rettelige om daaben / da fatte diſſe ſtycke til ſammen / da ſkalt du icke kunde foracte eller tale ringe der om / du ſkalt tacke Gud aff hiertet der faare / at du eſt kom-

kommen der til / oc visselige trøste dig / efferdi du est døbt / at vor kiere HERris Christi Daab skal komme dig til nytte / oc vere din egen.

Det sprock Johan. iij. om daaben.

Der som wi ellers intet haffde oc viste om den hellige Daab / wden disse thu Sprock / Det første Johannis i det tredie / Oc det andet Marci i det siste / da skulde wi holde daaben hellig / oc lade det vere vor høyste trøst / at wi ere døbte i Jesu Naffn. Fordi at kaldis icke det at prise daaben herlige oc høyt / at Christus siger / wden saa er / at nogen bliffuer født aff vand / oc Aanden / da kand hand icke komme i Guds Rijge / Huad kand fryde oss mere? Huad skal oss forlengis mere? end Guds Rijge / der som wi skulle leffue euindelige met Gud? Begærer du nu at komme der til? Vilt du gerne vere der inde? Huad skalt du da giøre? Huorledis skalt du skicke dig der til? Icke anderleds / end du skalt lade dig døbe / Thi her staar det. Wden saa er at nogen bliffuer født aff vand oc Aanden / da kand hand icke komme i Guds Rijge. Det er vel sant / at vand giør det icke aleniste / den hellig Aand / eller Aandens daab skal vere der hoss. Men der imod er oc dette sant / at den hellig Aand vil icke vere / wden huor denne vanddaab er / som wi see alle vegne i Apostlernis gerninger / De Jøder som høre Petrum predicke / oc kiende deris synder / oc bede om naade. Saulus der hand kiender sin synd / oc giffuer sig i Guds vilie / oc tror paa Christum / Den Kammerherre aff Ethiopia / huilcken Philippus Predickede faare aff den Prophete Esaia / oc vnderuisde hannem om Christo / Alle disse skulle lade sig døbe / om de ellers skulle fuldkommelige fødis til Guds Rijge. Thi det er besluttet (ieg taler om dem som kunde komme til daaben. Met de wtidige / eller wfuldbaarne oc forsømede Børn / haffuer det sin besynderlige maade oc forklaring) at der skal intet Menniske komme i Guds Rijge / wden hand er født aff vand / det er / døbt / thi den hellig Aand vil icke ellers haffue sin gerning i oc hoss oss / det er vist.

Det sprock Marci i det siste om daaben.

Det andet Sprock staar Marci i det siste / Hus som tror oc vorder døbt / hand bliffuer salig. Huad det er at bliffue salig / forstaa wi alle /

wi alle/ der haffuer du tuende veye til / siger Christus / du skalt tro/ det er/ du skalt trøste dig i min lydighed/ pine/ død oc opstandelse/ at Gud vil for min skyld vere dig naadig/ oc giøre dig salig. Er nu denne tro nock til salighed? Ney/ du skalt oc lade døbe dig met vand. Ja denne tro kand icke vere fast oc bestandig/ wden du est døbt/ Sagen er/ Fordi at foriettelsen om salighed er indeluct i daaben / Saa vil den hellig Aand icke ellers komme til dig/ eller tage sig dig til/ wden du est døbt/ Huor faare dog? Der mot du spørie Gud at/ som formedelst hannem befalede først saadan daab / Oc der nest Christum/ som fremdelis skickede det saa/ at mand skal tro oc lade sig døbe/ om mand vil bliffue salig. Hoss denne befalning skulle wi lade det bliffue / wi kunde icke bygge oss en besynderlig vey eller gong op i Himmelen / Wi skulle bliffue paa den vey der Christus viser oss/ hand veed denne vey alene/ thi hand kom alene ned aff Himmelen/ Men wi komme der end nu aldri op / der faare er det oss en wbekynt vey.

Nu viser io Christus oss denne vey saa i sit ord/ at hand lader døbe sig selff / oc siger / Denne daab er der til nyttelig / at al retferdighed skal fuldkommis/ det er/ at wi skulle nyde denne daab/ oc formedelst hannem vere fri fra synden oc døden/ Thi/ at som før er sagd / der hand kommer her til Johannem / da haffuer hand alle vore synder ligendis paa sin ryg / oc begerer der faare den hellige daab aff Johanne/ at Gud skal icke fordøme oss arme Mennisker/ for saadane synders skyld / men vere oss naadig / oc giøre oss salige/ Dette tilsiger Gud hannem her i Johannis daab / hand lader Himmelen op/ sender den hellig Aand ned/ oc den euige Fader selff/ lader høre sig met disse ord / Du est min elskelige Søn / i dig haffuer ieg behagelighed/ det er/ for Verdens synders skyld / huilcke du haffuer taget paa dig/ vil ieg icke vere din fiende/ eller lade dig vndgielde noget / men for din skyld / vil ieg vere Mennisken huld oc naadig/ oc giøre dem alt got. Skulde wi icke da trøste oss i denne daab. Skulde wi icke vere letsindige oc glade der aff? efterdi wi see/ at Gud vil for sin Søns skyld forlade oss vore synder/ oc vere oss

naadig?

naadig? Skulde wi icke gerne lade døbe oss oc vore Børn / oc aff hiertet tacke Gud for saadan naade / efftherdi vor daab / viser oss til Christi daab / oc giffuer oss den samme til vor egen? Thi at vor daab / met huilcken wi lade oss døbe / er en stadfestning / at Christi daab skal høre oss til / oc wi skulle bruge hannem oss til gode.

Lige som Gud oc for denne sag skyld / lader sig her høre / oc siger / Denne er min elskelige Søn / i huilcken ieg haffuer behagelighed / det er / al lyst oc glede. Thi det er icke giort for vor HErris Christi skyld / at Gud taler saa. Hand veed det vel tilforn / at hand er Guds Søn / oc i den aller høyste naade hoss Gud / Men det er paa vore vegne at giøre / at wi icke for vor synd skyld / skulle frycte Gud oc hans strenge dom. Der faare / alligeuel at Guds Søn er it sant Menniske / saa holder Gud hannem dog frem offuer alle Menniske / oc siger / Du est min elskelige Søn / i huilcken ieg haffuer behagelighed. Saa taler hand icke met oss / men som der staar i den xiiij. Psalm. HErren seer aff Himmelen paa Menniskens Børn / at hand kand see / om der er nogen viss / oc atspør Gud / Men de ere affuigede / der er ingen som giør got / ia icke en eniste. Denne er en offuermaade streng dom / oc her besluttis aff / at wi icke ere Guds Børn / der Gud haffuer en behagelighed til / men som Paulus siger / Verdens Børn / huilcke Gud er fortørnet paa / oc huercken kand haffue lyst eller kierlighed til / denne er alle Menniskis dom / huilcken wi ere vnder / thi der staar det / Du est min Søn / som hand vilde sige / De andre Menniske ere Dieffuelens Børn / Jeg kand icke vere dem god / dig alene haffuer ieg kier.

Christus alene det elskelige Barn.

Huorledis skulle wi da eller kunde komme aff denne iemmer? Ved intet andet middel eller maade / end at wi traade frem til denne Søn / oc met en fast tro holde oc henge oss til hannem / Wi skulle kiende vor syndelige nature / bekiende vore synder faar Gud / oc sige / Ah Gud ieg er en Syndere / der er dog intet got hoss mig / du kant icke haffue behagelighed til mig. Men der er din Søn Jesus Christus / hand bleff Menniske / tog mine synder paa sig / oc loed tho dem aff sig i Jordan / effter din befalning / Ja / hand tode

dem der effter aff met sit dyrebar blod/ hannem elsker du/ i hannem haffuer du en behagelighed/ oc ieg haabis at du skalt formedelst hannem lade al den vrede falde som du haffuer til mig/ oc anamme mig ocsaa for hans skyld.

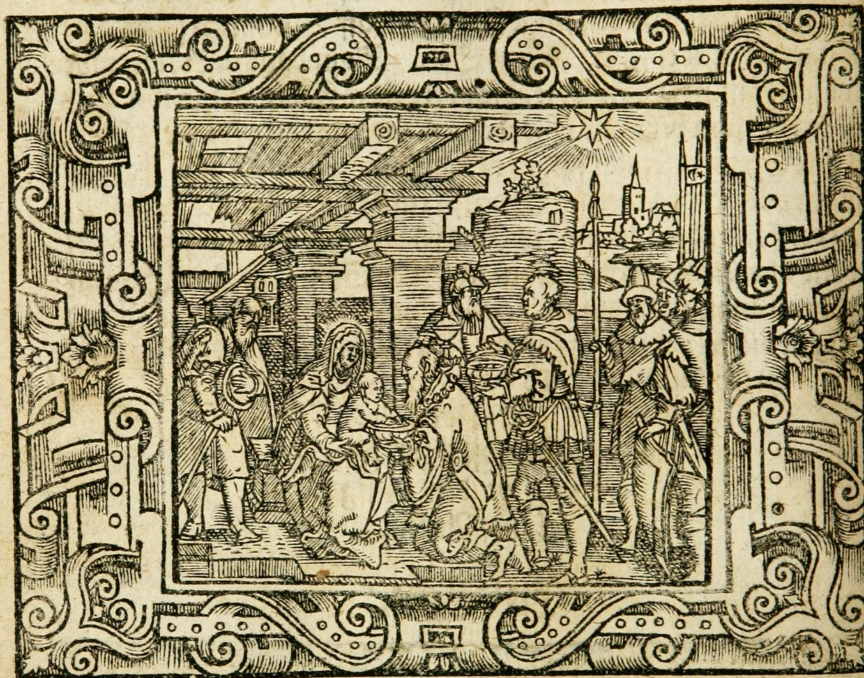
For denne sag skyld/ at du skalt saa holde dig til denne Søn/ skiule dig vnder hans naade/ oc formedelst hannem vente Guds naade/ da Predicker den euige Fader ned aff Himmelen faare dig/ oc siger/ Denne er min elskelige Søn. Som hand vilde sige/ ville i oc vorde mine Børn/ oc skal ieg vere eders Fader/ da holder eder til denne/ som her staar i Jordan/ oc lader døbe sig for eders skyld. Dette Exempel skulle i følge/ oc lader eder ocsaa døbe/ saa skal her ingen nød vere paa ferde/ At den Artickel staar saa her veldelige/ At der kand ingen komme til Guds naade oc syndernis forladelse/ uden aleniste formedelst troen til Guds Søn/ Christum Jesum/ lader oss anamme hannem hiertelige/ oc/ effterdi hand lader oss gaa sig til hierte/ oc døbe sig for vor retferdigheds skyld/ da lader oss holde fast ved hands daab/ at Gud/ skal for hans skyld vere oss naadig/ oc giøre oss salige.
Det forlene oss Gud Fader/
Søn/ oc den hellig
Aand/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du som obenbarede dig met den hellig Aand i al naade hoss din kiere Søns daab/ som haffde taget alle vore synder paa sig/ oc met din røst viside oss til hannem/ at wi formedelst hannem skulle haffue syndernis forladelse/ oc al naade/ Wi bede dig/ beholt oss i denne tillid/ oc effterdi wi effter din Søns befalning oc Exempel ere ocsaa døbte/ da styrcke vor tro formedelst din hellig Aand/ oc hielp oss til det euige lijff/
AMEN.

Paa

Paa Obenbarelsens dag/ Euangelion Matthei 2.

DEr Jesus vaar født i Bethlehem vdi Jødeland i Kong Herodis tid/ see/ da komme de Vise aff Østerland/ til Jerusalem/ oc sagde/ Huor er den nyfødde Jødernis Kong? Wi haffue seet hans Stierne i Østerland / oc ere komne at tilbede hannem.

Der Kong Herodes det hørde / bleff hand forferdet / oc al Jerusalem met hannem / Oc hand loed forsamle alle de ypperste Prester / oc Scrifftkloge iblant Folcket / oc vdspurde aff dem / huor Christus skulde fødis. Oc de sagde til hannem / J Bethlehem / i Jødeland. Thi der staar saa screffuit ved Propheten / Oc du Bethlehem i Jødeland / est ingelunde den minste blant Juda Førster / thi aff dig skal mig komme en Første / som skal vere en HERre offuer mit Folck Israel.

Da kallede Herodes de Vise himmelige / oc vdspurde aff dem flitelige / naar Stiernen haffde ladet sig til syne / oc hand visde dem til Bethlehem / oc sagde / Reyser bort / oc spører flitelige effter Barnet / oc naar i det finde / da siger mig det igen / at ieg kand ocsaa komme oc tilbede hannem.

Der de nu haffde hørt Kongen / droge de bort / Oc see / den Stierne som de haffde seet i Østerland / gick hen faare dem / indtil hun kom / oc stod offuen øffuer / som Barnet vaar. Der de saae Stiernen / bleffue de gantske glade / oc ginge ind i Husit / oc funde Barnet met sin Moder Maria / oc de fulde ned / oc tilbade hannem / Oc oplode deris ligende fæ / oc skenckte hannem / Guld / Røgelse oc Mirrha. Oc Gud befalede dem i en drøm at de skulde icke drage til Herodis igen / Oc de droge en anden vey til deris land igen.

Obenbarelsens dag. Denne dag kaldis hoss de Greker Epiphania/ det er/ Obenbarelses dag/ Fordi at vor HErre Christus bleff Hedninge obenbaret formedelst en Stierne/ at de spurde oc søgte effter hannem/ oc komme til hannem/ der som de ellers/ om denne Obenbarelse icke haffde veret/ intet haffde vist aff hannem. Oc aligeuel der vaare nu andre oc flere obenbarelser/ som at Englene formedelst deris Predicken forkynde Hyrderne paa marcken/ Simeon oc Anna obenbare i Templet vdi Jerusalem/ huo dette Barn er. Item/ vor HErre Christus bliffuer obenbaret der effter i sit xxx.aar/ hoss Jordan/ der hand bleff døbt/ Oc i Cana vdi Galilea obenbarde hand sig met det første iertegen/ Saa er dog denne den trøsteligste oc denne dagis egen obenbaring/ at Gud obenbarede Hedninge sin Søn/ oc kaldede dem til hannem/ som de/ der ocsaa høre til hans Rijge/ oc skulle nyde oc bruge hannem.

Her falde oc nogle spørsmaal i den de Historie/ huilcke dog icke ligger besynderlige mact paa/ Men efftherdi at nogle aff dem haffue giffuit aarsage til vildfarelse/ kand det icke skade/ at mand taler noget der om.

Huo/ oc huor mange disse Hedninge vaare. Det første spørsmaal er om disse Hedninge/ huo/ huor mange de vaare/ oc hueden de komme/ J Paffuedomet vaar det en twiilactig mening/ at det vaare tre Konger/ som mand end nu kommer Folck til at tro/ at deris legeme ligge i Colne/ oc at huer drog sin vey besynderlige/ dem ene aff Arabia/ den anden aff Morland/ oc den tredie aff India/ oc komme tilsammen i Jerusalem/ Denne mening haffuer aldelis ingen grund/ vden at der staar i den Prophete Esaia i det lx. Capit. Hedninge skulle vandre i dit liuss/ O Jerusalem/ oc Konger i det skin som opgaar offuer dig/ Men det er en Paffuisk vdleggelse/ efftherdi her staar om Hedninge/ at det er ret lige disse/ oc at de ere Konger/ Lige saa lerde de for de tre gaffuer skyld/ at de vaare tre/ oc det er dog meget troligere/ at de vaare flere/ oc at huer for sig/ førde disse tre gaffuer Guld/ Røgelse oc Myrrha.

Men wi skulle lade det bliffue hoss Euangelistens vidnisbyrd/

byrd/som siger/at de vaare Magi/ Nu giffue da oc Heydenske Hi- storier til kiende/ at Magi vaare i Persen land/ vdi den høyste stat/ nest Kongerne/ oc drabelige Mend/ som omgingis met Himme- lens løb oc naturens begrundelse/som Magia oc der aff kaldis/ den kaanst/der omgaass met naturens himmelige forarbeydelse/ Naar wforstandige wlerde Folck see saadant/holde de det at vere wmuligt/ oc kalde det kaagleri. Saa er oc dette vist/ at den Prophete Daniel/ vaar en naffnkundig regentere i Persen land/ huilcken huer mand viste klarlige om/at Gud haffde giffuit hånem stor visdom oc naa- de/oc giort drabelige vnderlige gerninger formedelst hannem. Der faare er det troligt/at hans Prophecie/der hand screff i Persen land bleff beuaret som en besynderlig Bog/ oc vise Folck actede oc lesde det for it ligende fæ/ icke aleniste for den tilkommende spaadom skyld/ men ocsaa for fremfarne Historier skyld/Thi hand fatter de tuende herligste Regimente met deris begyndelse oc formindskelse/ det første i Babel/oc det andet i Persen. Magi.

Der racte da den ene den anden haanden formedelst Guds besynderlige beskickelse/Disse Hedninge viste Danielis Prophecie/ oc kunde fornemme/at det vaar paa den tid/at den Første Christus/ som vaar Jøderne loffuit/skulde komme. Der nu den ny vnderli- ge Stierne loed sig til syne/ huordan en de tilforn icke haffde seet/ da opliusde den hellig Aand deris hierte saa formedelst denne stier- ne/at de kunde beslutte/at Christus vaar født/ der faare reysse de aff sted/ oc søge hannem hoss hans eget Folck Jøderne/ Thi Daniel sagde det klarlige tilforn/ at denne Første skulde fødis Jøderne: Dette er nu icke en mening/som Papister tencke/ Men Euangeli- sten kommer offuer it met Historien/at wi retteligе kunde vide/huo disse Vise vaar/alligeuel wi icke end vide huor mange de vaare. Oc det er dog offuermaade troligt/at de vaare flere end tre.

Det andet spørssmaal er paa Stiernens vegne/ om det vaar en naturligt Stierne/ oc huorledis de kunde see saadant Om stiernen.

paa stiernen. Oc der er vist / at hun haffde noget besynderligt paa sig/det som andre stierner icke haffue. De saae hende i Persen/oc ellers ingen anden sted/oc der faare er det dem en stor glede oc fryd/ at de see hende igen/der de reysse vd fra Jerusalem til Bethlehem/oc der de komme til Bethlehem/giffuer stiernen sig saa suarlige ned/ at de paa stiernen kiende Husit/der Christus vaar vdi/ i det at stiernen paa det nest giffuer sig ned paa taget. Saadant fører nu nogle lærere i den mening/at dette vaar en Engel. Men som tilførn er sagd/der ligger icke stor mact paa/wden at wi skulle der vere visse paa/at den hellig Aand formedelst denne stierne (efftterdi de der for wden vaare Folck / som gaffue act paa Himmelens løb) opliusde saa deris hierte/at de viste det visselige/at Christus vaar født. Saa seer mand i scrifften/huorledis Englene altid haffue der lyst til / at de kunde giøre Christum obenbare oc bekynt. De ere de første Predickere om hans vndfangelse/fødzel/opstandelse oc Himmelferd/der faare skicke disse tancker sig oc saa met Historien.

Naar de Vise komme.

Det tredie spørssmaal/er paa tidens vegne / naar de komme til Bethlehem / oc Epiphanius en gammel lærere formelder / at Barnet Jesus vaar paa den tid allerede thu aar gammel / Men denne mening haffuer icke anden grund / end at Herodes lader myrde de Børn som ere thu aar gamle/oc Mattheus taler intet om staalden oc krubben/ men formelder / at de ginge ind i Husit. Huo som nu vil giffue flitelige act paa Euangelisten / hand skal heller holde der met/at det skede icke lenge effter Christi fødzel. Det maa nu vere her om huor det kand/saa ligger der icke stor mact paa/ellers haffde Euangelisten icke ladet det bliffue til bage. Men der ligger det meget/ia altsammen paa / at wi vide / at disse vaare Hedninge/ oc viste intet besynderlige aff Gud / de kaldis til Barnet Jesum i saadan maade/som er/formedelst en Stierne/at de komme til hannem/oc hand skal vere deris Gud oc Frelsere. Dette er vist/oc giffuer oss en drabelig trøst/som wi her effter ville tale om.

Det er vel vnderligt met dem/ de ere Hedninge / haffue intet wden en mørck Propheci e aff Daniel Prophete / De haffue ingen

munde-

mundelig Predickere/eller Engel/som Hyrderne/der kand vdlegge dem det klarlige/De haffue aleniste en Stierne/der aff lære de/ dog aff den hellig Aands himmelige opliussning / at Jødernis Kong/ Christus/er født/der drage de aff sted / sky huercken fare / møye eller bekaastning/de reysse bort i it wbekynt land / oc holde sig saa til dette Barn/lige som de hørde ocsaa til hans Rijge/ oc de vaare dog Hedninge oc icke Jøder.

De Vises tro.

Huad giøre nu Jøderne imod disse Hedninge? Vden tuil vaare disse Vise acte oc merckelige mend / Saa kunde vel huer mand betencke/at de icke aff løssactighed eller aff en blot tancke / toge sig saadan en long reysse faare / Disse fremmede merckelige Gester komme til Jerusalem met denne tiende/at de haffue seet den nyfødde Jøde Kongis stierne i deris Land. Saadant it vnderligt tegen skulde mand io icke foractet/men huldet for en stor atuarsel/ Der til met/kunde Jøderne tage oc føle der paa/at Christus vaar icke longt borte / efferdi de haffde mist al deris herlighed / oc vaar vnder de Romeris mact/ Oc alligeuel der de foruise selff disse Hedninge til Bethlehem / da fryde de sig aldelis intet saadant it whørt nyt budskab/de forferdis der faare/ oc Herodes frycter strax oc bliffuer storlige fortørnet aff dette røcte/oc tencker at sla Barnet ihiel. Der vaar icke en iblant alle Scrifftkloge / ypperste Prester/ Phariseer / som vilde drage selff met/eller sende en Suend met/ oc lade dog forhøre/ om der fundis noget saadant. In summa/De haffue Barnet Jesum faar døren foruise selff hen huor mand det skal søge / Men de ville icke haffue hannem / de passe intet paa hannem / oc disse Hedninge reysse dog saa long en vey / met saa stor fare / bekaastning oc møye/effter dette Barn / Huorledis kommer nu dette? Huo vilde icke storlige forundre sig paa saadan wskickelige handel?

Men det haffuer lige den mening/som wi hørde tilforn paa Jule dag om Christi fødzels Historie/ De som ere herlige oc ypperlige i Verden / oc der faare holde meget aff sig selff / de ville icke haffue dette arme Barn / de foracte hannem / oc tencke de haffue hannem icke behoff. Der faare er det forgeffuis / om mand vilde

Verden foracter vor HErre Christum.

føre dem til dette Barn. De forferdis for dette budskaff/oc ville icke aleniste icke tro det/Men er det end saa at de tro noget/saa haffue de dog ekon i sinde/huorledis de kunde omkomme dette Barn deris Kong. Der faare nødis Barnet til at lade dem fare / oc hand holder sig til de arme Hyrder / oc til de fortabte fordømde Hedninge. Fordi at alligeuel disse Vise / vaare faar Verden / herlige oc rijge Folck/ saa ere de dog fattige i deris samuittighed / De vide icke huor met de skulle befri sig fra synden oc døden. Der faare / der de kiende formedelst Stiernen/at den Første Christus er født/huilcken Daniel taler om/at hand skal skiule synden til / forlige misgerninger/oc føre euig retferdighed (det er saadan en retferdighed / at huo hende haffuer / hand skal formedelst hende leffue til euig tid) der er det dem vmuligt / at de kunde bliffue hiemme / De ville til dette Barn/de vente sig hielp aff hannem/der faare voffue oc lide de gerne huad som den tilkommer at lide.

Der er nu dette den høyste trøst/ at dette fromme Barn / icke foruiser saadane store Syndere fra sig/hand anammer dem gerne/ Oc huad som de giøre hannem til vilie oc ære / det tager hand til tacke/oc acter det intet at de ere Hedninge/ efftersdi de ekon haffue det hierte/at de kiende deris nød oc euige farlighed/oc forlade sig der til/ at dette Barn skal hielpe dem aff saadan iemmer. Saadane hierte haffuer dette Barn Jesus størst kierlighed til/Oc effterdi de ypperste Prester oc Scrifftkloge icke haffue saadane hierte/da haffuer dette Barn Jesus ingen lyst til dem/alligeuel at de ere ypperste Prester oc Scrifftkloge.

Christus anammer syndere.

Dette skalt oc nu du lære / oc mercke det gantske vel / Thi der er dog intet / som forferder oss Menniske mere/ oc giøre oss fryctactigere faar Gud / end at wi vide/ at wi haffue icke skicket oss effter Guds vilie/oc syndet suarlige baade i en maade oc anden. Men see du hid / der ere Hedninge / de kunde io icke rose sig aff nogen fromhed / Ja haffde de huldet sig at vere fromme/ da haffde de / lige som Jøderne i Jerusalem/intet actet dette Barn. Men fordi at de ere Syndere/lader Gud sin Stierne opliusse dem / oc kalder dem saa til

til vor HErre Christum Jesum / Der de komme / anammer dette Barn dem gerne oc veluillige/ Dette skalt du mercke/ oc giør du lige saa. Est du en Syndere/ nu vel/ det er icke got / at du haffuer veret saa onde / Men der faare skalt du icke fortuile / løb icke bort fra Gud / Fordi at ret lige der faare lader Gud opgaa oc skinne faar dig/ som faar disse Hedninge/ det hellige Euangelij stierne / at du skalt søge dette Barn / anamme hannem for din HErre oc forløsere/ oc trøste dig i hans naade. Thi at vilde hand vere Syndere wgunstig/ oc fordøme dem/ da haffde hand icke anammet disse Hedninge/ Hand haffde bleffuit hoss sit eget Folck Jøderne alene/ Men hand vil ocsaa haffue Hedninge / de store arme Syndere / oc at de skulle io haffue aarsage til at komme til hannem / der som de ellers intet kunde vide om hannem / skal en ny wseduanlig stierne skinne faare dem / oc vise dem ind i Husit til Christum / at de io icke skulle fare vild/ oc finde dette Barn visselige oc snart.

Lige saa skin oc denne stierne / det hellige Euangelion / faar dig/ icke at du skalt fare frem i synden / eller fly faar Gud/ for dine synder du haffuer bedreffuit/ men at du skalt vndfange trøst / holde dig til vor HErre Christum / oc formedelst hannem bliffue salig. Anamme dette met tacksigelse/ oc som de Vise giøre her/ skalt du tilbede dette Barn/ oc offre hannem ocsaa Guld/ Røgelse/ oc Mirrha/ saa skicker du dig rettelige / oc bruger denne dagis obenbarelse Gudelige.

Ja siger du/ ieg er fattig/ Christus er icke mere her paa Jorden ? Huor skal ieg tage Guld oc Røgelse ? Jeg haffuer det icke. Suar / Propheten Esaias legger smuct vd / huad det er at offre Christo guld oc røgelse / der som hand saa siger i det trysinds tiunde Cap. De skulle alle komme aff Saba/ føre Guld oc Røgelse/ oc forkynde HErrens loff. Det er obenbare huad Saba er/ Som er/ det land/ der mand ellers kalder Rige Arabien/ lige som det oc da haffuer det naffn Saba der aff/ at det er it rigt offuerflødigt Land. Aff dette Land nu/ siger Esaias / skulle de alle komme/ oc føre Guld oc Røgelse. Saadant skal mand io icke forstaa/ lige som ordene lyde.

Wi skulle ocsaa offre Christo.

De Ord Esaie xl.

Fordi at de aff Saba ere icke aleniste / de som høre Christo til oc komme / saa ere de io icke alle komne til hannem. Der faare haffuer det oc sin besynderlige vdtydelse met Guld oc Røgelse / huilcken Propheten selff giffuer til kiende / Som er / at det er at forkynde HErrens loff / det er anamme met hiertet saadan naade som dette Barn fører til oss / loffue oc tacke Gud der faare / rose hannem / prise hans Naffn oc naade / oc giffue saa aarsage / andre kunde ocsaa komme til Guds bekiendelse / oc bliffue delactige i saadan naade. Saadant kalder Propheten Guld / som den reniste / ypperste oc beste Gudstieniste / lige som Guld er det reniste oc dyrebariste blant al Malm / Oc Røgelse / fordi at det far høyt op som en lystig luct / oc Gud haffuer en behag lighed oc glede der aff.

Dette Guld oc Røgelse er saadant / at huer Christen kand giffue det / formedelst den hellig Aands hielp / oc wi bede daglige der om / naar som wi sige / Helligt vorde dit Naffn. Der er ingen tieniste Dreng eller tieniste Pige saa ringe / ingen Staadere saa fattig / at de kunde io komme til dette Barn / Thi hand biudis alle Menniske til wden forskel / Oc huercken Konger eller Keysere haffue mere fordel i dette Barn / end den ringeste dagl⁀ønere eller brødbedere / Huor som mand ekon vil kiende oc anamme dette Barn / der ere idel Sabeer / rijge / offuerflødige Folck / som haffue Guld oc Røgelse offuerflødelige / lige som mand haffuer i Saba / det er / Hierte oc mund løbe offuer paa saadane Folck / De loffue oc tacke Gud wden affladelse / for de ere komme til dette Barn / oc vide nu visselige / huor de skulle finde trøst imod synd oc en onde samuittighed / hielp imod Sathan oc hans Tyranni / oc redning imod den euige død / Men tilforn / før de komme til dette Barn / ere de / de armiste Tryglere / de vide icke huort de skulle hen / der faare kunde de icke loffue Gud / De nødis til at beklage sig / græde / skrige / oc holde sig ilde. Thi saadan iemmer lader icke stille sig der met i samuittigheden / at wi haffue nock her paa Jorden. Strax wi tencke paa det euige / bliffue wi met alt vort gods oc formu / de armiste Tryg-ler / der Solen kand skinne offuer. Naar wi bliffue nu behulpne

fra

fra denne forderffuelse formedelst dette Barn/ da haffuer mand nock/ oc som tilforn er sagd / hierte oc mund løbe offuer met HErrens loff. Disse kaldis da rette Sabeer/ som føre dette Barn Guld oc Røgelse.

Men der hoss skulle de/ som Gud haffuer giffuit rigdom/at de haffue næring oc biering/ ocsaa hedre oc ære dette Barn met det timelige. Thi at vor kiere Herre Christus er stedze oc altid fattig oc ælendig i denne verdē/ oc skal opholde sig vdi Egipten i en fremmet sted/det er/ hand haffuer mange fattige Christne paa Jorden/ dem skal mand gerne hielpe/lige som hand siger: Huad i giøre den ringeste blant mine / det haffue i giort mig selff / Der faare skal huer mand flitelige see til / at alting kand bestillis vel paa Kirckenis vegne / at de som skulle tiene andre i ordet / bliffue met det timelige besørgede / oc besynderlige at smucke duelige drenge kunde faa deris ophold oc holdis til lerdom / som met tiden kunde bragis til Scholer oc Kirckctieniste / Thi huer mand er icke veluillig oc tienstactig til saadant / oc det skeer almindelige / at de som haffue Pendinge/ haffue icke hoffuit oc skickelighed der til. Der skulle rijge Folck giffue act paa / som icke ville eller kunde bruge deris Børn til saadan en Gudelig tieniste / at de dog skulle hielpe andre der til / som det icke formaa. Thi wi taare icke formode oss det aff vore Biscoper (her i Tyskeland) at de skulle forskaffe oss duelige Personer/ huilcket deris embede dog vdkreffuer. De forføre alle dem / som skulle brugis til Kircke embedet/ at de skulle forfølge vor lerdom/ oc føre Folck paa løgn oc Affguderi. Der faare giørs det vel behoff/ at wi gerne hielpe her til / oc ære dette fattige Barn Jesus / som de Vise giøre her/met vort ligende fæ. Saadant kand icke ske i nogen maade bedre oc nytteligere/end at du met dine Pendinge hielper der til/at smucke/vnge/skickelige Personer/ kunde oplæris i Guds ord/ oc holdis til andre kaanster/ Gud giffue sin naade/ at wi flitelige kunde mercke oc bruge / baade den trøst oc lerdom / som wi haffue aff denne dagis Historien/Amen.

Drenge skulle holdis til Schole.

En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader/ du som lodst skinne faar oss/ dit hellige Ord/ den rette stierne/ som viser oss det Barn Jesum/ Wi bede dig/ giff din hellig Aand i vore hierte/ at wi kunde anamme dette liuss/ oc bruge det til vor salighed/ at wi/ lige som de Vise/ kunde drage effter denne Stierne/ icke lade nogen wmage eller farlighed forferde oss/ men met gantske hierte holde oss til din Søn Christum Jesum/ som til vor eniste Frelsere/ oc bruge ocsaa vort timelige gods der til/ at din arme Christendom kand forbedris der met/ oc din Søn Christo Jesu kand ske tieniste/ Amen.

Den Første Søndag effter Epiphanie/ Euangelion Luce 2.

DEr Jesus vaar tolff aar gammel/ ginge de hen op til Jerusalem/ effter høytidens sedvane. Oc der de dage haffde ende/ oc de ginge hiem igen/ bleff Barnet Jesus i Jerusalem/ oc hans Foreldre viste det icke/ Da mente de/ at hand haffde verit iblant selskab/ oc de komme en dagis reyse/ oc søgte hannem iblant Slectinge oc kyndinge. Oc der de funde hannem icke/ ginge de til bage igen til Jerusalem/ oc lete effter hannem. Oc det begaff sig tre dage der effter/ funde de hannem i Tempelet/ sidendis mit iblant

iblant de lerde / at hand hørde dem / oc spurde dem at. Oc alle de hannem hørde / forundrede sig paa hans forstand / oc hans gensuar.

Oc der de saae hannem / bleffue de forferdede / oc hans Moder sagde til hannem / Min Søn / Hui giørde du oss det? See / din Fader oc ieg / lete effter dig met bedrøffuelse. Oc hand sagde til dem: Huad er det / at i lete effter mig? Vide i icke / at ieg skal vere i det / som er min Faders? Oc de forstode det ord icke / som hand talede met dem. Oc hand gick hen ned met dem / oc kom til Nazareth / oc vaar dem vnderdanig. Oc

hans

hans Moder beuarede alle disse ord i sit hierte. Oc Jesus forfremmedis i visdom/ alder oc naade/ hoss Gud oc Mennisken.

I Dette Euangelio ere besynderlige try stycke at tale om. Det første / om Jomfru Maria oc Josephs Exempel / huilcke Euangelisten formelder om/ at de ginge huert aar hen op til Jerusalem / paa Paaske høytiden / Oc nu Barnet Jesus vaar tolff aar gammel/ toge de hannem oc met sig. Det andet/ at Barnet Jesus bliffuer til bage i Jerusalem/ oc lader sin Moder oc Joseph reysse hiem igen/ oc hand bliffuer i Tempelet. Det tredie er/ at hand forsuarer sig/ oc vil icke haffue giort wret/ Oc siger/ At hand skal vere i det/ som er hans Faders. Her motte mand oc tage det siste til/ Om lydighed som Børn skulle beuise deris Foreldre / Efftersdi Euangelisten siger/ At hand vaar sine Foreldre lydig. Oc effterdi dette Barn Jesus/ allis voris HErre oc Gud/ skickede sig saa imod sin legemlige Moder/ oc Joseph/ huilcken mand holt for hans Fader / oc beuisde dem aluerlig lydighed / Da vil det ingelunde vere oss tilbørligt / wi som ere blotte Mennisske / oc daglige haffue behoff oc bruge Foreldrenis velgerninger / at wi skulle vere dem wlydige / oc icke aff hiertet gerne følge dem. Men her om en anden tid.

Det Exempel met Maria oc Joseph.

Dette Exempel met Maria oc Joseph / at de ere saa fromme oc Gudsfryctige / oc besøge huert aar saa flitelige Kircken i Jerusalem/ huilcken der laa ved tiue mile veyis fra Nazareth / oc føre Barnet Jesum saa long en vey met sig/ holder oss en almindelig oc bekynt huss lerdom faare / huorledis Foreldre skulle opføde oc holde deris Børn til Guds fryct / oc met deris eget Exempel trolige forfremme dem der til. Men saa almindelig er icke denne lerdom / at det vare io nytteligt / at mand huer dag skulde skynde der til / oc driffue Foreldrene vel saadant ind / Saa aldelis er der huercken tuct / eller flitig opseelse mere til Vngdommen.

Thi

Thi den største deel paa Jorden er i den vrange forargelige mening/ Oc besynderlige de/ som for deris gods oc herlighed/ haffue en stor anseelse/ at de tencke/ at naar de riffue sammē/ oc lade deris Børn meget gods effter sig/ da haffue de beste besørget dem. Oc det er vil sant/ Fader oc Moder ere plictige til i denne maade at haffue tilsyn til deris Børn/ at de icke for deris forsømelse oc løssactighed skulle giffue aarsage til/ at Børnene lide trang oc nød. Fordi at der for wden/ at god tuct forhindris offte for armod skyld (Thi arme Børn/ som haffue aldelis intet/ acter ingen mand/ der som de ellers om de haffde hielp/ kunde holdis til Schole/ lære embede/ oc bruge handel) da befinde wi ocsaa dette/ at fattigdom/ offte giffuer aarsage til synd. Som Salomon/ lige for saadan aarsage skyld/ beder/ oc siger: Thu ting HErre beder ieg dig om/ at du vilt giffue mig dem/ Beuare mig fra rigdom oc fra fattigdom/ Oc giff mig mit dagelige brød. Thi ieg kunde ellers/ der som ieg haffde offuerflødighed/ necte dig oc sige/ Huo er Gud? Det er/ ieg motte bliffue tryg oc for meget dristig/ oc aldelis forglemme Gud/ oc icke acte hans Ord Som rijge Folck giøre almindelige. Eller der som ieg bleffue for meget arm/ kunde ieg stiele/ oc forgribe mig paa min Guds Naffn/ Det er/ der som ieg staale/ kunde ieg oc liuge/ oc misbruge saa min Guds Naffn/ Prouerb. xxx.

Foreldrene skulle spare til børnene.

Der faare er det ret oc Guds skick/ at Fader oc Moder i saa maade betencke deris Børn/ icke fordemme oc forslemme deris gods met fraadzeri/ men spare oc holde raade/ paa det at deris Børn icke skulle i saa maade bliffue forsømede. Men der vdi er stor vildfarelse oc en forargelig tancke/ at Foreldere lægge størst vind paa det timelige/ oc der hoss/ aldelis intet acte det andet/ som mere mact ligger paa. Som er/ at de selff met deris eget Exempel/ der nest met flitig tuct/ skulde holde Børn i vngdommen til Guds Ord oc Kircken/ oc venne dem der til/ at de kunde faa kierlighed til Guds Ord/ oc bliffue Gudfryctelige.

Foreldre pleye almindelige at venne oc holde deris Børn til det/ som de selff kunde oc bruge/ om der ellers er velsignelse oc lycke

hoſſ ſaadant embede eller handel / Huor faare giøre de det da ocſaa icke her? De ere ſelff Chriſtne / vilde icke gerne ombære Guds Ord / De vilde icke gerne til euig tid bliffue fordømde / Hui forfremme de da oc icke deris Børn der til / at de formedelſt ordet / lære at kiende Gud / frycte Gud / oc bliffue ſmucke Chriſtne? Thi at hint tien dog ekon til legemens opholdning / at bugen bliffuer beſørget / Men dette / om Børn holdis flitelige til Kircken oc til Guds Ord / tien til det euige lijff / oc at de bliffue ſalige.

Der faare roſer Euangeliſten dette Exempel tilbørlige met Joſeph oc Maria / at hand ſiger / Hans Foreldre ginge huert aar til Jeruſalem paa Paaſke høytiden / alligeuel det vaar en long vey / oc icke kunde ſke at de ſkulde io forſøme deris biering / oc icke heller wden wmage oc bekaaſtning / Fordi at de ſkulde bliffue en gantſke wge i Jeruſalem oc tære / Saa ſkulde de vere otte dag paa veyen. Men efferdi Guds befalning ſtod / at de ſkulde det giøre / Oc den rette Gudstieniſte ſtod ellers ingen ſted til at finde / wden i Jeruſalem / da beſøgte de icke aleniſte den Stad Jeruſalem huert aar / Men der Barnet nu er tolff aar gammelt / oc paa ſin alders vegne formaa at gaa denne vey / tage de hannem met ſig / at hand ſkal ſee den Gudstieniſte / oc vennis til Kircken.

Mand ſkal venne Børn til Kircken.

Giorde nu Maria oc Joſeph dette met det Barn Jeſu / ſom vaar helligt oc fromt / oc icke kunde misfaris eller komme i onde veye / Hand haffde ſelff mere lyſt oc vilie til Guds Ord oc Kircken / end at mand haffde behoff at formane oc driffue hannem der til / Huad bør da oſſ at giøre met vore Børn / ſom aff naturen ere onde / oc tilbøylige til ſynd / oc lige ſom it kraagit knortefult træ / huercken ville lade bøye eller ſlette ſig? ſom mand ſeer / oc er faar øyen: Alligeuel Foreldre ere flitige / oc met deris eget Exempel faar deris Børn / alligeuel der huercken fattis paa formaning eller tiiſkyndelſe / alligeuel mand end tager riſſ oc kæp oc ſlar met / ſaa ere der dog nogle Børn oc tiunde huilcke mand kand icke komme til at gaa til Kircke / De haffue ſtørre kierlighed til ſkalckhed oc Guds fortørnelſe / Der faare fly de for Kircken / lige ſom Dieffuelen for Kaarſſit.

Den-

Denne siger ieg/ er nu aarsagen / huor faare vnge Folck haffue behoff / at mand trolige / flitelige oc stedze skal holde dem der til. Thi Guds Ord er tuert imod synden / oc den onde Fiende haffuer en stor fordel der aff / at hand kand forhindre oc holde vnge Folck fra Kircken oc fra Guds Ord. Saa ere de oc offuermaade vanuittige oc skrøbelige / oc der faare snare til at laacke. Huor som Foreldere nu ere selff lade oc forsømmelige / oc icke i tide bøyge de vnge kraagede træ / at de kunde voxe ret op / huad got kand mand da haabis til / at der skal bliffue aff?

Men saadant er / diss ver / offuermaade meget almindeligt paa denne dag i Verden. Du finder faa Foreldre / som betidelige venne deris Børn til lerdom eller arbeyde / Mand lader dem sløre aarkeløse omkring / mand kommer dem paa ond vane / met mad / met drick / met løssactig kledebon / met vdskaarne hoser oc trøye / De lære formedelst onde Exempel oc vflitig tilsyn / at bande / suerie / liuge oc stiele / Til saadan gruselig vanartighed hielpe Foreldrene selff / De haffue offte lyst oc behagelighed der til / at deris Børn kunde snacke slemmelige / oc lære vhøuiske viser : Naar som de voxe da noget til / da støder mand dem met mact hen i forargelse / at mand tilsteder oc samtycker dem alt det / der de haffue lyst til. Naar som de vndertiden dantze indtil midnat eller ligge i Ølkonens huss / det lader Fader oc Moder ske / oc ere der met til freds / Men at mand skulde vecke dem op til Predicken / tage dem met sig til Kircke / spørie dem at huad de merckte i Predicken / der ville Foreldrene icke til / de lade det gaa / lige som det vaare intet vert / oc der staar dog icke aleniste legemlig velfart paa / men ocsaa det euige lijff henger der paa / at mand er Gudfryctig / at mand holder sig flitelige til Kircken oc til Guds Ord.

Oc sandelige straffen kommer vndertiden alt for aarle oc for hart. Det er nu it offuermaade almindeligt klagemaal / oc mest iblant de Rige / at børn giffte sig vden Foreldrenis vidskab oc imod deris vilie / Oc hellige Exempel i Scrifften vise dog besynderlige der hen / at Børn skulle allermest i dette stycke / naar de ville giffue sig

Børn giffte sig vden Foreldrenis vidskab.

sig

sig i Ecteskab / see til Foreldrenis vilie oc vere dem lydige. Der be-gynde de da at beklage sig / de bliffue vrede / gremme sig oc fortør-nis suarlige. Thi det giør Foreldrene tilbørlige ont/ Men kiere sig mig/ skeer dig icke ret der vdi? Lige som du haffuer huldet dit Barn til at vere Gud lydigt som det skulde met rette veret / lige beuiser det dig ocsaa din tilbørlige lydighed/ saa bliffue i da baade straffede for eders synd skyld / Du/ at du icke flitelige haffuer huldet dit Barn til Guds fryct oc hans Ord/ men ladet det haffue sin egen vilie til al fortredelighed/ Oc dit Barn/ for saadan it vgudeligt leffnets skyld/ at det haffuer foractet Guds Ord/ oc leffuit hannem til for-tørnelse. Saa faar da denne begyndelse sin tilbørlige ende / At lige som en synd/ kommer op oc følger aff en anden/ saa tuinger oc altid oc fører en vlycke den anden met sig.

Der faare skalt du flitelige mercke dette Exempel / Thi det
I. er icke screffuit forgeffuis/ At først Maria oc Joseph gaa huert aar selff til Jerusalem/ til Gudstieniste/ Oc der nest at de tage bar-net Jesus ocsaa met sig. Giør du oc lige saa / effterdi du haffuer saa stor en fordeel faar dem: De haffde en long vey til Kircken / du haffuer hende faar dørren/ De skulde til minste lade deris handel oc arbeyde ligge i fiorten dage/ du taart neppelige vere tho time aff dit huss / oc du forsømer intet der met / Oc det er der til met hellig dag. Betenck ocsaa der hoss den nød som er paa ferde / De haffde det icke behoff / thi dette Barn vaar der for vden Gudeligt / oc haffde al lyst oc kierlighed til Guds Ord oc Gudstieniste. Men du haff-uer saadane Børn / at gaar du icke (som sagd er) faar dem met dit eget Exempel/ driffuer dem met ord/ ia ocsaa met hug/ oc slar dem der til/ da er det vist/ at de komme aldri til Guds Ord.

Saa vil der da følge idel vlycke oc iemmer/ at saadane børn skulle giøre deris Foreldre al hierte sorge. Thi der kand huercken vere lycke eller velsignelse hoss dem / Men lige som her staar om dette Barn Jesu: Hand forfremmedis i alder / visdom oc naade/ hoss Gud oc Mennisken / Det er / Guds naade loed sig io mere oc mere til syne dag fra dag/ Saa er det vist/ at de Børn som icke hol-

dis

dis til Guds Ord/oc icke leffue i Guds frycte/ forderffuis til Siel oc lijff/Gud oc Menniske bliffue deris fiende.

Nu er oc dette indplantet i alle Foreldre aff naturen / at de gerne vilde see deris Børn komme til ære oc herlighed/ oc leffue saa lenge at de kunde bliffue vel besørgede. Oc det er dem en hiertelig verstygelighed/at de skulde see saadan wlycke paa andre/at Foreldre skulde leffue det/at deris Børn skulde enten komme i skam eller skade. Huorledis kommer det da/at wi dog icke tencke der til i tide/oc affuende saadan iemmer? Kunde dog Hedninge bemercke oc lære/ at mand kand met tuct oc lerdom/giøre Mennisken fromme. Oc wi Christne haffue den leffuende gode Sæd/Guds Ord/ som intet ont kand voxe aff saa staar her dette drabelige Exempel / met Joseph oc Maria / huorledis de for deris egen Persone besøgte Guds tieniste/oc toge Barnet Jesus met sig til Jerusalem. Saa skalt oc du giøre/ Thi at lige for denne sag skyld er det scriffuit / Ver selff Gudfryctig / foracte icke Guds Ord / lad Kircken vere dig den ynnerligste oc behageligste sted / der kand vere i den gantske Verden. Thi du mot ellers vere huor du kant / saa hører oc seer du almindelige mere / der dig forarger oc bekumrer / end dig forbedrer oc fryder. Men i Kircken / der taler din Gud met dig / hand lærer dig/ huorledis du skalt leffue rettelige dig til salighed / oc rettelige dø oc faa it saligt endeligt. Est du en Syndere / oc Dieffuelen/ dit kiød oc din vilie / eller Verden haffue bekaagelt oc forført dig / oc slaget dig ned/da lærer oc trøster Gud dig/at du skalt aldri giøre det mere/ fortryde det aff hiertet / oc haabe at det skal forladis dig formedelst Christum/Est du i anden wlycke/da hører du gode helligens Exempel/som haffue veret i lige saadan nød/men Gud haffuer naadelige reddet oc trøstet dem/Du hører smuck trøstelig lerdom/huor til denne oc andre fristelser kunde tiene dig/at Gud er icke vred/men straffer dig som en Fader sit Barn / at du skalt icke vorde fortredelig oc komme i forderffuelse. In summa (thi mand kand icke fortelie det altsammen/huor til Guds Ord er oss nytteligt/oc wi haffue det behoff) Kircken er vort Paradis/vort Himmerige/der som wi rij-

gelige finde Gud oc hans naade / der siger ieg / skalt du Fader / du Moder gaa hen/lad det vere dig en behagelig sted/oc tag dine Børn ocsaa met dig til Predicken / til HErrens Naduere/ til den Afften Bøn / eller Afften sang / Thi mand læss altid Guds Ord faar dig paa it bekynt tungemaal/mand beder altid til Gud. Naar som du der effter kommer hiem/da lad dette vere din første nødtørfftige gerning / at du tager dine Børn oc tiunde frem faar dig / spør dem huad de haffue lært oc merckt / Kunde de da intet (som vnge tiunde ere da almindelige offuermaade wactesomme paa Guds Ord / Oc kunde dog vel mercke oc beholde al skalckhed) da sig dem it stycke eller thu/ oc befale dem at mercke / Anden dagen / offuer borde eller effter maaltid / skalt du spørie dem at igen / at mand kand vel indtrycke det i dem / Bruge dette it halfft aar / huad skal gielde / at du skalt selff for din Personen / befinde it merckeligt gaffn der aff / oc denne Sæd skal saa voxe i dine Børns hierte/ at du skalt tacke Gud der faare. Thi det er dette der Salomon siger / Guds fryct er den høyste visdom. Fordi at huor som Børn icke holdis til Guds fryct/der bliffue de genstridige oc enherdige/ oc fortredelighed voxer dag fra dag / Men holder mand dem flitelige til ordet / da arbeyder den hellig Aand i deris hierte/at de giffue act paa Guds vilie/spæge oc tuinge sig selff / der som de andre falde hen i synd offuer hoffuit oc been. Denne er nu den rette oc beste visdom/huilcken / som Salomon lærer i sine Sprock/der giffuer Børn lycke ock salighed / oc Foreldrene trøst oc glede. Der som der imod de andre der icke holdis til Guds Ord / forfremmis dag fra dag i deris fortredelighed/ oc voxe fra en synd til en anden / indtil Guds vrede oc den fortiente straff endelige kommer/oc Foreldre oc børn bliffue straffede tilsammen.

Dette er nock om Jomfru Marie oc Josephs Exempel) huilcket Euangelisten priser met faa ord/men som wi see/drabelige oc tilbørlige/ at andre Foreldre skulle ocsaa holde sig der effter / besynderlige met deris Børn. Her kommer nu det Exempel met dette
II. barn Jesu offuer it met/ Hand lader icke aleniste gerne føre sig saadan

dan en long mødsommelig vey/ Men der Joseph oc Maria skynde sig hiem igen/ bliffuer hand i Jerusalem vdi Kircken/ oc lader dem drage hen. Euangelisten formelder oc flitelige/ huad hand giorde/ Som er/ at hand hørde de lerde/ oc spurde dem at. Huad nu saadan lerdom eller Disputatio vaar/ er icke giffuit her til kiende. Men det er vist/ at hand hørde Guds Ord/ oc spurde dem der at.

Dette Exempel hører besynderlige til vnge Folck/ Thi at lige som fromme Foreldre skulle lære aff Maria oc Joseph/ at de skulle flitelige holde sig til Gudstieniste/ oc aluerlige venne deris Børn der til. Saa staar det Exempel her om dette Barn Jesu/ vnge Folck til lerdom/ at de skulle/ som dette lille Barn Jesus giør holde sig til Kircken/ oc gerne lade finde sig der/ oc elske Guds Ord mere/ end alt det som paa Jorden er. Sagen er/ som før er sagd/ at det er den Sæd/ der fromme Børn oc retsindige Christne voxe aff/ oc fruct strecker sig ind i det euige lijff. Dette skulde vere tilskyndelse nock for vnge tiunde/ besynderlige efftердi at legemlig velsignelse henger ocsaa der hoss/ hvilcken wi alle haffue en besynderlig forlengelse effter. Thi saa siger Paulus j. Timot.iiij. Gudelighed er nyttelig til alle ting/ oc haffuer foriettelse/ paa dette oc det tilkommende lijff/ det er/ Gud vil giffue fromme Gudelige folck sin velsignelse her paa Jorden/ oc der effter det euige lijff. Huorledis kunde dog Gud tilsige oss mere/ eller tilskynde oss bedre/ end at wi skulle nyde Kircken oc hans Ord/ til baade dele/ her til det timelige oc hissit til det euige? Oc alligeuel er dette ocsaa icke lidet/ at dette lille Barns Jesu Exempel er sæt frem faar alle Børn. Thi det skulde io dog vere it vngt Barn en glede/ at det oc en gong motte eller kunde giøre det som Christus haffuer giort i sin vngdom. Der som nu du Barn/ vilt giøre noget effter det Barn Jesu/ der du icke aleniste vilt prisis faare/ men ocsaa haffue euigt gaffn aff/ Da gack i Kircken/ stat smuct stille/ holt dine øyen oc tancker inde hoss dig selff/ oc lad dine øern op/ hør huad mand siger dig om Gud oc hans vilie/ Da est du ret lige i den gerning/ der Christus giørde.

Gud vil giffue dem sin velsignelse/ som høre hans ord.

Vnge Folck ville icke lade vndervise sig.

Men lige som wi tilforn klagede paa Foreldrene/ at de (disver) icke tage vare paa deris embede / saa mue wi ocsaa her klage paa det vnge Folck/ at mand icke kand komme dem til at gaa til Kircke/ Paa lege bane/ paa gaderne/ der som hoben oc skrig/ wtuct oc oc fortredelighed er størst/ finder mand dem/ met bulder oc raab/ met wtuct / met skenden / met bander / met slemme whøffuiske ord / Oc de acte icke at der er den stund Predicken i Kircken/ oc at Folck giøre deris Bøn/ ia de tencke icke en gong at komme der hen. Der faare seer mand oc/ huorledis det gaar dem/ huad lycke/ oc velsignelse der er hoss dem. Om det Barn Jesu staar her/ som tilforn oc er formeldet / at hand forfremmedis i alder / Det er / hand voxte smuct op/ bleff deylig oc sterck / Men disse enherdige Børn nødis Gud til at straffe met siugdom / oc allehonde plager paa deris legeme. Dette Barn Jesus voxte i visdom / Det er/ hans forstand forfremmedis vnderlige/ at hand kunde smuct regære oc raade sig/ oc holde sig vel. Men disse Børn voxe ekon til skalckehed / at de bliffue io lenger io daarligere/ galnere/ wbesindeligere/ oc gaa hen som blinde heste/ oc icke kunde i nogen maade regere sig selff/ eller vocte sig fra forderffuelse.

Fortredelige Børns straff.

Dette barn Jesus forfremmedis i naade hoss Gud oc Mennisken/ Huer mand haffde sin lyst oc glede aff hannem/ for hans tuct/ forstand/ skickelighed oc gode seder. Men disse kunde huercke haffue yndest hoss Gud eller Menniske. Gud oc Menniske see deris gremmelse oc wlyst paa dem / oc ere dem vrede. Det er deris rette oc fortiente løn/ huor faare følge de icke dette Exempel / at de ocsaa / lige som det Barn Jesus lade finde sig i Kircken hoss Guds Ord? Da skulde de lære / huad Gud vilde haffue aff dem/ oc huad dem stode vel/ de skulde kunde smuct leffue oc holde sig effter denne lerdom / oc finde hoss Gud naade oc velsignelse/ oc hoss Mennisken en god vilie i alle maade. Thi der er aldri en liffsaligere / venligere / lysteligere ting paa Jorden / end it fromt / tuctigt / lydigt oc skickeligt Barn/ der huer mand/ oc icke aleniste Foreldrene/ haffuer lyst oc kierlighed til/ huer mand ynsker lycke oc salighed / oc vilde icke gerne / at det skulde komme nogen wlycke til. Der faare skulde Foreldrene icke

aleniste

aleniste met flitig tuct oc aluerlig tilskyndelse / men ocsaa børn selff / met lydighed oc flitig besindelse paa ordet / hielpe der til / saa skulde Guds velsignelse / som tilforn er bemelt / icke bliffue borte.

I Paffuedomet gick mand offuermaade flitelige til Kircke / alligeuel der vaar paa den tid ekon Affguderi / oc der til met al Gudstieniste gantske oc aldelis i it wbekynt tungemaal / oc lige som en dumme / oc wden al fruct / oc det vaar altsammen der paa giort / at det skulde bære Prester oc Muncke pendinge hiem / Oc om mand end i Tydske land (saa vel som i Danmarck) predickede i nogle Kircker / saa vaar det dog idel Menniskelig lerdom / der vaar ingen ret vnderuisning eller trøst men idel forførelse oc vildfarelse. Oc i andre Land / vaar ocsaa Predicken aldelis nedlagd. Thi mand brugede icke andet end Messer oc Helligens fortieniste / oc Predickede det gantske aar ekon om Fasten. Guds tieniste i Paffuedomet.

Nu / Gud vere loff / er det Affgudiske væsen aldelis nedlagd / oc Gudstieniste er reen oc ret opkommen / Oc alligeuel at mand end bruger Latine sang iblant met / vnge Børn til gode / Saa læss mand dog det gamle oc ny Testamente / paa vort Danske tungemaal / mand læss Bøner paa Danske / mand haffuer andre Gudelige smucke sange paa det Danske tungemaal / der huer mand kand trøste oc forbedre sig aff / At det er icke andet muligt / der som du kommer en gong til Kircken / oc fatter dine tancker flitelige tilsammen / oc mercker lesning / bøner / oc sang / end du skalt forbedris paa forstand / troen oc kierlighed. Men den skendige Dieffuel / vil icke lade Menrnisken nyde saadan naade / hand skiuder altid forhindrelse faare. Oc wi ere aff oss selff saa forsømelige / at wi gerne anamme saadan forhindrelse / oc tage mere vare paa alt andet / end paa Kircken / Oc det er dog altsammen timeligt oc forgengeligt / Men huad som wi høre oc lære i Kircken / det bliffuer alene til euig tid. Der faare skulde wi io flitelige holde oss der til / oc venne vore Børn oc tiunde der til. Guds tieniste i vore Kircker.

Nu ville wi oc tale noget om det tredie stycke / at Barnet Jesus icke aleniste wden sine Foreldris vidskab / bliffuer til bage i Je- III.

 rusalem /

rusalem/men vil ocsaa haffue giort ret der met/oc siger: Vide i icke/ at ieg skal vere i det som er min Faders? Disse ord haffuer en offuermaade vied vdleggelse/at/skulde mand forklare dem rettelige/da vilde det forløbe sig longt. Men wi ville ekon tale kortelige/ oc paa det enfoldigste der om.

Børn skulle vere Fader oc Moder lydige.

Den lydighed wi ere Fader oc Moder plictige skal holdis strengelige oc flitelige / Thi Gud haffuer selff budet hende strengelige/ Du skalt (siger Gud) ære din Fader oc din Moder/paa det du skalt leffue lenge i det Land / det HErren din Gud skal giffue dig. Denne befalning fører det met sig / at der som Børn ere Fader oc Moder wlydige/da skulle de straffis paa legeme oc siel. Thi døden er den almingelige straff offuer alle synder/ Men denne synd haffuer en besynderlig tilhengede straff/ at wlydige Børn / som icke ære Fader oc Moder / det er / foracte deris befalning oc bud / skulle icke lenger leffue / oc de skulle fornemme al wlycke / i al deris gerning/ den stund de leffue/ oc der skal intet hielpe dem der imod.

Wi ere Gud den høyste lydighed skyldige.

At nu det barn Jesus wden Foreldrenis vidskab/ holder sig til bage i Jerusalem / oc vil alligeuel haffue ret / oc siger: Jeg skal vere i det som er min Faders/ Saadant er it tegen til / at der er offuer den lydighed / som wi ere Fader oc Moder skyldige / oc er den høyste paa Jorden/end en anden oc høyre lydighed / huilcken wi ere den Fader i Himmelen skyldige. Der faare lærer hand / at denne skick / skal holdis i alt det som wi giøre / at mand skal faare alle ting fuldkomme Faderens lydighed i Himmelen/ oc der nest beuise Foreldre/oc alle som ere vore forstandere i Forelderis sted / deris lydighed/oc icke vende det bag faare paa/ som wi dog giøre almindelige i alle maade. Wi hørde tilforn / at Fader oc Moder skulle spare til Børnene/ oc tage der faare vel vare paa deris ting / oc icke vere forsømmelige. Saadant vil Gud haffue aff oss / Men dog met saa skel/at du/som der staar Matth. vj. skalt først atspørie Guds rijge. Lige som det nu skal gaa i denne maade / saa skal det gaa i alt andet/ Du skalt vere Fader oc Moder lydig / Du skalt ære din Hossbunde oc Hustru/ oc holde dem faar øyen / Du skalt ære Burgermeistere/

Førster/

Førster/Konger/Keysere/oc følge deris befalning. Dette er altsammen rrt/ oc Gud skeer en besynderlig tieniste oc behagelighed der met/ Dog met den skick/ at du skalt betencke/ at du skalt vere met Christo i det/som er din Faders i Himmelen/det er/at du skalt først vdrette den lydighed/der du est Gud skyldig/oc lade ingen forhindre dig der vdi/huercken Fader eller Moder/ Hussbonde eller Hustru/ Førster eller Konger. Dette lærer Christus oss her met sit Exempel/oc siger/Du giør ret der vdi.

Men Verden fortørnis der aff/ oc vil vden betenckelse/ at mand skal holde det som hun vil/ wanseendis/om det er Gud behageligt eller icke. Saa finder mand Foreldre/ Herskaff/ Førster/de ville forbiude deris Børn/tiunde oc vnderdane/Euangelium/Sacramentet/som Christus haffuer det indsæt/ oc den rette bekiendelse. Men betenck du dig/ lad ekon flux Joseph oc Maria/ drage deris vey/om de ville icke bliffue/ oc bliff du met Barnet Jesu i Jerusalem vdi Templet. Vil mand fortørnis der offuer/ skende dig/ sla dig/foruise dig aff Landet/oc som Tyranner pleye at giøre/ aldelis tage lijffuit aff dig/ da lid det altsammen/ ekon at du kant bliffue hoss det/som er din Faders i Himmelen. Thi du skalt dog icke kunde fortiene meget der met/ om du end dantzer lenge effter Verdens pibe/oc giøre hende til vilie huad hun vil. Oc der imod giør du dig den til fiende oc wuen/som kand kaste legeme oc siel i den euige ild/oc baade kan oc vil hielpe dig oc affuerie dem/ der begære at forhindre dig saa at du icke skalt vere hannem lydig. Saadant stode vel til at forklare/ met Exempel/ oc anden beleylighed/ som sig begiffuer i Husit/oc vdi det Verdzlige Regimente. Men det er paa denne tid nock/efterdi ieg besynderlige vilde handle denne punct/ at Foreldre skulle holde deris Børn oc tiunde/flitelige til Guds Ord/oc da visselige Haab/ om de haffue Gudfryctige Børn oc tiunde/ at Gud vil vere naadelige hoss dem met sin velsignelse/ oc forfremme dem i alle maade til det beste. Der maa/ia mand skal huer dag bede Gud der aluerlige om/ ved denne maade oc met disse ord.

En Bøn.

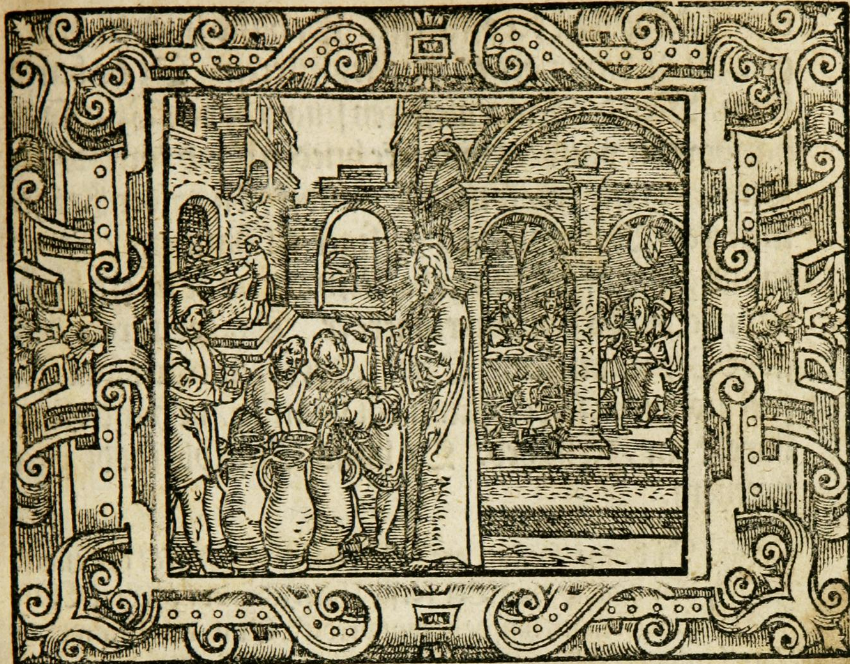
HERRE Gud Himmelske Fader / du som formedelst din naade oc velsignelse / haffuer giffuit mig Børn oc tiunde / Jeg beder dig / giff mig saadant it hierte / at ieg selff kand giffue dem gode Exempel / huercken forarge dem met ord eller gerninger / oc holde dem flitelige til Kircken oc Guds Ord / oc giff dem din Aand / at saadan Sæd kand bære god fruct / oc de kunde leffue / dig til loff oc ære / oc andre Folck til nytte oc forbedring / oc ingen til forargelse / Amen.

Børn oc tiunde skulle saa giøre deris Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / Jeg tacker dig for din naade / at du haffuer ladet mig komme til den salige Daab / oc giffuit mig forstand paa dit Guddommelige ord oc vilie / Jeg beder dig / giff din hellig Aand i mit hierte / at ieg kand flitelige holde mig til dit Ord / icke forsøme eller foracte det / men mercke det vel / oc at det kand skaffe den rette fruct i mig / at ieg kand leffue effter din vilie / forfremmis oc voxe i troen oc Guds fruct / oc endelige dø en salig død i dit Ord / oc bliffue til euig tid salig / Amen.

Den Anden Søndag effter Obenbarelsens dag / Euangelion Johan. 2.

Der

DEr vaar it Bryllup i Cana vdi Galilea / oc Jesu Moder vaar der. Oc Jesus oc hans Disciple bleffue ocsaa indbudne til Bryllup. Oc der dem fattedis Vijn / siger Jesu Moder til hannem / De haffue icke Vijn. JEsus siger til hende / Quinde / huad haffuer ieg met dig at giøre ? Min time er icke end nu kommen : Hans Moder siger til Tienerne / Huad som hand siger eder / det giører. Oc der vaare sex Vandkar aff sten sette effter Jødernis renselsis skick / Oc der gick i huert tho eller tre maader. Jesus siger til dem / Fulder de Vandkar met vand. Oc

de fullede dem til det øffuerste. Oc hand siger til dem/ øser nu oc bærer det til Kiøgemesteren. Oc de baret frem. Men der Kiøgemesteren smagede den Vijn/ som haffde veret vand/ oc viste icke hueden hand kom/ Men Tienerne viste det/ som øsde vandet/ da kalder Kiøgemesteren Brudgommen oc siger til hannem / Huer mand giffuer først den gode Vijn/ oc naar de ere bleffne druckne/ da den som ringere er. Du foruarede den gode Vijn indtil nu. Dette er det første tegen som Jesus giorde/ oc skede i Cana vdi Galilea/ oc hand obenbarede sin Herlighed. Oc hans Discipel trode paa hannem.

Gud alene kand forvandle Creaturene.

VDi denne Histori ere besynderlige thu stycke / der mand skal handle om / Det første / huorledis vor HErre Christus / som nu haffde begynt predicke Embedet/ kommer til Bryllup/ oc der iblant andre Gester/ obenbarer sig Brudgommen oc Bruden til ære. Det andet/ at hand lige paa den tid i Brylluppet / der Folckene vaare lystige oc glade / giør det første iertegen / oc lader see sin herlighed/ at hand er icke aleniste it Menniske/ men oc saa en euig oc almectig Gud/ som kand effter sin behagelighed omuende Creaturene lige som hand vil. Thi det kand ingen giøre vden Gud alene / Dieffuelen oc Menniskem kunde det icke giøre/ End dog de vel vndertiden formedelst spøgeri forbistre oc bekaagle øyen oc øern / at det haffuer it skin / lige som Creaturene vaare foruende / som de Troldkarle i Egypten giorde. Men det er ekon it spøgeri/ oc som wi kalde det paa Danske/ It kaagleri. Fordi at foruandle de Creature/ huilcke Gud en gong skabte / at de aldelis skulle bliffue noget andet / det kand Gud alene. Dieffuelen kand ekon/ der som Gud tilsteder hannem / forderffue Guds skabning / oc giøre hende verre/ bedre kand hand icke giøre hende.

At nu

At nu vor kiere HErre Christus bliffuer buden til Bryllup/ oc lader saa gerne oc veluillige see sig der blant det andet Bryllups Folck/ saadant vdlegger mand almindelige Ecteskab til en besynderlig ære/ oc det er rettelige oc vel vdlagd. Oc efftersi Christus nu haffde begynt Kircke Embedet met sin Predicken/ da haffde hand ingelunde kommet til Bryllup/ Der som det haffde veret werligt eller syndeligt/ at haffue Bryllup/ som dog den skendige Paffue gruselige haffuer foractet Ecteskab/ i det/ at hand forbød alle dem Ecteskab/ som vilde tiene Gud oc den Christelige Kircke/ lige som Ecteskab vaare saadant it leffnet/ at mand icke kunde tiene Gud der vdi/ oc de hellige Patriarker/ huilcke der vaare Prester/ offrede dog selff oc Predickede faare Louen/ Presterne i Louen/ Apostlene selff/ oc deris efterkommere/ de hellige gamle Bisper leffde vdi Ecteskab/ affledde Børn/ oc giorde andet som Ecte Folck skulle tage vare paa. Der faare kunde wi met fast grund støde Papisterne i næsen met dette vor kiere HErris Christi Exempel/ oc sige/ Haffde Ecteskab icke veret saadan en stat/ som er Gud behagelig/ i huilcken mand kand tiene Gud/ oc leffue it saligt leffnet/ da haffde Christus icke selff kommet til Bryllup/ oc giort der sit første iertegen. Der som dette er nu fast oc vist vden al gensigelse/ at Ecteskab er saadant it leffnet/ som er Gud behageligt/ oc forhindrer icke Gudstieniste/ saa kunde wi da beslutte met Paulo/ at Papister ere Dieffuels lærere/ efftersi de mest forbiude Ecteskab der faare/ at mand skulde icke baade kunde leffue i Ecteskab/ oc tiene Gud oc Kircken.

Christus gaar selff til Bryllup.

Saa giffuer nu vor kiere HErris Christi Exempel i sig selff/ en visser grundelig lerdom/ at det er icke aleniste i sig selff icke ont/ at haffue Bryllup eller giffue sig i Ecteskab/ men it got opsæt oc gudeligt leffnet/ som er Gud i Himmelen behageligt/ oc hans Søn Christo Jesu/ huilcken der selff er met oc hoss/ oc vden tuil/ som mand pleyer/ vaar lystig oc glad met de andre Bryllups folck. Saadan lerdom giffuer denne Historj eller Exempel i sig selff. Nu skulle wi fremdelis ocsaa see til aarsagen/ oc mercke saadant

diss ydermere/at wi rettelige kunde lære der aff/ huad Ecteskabs stat er/oc huor til hand er skicket.

Ecteskab haffuer veret en herlig stat.

Ecteskab haffuer ocsaa stedze oc altid veret huldet for it erligt leffnet/iblant Hedninge / der icke haffde Guds Ord / som Historier giffue til kiende : Oc dem / som leffde vden Ecteskab i wkyskhed haffuer mand altid huldet for løssactige wstadige Folck. Thi Naturen førde fornumstige vise folck i den mening/at thu ecte Folckis omgengelse/er tilbørlig oc erlig. Der imod/at det er wret oc straffeligt/der som mand beblander sig met flere Personer. Hueden skulde det ellers komme / at fornumstige ecte Folck icke kunde faa nogen større wlideligere wlycke/ end der som den ene befinder wtroskaff met den anden paa Ecteskabs vegne? En from gifft Quinde kand ingelunde lide / at hendis ecte Mand holder sig til andre Quinder / Lige er det ocsaa met en from erlig mand / At naturen tuinger saa Mennisken der hen/ocsaa vden Guds Ord/at tho skulle holde sig tilsammen / det er erligt oc ret. Oc der som den tredie Persone kommer der mellem/ da er der fremdelis huercken enighed eller lycksalighed.

Det er wlyckfaligt at leffue wden Ecteskab.

Offuer denne dom der Naturen saa haffuer hoss sig selff/ bemerckte oc Hedninge aff forsøgelse / at de skulde holde Ecteskab for it smuct herligt leffnet / Fordi at de saae huad iemmer oc wlycke dem tilkom/som leffde i hoer oc skiørleffnet/at de komme icke aleniste i lijffs fare/ formedelst siugdom oc mord / miste gods oc ære / oc fulde i anden ælendighed/Men at Land oc folck bleffue aldelis forderffuede oc ødelagde i grunden / for saadan synd skyld / naar som Regenterne gaffue sig der til / Som den Hedning Aristoteles opregner nogle Historier i den femte Bog om Politie. Disse oc saadane daglige Exempel tuinge stedze oc altid forstandige Folck/ ocsaa iblant Hedninge / at de voctede sig fra saadant it skendeligt oc skadeligt leffnet/ hulde andre der fra/oc gaffue sig i Ecteskab.

Men wi Christne haffue end it klarere oc vissere liuss / som lærer oc tuinger oss til/ at holde meget aff den herlige stat Ecteskab. Hedninge / som sagd er / ginge i denne sag effter deris fornufft

oc forfaring. Men wi haffue Guds Ord / som lærer oss først at Ecteskab er Guds gerning / skick oc skabning / Der faare / der som Hedninge hulde faare at thu Menniskis samtycke giorde Ecteskab / kunde wi met sandhed sette der til / at saadant tho Personers samtycke giør det icke aleniste / men det er Guds vilie / Guds skick / Guds skabning / at Mand oc Quinde skulle leffue tilsammen. Denne den almectigste Guds vilie i Himmelen / er nu den rette aarsage / alligeuel at Dieffuelen opuecker den vnge Verden til wkyskhed / oc drager dem fra Ecteskabs leffnet / saa haffue der dog veret / oc ere bleffne ocsaa iblant Hedninge smucke bestandinge / tuctige Ecteskab : Oc alligeuel at Dieffuelen hader Guds skick oc gerning / oc vilde gerne forhindre hende / saa kand hand dog icke aldelis omstøde eller sønderriffue hende / Oc det er vist / at vor kiere HErre Christus kommer for denne sag selff til Bryllup / oc tien Brud oc Brudgom / som til den gerning / der Gud befalede / oc indplantede i Naturen. I.

Ecteskab er Guds skabning.

Det andet er / at Ecteskab er icke aleniste Guds skick oc skabning / men ocsaa saadan en skabning / som er skicket oc skabt Menisken til det beste. Fordi at haffde Adam oc Eua / bleffuet wden synd oc Gud lydige / da skulde de først bruget Ecteskab der til / at de skulde afflet Børn. Der nest skulde Mandens oc Quindenis leffnet tilsammen i Ecteskab veret saadant / at den ene skulde hafft al lyst oc glæde aff den anden / oc ingen aff dem skulde kunde bleffuit wden den anden / Men det er oss wmuligt / wi som ere i synden / at wi kunde begribe saadant met vore tancker / Oc der bliffuer alligeuel end nu noget igen aff saadan Ecteskabs dubbelte nytte oc gaffn. Thi at først er det en stor naade / at Gud giffuer Børn formedelst Mandens oc Quindenis omgengelse / som ere dit kiød oc blod / huilcke du arbeyder oc sparer til / oc vedst / at naar du skalt lade alting her effter dig / da skal det bliffue dit kiød oc blod til gode. Ja / end det som mere er / du vedst / at du haffuer fostret Gud en Tienere op / som skal bliffue her effter dig / oc føre ocsaa andre til det rette forstand om Gud / Som den Hedning Plato i den maade herlige priser Ecteskab. Det andet er / at der er oc it lidet stycke bleffuet igen aff II.

Ecteskab er skabt Mennisken til det beste.

Ect: Folck haffue kerlighed til huer andre.

veisig-

velsignelsen / At fromme Gudelige ecte Folck / bo saa hoss oc met huer andre / at den ene haffuer lyst oc glede aff den anden / oc vilde icke gerne leffue foruden den anden. Manden kand sige: Denne er min Hustru / som Gud haffuer tilskicket oc giffuet mig. Desligest kand Quinden sige om Manden. Der faare sambære oc bebinde deris hierte sig saa met kierlighed oc venlig vilie/ at den ene kand icke vel vere foruden den anden. Saa gaar det end nu hoss smucke fromme ecte Folck. Fordi at wi see nogle førligis ilde tilsammen/ den ene kand icke vere rolig hoss den anden / De riffuis oc slidis tilsammen/ søge andre som de haffue kierere: Saadane Folck bo icke hoss huer andre / som andre ecte Folck / oc Sathan er kommen mit ind iblant dem/ oc de ere icke nu lenger Folck/ men besette Folck/ som lade Dieffuelen styre oc regere sig/ ellers førde de vel it andet leffnet. Thi at som sagd er/ denne velsignelse skal end nu vere hoss ecte folck/ at de skulle gerne ville vere hoss huer andre/ oc haffue lyst oc kierlighed tilsammen. Men haffde Mennisken icke faldet i synd/ da skulde det veret viet oc offuermaade en kierligere omgengelse/ der wi nu intet kunde tencke om / end dog der (formedelst Guds naade) bleff en liden vnderuisning der om/ ocsaa i den forderffuede nature.

Wsamdrectige ecte Folck.

Men her vdi skal Ecteskab prisis for det andet altsammen/ At effterdi wi formedelst synden ere faldne/ oc vor nature er aldelis forderffuit / da tien Ecteskab icke aleniste der til / at Mand oc Quinde skulle gerne ville vere hoss huer andre / oc vente Guds velsignelse met liffsens fruct/ Men synden skal ocsaa forhindris oc holdis til bage formedelst denne omgengelse. Oc effterdi det er den største part paa Jorden wmuligt/ at leffue kyskelige wden Ecteskab oc met en god samuittighed/ da er Ecteskab fremdelis lige som en lægedom til denne forderffuede nature/ at/ der som wi ellers/ om wi komme icke i Ecteskab/ skulde leffue i synd / oc besmytte oss met wkyskhed/ oc føre Guds vrede offuer oss/ Der lader Gud den omgengelse som Manden oc Quinden haffue i Ecteskab vere sig behagelig / oc vil icke aleniste icke vere vred / men end ocsaa met sin velsignelse stadfeste/ at saadan omgengelse behager Gud/ oc at det er hans skabning oc skick.

III. Ecteskab er en lægedom imod synden.

Der

Der faare skulle de Christne holde Ecteskab for det herligste / største / oc beste klenodie / som først holder dem ved en god samuittighed / oc beuarer dem fra synd / oc der nest ocsaa fra anden forderffuelse / som opuoxer aff saadan synd. Thi det er til syne huorledis det wkyske skiørleffnet betaler. Det haffuer sin besynderlige legemlige straff / oc besynderlig siugdom / som æder det gantske legeme igennem / Det fører fattigdom met sig / oc husens forbandelse / om der er end noget i forraad / at mand dog kommer til fattigdom. Der fører met sig skam oc skendzel / der til met / at det tager bort lijff oc legeme tilsammen / Som der oc voxer besynderlig stor trette oc mordisk had aff.

Huorledis Gud straffer skiørleffnet.

Men dette er end nu altsammen intet imod det / at Scrifften siger: Uden kyskhed (siger det Epistel til de Hebreer) kand ingen vere Gud behagelig / det er / Huo som leffuer i wkyskhed / den er Gud vred paa / hand er i Guds vrede oc wgunst. Men huad vil der følge effter? Intet andet / end som Paulus siger: Ingen horkarl / ingen skiørleffuere skal komme i Guds Rige. Det kaldis paa ret danske saa meget / De skulle til Dieffuelen / oc høre til helffuedis ild.

Denne store oc gruselige iemmer / oc skadelige forderffuelse / vilde Gud aff styre formedelst Ecteskab / Oc huo som giffuer sig i Ecteskab / hand er vndkommen fra saadan legemlig oc aandelig skade / wden hand ellers veluillige vil giffue sig selff i Dieffuelens vold / oc foracte Guds befalning oc vilie: Fordi at alligeuel de Christne ocsaa fristis aff den onde Fiende met wkyskhed / saa haffue de dog først denne trøst / at de vide / at Dieffuelen kand icke driffue dem som hand gerne vilde / naar som de ekon flitelige ville holde sig til Guds Ord oc bede Gud om naade. Der nest haffue de ocsaa en legemlig beskermelse / som Paulus siger: Huer skal haffue sin egen Hustru / at hand skal kunde fly skiørleffnet.

Ecteskab er en lægedom imod skiørleffnet.

Effterdi Ecteskab er nu Mennisken saa offuermaade nytteligt / at ecte Folck / om de ellers haffue en gnist aff Guds fryct i deris hierte / kunde der met reddis fra synd oc wkyskhed / oc bliffue beuarede baade paa legemet oc met ære oc gods / Da er det der aff

bleffuet

Huor faare mand ſkal vere glad i Bryllup.

bleffuet ſeduanligt ocſaa hoſſ de Chriſtne/ at mand altid i Bryllup
giør ſig ſmuct glad / at mand æder oc dricker noget bedre end anden
tid / at mand dantzer oc haffuer ellers anden erlig verquegelſe / lige
ſom Chriſtus ocſaa ſelff ſamtycker ſaadant/ der ſom hand ſiger om
ſine Diſciple/De faſte icke/ fordi / at Brudgommen er end nu hoſſ
dem. Som hand vilde ſige / J Bryllups dagene ſkal ingen ſørge/
oc i ville tage det ilde aff mine Diſciple / at de icke føre it ſtrengt/
hart leffnet / ſom i øyenſkalcke giøre ? &c. Thi det er io vel en ſtor
glede vert/ Huor ſom tho komme tilſammen i Ecteſkab/ vndfly aff
Dieffuelens garn/oc komme i denne ſtat/ der ſom de kunde leffue it
ſaligt leffnet baade til lijff oc ſiel/ om de ellers ekon ſelff ville. Der
faare vilde oc icke Chriſtus ſelff her / ſom i høre / foracte denne ſtat/
der hand nu haffde begynt ſit Predicke embede / Men hand kom-
mer Brud oc Brudgom til en ære/ oc er met andre Geſte lyſtig oc
glad / ia det ſom end mere er / hand hielper dem end ocſaa til gled-
ſkaff oc fryd der met / at hand giør ſaa god Vijn aff vand/oc ſken-
cker dem i Bryllupet.

Dette altſammen er nu nytteligt der til / at du ſkalt lære at
kiende Ecteſkab / at det er en Gudeligt ſtat / ſom er ſkabt oc indſæt
aff Gud ſelff/ at hand ſkal vere Menniſken en lægedom imod ſyn-
den/ oc i mange maade tiene oſſ til det beſte/ beuare ſundhed / ære oc
gods / oc føre ſaa mangfoldelige Guds velſignelſe til oſſ / der ſom
wi ekon ville vandre i Guds fryct/ oc holde oſſ effter hans Ord.
Der faare ſkalt du tacke Gud for ſaadan naade/ om du eſt i Ecte-
ſkab/du eſt i it ſaligt leffnet oc ſtat/der ſom du ekon ſelff vilt. Fordi
at det gaar mange ilde/ det er deris egen ſkyld/ de bortdriffue Guds
velſignelſe/ i det/at de ville icke ſkicke ſig rettelige/ ſom wi faa at høre
her effter. Oc eſt du end nu ledig/oc wden Ecteſkab/ da betenck i ti-
de/at du ſaa holder dig/at du icke giffuer Gud aarſage/til at ſtraffe
dig i Ecteſkab/ oc bed Gud om ſin hellig Aand / at hand vil beuare
dig fra Dieffuelens ſnare / oc giffue dig hierte oc lyſt til denne ſtat.
Men de ſom enten ere i Ecteſkab / oc bruge dog wkyſkhed/ oc bryde
deris Ecteſkab / æller wden Ecteſkab ligge i wkyſkhed / de ſkulle be-
tencke

tencke huor suar en dom dem henger paa / at de ere i Guds vrede / oc huor de gaa eller staa / skulle vente Guds grumme straff / oc den euige fordømelse. Der faare vaare det best at afflade i tide / oc affuende Guds vrede oc straff formedelst vort leffnets forbedring.

Oc efferdi saadane Mennisker almindelige icke meget acte Guds Ord oc Predicken / Da er det Guds aluerlige befalning / at Verdzlig Øffrighed skal affstyre saadan forargelse met Suerdet. Ville de oc icke affuerie saadant / som wi see at hoer oc skiørleffnet brugis nu alleuegne wden straff / Da giffue de aarsage til at Gud skal selff straffe saadan synd. Det skeer da saa / at en gantske Stad / it gantske Land bliffuer pint oc plaget der faare. Thi denne er en aff de synder / for huilcken / som Moses bær vidnisbyrd om / landet kunde icke lenger bære Hedningene / oc nøddis til at vdspi dem. Saa ere der ellers Exempel faar øyen hoss Hedninge huorledis store herlige Kongerijge / store rige Stæder / ere bleffne for denne synd skyld til intet giorde. Denne Guds vrede skal verdzlig Øffrighed affuerie / oc Ecteskab til ære ingeleds tilstede eller lide saadan forargelse. Dette er nock om det første stycke / at Christus kom selff til Bryllup / fordi at det er it Gudeligt leffnet / huilcket Gud aff synderlig naade indsette oc beskickede Mennisken til det beste / At de skulle kunde fri sig fra synd / oc skicke deris gantske leffnet / Gud til loff oc ære.

Øffrighed skal straffe skiørleffnets forargelse met suerdet.

Den Anden deel aff denne Predicken.

NV ville wi ocsaa tale noget om det andet stycke / at vor HErre Christus loed see sig i Bryllupet met en vnderlig gerning / oc giør Vijn aff vand / Dette betyder Johannes selff / at hand der met vilde giffue sin herlighed til kiende / oc opuecke sine Disciple til at tro. Fordi at de

Christus giør vand til Vijn.

skulle io beslutte/at hand er/oc kand mere end it Menniske/ efftersi hand kand omuende naturen/ oc giøre vijn aff Vand. Der faare bleffue de formedelst dette iertegen trengde der hen/ at de hulde hanⁿem at vere den rette Messias.

Den himmelige betydning.

Den himmelige betydning/skicker sig ocsaa smuct/Der som Christus icke haffde veret til dette Bryllup/da skulle Gesterne enten drucket vand/eller gonget trøste hiem. Oc lige som vand slycker trøst/men det oppuster oc giør helffuelse i legemet/oc giør icke gledskaff/Saa giør Louen ocsaa/hun er Guds Ord/oc lærer oss huad wi skulle giøre/oc huorledis wi skulle tiene Gud. Men hiertet bliffuer alligeuel stedze fryctactigt oc forferdet/det kand icke trøste sig imod Guds vrede oc dom/Men Euangelion er den rette gode vijn/der Christus fører oc giffuer/aff huilcken vore hierte bliffue glade oc frydefulde/Efftersi de vide/at alligeuel wi icke end haffue huldet Louen/oc ere arme Syndere/saa vil dog Gud for Christi skyld vere oss naadig/forlade synderne/ oc giøre oss salige. Denne er nu vor kiere HErris Christi herlighed/huilcken hand formedelst denne vnderlige gerning oc effter den himmelige betydning vilde lade til syne. Men wi ville nu lade dette saa bestaa sig/oc bliffue hoss den materi der wi haffue taget oss faare. Fordi at end dog Christus vilde met dette iertegen føre sine Disciple oc andre til den rette tro/ Saa skede det alligeuel i Bryllupper/oc det som end mere er/det kom Brud oc Brudgom til hielp oc trøst. Der faare ville wi forstaa det/ lige som Christus oc da visselige mente/at det skede alle Ectefolck til en trøst/fordi at de haffue saadant offuermaade vel behoff.

Louen.

Euangelium.

Huad der forhindrer Folck at de icke ville giffue sig i Ecteskab.

Tilforn hørde wi/huorledis Ecteskab er en Guds gerning/oc nytteligt i sig selff/oc Menniskēn gaffnligt. Men saadant wanseendis/befinde wi/at Verden flyr oc holder sig der fra. Thi hun seer/at der falder allehonde besuaring oc forargelse paa denne stat/som er wmuligt at vndfly. Thi Gud lagde denne straff/for syndens skyld/paa Quinden/at hun skal føde met bekumrelse oc banghed. Denne straff skulle de lide/ oc hand følger met fødzelen/ som er en ret

en ret døds nød/ det varer stedze oc altid/ at skulle lide møye oc arbeyde / sorge oc modgang met deris Børn. Lige saa haffuer oc Manden sin besynderlige straff der Gud lægger hannem paa / hand skal føde Hustru oc Børn met sit sure arbeyde. Der tencker en vng karl / at hand vil letteligere besørge sig alene / end vere selff anden eller selff tredie / Som denne fristelse oc suarlige plager Ectefolck/ at dem tyckis/ at de munde bliffue altid for mange som ville æde/ oc deris hender som skulle arbeyde/ oc fortiene føden / ere for faa.

Der til met er oc dette icke en liden besuaring/ at strax du bliffuer gifft / da est du bunden / oc fengzelet lige som i it fange taarn/ der du skalt bliffue. Der som en ledig karl der imod haffuer den gantske Verden oben faar sig / at hand vden al forhindrelse kand reysse til det Land/ i den Stad/ oc haffuer stedze oc altid sine fri vilkaar at drage en anden sted / naar som hannem lyster icke lenger at bliffue paa den sted. Saadan frihed haffuer mand offuermaade lyst til/ oc det giør it vngt Menniske ve/ naar som hand skal miste saadan frihed.

Men i dette er end nu en større besuaring/ Tager du en Hustru / som er effter dit sind / oc holder sig ret oc skickelige / som en from Quinde bør at giøre / met hussholdning/ oc andet / Da kand en mand icke faa større sorge / end der som hun falder i siugdom/ eller døer aldelis bort. Der imod/ er det saa du haffuer en Hustru/ som icke er effter dit sind / hun buldrer oc knurrer / eller er vskickelig i husit / oc en Mulier skiden So / som mand finder mange aff dem / som icke ere huldne aff Foreldrene til nogen hussgerning / oc haffue ekon veret dantze Møer/ Der er det idel sorge oc bedrøffuelse/ oc en Mand skulde heller vere død. Thi det kaldis / som den sagde/ *Non possum tecum videre, nec sine te,* Hād gider icke veret hoss hende/ oc skal dog vere hoss hende. Lige gaar det oc saa met Børnene/ Der som de ere lydige/ tuctige/ flitige/ forstandige/ Da er det den største hiertēs sorge/ at see saadane børn dø/ oc miste dem. Der imod/ naar som de ere vanartige / vlydige / vforstandige oc enherdige/

da haffue Fader oc Moder idel sorge oc bedrøffuelse for deris skyld. Huad tilslaff da der effter met tiunde? Huad monne vel ecte Folck skulle lide met dem/ oc lade sig plage aff dem? besynderlige naar deris Handel oc Embede ere saadane/ at mand kand icke bruge dem/ wden fremmede Folckis hielp/ Der befinder mand wtroskab/ her mister mand noget for forsømelse/der begynder mand kiff oc trette/ hissit it andet iemmer oc wlycke.

Altsammen saadant tencke vnge Folck/at de kunde fly/oc være fri fra/ der som de giffue sig icke i Ecteskab. Men dette opsæt bekommer dem offuermaade ilde. Det er vel vist/ at de kunde fly Ecteskab/oc giffte sig icke. Men iblant tusinde finder du ick en som wden Ecteskab er kysk oc holder sig fra skiørleffnet. Huad haffue de da vdret? Eller i huad maade haffue de forbedret deris sag? Den legemlige besuaring vndfly de i nogen maade/ men der hoss føre de sig i en aandelig/ wbodelig besuaring/ saa at bedre de sig icke/ da skulle baade legeme oc siel bliffue til euig tid fordømde. Der faare er icke denne den rette vey/ der vnge wforsøgte Folck tage sig faare.

De verte visse aarsage til ont Ecteskab.

Thi at Hedninge sagde ocsaa/ At det er icke Ecteskabs skyld/naar som det gaar ilde til/men aleniste Folckenis/som icke ville eller kunde skicke sig der rettelige vdi. Der finder du een hand betracter ekon huorledis hand kand faa en riger Hustru. Den anden tencker ekon paa en smuck oc deylig. Den tredi vel giffte sig ind i en stor Slect: Den minste del seer der til/at mand kand faa saadan en Hustru/hoss huilcken hand kand icke aleniste soffue/ men ocsaa vaage/ det er/ en

En from Hustru.

tuctig/sactmodig Hustru/som er skickelig til hussgerning oc hussorge/icke den som er en byrenderske/laed/wduelig/ hoffmodig/ vdruserske/ kiffactig oc snibbedru. Der faare naar de komme i Ecteskab/oc det vil icke i alle ting gaa effter deris vilie/da giffue de Ecteskab skyld. Ney vnger Suend/ det er din egen skyld/ du skulde seet dig bedre faare/ i alle maade fliteligere bespurt dig/oc icke aleniste seet til hendis stiern oc taske/ men der hoss ocsaa bedet Gud om sin velsignelse/ Da skulde du vel kommet til it andet giffter maal. Item/ vnge Folck/ den stund de end nu ere ledige oc løse/ da synde de met

wkyskhed oc anden forargelse / oc Gud vil siden betale dem i Ecteskab / det som de fortiente før de komme i Ecteskab / lige som wi see paa daglige Exempel. Der faare er dette icke den rette vey / der som mand begærer at vere fri fra saadan besuaring / at mand der faare vilde fly Ecteskab / oc bliffue wgifft. Ney / Mand giør der met ont verre / som sagd er / oc mand falder aff en legemlig / timelig skade / i en euig skade. Der faare skalt du lære oc følge denne lerdom / som oss holdis alle faare i denne dagis Euangelio.

Først seer du / at her fattis Vijn i dette Bryllup. Dette skalt du lade vere dig it Exempel / som gaar aldelis vd igennem paa Ecteskab / at det skal icke altid gaa / lige som du det gerne vilde haffue / Der skal findis trang / nød / sorge / angist / bekumrelse / oc andet / der som du ellers vilt leffue i it ret Gudeligt Ecteskab / Dog saa / at lige som her fattis Vijn / oc vor HErre Christus giør Vijn aff vand / saa skal der findis redning / trøst oc glede igen / at du skalt sige / Nu vel / Gud vil baade at ieg skal lide fristelse / oc hand vil atter føre mig aff fristelse igen / oc hielpe oc trøste mig. Ecte Folck skulle haffue fristelse.

Huor faare da ? kunde dog Gud velbeuare Ecte Folck / oc giffue dem alt got / efftherdi de leffue effter hans vilie / oc holde sig effter hans befalning ? Hand kunde det io vel giøre / men det vaare oss icke nytteligt. Thi huad vor art er / naar som wi haffue alting affuerflødelige / vedst du offuermaade vel / oc du kant lære det paa dig selff / Som er / at wi strax bliffue trygge / følge synden / oc falde aff it iemmer i det andet / lige som mand oc seer paa hellige menniske. Der Dauid vaar i lijffs fare / oc kunde ingen sted vere tryg for Kong Saul / Huor from vaar hand da ? Huor trolige befaler hand sig Gud ? Huor hiertelige giør hand sin Bøn ? Men der hand sad vdi fred oc rolighed / følger hand Sathans tilskyndelse / oc syndens begæring / oc bliffuer til en skendelig horkarl / oc gruselig mandrabere. Lige saa er vor art aldelis vd igennem / Der faare haffue wi vel behoff / at Gud / besynderlige i Ecteskab / skal formedelst Kaarssit / holde oss til bage / lige som en wtemder Hest met it hart bidzel / at wi icke skulle følge synden oc Dieffuelens indskiudelse. Fattigdom

Huor til fristelse er nytteligt.

Wi haffue Kaarssit vel behoff.

plager mangen Mand/ men der som hand haffde offuerflødelige nock/da giorde hand ingen mand tieniste. Mangen ligger paa sengen/ vaare hand helbrede / da skulde hand vel vere veluillig nock til at tiene Dieffuelen. Men Kaarsset forhindrer saadant / oc holder hannem smuct i Guds fryct/ oc beuarer hannem fra synd.

Trang oc nød giffue aarsage til at bede.

Der nest/ Driffuer oc Kaarsset oss til at bede oc tro / der som wi ellers / om wi icke haffde fristelse / vel skulde forglemme at bede/ oc intet tencke paa Guds foriettelse/ lige som i denne Historie / dette Exempel vduiser met Jomfru Maria. Haffde der veret offuerflødelige Vijn/ da haffde hun icke bedet sin Søn vor HErre Jesum om hielp / Men efftersdi der fattis Vijn / beder hun / at hand skal dog icke lade de arme Folck komme i saadan foractelse / men hielpe. Oc lige som vor HErre Christus her lader sig høre / oc holder sig / som hand vilde det icke giøre / Saa gaar det end nu / at Gud icke hielper strax / som wi gerne vilde det skulde ske / hand forsøger vor tro / om wi oc ville bliffue faste der vdi / oc icke tuile paa hans løffte oc naadige villie. Der faare skulle wi følge Jomfru Marie Exempel/ oc icke aleniste bede / men oc saa holde hart ved met troen oc haabet. Fordi at alligeuel vor HErre Christus vil intet til sige hende/ saa lader hun dog icke sit haab falde / som mand seer der paa/ at hun befaler Tienerne/ de skulle giøre huad hand biuder dem.

Kaarsset giffuer aarsage til mange gode gerninger.

Det tredie/ Jo større Kaarss oc fristelse der henger paa Ecteskab/ io mere haffue Ecte folck aarsage til/ at beuise huer andre kierlighed oc øffue sig i andre gode gerninger. Der ligger en stor sorge paa Manden / at hand skal føde Hustru oc Børn / oc der slaff megen modgang til / som giør en Mand fraauillig / der som en Quinde da vil / kand hun komme meget bulder aff sted/ Oc effterdi vreden brender/ vil hun end da ruse til met onde oc genstridige ord/ kand hun snart vere aarsage til / at Manden i sin hastighed / slar baade Hustru oc Børn den ene met den anden / oc begynder al iemmer/ Huad skal hun da giøre/ om hun vil giøre en ret god gerning/ som skal vere Gud behagelig ? Hun skal vige / stille Manden met

gode

gode sactmodige ord/ betage hannem sin vrede oc fortørnelse i huad maade hun kand / oc skicke sig venlige met hannem. Saa finder da it got ord en god sted/ oc vrede oc anden synd / som der følger aff bliffuer forhindret/oc Dieffuelens anslag faa icke fremgong/ som gerne vil see / at Hustru oc Hussbonde ere skelactige / at ingen firer den anden/oc at de riffuis oc slidis. Lige saa skal oc Manden giøre der imod. Som Petrus siger / at Quinder ere it skrøbeligt kar/ haffue bløde hierte/ere snare til at fortørne/ saadant skal Manden betencke / oc holde io ocsaa aff veyen / see noget gennem fingre/ høre oc icke høre/ saa kand mand holde enighed/ som bør besynderlige at vere iblant Ecte Folck / oc øffue sig i taalmodighed / som er en drabelig stor dygd.

Huorledis en from Quinde skal skicke sig.

Huorledis en from ecte Mand skal skicke sig.

Der som det skeer at Hustru eller Hussbonde eller Børn/ bliffue siuge / det er oc it stort hart Kaarss. Men huor til giffuer det aarsage? Der til/at du skalt beuise den høyste kierlighed imod din ecte Persone / oc imod dine Børn / som mand seer / at Foreldere ere aldri kierere at deris Børn/mand giør dem aldri mere til gode/end naar som de ere siuge.

Huad vilt du nu klage mere paa Ecteskab? Der henger vel genuordighed hoss. Men er det icke sant? De tien dig altsammen til dit beste / oc er aldelis intet andet/end en Schole / i huilcken wi lære allehonde Christelige dyder oc tuct / huilcke wi ellers uden fristelse aldri kunde lære? Thi der tuinger din nød dig / at du skalt paakalde Gud / holde dig til hans ord oc løffte / oc altid bliffue oc vandre i den befalning paa det reniste/ som Gud lagde dig paa/ der hand sagde / Du skalt elske din Neste lige ved dig selff: Oc der skal alligeuel ocsaa komme redning/hielp oc trøst effter/ at Gud vil omuende din fattigdom/oc giøre der ocsaa Vijn aff vand/oc forvandle enden met glede. See ekon du til/ oc skicke dig anderleds vdi end Verden giør / som knurrer naar det gaar ilde til / hun skender oc bader/ oc søger effter hielp/ huor som hun venter sig hielp/ der vocte du dig faare / See til aarsagen/ huor faare Gud saa griber fat paa dig / Som er / at hand vil affuerie synden / oc holde dig i sin fryct/

Der faare skalt du holde hannem for din naadige Fader/ efftersdi hand saa reffzer dig som sit kiere Barn / paakalde hannem / formode dig det aff hannem/at hand vil visselige hielpe dig formedelst Christum/ Oc bliff saa fast i taalmodighed/ hielp oc trøste din Ecte Persone oc dine Børn / i alle de maade du kant/ Saa skal det gaa som Psalmen siger / Salig er den som fryeter HErren / oc gaar paa hans veye. Du skalt nære dig aff dine henders arbeyde / Salig est du / det gaar dig vel / Din Hustru skal vere som it fructsommeligt vintræ / dine Børn som Olie quiste omkring dit bord/ rc. Thi det er icke aldelis noc at du est kommen i Ecteskab/ du skalt oc vere Gudfryctig / oc biude Christum til dig til Bryllup / saa skal det da følge/at bær du end Kaarssit oc est i fristelse/saa skal dog Gud skaffe dig naadig hielp.

Thi Gud skicker sig anderleds end Verden. Verden giffuer først den gode Vijn/ oc siden den som ringere er. Hun begynder sin ting met dantzen oc springen/oc lader aff met en græde vise. Men Gud begynder met Kaarssit oc fattigdom / oc kommer bag effter met velsignelse oc den beste Vijn / Som der staar i Psalmen: De saa deris sæd gredendis / men de høste ind met glede. Der skalt du venne dig til / oc lad Kaarssit icke forferde dig / men forlad dig visselige der til/ at der skal komme trøst effter. Denne trøst vil Verden icke vente / hun vil strax haffue alting effter sin vilie / men det faar en ond ende. Oc met Christelige Ecte Folck/at alle Christne kaldis det / Den gode Vijn er foruaret indtil det sidste. Oc Johannis i det xvj. I græde nu/ oc haffue bedrøffuelse/ men eders drøffuelse skal omuendis til glæde/ Amen.

En Bøn.

Huorledis Ecte Folck skulle daglige befale sig Gud.

HErre

HErre Gud Himmelske Fader / ieg tacker dig / at du haffuer giffuit mig din naade / oc ladet mig komme i det hellige Ecteskab / oc der met beuaret mig fra synd / Oc ieg beder dig / giff mig din hellig Aand / der mig saa kand ledsage oc føre der vdi / at ieg kand forligis vel met min Ecte Persone / icke giffue aarsage til wsamdrectighed oc vrede / men føre it venligt Gudeligt leffnet / Paa det / at kommer der end fristelse / wi dog stedze kunde befinde din naadige hielp oc velsignelse / opføde vor Børn effter din vilie / oc leffue tilsammen i al Gudelighed / oc endelige formedelst din Søn Christum JEsum bliffue til euig tid salige / Amen.

Den Tredie Søndag effter Obenbarelsens dag /

Euangelion Matthei 8.

OC der hand gick ned aff Bierget / følde der meget Folck effter hannem / Oc see / der kom en Spedalsk / oc tilbad hannem / oc sagde: HErre / om du vilt / da kant du vel rense mig. Oc Jesus racte sin haand vd / rørde ved hannem / oc sagde / Jeg vil giøre det / ver reen. Oc hand bleff strax reen aff sin spedalskhed. Oc Jesus sagde til hannem: See til / at du siger ingen det / men gack hen / oc bete dig faar Presten / oc offre din gaffue / som Moses befalede / til it vidnisbyrd offuer dem.

Oc der Jesus gick ind i Capernaum / traadde en Høffuitzmand til hannem / hand bad hannem / oc

sagde: HErre / min Tienere ligger hiemme / oc er Verckbruden/oc pinis suarlige. Jesus sagde til hannem/ Jeg vil komme/ oc helbrede hannem. Høffuitzmanden suarede/ oc sagde: HErre / ieg er icke verdig til/ at du skalt gaa vnder mit tag / men sig ekon it ord/ saa bliffuer min Tienere helbrede. Thi ieg er it Menniske/ der til met Øffrighed vnderdanig/ oc ieg haffuer vnder mig Stridzmend dog naar ieg siger til en/Gack bort / saa gaar hand. Oc til en anden / kom hid / saa kommer hand/ Oc til min Tienere/Giør det/saa giør hand det. Der Jesus det hørde/ forundrede hand sig/

oc sag-

oc sagde til dem / som hannem efterfølge / Sandelige siger ieg eder / saadan en tro haffuer ieg icke fundet i Israel. Men ieg siger eder / Mange skulle komme fra Øster oc fra Vester / oc side met Abraham oc Isaac oc Jacob i Himmerijge. Men Rijgens Børn skulle stødis hen vd i mørcket / der skal vere graad oc tendegnidzel. Oc Jesus sagde til Høffuitzmanden / Gack hen / dig ske som du trode. Oc hans Tienere bleff helbrede i den samme stund.

I Denne dagis Euangelio holdis oss tuende vnderlige gerninger faare / huilcke der dog giffue enehaande lerdom oc trøst til kiende / Thi at baade den Spedalske oc Høffuitzmanden haffue det hierte til vor HErre Christum / at hand vil hielpe dem / der faare paakalde de hannem / oc bede om hielp / oc det vederfaris dem lige som de ere begærendis. Dette er først en lerdom / at wi ocsaa skulle bede i allehaande nød / oc søge hielp hoss vor HErre Christo / Der nest er det oc en trøst / at hand vil icke lade oss bede forgeffuis / men gerne bønhøre oc giffue oss / huad som oss til siel oc lijff er nytteligt oc got / Dog er det her noget besynderligt met denne Spedalske / at hand saa skicker sin Bøn / oc siger : HErre der som du vilt / da kant du vel rense mig. Oc paa Høffuitzmanden see wi it andet Exempel / Først paa en høy taalmodighed / Der nest ocsaa paa en stor tro oc fortrøstning / efftersdi / der Christus vil gaa met hannem / da acter hand sig icke verdig til saadan en ypperlig gest / oc hand holder Christum for den / som kand hielpe met it ord / alligeuel at hand icke er personlige hoss den siuge Tienere. Oc hand bemercker oc beregner saadant ved sig selff : Jeg / siger hand / er en ringe Herre / oc alligeuel regerer ieg mine Underdane met mit ord oc befalning / Men du haffuer it euigt oc almectigt Ord / met huilcket du formaat alting / Dette er it besynderligt stycke / lige som vor HErre Christus oc roser det besynderlige.

Enehaande lerdom i tuende Historier.

Saa

Lerdom aff dette Euangelio.

Saa er nu denne den rette lerdom aff baade Historier / at wi skulle kiende vor HErre Christum for den / som er der faare kommen til Verden / at hand icke aleniste / vil hielpe oss arme Menniske fra den timelige iemmer / som ligger paa oss for syndens skyld / men ocsaa fra den euige død oc syndē / Der som wi ekon ville anamme hannem for en Frelsere oc Hielpere / oc met denne Spedalske oc Høffuitzmand holde oss til hannem / oc bede hannem om hielp.

Alle Menniske ere ælendige.

Wi arme Menniske see oc befinde alle sammen daglige paa oss selff oc andre / huor mangfoldig angist / nød oc iemmer wi komme vdi / huor aff vort leffnet bliffuer oss surt oc mødsommeligt. Oc alligeuel der er vel skilssmisse paa den legemlige nød / Thi at ere der end nogle siuge / saa er dog den største deel helbrede / ere end nogle fattige / saa ere dog der imod nogle rije / Haffue end nogle wduelige Hustruer oc vanartige Børn / saa finder mand dog ocsaa erlige dydelige Quinder / oc lydige tuctig Børn. Saa ere dog wi Menniske alle sammen / naar wi see til sielens skade oc den euige nød / alle lige / i det / at wi ere alle syndere / oc haffue formedelst synden / fortient Guds vrede / oc den euige fordømelse: Acte wi nu det for it besynderligt liggende fæ / huor som mand haffuer en visser legedom imod legemlig siugdom / Huor meget større oc bedre klenodie er det / at wi haffue visser lægedom imod synden oc den euige død.

Huor mā skal finde hielp imod allehonde wlycke.

Nu staa oc baade stycke i denne dagis Euangelio / Først huorledis oc huor wi skulle søge oc finde hielp imod allehonde legemlige fristelser / oc der nest i huad maade wi kunde reddis fra synden oc den euige død. Oc er ved Naffn denne / At Jesus Christus Guds Søn / født aff Jomfru Maria / oc vndfangen aff den hellig Aand / er der til vdsent aff sin euige Fader / vor naadige oc barmhiertige Gud / til oss arme Menniske paa Jorden / at hand skal bortuende al den forderffuelse / oc føre til oss igen alt det gode / der wi formedelst synden miste i Paradiss / Der faare huo som begærer hielp / vere sig enten i timelig eller euig / legemlig eller aandelig nød oc fristelse / hand skal holde sig til vor HErre Christum / oc begære hielp / der skal hand visselige finde huad som hand haffuer behoff.

Men

Huorledis mand skal bede i allehonde nød.

Men her skulle wi see til den skilssmisse / huilcken den Spedalske lærer oss i sin Bøn. Thi at alligeuel al hielp i timelig oc aandelig fristelse skal aleniste ventis oc forhaabis aff vor HErre Christo / Saa haffuer det dog sin besynderlige skick / huilcken wi skulle bruge i timelig nød oc nødtørfftighed / oc i besynderlighed / huor wi begære at vorde fri fra det euige iemmer / som dette Exempel vduiser her smuct.

Huorledis den Spedalske beder.

Den Spedalske veeg sig intet at haabis til i den vide Verden / som hannem kand hielpe / wden Christus hielper hannem. Der faare setter hand sit hierte oc fortrøstning til hannem / oc beder om hielp / dog saa at hand setter det i hans vilie / Der som du vilt HErre / siger hand / da kant du vel rense mig. Huor faare giør hand dog det ? Der faare / at hand vel veed / at naar Gud kommer offuer oss met sit Kaarss / da men er hand det icke altid ont / som hand vaare vor fiende / eller vilde icke stiøde oss / Men at hand giør det til vore beste / paa det at enten synd skal forhindris / oc den gamle Adam aff liffuis / eller oc at Gud vil prøffue vor tro oc taalmodighed / som hand giorde ved den fromme Job.

Kaarssit er oss nytteligt oc got.

Dette skalt ocsaa du lære / oc tag Exempel aff dine egne Børn. Du est icke der faare deris fiende / du begærer icke der faare at giøre dem ersfløse / eller at sla dem ihiel / om du end tager it riss / oc affuerier nu her / nu der / at de skulle icke vorde enherdige. Thi saadant er dine Børn nytteligt oc got / Fordi at vilde du lade dem haffue deris egen vilie / oc intet sige dem imod / eller straffe dem / da bliffue de idel galie kneffle : Saa skalt du lære / at Gud giør ocsaa met oss / Hand tucter oss met sin dom / som Paulus siger j. Cor. ij. paa det wi skulle icke fordømis met Verden. Hand legger fordi Kaarssit paa oss / at synden skal holdis til bage. Der faare effterdi Kaarssit oc genuordighed er oss offuermaade nytteligt oc forfremmeligt / alligeuel det straffer oss / oc wi gerne vaare fri der fra / oc fordi bede der imod / at Gud skal tage det fra oss / oc forløse oss / Saa skal dog vor Bøn skee / lige som du her hører aff den Spedalske / at du oc skalt sige / HErre / der som du vilt / da kant du vel hielpe mig. Hans

hierte

Huorledis wi skulle bede i timelig nød.

hierte staar fast til Christum / at hand kand hielpe / hand tuil oc intet paa hans vilie / at hand io vil hielpe / Men / der tuil hand paa / om det kand oc vere hans salighed nytteligt / at dette Kaarss skal tagis fra hannem. Der faare setter hand det aldelis i Guds hender / oc siger: Der som du vilt / kant du rense mig / som hand vilde sige / Det giør mig ve / at ieg skal vere i saa maade siug / oc lide denne plage / ieg vilde gerne vere fri der fra / Men huo veed / huor faare Gud haffuer saa lagd dettee Kaarss paa mig / der faare vil ieg sette det i hans vilie oc lade hannem raade / om hand vil hielpe mig aff denne plage / eller lade mig saa bliffue.

Thi det er visselige sant / at wi vdi saa maade icke vide / huad oss er nytteligt oc got / kiød oc blod lader sig tycke / at det er oss nytteligt / naar det gaar oss lige som wi ville oc ynske / Der faare beklage wi oss oc skrige der offuer / naar som det gaar oss ilde. Men huorledis gick det den hellige Paulo / der hand bad imod sin fristelse oc Kaarss? Lad dig nøye der met / sagde Gud / at ieg er dig naadig. Thi det er visselige sant / at mange ligge paa sengen / oc ere siuge / skulde de vere helbrede / da komme de meget ont aff sted. Mange ere fattige / skulde de haffue Pendinge oc gods offuerflødelige / da lode de ingen vere deris lige / Der faare / skulle wi oc i saa maade lade oss nøye der met / at wi haffue en naadig Gud om det end gaar legemet ilde. Oc alligeuel Christus selff lerde oss at bede om det dagelige Brød / oc wi der faare i allehonde nød / skulle trolige bede / oc søge hielp / saa skal dog sagen settis i Guds vilie / saa fremt som det er paa timelig modgang oc genuordighed at giøre / at wi skulle sige / HErre om du vilt / da kant du hielpe / thi du vedst alene / huad mig er nytteligt oc got / ieg veed det icke / Jeg veed vel huad mig er behageligt eller giør ve / huad mig giør glad eller sorgefuld / Men om det er mig got / at du tager Kaarssit fra mig / det veed ieg icke.

Saa skal det gaa stedze oc altid / at wi i allehonde legemlig nød skulle bede / oc søge hielp hoss Gud formedelst Christum / wi skulle aldelis intet tuile paa Guds naade oc barmhiertighed / at hand vil hielpe oss / oc alligeuel / der som det er it legemligt Kaarss / skulle

wi sette det i Guds vilie/ oc sige/ HErre om du vilt / Thi wi ere der visse paa/ at hand vil intet/ wden det som got er / Oc der imod bliffue wi offuermaade offte besuigne / at wi ansee oc holde det onde for got/ oc det gode for ont.

Men er det paa hielp at giøre i aandelig fristelse/ at wi bede om syndernis forladelse / om den hellig Aand oc vort leffnets forbedring / oc om den euige salighed / da skalt du bruge en anden skick til at bede. Du haffuer icke da behoff at sige / HErre om du vilt/ Thi Gud haffuer allrede obenbaret dig sin vilie i sit ord / oc formedelst sin gerning/ at du icke kant eller skalt tuile / at det er io visselige hans vilie / at dine synder skulle forladis dig formedelst Christum/ at du skalt haffue den hellig Aand/ oc bliffue til euig tid salig. Thi huor faare kom Christus paa Jorden ? Huor faare bleff hand pint paa Kaarssit/ oc døde ? Huor faare opstod hand tredie dag fra de døde/ oc foer op til Himmelen ? Er det icke sant ? At det skede oss altsammen til gode/ at wi skulde vorde fri fra synden / oc bliffue Guds Børn/ oc faa den hellig Aand/ oc det euige lijff. Der faare naar du beder om dine syndernis forladelse/ da vocte dig/ oc sig icke/ HErre om du vilt/ da forlad mig mine synder/ Thi du vedst Guds vilie / at hand vil det giøre ellers haffde hans Søn icke bleffuit Menniske/ der faare skalt du saa bede / HErre ieg er en arm Syndere / oc beder dig / at du vilt for din Søns skyld forlade mig mine synder/ oc ieg tuil icke/ at det er din vilie / at du vilt det gerne oc vel uillige giøre/ du est formedelst Christum bleffuen min Fader / du vilt icke/ at ieg skal bliffue fortabet / du vilt at ieg skal leffue til euig tid. Der faare beuare mig eenon i denne tillid / at ieg icke skal tuile der paa / oc at ieg kand saa vere visser paa din naade / etc. At denne Bøn skal saa gaa i en ret fuldkommelig fortrøstning oc tro. *Huorledis wi skulle bede imod den euige nød.*

Thi at lige for denne sag skyld / at wi icke skulde tuile paa syndernis forladelse/ oc det euige lijff/ haffuer vor kiere Herre Christus saa rigelige besørget oss/ Først met det hellige Euangelio/ i huilcket Gud settis frem faar oss / som en naadig Fader/ der saa elste oss *Wi ere visse paa syndernis forladelse.*

arme

arme Syndere / at hand sparede icke sin enbaarne Søn / men gaff hannem i døden for oss. Der nest met den hellige Daab / i huilcken wi paa denne Guds naadis foriettelse / vorde døbte i Faders / oc Søns / oc den hellig Aands nafn / til vore synders affloelse. J tredie maade met nøglene / Naar dine synder tuinge oc giøre dig bange / da skalt du gaa til Kircketieneren / eller om dig trenger i nød / til huilcken Christen du vilt / da haffuer hand befalning aff Christo / at tilsige dig alle dine synders forladelse / saa fremt som du ekon tror det aff hiertet. J fierde maade / met Nadueren / thi der giffuis dig Christi Legeme oc Blod i Brød oc Vijn / at æde oc dricke / paa det du io icke skalt tuile / at det legeme som bleff offret paa Kaarsset for dine synder / er dit eget ligende fæ / oc det blod som bleff vdgydet for alle Menniskis synder / er oc dit eget / at du skalt nyde det til syndernis forladelse / oc trøste dig saa imod fortuiling / vantro / oc i dødzens nød. Der som du nu met hiertet anammer denne foriettelse / der dig skeer i ordet / i Daaben / i Nøglene / oc vdi Nadueren / du troer Guds Ord / oc trøster dig der met / det kaldis da en ret tro / formedelst huicken wi haffue aleniste syndernis forladelse / oc det euige lijff.

Huor mād skal hente syndernis forladelse.

Troen.

Lige nu / som du her seer / paa den Spedalske oc paa denne Høffuitzmand / at de komme til Christum / haffue den tro til hannem / at hand vil hielpe / oc lige som de tro / saa vederfaris det dem / Saa skalt du oc sette dit hierte oc din tro til Christum / holde hans Ord at vere almectigt / oc bliffue fast ved det / som hand siger dig til / oc icke tuile / saa skal der icke aleniste følge forløsning aff den timelige iemmer / oc legemlig frielse (saa fremt det er oss nytteligt / at wi skulle forløsis der fra) men ocsaa aff synden / døden oc helffuedis ild.

Men lige som vor HErre Christus beklager her / at hand icke haffde fundet saadan tro i Israel / Saa see wi / du finder tusinde oc end da tusinde / som forlade sig paa deris gode gerninger / aarden / løffte / faste / lessning / oc tro at de der skulle bliffue salige faare. Men de sig forlade paa Christum / paa hans død oc fortieniste / er

gantske

gantske faa/ Oss tyckis stedze/ at her skal vere nød paa ferde/ synden er for stor / troen skal icke kunde giøre det alene / oc det er alligeuel sant/at de som anamme Christum met en ret tro/oc forlade sig paa hannem/ skulde side met Abraham / Isaac oc Jacob i Himmerige. Oc de / som sig forlade paa deris egne eller andre Menniskis gerninger oc fortieniste / skulle vdstødis / alligeuel at de ere Rijgens Børn / oc haffue en stor anseelse faar Verden / for deris embede oc herligheds skyld. Ved denne dom/siger Christus/ vil oc skal det bliffue. Der faare haffue wi aarsage/at paakalde saa Gud daglige aff hiertet.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som aff besynderlig kierlighed oc barmhiertighed/ haffuer giffuit oss din Søn/ oc ladet hannem vorde Menniske/ oc dø for oss paa Kaarsit/ Giff din hellig Aand i vore hierte/ at wi kunde sette al fortrøstning til hannem / oc tro io saa fast at wi skulle faa syndernis forladelse / oc det euige lijff / som denne Høffuitzmand tror her/ at hand skal hielpe hans siuge Tienere met it ord. Wi haffue io hans ord/ Huo som tror paa mig / skal icke see døden euindelige / Giff ekon/kiere Fader i Himmelen/ at wi kunde fatte det met wtuilactige hierte paa vor siste ende/oc bliffue der fast ved/ Amen.

Den Fierde Søndag

effter Obenbarelsen/Euangelion Matthei 8.

JEsus traadde i it Skib / oc hans Disciple følgede hannem. Oc see / der begyntis en stor storm i Haffuit / saa / at Skibet skiultis oc-saa met Bølgerne. Oc hand soff / Oc Disciplene gin-ge til hannem / oc vacte hannem op / oc sagde / HErre / Hielp oss / wi forderffuis. Da sagde hand til dem / J lidet troendis / hui ere i saa fryctactige? Oc hand stod op / oc truede Værit oc Haffuit / Da bleff det gantske stille : Men Mennisken forundrede dem / oc sagde / Huad er det for en Mand / at Værit oc Haffuit ere hannem lydige?

J denne

I Denne dagis Euangelio hører eders kierlighed/ huorledis vor kiere HErre Christus hielper sine Disciplet i Haffs nød / der som de ellers haffde bleffuit forderffuede oc døde/ om denne hielp haffde icke verit. Thi det vaar nu kommet der til/ at bølgerne vilde strax skiule oc nedsencke skibet. I saadan nød/ som huer mand veed/ forsuinder al Menniskelig hielp/ Der faare giffue oc Disciplene sig til vor HErre Christum / vecke hannem op/ oc bede om redning. Oc lige som de bede/ saa vederfaris det dem/ Vor kiere HErre Christus staar op/ oc truer Værit/ det stiller sig strax/ Oc hand siger til Haffuit: Ti oc lad dig icke høre/ da bleff det stille.

Christus stiller/ staat men.

Alligeuel nu at vor kiere HErre Christus/ vilde redde sine Disciple i denne nød/ oc hielpe dem / Saa giffuer dog Euangelisten til kiende/ at denne vnderlige gerning skulde tiene oc vere nyttelig til noget større oc høyre / sam er der til / at andre Folck skulde ocsaa lære at kiende vor HErre Christum / oc holde hannem for noget mere end it blot Menniske / som ordene giffue til kiende/ at de sige: Huad er dette for en Mand/ at Værit oc Haffuit ere hannem lydige? Thi der vaare wden tuil paa den samme tid meget andet Folck i Skibet / Som huer mand fortuilede nu i den store nød/ oc Disciplene vecke Christum/ oc hand met it ord / stiller Værit oc Haffuit / saadant see oc kiende de / at det er icke it Menniskis gerning / oc at der er Guddommelig krafft i dette Menniske / Thi mand er icke der met beuant/ at Værit oc Haffuit lade straffe sig aff Mennisken/ eller passe paa Menniskens ord. Haffs nød/ siger mand/ er offuer al nød / Thi det er der wmuligt at mand met egen macr kand redde eller hielpe sig / oc Christus hielper alligeuel ekon met it eniste ord/ Hand løffter ekon en finger op imod Værit/ lige som Fader oc Moder vndertiden true deris Børn / oc tie dog stille / saa legger Værit sig strax / Hand straffer Haffuit / som wi straffe Piger oc Drenge i Husit / biuder det vere stille / oc tie/ oc det lader strax aff at suse / skryde oc bruse / oc er altsammen smuct stille/ Saadant/ siger ieg/ vaare de Folck icke beuande met/ at mand kunde giøre det met it Ord. Der faare holde de mere aff vor

Huor faare Christus giorde denne vnderlige gerning.

HErre Christo/end ellers aff it Menniske/de hørde oc wden tuil oc anammede hans ord aluerlige/der andre flere vnderlige gerninger/ skede der effter (som met de besette i Gadara) oc trode paa hannem/ som paa den rette Messiam/ Thi denne er den ypperste fruct/ for huis skyld vor kiere HErre Christus giorde denne oc andre vnderlige gerninger.

Christus en HErre offuer alle Creature.

Der faare skulle wi oc bruge denne Historie der til/at wi der aff skulle lære at kiende vor kiere HErre Christum/ at hand er en HErre offuer alle Creature/ som kand met it ord foruende dem/ oc skicke dem effter sin vilie/at de skulle giøre/icke aleniste det/ der de ere skabte til/ men huad som hand vil/ oc lige som hand skicker det formedelst sit ord. Saa siger Paulus/ j. Corinth. x. Jøderne drucke alle i Ørcken aff den Aandelige klippe/ som effterfølde dem/ huilcken vaar Christus. Huad art oc nature der er i en Klippe/vide wi alle/thi steen er aff naturen haard oc tør. Men der vor kiere HErre Christus vilde/ skulde den haarde tørre Klippe giffue Jøderne vand nock at dricke. Lige saa er det vandens nature/ at det flyder stedze hen/oc beholder sit løb/wden affladelse. Men Christus bryder met sit ord/ det røde Haff sin naturlige art/ at det staar lige som en muer paa baade sider/ oc maa holde sit løb til bage/ indtil Guds Folck kommer igennem. Men der ordens Fiender oc forfølgere komme der effter/da beholder vandet sin nature/falder tilsammen/ oc druckner dem. Lige saa er det Solens nature/at hun stedze oc altid haffuer sit løb/ oc staar icke it øyeblick stille/ Men der Gideon haffuer dag behoff/ skaffer Guds Søn det saa/ at hun skal staa stille. Oc der den Gudelige fromme Kong Hiskia haffde trøst behoff paa sin sotte seng/ skulde Solen løbe til bage/ paa det hand kunde haffue visser forhaabelse at bliffue ved liffuit.

Klippen i Ørcken.

Det røde Haff.

Solē staar stille.

Solen løber til bage

Lige nu/ som vor kiere HErre Christus/ før hand føddis Menniske/brugede saadant/ sine trofaste Menniske til gode/ oc beuisde sig der met som en HErre offuer Creaturene/ paa det hans folck skulde formedelst hannem haffue it vist oc fast haab i al trang oc nød/ effterdi hand kunde giøre Creaturene anderleds/ oc som en

HErre biude offuer dem met it ord/saa loed hand oc see sig met lige saadan herlighed/ der hand leffde paa Jorden iblant oss Mennisken. Stor storm giør Himmelen blandet/ skyfuld/ sort / mørck oc wsynlig/oc at Haffuit bruser/ skryder oc buldrer / O huad haffuit giør fremdelis / huor som det saa bruser / oc faar mact offuer it armt/ælendigt Skib/ der faa eller mang Menniske ere vdi / det seer oc befinder mand huer dag / Været bryder segel oc mast i thu / det driffuer oc blæss Skibet hid oc did/Bølgerne sla til paa alle sider/at Skibet / enten om det er hart inde paa Landet / stødis sønder oc forgaar / eller siuncker ned i grund / oc er wmuligt / at mand kand finde eller skaffe en eniste hielp eller redning. Dette er rettelige/ saa at sige/ værens oc haffsens metfødde oc metgiffne art oc nature.

Men huor faare gaar det icke her lige saa til? Huor faare vender oc legger værit sig? Huor faare bliffuer haffuit stille / oc Himmelen klar oc skiøn/ imod sin art oc nature? Der faare / Jesus Christus Guds Søn vil saa haffue det / Hand truer værit / oc Haffuit lade deris nature fare / oc giør anderleds end deris art er/ Thi der er deris HErre/De ere Suenne oc Tienere/Der faare/om de icke end gerne vilde / saa skulle de dog. Dette skulle wi lære / oc kiende saa vor HErre Christum rettelige / da kunde wi oc saa trøste oss i hannem vdi allehonde nød. De Christnis trøst.

Huad Tiranners art er oc dem er metgiffuit/ vide wi vel/ de giøre huad de kunde / oc passe paa ingen / oc besynderlige naar de bliffue bitterlige vrede paa de Christne/ da gaar det ilde til. De side til bords met dem / lige som Vlffuen naar hand kommer iblant Faar. Der faare befrycte de arme Christne sig / oc vide icke huort de skulle hen. Saa vaar den Keysere Julianus bitterlige grum paa den hellige Biscop Athanasium / oc haffde icke andet i sindet/ end hand snarlige vilde giort hans endeligt. Men den hellige Mand kiende vor HErre Christum / som en HErre offuer alle Creature / der faare passede hand intet paa den Tiran / oc paa hans trusel oc bulder / Hand tenckte / Min HErre Christus er en Tiranner. Athanasius Biscop.

HErre offuer Creaturene / der faare kand hand foruende Creaturene som hannem lyster / Er Julianus i dag en mectig Keyser / oc en grum Tiran / Christus kand snart tage den Keyserlige Krune fra hannem / oc giøre en død krop aff hannem / at hand skal ligge der / lige som it andet døt suin. Som Athanasius oc smuct siger / oc ligner den grimme Keysere ved en sky hun taar sette sig faar Solen / oc holde hendis skin til dage / Men hun fortæris oc forsuinder hastelige / oc den deylige Soel bliffuer ved mact paa den fri obne Himmel.

Dødis nød. Lige skulle wi ocsaa tencke i andre maade / Døden er bitter / oc giør Mennisken fryctactige / Men huad giør en Christen / der kiender vor HErre Christum / for en HErre offuer alle ting? Hand giffuer sig gerne oc veluillige der til / Thi hand veed / at er end døden oss for sterck / oc tager lijffuet aff oss / saa er dog Christus end sterckere / oc en HErre offuer døden / som kand fordriffue hannem met it eniste ord / oc giffue lijff igen. J dette haab far en Christen bort / oc lader den naadige Gud raade faare / huorledis hand skal komme til lijffuit igen.

Pestilentze oc anden siugdom. Lige saa / Naar Pestilentze eller anden siugdom ligger oss paa / da er det naturlige icke andet muligt / end wi skulle forferdis der faare / Thi wi see oc bemercke huad art oc nature saadan siugdom haffuer met sig. Men est du en Christen / oc du lærer aff denne dagis Euangelio / huorledis din HErre Christus er en HErre offuer alle Creature / som kand met it ord legge Værit / oc stille Haffuit / da kant du aldelis intet forferdis / Thi at Pestilentze eller anden siugdom maa vere saa forgifftig oc farlig som hun nogen tid kand / efftérdi du haffuer denne HErre / da haffuer du oc det haab / at hand kand vende alting til det beste / at den skadelige Pestilentze / icke mere skal giøre dit legeme skade / end en loppe / eller it myg / lige som Exempel oc staa faar øyen. Den fromme Kong Hiskias haffde saadan plage i halsen / oc for det hand kunde hielpe sig selff / haffde hand bleffuit borte / Men HERren offuer alle Creature foruender det / at Pestilentze er icke mere Pestilentze / oc forgifftelse

icke

icke mere forgiffttelse / Thi det kunde io icke giøre hannem skade til hans lijff.

J saa maade skalt du lære at kiende vor HErre Christum aff denne dagis Euangelio / saa skalt du kunde trøste dig vdi hannem i allehonde nød / oc der som du end paa dine egne vegne falder i mishaab / skalt du dog vide at søge raad oc vente hielp aff hannem. Men her staar alligeuel it stycke / det skalt du oc icke forglemme. Strax nød kommer paa met storm / oc Disciplene see i huad fare de ere / alligeuel at de ere lidet troendis oc mistrøstige / saa løbe de dog til vor HErre Christum / oc bære deris nød frem faar hannem / oc bede hannem om hielp. HErre / sige de / hielp oss / wi forderffuis. Dette er en stacket Bøn / thi nød er saa stor / at hun kand icke mange ord lide / Men dette skicker sig offuermaade smuct / wi forderffuis / sige de / det er / wi kunde icke redde oss selff / det er alt giort met oss / her skulle wi haffue vor graff oc Kirckegaard i det dybe Haff / Men der faare ville wi icke fortuile / thi / wi haffue dig hoss oss HErre / hielp du oss. Wi skulle oc bede i wlycke.

Dette siger ieg skulle wi lære / oc naar det gaar oss ilde / icke holde munden til / men lade hannem vijt op / oc skrige trøstelige om hielp / lige som Apostlene giøre / saa skal det da følge der effter / at soffuer end Christus / oc stiller sig lige som hand viste icke huorledis det gaar oss / saa vil hand dog vaage op / stille Værit / oc hielpe oss / som wi haffue alleuegne offuermaade mange trøstelige oc deylige foriettelser / i den xci. Psalm. Hand kalder paa mig / saa vil ieg bønhøre hannem / ieg er hoss hannem i nød / ieg vil riffue hannem vd. J den xxv. Psalm. Den som setter sit haab til HErren / skal icke beskemmis. J den ij. Psalm. Salige ere de som tro paa hannem. Johan. xiiij. Huad som i bede vdi mit Naffn / det vil ieg giøre. Johan. xvj. Sandelige / sandelige / ieg siger eder / Der som i bede Faderen om noget i mit Naffn / da skal hand giffue eder det. Beder da skulle i anamme / at eders glede skal vere fuldkommē. Saadane forjettelser skulle wi tencke paa / naar som wi bede / oc opuecke troen der met / Thi at som wi høre her aff Christo / huo som vilde bede / oc der Forjettelser om vor Bøn.

hoss icke vente visser redning/ hand skulde vel bede forgeffuis. Oc i Marco straffer hand Disciplene / oc siger / Huor er eders tro? Som hand vilde sige/ Huo som kand sette sit hierte til Guds naade oc barmhiertighed/oc tro/ at Gud vil redde oc hielpe / hannem skal intet ont vederfaris / Thi Gud kand ingen forlade / som tror paa hannem/oc formoder sig alt got aff hannem.

Beslutning.

Denne er nu den almindelige lerdom der wi skulle lære aff denne dagis Euangelio/som er/at wi skulle kiende Christum for en HErre offuer alle Creature / oc der faare sette vort hiertis tro oc haab til hannem/i al genuordighed oc nød/oc lade intet forserde oss/ Fordi/ At det er vor Herre Christo ekon paa it blot ord at giøre/saa skulle Creaturene foruende oc foruandle sig/ oc icke aleniste icke vere de Christne skadelige/ men oc saa tiene dem/Som den skiøne stille Himmel / oc det rolige Haff her skulle hielpe til / at Disciplene oc andre kunde komme til landet igen / Wi haffue oc vor Bøn/ som er en stor fordel til saadant / Formedelst hende vil Christus lade vecke sig / oc hielpe oss / Denne er den rette oc ypperste lerdom aff dette Euangelio.

Den Christelige Kirckis billede.

Der nest holder denne Historie oss it offuermaade deyligt billede faare / huorledis det haffuer sig met det gantske Christelige Kircke oc huer Christen besynderlige / Thi Kircken er i Verden/ lige som it Skib paa det vildene Haff / Som Historier nock giffue til kiende / at Sathan stedze oc altid / haffuer opuact allehonde wrolighed imod Guds folck / ocført dem megen wlycke paa. Abel motte lide forfølgelse aff sin Broder Cain/oc paa det siste lade aldelis ihielsla sig. Abraham motte lide offuermaade meget iblant Hedninge i det Land Canaan oc vdi Egypten. Oc hans Effterkommere bleffue offuermaade hart fortrengd aff Pharo / Der effter seer mand stedze oc altid / Huorledis de haffue veret bestedde i mangfoldig trang oc modgang/oc Verden haffuer paa det høyste beflitet sig/at forderffue/ ødelegge oc til intet giøre dem / intil Christus kom da endelige/oc foruende Jødedomet/ oc formedelst Euangelions ny lerdom/kallede ocsaa Hedninge til sit Rige. Men der met

bleff

bleff icke end nu forfølgelse / storm oc det brusende Haff affstyrede/ Sathan bleff end da vredere / fortengde Kircken icke aleniste met suerd / men ocsaa met allehonde Ketteri / forderfflig lerdom/ falsk Gudstieniste / oc anden forargelse / som det da end oc paa denne dag er til syne / Huo som nu begærer at see Kirckenis eget oc rette billede / hand skal tencke paa it Skib i it brusende Haff / huilcket værit driffuer hid oc did / frem oc til bage / oc bølgerne offuerfalde det oc sla der ind / oc er i alle øyen blick befryctende / at det skal velte om/ siuncke nedg/ oc gaa til grunde.

Christus haffue megen fristelse.

Oc lige/ som det er met Kircken/ saa er det oc met huer Christen besynderlige / Thi det gaar / som Paulus siger / Huer som vil leffue Gudelige i Christo/ den skal lide forfølgelse. Item vdi Apostlernis gerninger i det xiiij. Wi skulle formedelst megen bedrøffuelse gaa ind i Guds Rijge / som Paulus oc selff siger om sit eget Exempel/ ij. Corint. vj. oc xj. Huad angest/ nød oc fare hand motte vere vdi/ Vndertiden er der brøst paa vor nering / vndertiden paa sundhed oc helbrede/ nu kommer oss her/ nu der en wlycke paa/ ia end der for wden at det er bekiendelsens oc troens rette art / at Verden oc Dieffuelen huercken kunde eller ville lide hende / Huad er end da der til met for ælendighed oc iemmer induortis i Menniskens samuittighed? Thi synden huercken soffuer eller er stille / Dieffuelen met sin tilskyndelse lader oc icke aff / der haffuer mand da alle hender fulde oc mere end nock at giøre / at mand kand paa alle sider tage vare oc see sig om.

Nu dømere fornufft dog saa / at skulde nogen vere fri fra modgang / da skulde Gud spare sin Kircke oc sine trofaste Menniske/ Men der finder det sig tuert imod / at strax mand holder sig til vor HErre Christum/ traader ind i Skibet met hannem/ oc kommer vd paa Haffuit / da begyndis storm / Oc det er vist / at vaare Christus icke i Skibet/ da skulde Dieffuelen vel vere til freds/ oc icke opuecke storm. Huor faare tilsteder nu Gud saadant? Hui lader hand det ske? Huor faare pinis oc plagis den arme wskyldige fromme Job / oc de andre arge skalcke gaa fri oc frelse hen/

Ja de haffue end gode dage der til met / oc huad deris hierte begærer?

I. Suar / Gud vil der faare haffue sin Kircke vnder Kaarssit / at hun skal icke vere tryg / men holde sig stedze i ret Penitentze / kiende synden / som end nu leffuer i legemet / imodstaa oc ihielsla hende / Thi baade stycke ere sande / der som Kaarssit icke trengde oc tuingede oss / bleffue wi wkyske / kiedefulde oc trygge / oc synden kunde haffue sin fremgong / driffue oc føre oss lige som hun vilde selff / Dette forhindrer nu Gud i saa maade / at wi lære at kiende vor ælendighed / beklage oss faar Gud / vocte oss fra ont / vere Gud lydige / stadige i troen / bede stedze oc sette vort haab til hannem / Denne er den ene aarsage.

II. Den anden er / efferdi Kaarssit trycker oc tuinger oss / oc wi bemercke oc befinde / at wi icke kunde redde eller hielpe oss selff / da obenbarer Gud der met sin mact oc herlighed / oss til trøst / oc Dieffuelen til spaat oc beskemmelse / at wi skulle end alligeuel i allehonde wlycke oc fristelse ture det vd oc bliffue ved mact / oc Dieffuelen skal afflade met skamme / oc intet vdrette. Lige som Christus siger til Paulo / at hans krafft er mectig i de skrøbelige / det er / naar det kommer der hen met oss / som det kom her met Disciplene / at wi ere i lijffs fare / da vil Gud lade see sin mact / oc sige / Ney / du skalt icke bliffue forderffuit / du skalt faa hielp oc redning / oc tradz din fiende / at hand skal affuerie det.

Det synis offuermaade vnderligt i denne dagis Euangelio / at vor HErre Christus / der nøden vaar størst / oc lijffs fare faar øyen / spør end da sine Disciple at / oc siger / Huor faare ere i saa fryctactige? Der vaar io aarsage nock til / at deris glæde motte forgaa / oc sorgen formeris. Haff oc Vær gaffue sig saa til kiende / at det vaar wmuligt andet / end de skulde fryct sig / Thi al Menniskelig hielp vaar da aldelis wduelig / oc det haffde veret at breyde oc foruide dem / om de haffde leet / eller giort sig glade i saadan fare / Huorledis kommer da vor HErre Christus til saadan wskickelighed / at hand straffer dem / for de ere saa fryctactige? Soffuer hand

da aff druckenskab? seer eller hører hand icke da / huad der er for it væsen? O ia / hand seer oc veed det offuermaade vel / at den fare er stor / oc at det er icke i de arme Menniskis formu / at de kunde hielpe sig selff / Men hand vil icke at de skulle bliffue hoss saadane tancker / ehuor skrøbelige oc ælendige de ere / Hand vil at de skulle see oc betencke / huad krafft oc formu hand haffuer / at hand er en HErre offuer vær oc vand / offuer døden oc liffuit / offuer Konger oc Keysere / offuer rijgdom oc fattigdom / oc at det skal altsammen gaa effter hans Ord oc vilie. For denne aarsage skyld / vil hand / at de skulle vere frimodige / oc trøste sig io saa meget i hannem / som de for deris vanmectigheds skyld suarlige befrycte sig. At baade stycke staa saa tilsammen / At wi først skulle lære huorledis wi ere skrøbelige oc ælendige / oc paa vore egne vegne gantske oc aldelis fortabte oc forderffuede / Thi Gud legger Kaarssit paa oss at wi skulle lære saadant / Der nest skulle wi ocsaa lære formedelst vor HErris Christi krafft / at trøste oss oc vere faste i haabet / Thi hand vil / som sagd er / da bruge oc lade see sin krafft oc styrcke / naar som wi ere skrøbelige / oc fortuile paa vor egen styrcke oc krafft. Der faare skalt du lære / At der vil komme storm / om du traader ind i Skibet met Christo. Oc effterdi du haffuer Christum hoss dig / da skalt du icke falde i mishaab / kalde paa hannem om hielp / hand vil hielpe oc redde dig / lige som hand haffuer altid reddet oc hulpet sin Christelige Kircke oc alle Helligen. Det forlene oss Gud Fader / Søn / oc den hellig Aand / Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som aff dit faderlige oc gode raad / skickede oss dine Børn her paa Jorden vnder Kaarssit / oc lader komme allehonde storm offuer oss / at affuerie synden met / oc forfremme oss i troen / haabet oc vor Bøn /

Wi bede dig/ at du vilt forbarme dig offuer oss/ høre vor Bøn i allehonde fristelse oc nød / oc hielpe oss naadelige/ paa det wi kunde kiende din naade oc faderlige bistand / oc loffue oc prise dig/ met alle dine Helligen til euig tid/ du som met din Søn oc hellig Aand/ est alene den euige almectige Gud/ Amen.

Den Femte Søndag effter Obenbarelsen/ Euangelion Matthei 13.

HImmerijges rijge lignis ved it Menniske/ som saade god Sæd i sin Ager. Oc der Folckene soffue/ kom hans Fiende/ oc saade klinte iblant hueden/ oc gick bort. Der Sæden voxte nu/ oc bar fruct/ da syntis ocsaa klinten. Da ginge Tienerne til Hosbonden/ oc sagde: Herre/ saade du icke god Sæd i din Ager? Huor aff haffuer hand da klinte? Hand sagde til dem: Det giorde Fienden. Da sagde Tienerne/ Vilt du da/ at wi skulle gaa bort/ oc luge dem aff? Hand sagde/ Ney/ Paa det i skulle icke til lige rycke hueden op met/ der som i luge klinten aff/ Lader dem baade voxe tilsammen/ indtil høsten. Oc naar det er tid at høste/ vil ieg sige til Høstfolcket/ Sancker først klinten tilsammen/ oc binder dem i knippe/ at mand kand opbrende dem/ Men samler hueden ind i min lade.

I Denne dagis lignelse ere besynderlige try stycke at mercke. Det første er en lerdom / hueden det kommer dog / at ocsaa iblant de Christne (som haffue Guds Ord/ den rene gode Sæd / der intet ont kand voxe aff) ere saa mange onde Menniske/ som foracte Guds Ord / leffue i forargelse/ oc paa det siste bliffue fordømde der faare. Det andet er oc en lerdom / huorledis mand skal skicke sig der met/ Som er/ at der skal ingen bruge mact oc vold i Kircken/ oc arbeyde paa at affuerie saadan forderffuelse met suerd. Det tredie er en aluerlig formaning / at huert Menniske skal giffue vel act paa sig selff / oc vocte sig fra den onde Sæd oc klinte/ efftherdi dette endeligt skal vere vist / at saadan klinte skal formedelst Guds Engle oprycķis / oc kastis i ildonen vdi Helffuedis lue.

Euangelij delelse.

Om

Om det første stycke er det fast oc vist/at det er en stor oc gru-selig forargelse / som stedze oc altid henger hoss Euangelio / at saa mange arge skalcke skiule sig der vnder / Thi Daaben / Predicken/ HErrens Naduere/ oc Absolutio / gaa almindelige/ Huo som det begærer hand kommer der til / der foruisis ingen fra / wden de som icke selff haffue lyst der til / eller oc saa formedelst groffue vduortis forargelser giffue sig til kiende / at de icke begære at vere Christne/ Ellers lader mand huer mand komme til Daab / til Predicken/ til Sacramentet oc faa affløssning. Nu er det oc vist oc faar øyen/at iblant dem som ere døbte/gaa til Predicken / anamme Sa-cramentet oc Absolutio / ere offuermaade mange / som ere wden troen/oc i saa maade holde sig som wchristne/ at de lade synden raa-de/de leffue som dem lyster selff / oc sette Guds fryct aldelis til bage/ Fordi at ere de icke end obenbare horkarle/mandrabere / tyffue / oc i andre maade saadane/huilcke Verdzlig Øffrighed skal straffe met suerdet/ saa ligge de dog i anden forargelse/ som icke synis saa straf-felig faar verden/De ere løssactige met ord/surfittige i deris handel/ wflitige hoss Guds Ord / wactesomme i Husstuct met tiunde oc Børn/oc end vel forargelige der til met/ oc brødige i saadant mere/ oc wi see/ disse vere / for meget daglige faar øyen / at saadant forar-gelse gaar mangfoldelige.

Iblant de Christne ere mange arge skalcke

Her er nu spørssmaal / Hueden kommer det dog ? Lære de det dog icke i Kircken ? Høre de dog meget anderleds aff Predicke stolen ? Huor faare bedre de sig icke da ? Skal da den gode Sæd vere wnyttelig/oc icke bære fruct ? Huad er det da for en sæd/der saa ond fruct voxer aff ? At det gaar saa ilde til i det Verdzlige Regi-mente/alligeuel at Øffrighed er flitig oc from. Item/at Børn ere fortredelige oc wlydige/ alligeuel at Fader oc Moder ere aluerlige met tuct oc straff / Det er icke saare vnderligt/ Thi mand haffuer icke der den rette lerdom/der mand helbrede/oc rettelige giøre hierte-ne fromme met / Men i Kircken haffuer mand Guds Ord / den rette gode sæd / som alt got voxer aff / Denne sæd er icke alene / den hellig Aand er der hoss/ huilcken der bereder hiertene lige som en

ager/ at ordet kand rodfestis / oc bære fruct. Der er det vnderligt offuer alle vnderlige ting/ at der ere end da nogle hierte/ ia meste delen / som anamme saadan sæd / de høre Predicken oc bruge Sacramente/oc bære alligeuel ingen god fruct.

Huor aff kommer det nu ? Verden kand icke andet / hun giffuer den gode Sæd/Guds ord skyld/ Som wi see oc fornemme. Saa blinde ere vore modstandere / Papisterne icke / de see ganske vel / huad forargelse der findis hoss Euangelio/ at huer mand er gerig/riffuer/slider oc skraffuer at sig / søger sin egen fordel/bruger aager/leffuer i hoffmod oc offuerflødighed met kleder / mad drick/ bygning / At mand bespaatter Gud / bander gruselige / leffuer i wkyskhed oc bedriffuer hoer/liuger / bagtaler / etc. Saadant / siger ieg/see Papister gantske vel /at det brugis lige saa vel hoss oss / som rose oss aff Euangelio / som hoss dem / Men de ville icke / ia de kunde icke see aarsagen/huor aff det kommer. Thi der fare de wbesindelige til / oc sige / at det er vort Euangelions fruct / Vaare lerdommen god / da skulde der vel følge bedre fruct aff / Oc det er i sandhed saa / at saadan forargelse giøre Euangelio stor skade/ Huor mange tusinde oc end da tusinde ere de / som bleffue Euangelij fiender for Bøndernis oprør/ Fordi de hulde faare / at saadan fruct voxte aff Euangelio. Oc efterdi de hade wfred oc oprør / som tilbørligt er / da ere de ocsaa Euangelij fiender der faare. Men de giøre saadant offuermaade wtilbørlige / Thi du skalt høre huad vor HErre Christus dømre der om / oc huad aarsage hand setter frem / at der voxer megen klinte paa den ager / som icke bleff saat andet end god sæd vdi.

Fornufft giffuer oc det skyld.

1\. Aarsage til al forargelse.

Fienden/siger hand/giorde det/der Folckene soffue / oc hand gick bort. Der haffuer du tuende aarsager / der skalt du lade bliffue det ved / oc betenck dig io / at du falder icke i synd / om du drager det hellige Euangelion/den gode sæd/met ind / oc laster det wtilbørlige. Folckene/siger vor HErre Christus/ soffue/ det er/ de ere icke vogne oc flitige / de sla sig saa dybt i Verdens handel oc omhyggelighed/ at de der offuer forglemme Euangelion / den gode sæd / oc giffue

sig

sig icke stunder / at tencke flitelige der paa. Dette er en offuermaade stor forderffuelse. Thi at tager mand icke flitelige vare / da haffuer Tyffuen aarsage til at stiele. Der faare forsømer vor fiende / Dieffuelen sig oc icke lenge / naar som hand seer at du soffuer / da haffuer hand vundet / Thi der er ingen som begærer at affuerie oc staa hannem imod.

Dieffuelen saar stor klinte.

Huad er da hans art? Hand saar klinte i ageren / der den gode sæd er vdi / det er / hand laacker oc driffuer til synd / oc der følger saa aff en liden ringe begyndelse / en stor drabelig skade / oc aff en liden gnist / en suar ild / huilcken ingen kand slycke / Mangen gaar hen / oc tencker / Mand Predicker i dag det Euangelon / ieg veed oc forstaar det vel tilforn / ieg haffuer offte før hørt det / ieg vil nu paa denne tid bliffue hiemme / bestyre baade it oc andet / som mig ligger ocsaa mact paa / oc hand lader sig tycke / at der følger icke besynderlig skade aff / om hand gaar icke end til Kircken. Men huad skeer der? Mand vennis der saa smuct til io lenger io mere / at mand paa det siste lader sig tycke / mand haffuer icke mere Predicken behoff / de foracte Predicken / Predickere / Kircken / oc forsomligen til at bede / oc anden Christelig øffuelse / Oc in summa / der bliffue gode skiødisløse / groffue forredere aff / i huilcke der er icke en gnist Guds fryct eller kierlighed vdi / som de oc beuise det i deris handel / oc lade sig end alligeuel tycke / at de ere gode Christne / oc vide huad en Christen bør oc skal vide.

Guds ordis foractelse.

Lige saa soffuer oc en anden / det er / hand tager sig icke Guds ord / oc huad mand Predicker i Kircken besynderlige til / hand haffuer sin handel oc hussorge / der mener hand / at hand skal tage vare paa / Det begiffuer sig at hand søger i dag omkring / oc kiøber eller selier sig til fordel / saa legger hand sig effter / at hand kand ocsaa giøre i morgen / oc hand elsker saa vinding / at der faar ingen mand ret / eller skel aff hannem mere. Haffuer hand taget sex eller siu aff hundrede / da betracter hand / huorledis hand kand komme til at tage otte eller thi / Saa voxe klinter i store hobe / Oc saadant er icke Euangelij skyld / Du hører oc lærer det icke aff Predicken / Dieffuelen

Gerighed.

saar det himmelige ind i dit hierte blant den gode sæd / oc du soffuer/giffuer icke act der paa/oc lader det saa voxe op. Dette ere groffue Exempel/huilcke mand seer daglige/huorledis de ere almindelige iblant Folck/Jeg tier/huad Sathan ellers begynder i hiertet met tancker / at Folck vorde trygge / haffue icke Gud faar øyen/ leffue i had oc affuind/ icke beuise nogen kierlighed eller troskaff/ etc. Altsammen det ene met det andet kommer aff den skendige Sathan/ hand saar klinte i hiertet/ naar Folck soffue.

Huorledis skal mand nu skicke sig? Skal mand tage saadane falske Christne ved halsen / oc aff liffue dem? oc affuerie i saa maade forargelse / oc tencke til / at mand kand haffue idel fromme Christne i Kircken / at ingen arge skalck skal kunde skiule sig der vnder/ som den Kettere Nouatus/ oc andre haffde i sinde? II. Huorledis mand skal affuerie forargelse.

Suar / Gud haffuer thu Regimente / de skulle altid bliffue ved mact/huert i sin gerning/oc ved sin befalning/ Det Verdzlige befalede hand suerdet/ at mand skal aff liffue oc borttage obenbare forargelige Folck/ som ere/ Mordere/ Tyffue/ Horkarle/ etc. Det Aandelige eller Kirckenis regimente haffuer hand icke giffuit suerdet/men ordet/Huo som icke vil vende sig der til/ den skal mand wdelycke aff menigheden / oc holde hannem for en Hedning/ indtil hand gior Penitentze / oc omuender sig. Saadan aluerlighed vil Gud at der skal til lige brugis i baade Regimente / imod obenbare forargelse. Men hand vil at suerdet skal vere Kircken eller predicke Embedet aldelis forbudet. Der faare bliffue de vel wstraffede her paa Jorden / som kunde skiule skalcken / oc met it falskt skin holde sig frem blant de Christne. De giøre det icke saa aldelis grofft oc obenbare / at Verdzlig Øffrighed kand met suerd / eller Kircken met band affuerie saadant / der faare homple de met hen / Men det skal icke altid saa bliffue. Paa den yderste dag / siger vor HErre Christus skal hueden skillis fra klinten/ oc klinten kastis i en ildonen / Der skulle wi spare det hen / oc holde stille met henderne / Thi wi motte ellers ruske hueden op met. Wi ere alle brødelige/ det kand snart skee/at wi kunde falde/ Oc der faare skal mand icke strax Kircken embede.

handle for meget strengelige/ som Disciplene giorde den gong / der de vilde at der skulde falde ild ned aff Himmelen/ oc forderffue Menniskens / Ney / mand skal vere taalmodig/ oc vente forbedring. Thi at feil end det haab oss/ oc Mennisken forherdis i synd/ saa skulle de dog vel faa deris dom oc straff at finde / oc gruseligere end wi kunde ynske dem/ Der skulle wi lade det bliffue ved/ oc icke bruge noget met mact eller velde / Thi der bør icke at brugis velde i Kircken/ men taalmodighed imod Syndere / oc forhaabelse til forbedring/ Huo som vil misbruge saadan taalmodighed / hand giør sig selff størst skade / Der skal mand lade det bliffue ved / Dog / som før er sagd/ huor forargelse er obenbare/ oc stor/ der skal Kircken affuerie met Band / oc Verdzlig Øffrighed met suerdet/ Denne er den anden lerdom.

III. Formaning.

Nu ville wi tage denne formanelse faar oss / Vor HErre Christus beslutter denne lignelse met disse ord / Lige som mand luger skarnurter vd / oc brender dem met ild / Saa skal det oc gaa i denne Verdens ende / Menniskens Søn skal vdsende sine Englene/ oc de skulle sancke al forargelse aff hans Rijge / oc dem som giøre wret/ oc de skulle kaste dem i ildonen / der skal vere graad oc tendegnizel. Da skulle de Retferdige skinne i deris Faders rijge. Huo som haffuer øern at høre met/ hand høre.

Wi ere trygge oc tracte ekon effter det timelige.

Den fromme HErre seer vel huad oss fattis. Oc effterdi Sathan er oss saa bitterlige hadsk / oc sledsker stedze effter oss met flinte/ da vaare det vel nødtørfftigt/ at wi vaare flitige oc vogne / oc hulde trolige ved met vor Bøn / at wi icke skulde met baade hender/ fødder / øyen oc øern / stinge oss i det timelige leffnet / oc vdi den Verdzlige handel/ at wi stedze kunde met det høyre øye see op i Himmelen/ høre Gud oc hans Ord met det høyre øre/ omgaass i det aandelige met den høyre haand oc høyre fod/ oc lade oss nøye / at det venstre øye kand see paa Jorden/ det / venstre øre høre Mennisken / den venstre fod oc haand omgaass i det timelige / Men lige som Suin legge dem i skarn met den gantske kraap / saa giøre wi oc almindelige met det timelige / Wi tencke aldelis intet paa det trofaste raad/

at Christus siger/ Atspørrer først Guds rijge / saa skal det andet alt-sammen tilfalde eder / Men der haffue wi sorge faare / at skulde wi besynderlige oc mest omgaaff met Guds rijge / da skulde wi bliffue stackarle. Der faare giøre wi lige som daarer / wi lade det euige fare/ oc bekumre oss met det timelige. Wi henge samuittigheden op offuer døren/ oc miste det euige/ Oc efterdi wi holde saa huss/ at Verdzlig Øffrighed icke kand straffe oss met suerdet / ere wi trygge oc frimodige / oc tencke det haffuer icke nød / wi følge vor egen lyst oc begæring/ wanseendis / at ordet lærer oss at frycte Gud / oc elske vor neste.

Der aff kommer det at vor HErre Christus rober saa al-uerlige/ at hand siger/ Huo som haffuer øern at høre met / hand hø-re. Lige som hand vilde sige / For Guds skyld verer dog icke saa trygge/ Der er Verdzlig Øffrighed i Verden/ som haffuer suerdet. Min Kircke haffuer noglene til Himmerige/ met huilcke hun kand lade op oc lycke til/ Men Verdzlig Øffrighed oc min Kircke skulle icke kunde affuerie oc forhindre alle arge Skalcke/ Der skulle man-ge holde sig frem iblant de Christne/ oc alligeuel de end ere Wchrist-ne / skulle de dog homple hen met wstraffede / fordi at de giøre det hemmelige/ oc icke for graafft eller obenbare / Oc ieg vil selff til en tid see til/ oc vente forbedring. Men lader saadant icke besuige eder/ Tencker der faare icke at straffen skal til euig tid bliffue borte / Thi høsten stunder end nu til/ der skal Gud icke bruge Menniske til/ men de hellige Engle skulle stille huede fra klinte/ Oc tage aldelis bort al forargelse. Nu gaar det saa til/ at Mennisken see det icke altsam-men / mand kand besuige dem / du maat giffue dig vd for en Chri-sten/ oc ingen kand see dig ind i hiertet. Men en anden tid / som er paa den yderste dag skal det gaa anderleds til / du skalt icke kun-de besuige Englene / de skulle smuct finde dig du skalt icke da hom-ple saa hen / som du giør nu / Du est 10 døbt / du gaar til Predicken oc til Sacramente / denne kaabe skal dig at mand icke kand see skalcken. Men huo som haffuer øern at høre met/ hand høre/ Saadane falske Christne skulle faa helffuedis ild til løen/

Den yder-ste dom.

klinten skal kastis i ildonen/ oc de retferdige skulle skinne i deris Faders Rijge / lige som den klare Soel / Dette skalt du høre/ dette skalt du tro/ Skicke dit leffnet effter denne lerdom oc tenck til at du kant vere en retsindig/ oc icke falsk Christen / du skalt icke kunde dølie dig euindelige / eller skiule saa altid skalcken.

Denne er nu vor kiere HErris Christi trofaste formaning / i huilcken hand holder oss den tilkommende dom faar / paa det wi betiden skulle skicke oss der til/ oc icke met Verden vere trygge/ Men efterdi wi vide/ at Fienden er icke stille/ oc begærer at forhindre den gode sæd/ da skulle wi først vere flitelige oc vogne / oc icke lade Verdens handel voxe offuer / eller tage hiertet aldelis ind / men i alting see til ordet/ oc holde oss der til. Der nest / at wi ocsaa icke skulle vere forsømelige til at bede/ oc robe til Gud/ at hand vil beuare oss/ affuerie Fienden/ holde oss naadelige ved sit ord/ oc i sin fryct/ vocte oc redde oss i alle fristelser. Huor som disse thu stycke komme saa baade tilsammen / at du beder / oc holder dig til ordet / der skal Fienden affstyris / at hand icke skal kunde giøre skade / Lige som en Tyff drister sig icke til at gaa i it fremmet huss naar som hand veed at Folckene end nu side / oc ere vogene / hand bier indtil huer mand er i senge/ oc der er icke liuss lenger tent i husit/ da kand hand vdrette sin handel/ oc bruge sit tyffueri.

Beslutning.

Der faare skulle wi først tacke Gud aff hiertet / at wi haffue hans hellig Ord/ den rette gode sæd / Der nest skulle wi ocsaa bede/ at hand vil holde oss der ved oc affuerie Fienden/ Det tredie er/ at wi skulle vere vogne/ holde oss i Guds fryct oc til hans Ord/ oc acte saadant for det høyste ligende fæ / der oss ligger meget mere mact paa end paa al Rijgdom oc Pendinge / ia oc mere end paa lijff oc legeme/ Huo dette giøre/ hand haffuer salige ørn/ oc kand vente sig den tilkommende salighed formedelst Christum. Men de andre / som gaa trygge hen / oc icke ville høre eller følge / skulle paa den yderste dag høre en gruselig dom / Der beuare oss vor naadige Gud oc Fader i Himmelen fra / for sin elskelige Søns skyld / oc hielpe oss formedelst sin hellig Aand / at wi kunde flitelige vaage oc bede / oc bliff-

bliffue hoss den gode Sæd / huis fruct der varer euindelige/ AMEN.

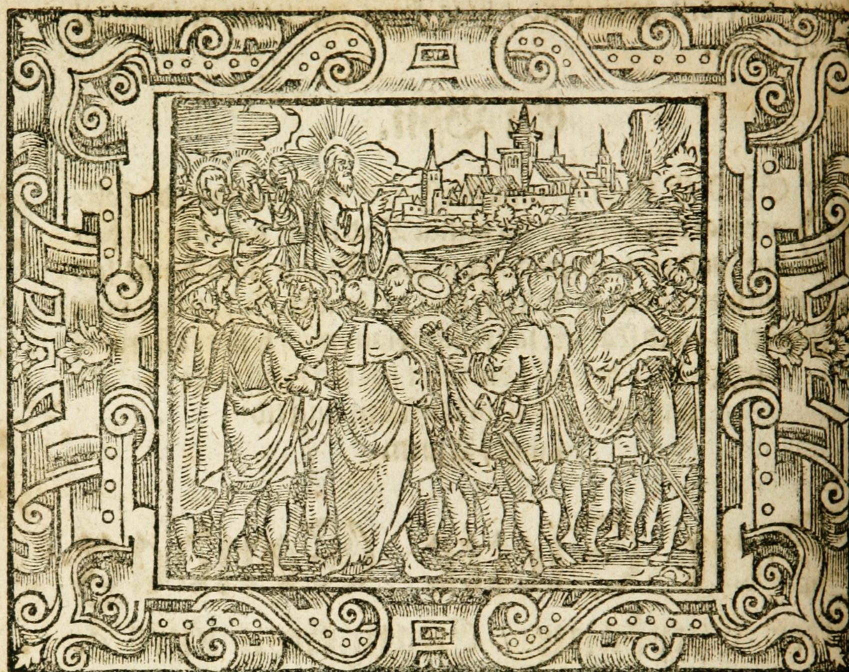
En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi tacke dig/ at du haffuer saat den gode sæd dit hellige Ord i vore hierte oc wi bede dig / at du vilt formedelst din hellig Aand / lade denne sæd bliffue leffuende i oss / oc bære fruct / oc beuare oss fra den onde Fiende/ at hand skal icke saa klinte iblant met / beuare oss fra tryghed/ oc holt oss i din fryct / oc hielpe oss i alle fristelser/ indtil wi bliffue til euig tid salige / Amen.

Den Siette Søndag

effter Epiphanie / Euangelion Luce 9. Om vor HErris Christi forklaring paa Bierget/ Oc effterdi denne Søndaa kommer saare sielden / skal mand alligeuel Predicke denne Historie paa en anden bequem dag/ som Trinitatis/ eller en anden dag.

OC det begaff sig otte dage effter denne tale/ at hand tog til sig Peder / Johannem oc Jacobum/ oc gick op paa it Bierge at bede. Oc der hand bad/ bleff hans ansictis skickelse anderleds/ oc hans kledebon bleff huid oc skinnendis. Oc see/ tho Mend talede met hannem / som vaare Moses oc

Elias / de obenbaredis i klarhed / oc talede om den vd-
gang/ſom hand ſkulde fuldkomme i Jeruſalem Men
Peder oc de ſom vaare met hannem / vaare fulde aff
ſøffn. Oc der de vognede op / ſaae de hans klarhed / oc
de tho Mend ſtaa hoſſ hannem.

Oc det begaff ſig / der de vigede fra hannem/
ſagde Peder til Jeſum : Meſtere/her er got at vere/ la-
der oſſ giøre tre bolige/dig en/Moſi en/oc Elias en/oc
hand viſte icke huad hand ſagde. Oc der hand talede
ſaadant/kom en ſky/oc offuerſkuggede dem/ Oc de for-
ferdedis/der ſkyen drog offuer dem. Oc der falt en røſt
aff

aff skyen/ som sagde: Denne er min elskelige Søn/ hannem skulle i høre. Oc i det saadan røst skede/ funde de Jesum alene. Oc de tagde stille oc forkyndede ingen intet i de samme dage/ aff det de haffde seet.

Denne Søndag haffuer intet besynderligt Euangelion/ der faare ville wi tage den herlige Historie faar oss/ huorledis vor kiere HErre Christus bleff forklarit paa Bierget/ der hand giorde sin Bøn/ Fordi at alligeuel denne Histori er meget for høy/ oc wi icke kunde fuldkommelige forstaa hende her i dette ælendige leffnet/ saa giffuer hun dog en besynderlig nyttelig lerdom/ oc der til met en herlig trøst/ huilcken wi haffue behoff i allehonde farlighed oc fristelse. Men wi ville dele hende i tho parte/ som Euangelisten deler hende selff/ oc giøre tho Predickener der aff/ oc tale først om forklarelsen/ naar/ i huad skickelse/ oc for huad sag skyld/ hun skede. Der nest om det vidnisbyrd/ der Faderen gaff vor HErre Christo aff Himmelen/ huilcket huert Menniske skal vide/ oc rette sit hierte oc gantske leffnet der effter.

Historien om Christi forklaring.

Wi skulle først giffue act/ paa huad tid/ oc der nest for huad sag skyld/ denne forklaring skede. Lucas giffuer tiden smuct til kiende/ i det hand siger/ At Christus vigede op paa it høyt Bierge/ at hand der vilde bede/ oc i det hand giorde sin Bøn/ bleff hans ansict foruent/ at det skinde oc gaff glim aff sig/ lige som den klare Soel/ oc hans kledebon bleff huit/ som sne at ingen farffuere paa Jorden kand giøre noget saa huit.

Paa huad tid Christus bleff forklarit.

Oc efterdi Euangelisterne formelde gantske offte/ huorledis vor HErre Christus gaff sig hen paa besynderlige rolige steder at giøre sin Bøn/ da er det tilbørligt/ at wi betencke/ huor om hand dog bad. Wi arme Menniske haffde alle øyenblick aarsage til at bede inderlige/ der som wi ekon vilde rettelige lade det gaa oss til hierte. Synden fledsker stedze effter oss/ saa er oc icke Sathan stille/ met allehonde fristelser. Der nest haffue wi det daglige Brød behoff/ at

Huad aarsage wi haffue til at bede.

Gud vil giffue lycke til vort kald oc gerning/ holde oss karske oc sunde/ beuare Hustru/ Børn oc tiunde/ oc forsee oss naadelige met huad andet som wi haffue daglige behoff. Saadan aarsage haffde vor kiere HErre Christus icke/ Oc alligeuel hand end forsøgte alle hande fristelser/ oc i dem holt sig til Bønen/ som til en sterck mur/ saa vaar hand dog wden synd. Der faare gick hans Bøn almindelige der hen/ som mand seer aff det xvij. Capitel Johannis/ Item aff det elleffte Matthei/ oc ellers anden sted/ at hand bad om Guds naffns helliggiørelse/ om hans Rijgis formerelse/ oc imod Dieffuelens rijge oc vilie/ at Gud skulde affuerie hannem/ forfremme det hellige Euangelion/ føre mand Menniske til sin naadis bekiendelse/ oc giøre dem salige/ Saadant er det vor HErre Christus bad almindelige om/ foruden det/ der hans fristelser trengde hannem til at bede om.

Huor faare Christus giorde sin Bøn.

Oc denne vaar den største oc almindeligste iblant andre fristelser/ at/ som Lucas oc her giffuer tilkiende/ hand tenckte paa sin vdgang aff dette timelige leffnet/ oc paa sin pine. Saadane tancker ginge aldri hen wden stor angist/ forferdelse oc bekumelse/ Lige som hand selff bekiender paa Oliebierget/ oc i den siste Naduere/ faar sine Disciple/ at hand er hiertelige bekumret/ ia end saa storlige/ at hand aff angist haffde nær verit død. Thi den byrde som laa paa hans ryg/ loed hannem icke haffue roligheed. Som vaar/ at hand skulde betale for den gantske Verdens synder/ bære Guds vrede formaledidelse/ oc icke lide blot en legemlig død/ men en synde død. J saadan angist oc hiertelig bekumrelse/ holt den fromme HErre sig altid til bønen/ oc fick trøst. Thi at lige som Engelen paa Oliebierget kommer aff Himmelen/ oc trøster hannem/ saa fick hand altid i alle sine bøner verquegelse oc husualelse/ at hans angist forsuinder/ oc hand giffuer sig hiertelige gerne vnder Guds sin euige Faders vilie.

Christus bedroffuis aff de tancker om hans pine.

Dette skulle wi lære/ oc mercke vel/ paa det/ at naar wi komme i fristelse/ i forferdelse eller anden bekumrelse/ wi ocsaa da kunde holde oss til bønen/ oc holde ved om hielp oc trøst hoss Gud vor Fader.

J fristelse skal mand bede.

der. Denne er den rette vey/ huilcken som wi see/ vor HErre Christus gick selff/ Men fornufft vil icke gerne der til/ Hun lader bønen bliffue til bage/ Thi hun kand intet got forsee sig til Gud i wlycke oc genuordighed/ søger der faare andre middel/ huilcke Gud haffuer forbudet/ forlader sig paa sin egen vijsdom/ mact/ rijgdom/ eller paa store Herrers gunst/ oc methold/ Naar saadane middel (som det altid skeer) da feyle/ oc lade Folck bliffue beskemmede/ Da følger fortuilelse/ at mand ingen sted kand ydermere vente sig trøst.

Oc mand kand smuct mercke aff Euangelisten Luca/ at vor kiere HErre Christus ret lige paa denne tid omgicks ocsaa met saadane tancker/ oc stridede der hart met/ oc vaar aff hiertet bedrøffuit der offuer. Der faare/ alligeuel hand end holder sig fra heden/ saa vil hand dog icke vere alene/ hand beholder de tre Discipler Petrum/ Jacobum oc Johannem hoss sig/ met dem gaar hand op paa Bierget/ oc beder. Som dette ocsaa er en besynderlig nyttelig atuarsel/ at de Folck som ere besuarede met fristelse oc bekymrelse/ icke skulle lade finde sig alene/ de skulle stedze haffue Folck hoss sig/ tale met dem om Guds Ord/ høre huad de sige/ oc icke staa paa deris egne tancker. Thi at finder Sathan it Menniske alene/ da kand hand snart forbistre oc kuldkaste hannem. Der imod er den trøst visser/ at Christus siger: Huor tho eller tre ere forsamlede i mit naffn/ der er ieg mit iblant dem/ oc der som de bliffue ens at bede om noget/ da vil ieg giffue dem det.

Bekymrede Folck skulle icke vere alene.

Som vor kiere HErre Christus nu beder/ finder hand strax trøst/ hans ansict omskiffter sig/ oc skin lige som Solen/ hans kledebon foruandler sig ocsaa/ oc bliffuer snehuit/ At Marcus siger/ Jngen Farffuere paa Jorden kunde farffue dem saa huide/ oc Moses oc Helias/ de drabelige ypperlige Propheter staa der i lige saadan klarhed oc herlighed/ begynde at tale met vor HErre Christo om hans vdgang eller død/ huad nytte oc gaffn hand skulde giøre der met/ huor wtallige mange siele hand skulde frelse fra den euige død/ giøre Guds naade oc barmhiertighed bekynt i den vide verden formedelst Euangelion/ opbygge en trofaste/ veluillig/

Christus forklaris i det hand gior sin Bøn.

Huad Moses oc Helias tale met Christo.

lydig Kircke formedelst den hellig Aand indtil Verdens ende / oc sønderbryde Dieffuelens forgifftelse oc onde vilie / oc forstyre hans rige/ oc giøre sig selff formedelst denne lydighed oc død it naffn/ offuer alle naffn/ Aff saadan tale/ bliffuer vor HErris Christi hierte frydefult/ at hād forglemmer de bedrøffuede tancker oc store angist.

Denne er nu Historien/ i huilcken wi haffde vel gantske meget at lære/ men som tilforn er sagd/ det er wmuligt/ at wi kunde betencke det rettelige her i dette ælendige leffnet/ oc Predicke fuldkommelige der om/ Det hører hen i it andet leffnet/ der skulle wi icke aleniste rettelige forstaa denne forklaring / huad hun er / men ocsaa (som wi fremdelis faa at høre) see oc befinde hende paa oss selff/ oc tale selff/ met Gud Fader / met den HErre Christo / hans Søn/ oc den hellig Aand / lige som Moses oc Helias giøre her / oc haffue al glede oc lyst til euig tid. Oss tyckis at skiøne kleder / oc kastelig smycke/ som Keysere oc Konger haffue/ er en stor prydelse / Men det er i sandhed altsammen/ lige som en gammel/ reffuen / skiden palt/ imod den herlighed mand saa her paa Christo / oc de hellige Propheter Mose oc Helia. Ved saadane tancker skulle wi lade de bliffue/ høyre kunde wi icke komme / der som wi end lenge tencke der paa oc tale der om.

Der faare ville wi nu gaa lenger frem / oc tale om det andet stycke/ huor faare den forklaring dog skede paa denne tid.

Huor faare Christus bleff forklarit.

Jeg sagde nu tilforn / at Gud Fader vilde trøste vor HErre Christum der met i sin angist/ efftersi hand vaar nu saa høylige bekumret aff sin tilkommende pine/ at hand skulde i saadan angist see/ huorledis hans legeme / som skulde pinis oc lide saa forsmædelig en

I. død/ skulde effter døden bliffue saa herlige skiønt / oc kaasteligt/ at Solen met sit skin skal vorde der imod ret sort/ wheldig oc wsynlig.

II. Oc effterdi Christus loed ocsaa de tre Apostle see oc høre saadan herlighed / da vilde hand der met trøste dem imod den tilkommende forargelse / paa det / at alligeuel hand skulde end lide en forsmædelig død paa Kaarssit/ saa skulde de dog holde fast der ved/ at hand vaar Guds Søn/ oc skulde der faare icke bliffue i døden/ lige

som

som røsten oc for den samme sag skyld klingende oc loed sig høre ned aff Himmelen.

Det tredie/ denne forklaring skede ocsaa oss til trøst/ wi haffue offuermaade megen fristelse / angist oc bekumrelse her paa Jorden/ som giøre vort leffnet bittert oc surt. Siugdom plager den ene oc legemens skrøbelighed/ fattigdom den anden/ en anden wlycke den tredie (Jeg vil her intet tale om de Aandelige store fristelser/ huilcke der fortære marffuen i benene) Huad skulle wi da giøre? Wi kunde icke vngaa / wi skulle lide. Saa vil det oc ingelunde skicke sig / at wi formedelst wrette middel skulde ville hielpe oss selff/ eller / aff wtaalmodighed / myrde oss selff der faare / som vndertiden de arme folck giøre/ der icke ere stadfedste met Guds ord / oc driffuis oc regæris aff den skendige Dieffuel / Thi at wi giorde da der met en euig iemmer oc pine aff den timelige / Huorledis skulle wi da nu skicke oss? Huor skulle wi søge hielp eller trøst? III.

Icke anden sted end her/ at du skalt see til vor HErre Christum her / i hans Bøn paa Bierget / Thi du finder her / huad du haffuer at haabis til effter dette lijff / som er / at tror du paa Christum / oc du bliffuer bestandig i denne tro / da skal icke aleniste din siel vere salig til euig tid / men dit legeme / som her paa Jorden er syndigt/ ælendigt/ skrøbeligt/ tungferdigt oc stinckende/ det skal bliffue herligere / deyligere oc leiferdigere / end den deylige Soel nu er. Der som du nu vilde lade dette haab gaa dig inderlige til hierte/ huad gielde/ at sorge oc al timelig iemmer skal enten aldelis forsuinde/ eller til minste bliffue lettere at bære oc lideligt. Trøst aff denne forklaring.

Nu skalt du oc icke tencke / Vor HErris Christi legeme bleff vel saa forklarit/ Men huo veed om det skal oc ville saa ske met mig/ oc ieg skal trøste mig i saadant oc haabis der til / Ney tenck icke saa. Thi her staa Exempel oc vidnisbyrde / at icke alene Christus lader see sig i saadan herlighed / men ocsaa Moses oc Helias. Huo vaare de? Menniske som du oc ieg / oc der førde icke andet dem til saadan euig herlighed / end at de trode paa den forictte Quindenis Sæd/ oc trøstede sig i hannem/ anammede oc bekiende Guds Ord/ Wi skulle oc forklaris.

hulde

hulde sig i Guds fryct / de bare gerne oc taalmodelige huad dem lagdis paa efter Guds vilie/ oc formedelst haab til det euige lijff/ offueruunde de al timelige wlycke. Dette Exempel skalt du oc følge/ saa skal det visselige gaa met dig som det gick dem. Trøste dig i din HErre Guds Søn/ som døde for dig paa Kaarsit / i huis død du est døbt/ holt dig i Guds fryct / ver taalmodig vnder Kaarsit oc i modgang / oc bed Gud om sin Aand oc naade / at du kand leffue effter hans vilie / oc vocte dig fra synd / saa skalt du i det andet lijff vere Mosi oc Helie lijg / oc euindelige salig / der er intet tuil paa.

Moses oc Helias ere legemlige salige.

Nogle holde det der faare / efterdi Paulus kalder vor HErre Christum opstandelsens første grøde / at det vaar ekon Mosi oc Helie aand / oc icke deris Persone eller legeme / Men wi skulle bliffue hoss de blotte ord / oc holde det der faare / at det vaar Moses oc Helias / lige som de end nu ere oc skulle vere euindelige hoss Gud/met legeme oc siel/i euig salighed/Fordi at de haffue baade det vidnisbyrd i scrifften/ at de ere ocsaa legemlige salige. HErren haffuer selff begraffuit Mosen / at hans Graff er icke funden indtil paa denne dag. Oc Helias bleff ført / met legeme oc siel aff dette lijff/paa en gloendis vogn/aff HErren.

Om der ere flere bleffne salige met legeme oc siel.

Ja/ siger du/ ere da ekon disse tho bleffne saa salige met legeme oc siel? Suar/ Gud vilde stedze oc altid formedelst besynderlige Exempel/ giøre den Artickel om det euige lijff efter dette timelige lijff/ bekynt oc visser iblant Mennisken / Der faare strax Abel vaar ihielslagen aff sin Broder/ predickede Gud om hans blod/ at det vaar icke døt / men leffuede / oc robte om heffn. Der effter der Verden bleff fuld/oc ondskaff formerede sig/ kom Gud/ oc tog den hellige Patriarcke Henoch aff Verden met legeme oc siel de fromme til trøst / at skulle de end lide meget i Verden / saa skulle de dog visselige haabis til det euige lijff.

Abel.

Henoch.

Moses.

Effter Syndfloden staa de thu Exempel/ det ene met Mose / det andet met Helia / oc skinne faar de Gudelige Menniske / oc vise dem til it euigt lijff / efterdi HErren begraffuer Mosen selff/

oc intet Menniske kunde finde hans graff indtil paa denne dag. Oc Helias bliffuerført paa en gloendis vogen aff dette lijff. Der som nogen nu vilde tuile om Mose / saa staar dog Texten her visselige/ at hand obenbaredis der hoss Christo i klarhed/ Saadant skulle wi io icke acte for it spøgelse.

Helias.

Men der vor kiere HErre Christus / huilcken Petrus der faare kalder lijffzens Første / vaar død paa Kaarssit / oc opstanden fra de døde / da stod der it stort tal hellige Patriarcker oc Propheter op met hannem / huilcke der ere alle salige met legeme oc siel / oc i den euige glede/ Paa det vor tro skal der vdi staa fast / at wi effter dette ælendige leffnet/ skulle ocsaa formedelst Christum leffue euindelige/ oc dette arme/ skrøbelige/ forderffuede/ ælendige kiød/ som icke er andet end skarn / skal prydis met en wsigelig deylighed.

Der stode mange op met Christo.

Der faare skulle wi icke forglemme denne herlige deylige Historie / J allehonde fristelse oc drøffuelse / i allehonde modgang oc plage / skulle wi fatte dette billede faar oss/ at icke alene Christus/ men ocsaa Moses oc Helias haffue saadane ansict met hannem/ som skinne klarere end Solen / oc kleder som ere huidere end sne/ Thi ret lige der faare/ at dette haab skulde bliffue oss fast oc vist/ døde Christus / vor kiere HErre paa Kaarssit / hand betalede for vore synder/ loed oss komme til den salige Daab/ oc til sit hellige Ord / oc til de andre naadelige tegen/ at ocsaa vor legeme icke skulle bliffue i døden/ men komme til det euige lijff oc herlighed.

Der som du vilt indtrycke disse tancker oc dette haab vel i dit hierte / da skalt du vissetige forglemme al wlycke oc bedrøffuelse / oc sige met Petro/ som vaar aff denne syn / lige som hand haffde icke veret fulduittig / HErre/ her er det got at bliffue / wi ville giøre tre bolige/ Dig en/ Mose en/ oc Helie en. Den gode Peder saa eken met legemlige øyen saadan herlighed/ oc fornam den icke paa sig selff/ oc bliffuer saa glad/ at hand bliffuer lige som hand haffde verit drucken aff den store fryd / at Euangelisten siger / hand viste icke huad hand talede. Huad vil der da bliffue aff/ naar som wi skulle see oc fornemme saadant paa selff? Der faare skat du mercke denne for-

klaring

klaring met høyste flid / oc tencke der inderlige paa / naar Verden gaar dig imod / saa skal din sorge forsuinde / oc du skalt bliffue ret hiertelige glad oc finde trøst / Thi det er dog en ringe ting / met al genuordighed oc wlycke her paa Jorden / at regne imod det euige / der som wi skulle met legeme oc siel / leffue til euig tid / oc vere smuckere oc herligere / end den deylige Soel nu er. Huad vey der er nu til dette haab / at wi skulle kunde komme der til / det følger nu her effter i den anden deel. Den naadige Fader i Himmelen giffue sin hellig Aand / at hand kand giøre dette hab / til den euige salighed / fast oc vist i oss / oc hielpe oss der met at offueruinde al wlycke oc fristelse /
AMEN.

Den Anden deel / om Faderens vidnisbyrd aff skyen.

WJ haffue hørt huorledis vor HErre Christus bleff forklarit paa Bierget der hand giorde sin Bøn / oc Moses oc Helias obenbaredis hoss hannem / oc talede met hannem om hans vdgang eller død / oc trøstede hannem saa / oc huorledis wi skulle bruge denne forklaring / oc trøste oss der met i allehonde fristelser. Nu bemelder Euangelisten fremdelis / huorledis der kom en sky frem til met / tog den samme sted aldelis ind / oc drog ocsaa offuer de tre Disciple / huor aff de komme i en stor forferdelse / Oc en røst loed høre sig aff skyen met disse ord / Denne er min elskelige Søn / i huilcken ieg haffuer en behagelighed / hannem skulle i høre. Huor faare nu denne røst loed sig høre / oc huad for en drabelig nyttelig lerdom oss her vdi bæris frem / ville wi met flid tage frem faar oss / Gud giffue sin naade der til / at wi kunde giøre det met fruct.

Vor kiere HErre Christus siger Matthei vdi det xj. der hand haffde vnderuisd Johannis Disciple om sine gerninger oc Predicken/ Salig er den sig icke forarger paa mig. Thi hand vaar en fattig enfoldig ringe actet Mand / vden al hoffmod oc pral/ hand holt sig oc icke til ypperlige drabelige Folck. Hand haffde sin omgengelse met fattige Fiskere/ taaldere oc syndere/ Der faare kunde der ingen holde noget besynderligt aff hannem / vden den som besynderlige vilde see oc giffue act paa hans vnderlige gerninger oc Predicken. Fordi at alligeuel hand vaar aff Kong Dauids herlige slect/ saa vaar dog denne slect aldelis forfalden/ oc lige som it gammelt forfornet træ / der tilforn haffuer verit grønt oc it derligt fructsommeligt træ / Men der imod vaar Presternis stat end nu i ære oc verdighed/ oc haffde alene anseelse. Der nu vor kiere HErre

Christus haffde en ringe anseelse.

Christus loed sig til syne met Predicken oc vnderlige gerninger effter sit embede oc befalning/ da foractede Prester/ Leuiter oc Phariseer hannem/ fordi at hand vaar icke aff deris stat oc effter deris væsen/ de breyde hannem hans arme Foreldre/ oc det ælendige Nazareth (oc sagde) Er hand icke en Timmermands Søn? Kaldis icke hans Moder Maria/ oc hans Brødre Jacob oc Joses/ oc Simon oc Judas/ oc hans Søstere/ ere de icke hoss oss? Matthei xiij. Oc forargede sig ekon paa hannem.

Huad Christus vaar for it Menniske.

Der faare naar du vilt tencke paa Christum/ huad for en omgengelse oc væsen hand førde paa Jorden/ da tenck paa en from/ ringe/ enfoldig Mand/ som holt sig i allemaade stille/ gaff sig fra al pral/ oc førde it offuermaade ringe leffnet/ som Esaias melder xlij. Hand skal icke skrige eller robe/ oc mand skal icke høre hans røst paa gaderne/ det er/ hand skal gaa stille oc enfoldig hen/ oc som wi sige paa Danske/ icke giøre mange ord eller stort bulder aff sig huor som hand gaar frem. Thi det vaar vor HErris Christi seduane/ at hand Predickede/ oc bad huer mand vere from/ oc der til met halp hand arme ælendige Mennniske/ ehuad brøst oc breck de haffde/ oc tog huercken Pendinge eller andet der faare/ wden huad fromme Folck gaffue hannem for Guds skyld til sin nødtørfftighed/ at hand holt sig saa i alle maade stille iblant Folck/ wden al pral oc hoffmod/ Naar som nogen da spurde/ Kiere/ huo er dog denne Predickere/ som lader see sig saa veldelige met iertegen? Da vaar dette suar der til/ Huo skulde hand vere? Hand er en Timmermands Søn aff Nazareth/ Oc huad kand der besynderlige komme aff Nazareth?

Prester oc Leuiter i en stor anseelse.

Men der imod vaare de ypperste Prester/ Leuiter/ oc det samme Folck i stor verdighed oc anseelse/ haffde deris egen oc stor indkomme/ huer mand holt dem for fromme oc hellige Mend/ huer mand neyede oc buckede sig faar dem/ naar som de sagde eller besluttede noget/ det haffde en anseelse hoss huer mand/ Det gick frem oc bleff hørt/ huer mand skulde holde munden stille/ ingen torde knyse der it ord imod. Thi de vaare de ypperste Prester oc

Leuiter / kaldede oc beskickede aff Gud selff til Gudstieniste / Der
imod vaar den enfoldige Jesus / den Timmermand intet actendis /
hand sagde oc giorde huad hand vilde / saa vilde det ingen anseelse
haffue hoss saadane hellige Folck / Thi det ere wi / sagde de / som skulle
Predicke / Gud haffuer budet oc befalet oss saadant / oc icke den
Timmermands Søn / Dette vaar en forargelse / som gick veldelige /
at den HErre Christus vilde vere en Predickere / oc vaar dog icke
vdi Presternis stat eller slect.

Men der vaar end nu en gruseligere oc større forargelse faar
døren / som vaar / at hand inden faa dag / skulde dø paa Kaarssit /
som en Guds bespottere oc oprørisk mand / Der faare alligeuel der
end nogle trode paa hannem for hans Predicken oc vnderlige ger-
ningers skyld / saa forsuant dog saadant altsammen det ene met det
andet / der hand hengde der saa forsmædelige iblant tho Røffuere / oc
de gruselige spaatzske ord ginge / hand haffuer hulpet andre / hui
hielper hand sig icke nu selff ? Er hand Christus da stige sig hid
nid / saa ville wi da gerne tro paa hannem / See / hand kalder paa
Heliam / oc mener at hand skal hielpe hannem / etc. At den arme
Christus vaar saa suarlige beladen oc tilskiult / oc lige som hand
haffde verit aldelis stoppet ned met forargelse / at mand kunde intet
see paa hannem / som vaar Christo eller Guds Søn ligt. Lige som
Esaias oc bekiender : Wi saae hannem / men der vaar ingen skickel-
se / at wi kunde begære hannem / Hand vaar den aller foracteligste
oc wuerdigste / fuld met sorge oc siugdom / oc hand vaar saa forac-
tet / at mand icke vilde see paa hannem / Esaie liij.

Christus døer en forargelig død.

Huor faare skede da saadant ? Huor faare vilde hand icke
giffue sig til kiende / oc lade see sin herlighed / som hand dog vel kunde
haffue giort / der som hand haffde villet ? Det skede altsammen for
vor skyld / Thi hand vilde icke vere en HErre / men vor tienere / oc
tiene oss i den høyste oc største nød / at wi skulde bliffue fri fra synden
oc døden. For denne tieniste skyld / huilcken Guds Søn vilde beuis-
se oss arme fortabte Menniske / førde hand sig blot aff / oc som Pau-
lus siger / forneddrede sin Guddom / oc tog en tieneris skickelse paa /

Huor faare Christus vaar saa fattig oc elendig.

oc bleff lige som it andet Menniske / oc befunden i sin skickelse / som it Menniske / oc hand fornedrede sig selff / oc bleff lydig indtil døden / ia til døden paa Kaarssit. Philip. ij. Thi det vaar hannem saa oc icke anderleds tilbørligt / effterdi hand haffde taget vor byrde paa sig / den gantske Verdens synder.

Oc paa det de skrøbelige hierte icke skulde formedelst saadan forargelse aldelis falde fra hannem / besynderlige effterdi det vaar nu kommet der til / at hand snarlige skulde dø (Thi som mand seer aff Luca / da vende vor HErre Christus strax effter denne herlige forklaring sit Ansict til Jerusalem / at vdrette der sit Offer) da lader den Himmelske Fader høre sig her hoss denne forklaring aff skyen / huilcken der vaar dragen offuer de tre Disciple / oc giffuer den arme / enfoldige / foractede Christo / der skulde dø saa forsmædelig en død / dette vidnisbyrd / at denne Jesus er hans elskelige Søn / der hand haffuer en behagelighed til / oc befaler / at huer mand skal høre hannem.

Huad Gud siger om den ælendige Christo.

Tag du dette / den Himmelske Faders vidnisbyrd / oc holt det imod den mening / huilcken Phariseer / oc det gantske Folck haffde om Christo / da skalt du see huorledis Verden far saa gruselige / iemmerlige / oc farlige vild. Thi at huor herligt stort / offuermaade drabeligt it ord er det / at den høye Maiestet bekiender oc siger: Denne er min Søn? Nu men hand dog io ingen / uden denne Jesum / født aff Jomfru Maria / den arme Timmermand (som Folck kaldede hannem) huilcken huer mand saa oc hørde / Ja den som huer mand foractede for sit ringe / enfoldige / stille leffnet oc væsen skyld / Denne samme kalder den høye Maiestet sin Søn / som aff hannem er født i euighed / lige almectig / euig / hellig / viser / retferdig. Thi det er vist / at der kand intet fødis aff Gud / som icke er hannem ? effter hans væsen i allemaade ligt. Der faarç om saa er at du vilt ligne dette Menniske / født aff Jomfru Maria / met de ypperste Prester / som paa den tid vaare i Jerusalem / eller met de gamle Patriarker / som Joseph / eller met Propheter / som Dauid / Daniel / oc andre / da vaare de herlige / oc ypperlige Mand ocsaa

Christus Guds Søn.

faar

faar Verden / oc vdi en stor anseelse / Men hand er enfattig ælendig stackarl / som intet haffuer / oc den ingen mand acter / Ja den mand haffuer skysel aff / oc gider icke seet paa hannem / som Esaias siger.

Men hør du her den Fader i Himmelen den høye Maiestet / oc betenck huorledis hand holder denne foractede Persone frem / icke aleniste offuer Patriarker / Konger oc Propheter / huicke der vaare herlige ypperlige Folck / men ocsaa offuer alle Engle / oc in summa / offuer alle Creature / i det at hand siger : Denne er min Søn / Thi det som er wden Gud / er altsammen it Creature / en giort / skabt ting / Men denne kaldis Guds Søn / født aff Gud / icke giort eller skabt / men afflet oc født / oc der faare Gud lijg i alle ting effter sit væsen / Thi som sagd er / Gud kand intet føde aff sig / som icke er euigt oc hannem i allemaade ligt / som Paulus siger om Christo / Hand vaar i Guddommelig skickelse / *In forma Dei*. Gud lijg oc endrectig i mact / leffnet / visdom / hellighed / etc. Dette skalt du mercke oc lære det vel / paa det du kand lære at kiende din HErre Jesum Christum rettelige / oc vide ret visselige / huo dette Menniske oc foractede Timmermand dog er / huilcken Verden foracter saa iemmerlige / oc hans eget Folck ihielslar saa forsmædelige / oc ingelunde kand eller vil lide hannem / paa det du icke ocsaa skalt falde i saadan forargelse oc foractelse / men ære / elske oc tilbede hannem / paakalde hannem i allehonde nød om hielp / oc sette alt dit hierte oc haab til hannem alene.

Christus euig Gud.

Thi denne røst skede for vor skyld / oc for denne sag skyld / kalder den høye Maiestet / Gud i Himmelen / denne Jesum icke sin elskelige Søn aleniste / men hand setter end der til met / Til huilcken ieg haffuer en behagelighed / Det er / den som er mit hierte / der ieg haffuer lyst oc glede aff. De hellige Engle ere stedze faar Guds ansict / som Scrifften melder / Himmel / Jord / Soel / Maane / oc de andre saadane herlige deylige Creature / staa ocsaa faar Guds ansict / oc gaa effter hans vilie oc ere hannem lydige / Men saadant tier den

Gud haffuer velbehagelighed i Christo.

høye Maiestet alsammen / lige som det vaare intet / lige som hand saae det icke / lige som hand viste der intet aff / Aleniste siger hand om dette Menniske / Der haffuer ieg en behagelighed til / Huor faare giør dog Gud dette ? Huor faare skudder hand oc vdøser sit hierte saa slet oc aldelis ? For dette Menniske skyld / at wi skulle vide / huorledis hand elsker hannem aff hiertet / oc haffuer al lyst oc glede aff hannem ?

Huor faare Faderen siger / at Christus er hans elskelige Søn.

Det skeer for vor skyld / at lære oc trøste oss der met. Wi ere icke fødde aff Gud / som denne Søn / men skabte aff Gud / Oc det skede formedelst vore Foreldris wlydighed / at Gud / som ellers vilde gerne verit vor naadige Fader oc HErre i euighed / bleff for syndens skyld vor fiende / lige som Paulus kalder oss der faare vredens børn. Til denne iemmer hører nu det ord / at vor kiere HErre Jesus kaldis / den elskelige Søn / til huilcken Faderen haffuer en behagelighed / Som den høye Maiestat vilde sige til oss / J Menniske alle sammen / i haffue fortient met eders wlydighed oc synd / at ieg er eders fiende / Ville i nu komme til naade / oc giøre eder fri fra saadan vrede / Da holder eder hid til denne Søn / huilcken ieg kand icke vere vred paa / da skulle i nyde hannem got at / saa at ieg vil lade den vrede falde / ieg haffuer til eder / oc vere eder huld.

Ah Gud / Huo seer dog saadant paa denne arme / enfoldige / stille Jesu ? Huo kand holde saadant i foracteligt / ælendigt Menniske for den / som icke aleniste er oss Menniske lijg / i al ælendighed oc iemmer / men ydmyger oc fornedrer sig end dybere end oss er muligt / oc døer saa ælendig oc forsmædelig en død ? Skal det vere denne alene / der Gud haffuer behagelighed til / oc skal hand ellers icke haffue saadan lyst oc glede aff noget huercken i Himmelen eller paa Jorden ? Ney / sige de ypperste Prester i Jerusalem / wi vide vel andet / Gud haffuer lyst til sit Tempel / hand haffuer glede oc behagelighed til Offer oc Brendoffer / holder eder der til i Menniske / der som i ville vere Gud behagelige / oc hans elskelige Børn. Paffuen siger oc lige saa / kalder det Ketteri / naar som wi Predicke / At aleniste troen til Christum giør oss salige / Du skalt / siger hand / giøre

Jøder oc Paffuen ville icke lade Christum aleniste vere det elskelige Barn.

giøre gode gerninger/oc der met berede dig til naade/ du skalt holde eller høre Messe/bede denne eller den Helligen vere din Talßmand/ faste/giffue almisse/saa skal da Gud haffue en behagelighed til dig: Christus oc troen til hannem giøre det icke alene. Der skalt du tencke til oc bliffue der ved / eller du est en Kettere/oc bliffuer aldri salig.

Saa vil Verden icke anamme eller tro denne Faderens røst/ at hannem er intet behageligt uden denne Søn / Men ver icke du vantro/ Lige som du hører her røsten aff skyen/ saa skalt du stadelige tro/at alene dette Menniske Jesus/ født aff Jomfru Maria/som er saa ælendig oc fattig paa Jorden/ oc hoss sit eget Folck saa foractet/ oc fuld met forargelse/ Det er / siger ieg / alene denne / der Faderen haffuer en hiertelig behagelighed til. Der som du nu vilt /at Gud skal oc vere dig naadig/ oc icke mere ver dig vred / da holt dig met en fast tro til denne Søn / anamme hannem som din Saliggiørere/ der døde for dig / affkiøbte oc betalede din død met sit Blod oc sin død / stillede Guds vrede / oc giorde dig til Guds Barn / oc vocte dig saa fremt som du haffuer din siel oc salighed kier / at du setter saadan fortrøstning / enten paa dine egne / eller andre Folckis gerninger/at Gud skulde der faare vere dig naadig/ oc forlade synderne / Saadant hører aleniste Sønnen til / huilcken der er alene det elskelige Barn/oc der faare/ befalder det Faderen i Himmelen hiertelige / alt det som hand giør / hand haffuer lyst oc glede der aff / oc ellers aff intet andet.

Ja / siger du / huorledis kommer ieg da til hannem / at ieg skulde saa kunde holde mig ved hannem? Huor skal ieg søge eller finde hannem? Her skalt du nu fremdelis høre den Fader i Himmelen / thi hand giffuer der selff it raade til / oc effter hand haffde vidnet/ at denne Jesus er hans elskelige Søn / befaler hand dig oc oss alle/at wi skulle høre hannem/Hannem/ siger hand / skulle i høre. Dette ord / Hannem / skalt du scriffue met store bogstaue / oc mercke det besynderlige vel. Huem mener Gud der met / at hand siger/Hannem skulle i høre? Taler hand om Mose/eller om en an-

Huorledis wi bliffue formedelst Christum ocsaa elskelige Børn.

den Prophete? Taler hand om Paffuen/ oc hans stol i Rom? Taler hand om Machmet oc hans Alcoran? O ney/ Hand taler om det Menniske Jesu/ født aff Jomfru Maria. Denne setter hand oss alle til en Læremestere oc Doctor/ at wi skulle høre hannem/ oc vere hans Disciple. Denne er nu den eniste/ rette/ visse vey/ der wi skulle gaa/ om wi ville komme aff wgunst oc vrede/ oc vorde ocsaa Guds elskelige Børn. Wi skulle høre denne Jesum/ Oc der maa ellers lære eller Predicke i Verden huo som vil/ naar som det er der paa at giøre/ huorledis wi skulle bliffue fri fra synden/ oc vorde salige/ da skulle wi holde vore øern til/ vende vort ansict der fra/ oc see aleniste effter denne Predickere/ oc høre hannem/ wanseendis huad andre Predicke/ der som det end vaare Moses selff/ Thi det kaldis der/ lige som vor HErre Christus siger Johan. x. Jeg er dørren til Faarene/ Alle de som ere komne faar mig/ de haffue verit Tyffue oc Mordere/ oc Faarene hørde dem icke til.

Huad for en lerdom Christus bær oss frem.

Huad lærer da Christus/ der saa megen mact ligger paa/ oc wi skulle høre/ oc der haffuer aldri nogen lært saadant? Dette/ Huo som tror oc bliffuer døbt/ hand skal bliffue salig. Huo som tror paa mig/ hand skal icke see døden euindelige. Jeg er veyen/ sandhed oc liffuit/ kommer til mig alle i som ere besuarede/ oc fortrengde/ ieg vil verquege eder/ etc. Denne er vor kiere HErris Christi Predicken/ huordan der førde aldri nogen Prophete i Verden/ Denne skalt du høre/ denne skalt du tro/ oc som hand siger/ forlade dig aff hiertet der paa/ at Gud for hans skyld (fordi at hand bleff Menniske/ oc døde for dig) vil vere dig naadig/ forlade dig dine synder/ anamme dig til sit Barn/ oc giøre dig euindelige salig/ som Euangelisten Johannes vidner met drabelige ord. Johan. j. Saa mange hannem anammede/ dem gaff hand mact at bliffue Guds børn/ de som tro paa hans Naffn.

Denne er nu den herlige/ nyttelige/ salige lerdom/ huilcken vor naadige Fader i Himmelen haffuer i denne tid/ ladet skinne faar oss igen formedelst sit Euangelion/ huilcken mand tilforn viste paa det neste aldelis intet aff. Thi mand visde oss til vor egen/

oc an-

oc andre Folckis fortieniste oc gerninger/ Item til Helligens forbedelse/ huo der kunde komme til/ hand skulde haffue en naadig Gud: At mand skulde alene høre Christum/ holde hannem alene for den elskelige Søn/ oc tro hannem alene/ det er/ sette vor saligheds haab til hannem alene/ der lerde mand icke it ord om/ Oc Papister lære icke end saadant paa denne dag/ men de forfølge det som Ketteri/ oc kalde det en forførisk lerdom. Der som wi nu skulle lide forhaanelse/ skendzel oc skade der offuer/ da skal det icke vere oss vnderligt/ eller giøre oss we/ Huad motte vel Christus selff lide der offuer? Huorledis motte hand lade skende/ forhaane/ oc paa det siste pine sig der offuer? Men tacke du Gud aff hiertet for saadan naade/ at denne røst/ som paa den tid lydde aff skyen hid ned fra Himmelen/ recker ocsaa til dig/ oc viser dig/ huor du skalt søge oc finde Guds naade/ Icke i dine egne/ eller andre Menniskis gerninger/ de kaldis huad de ville/ men hoss dette Menniske/ født aff Jomfru Maria/ der Faderen siger om/ Denne er min elskelige Søn/ hannem skulle i høre. Der faare skalt du lade dine øern op/ oc see hannem paa munden/ oc bede Gud fremdelis om naade/ at Gud vil holde dig ved denne salige bekiendelse/ lige som du nu est kommen der til/ oc giøre dig formedelst den samme til euig tid salig/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du som hid ned aff Himmelen/ viste oss din Søn Christum Jesum/ oc befalede oss at høre hannem/ som den/ der du aleniste haffuer behagelighed til/ Wi bede dig/ at du vilt formedelst din hellig Aand oc dit Ord/ saa opliusse vore hierte/ at wi kunde sette al vor tro oc tillid/ aleniste til hans død/ fortieniste oc naade/ oc komme oc saa til den herlighed/ huilcken du lodst til syne paa hannem paa Bierget/ der hand bleff forklaret/ oc formedelst hannem bliffue baade paa legeme oc siel euindelige salige/ Amen.

Paa den Søndag Septuagesima / Euangelion Matthei 20. om Vijngaarden.

HImmerijgis Rijge lignis ved en Hosbonde/ som vdgick om morgenen at leye Arbeydere i sin Vijngaard. Oc der hand bleff forligt met Arbeyderne/ om en Pending til dagløn/ da sende hand dem i sin Vijngaard. Oc hand gick vd ved den tredie

stund/ oc saa andre staa ledige paa torffuit / oc sagde til dem / Gaa i ocsaa bort i min Vijngaard/ ieg vil giffue eder huad ret er. Oc de ginge bort. Hand gick atter vd ved den siette oc mende stund/ oc giorde lige saa. Oc ved den ellefte stund gick hand vd/ oc fant andre staa ledige/ oc sagde til dem/ Hui staa i her den gantske dag ledige? De sagde til hannem/ Der leyde ingen oss. Hand sagde til dem/ Gaa i ocsaa hen i Vijngaarden/ oc huad ret er/ skulle i faa.

Der det bleff nu afften / sagde Vijngaards Herrn til sin Foget/ kalde Arbeyderne/ oc giff dem løn/ oc begynde paa de siste/ indtil de første. Da komme de/ som vaare leyde ved den ellefte stund / oc finge huer sin Pendinge. Men der de første komme / mente de/ at de skulde faa mere. Oc de finde ocsaa huer sin Pending. Oc der de finge den / knurrede de imod Hosbonden / oc sagde/ Disse siste haffue ekon arbeydet en stund / oc du giorde dem lige met oss/ wi som baare dagens byrde oc hede.

Da suarede hand/ oc sagde til en aff dem/ Min ven/ ieg giør dig icke wret / Est du icke forligt met mig om en Pending? Tag det dit er / oc gack hen / Jeg vil nu giffue denne siste / lige som dig. Eller haffuer ieg icke mact til/ at giøre met mit / huad ieg vil? Seer du der faare tuert/ at ieg er god? Saa skulle de siste bliffue de første / oc de første de siste. Thi mange ere kallede/ men faa ere vdualde.

Aarsagen til dette Euangelium.

NAar wi giffue til kiende huad for en lerdom oss holdis faare i denne dagis Euangelio / ville wi tilforn see huad aarsage vor HErre Christus haffuer till denne Lignelse / Euangelisten formelder huorledis der kom en offuermaade rijger Mand til vor HErre Christo/oc spurde hannem at/ huad got hand skulde giøre/at hand kunde vorde salig. Til dette spørssmaal suarer vor HErre Christus hannem / at hand skal holde Guds bud / som er/ Icke sla ihiel/ Icke bedriffue hoer/ Icke stiele / etc. Den rijge Mand siger/at hand haffuer giort alt dette op aff sin vngdom / oc spør der faare at huad hannem feil end nu / Men vor HErre Christus giffuer hannem sit rette suar/ Dig fattis intet/ siger hand / wden at du gaar hen/oc selier alt det du haffuer / oc giffuer arme Menniske det/oc følger mig effter/ det er saa meget sagd / Dig fattis icke andet end at du elsker Pendinge oc gods for alting / oc du tencker intet besynderlige paa din Neste/ thi du skulde vel ellers acte Pendinge oc gods meget ringere/end din Neste. Men du est gerig / oc du passer mere paa en gyldene / end paa din Neste / der faare roser du dig der meget wredelige aff / at du haffuer huldet Guds bud op aff din vngdom.

Den rijge Mand forstaar dette gensuar offuermaade vel/ bliffuer ilde freds oc gaar bort / Da begynder vor HErre Jesus oc siger/ De Rijge skulle suarlige komme i Himmelen/ oc det er lettere/ at it Kamel kand gaa igennem it Naale øye / end at en rijger kand komme i Guds rijge. Der Petrus det hører / begynder hand effter sin sedvane / oc roser sig oc sine Staaldbrødre imod denne Rijge Mand / See / siger hand / til Christo / wi forlode alting oc efterfølde dig/ huad skulle wi haffuer der faare? Christus suarer/ I skulle side paa tolff Stole vdi genfødzelen / oc døme de tolff Israels Slecte/det er/ Jeg vil først giørt eder til Predickere/i som skulle opbygge oc formere mit Rijge/oc hielpe mange til salighed. Der nest/ siger hand / Huo som forlader noget for min skyld / hand skal tage det hundrede folt/ oc erffue det euige lijff / Dog setter hand denne atuarsel der hoss/ Mange/ som ere de første bliffue de siste/ oc de siste

de førø

de første. Men huorledis dette skal gaa til / oc huad aarsage der skal vere til denne omskifftelse / giffuer vor HErre Christus til kiende i denne efterfølgende Lignelse/met Arbeyderne i Vijngaarden.

Oc dette er summa aff denne Lignelse/ at Gud haffuer sit Rijge her paa Jorden/ Huo som nu vil vere oc bliffue der vdi/ hand skal icke vere aarkeløss/ hand skal arbeyde i Vijngaarden/ oc alligeuel icke pucke paa arbeydet/ eller fordriste sig der paa/ efftherdi dette er it naaderige / der som mand icke vil giffue løen effter fortieniste/ men aff naade. Oc huo som setter sin forhaabelse til fortieniste/ oc icke til naade/ den samme/ alligeuel hand er paa sit arbeydis vegne den første/ saa skal hand dog bliffue den siste / oc gaa bag effter. Denne Predicken gaar nu besynderlege paa Jøderne / huilcke som lode sig tycke for deris Gudstieniste i Louen / at Gud skulde vere dem naadig/ oc vilde der faare icke haffue den naade / som dem formeddelst Christum vaar tilbuden / som wi ydermere faa at hør her effter. Summa aff denne Lignelse om Vijngaarden.

Vijngaarden er Guds Rijge/ eller som wi anderleds neffne det met it andet naffn den Christelige Kircke / hun haffuer stedze oc altid aff begyndelsen hafft den befalning / at hun skulde arbeyde i Vijngaarden / det er hun haffde Guds Ord / oc den rette Guds tieniste/ som Gud haffde selff beskicket oc befalet / i huilcken hun skulde øffue sig/ oc beuise sin Gud den tilbørlige lydighed / Thi det er icke Guds vilie/ at de Christne skulle gaa aarkeløse/ hand vil/ at de skulle arbeyde i hans Vijngaard/ det er holde sig effter Guds Ord/ leffue i Guds fryct / oc som lydige fromme Børn / fly oc sky alt det/ som er imod Gud oc vor egen samuittighed/ oc kand forarge andre Folck. Der faare der Adem oc Eua end nu vaare wden synd oc retferdige/ da vilde Gud alligeuel haffue sin tieniste oc lydighed / at de skulde æde aff alle træ i Paradis/ wden aleniste aff det træ som kunde giffue forstand paa ont oc got / de skulde de icke røre ved / Men der Menniskken falt i wlydighed / formeddelst Sathans indskiudelse/ da kom den befalning om arbeyde i Vijngaarden end strengere/ at de skulle icke aleniste bortdriffue ond lyst / icke henge ved synden / oc Huad Vijngaarden er. Adams Vijngaard.

staa imod legemet/ men at de oc skulle vere alle Guds bud lydige / oc holde dem trolige. Saa haff de Jøderne icke aleniste de thi Bud/ men vtallige andre skickelser / huilcke Gud selff haff de forordineret dem/ at de der met skulde vere hannem lydige/ De skulde lade omskere sig paa deris legeme/ de vaare vdi alle maade bundne/ met mad/ met kleder / oc andet / oc tuingde saa i skick / at de torde icke gaa en fingers brit vden faare / Saadant vaar deris tieniste eller arbeyde i Vijngaarden/ Fordi at da bleffue der til kaldede/ Hosbonden lagde dem saadant paa.

Jødernis Vijngaard.

Men det er meget lettere met oss Hedninge / Saadan vduortis besuaring met Kircken/ met Gudstieniste / oc andet / haffuer Gud altsammen afflagd /oc lader det bliffue ved disse thu stycke / at wi skulle skicke vort leffnet effter de thi Bud / oc ingen forarge / oc der nest tro at wi skulle formedelst Christum faa synderne forladelse/ oc det euige lijff. Oc dette kommer offuermaade smuct offuer it met denne lignelse/ der nogle skulle arbeyde den gantske dag/ oc nogle ekon en time/ oc anamme dog baade lige løen/ wanseendis at arbeydet er vlige / Jøderne ere / som der staar i den Historie paa Palme Søndag / det gamle Asen / som er vant til at bære oc arbeyde/ Hedninge ere det vnge Asen / huilcket mand haffuer icke end nu vant til arbeyde / oc løber ledigt hoss / Thi Gud vil icke belade dem met Louens besuaring / oc hand vil dog lige saa vel lade dem vere sit Folck som Jøderne/ oc giffue dem lige beløning / alligeuel at arbeydet er vlyge.

Hedningers Vijngaard.

Saa haffuer du/ huad Vijngaarden er/ oc huorledis mand skal arbeyde der vdi / Jøder oc Hedninge tilsammen / effter som Hosbonden kalder oc befaler huer/ Nu skulle wi oc lære denne Hosbondis rette art oc nature/ huorledis hand i alle maade er naadig oc barmhiertig/ paa det wi formedelst saadan naade / kunde hiertelige elske hannem/ oc forsee oss alt got til hannem.

Denne Hosbonde beuiser nu saadan naade / først i det / at hand kalder arbeyderne i sin Vijngaard / oc gaar effter dem. Thi at vaar icke hans bestelning eller tingning / da ginge Jøderne aarkeløse/

Hosbonden er naadig.

keløse / oc kunde intet fortiene / Men efterdi hand gaar effter dem / oc tinger dem i sin Vijngaard / der aff haffue de den forhaabelse / at de ville fortiene noget / saa komme de der hen formedelst Hosbondens kald / at de arbeyde / Denne naade skulde Jøderne / som vaare den første Kircke / vel betenckt / oc tacket Gud der faare. Thi der er aldelis ingen skilssmisse mellem Jøder oc Hedninge / wden at den naadige Gud obenbarer sig for Jøderne formedelst sit ord / oc befaler dem at gaa i sin Vijngaard / det er / hand lærer dem sin vilie / huad de skulle giøre / oc huorledis de skulle tiene hannem / oc haffde icke dette kald veret / da haffde Jøder lige saa vel som Hedninge staaet aarkeløse / Thi denne Hosbonde kalder icke Hedninge i begyndelsen / som Jøderne / hand lader dem staa oc vente / alle dem til it Exempel / som haffue Guds Ord / oc foracte det / der vederfaris det dem / som mand seer paa aarkeløse Folck / efferdi de haffue intet at giøre / oc Hosbonden bestiller dem icke i sin Vijngaard / fare det til / faa sig selff noget at giøre / optencke sig egne Guder / oc beskicke egen Gudstieniste / som dem synis got at vere / Saa arbeyde de ocsaa / oc lade det vorde dem surt / Men de arbeyde icke i denne Hosbondis Vijngaard / der faare kunde de icke vente betalning / som Jøderne / der bliffue betingede / oc haffue Guds Ord / der de skulle følge oc rette deris leffnet effter / oc de vide at naar som de det giøre / de skulle de det icke giøre forgeffuis. Dette er en stor naade / huilcken Jøderne skulde kiende / oc der faare icke forlade dem paa deris arbeyde oc fortieniste / men see til begyndelsen / at det er idel naade / efterdi / at haffde Hosbonden icke kaldet dem / da haffde de aldri kommet i denne Vijngaard / oc til denne fortieniste oc forhaabelse.

Gud lader Hedninge staa en stund aarkeløse.

Men der vdi bemercker mand denne Hosbondis barmhiertighed oc naade end mere / at hand icke aleniste gaar effter oss Menniske / oc betinger oss ind i Vijngaarden / men giffuer lige løen vd / alligeuel at Arbeyderne ere wlige / oc den ene giør mindre end den anden. Der aff skal mand lære / at der skal icke handlis i dette Rijge effter fortieniste / men aleniste effter naade. Der faare staa de baade tilsammen / Du est kaldet ind i Vijngaarden / icke at du skalt

Denne Hosbonde giffuer lige megen løen.

gaa

gaa aarkeløſſ / men arbeyde/ oc lade det vorde dig ſurt/ Der ſkalt du tencke paa/oc forſøme dig icke/ Huad dig er paa lagd oc befalet/ der tag flitelige vare paa/ Thi du ſkalt icke gaa aarkeløſſ / du eſt beſtillet til arbeyde / merck det for det ene. Det andet / vocte dig at du icke tradzer paa dit arbeyde / eller forlader dig der paa / bekent at det er naade / at du eſt kommen i Vijngaarden / oc trøſte dig aleniſte i denne Hoſbondis naade/ oc icke i din fortieniſte/ lige ſom Chriſtus ſiger en anden ſted: Naar i haffue giort det aliſammen/ da ſiger / wi ere wnyttige Tienere / wi haffue ekon giort det wi vaare ſkyldige.

Thi huad kand eller vil mand roſe / effterdi begyndelſen/ at wi komme til arbeyde oc i Vijngaarden / er icke andet end naade? Oc wi / der ſom Guds naade icke vaare oc hand kallede oſſ / ſkulde gaa aarkeløſe / oc formotte icke at komme i Vijngaarden? Der faare/ naar wi ville ſkicke oſſ ret/ ſkulle wi icke tilregne oſſ arbeydet/ men Hoſbonden / ſom betinger oſſ til arbeyde / oc befaler oſſ gaa i Vijngaarden. Saa er io det oc idel naade/ at de/ ſom ekon arbeyde en time/faa lige løen met dem/ſom haffde arbeydet den gantſke dag/ Huo vilde icke gerne vere i ſaa naadeligt it rijge / der ſom handlis aleniſte effter naade? Huo vilde icke loffue oc priſe ſaadan en Hoſbonde/der er ſaa naadig oc barmhiertig? Huo vilde icke gerne tiene hannem?

Men ſee der huorledis det gaar / Hoſbonden kunde icke giøre det venligere / huad ſom hand tinger de førſte faare/ det giffuer hand dem/ Men de ſom hand icke tinger met/oc de ſom gaa ſlet hen paa hans loffue / dem giffuer hand lige ſom de førſte / De kreffue vel icke fuld løen/men der hun giffuis dem/da tage de hende høylige til tacke: Huorledis ſaadant ſkicker ſig nu ſmuct ind paa Jøderne/ ſom haffde megen beſuaring/ huilcken Hedninge ere fri fra/ er før ſagd/men det er vnderligt/ at der Jøderne ſkulde priſet Gud for ſin naade oc barmhiertighed / der hand førſt beuiſde dem ſelff i det hand kallede dem / oc der neſt Hedningene met fuld løen / oc tacket hannem/ Da bliffue de offuermaade ſuarlige fortørnede/ ville icke

Jøderne knurrede for naade.

lade

lade sig nøye met den forsagde løn/ oc icke heller gynde Hedninge Guds naade/ Der met forderffue de aldelis deris sag/ oc giøre Hosbonden vred/ at hand giffuer dem forloff/ oc vil icke lenger haffue dem/ de skulle gaa huort de kunde oc ville/ i hans Vijngaard skulle de icke komme mere/ Thi hand vil haffue de siste lige ved de første/ oc de første lige ved de siste/ Oc huo som vil haffue nogen fordel/ oc icke vil lade andre staa lige met sig/ hand skal icke aleniste (alligeuel at hand for sit arbeyde skyld kunde bleffuet den første) vorde den siste/ men ocsaa icke vere vduald/ det er/ Gud kand icke haffue behagelighed til hannem/ hand vil vere hannem vred.

At dette er saa summa paa denne dagis Euangelio/ Huo som er kaldet i Vijngaarden/ som wi/ Gud vere loff/ ere alle/ wi som ere døbte i Christi Naffn/ hand skal arbeyde/ det er/ see til Guds Ord oc vilie/ oc rette sig der effter/ oc met høyste flid vocte sig fra alt det/ som er imod Guds Ord/ Der west skal hand icke see til sit arbeyde/ at hand skulde der ville hoffmode sig aff eller trøste sig der vdi/ Om hand haffde arbeydet meget/ eller fortuile der faare/ at hand haffde arbeydet lidet/ baade stycke ere forbudne/ oc mand skal vocte sig der fra/ oc sette al forhaabelse aleniste paa denne Hosbondis naade/ Huo det giør/ oc arbeyder flitelige i Vijngaarden/ oc seer dog icke til arbeydet/ men til Hosbondens naade/ hand er vduald/ det er/ Gud kand icke vere vred paa hannem/ efferdi hand setter sit hierte oc haab til naade/ da vil hand rigelige beuise hannem naade. Huorledis saadant skeer nu/ høre wi det gantske aar igennem/ At Gud lagde vore synder paa sin Søn/ vor HErre Christum Jesum/ oc loed hannem dø for oss paa Kaarssit/ Huo dette anammer met en fast tro/ oc venter sig al naade aff Gud for Christi skyld/ hand er Gud behagelig oc vduald.

Der faare begriber denne Lignelse den gantske Christelige lerdom paa det kortiste/ at wi skulle vere fromme/ oc Gud lydige/ oc sette dog alt vort haab til hans naade oc barmhiertighed/ som hand beuisde oss i Christo Jesu/ saa vil da Gud for sin eiskelige Søns Summa.

skyld/

skyld / beholde oss i sin Vijngaard oc Rijge / oc beskerme oss naadelige her paa Jorden / som sine elskelige Børn / oc giøre oss til euig tid salige / Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som formedelst dit hellige Ord / kallede oss i din Vijngaard / Wi bede dig / giff din hellig Aand i vore hierte / at wi kunde trolige arbeyde i denne Vijngaard / vocte oss fra synd oc al forargelse / oc flitelige rette oss effter dit Ord oc din vilie / oc aleniste sette alt vort haab til din naade / som du rigelige beuisde oss formedelst din Søn Christum Jesum / oc bliffue saa til euig tid salige / Amen.

Den Søndag Sexagesima / Euangelion Luce 8.

SOm der vaar nu meget Folck tilsammen / oc hastede til hannem aff Stæderne / sagde hand formedelst en Lignelse / Der gick en Sædmand vd at saa sin sæd / Oc i det hand saade / falt der noget hoss veyen / oc bleff borttraadt / oc fule vnder Himmelen ode det op. Oc noget falt paa Sten / oc der det voxte op / visnede det / fordi / at det haffde icke vedzske. Oc noget falt mit iblant torne / oc tornene votte op met / oc qualede det. Oc noget falt i got Jord / oc det voxte op / oc bar hundrede folt fruct. Der hand det

sagde /

sagde/ robte hand/ Huo som haffuer øern at høre met/ hand høre.

Da spurde hans Disciple hannem at/ oc sagde/ Huad lignelse skal dette vere? Da sagde hand/ Det er eder giffuit at vide Guds Rijgis himelighed/ Men de andre i lignelser/ At de skulle det icke see/ om de det end see/ oc icke forstaa/ om de det end høre.

Men dette er lignelsen/ Sæden er Guds Ord. Oc de som ere hoss veyen/ det ere de som det høre/ Der effter kommer Dieffuelen/ oc taget Ordet aff deris hierte/ at de skulle icke tro/ oc bliffue salige. Oc de paa

sten/ere de/ naar som de det høre/ da anamme de ordet met glede / oc de haffue icke roed / De tro til en tid / oc i fristelsens tid falde de fra. Oc det som falt iblant torne/ ere de/ som det høre/ oc gaa bort iblant dette lijffs omhyggelse / rijgdom oc vellyst / oc quelis / oc bære ingen fruct. Men det i god Jord ere de / som høre ordet/ oc beuare det i it smuct got hierte / oc bære fruct i taalmodighed.

Summa.

DEnne Lignelse om Sæd / huilcken vor HErre Christus bruger i denne dagis Euangelio / indeholder tuende honde lerdom / som ere baade gantske nødtørfftige oc nyttelige. Den første / at wi skulle lære / huad aarsage der er dog rettelige til / at der ocsaa ere i Kircken oc iblant de Christne / saa mange arge skalcke / efftterdi det er dog i sandhed / den rette gode sæd / som intet ont kant voxe aff / der som hand kommer ekon rettelige ind i hiertet. Den anden lerdom er / huorledis wi skulle skicke oss der til / at ordet kand giøre fruct i oss / oc wi kunde bliffue en god ager.

Der ere ocsaa arge skalcke iblant de Christne.

Om det første / Det er visselige sant / at der end nu aldri haffuer veret nogen Kircke saa vel skicket / at der haffuer io veret allehonde forargelse hoss / baade i lerdom / at der er kommet Ketteri op / oc i leffnet / at nogle haffue ført en vchristlig omgengelse / oc altid den minste deel haffuer rettelige anammet ordet / oc leffuet der tilbørlige effter. Naar som ordens fiender see nu saadant / Thi det er icke himmelig / men obenbare forargelse / da stompe de strax til / oc giffue det hellige Euangelio skyld / sige at denne sæd bær saadan fruct / Vaare lerdommen bedre / da skulde der oc vel komme bedre fruct aff. Saa gick det met Bynderns oprør / oc end nu paa denne dag / at mand finder ocsaa iblant oss Aagerfolck / Hoerfolck / Fyldehalse / oc andre vanartige Mennisker / saadant vdty Euangelij fiender der hen / at det er fruct aff vor Predicken / der mand kand kiende træet paa.

Lerdom men er icke en aarsage til forargelse.

Men saadant motte da haffue it skin / oc kunde tagis for sandhed / der som tilforn / før det salige Euangelij liuss skinde faar oss / icke ocsaa haffde veret saadan forargelse. Thi du finder det i alle Historier / at der haffuer stedze oc altid veret (dog den ene tid mere end den anden) oprør / wkyskhed / fraadzeri / aager / skenderi oc bander / Huem vil mand da giffue skylden ? Oc effterdi ordens fiender rose deris gamle lerdom oc vildfarelse for sandhed / da skulle de icke ville samtycke / at der er kommen saa ond fruct aff denne deris lerdom / oc de kunde alligeuel icke necte / at saadan forargelse vaar io ocsaa tilforn i Verden / før Gud loed denne vor lerdom bliffue obenbare. Ja tag du Euangelisters oc Apostlers scrifft faar dig / oc sig mig / om Verden haffuer nogen tid veret blindere / genstridigere / oc mere forargelig ? Huorledis holde Phariseere sig imod vor HErre Christum oc Johannem ? Huorledis skicke de sig imod deris Verdzlige Herrer / de Romere ? Huorledis skicker det gantske Asia sig imod Paulo ? Huorledis skicke de Corinther sig ? Der fattis det io icke paa ond fruct / alligeuel (som oc vore modstandere mue bekiende) der vaar huercken nogen tid brøst hoss dem som lerde eller hoss lerdommen.

Der faare / alligeuel vise oc forstandige Mend icke kunde rettelige see hoffuit aarsage til saadan forargelse / saa mue de dog bekiende / at det er icke lerdommens skyld / Effterdi lige saadane synder / ginge oc met mact i Verden / tilforn oc før end denne lerdom bleff obenbare / dog som sagd er / den ene tid mere end den anden / Effter som den wgudelige Verden det fortiente.

Huad er da endelige aarsagen ? Huor aff kommer det / at ocsaa iblant de Christne / som haffue Guds Ord / den gode sæd / der intet ont kand voxe aff / alligeuel findis saa megen forargelse ?

Den første aarsage til forargelse iblant de Christne.

Fiorten dage siden / hørde wi den lignelse om klinte / huorledis den arge Fiende saade hende iblant den gode huede. Der faare er det storlige nødtørfftigt / at wi vaage / oc bede flitelige / paa det at Fienden skal icke faa aarsage formedelst vor forsømelse oc trygbed / at komme saadan wlycke aff sted. Lige ved den samme maade

Predicker vor kiere HErre Christus her ocsaa/ oc siger/ At nogen sæd fald paa veyen/ der er nu tuende honde fare/ Veyen er haard/ oc kornet ligger bart/ oc kand icke skiule sig vnder torffue oc i den løse Jord/ der følger/ at det enten borttrædis met føder/ eller fule æde det op. Lige saa/ siger vor HErre Christus/ finder mand mange løsactige/ trygge/ wactesomme hierte/ som høre ordet/ men met saadan wflitighed/ at de haffue ingen aluerlig betenckelse der hoss/ Der faare er ordet som it korn hoss veyen/ bliffuer det icke borttraadt/ saa skraffue dog fule det op/ det er/ Der til met at saadane Folck ere wactesome/ da kommer Dieffuelen ocsaa til/ oc riffuer ordet aff deris hierte/ at de komme aldri til nogen fruct.

Sæd paa veyen.

Oc effterdi det gaar saa til met alle andre ringe Kaanster/ at mand kand icke flue til oc lære dem/ men mand skal mercke flitelige/ tencke der paa/ øffue sig der vdi/ oc dag fra dag haffue dem faar hender paa ny igen/ huor meget mere skal da saadan flid vere hoss Guds Ord/ huilcket der dog icke vil ind i vore hierte/ fordi at det er gantske oc aldelis tuert imod vor fornufft. Der som it Menniske nu saa hører Guds Ord/ at hand lader sig tycke/ hand kand det allerede/ hand tencker der icke en gong paa den gantske vge/ huad hand hørde i Kircken om Søndagen/ hand beder icke Gud om sin hellig Aand/ hand legger sig icke ned met saadane tancker om Predicken/ hand staar der icke met op/ hand haffuer andet at giøre/ der ligger hannem mere mact paa/ Huor siger ieg/ som it Menniske er i saa maade aldelis wskickelig til Guds Ord/ hui er det vnderligt/ at der følger ingen fruct?

En Scriffuere (siger mand) skal forderffue mange fedre oc meget papir/ før end hand lærer rettelige at scriffue/ oc den som lærer at lege paa trompe/ hand skal sla mange strenge sønder/ Men denne er den høyste oc største kaanst/ som alene hielper oss til salighed/ oc der faare legger Dieffuelen saa stor vind paa/ at hand kand vende oss der fra/ oc mand vil alligeuel icke vere besynderlige vindskibelig der til/ huer mand lader sig tycke/ at naar hand haffuer hørt det en gong/ da haffuer det icke ydermere betractelse eller øffuelse

Guds Ord skal øffuis om det skal giøre fruct.

uelse behoff / hand kand det strax. Der skalt du vocte dig faare / oc vide / At huo som hører Guds Ord wflitelige / hoss den samme skal icke aleniste ingen fruct kunde følge / men / der hoss at Sathan riffuer ordet aff hiertet / da faar hand ocsaa klinte der vdi / oc der følger saa allehonde forargelse. Huor faare ? Icke for ordens skyld / siger vor HErre Christus / Sæden er hellig oc god / Men for dit hiertis oc Dieffuelens skyld / Du est wflitig / oc Dieffuelen driffuer dig / der vil det da gaa ilde til. Denne er den ene aarsage / der saa megen forargelse kommer aff / at hiertene ere wflitige / oc giffue Dieffuelen aarsage der met.

Den anden er / at nogen sæd falder paa stene. Det er / nogle hierte ere icke saa wflitige eller wactesomme / De høre ordet / oc anamme det met glede / oc tro til en tid / men det ere vege / skrøbelige / bløde / tørre hierte / Det er ingen styrcke eller bestandighed hoss dem / strax der kommer en liden wlycke / at Solen stinger paa Sæden / da tørris hand / Thi hand kand icke rodfestis / eller hecte ved sten / Som mand seer / Euangelion er huer mand en behagelig kierkommen Predicken / den stund mand kand leffue wden fare / oc wi kunde staa i god fred der met / Men strax mand venter wfred / kommer i fare / oc skal tage paa sig store Herrers wgunst / som kunde vere oss skadelige eller gaffnlige / oc mand skal voffue noget / da falder mand til bage / Thi wi giøre oss almindelige denne tancke / At wi til lige ville tro i hiertet huad wi ville / oc alligeuel beholde store Herrers gunst / oc icke sette vort gods eller liff i fare / Men saadane tancker ere idel forgifftelse / formedelst huilcke denne sæds fruct gantske oc aldelis forderffuis / Thi hiertene komme stedze io lenger oc lenger bort fra ordet / oc holde det ringere / end det skulde holdis / Der vil da følge al forderffuelse aff. II.

Sæd paa steen.

Vdi alt saadant haffue Folck selff skyld / at de ere saa kielne / ville intet omdrage som dem aiør we / eller lide noget for ordens skyld / alligeuel forjettelser trøste oss saa offuermaade rigelige / at der som wi miste noget for ordens skyld / da skal det giffuis oss hundrede folt igen / oc effter dette liff det euige.

See/denne er den anden aarsage / at / alligeuel ordet Predi-
ckis almindelige / der komme dog saa faa til den rette fruct / oc den
største deel/tager paa wtaad/oc faar icke gaffn der aff / Thi ville in-
tet lide/de ville leffue i stor rijgdom/oc haffue gode dage/vere fri fra
al genuordighed oc modgang. Dette hører icke de Christne / men
Verdens Mennisker til/som begære at haffue deris Himmerige her
paa Jorden. Men de Christne see til det euige/oc efterdi det forme-
deist Christum er dem vist/da ere de til freds met det timelige/allige-
geuel det gaar dem ilde/oc de skulle lide noget der offuer.

III. Den tredie Euangelij forhindrelse/ oc forargelsis forfrem-
melse er denne/ at nogle Mennisker ere lige som den gode sæd / der
falder iblant torne/end dog hannem fattis icke Jord/oc hand kun-
de vel voxe op/ saa quelis hand dog aff torne / naar som hand kom-
met op. Huad saadane torne ere nu / giffuer vor HErre Christus
selff til kiende oc siger/ Det ere de / som høre ordet / oc efterdi de gaa
hen iblant Verdens omhyggelighed/ rijgdom oc vellyst / da quelis
de/oc bære icke fruct.

Sæd iblant torne.

See dig her omkring i Verden/oc fatte de almindelige for-
argelser alle tilsammen / oc lær huor aff de komme oc haffue deris
oprindelse/ Bynderne vaare oprørske / Huor faare? De tenckte at
de vilde forbedre deris sag / oc bliffue Herrer / vere fri fra al besua-
ring/ oc leffue som de vilde selff. Huor aff finge de da saadan tan-
cker? Befaler Euangelion dem saadant? Ney / det giffuer en an-
den befalning ret der imod/ Giffuer Keyseren det Keyserens er / oc
Gud det Guds er. Saa binder hand Keyseren oc Gud tilsammen/
Gud skal mand tiene met hiertet/at mand skal tro hans foriettelser/
trøste sig i hans hielp / oc paakalde hannem / Keyseren met lijff oc
gods/lige som lands skick vdkreffuer det. Huorledis kunde da wgu-
delige Papister legge Euangelio oprør til? Huor faare trode icke
Christo / som siger her klarlige: Fordi at Mennisken gaa hen
iblant omhyggelighed oc rijgdom / da giør den gode sæd icke fruct/
oc Dieffuelen haffuer aarsage / at komme al wlycke aff sted efterdi
hiertene ere der for wden tilbøylige der til?

Huor aff oprør kommer.

Lige saa er det icke mindre / paa denne dag findis gruselige forargelser iblant oss/ wi som rose oss aff Euangelio. Aager brugis wbluelige / oc besynderlige i de store Kiøbsteder brugis det offuer-maade suarlige/ oc de vdsuge Land oc Folck/ der som mand dog tro-lige Predicker Guds Ord / oc besynderlige straffer denne synd hart oc daglige aff Predicke Stolen. Huor aff kommer det nu at Folck icke ville lade sig vnderuise / oc offuergiffue at aagre? Det er eders Euangelij skyld / sige Papister / Det giør saadan fruct. Ney / siger Christus/ du liuger/ De vanartige onde hiertet haffue skyld/ som la-de voxe sig offuer met torne/ icke luge dem vd/ haffue lyst der til/ Der faare quelis endelige Euangelij fruct/ oc der bliffuer intet wden torne / som beklemme hiertet / oc plage det dag oc nat. Som mand seer paa rijge Folck / io mere de haffue / io mere ville de haffue / oc kunde icke vere stille eller haffue rolighed. Huor aff den store gerighed oc aager kom-me.

Lige saa finder mand den største deel aff Mennisken / de haffue lyst til gode dage / huad dem er behageligt det giøre de / huad dem giør we/ det fly de/ der aff kommer wkyskhed/ fraadzeri/ daabel oc leeg/ aarkeløsshed/ wnyttig snack/ kaastelig bygning/ skiøne kleder/ pral oc hofferdighed/ oc huad der er saadant mere/ Vocte dig at du icke giffuer Euangelio skyld for saadant/ Thi det staar her/ at det er Menniskens egen skyld. Det kand mand icke vnduere / Fader oc Moder skulle betencke huorledis de kunde nære sig oc deris Børn. En Regentere kand det icke det vnduere / om hand vil trolige tage vare paa sit embede/ da skal hand sørge nat oc dag/ oc betencke al ting vel. Men vor HErre Christus taler om en anden sorge / at Folck ere omhyggelige/ lader rijgdom oc vellyst offueruoxe sig/ oc der hoss forgleme ordet. Der skalt du vocte dig faare / oc omgaass saa met det timelige / at du icke mister eller forglemmer det euige / effter det sprock: Atspørier først Guds rijge / saa skal det andet altsammen tilfalde eder. Oc efterdi den største deel saadant icke giør / legger aleniste vind paa det timelige/ da vil der følge forargelse/ oc den rette fruct bliffue borte. Epicurer.

See disse ere de rette aarsager til forargelse / Som er / Sa- than/vort eget forførde/forderffuede hierte/som henger ved synden/ oc icke vil see til Guds Ord. Der skalt du lade det bliffue ved / oc laste io icke den gode sæd. Thi hand kand icke andet end giøre god fruct/Føiger oc fructen icke/ da er det icke sædens / men den haarde/ stenfulde/tornagers/det er/vort forderffuede/oc blinde hiertis skyld/ Denne er den ene lerdom aff denne dagis Euangelio.

II. Huorledis mand skal skicke sig til ordens fruct.

Den anden lerdom er/huorledis det skal vere skicket met dem/ der Guds Ord skal giøre den rette fruct hoss. Dette begriber Chri- stus offuermaade smuct / i det hand siger saa: Den gode Jord ere disse/som høre Guds Ord / oc beholde det i it smuct got hierte / oc bære fruct i taalmodighed. Disse ord skalt du mercke / oc betracte dem met stor flid.

I. Wi skulle høre Guds Ord.

Først siger hand/ De som høre Guds Ord. Her met befaler hand oss alle paa det flitigste/at tage vare paa Predicke embedet eller det vduortis ord. At wi det icke skulle foracte / eller tage oss noget andet mere til / Predicken skal vere vort ypperste oc største ligende fæ/ Thi Guds Ord er aleniste den sæd/der euig fruct voxer aff/Der andet altsammen er ekon nytteligt til dette timelige lijff.

Oc naar ieg taler om ordet / da indelycker ieg der vdi met de hellige Sacramente/Daaben/Nadueren/oc Absolutio eller affløss- ning / Fordi at disse Sacramente ere icke aleniste befattede i ordet/ men de giffue oss eyedom paa ordet/at wi skulle det anamme/oc for vor persone trøste oss i Guds forjettelse. Huo som nu begærer den- ne euige fruct/hand skal icke aleniste høre Predicken/men hand skal oc trøste sig i sin Daab/oc bruge Nadueren oc Absolutio. Denne er begyndelsen/om wi ville komme til Euangelij fruct.

II. Wi skulle beholde Guds Ord.

Naar som du hører nu saa Euangelion / oc hører det met flid/da skalt du oc beholde det/det er/ øffue det vel / begrunde det vel i dit hierte / oc betracte det dag oc nat / som den første Psalme siger. Thi det er tilforn sagd / at det bliffuer borte/ huor som mand hører det wflitelige / oc icke beholder det i hiertet / Ja Dieffuelen riffuer det aff hiertet / oc saar klinte i steden. Der faare vil det beuaris/at

mand

mand er omhyggelig der faare oc giffuer act der paa / lige som wi ellers plage / naar som wi haffue noget kiert oc dyrebart / det lade wi icke ligge vnder føder / wi tage det op / gemme det vel / at der io ingen skal komme til / oc wi skulle komme der fra. Lige saa skalt du oc giøre met Guds Ord / lad det vere dit beste ligende fæ / forlyste dig der met / tale der om dag oc nat. Dette er det andet / der mand skal høre oc beholde.

Det tredie er / at wi skulle giffue act paa vort hierte / oc rense det vel / at der bliffuer icke tiszel eller tron i / at det kand bliffue it smuct got hierte / der synden icke skal finde sted vdi / oc wi icke effterfølge syndelig lyst. Dette skal saa vere i alle maade / Huorledis komme wi der da til ? Vi befinde altid der ret tuert imod / at wi ere tilbøylige til det onde ? Suar. Du skalt først aff hiertet bede Gud der om / at hand formedelst sin hellig Aand vil vdrense saadan syndelig begæring / oc rette dit hierte til Guds vilie. Dette kant du giøre diss fliteligere / naar du icke / som Verden / gaar hen i tryghed / men giffuer act paa dit hierte oc vilie / oc betracter flitelige huor snart det kand ske met oss at wi kunde falde. Der nest skalt du oc tage saa fat paa dig selff / tuinge oc spæge dig. Befinder du / at du est tilbøylig til wkyskhed / da giff dig i Ecteskab / oc fly alt det / du kant befinde / der tilforn opuacte til saadan synd. Befinder du dig at vere tilbøylig til Gerighed / lad denne fristelse icke faa mact met dig / rette dig selff / giff oc hielp arme Mennisker for Guds skyld / handle icke kargelige met huad du skalt kiøbe oc selie / Oc fremdelis saa hen. Naar disse thu stycke komme da baade tilsammen / at du beder Gud om naade / oc holder dig i hans fryct da bliffuer hiertet formedelst den hellig Aands hielp smuct rent oc got / Thi tornene bliffue opruskede / huilcke der haffde fordempet sæden / oc forhindret fructen / om du haffde ladet dem voxe. III.

Huorledis wi skulle faa it smuct got hierte.

Nu er det icke end noct / at mand hører oc holder ordet i it smuct got hierte / Thi vor HErre Christus setter oc det fierde stycke der til / Som er / at mand skal bære fruct i taalmodighed. Thi at vill du aluerlige høre Guds Ord / beholde det i dit hierte / oc forme- IIII.

Der skal vere taalmodighed hoss.

delst din Bøn oc den hellig Aands hielp / fordriffue den syndelige lyst / da vil det icke feyle / Dieffuelen oc Verden skulle offuerfalde dig / oc legge dig al wlycke paa. Der er da sæden atter i fare. Der faare skulle wi beskicke vore hierte / som Christus siger / met taalmodighed / oc lade ingen fare forferde oss der fra / Men tacke Gud aff hiertet / at wi ere besørgede oc foruarede met det euige / om wi end skulle sette legeme / lijff / gods / oc andet i fare / oc voffue det her i Verden. Dette er det / som der skal vere hoss / om der skal følge fruct / lige som vor HErre Christus siger / Huo som bliffuer varafftig til enden / hand skal vorde salig.

Forargelse som forhindrer ordet.

Nu seer mand oc / diss ver / huorledis der er alleuegne brøst / oc forargelse lader veldelige finde sig. Den ene er wflitig / oc alligeuel hand end hører Predicken / saa hører hand det dog icke aluerlige / Det gaar ind at det ene øre oc vd at det anden. Den anden er kielen oc skrøbelig / at hand lader sig snart forferde / oc vil intet lide / Den tredie følger sin egen lyst / hand seer huorledis hand kand vorde rijger / oc haffue gode dage / De tenck minste paa Euangelion / De mene at de ville end vel komme der til. Men vor HErre Christus giffuer atuarsel / oc siger aff en forferdelig dom / Seer til / siger hand / huorledis i høre det / Huo som icke haffuer / hannem skal det tagis fra / det hand haffuer / det er / de som icke høre ordet aluerlige / skulle aldelis miste det / der er da salighed oc det euige lijff ocsaa met borte / der lader oss vocte oss faare / oc bede Gud om sin naade / at wi kunde høre hans Ord met aluerlighed / oc beholde det i it smuct got hierte / oc bære fruct i taalmodighed / Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / wi tacke dig / at du haffuer vdsaat dit hellige Ord iblant oss / formedelst din Søn Christum Jesum / oc wi bede dig / at du vilt formedelst din hellig Aand saa berede vore hierte / at wi flitelige kunde høre / samme ord

me ord oc beholde det i it smuct got hierte/ oc bære fruct i taalmo-
dighed/ at wi icke skulle henge ved synden/ men formedelst din
hielp fordempe hende/ oc i allehonde forsøgelse visse-
lige trøste oss oc sette vort haab til din
naade oc euige hielp/
Amen.

Den Søndag Esto mihi/ Euangelion Luce 18.

Vor

VOr HErre Jesus tog de tolff til sig/ oc sagde til dem: Seer/ wi gaa hen op til Jerusalem/ oc det skal altsammen fuldkommis som er screffuit/ formedelst Propheterne/ om Menniskens Søn. Thi hand skal antuordis Hedninge hen/ oc hand skal bespaattis oc foractis oc bespøttis/ oc de skulle hudstryge oc ihielsla hannem/ oc tredie dag skal hand opstaa igen. Men de forstode intet der aff/ oc den tale vaar skiult faar dem/ oc de viste icke/ huad det vaar sagd.

Oc det skede/ der hand kom nær til Jerusalem/ sad en Blind hoss veyen/ oc tigde/ Oc der hand hørde Folcket/ som der gick frem/ spurde hand/ huad det vaar. Da forkyndede de hannem/ at Jesus aff Nazareth gick der frem/ Oc hand robte/ oc sagde: Jesu du Dauids Søn/ forbarme dig offuer mig. Men de som ginge fremmerst/ truede hannem/ at hand skulde tie/ Da robte hand meget mere: Du Dauids Søn/ forbarme dig offuer mig. Da stod Jesus stille/ oc bad lede hannem til sig. Oc der de finge hannem nær til hannem/ spurde hand hannem at/ oc sagde: Huad vilt du/ at ieg skal giøre dig? Hand sagde: HErre/ at ieg maa see. Oc Jesus sagde til hannem: Ver seendis/ din tro haffuer hulpet dig. Oc strax bleff hand seendis/ efterfølde hannem/ oc prisede Gud. Oc alt Folck/ som saadant saa/ loffuede Gud.

Euangelij delelse.

DEnne dagis Euangelion haffuer tho dele/ J den første er en Prophecie/ om vor HErris Christi Jesu død oc pine. J den anden er en Historie/ huorledis vor HErre Christus giorde en Blind seendis paa veyen til Jericho.

Huor faare Christus spaade om sin pine.

Denne Prophecie tien besynderlige der til at efftherdi det vaar nu for hender/ at vor kiere HErre Christus skulde dø saa forsmædelig en død / da siger hand sine Disciple det der faare saa flitelige tilforn/ at de icke skulde forarge sig paa denne død/ men lære/at hand vilde gerne oc veluillige lide saadant / oc bliffue dog icke i døden/ men opstaa igen paa tredie dag. Nu formelder Euangelisten/ at de forstode det icke/ Oc efftherdi fornufft icke kand begribe / huorledis det gaar til/eller er muligt / at Gud er bliffuen Menniske / da forstaar hun meget mindre /at Guds Søn skal dø saa forsmædelig en død. Lige som Jøderne oc der met bespaattede vor HErre Christum paa Kaarssit / Er hand Guds Søn/da stige sig hid ned/ Som de vilde sige / Det vaar idel løgn / at hand rosede sig at vere Guds Søn / Thi at vaare det saa / da haffde hand icke der hengd/ Gud haffde redde hannem / oc giffuit til kiende / at hand haffde veret hans Fader.

Forargelse paa vor HErre Christo.

Saadane tancker/seer vor HErre Christus/at hans Disciple skulde ocsaa faa / der faare vil hand komme tilforn / oc affuerie saadan forargelse. Det er vel sant / at huo som vilde døme vor HErre Christum effter den vduortis anseelse / hand kunde intet holde besynderlige aff hannem/Thi hand vaar arm oc ælendig / oc haffde ingen anseelse / huercken for sin stat / embede / rijgdom eller velde skyld/ J saadant ginge Phariseer/de ypperste Prester/Herodes oc andre hannem fast offuer. Men huo som gaff act paa hans Predicken oc drabelige gerninger / hand motte sige / som Petrus sagde/ HErre/ huort skulle wi hen? du haffuer lijffsens ord. Item du est Christus / den leffuende Guds Søn. Thi der haffde ingen nogen tid seet saadant / at it Menniske kunde met it ord helbrede al siugdom / oc giøre de døde leffuende igen. Met saadan herlighed/ som loed sig skinbarlige see baade met Predicken oc formedelst vnderlige

derlige

derlige gerninger / skicker nu dette sig offuermaade ilde / at denne mectige HErre oc Guds Søn / skulde antuordis Hedninge / hudstrygis/bespaattis / oc paa det siste hengis mellem tho Røffuere paa Kaarssens galie / Thi naturen kand icke andet tencke / end huo som icke kand hielpe sig selff / hand bliffuer pint / Oc huo som haffuer hielp oc styrcke/hand kand fri sig fra pine oc staa der imod. Oc besynderlige kand hun icke tro det om Guds Søn/ at hand skulde lide noget / ieg tier denne død / som vaar den ælendigste oc forsmædeligste/der Christus skulde lide.

Christus Propheterer om sin pine.

Paa det nu at Disciplene icke ocsaa skulde falde i saadane tancker / oc for saadan pine skyld tuile / om Jesus deris Mestere / vaar den rette Christ oc Guds Søn / da siger hand dem det altsammen tilforn/den stund hand er end nu paa veyen til Jerusalem/ Paa det de icke aleniste icke skulde forarge sig/men vide visselige/at hand vilde gerne oc veluillige lide det altsammen / oc at saadan pine skulde komme dem til gode.

Christus viser oss til Propheter.

Item end det som mer er/hand viser dem til bage i Propheterne/ oc siger / at Gud haffuer det saa Propheteret ved Propheter/ At baade stycke staa saa til sammen / at hand gerne oc veluillige vilde tage denne forsmædelige død paa sig for vor skyld/oc at den naadige Fader i Himmelen / haffde aff besynderlig naade/saa beskicket det / for vor skyld. Thi Propheter haffue formedelst den hellig Aand seet saadant/oc forkyndet det saa lenge tilforn.

Christi Rijge er herligt i Aanden.

Her kant du lære / huor gruselige Jøderne ere forblindede indtil denne dag/at de vente saadan en Messiam/som skal vere mectig oc veldig faar Verden/lige som andre Konger oc Herrer. Saadan vildfarelse tage de aff Propheterne / Naar som de tale om vor kiere HErris Christi Rijge/rose de det drabelige høyt/oc tale saa der om / at det met herlighed oc ypperlighed viet ia offuermaade viet offuergaar alle Verdens Kongerijge/ som det oc ere i sandhed/ Thi huad er Pendinge/ Guld/ Land/ Folck oc al herlighed/ der imod/at vi formedelst Christum haffue alle syndernis forladelse/den hellig Aand / oc it vist haab til det euige lijff? Det Verdzlige/ maa vere

saa

saa stort oc kaasteligt som det vil / saa er det dog altsammen ekon timeligt oc forgengeligt. Men disse ere euige ligende fæ / ved huil-cke wi skulle vere besørgede oc haffue nock til euig tid / der faare skul-le de io prisis viet oc høyt offuer alt det timelige / Men her til met / at Christus skal haffue saadant it Rijge / formelde Propheter ocsaa / huorledis Christus skal begynde dette Rijge / komme der til / oc for-huerffue det / Der kaldis det / som der staar i den xxij. Psalm. Jeg er en orm intet Menniske / Menniskens spaat oc folckens foractelse. Alle de mig see / bespaatte mig / vrenge munden op / oc røste hoffue-det / Item Esaie liij. Hand er begraffuen som de Vgudelige oc rij-ge. Item / wi hulde hannem for den som vaar slagen aff Gud / hand haffde ingen skickelse / wi vilde icke see paa hannem. Oc Da-nielis ix. Christus skal bliffue ihielslagen / oc de skulle icke ville haff-ue hannem. Item / Zacharie ix. Din Kong er elendig / sider paa it Asen / Oc der effter / Hand skal oprette en Pact / men det skal kaaste hannem hans blod.

Christus er ælendig før hand kom-mer til sit Rijge.

Denne er nu den vey / at huilcken denne Kong kommer til sit Rijge / at / før hand faar det naffn offuer alle naffn / da bliffuer hand tilforn Faderen lydig indtil døden / ia Kaarssens død / Før hand in-gaar i herlighed / da skal hand tilforn lide. Saa ere det icke tuende Messias / som Jøderne gante dem / det er ekon en Christus / før hand kommer til sit Rijge / skal hand lide pine oc dø / Oc det kaldis met hannem / Effter en ond forargelig begyndelse / kommer en god her-lig ende / Thi der hand vaar død / opstod hand til it nyt euigt liff. Huor faare dog ? For vor skyld skeer det altsammen / som Esaias / Daniel oc Zacharias offuermaade smuct giffue til kiende i de for-bemelte steder. Wi ere for synden skyld vnder Guds vrede / oc i den euige død / Denne vrede oc straff / tager Guds Søn aff sin euige Faders / vor Guds naadige befalning paa sig / hand betaler for vore synder / alligeuel at hand aldri vaar skyldig i nogen synd / formedelst sin død / forhuerffuer hand oss det euige liff.

Huor faare Christus vaar saa ælendig.

Der faare skulle wi icke forarge oss paa denne forsmæde-lige død oc store pine / wi skulle glede oss / oc tacke Gud aff hiertet der

der faare / thi det skede for vor skyld / at wi skulle til euig tid leffue met Gud / oc vere der met fri fra synden oc døden.

For denne sag skyld / siger vor HErre Christus icke aleniste huad hand skal lide / oc at Propheter haffue saa lenge Propheteret det tilforn / hand setter oc hen til / Paa den tredie dag skal hand opstaa igen / som hand vilde sige: Forferdis icke for min død / det skal icke vare aldelis tre gantske dage / saa er ieg i it euigt lijff / icke mere arm oc ælendig / som ieg her til haffuer veret for eders skyld / men en HErre offuer alting / Lige som hand siger / Faderen haffuer offuergiffuit mig alting / døden oc Dieffuelen haffue vdret met mig / huad som de formotte / Men paa den tid skulle de see / at ieg er en HErre / oc de skulle ligge vnder mine Føder / oc lade mine Christne vere met fred / oc ingen skade giøre dem.

Denne er nu den trøst oc lerdom imod den tilkommende forargelse / Men Euangelisten siger tredie gong / at de forstode det icke. Thi de tenckte først / at det vaar wmuligt / at saadan wlycke oc genuordighed skulde vederfaris hannem / Men der de der effter see at det skeer saa / da falt alt deris haab bort / oc de mente at det vaar aldelis wde met hannem / som de tho Disciple paa veyen til Emaus bekiende.

Lige nu / som Disciplene icke forstode saadant / oc forargede sig paa vor HErris Christi forsmædelige død / Saa gaar det end til paa denne dag / det er it forargeligt wforstandigt ord / at Christus skal dø / oc opstaa aff døden igen. Thi see du / huad forhindrer vore modstandere / Papisterne / at de saa hart forfølge / den lerdom om troen til Christum? Huor faare trenge de saa hart paa Messen / oc paa anden Gudstieniste? Er det icke sant / der som de trode / at Christus haffde met sin død betalet for vore synder / oc formedelst sin opstandelse obnet oss veyen til det euige lijff / Da hulde de sig aleniste til dette haab / oc forlode sig icke saa inderlige paa deris egne gerninger oc Gudstieniste? Ja de skulde vel sige frilige met Paulo: Jeg holder al min retferdighed oc beste gerninger / som det skarn paa gaden / imod det Christus haffuer forhuerffuit mig met sin

Papister ere wforstandige som Disciplene.

sin død. Men det vil icke gaa dem til hierte/mand Predicker/taler/ skriffuer/huad mand vil/ saa tencke de lige som Disciplene/ er hand død / da er det wde met hannem / skal ieg i Himmelen / da maa ieg hielpe mig selff/troen giør det icke alene.

Lige saa gaar det end nu met baade stycke / først / met forargelse/ at mand tencker/ Christus giør det icke alene/ ieg skal oc giøre mit der til/ Oc huo som holder det der faare / at mand aleniste formedelst troen bliffuer salig / hand giffuer Folck aarsage til/ at de bliffue lade oc forsømmelige/ oc icke øffue sig i lydighed imod Gud/ Der nest vanuittighed/ naar som mand end lenge taler der om/ saa kunde de dog icke rette sig der effter / det vil icke gaa dem til hierte/ Det gaar dem bedre til sinde/ at Christus haffuer forhuerffuit oss naade oc begynt / men wi skulle selff formedelst egen fortieniste giøre det i alle maade fuldkommeligt. Men wi skulle ruste oss/ baade imod forargelse oc vanuittighed / oc see til de hellige Propheters spaadom/som holde oss Christum saa faare/ at hand skulde for vor skyld vere arm oc ælendig / betale for vore synder / oc formedelst sin fortieniste forhuerffue oss det euige lijff. Saadant skulle wi anamme met en fast tro / tacke Gud der faare / oc bede om hans hellig Aand/ som vil beuare oss i denne tro/ oc ledsage oss i Guds fryct/oc vocte oss fra allehonde forargelse oc synd / Amen. Dette er nock om den første deel.

Den anden deel / om den Blinde / huilcken vor HErre II.
Christus giør seendis / tien ocsaa imod den tilkommende forargelse / at Disciplene skulde lære der aff / efterdi vor HErre Jesus vdretter saadant met it ord/ huilcket der vaar den gantske Verden met alt hendis gods oc formu wmuligt / at alligeuel hand end skulde lide/da vilde hand lide det veluillige/oc skulde dog endelige vinde seyer aff døden oc alt andet/ Lige som det ocsaa tien til denne trøst/at hand strax her effter paa reyssen opuecker Lazarum fra de døde / Huilcket der ocsaa vaar en herlig oc skinbarlig beuisning / til Guddommelig krafft / huor aff Disciplene vel kunde haffue bemerckt / at Jøderne intet kunde giort hannem/ der som hand haffde icke veret veluillig

Om den Blinde.

uillig til at lade sig pine. Men / O du gode Gud / der det skulde gielde / oc de skulde tage saadan trøst i henderne / oc holde sig der til / da vaar det forglemt altsammen / oc vdsluct gantske oc aldelis i deris hierte / lige som it vanmectigt oc skrøbeligt liuff. De kunde icke betencke / at Gud skulde giøre noget besynderligt met vor HErre Christo. Lige som de haffde seet andre dø / oc bliffue i døden / saa tenckte de oc om vor HErre Christo / wanseendis denne oc andre drabelige høye vnderlige gerninger.

Den Blinde tigger oc beder om gode øyen.

Wi kunde end ocsaa tage en besynderlig oc nyttelig lerdom / aff denne vnderlige gerning. Den Blinde sider der hoss veyen / oc tigger / Oc der hand hørde / at Jesus aff Nazareth gick der frem / tigger hand ocsaa / men meget ved en anden maade / end hand nogen tid i alle sine dage haffde begæret hielp aff it Menniske. Hand vaar vel til freds met andre Folck / oc tackede dem fliteligē der faare / naar som de gaffue hannem it skerff / en Pending / eller it stycke brød. Men hand lader sig icke nøye met saadan almisse / aff vor HErre Jesu / hand tigger beder oc siger : Jesu du Dauids Søn / forbarme dig offuer mig / oc giff mig at ieg kand see. Dette kand dog io vere it sieldsomt tryglerj / huordant du hørde aldri aff nogen blind i Verden. Thi alle den anden fortuile der paa / oc kunde icke haabe / at eniste Menniske kunde giffue dem deris syn igen. Der faare tie de stille met saadan hielp / oc lade sig nøye met en ringe hielp / Det giør nu icke denne / Hand vil ingelunde haffue Pendinge eller gods aff vor HErre Christo / men sunde / gode / karscke øyen.

Wi skulle ocsaa bede vor HErre Christum om huad wi haffue behoff.

Dette er nu hoffuit stycket / oc den yppeste lerdom / huilcken wi haffue alle behoff / oc skulle vel mercke / paa det / at naar som wi oc haffue noget behoff / vere sig syndernis forladelse / trøst for vor samuittighed / redning i fristelse / hielp imod døden / oc andet saadant / da skulle wi følge denne Blindis Exempel / oc giøre som hand giør. Først / at wi skulle bede vor HErre Christum der om / oc der nest / at wi skulle bede i en ret fast stadig tro.

Her hører nu til / at wi rettelige skulle lære at kiende Christum / Thi at fattis der paa / da er det wmuligt / at mand kand retteli-

ge paa

ge paakalde / oc tro paa hannem. Det er vnderligt oc sield synt at høre / at denne Blinde giør saa sin Bøn til vor HErre Jesum/ Men vilt du vide huad hannem opuecker der til / da giff ekon act paa hans ord / oc hør huad titel hand giffuer hannem. Hand kalder hannem Dauids Søn / det er / Dauids arffuing/som skal vere en Kong offuer Jsrael/oc regere euindelige/ lig som denne foriettelse oc skede til Kong Dauid/ oc hand besynderlige roser der aff / i den cx. Psalm / der som hand oc kalder vor HErre Christum en euig Prest / icke effter den Mosaiske skick / Men den der skulde / som Melchizedeck/omgaaff met velsignelse / oc borttage formaledidelse/ oc huad wlycke saadan formaledidelse fører met sig / oc hielpe sit Folck met naade. Saadant tror denne Blinde fast oc vist. Oc effterdi hand haffuer da nu it besynderligt Menniske / da beder hand hannem oc om en besynderlig almisse/ der hand ellers aldri haffde nogen tid bedet nogen om/Thi hand viste vel / at ingen kunde giffue hannem saadant/Men hand viste oc vel/at Dauids Søn/ kunde giffue hannem det. Fordi at Propheter haffde saa Propheteret om hannem.

Huor faare Jesus kaldis Dauids Søn.

Dette lader oss ocsaa lære oc øffue oss vdi / wi vide at vor HErre Jesus Christus/er den euige Guds euige Søn/ Men hand bleff for vor skyld Menniske / oc døde for oss paa Kaarsit / at hand skulde frelse oss fra Guds vred/oc den euige død/ Oc oss til trøst/ opstod hand aff døden igen / oc foer op til Himmelen / der som hand sider hoss Guds høyre haand / paa det hand skal giffue oss gaffuer/ som den lxviij. Psalm siger. Saa haffuer hand io giffuit oss vdtruct befalning / at wi skulle bede i hans Naffn/oc tilsagd / at huad som wi bede i hans Naffn / det skal bliffue bønhørt aff Faderen/ Der faare kand wi icke/ ia wi skulle icke heller lade vor Bøn bliffue til bage/men følge denne Blindis Exempel/oc holde fast ved.

Huo Jesus Christus er.

Wi skulle ocsaa bede.

Wi ere vel icke legemlige blinde / som hand vaar / Men see dig ekon flitelige omkring/ huor stor oc farlig brøst der er hoss oss ? huor meget haffue wi vel behoff ? Jeg vil nu tie legemlig siugdom/ fattigdom paa næring oc biering/ oc anden saadan genuordighed/

Huad brøst wi haffue.

huorledis er wi ekon saa arme Mennisker paa vor samuittigheds vegne? Wi ere andelige blinde / huilcket der er tusinde gonge farligere / end at vere legemlige blind / Wi kiende Gud icke: Hans Ord (formedelst huilcket wi kunde aleniste kiende Gud rettelige) det høre wi wflitelige / Wi ere tilbøylige til synd / Dieffuelen oc Verden taare ekon lettelige pibe faar oss / saa dantze wi frimodelige der effter / Met it eniste ord kand mand opuecke oss til gruselig longuarende vrede / etc. Huad skulle wi da giøre? Huort skulle eller ville wi hen / at wi kunde finde hielp / thi det er vist / at den euige død er beskicket til straff offuer synden.

Kommer hid / siger denne Blinde / folger mit Exempel / Dauids Søn kand oc formaa alting / hand giør mig legemlige seendis / efferdi ieg saa setter min tro til hannem / oc beder hannem der om / Eder vil hand giøre seendis paa sielen / oc hielpe imod synden / Dieffuelen oc døden / thi hand bleff der faare Mennisker. Tror aleniste paa hannem / oc paakalder hannem / oc lader intet giøre eder forhindrelse paa denne tro.

Vor Bøns forhindrelse.

Thi at naar som wi bede / da vederfaris oss dette visselige / som vederfaris her denne Blinde / de som ginge fremmerst bade hannem tie / oc truede hannem. Men hand acter det aldelis intet / oc rober io lenger io mere. Lige saa er icke kiød oc blod stille naar wi bede / Dieffuelen oc icke / Ey tencke wi / det er forgeffuis alt det ieg beder / Vaare ieg from / haffde icke syndet met it oc andet / da bønhørde Gud mig / oc hulpe mig. Men lad du saadane tancker icke driffue dig der fra / bliff hart ved met den blinde / oc lad io icke aff at bede / Aarsagen er / Christus befaler dig icke at bede oc vente bønhørelse / fordi at du est saa from / men fordi at hand / oc Faderen i Himmelen ere saa naadige oc gode / Der skalt du sette dit haab til / oc lad ingen tage det fra dig / eller vende dig der fra / saa skal det da paa det siste gaa dig / lige som vor HErre Christus tilsiger her den Blinde / Ver seendis / din tro haffuer hulpet dig / Oc efftersdi troen er begrundet oc huiler paa Guds naade oc barmhiertighed / huilcken hand beuiste oss i Christo Jesu / sin Søn / da er det wmuligt / at

Gud

Gud skulde kunde forlade oss/ oc icke hielpe oss naadelige effter saadan forhaabelse / alligeuel at wi end ere arme ælendige syndere/ huilcket wi oc vel bekiende/ oc fortryde det aff hiertet. Men det som bortte oc giort er kunde wi dog icke forbedre/ oc Gud vil forlade oc skiule det met sin naade / Det giffue oss alle vor naadige Fader i Himmelen/ for sin Søns Christi Jesu skyld / AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som formedelst din Søn Christum Jesum naadelige obnede øyene paa den blinde Menniske / oc lodst hannem see liussit. Wi arme Syndere bede dig / at du vilt formedelst dit hellige Ord opliusse vore blinde hierte/at wi rettelige kunde lære at kiende dig formedelst Christum din Søn / som døde for oss paa Kaarssit / oc betalede for vore synder / oc i al nød oc fristelse see aleniste til din naadige hielp oc barmhiertighed/atspørie den formedelst en trofast Bøn/ oc finde saa trøst oc redning imod Dieffuelen/ synden oc døden / Amen.

Den Søndag Inuocauit / Euangelion Matthei 4.

VOr HErre Jesus bleff ført aff Aanden i Ørcken/ at hand skulde fristis aff Dieffuelen. Oc der hand haffde fastet fyritiue dage oc fyritiue netter/ hungrede hannem. Oc Fristeren traadde til hannem/ oc sagde: Est du Guds Søn / da

ſig / at diſſe ſtene bliffue brød. Oc hand ſuarede / oc ſagde: Det ſtaar ſcreffuit / Menniſken leffuer icke aleniſte aff brød / men aff huert ord / ſom gaar gennem Guds mund. Da førde Dieffuelen hannem met ſig i den hellige Stad / oc ſette hannem paa Tindingen aff Tempelet / oc ſagde til hannem: Eſt du Guds Søn / da lad dig falde ned. Thi det ſtaar ſcreffuit / Hand ſkal giffue ſine Engle befalning offuer dig / oc de ſkulle bære dig paa hender / at du ſkalt icke ſtøde dīn fod paa nogen ſteen. Da ſagde Jeſus til hannem: Der ſtaar atter ſcreffuit / Du ſkalt icke friſte Gud din HErre.

Da førde Dieffuelen hannem atter met sig/ paa it saare høyt Bierge/ oc visde hannem alle Verdens Rijge/ oc deris herlighed/ oc sagde til hannem: Alt dette vil ieg giffue dig/ om du falder ned oc tilbeder mig. Da sagde Jesus til hannem: Vige bort fra mig Sathan/ thi det staar screffuit/ Du skalt tilbede Gud din HErre/ oc tiene hannem alene. Da forlod Dieffuelen hannem. Oc see/ Englene ginge saa frem til hannem/ oc tiente hannem.

Summa aff Historien.

EDers kierlighed høre i denne dagis Euangelio / huorledis vor kiere HErre Christus Jesus / bleff ført i Ørcken aff Guds Aand / oc fristet der aff Dieffuelen / oc at hand paa det siste vant seyer aff Dieffuelen / Dette er en drabelig / oc i mange maade/ nyttelig Histori/ Dog ville wi icke gaa vijt vd der met/ men lade det bliffue hoss den almindelige lerdom/ som er forstandelig/ oc paa det nytteligste til vort leffnets forbedring/ oc ret vnderuisning.

Euangelisterne giffue klarlige til kiende / at vor kiere Herre Christus holt sig aldelis stille intil det trediuende aar / oc loed sig huercken høre met Predicken / eller see sig met vnderlige gerninger. De tale oc aldelis intet om denne gantske tid / vden huorledis hand bleff til bage i Jerusalem effter sine Foreldre/ talede oc bespurde sig i Kircken met de Scrifftkloge. Men der hand er nu / som Lucas siger klarlige/ ved trediue aar gammel / kommer hand først til Johannem hoss Jordan/ oc lader sig der døbe / oc strax effter hand vaar døbt/ dreff Aanden hannem i Ørcken/ at hand skulde fristis aff Dieffuelen.

Huor faare Christus gick i ørcken

At vor kiere HErre Christus nu holder sig bort fra Folck/ oc gaar i Ørcken/ det skeer icke i den mening/ som Muncke giffue sig i Kloster/ oc holde det for en besynderlig Gudstieniste. Vor HErris Christi mening er meget anderleds/ som mand oc seer anden

sted i hans Historie / At hand giffuer sig fra Folck / vnduiger bort paa høye Bierge / oc i Ørcken / at hand kand haffue rum til at bede / bliffue wbehindret / Lige saa / efterdi tiden vaar nu kommen / at oc hand skulde traade ind i sit Embe / begynde Euangelij predicken om Guds naade oc barmhiertighed / oc drage Folck til sig met vnderlige gerninger / vnduiger hand tilforn i Ørcken / der som hand kand wbehindret giøre sin Bøn / oc paakalde sin Fader om lycke oc velsignelse / til denne gerning / Thi hand viste vel huad Dieffuelen skulde arbeyde paa / oc huorledis hand skulde forhindre denne gerning.

Mand skal begynde alle ting met en Christen Bøn.

Der faare er dette it besynderlige deyligt Exempel / huilcket wi skulle følge / oc naar wi ville tage oss noget faare / bede ocsaa Gud tilforn om velsignelse oc lycke / Thi det er faar øyen / at Mennisken begynde meget / men det lyckis almindelige ilde / Huor faare? Tryghed oc fordristelse er for stor / De tencke icke at de haffue Guds velsignelse behoff der til / de holde sig for vise / oc mene icke / at det skal feyle dem / Der faare bede de icke / oc paa det siste findis der huercken lycke eller salighed hoss deris opsæt oc anslag. Der faare skalt du mercke dette stycke / Vilt du tage dig noget faare / da ruse icke til / som Verden giør / Gack frem faar Gud met din Bøn / oc bede om velsignelse oc lycke / som vor kiere HErre Christus giorde der i Ørcken.

Dieffuelen griber fat paa Christum der hand beder.

Nu siger Lucas / at som Christus bleff ført i Ørcken / da tog Dieffuelen strax vare paa hannem / Thi hand arbeyder besynderlige der paa / at hand kand forhindre de Christne paa deris Bøn / efterdi hand bemercker huor stor skade det giøre hannem at de bede / oc affstyrer saa veldelige hans opsæt. Der faare setter hand sig strax imod vor HErre Christum / tuinger / bekumrer oc plager hannem met fristelser gantske fyritiue dage oc netter / saa suarlige / at hand forglemmer at æde oc dricke / oc wden tuil hand soff oc icke meget denne tid offuer. Huad fristelser saadan haffuer nu veret / scriffuer Euangelisten icke. Men der Menniskelig nature bleff om sier skrøbelig oc træt aff saadan idelig suar strid / oc efter sin art / begærede mad oc verquegelse / Da / siger Lucas / kom Dieffuelen met

disse tre besynderlige fristelser. Den første/ at er hand Guds Søn/ da skal hand giøre brød stene. Den anden / at hand skal lade sig falde ned aff Tempelet / oc forlade sig paa Gud. Den tredie/ at hand skal tilbede hannem/ etc.

Huad saadane fristelser nu vaare / oc huad Dieffuelen søgte der met/ hører eders kierlighed anden tid. Wi ville nu aleniste bliffue hoss Christi Exempel/ oc handle kortelige/ oc paa enfoldigste/ den almindelige lerdom/ som oss holdis faare her vdi.

Først mue wi bekiende / naar som wi flitelige see til dette Exempel / at det er ossen atuarsel oc formaning / at wi io icke skulle vere tryge / men see oss vel faare for Dieffuelen / Thi at er den onde fiende / saa dristig/ saa arge / saa staalt oc trætzig at hand taar sette sig imod Guds Søn/ der som hand veed / at hand er almectig / oc den euige visdom / huad ment du vel/ at wi mue frycte oc rædis faare/ der som Dieffuelen finder denne fordel/ at wi ere arme/ ælendige/ skrøbelige/ wactesome/ oc end der til met trygge/ oc hand gaar oss vijt ia offuermaade vijt offuer met visdom /styrcke oc krafft ? Thi du taart icke tencke andet / end at Dieffuelen er din fiende / oc at hand veed vel noget at finde hoss dig: Alle wi saa mange som ere døbte i Jesu Christi naffn / haffue oc tro hans ord oc foriettelse / de haffue alle deris synders forladelse / en god samuittighed / den hellig Aand oc it vist haab til det euige lijff. Dette ligende fæ veed Dieffuelen at wi haffue visselige hoss oss/ Der faare haber hand oss / hand gynder oss det icke/ oc hand arbeyder dag oc nat paa/ at hand kand rycke dette ligende fæ aff vore hender oc hierte / oc føre oss i synden igen / oc vdi den euige død / Lige som i hørde fiorten dage siden / om den sæd der falt paa veyen. Der taler Christus met klare ord / Dieffuelen/ siger hand/ kommer / oc tager ordet aff Menniskens hierte / at de skulle icke tro/ oc bliffue salige.

Der faare/ Est du døbt/ oc du trøster dig i din HErre Christo Jesu / da ver icke tryg / tenck icke at Dieffuelen er thi mile borte/ Stat huer time beuebnet/ oc rustet/ Thi fienden er icke stille/ oc hand veed at hand kand iage oss noget aff / Hand veed oc den fordel / at/ som

I. Effterdi Dieffuelen griber fat paa Christum da skulle wi ocsaa befrycte oss.

Huor faare Dieffuelen hader oss saa saare.

Huer Christen skal vocte sig for Dieffuelen.

som Paulus siger / wi bære dette ligende i it lerkar / det er io dog skrøbeligt / Det maa snart vere en liden kæp eller sten / mand kand sla eller kaste en potte sønder met. Lige saa ere wi Mennniske alle offuermaade skrøbelige / kiød oc blod er aff sig selff tilbøyligt til synd / der taar Dieffuelen ekon pibe / wi ere strax redebon til at dantze / Dette skalt du betencke alt sammen / oc vocte dig fra tryghed. Tag dette Exempel faar dig / oc giør dit regenskab / Thi det kand icke feyle / Torde Sathan sette sig imod Guds Søn / huilcken hand wden tuil vel kiende / oc viste tiden aff Prophecier / der hand skulde komme / (Thi som wi see i denne dagis Euangelio / hand haffde ocsaa lesd Scrifften / oc veed hende wden at) Saa tencke icke andet / end at du skalt ocsaa staa hannem en buck / hand vil voffue it stød met dig / oc forsøge om hand kand støde dig om / oc føre dig skade paa / Thi hand veed huad ligende fæ du haffuer / For saadan farlighed skalt du ruste oc beuebne dig. Der som det vaare paa tusinde gyldene / eller mære at giøre / oc du skulde vandre gennem en wtryg skou der met / da rustede du dig til minste met harnisk oc verie / du toge andre til dig / oc brugede alt det du kunde bruge / at du kunde komme wplyndret igennem / Huor faare vilt du da her vere tryg oc wden sorge / ia her som det er icke paa Pendinge oc gods eller det timelige / men paa det euige lijff at giøre / der som du kant falde fra Guds naade i vrede / fra retferdighed i synd / fra lijffuit i døden ?

Mennisken ere for trygge.

Men / diss vær / den største deel gaar hen / befrycter sig intet / seer sig icke faare / tencker icke paa verie oc modstand / saa skeer det da / at naar de ere mit iblant mørdere oc røffuere / da lade de sig tycke / at de ere hoss deris trofaste oc beste venner. Thi Dieffuelen kand letteligе rende ind paa dem / met wkyskhed / gerighed / vrede / hoffmodighed / naar som de giffue sig veluillige der til / oc følge / Oc de arme Menniske see icke / at de haffue allerede mist dette dyrebare drabelige ligende fæ / huilcket Christus Guds Søn forhuerffuede dem / Der skalt du lære oc vocte dig faare / oc icke forglemme dette Exempel / at Dieffuelen icke lod vor HErre Christum selff vere wden fristelse. Stat der faare i god rustning / oc vocte dig fra tryghed /

hed / biud fienden icke til gest / som en ven / vocte dig for hannem / Denne er den første lerdom.

Nu er det oc i sandhed offuermaade forferdeligt / at wi Christne haffue saa sterck oc mectig en Fiende / som gaar oss saa vijt offuer met styrcke / snedighed oc anslag / Men der imod er det offuermaade trøsteligt / at ocsaa lære i dette Exempel / huorledis wi skulle møde denne fiende / at hand skal vige / ehuor sterck oc snedig hand oc er. Thi du seer / met huad verie vor HERre Christus møder hannem / oc slar hannem paa flugt / Hand frycter icke for busser / harrensk / suerd oc spiud / Bygger du end it taarn eller muer omkring dig / saa sterck oc tyck som du nogen tid kant / da kand hand alligeuel komme til dig / Du maat vere saa klaag oc snedig som du nogen tid kant / saa er hand dog snedigere. Lige som Exempel giffue til kiende / at der vaar aldri (Christum aleniste vndertagen) nogen mand saa hellig / rijger i aanden / oc from / at Sathan slo hannem ey paa fald : Huor met skulle wi da affstyre hannem ? Huorledis ville wi giøre hannem modstand ? Ja huorledis skulle wi vinde hannem offuer ? Huad verie oc harrensk skulle wi haffue? — II. Trøst huor met mand skal møde Sathan.

Saadant seer du ocsaa her i dette Exempel / Thi vor HErre Christus giør icke mere / end at hand holder hannem Guds Ord faare / det stinger Fienden saa i øyene / at hand strax nødis til at vende sig oc lade aff. Dette skalt du betencke / oc beskaffe dig ocsaa saadant harrensk saa skal dig intet bliffue at skade. — Guds Ord fordriffuer Dieffuelen.

Du skalt oc mercke her flitelige / At efferdi wi kunde aleniste imostaa oc fordriffue Sathan met Guds Ord / da vil det io ingelunde skicke sig / Ja / huor aldelis skadeligt oc forderffueligt er det / om wi icke høre Guds Ord met høyste flid ? icke mercke det aluerlige ? oc icke øffue oss daglige der vdi ? Der faare skulde wi acte Kircken oc Predicken / mere / end alt det wi selff / oc andre Folck haffue oc vide her paa Jorden. Thi huor met ville wi ellers beskerme oss imod Dieffuelen ? Huor met ville wi beuare det ligende fæ / som wi haffue formedelst Christum ? naar som wi icke haffue dette Aandens suerd / som Paulus kalder det til de Epheser i det vj. vdi henderne. — Wi skulle holde meget aff Guds Ord.

Vor Bøn affuerter ocsaa Sathan.

Paulus siger ocsaa i forneffnde sted/ at Bønen skal oc vere der hoss/ Beder/ siger hand/ stedze i al nødtørfftighed met Bøn oc formanelse i Aanden/ oc vaager der til met/ det er/ verer icke trygge/ som fienden vaare thi mile borte. Naar Tyffuen veed at huer mand soffuer/ bryder hand ind/ oc vdretter det som hand haffuer i sinde/ Men vaager mand/ da lader hand icke see sig/ Lige saa skulle wi oc vere rustede imod Dieffuelen/ icke soffue/ men vaage/ oc bede/ oc holde stedze oc altid/ Guds Ord/ det rette Suerd/ i neffuene/ da skal fienden intet vdrette.

Wi skulle holde oss til ordet oc bede.

Oc lige som Sathan icke lader aff/ der hand intet kand vdrette met den ene fristelse/ kommer hand met en anden/ oc der nest met den tredie. Saa skulle wi oc formode oss/ at der vil icke bliffue fred eller rolighed/ den stund wi ere her paa Jorden/ Strax en fristelse er borte/ oc fienden faar icke sin fremgong/ kommer hand met en anden/ at hand kand giøre oss trette/ om saa er/ at hand icke end kand offueruinde oss/ Der faare vil det stedze oc altid icke vere andet end strid met oss/ Wi kunde aldri vel lade suerdet komme aff haanden/ Lade wi det komme der aff/ da ere wi slagne/ oc det hielper oss icke/ at wi verie oss mandelige til en tid.

Saa skalt du nu flitelige mercke dette vor HErris Christi Exempel/ at efterdi Dieffuelen sette sig imod hannem/ oc sparede hannem icke/ alligeuel hand vel viste/ at hand intet kunde vinde aff Guds Søn/ da vil hand oc icke spare oss/ wi som ere døbte i Christi død/ oc haffue formedelst Daaben/ syndernis forladelse/ oc haab til det euige liff. Hand vil ocsaa forsøge sig paa oss/ wi som ere syndere/ brødelige/ skrøbelige/ oc icke vel rustede til saadan strid. Der nest skalt du ocsaa lære/ huor met du skalt beskerme dig i saadan strid/ huad dit verie oc vaaben skal vere/ Som er/ aleniste Guds Ord/ det skalt du tage dig faare/ rette dig der effter/ oc fatte det met en fast tro/ oc lad huercken Dieffuelen/ eller dit eget hierte oc tancker driffue dig der fra/ Saa est du retsindig/ oc du skalt vinde seyer/ Lige som Christus vant seyer. Thi disse tre fristelser der Dieffuelen forsøgte hannem met effter de fyritiue dage/ ere de alminodelige

delige Capitel oc punct / der Dieffuelen setter sin examen oc offuerhøring paa.

Den første punct / er den trang oc nød / at der er intet brød / alligeuel at vor HErre Christus hungrer / Denne armod vil Dieffulen vende der hen / som det skulde vere en beuisning at Gud er hannem vred / at hand kiender hannem icke som sin Søn / ellers skulde hand icke haffue sten / men brød. Denne er en offuermaade almindelige fristelse. Huo som haffuer brøst paa sin næring / eller siugdom paa sit legeme / hand skal icke kunde sla saadane tancker fra sig / besynderlige naar som hand vil see til andre Folck / huilcke der haffue deris gode biering / oc ere helbrede / hand skal vndertiden tencke / Gud er dig vred / ellers skulde det vel gaa dig bedre. Haffde du icke fortørnet Gud / met den oc den synd / da haffde hand icke lagd dig saadan en wlycke paa / hand haffde giffuit dig karskhed oc sundhed / bortuent siugdom / giffuit sin velsignelse til næring oc biering / Men det er wde / hand vil icke hielpe dig / hand acter dig intet / du taart icke trøste dig i hannem. I. Den første fristelse.

Ligt saadan en forgifftig tancke om Gud vil Sathan skiude vor HErre Christo ind i hiertet / Men huorledis verier vor HErre Christus sig / Ey siger hand / Mennisken leffuer icke aleniste aff brød / men aff huert ord / som gaar aff Herrens mund. Dette suar skalt du mercke / oc verie dig ocsaa der met imod fienden / Ja trøste oc vnderuise dit hierte der met / at det skal icke giffue saadane onde tancker rum / som det dog gerne vilde / oc naturlige icke kand andet. Huorledis Guds Ord vdslar saadane fristelser.

Vor HErre Christus begriber tuende stycke / Det første / at Gud offte vnddrager brød fra sine Børn / lige som det oc nu er skeet met oss / det er / Gud lader sine Christne forsøge armod / allehonde genuordighed oc wlycke / merck det vel. Det andet / at / tager end Gud brød bort / saa haffue dog hans Christne den fordel / at lijffuit henger icke paa brød / men paa Guds Ord / det er det samme / formedelst huilcket lijffuit giffuis oc opholdis.

Huorledis skal ieg det forstaa / siger du? Saa / Du skalt icke alenisste regne Guds naade effter som det gaar legemet her paa

Jorden / Det er vel sant / huilcken Gud giffuer sin gode biering / karskhed oc førlighed / en from Hustru oc Børn / it got naffn / oc huad der kand vere mere saadant / hand haffuer en deylig herlig Guds gaffue / for huilcken hand skal tacke Gud / oc see grandgiffuelige til / at hand kand bruge hende vel. Men saadant er icke hoffuitstycket / der Gud lader see sig met / at hand er oss naadig oc barmhiertig / hand giør det formedelst it andet oc større stycke. Som er / at hand giffuer oss sin Søn / oc formedelst ordet tilsiger oss det euige lijff. Til disse stycke nu / skalt du see / naar du vilt vide om Gud er dig naadig / naar som du haffuer dette / da kand dig intet skade / alligeuel at dig end fattis Pendinge / helbrede til legemet / oc andet.

Guds Ord offuergaar alting.

Huor faare? Det er dog altsammen ekon en timelig fattigdom oc børst / Oc der imod haffuer du det euige offuerflødelige / det rette lijff Guds Ord / som kand icke liuge at dig. Der faare lige som du maat døme den at vere it wtacknemeligt daarligt / vanseligt Menniske / der haffuer mange tusinde gyldene / oc bekumrer sig for it skerff / som er faldet vnder bordet / eller staalet fra hannem / Lige saa er det i grunden it wtacknemeligt / vanuitigt / ælendigt Menniske / som icke mere vil trøste sig i Guds Ord oc hans euige naade / end vdi Pendinge / gods / sundhed / oc huad der er saadant mere. See / saa er Dieffuelen slagen ned / naar som du icke giør dit regenskab effter det / der hand setter dig faare / paa det timelige / men effter Guds Ord / oc det rette euige lijff / Oc saadant lærer mand aleniste aff Guds Ord / oc ellers ingen anden sted.

II. Den anden fristelse.

Som Christus nu i saa maade bortdriffuer oc slar Dieffuelen fra sig / da forsøger hand det anderleds / oc fører hannem op paa Kircken i Jerusalem / oc siger / at hand skal lade sig falde ned / thi Gud beskermer hannem vel formedelst sine Engle / effterdi hand er saa naadig / oc hand fører scrifft at beuise det met aff den xcj. Psalm. Men vor HErre Christus møder hannem met scrifften / oc siger / Det staar screffuit / at mand skal icke friste Gud.

Denne fristelse er ocsaa offuermaade almindelig / at Dieffuelen vil driffue oss imod Guds Ord oc befalning / Thi at lige som

hand

hand tilforn i den første fristelse / holder oss Gud faare / lige som hand vaare vred / oc icke vilde gynde oss it stycke brød. Saa gaar hand her ret tuert imod / oc giør Gud saa aldelis naadig / som / hand stode icke til at fortørne / oc som hand vilde lade alt det befalde sig der wi begynde oc tage oss faare / oc giffue lycke der til.

Men huad skade denne fristelse giør / det er (diss vær) for meget obenbare / Folck ere for meget trygge / oc lade lettelige forføre oc tage sig met ord / Naar Dieffuelen opuecker dem til gerighed / wkyskhed / vrede / hofferdighed / etc. da giør hand dem saadane synder saa ringe / saa subtilige oc lette / som it halmstraa / oc som en feder / der mand kand wden al wmage trine offuer. Huo som icke nu verier sig met Guds Ord / oc retter sig flitelige effter det / som Gud haffuer budet eller forbudet i sit ord / oc lader føre sig i synd / hand befinder paa det siste / at det bliffuer it bly bierge / huilcket ingen kand bære eller løffte / Som wi see paa Cain / hannem synis det er en ringe oc slet sag / at hand slar sin Broder ihiel / Men der det vaar giort / viste hand icke huort hand vilde hend / oc den vide Verden bleff hannem for trang for denne synd skyld.

Der faare skalt du lære her / oc naar Dieffuelen vil imod Guds Ord føre dig i synd / oc giør det offuermaade læt oc ringe faar dig / da sig met Christo / Du skalt icke friste Gud din HErre / det er / du skalt vocte dig / oc icke giøre det / som Gud haffuer forbudet i sit Ord / det maa synis saa læt oc ringe som det nogen tid kand / Vilt du oc icke vere lydig / oc du vilt voffue at giøre det ringeste / som er forbudet i hans ord / da forderffuer du dig selff / Lige som det skede met Eua allis vore Moder / Det vaar en ringe ting / at æde it eble / Men det laa der paa altsammen / at Gud haffde forbudet det saa hart / oc de fulde der met i wlydighed. Saa skal det gaa alle dem / som friste Gud / det er / som icke bliffue hoss ordet / oc giøre noget / som Gud icke haffuer befalet eller forbudet.

Den tredie fristelse er / at Dieffuelen skynder vor HErre Christum til / at hand skal tilbede hannem / da vil hād giøre hannem til en Herre offuer den gantske verden. Men vor HErre Christus III. Den tredie fristelse.

verier

verier sig her icke aleniste met scrifften / men hand biuder Dieffuelen/at hand skal vige oc packe sig bort.

Papister tilbede Dieffuelen.

Denne fristelse er ocsaa saare almindelig / at / Menniskē giøre imod Gud oc hans Ord for gods oc Pendinge skyld / Huor mange tusinde Muncke / Prester / Nunner / Biscoper / Canicker / Prelater / skulde gerne oc veluillige anamme Euangelion / der som de icke besørgede at de skulde miste deris rente oc lide skade der offuer? Huor mange ere der i store Kongers oc Herrers gaarde / som skulde høre Euangelion / gerne tale der om / bruge Sacramentet effter Christi indskickelse / der som de icke skulde miste deris Herris gunst / oc komme i skade der offuer? Men efterdi de see Verdens Rijge / oc haffue deris sind oc tancke der til / da lade de Christum oc hans Euangelion bliffue til bage / oc tilbede den skendige Dieffuel.

Huorledis mand skal skicke sig i denne fristelse.

Huorledis skal mand affuerie saadan fristelse? Lige som Christus giør / hand siger / Det staar screffuit / Du skalt tilbede Gud din HErre / oc tiene hannem alene / Det er / vocte dig / at du icke for gods oc Pendinge / giør Gud imod oc fortørner hannem / eller det skal lyckis dig ilde / Men du skalt tilbede Gud / oc tiene hannem aff hiertet / oc vente hans velsignelse / oc tage til tacke huad som hand giffuer dig / oc huad som hand icke giffuer dig / der bekumre dig intet faare / lad det saa vere got / oc vocte dig fra synd / den Gud som du tien oc tilbeder / veed bedre huad dig er nytteligt oc gaffnligt / oc huad hand skal giffue dig / end du kant selff begere eller bede der om. Huo som saa skicker sig her vdi / den skal Dieffuelen vdrette lige saa lidet met / som hand vdrette met Christo / Thi ordet er Guds euige krafft.

Saa see i / huor nødtørfftig oc nyttelig en lerdom oss holdis faare i denne dagis Historie / at wi skulle beskicke oss til denne strid / oc ruste oss met Guds Ord imod denne Fiende / som oss vil hiemsøge / oc huercken dag eller nat lade oss vere met fred / at hand kand offueruinde / oc føre oss der hen / at wi enten aldelis intet skulle forlade oss paa Gud / eller vige fra hans Ord oc befalning / oc acte gods oc Pendinge mere / end at vere hannem lydige.

Hoss

Hoss denne lerdom skulle wi ocsaa icke forglemme den trøst/at/om wi end skulle stride imod denne suare veldige fiende/ saa haffue wi dog den fordel formedelst Christum/ oc vide/ at hand er allerede slagen oc offueruunden/ Der faare kunde wi vere frimodige imod hannem/icke paa vore egne vegne/men paa vor HErris Christi vegne/huilcken/som wi see/der offueruant hannem/ oc binder hannem/ at hand imod sin vilie skal vige bort. Denne seyer oc offueruinding skulle wi trøste oss i/ tage Guds Ord i henderne/ bede Gud om krafft oc visdom/ oc formedelst Christum haabe/ at wi skulle offueruinde denne Fiende/ saa skulle wi oc vinde seyer/ oc bliffue befride til euig tid/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi bede dig/ efftersdi den arge Fiende stedze oc altid sledsker effter oss/ oc gaar omkring lige som en brølende Leue/ oc søger effter/ at opsluge oss/ At du da for din Søns Christi Jesu skyld/ vilt formedelst din hellig Aand giøre oss bistand/ oc formedelst dit Ord styrcke vore hierte/ at Fienden icke skal offueruinde oss/ oc wi kunde stedze oc altid bliffue i din naade/ oc vorde endelige salige/ AMEN.

Den Søndag Reminiscere/ Euangelion Matthei i det 15.

VOr HErre JEsus gick vd der fra / oc vigede bort i Tyri oc Sidons egn. Oc see / en Cananeisk Quinde gick aff den samme egn / oc robte efft.r hannem / oc sagde: Ah HErre du Dauids Søn / forbarme dig offuer mig / Min Dotter plagis ilde aff Dieffuelen. Oc hand suarede hende icke it ord. Da traadde hans Disciple til hannem / bade hannem / oc sagde: Skil dig dog aff met hende / thi hun rober effter oss. Da suarede hand / oc sagde: Jeg er icke vdsent / vden aleniste til de fortabte Faar / aff Israhels huss. Da kom hun / oc falt ned faar hannem / oc sagde:

HErre

HErre hielp mig. Hand suarede oc sagde: Det er icke smuct/ at mand tager Brødet fra Børnene/ oc kaster det faar Hunde. Hun sagde: Ja HErre/ Smaahundene æde dog aff de smuler/ som falde aff deris Herrers bord. Da suarede Jesus oc sagde til hende: O Quinde/din tro er stor/dig ske som du vilt. Oc hendis Dotter bleff karsk i samme stund.

I Denne dagis Euangelio holdis oss it drabeligt Exempel faare/ aff huilcket wi lære/ huorledis wi skulle skicke oss til vor Bøn/ naar som wi ville retteligе bede/ oc bliffue bønhørde. Oc saadan lerdom haffue wi der faare diss bedre behoff/ oc skulle ocsaa mercke hannem diss fliteligere/ at wi haffue io ingen anden trøst/i fristelse oc allehonde wlycke/der wi kunde holde oss til. Efftterdi da/som eders kierlighed hørde i dag otte dage/ det er vist/at Dieffuelen vil icke forglemme sig/ torde hand forsøge sig met vor HErre Christo/da vil hand oc forsøge sig met oss/der hand seer saa stor fordel hoss/ efftterdi wi ere saa skrøbelige oc snare til at falde/ Saa er det io høylige nødtørfftigt/ at wi først verie oss/ som Paulus kalder det/met Aandens suerd/oc der nest vel lære denne kaanst/ der denne dagis Euangelion taler om/paa det wi icke aleniste kunde opholde oss i fristelser/ men ocsaa formedelst vor Bøn faa redning oc hielp. Summa aff dette Euangelio.

Denne Quinde haffuer it hart oc stort Kaarss/ at hendis Dotter er besæt met den onde aand/ Thi at der som Fader oc Moder ellers kunde ingen større sorge haffue/ end at de skulle see deris børn dø/ da er dette saa suart it Kaarss oc ælendigt iemmer/ at det vaare Foreldrene en hiertelig glede/ der som deris kiere børn skulde dø faar deris øyen/ De vilde tusinde gonge heller at de vaare døde/ end de skulde leffue oc see saadan iemmer paa dem/ Denne er nu den nød/ som driffuer den fattige Quinde fra husit/ strax hun Denne Quindis fristelse oc nød.

fornemer vor HErre Christum/at hun løber effter hannem/oc rober paa hannem om hielp/ Ah HErre du Dauids Søn forbarme dig offuer mig/ min Dotter plagis ilde aff Dieffuelen. Hun giør icke mange ord/ men de flyde aff it offuermaade trangstedt oc bedrøffuit hierte.

Wi skulle ocsaa bede i nød.

Men dette staar nu oss til it Exempel/ at wi oc skulle giøre saa/ oc naar oss kommer modgang oc genuordighed paa/bede trolige/oc søge hielp hoss vor HErre Christo/oc ingen anden sted. Thi hand kom der faare hid ned paa Jorden/ som Johannes siger/ at hand vil forstyre Dieffuelens gerning/oc hielpe oss/oc der fattis icke andet/end at wi ville icke anamme oc tro saadant aff hiertet/oc bære at vor nød frem faar hannem i saadan en tro formedelst vor Bøn/ ellers skulde der visselige følge hielp oc redning.

Wi skulle icke alenisfte bede om det daglige brød.

Men her skulle wi alle bekiende vor ælendighed oc blindhed/ Thi wi ere saa offuermaade forderffuede formedelst synden/ at wi icke see eller kiende vor egen oc høyste nød/Den største part gaar hen/ oc tencker icke paa bønen/ uden saa er at dem fattis deris daglige brød/ timelig næring eller de falde i legemlig siugdom. Saadant acte wi for den største nød/ hun giør vore øyen vaade/ oc lader vor mund op/ at wi klage/ oc holde oss iemmerlige. Oc det er alligeuel sandhed/at Christus selff lærer oc befaler/at wi ocsaa skulle bede om det daglige brød/ oc formedelst vor Bøn søge velsignelse hoss Gud. Men der vdi fare wi offuermaade vild at wi acte den brøst paa næring eller legemet/eller andre ting/som høre til dette timelige leffnets opholde/ alenisfte for den høyste nød/ Efftersdi denne er dog den ringeste nød/ oc wi haffue meget anden oc høyre besuaring paa oss/ der som wi daglige skulle bede Gud om hielp oc redning.

Huor om huer Christen bede.

Thi denne skal vere vor første Bøn oc høyste nød/at wi skulle bede/ at Guds naffn kand vorde helligt/ det er/ at Gud vil vocte oss fra falsk lerdom/ giffue retsindige Predickere/ holde den rette Gudstieniste ved mact/ oc affuerie forførisfe Predickere/ Paa saadant ligger mere mact en paa det daglige brød/ Thi naar som her er brøst paa/ at Guds Naffn bliffuer icke helligt/ oc der bliffuer

icke

icke rettelige Predicket om Gud / der er mand icke aleniſte i fare paa dette timelige leffnets vegne / at Gud ſkal hiemſøge det met allehonde plager / men det euige lijff er der til met fortabt / oc Menniſken bliffue i ſynden oc døden / der er ingen redning eller hielp at vente ydermere. Der faare ſetter vor kiere HErre Chriſtus denne Bøn fremmerſt at Guds Naffn ſkal vorde helligt / oc wi ſkulle icke lade nogen dag gaa bort / wi ſkulle aldri gaa i ſeng / eller ſtaa op aff ſengen / aldri gaa til bordet eller fra bordet / at wi io ſkulle altid / oc faar alting bede der om aff hiertet / at Guds naffn kād vorde helligt.

I. Helligt vorde dit Naffn.

Der neſt ſkulle wi ocſaa bede / at Guds Rijge kand komme til oſſ / det er / at Gud formedelſt ſin hellig Aand vil optende / oc giøre ordet leffuende i vore hierte / at det kand bære fruct hoſſ oſſ / oc at wi kunde trøſte oſſ der met i allehonde nød / paa det wi kunde affuerie Dieffuelen oc vort eget legeme / at de icke ſkulle regere oſſ / men den hellig Aand / Dette er ocſaa ganſke nødtørfftigt / huilcket wi ſkulle paa huer time / oc meget mere oc fliteligere bede om / end om det daglige brød / Thi at naar ſom den hellig Aand forlader oſſ / oc icke regerer oſſ / da haffuer Dieffuelen rum oc ſted / at hand kand giøre legeme oc ſiel ſkade / oc føre oſſ i al wlycke.

II. Tilkomme dit Rijge.

Lige ſaa er det oc en nødtørfftig Bøn / at Guds vilie kand ſke paa Jorden ſom i Himmelen. Thi Dieffuelen oc verden haffue intet got i ſinde / dem ſkal Gud affuerie / ellers ſkulde det gaa offuermaade ilde til / Saa haffue wi oc behoff / at Gud vil nedſla oc forhindre vor vilie / oc opuecke oſſ / at wi kunde giøre hans vilie / vere flitelige oc aluerlige i vort kald / oc i alle maade rette oſſ effter Guds Ord oc vilie.

III. Vorde din vilie.

Oc effterdi Dieffuelen lader icke aff met ſin tilſkyndelſe / oc Verden laacker met onde Exempel / oc vort eget kiød oc blod er tilbøyligt til ont / oc wi ere der faare offuermaade ſnare til at føre i fald / da er det io ſtorlige oc høylige nødtørfftigt / at bede om ſyndernis forladelſe / at Gud vil tilgiffue / oc icke regne oſſ dem til.

IIII. Forlad oſſ vor ſkyld.

Oc beſynderlige er det nødtørfftigt / om wi ere faldne i ſynd / at Gud lader oſſ icke bliffue ligende der vdi / men vil met naade forme⸗

V. Leed oſſ icke i friſtelſe.

formedelst ret Penitentz oc en sand tro føre oss der aff igen. Thi den som bliffuer varafftig i synden/ hører døden til/ Oc efftersdi wi dagelige staa i saadan fare / er det nødtørffteligt / at wi oc daglige bede: Leed oss icke i fristelse / det er / kiere Gud / lad oss icke bliffue alene/ naar som wi fristis / wi ere for skrøbelige/ oc kunde icke redde oss selff / Reck oss der faare din almectige haand / oc før oss der vdaff igen/ at wi icke skulle bliffue i fristelse/ oc forderffuis der vdi.

VI. Frelss oss fra ont.

Paa det siste/ efftersdi wi skulle dog en gong dø/ er det io ocsaa høylige oc storlige nødtørfftigt/ at wi bede Gud om en naadig time/ at hand vil bliffue hoss oss met sin hellig Aand / trøste vort hierte i allehonde nød / oc besynderlige paa vor yderste / oc ledsage oc føre oss i en ret tro til Guds Søn/ fra dette lijff ind i det euige. See/ dette ere io dog saadane stycke / der meget mere mact ligger paa/ end paa det daglige brød / Der faare skulle wi venne oss der til/ oc flitelige bede der om / oc forglemme da ocsaa icke heller det dagelige brød.

Dette vilde ieg nu her noget røre om/ efftersdi wi nu skulle tale om vor Bøn / at huer Christen skal betencke / huor om wi dog skulle bede/ paa det wi icke/ som dog almindelige skeer/ aleniste skulle bekenne oss for det daglige brød / men lade anden oc høyre nød gaa oss til hierte / huilcken der icke gielder dette timelige/ men det euige lijff paa. Naar som du nu først vedst/ huor om du skalt bede/ Som er/ om Guds naffns helliggiørelse / om hans rijge / oc at hans vilie kand ske/ der nest da først om det daglige brød / om syndernis forladelse/ imod fristelse/ oc om en naadig time/ oc det euige lijff/ Da skalt du fremdelis oc lære den maade huorledis mand skal bede / oc rettelige skicke sig der til. Dette følger nu fremdelis offuermaade smuct i dette Exempel om denne Cananeiske Quinde.

Som eders kierlighed hører / da løber hun effter vor HErre Christum / oc giffuer hannem det rette naffn / kalder hannem Dauids Søn/ det er/ den rette Christ formedelst huilcke Gud tilsagde den gantske Verden hielp / oc fortrøstede huer mand paa hans

nem/

nem / at hand skulde hielpe aff al timelig oc euig iemmer. Dette naffn skulle wi ingelunde forglemme i vor Bøn / Thi at holde wi icke Christum for den / formedelst huilcken Gud tilsiger oc beuiser oss al naade / da bliffuer vor Bøn wnyttelig oc forgeffuis. Der faare lærer Christus sine Disciple / der hand formaner dem til at bede / at de skulle bede Faderen i hans naffn / det er / haffue den tillid i deris Bøn / at Gud for hans skyl vil bønhøre oss / oc giffue alt det som oss er nytteligt.

Saa begynder denne Quinde sin Bøn rettelige / oc hun staar fast der paa i sit hierte / at denne er den Mand der Jøderne vente oc alle Propheter haffue Propheteret om / hand skal hielpe al Verden / der faare far hun til i denne tro oc aff saadan tillid / oc siger / Forbarme dig offuer mig / oc hun legger hannem sin nød faare / Min Dotter plagis ilde aff Dieffuelen / Dette kand io dog vere en Bøn / i huilcken der er intet forglemt / end dog hun er offuermaade stacket / oc her brugis icke mange ord / Men huorledis gaar det? Vor HErre Christus hører det vel / oc hand vil icke suare hende it ord / hand gaar sin vey flux hen / lige som hand hørde det icke.

Denne er nu visselige en aff de fristelser / som icke vil bliffue borte / naar mand beder rettelige / Oc effterdi vor Bøn er en hellig gerning / met huilcken Gud skeer ære / da hader Dieffuelen hende / oc hand giør alleuegne modstand / at hand kand affuerie hende / saa sider oc vantro saa dybt i vort hierte / at wi met stor møye oc wmage kunde staa der imod / Der faare gaar det oss som her denne Quinde / hun beder aff hiertet / oc haaber at hende skal vidis Bøn. Men der vor HErre Christus icke suarer hende it ord / oc lader som hand hører det icke / da er det wmuligt andet / end hendis hierte skal haffue denne sorge / oc tencke / O ney / det bliffuer forgeffuis / hand skal icke ville hielpe dig / hand skal icke ville tage sig din nød til.

Denne fristelse er offuermaade almindelig / oc altid den første / naar som de trangstedde / bekumrede / nødtørfftige hierte begynde at bede / at vantro rører sig saa i hiertet / Ey det vil inget hielpe / det bliffuer forgeffuis / du maat formode dig at denne *Den første fristelse.*

wlycke vil bliffue paa dig euindelige/ Der er huercke hielp eller trøst at vente/ellers skulde det vel skicke sig anderleds/ etc. Saadane tancker flyde aff vantro/ huilcken der er naturlige i alle Menniskis hierte/ oc forhindrer oss drabelige meget paa vor Bøn. Men wi skulle met denne Quinde stedze følge effter/ icke lade aff/eller løbe bort/ men bliffue der ved/at det er Guds vilie/ bud/ oc aluerlige befalning/ at wi skulle bede oc tro at vor Bøn skal icke bliffue forgeffuis. Saa kunde wi formedelst ordet/ oc ellers met intet andet/ opholde oss imod denne fristelse.

Som vor HErre Christus nu huercken suarer Quinden ia eller ney/ gaa Disciplene til/ haffue metynck offuer den arme Quinde/ oc bede for hende/ HErre/ sige de/ skil dig aff met hende/ thi hun rober effter oss/ som de vilde sige/ Det er dog icke din art oc seduane/at du lader saa robe effter dig/ du est altid redebon oc veluillig til at hielpe/ huor faare vilt du da oc icke nu saa giøre? Vor HErre Jesus suarer/ dog met it offuermaade hart ord/ Jeg/siger hand/ er icke vdsent wden aleniste til de fortabte Faar aff Israels huss/det er saa meget sagd/Hun er en Hedning/Jeg haffuer intet at skaffe met hende/ Vaare hun en Jødinde/ da vilde ieg vel skaffe hende raad. Det er it suar huilcket den gode Qunde skulde meget heller haffue mist.

Den anden fristelse.

Oc denne er den anden fristelse/ som oss indfalder oc hinder paa vor Bøn/ at wi tencke Gud haffuer icke lige sind til alle Menniske/ Der som wi vaare saa fromme/ som S. Peder oc S. Pouel/da skulde hand ocsaa vel vere oss naadig/ oc hielpe oss/ Men hans hierte er meget anderleds imod oss. Denne er en farlig oc skadelig fristelse/ huilkken der er Gud til vanære oc forsmædelse. Thi wi skulle icke saa dele hans hierte/at hand er anderleds til sinde imod mig oc anderleds imod en anden. Thi at/som Paulus siger/Gud vil at alle Menniske skulle bliffue salige/ Oc som der staar Johan. iij. Gud elsker Verden/det er/hans hierte er venligt/naadeligt/ got/ imod alle Menniske/ hand vilde gerne hielpe huer mand/ der som Folck ekon vilde anamme hans hielp/ Der faare vocte dig/ oc

Gud er ens til sinde imod alle Menniske.

vanere Gud icke saa gruselige/ at du vilde søge it Menniskis hierte hoss hannem/som er atskilligt / imod nogle er det got / oc ont imod nogle / Det elsker den ene / oc hader den anden. Saadant it hierte haffuer icke Gud/ Huo som vender sig til hannem / begærer hans hielp aff hiertet / den vil hand gerne hielpe / wanseendis om mand haffuer fortient det eller icke / Thi hans hielp er en naade hielp/ Der skalt du see hen / naar som du beder / saa skalt du ocsaa bliffue quit oc fri fra denne fristelse / Thi at som wi her see / Quinden lader sig icke afftrenge/ hun henger stedze ved/ oc alligeuel vor Herre Christus gaar ind i it huss / holder hun sig icke til bage / hun løber effter hannem hen ind i husit / oc som hun tilforn haffde skreget bag effter hannem / saa løber hun hannem uu vnder øyen/ oc falder ned faar hannem/ oc beder/ Ah HErre/ hielp mig / dette er io it vist tegen / at det er wtuilactigt i hendis hierte / at hand vilde hielpe hende / alligeuel det synis paa ordene / lige som hand icke vilde hielpe hende.

Den tredie fristelse.

Men her findis den tredie fristelse / som ocsaa er offuermaade suar / oc icke vel lader sla sig til bage. Thi vor HErre Christus siger/ Det er icke smuct/ at mand tager brødet fra Børnene / oc kaster det faar hunde. Tilforn giorde hand en skilssmisse paa sin personis vegne / at hand haffde intet at skaffe met den Heydenske Quinde. Oc at hand haffde at skaffe met Jøderne/ Lige som wi oc forsøge oc befinde det samme/ at oss tyckis/ at Gud er anderleds til sinde imod oss end mod andre. Men her giør vor HErre Christus en skilssmisse mellem Quindenis persone / oc Jøderne. Jøderne ligner hand ved Børn i husit/ oc Quinden ved en Hund/ Denne er en sterck fristelse/ oc it offuermaade suart stød/ oc flyder aff den neste fristelse. Thi lige der faare at wi vide / huorledis wi haffue fortørnet Gud met vore synder / oc icke huldet oss effter hans ord oc vilie/ begiffuer det sig/ at wi twile paa vor Bøn/ oc besørge at wi haffue idel wuenskab hoss Gud. Lige nu som denne Quinde maa beslutte/ Du est en Hund/ vaare du it Barn i husit/ da skulde Hosbonden vel skicke sig venligere met dig/ oc tage sig dig til / Lige skeer det oss

 ocsaa/

ocsaa / naar som wi opløffte vore hender / bede her oc der om hielp/ strax wi komme der hen / oc see huorledis wi ere arme Syndere / oc haffue fortørnet Gud/ da falder oss flux den tancke ind / Din Bøn er forgeffuis/ du est icke verdig til/ at Gud skal hielpe dig / du est en Hund i hans huss / du taart icke formode dig eller vente/ at du skalt erffue eller faa her noget / Du est icke hans Barn / en Hund est du. Thi der plager vor fornufft oss / som giør sit regenskab at det gaar til hoss Gud som hoss oss Menniske / wi ere tilbøylige til at giøre den got/som haffuer skicket sig effter vor vilie/Oc den som haffuer giort oss imod/ hade wi / oc begære icke at hielpe hannem.

Tro oc ydmyghed i Quinden.

Men huorledis wi skulle holde oss i saadan fristelse/ det giffuis her offuermaade smuct til kiende / Quinden hører oc forstaa det vel/at vor HErre Christus ligner hende ved en Hund/som gielder aldelis intet at regne imod Barnet i husit / Huad giør hun nu ? lader hun der faare aff at bede ? Fortuiler hun der faare ? Ney/ først er der en hiertelig høy ydmyghed / at hun bekiender oc acter sandelige/at hun er en Hund imod Guds Folck at regne. Der nest/ bliffuer hun end nu fast ved vor kiere HErris Christi barmhiertighed/oc haaber visselige/at hand skal ville hielpe hende. Denne er nu den rette kaanst/huilcken wi skulle lære/oc bruge. Naar som det falder dig ind/at du est en Syndere/haffuer giort dette oc det/est icke der faare verdig/at Gud skal hielpe dig/ giffue dig it eller andet/ da vocte dig/ at du der faare skulde lade aff at bede / oc lade troen eller din tillid til Guds naade falde. Sig / Ja HErre/ det er sandhed/ at ieg er en arm Syndere/ ieg er det i sandhed icke verd / at du enten skalt giffue mig it eller andet / Der som du vilde løne mig effter min fortieniste/da haffde ieg fortient Helffuedis ild/ Men dog/ieg maa vere paa min Personis vegne huordan ieg kand / saa veed ieg alligeuel / at du est naadig oc barmhiertig / oc vilt formedelst Christum bønhøre oss / der bliffuer ieg ved / der paa forlader ieg mig/ hielp mig for dit Naffn skyld / etc.

Wi skulle ocsaa ydmyge oss.

Denne er nu den rette kaanst/ der Psalmen ocsaa lærer om/ HErren haffuer icke behagelighed til Hestens styrcke / icke heller til nogen

nogen Mands been / HErren haffuer behagelighed til dem som hannem frycte/ oc haabe til hans barmhiertighed. For vore synders skyld skulle wi frycte / oc ydmyge oss / Tuert imod / efftterdi Gud er naadig / da skulle wi haffue it frimodigt hierte oc fast haab / Dette kaldis da rettelige at ære Gud/ oc hellige hans Naffn/ naar som wi aff gantske hierte omuende oss til hannem/ Oc alligeuel at wi end ere arme Syndere/ saa skulle wi dog trøste oss i hans naade/ at hand forgeffuis / oc aleniste for sit Naffn skyld vil hielpe oss.

See / saa haffuer du en smuck nyttelig salig lerdom / huor faare wi her paa Jorden skulle huer dag bede/ oc huorledis wi skulle sla de fristelser til bage / som indfalde / oc ville forhindre oss paa vor bøn / Thi Gud vil omgaas met oss lige som met denne Quinde / Naar som vor trang oc nød kand lide fordragelse / da hielper hand icke saa snart oc strax/ hand vil prøffue vor tro/ om wi oc ville bliffue aleniste oc fast ved hans naade/ om wi ville mere tro hans Ord oc foriettelse / eller vort eget hierte / Der faare skulle wi holde oss til ordet / icke afflade at bede / oc met denne Quinde bliffue fast ved/ alligeuel vort hierte siger oss al hielp fra/ for vore synders oc wuerdigheds skyld/ Dette kaldis da at bede rettelige / oc der skal visselige følge bønhørelse.

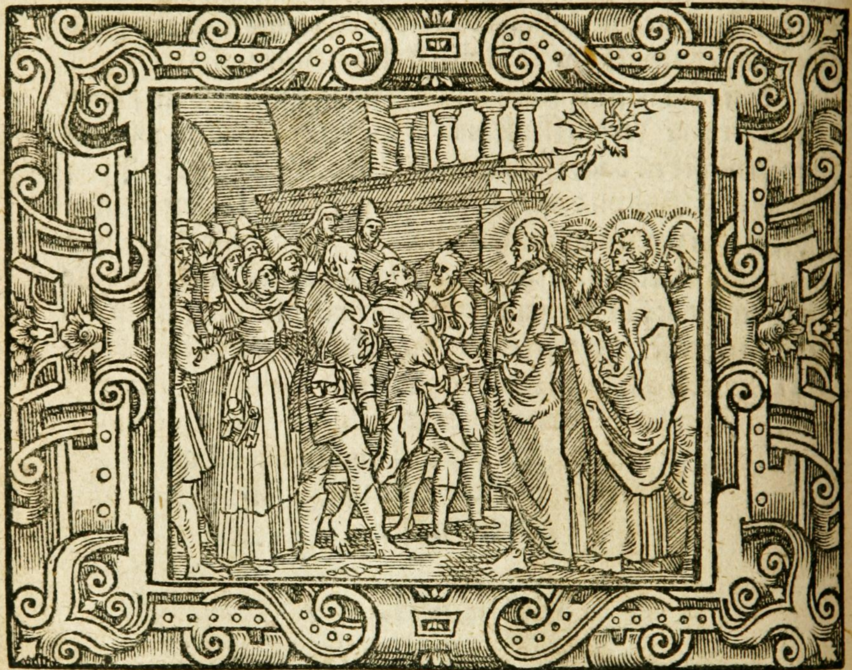
En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader/ wi bede dig / at du ville formedelst din hellig Aand / giøre troen oc haabet faste oc visse i vore hierte til din naade oc barmhiertighed / paa det/ at alligeuel wi end paa vor samuittigheds / wuerdigheds oc synderis vegne haffue aarsage til at frycte/ wi dog kunde henge fast ved din naade/ som den Cananeiske Quinde/ oc finde hoss dig hielp oc redning i allehonde fristelse oc nød formedelst Christum/ Amen.

Den

Den Søndag Oculi/

Euangelion Luce II.

VOr HErre JEsus dreff ein Dieffuel vd/ hand vaar dum. Oc det skede/ der Dieffuelen foer vd/ da talede den dumme/ oc Folcket forundrede sig. Men nogle iblant dem sagde/ Hand driffuer Dieffuelen vd formedelst Beelzebub/ den øffuerste Dieffuel. Oc de andre fristede hannem/ oc be-

gærede it tegen aff hannem / aff Himmelen. Da fornam hand deris tancker / oc sagde til dem: Huert Rijge / som vorder twens met sig selff / bliffuer øde / oc it huff falder offuer det andet. Er oc da Sathanas twens met sig selff / huorledis skal hans Rijge bliffue bestandigt? efterdi i sige / at ieg vddriffuer Dieffle formedelst Beelzebub. Driffuer ieg oc Dieffle vd formedelst Beelzebub / formedelst huem vddriffue eders Børn dem? Der faare skulle de vere eders Domere. Vddriffuer ieg oc Dieffle formedelst Guds finger / da kommer io Guds Rijge til eder.

Naar som en sterck beuebnet beuarer sit Palass / da bliffuer det hand haffuer met fred. Kommer der oc en Sterckere offuer hannem / oc offueruinder hannem / da tager hand hans Harrenſk fra hannem / der hand forlod sig paa / oc bytter Roffuit. Huo som icke er met mig / hand er imod mig / Oc huo som icke sancker met mig / hand atspreder. Naar den vrene Aand vdfar aff Menniſken / da vandrer hand igennem tørre steder / søger huile / oc finder hende icke. Da siger hand: Jeg vil vende om igen til mit huſſ / der ieg gick vd aff. Oc naar hand kommer / da finder hand det feyet met koste oc prydet. Saa gaar hand bort / oc tager siu Aander til sig / som ere argere end hand selff / Oc naar de komme ind / bo de der / oc det bliffuer der effter verre met det samme Menniske / end tilforn. Oc det begaff sig / der hand saa talede / opløffte en Quinde

blant

blant Folcket røsten / oc sagde til hannem: Saligt er det lijff / som bar dig / oc de bryst som du dide. Da sagde hand / Ja / salige ere de / som høre oc beuare Guds Ord.

Summa Euangelij.

DEnne dagis Euangelion haffuer besynderlige tho dele / Den første er en lerdom huorledis wi skulle bruge denne vnderlige gerning / oss til trøst / oc bedre oss der aff / at vor HErre Christus hielper her den arme besætte Menniske. Den anden er en atuarsel / at ingen skal vere tryg / men see sig flitelige faare / oc vocte sig for Dieffuelen / effterdi hand lader det icke / at huor som hand er aff dreffuen / der forsøger hand at falde til igen / Huor som Menniskēn nu ere trygge / oc icke ville ruste sig imod saadan fare / da bliffuer det der effter verre met dem / end det vaar tilforn. Thi denne Fiende haffuer den art / at huor hand kand intet beskaffe alene / da fører hand andre oc vetre staaldbrødre met sig. Der faare gielder det her at see flitelige til / bede / oc befale sig Gud / som wi ydermere ville sige her effter.

En dum Dieffuel.

Euangelisten Lucas siger / at Dieffuelen der Christus vddreff her / vaar dum / det er / hand haffde fanget oc bundet den arme Menniskis tunge / at hand icke kunde bruge hende / som andre Menniske / Ellers / der som det icke haffde veret giort aff Dieffuelen / da haffde hand sinuct kunde bruget sin tunge som andre karske Menniske / oc talet forstandelige. Mattheus setter oc end it stycke der til / som er / at denne Menniske vaar icke aleniste maalløss / men oc saa blind / oc Christus giorde hannem / samme tid talendis oc seendis / Saadant er offuermaade forferdeligt at høre / at den onde fiende skal haffue saadan mact offuer Menniskēn / oc skende saa suarlige oc forderffue de arme ælendige Creature.

Men Gud lader det saa ske / vndertiden til straff / vndertiden oc saa til Exempel / oc andre Folck til atuarsel / at de skulle først lære / huor stor oc ypperlig en gaffue det er at vere karsk oc sund paa sit legeme /

legeme / oc at de aff hiertet skulle huer dag tacke Gud der faare / som haffuer saa naadelige beuaret dem fra den onde fiende / Der nest / at de ocsaa skulle fremdelis paakalde Gud om sin beskermelse imod denne fiende / holde sig i Guds fryct / oc vocte sig fra synd / paa det den onde fiende skal icke formedelst synden ocsaa faa mact / at lige saa forderffue oc skende oss. Thi den onde fiende maa vere saa mectig oc skadelig som hand vil / saa kand hand dog icke før giøre skade / end Gud tilsteder det. Alligeuel Gud nu vndertiden lader forsøge oc friste sine Christne hart / paa det hand formedelst Kaarssit vil affuerie synden / oc øffue troen oc haabet i oss / saa er dog saadan modgang almindelige syndens straff / met huilcken Gud lader see sin vrede imod synden / oc at formane andre til Penitentze / effterdi huer mand dog fryeter sig for saadan straff / at wi skulle ocsaa vocte oss fra synd / oc leffue i Guds fryct.

Huor faare Gud lader Dieffuelen plage Menisken.

Saa staar dette Exempel met denne arme besette Menniske her / at wi baade skulle lære vor skrøbelighed oc ælendighed / oc der nest fiendens mact / oc grumme onde villie / oc vocte oss fordi fra synd / oc holde oss i Guds fryct. Wi skulle her til met ocsaa dette mercke / at fienden pleyer icke saa alenisie at offuerfalde oc beskemme legemet / Saadant synis vel offuermaade gruseligt / oc er forferdeligt / oc der er wden twil ingen Mands hierte saa frimodigt oc dristigt / at hand skal io / naar hand seer saadan nød / huorledis Sathan plager det arme legeme / bliffue bløt oc mistrøstig der aff / forferdis oc fryete / oc ynske aff hiertet / at Gud skal beuare alle Menniske fra saadan iammer.

Men her til met haffuer Dieffuelen end en anden skick / til at besætte Menrnisken / hun synis icke saa gruselig / oc der faare er hun icke heller saa forferdelig / men det er i mange maade farligere oc verre / Thi det kand vel komme at Dieffuelen haffuer mact offuer legemet / oc plager det / som hannem lyster / men offuer sielen haffuer hand icke mact / som wi see paa ganske mange besætte Menniske / at / naar de haffue nogen huile / da befale de sig Gud aff hiertet / de bede / de høre gerne oc anamme Guds Ord.

Besætte Menniske kunde vel vere fromme oc vorde salige.

Saadant er io it tegen/at Sathan skal lade hiertet vere met fred/ ellers skulde de icke kunde andet end bande/skende/foracte Guds Ord/ oc bliffue oc saa da varafftige i saadan wdyd naar som legemet haffuer fred.

Dieffuelen besider ocsaa hiertene.

Der faare er dette meget en farligere wlycke / naar som legemet er gantske helbrede / oc wden al brøst / oc Sathan haffuer taget hiertet ind met gerighed/met vrede/ met had / met wkyskhed/met ordens foractelse / oc Guds bespaattelse / som wi her see paa Phariseer oc Scriffkloge / oc høre paa denne dag aff Papister / De hade icke nogen ting mere paa Jorden end Euangelion / ia vaare det dem muligt / da fordømde de oc støtte det i en time ned i Helffuedis affgrund / Dette kaldis først at vere rettelige besæt / Thi der følger den euige fordømelse effter/ oc it Menniske kand icke bebindis ydermere met Dieffuelen / end der som hand begynder at hade oc bespotte Guds Ord. Saadant er Dieffuelens rette art.

Dieffuelen er Verdens Gud.

Oc for denne sag skyld kalder Paulus icke aleniste Sathan Verdens Første / men ocsaa Verdens Gud. Thi huor som Gud tilsteder hannem/der haffuer hand icke aleniste mact oc velde at omgaaff / som en Første / met vort legeme / gods oc andet som hannem lyster / Men hand tager ocsaa ind i hiertet / det opuecker hand imod Gud oc hans Ord/hand driffuer det til synd/ hand fører oc regerer det lige som hannem lyster. Thi hand er aldelis mectig offuer de vantro/som forsøgelse giffuer til kiende/ at Folck offte giøre meget/ imod deris egen vilie oc nature/oc kunde icke selff vide/huorledis det skeer/oc huorledis de komme i saadan iemmer.

Der faare er det offuermaade nødtørffteligt/ at wi vel betencke saadant/oc/ som før er sagd/beuare oss met vor Bøn oc fryete Gud/at fienden huercken skal kunde giøre oss skade paa legeme eller siel/ Dette vilde ieg sige til en indgong / oc giffue saa atuarsel imod denne fiende. Nu ville wi tage den lerdom faar oss / som oss bæris faare i denne dagis Euangelio.

Euangelisten Mattheus siger / at der Folcket saa denne vnderlige gerning / sagde de : Er icke denne Dauids Søn ? det er/

Hand

Hand bliffuer visselige den foriette Christ. Saadant fortrød Pharisеerne / oc de sagde / at hand vaar en traaldkarl / oc at de vnderlige gerninger hand giorde / dem giorde hand formedelst Dieffuelens hielp oc krafft. Denne bespaattelse kunde Christus icke lide / Thi at huor som mand bespaatter / der er huer Christen plictig til ved sin siels salighed / at forsuare oc redde Guds ære / oc sige Bespaatteren imod / Der faare affuerier hand det met god fast fornumstig oc naturlig grund / at Dieffuelen er icke wens met sig selff / hand vil icke selff hielpe til sin forderffuelse. Der faare skulle de ansee denne gerning anderleds / oc lære der aff det som bedre er / som er / efftérdi det er vist / at Dieffuelen vddriffuis aff vor HErre Christo / formedelst Guds finger / det er / formedelst en Guddommelig almectig krafft / da skulle de haffue det haab oc trøst / at Guds Rijge er kommet til dem. Fruct aff denne vnderlige gerning.

Det haffuer stedze oc altid veret vor kiere HErris Jesu Christi embede / strax foriettelsen gick i Paradis / oc hand skulde sønderknuse Hugormens hoffuit / at hand tog sig sin Kircke til / opholt oc beskermede hende imod den onde fiende / som det gamle Testamentis Historier gantske veldelige vduise / at hand holt fromme Predickere oc Propheter ved mact / neglagde Tiranner / forfremmede Gudstieniste oc den rene lerdom / fordempede Affguderi oc falsk lerdom / Hand førde sit Folck aff Egypten / Hand drucknede Pharao oc hans Hær i Haffuit / Hand beuarede den Prophete Eliam vnderlige / Hand lod affliffue Jesabel met Baals Prester / etc. Disse oc andre saadane stycke ere alle vor HErris Christi gerninger / met huilcke hand forhindrede Dieffuelens anslag / oc forfremmede sit Rijge / Men mand kunde icke see hannem / det skede ved en hemmelig maade aff hannem / oc wi kunde intet vide der aff / der som Schrifften icke lerde oss saadant / at hand skal sønderknuse Hugormens hoffuit / at hand er den sten som fulde Jøderne i Ørcken / etc. Thi der følger / at huad som nogen tid skede Dieffuelen imod / det giorde Christus / Saa siger Paulus klarlige / j. Corinth. x. Vor HErris Christi embede.

Men nu hand er født Menniske aff Jomfru Maria/ da fører hand dette embede obenbare/ at huer mand kand det see/ at hand er Dieffuelens vndsagde Fiende/ oc met mact setter sig imod hannem. I Ørcken strider hand fyritiue gantske dage oc netter met hannem/ oc driffuer hannem til bage/ Huor som hand haffuer besæt arme Menniske eller i andre maade giort dem skade paa deris legeme met siugdom oc andet/ der hielper Christus/ Oc Dieffuelen skal icke vere saa sterck oc ond/ at Christus er io sterckere/ oc beholder altid marcken/ ia end ocsaa paa den tid/ der hand loed dræbe sig paa Kaarssit/ Thi at inden tre gantske dage ere forløbne/ er Helffuede bestaarmet oc offueruundet/ oc Sathan er bunden met mørckheds lencker/ oc den handel gick i allemaade til/ lige som Christus her siger: At hand er den som er sterckere/ oc offueruinder Fienden/ hand drager hans Harrensk aff hannem/ der hand forlod sig paa/ oc vddeler bytte/ Thi hand er Sathans vndsagde Fiende/ oc vil intet lade gaa hannem til gode.

Huorledis Guds Rijge kommer til oss.

Her til haffuer Dieffuelen veret en Herre i Verden/ oc beuaret sit Pallatz/ oc besidet sine i rolighed/ Men nu er det wde/ hans Rijge haffuer ende/ hans mact er tagen fra hannem. Thi Guds Søn forsamler sig formedelst sit Euangelion en Kircke/ hende giffuer hand sin hellig Aand/ at hun leffuer effter Guds vilie oc er hannem lydig/ oc lader sig icke mere driffue oc føre aff Sathan som tilforn/ Hun haffuer nu Guds Ord oc Aand/ der met opholder hun sig/ oc fordemper synden/ oc offueruinder saa formedelst Guds Aands hielp ocsaa Dieffuelen/ at hand skal lade aff/ oc kand icke vdrette det som hand gerne vilde/ Der til tien nu den hellige Daab/ det salige Euangelion/ HErrens Naduere/ oc Nøglene. Altsammen det ene met det andet er det skicket der til at Dieffuelens mact skal nedtryckis oc formindskis/ oc wi fremdelis icke skulle vere vnder hans Tiranni/ men i Guds naadis Rijge oc vnder hans beskermelse.

Dieffuelens Rijge er wde.

Saadant beuiser vor HErre Christus her/ effterdi Sathan skal vige faar hannem/ Der faare vil hand at wi skulle vere

faste

faste i haabet / oc trøste oss i hans Rijge: Guds Rijge / siger hand / kommer io til eder / som hand vilde sige / her til haffuer Dieffuelen regeret / oc hafft sin fremgang. Men holder eder til mig / anammer mig / tror mit ord / saa skal Dieffuelen intet formu sig imod eder / Hand er min fange / ieg haffuer taget hans Harrensk fra hannem / det er / ieg haffuer giort hans mact til intet / effterdi ieg giorde fyllest for eders synder / Fordi at huor synden er borte / der haffuer Sathan ingen mact mere / oc ieg vil vddele roff / det er / alt huad Sathan røffuede fra eder Menniske i Paradis / det vil ieg nu skicke eder til igen / i skulle icke dø / men haffue det euige lijff / i skulle icke mere vere syndens tienere / oc giøre huad hun vil / i skulle haffue min hellig Aand / hand skal ledsage oc føre eder i mit Ord / oc giøre synden modstand / Dette kaldis da at Guds Rijge er hoss oss / naar Gud boer i oss regerer / ledsager oc formedelst sin hellig Aand fører oss. Sathan er offueruunden.

Dette er den rette lerdom aff denne dagis Euangelio / drabelig oc trøstelig alle dem / som anamme vor HErre Christum oc hans Ord / Fordi at alligeuel / som før er sag / Sathan er mectig oc bitterlige onde / oc wi ere skrøbelige oc ælendige / saa haffue wi dog en HErre / som haffuer offueruundet Sathan / oc vil at wi skulle nyde saadan seyer oc offueruinding / Dette skulde oc Phariseerne betenct / oc frydet sig i vor HErre Christo / oc trøstet sig i hannem / som i den der de kunde visselige finde hielp hoss imod Sathan / Men Sathan sider dem i hiertet / hand stopper deris øern oc holder deris øyen meget fastere tilsammen / end de vaare her paa denne Besætte / at de icke ville see denne gerning / men laste hende / Der beuare oss den naadige Gud fra / Thi det er / som Christus siger her effter / den synd imod den hellig Aand / som huercken skal forladis her eller der / at mand fortredelige laster oc bespaatter.

Oc dette giffuer vor HErre Christum aarsage til / at hand formaner oss / at wi io icke skulle vere trygge / oc lade oss tycke / at der er icke mere nød paa ferde / naar som Fienden er en gong dragen bort / Wi skulle stedze oc altid holde oss i Guds fryct / vocte oss fra synd / oc bede trolige / at vor kiere Herre Christus / som haffuer offueruundet II. Formaning.

 Sathan /

Wi skulle stedze bede imod fienden.

Sathan/ vil naadelige holde oss ved mact / oc beskerme oc beuare oss fra hannem/ Huo som dette icke giør/ men lader sig tycke/ at de haffuer icke nu mere nød/ er forsømelig i ordet oc til at bede/ den sniger Sathan sig paa / før hand veed selff aff / oc det bliffuer vißelige der effter vere met saadant it Menniske/ end det vaar tilforn.

Huor aff forargelse vorer paa denne dag.

Der klager nu her mand/ at Verden er verre end hun vaar/ før Euangelion bleff Predicket / Fordi at paa den tid haffde ingen hørt aff det gruselige aager oc gerighed som nu er / De som mand paa den tid holt for Aagerkarle oc forbandede Menniske / fordi at de toge it skerff eller en Pending paa en gyldene / de samme vaare idel helligen imod de skendige Jøder / som nu ere alleuegne / oc huer mand holder dem alligeuel for erlige Folck / oc kalder dem naadige Juncker oc Herre/ Huor aff kommer saadant ? De lære det icke aff Euangelio/ Det kommer der aff/ at Christus siger her/ Der som de før end Euangelion kom op ekon vaare besætte met en Dieffuel/ der ere nu sin verre farne ind i dem / fordi at de haffue Euangelion/ oc ville icke bruge det rettelige/ eller rette sig der effter. De giøre sig ingen samuittighed paa deris handel / oc tencke at det haffuer icke nød/ de ville vel bliffue Christne / oc alligeuel søge deris fordel oc giøre huad dem lyster/ der met falde de i Dieffuelens garn/ oc besnerie sig saa / at de komme aldri der aff igen / Der faare siger vor HErre Christus her i enden / Salige ere de som høre oc beuare Guds Ord / det er / Naar som du haffuer Guds Ord / oc Guds rijge er saa kommet til dig / da see til oc beuare det/ det er/ lad det icke komme aff dit hierte / holt dig der effter / oc giør intet som er ordet imod / Naar som der kommer da en aluerlig Bøn til met / saa haffuer det icke ydermere nød / Fienden skal lade aff/ oc intet kunde vdrette.

Saa skalt du lære aff denne dagis Euangelio/ at trøste dig i vor kiere HErre Christo/ at hand fører Guds rijge til oss/ oc affstyrer Dieffuelens rijge / oc holt dig i Guds fryct / oc effter hans ord/ saa skal dig intet ont vederfaris / Det forlene oss alle vor kiere HErre Christus/ Amen.

En

En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader / du som der faare lodst din Søn vor HErre Christum Jesum vorde Menniske/ at hand skulde affuerie Dieffuelens Tiranni / oc beskerme oss arme Menniske fra den arge Fiende/ Wi tacke dig først for saadan naadig hielp/ oc der nest bede dig/ at du vilt i alle fristelser naadelige komme oss til hielp/ vocte oss fra tryghed/ oc holde oss naadelige formedelst din hellig Aand / ved dit Ord oc vdi din fryct / paa det wi indtil enden kunde bliffue fri fra den onde Fiende/ oc vorde formedelst din Søn til euig tid salige / AMEN.

Mitfaste Søndag/

Euangelion Johan. 6.

DEr effter foer Jesus bort offuer Haffuet/ hoss den Stad Tiberias i Galilea / oc der drog meget Folck effter hannem/ fordi/ at de saae de tegen som hand giorde met de Siuge. Da gick Jesus hen op paa it Bierge / oc sette sig der met sine Disciple. Oc det vaar nær Paaske Jødernis høytid. Da opløffte Jesus sine øyen / oc seer at der kommer meget Folck til hannem/ oc hand siger til Philippum: Huor kiøbe wi Brød/ at disse skulle æde? Men hand sagde det/ at forsøge hannem / thi hand viste vel/ huad hand vilde giøre. Philippus suarede hannem: Brød

for thu hundrede Pendinge er icke nock blant dem / at huer aff dem tager noget lidet. En aff hans Disciple siger til hannem / Andreas Simonis Petri Broder/ Her er en Dreng/ hand haffuer fem Bygbrød/ oc tho Fiske / men huad er det iblant saa mande ? Da sagde Jesus: Skicker Folcket til sæde. Oc der vaar meget græß paa den sted. Da sette sig ned ved fem tusinde Mend. Oc JEsus tog Brødene / tackede / oc fick Disciplene dem/ Men Disciplene dem/ som haffde sæt sig ned. Dißligest ocsaa aff Fiskene / saa meget som hand vilde. Oc der de vaare mette/ sagde hand til sine Discip-

Disciple: Sancker tilsammen de offuerbleffne leff-
ninger/ at der intet spildis. Da samlede de/ oc fyllede
tolff Kurffue met leffninger/ aff de fem Bygbrød/ som
de leffnede/ der finge mad. Der nu Menniskene saae
det tegen/ som Jesus giorde/ sagde de: Denne er visse-
lige den Prophete/ som skal komme til Verden. Der
Jesus nu merckte/ at de skulde komme/ oc tage fat paa
hannem/ at de vilde giøre hannem til Kong/ vigede
hand atter op paa Bierget/ hand selff alene.

AFF den Euangelist Mattheo seer mand smuct for huad aarsage vor HErre Christus gaff sig fra Folcket hen i Ørcken/ Fordi at Herodes haffde lige paa den samme tid ladet halss hugge Johannem i Fengzel/ Der Jesus det hørde/ vilde hand icke vere lenger hoss dem/ oc hand drog der fra bort i Ørcken/ men hand kunde icke vere der alene/ Fordi at folcket som haffde seet hans vnderlige gerninger droge effter hannem aff Stæder oc Byer/ oc hørde hans Predicken/ Der faare/ siger Marcus/ at som der kom nu en stor hob Folck i Ørcken/ da giorde hand tilforn en lang Predicken/ oc der effter som afftenen nu gick paa/ oc Folcket kunde icke komme hiem/ da loed hand dem først see dette iertegen. Disse thu stycke skulle wi vel mercke/ oc de tiene der til/ at wi retteligé skulle lære at forstaa denne vnderlige gerning/ huor til hun er oss nyttelig.

Huor faare Christus gick i Ørcken.

Vor HErre Christus giorde denne vnderlige gerning icke besynderlige fordi/ at hand vilde mette de fattige hungrue Mennisk/ Fordi at de haffde denne nat offuer icke bleffuet døde aff hunger/ Men hand giorde det først der faare/ at hans Disciple skulde bliffue trøstede imod den sorge oc bedrøffuelse/ som de finge aff den døberis Johannis død/ Der nest at baade Disciplene oc det gantske Folck/ skulde retteligé lære at kiende vor HErre Christum/ som en

Huor faare Christus gior dette iertegen i Ørcken.

HErre offuer alle Creature/der kand effter sin vilie omuende/formere / oc formindske Creaturene / lige som det er hannem behageligt/Paa det/wi skulle icke strax fortuile/om wi end lide nød oc haffue modgang / Men formedelst vor HErre Christum / som er en HErre offuer alle ting / oc haffuer it almectigt Ord/ haabe forbedring der paa/effterdi hand kand velsigne oc formere en liden ting/ affuende eller omskiffte det som er skadeligt/oc in summa/hielp i al trang oc nød.

Denne vnderlige gerning er oss nyttelig.

Denne er den endelige sag / Huor faare vor HErre Christus her giør dette iertegen i Ørcken / Der faare kunde wi lige saa vel bruge denne vnderlige gerning / som de der paa den samme tid vaare neruerendis / De haffde der dog icke mere aff end lijffs næring/Den samme vil vor naadige Fader i Himmelen ocsaa besørge oss met/Er det oc end saa oss fattis noget / da kunde wi trøste oss met denne vnderlige gerninge oc lige saa haabe / at Gud skal ville giffue sin velsignelse til it lidet forraad.

De Christne skulle lide nød.

Thi dette mue wi ocsaa vel forlade oss til / om wi ville følge Christo effter / at det vil icke bliffue aldelis wden fristelse oc wden Kaarssit met oss. Fordi at lige som Christus her viger bort i Ørcken / der som icke er andet end sten / træ oc græss / mand finder icke/ som vdi en Stad/it almindeligt taarre/met brød/kiød/ fisk/ vijn/ øl oc andet / som mand haffuer behoff til daglig føde oc ophold / Lige saa skulle wi / om wi ville vere Christne / bekiende Euangelion / oc effterfølge Christum/giffue oss i fare/der komme wi da vndertiden i genuordighed oc nød. Men wi skulle da vere frimodige/ oc vide/ at det gelder Christo lige meget/huad eller wi ere i Ørcken eller icke/ alleuegne huor som hand er / der skal vere nock / end dog det synis/ som mand skulde dø aff hunger.

Huor som Christus icke er/bliffuer ocsaa fattigdom.

Du skalt oc mercke flitelige / at ieg siger / Alleuegne huor som hand er/ der skal vere nock/ Fordi at vilt du skille dig fra Christo/icke holde dig til hans ord / men drage din egen vey for dig selff/ da kommer du i modgang oc nød/som wi see/ at der ere offuermaade mange fattige ælendige Folck / der / som mand siger/ huercken

haffue

haffue at bide eller brende / End dog de arbeyde suarlige / saa er det alligeuel fortæret brød / det vil aldri frem met dem at de kunde faa hosen til skoen. Huor aff kommer saadan fattigdom ? Huor faare bliffuer velsignelsen borte ? Der faare / at de haffue icke Christum hoss sig / De acte icke Predicken oc Guds Ord / de holde oc icke deris Børn oc tyende der til / de vocte sig icke fra forargelse oc onde Exempel / de suerie oc bande stedze i husit / oc acte icke / at vnge Folck lære det ocsaa / oc giøre det effter dem. Item / haffuer nogen Kiøbmandskab eller handel / da bruge de allehonde finantzeri oc besuigelse / met falsk vect / falsk maal / forderffuelig mynt / oc andet saadant. Huorledis kand dog lycksalighed vere hoss saadane Folck ? Huorledis kand Gud velsigne dem / effterdi de vdi alle maade formedelst deris synd driffue velsignelsen vd aff huset.

Der faare skalt du lære det her / at disse Folck som følge vor HErre Christum effter / som haffue seet hans vnderlige gerninger / oc haffue lyst oc kierlighed til hans ord / de samme lide vel hunger i Ørcken / men HErren hielper paa det siste met sin velsignelse. Giør du oc lige saa / holt dig til Guds Ord / lad det vere dit rette aluer / oc vocte dig fra forargelse / huad gielder det / din sag skal bliffue bedre / Thi dette er it sant wbesuigeligt ord / som Christus siger : Søger først Guds rijge / oc hans retferdighed / saa skal det andet altsammen tilfalde eder. Guds rijge er icke andet / end den Christelige Kircke / som haffuer Guds Ord / Der skalt du komme ihu / at holde dig først til / Der nest skalt du oc søge dette Rijgis retferdighed / det er / du skalt aff hiertet tro det ord eller den Predicken som du hører i Kircken (thi retferdighed kaldis at tro) oc lad der nest Gud sørge der faare / huorledis hand skal føde oc behielpe dig oc dine Børn. Tror du aff hiertet / da skalt du visselige forlade dig til / at hielpen bliffuer icke borte. Thi Gud kand icke liuge / huad som hand tilsiger / det vil hand fuldkomme / oc hand vil io altid vere saa from som wi ere. J / siger hand / ere saa fromme / at beder it Barn eder om it brød / da giffuer i det icke en steen / Tror ocsaa min Fader i

Gud vil hielpe sine Christne i nød.

 Him-

Himmelen til saadant / i ere hans Børn / hand vil intet necte eder/ huad som i haffue behoff.

Vor for-nufft for-hindrer troen met sit regen-skab.

Der som wi nu kunde formedelst Christum fatte saadan en forhaabelse til Gud/ da haffde wi vel studeret oc lært dette Euangelion. Men det gaar oss almindelige som det her gick den gode Philippo/oc Andrea/Vor HErre Christus tager Philippum i raad/ huorledis det kand dog ske / at mand skal kunde giffue Folcket mad/ Der er Philippus ferdig met sin Arithmetica / oc beregner det met en hast / Der som mand haffde brød for thu hundrede halffue orter (Thi dette ord Pending er effter vor mynt en halff ort) da finge neppelige huer Mand it lidet stycke / Dette er subtilige oc vel beregnet/oc hand gick skrapelige hen met sit regenskab / Men huad hielper dette regenskab? De ere i Ørcken / oc der som de end haffde disse Pendinge (som det synis aff Marco / at de haffde dem) saa fattis det dog paa bagningen / at de icke ere vdi en Stad eller paa saadan en sted / som de kunde faa brød at kiøbe / Der faare er dette regenskab forgeffuis / oc tien ekon der til / at Philippus bliffuer diss mindre troendis/oc kand intet hierte haffue til sagen/ at Folcket skal faa hielp.

Denne er ocsaa vor fristelse / Wi kunde smuct beregne huad oss fattis / Men huad hielper dette regenskab? Huad haffue wi der aff? Intet mere/end at wi bekumre oss/ oc aldelis fortuile. Oc efferdi wi haffue saadant behoff / oc see at det er der icke/da bliffue wi ekon mistrøstige der aff/ Der faare skulde wi beregne saadant / men forlade oss paa Gud vor Fader / efferdi hand veed huad wi haffue behoff/oc tro at hand vil ocsaa faderlige giffue oss det/Thi det haffuer sig oc end der faar wden saa met Guds velsignelse / at hand icke lader beregne eller maale sig der vdi / hand gaar hemmelige oc lønlige der hen met / lige som korn voxer paa marcken oc træ vdi en haffue/ staar du stille der hoss/ eller du gaar i dag/ vdi morgen/ offuer morgen der hen til / vilt maale oc see huor meget det voxer/ da skalt du icke kunde bemercke eller fornemme det / Men tøffue nogle dage / tøffue nogle wger / da skalt du finde it merckeligt for-

Guds vel-signelse gaar hem-melige.

forſkel / Lige er det ocſaa met Guds velſignelſe / huo ſom beregner oc maal / hand miſter hende / huo ſig forlader paa Gud oc tager vare paa ſit kald / oc ſørger aldelis intet / hand finder hende offuerflødelige.

Andreas haffuer ocſaa ſin beſynderlige friſtelſe / hand ſiger til vor HErre Chriſtum / Her ere end fem Brød / oc tho Fiſke / Men der hand tencker paa ſaadan en hob / ſom mand ſkulde beſpiſe / bliffuer hand miſtrøſtig / oc tencker : Ah ieg daare / huad ſiger ieg nu ? Vaare det tuſinde gonge ſaa meget / da kunde det end noget ſla frem. Denne friſtelſe plager oſſ ocſaa offuermaade ſuarlige / oc forhindrer oſſ merckelige paa troen / at wi aff naturen ere tilbøylige der til / at wi ville haffue alting offuerflødelige / Er hoben ſtor / da ere wi ved it got moed / er hand liden oc tynd / da vide wi icke huort wi ville hen / dette giør al wlycke i Verden / Thi der kommer det aff at ingen vil lade ſig nøye met en lempelig ting / huer mand betracter oc giør ſin yderſte flid / at hand kand forſamle offuerflødig rijgdom oc ſtort gods / Der faare brugis der ſaa mengen gerighed / finantzeri / aager / falſk oc ſuig / bedregeri / oc huer mand riffuer oc ſlider at ſig / Ingen tror at hand kand hielpe ſig frem met en liden ting.

Menniſken ville icke lade ſig nøye met en ringe ting.

Der faare ſkulle wi io flitelige mercke denne Hiſtorie / oc ſom tilforn er ſagd / ekon ſee først vel til / om wi oc effterfølge Chriſtum / oc haffue hannem hoſſ oſſ / Thi der er ingen nød eller armod huor ſom hand er / end dog der ere icke mere end fem Brød oc tho Fiſke / oc de hungruis buge ere flere end fem tuſinde. Thi at ſee huad Chriſtus kand for en kaanſt ? Hand tager de faa Brød oc Fiſke i henderne / oc giffuer der aff / ſaa meget ſom hand vil. Det er / hand kand velſigne lidet / at det ſkal voxe oc formeris vdi oc mellem henderne / oc ingen veed / hueden det kommer / eller huorledis det gaar til / Oc det vaar i ſandhed vnderligt at ſee / io mere hand bryder aff brødene / oc giffuer / io mere beholder hand i henderne / Apoſtlene de gaar lige ſaa / Naar de lægge it ſtycke aff henderne / er det end ſaa ſtort / ſom der de toge det vdi henderne. Saa delte de vd aff de fem

Huorledis mand ſkal bruge denne Hiſtorie.

Brød

Brød oc tho Fiske / indtil huer mand haffuer nock / oc paa det siste bliffue der tolff gantske kurffue fulde offuer. Denne kaanst skulle wi vel betencke / oc lære her aff / huor wlycksalige Folck de ere / som høre oc vide saadant / men ere dog icke før til freds / end de faa til offuerflødighed. Thi saadane Folck ville icke lade det komme der til met deris handel / at Christus skal velsigne dem / De ville selff skaffe sig velsignelse/ Men det bekommer dem ilde. Thi at lige som her bliffuer offuerløb aff Guds velsignelse / saa skal det paa det siste forsuinde oc bortsiges/ der som Folck ville velsigne sig selff / det er/ formedelst gerighed oc aager komme til stor rijgdom/ Som Exempel ere faar øyen/ at saa herlige store Slecter forderffuis/ bliffue til intet/ oc dø i ælendighed.

Christi velsignelse vnderlig.

Der faare lær aff dette Euangelio/ at du icke skalt fly Drecken som Verden giør/ hun vil heller miste Euangelion/ end voffue oc sette noget i fare. Følge du din HErre Christum effter/ oc see til at du bliffuer hoss hans ord. Kommer dig armod oc nød paa/ da acte det icke / du haffuer den hoss dig/ som er en HErre offuer alting/ Er der intet/ da kand hand giøre noget/ lige som hand giorde alle ting aff intet / Er der lidet/ da kand hand det formere / ia saa formere/ at det skal recke lenger/ oc hielpe dig bedre/ end andre deris herlige Førstelige ligende fæ/ Der faare skalt du icke lade armod bedrøffue eller friste dig / trøste dig i din HErre Christo / vdi hans naade oc almectighed.

Huorledis wi skulle trøste oss imod fatigdom.

Der nest skalt du alligeuel ocsaa lære / huorledis du skalt skicke dig met Guds velsignelse / Christus kand denne kaanst som du seer/ at hand giør meget aff lidet/ men hand befaler end alligeuel/ at mand skal giemme oc spare det som leffnits/ indtil mand haffuer det behoff. Lige skalt du ocsaa giøre/ giffuer Gud dig noget / da beuare det vel/ forslemme det icke wnyttelige/ tenck icke/ Jeg vil frilige fortære saa lenge her er noget igen/ vdi morgen besørger vor HErre Gud meg met mere / Saadant er wtacknemmelighed oc Guds gaffuer forhaanis oc misbrugis her met. Der faare skal mand spare/ oc betencke/ huorledis mand kand haffue noget i forraad til den tilkom-

Wi skulle flitelige giemme oc spare Guds velsignelse.

tilkommende nød / icke aleniste for sig selff / men ocsaa for fattig Folck/som Joseph giorde i Egypten/ Dette vil Gud haffue aff oss.

At dette Euangelion er saa en nyttelig lerdom / at wi vdi allehonde fristelser skulle trøste oss i vor HErre Christo / oc vente hans velsignelse / saa fremt som wi ekon efterfølge hannem/ oc bliffue hoss hans Ord/ Fordi at hand vil icke forlade oss / hand vil velsigne oc hielpe oss / oc wi skulle icke end bliffue forderffuede / om saa er at wi haffue icke meget i forraad/hand kand baade stycke/meget skal forsuinde / der som mand er wgudelig / oc lidet skal formeris/ der som mand er Gudfryctig/ som den fattige Viduis meel oc olie formeredis i Sarepta. Saa skal mand paa det siste oc see til met/ oc met stor flid giemme grandgiffuelige Guds velsignelse / oc icke lade noget spildis eller waytteligе forkommis/ paa det wi selff oc andre/ om fattigdom kommer oss paa / kunde haffue noget i forraad/oc icke fordi forkomme altsammen paa en tid.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du som formedelst din Søn / rigelige bespisede fem tusinde Mend i Ørcken / foruden Quinder oc Børn / ekon met fem Brød oc tho Fiske/ Wi bede dig / ver ocsaa hoss oss met din velsignelse/ vocte oss fra gerighed oc fra sorge for timelig næring / at wi kunde først atspørie dit rijge oc din retferdighed/ oc naadelige befinde din milde Faderlige barmhiertighed i alt det/ som wi haffue behoff til lijff oc siel/formedelst Christum vor HErre/ Amen.

Den Søndag Judica/

Euangelion Johannis 8.

Huilcken

HVilcken iblant eder kand beuise mig en synd offuer? Siger ieg eder oc sandhed/ hui tro i mig icke? Huo som er aff Gud/ hand hører Guds ord/ der faare høre i icke/ fordi i ere icke aff Gud.

Da suarede Jøderne/ oc sagde til hannem/ Sige wi icke ret/ at du est en Samaritaner/ oc haffuer Dieffuelen? Jesus suarede/ Jeg haffuer ingen Dieffuel/ men ieg ærer min Fader/ oc i vanære mig. Jeg søger icke min ære. Men der er en som hende søger oc dømer.

Sandelige/ sandelige/ ieg siger eder/ Der som nogen holder mit Ord/ hand skal icke see døden euindelige.

lige. Da sagde Jøderne til hannem / Nu kiende wi at du haffuer Dieffuelen / Abraham er død / oc Propheterne / oc du siger / Der som nogen holder mit Ord / hand skal icke smage døden euindelige. Est du mere end vor Fader Abraham? Huilcken der er død / oc Propheterne ere døde / Huad giør du aff dig selff?

Jesus suarede / Der som ieg ærer mig selff / da er min ære intet. Men det er min Fader / som mig ærer / huilcken i sige / at hand er eders Gud / oc i kiende hannem icke / Men ieg kiender hannem / Oc der som ieg sagde / at ieg kiender hannem icke / da bleffue ieg en løgnere / lige som i ere. Men ieg kiender hannem / oc holder hans Ord.

Abraham eders Fader bleff glad / at hand skulde see min dag / oc hand saa hannem / oc gledde sig. Da sagde Jøderne til hannem / Du est icke end nu halfftredisinds tiue Aar gammel / oc haffuer seet Abraham? Jesus sagde til dem / Sandelige / sandelige / ieg siger eder / før Abraham bleff / er ieg. Da toge de steen op / at de vilde kaste paa hannem. Men Jesus skiulte sig / oc gick hen vd aff Templet.

WJ haffue nu mange aar forfaret / huad besuarelse / fare oc nød / det fører met sig / huor som mand aff hiertet anammer det hellige Euangelion / oc bekiender det frilige / Fordi at alligeuel Gud end aff besynderlig naade indtil denne tid haffuer hoss oss affstyret oc forhindret. Sathan oc hans tienere / saa er det dog obenbare / huad arme Christne lide andre vegne / oc huor bitterlige mand forfølger dem / oc besynderlige er det paa denne dag

Det er farligt at bekiende Euangelion.

fast

fast i Paffuens act/at hand vil giøre bulder i Tyske land/oc komme blodstyrtning aff sted. Hand haffuer nu nylige ladet fange mange fromme Christne i Rom / huilcke der bliffue forraadde aff en Spanisk Munck. Oc i gaar fiorten dage/den xxvij. dag Martij i det 1546. aar/bleff en from Christen/en Spanier/ hed Johannes Decius/iemmerlig myrd i Neuburg hoss Tonaw/vdi sit kammer/ som hand gick aff senge ekon i en skiorte / formedelst sin kiødelige broders Alphonsi Decij tilskyndelse / som vaar en Auditor rote i Rom / huilcken der vaar selff met oc hoss / oc rustede sin Suend der til met en øxe/ Aleniste der faare / at Papisterne besørgede / efftersdi hand vel kiende/oc haffde vor lerdom kier/oc kunde atskillige tungemaal/oc vaar der til met paa Prenten i Neuburg/at hand da skulde lade Prente noget paa det Spanske tungemaal / oc føre Euangelion ind i sit Fæderne land. Oc huad Tiranni/ mord oc iemmer/ Kettermestere komme aff sted i Nederland oc Spanien / giørs icke behoff at fortelie/Det er oc diss mindre vnderligt at de giøre saadant met en oc anden aff almus Folcket/Efftersdi den Gudfryctige fromme Første oc Herre / Her Herman / Erkebiscop i Colne / oc Chørførste / staar end paa denne dag i stor fare oc vgunst der faare / at hand haffuer nedlagd det Affgudiske/Papistiske væsen/ oc i den sted begynt at forfremme den rene lerdom oc rette Gudstieniste/ Den almectige Gud ære oc beuare hannem der faare igen. Saadane nu oc andre Exempel / som ere faar øyen / oc huer mand vitterlige/ giøre vndertiden de vforsøcte hierte bløde oc forferdede/ at de tencke/ Det vaare vel saa got / mand vaare til freds met Euangelio / som mand skal sette sig i saa stor fare/oc lide saa meget der offuer.

Huad nytte wi haffue aff Euangelio.

Men wi skulle icke aleniste vende vore øyen til saadan fare/ men ocsaa see der til/huor herlig/ stor/ rijger nytte / Euangelion fører til oss/alligeuel at den timelige fare oc skade icke bliffuer til bage. Thi det er visst/ at wi komme aldri tilsammen i vore Kircker/ at Gud vor HErre / skeer io sin rette oc beste Gudstieniste tilbørlige/ efftersdi hans Naffn bliffuer helliget / oc hans Rijge formeret/ formedelst rener lerdom oc Predicken / Det skalt du io lade vere en stor

oc yp-

oc ypperlig ting. Der høre altid wi som komme tilsammen noget/ som er oss nytteligt til lerdom oc trøst/ huorledis wi skulle skicke vort leffnet gudelige/ stride imod synden/ trøste oss vnder Kaarssit oc i modgang/ oc (huilcket der er det beste) huorledis wi skulle faa en salig død/ oc skillis fra dette lijff.

Saadant skulle wi acte høyre end al fare/ oc tacke Gud aff hiertet dag oc nat for saadan riger naade/ at hand formedelst sit ord/ er saa hoss oss/ lærer oc trøster oss saa/ Thi at der som al den fare/ der wi for ordens skyld kunde komme vdi/ er ekon timelig/ da er dette it euigt ligende fæ/ huilcket wi skulle baade nyde her oc til euig tid: Der som Verden der imod/ huilcken der icke haffuer ordens ligende fæ/ eller som vore modstandere Papister/ icke ville haffue/ ekon haffue en timelig verquegelse her paa Jorden. Thi Pendinge/ gods/ ære/ mact/ lader icke føre sig bort/ mand skal lade det her effter sig/ oc end ere de der til met i denne dybe forderffuelse/ efftherdi de haffue icke Guds Ord/ at de icke vide/ huorledis de skulle leffue rettelige/ eller faa en salig død.

De haffue ocsaa i deris Kircker denne dagis herlige/ deylige/ trøstelige Euangelion/ de predicke det i dag/ læse oc siunge det/ Men den ypperste lerdom oc den høye store trøst/ huilcken det holder oss faare/ den forstaa de icke aleniste icke/ men de forfølge oc bespotte hende/ lige som Jøderne giøre her/ Saadant maa dog io vere en stor iemmer oc en dyb ælendighed/ der som wi skulde tusinde gonge heller bære al legemlig fare oc nød/ end leffue i saadan blindhed.

Summa paa denne dagis Euangelio.

Nu begriber denne dagis Euangelion besynderlige thu stycke/ Det første om vor kiere HErris Christi Jesu Persone/ at hand er icke aleniste Menniske/ men ocsaa euig Gud/ Thi dette ord haffuer saadant i sig/ at hand siger/ Sandelige/ sandelige ieg siger eder/ før Abraham bleff/ er ieg. Thi at met andre Menniske haffuer det sig saa/ at før de bliffue vndfangne i Moders lijff/ da ere de intet. Men denne Jesus/ før hand bliffuer vdfangen i Moders lijff formedelst den hellig Aand/ da er hand/ Thi hand er Guds Søn/ født aff Gud i euighed/ lige euig/ almectig/ retferdig oc viser/ som

I. At Christus er en euig Gud.

Gud / Thi Gud kand intet føde aff sig / som icke er it met hans natture/det er/almectigt oc euigt. Denne er den første punct/en nyttelig Artickel i vor tro / den staa Papister icke imod/ oc de ere i dette stycke / bedre end Tørckere oc Jøder / huilcke der holde det for en Guds bespaattelse oc løgn / at dette Menniske Jesus / er euig / almectig Gud.

II. Om vor HErris Christi lerdom oc embede.

Det andet stycke er icke om vor HErris Christi Persone/ men om hans lerdom oc embede/ at vor HErre Christus siger met klare forstandige ord / Sandelige / sandelige/ Der som nogen holder mit Ord/ hand skal icke see døden euindelige. Dette er it herligt oc trøsteligt ord/ Men lige som det vaar it wlideligt ord i Jødernis øern / de bespottede vor HErre Christum der offuer / oc sagde at Dieffuelen talede aff hannem/ Lige saa er det end Papister wlideligt paa denne dag/de forfølge oc bespaatte det gruselige/Oc paa det huer mand skal see / at det er sandhed / oc at wi sige dem intet falskt paa/da besee vor lerdom/ huilcken de fordøme for Ketteri oc forfølge/ imod Christi lerdom.

Huad Christus lærer.

Christus siger klarlige: Huo som holder mit Ord/skal icke see døden euindelige. Nu er det vist / at huor synder er / der er døden/ Lige som liffuit er der oc ingen død kand vere/ huor retferdighed er/ Død oc liff/synd oc retferdighed ere ret tuert imod huer andre/Der faare skal liffuit oc retferdighed / lige som døden oc synden vere tilsammen. Lige nu som Christus siger / Huo som holder mit Ord/ hand skal icke see døden euindelige/ saa sige wi/ Troen alene giør oss retferdige / troen alene giør oss salige. Dog skulle wi ret lige for denne Artickel skyld kaldis Kettere/lade brende/ henge/ oc sencke oss/ Thi denne er hoffuit puncten / der alle Papister met mact sette sig imod/som imod det høyste Ketteri/huilcket icke aleniste deris Bøger oc Predicken/ men ocsaa mangfoldig handel vduiser / at de aleniste for denne Artickel skyld stride imod oss.

Vor lerdom paa denne dag.

Huad der opuecker Jøderne til bespottelse.

Huad opuecker da Jøderne/ at de kunde icke lide disse ord? Intet andet / end at de haffde Louen / som vaar dem giffuen aff Himmelen/oc haffde herlige vidnisbyrd/ store oc herlige vnderlige

tegen. Der lode de sig tycke / at skulde en lerdom hielpe til liffuit imod døden / da skulde Louen det giøre. Thi det er en Himmelsk lerdom / oc er vist / at huad wi skulle giøre / oc huorledis wi skulle skicke vort leffnet / det kunde wi best lære aff Louen / som er den høy-ste / beste / reniste lerdom / om Gudelig omgengelse oc it fromt leff-net / Nu / haffde Abraham hafft omskerelsen aff Gud / oc vaar dog død / Propheter haffde baade hafft omskerelsen oc Louen / oc vaare ocsaa døde / At dette Mennisk Jesus nu kommer / oc siger : Huo som holder mit Ord / hand skal icke see døden euindelige / det er Jø-derne i wtroligt / wmuligt ord / Der faare bespaatte de frilige / oc ere visse paa i deris sind / at de giøre hannem icke wret / Thi det vaar eff-ter deris sind / Louen er stor foractelse / efferdi hun vaar dog Guds Ord huilcket de visselige viste.

Denne forargelse hindrer Papisterne ocsaa / Troen sige de / om hun end vel er nyttelig / saa er hun dog icke alene nock / En Christen skal io ocsaa haffue andre dyder / oc der til met flere gode gerninger ? Der skal vere haab oc kierlighed / Der faare er det Ket-teri / huo som siger at troen giør oss alene retferdige / Ja end det som mere er / faste / læse / giffue Almisse / bliffue aandelig / holde oc høre Messe offer / ere idel gode øffuelser Gud velbehagelige / met huilcke mand bereder sig til naade / oc stiller Gud til freds. Saa lære Pa-pister / oc aff denne grund stride de imod vor lerdom / oc de ville in-gelunde lade det bliffue der ved / at vor HErre Christus siger her : Huo som holder mit ord / hād skal icke see døden euindelige / som wi faa strax at høre. Men wi ville lade de bespottere fare / oc tage denne / vor HErris Christi / salige / trofaste / sande lerdom faar oss / Huor-ledis wi kunde vndgaa den euige død. Wi ere her alle paa Jorden / som i it fremmet herbere. Thi Gud lader oss fødis paa Jorden / icke at wi skulle vere fornøyde met saadant it stacket / ont / ælendigt leff-net / Men at wi skulle kiende hans ord oc vilie / oc føre ocsaa andre der til / oc endelige være euindelige salige / i it euigt oc saligt liff. Her ligger nu al mact der paa / at wi kunde visselige vide / oc finde paa

Huad det forarger Papister.

Huad den tette er til Himmelen.

 den

den vey der skal føre oss til dette endeligt/ Thi at huo som icke finder der paa/ hand skal bliffue i døden oc Helffuedis ild.

Spør du nu en Jøde at denne vey / da viser hand dig til Mose / oc biuder dig vere from / oc hand taler icke it ord om vor HErre Christo Jesu Guds Søn/at hand leed pine for oss/oc betalede for vore synder/ oc met sin død oc pine forhuerffuede oss det euige lijff. Lige saa en Tørckere/alligeuel hand icke veed saa meget aff Louen oc Mose / som en Jøde / saa siger hand dog / At mand skal frycte Gud / haffue en god samuittighed / saa bliffuer mand salig/ Om Christo siger hand oc intet. En Papist/naar hand er paa sit frommiste / da lærer hand dig vel / at Christus haffuer betalet for synderne/oc forhuerffuit det euige lijff/ Men hand henger der hoss/ at saadan retferdighed skal fuldkommis formedelst vore egne gerninger oc kierlighed / Der met haffue de giort megen oc mangfoldig Gudstieniste met Messe at holde/ Helligens paakaldelse/ Pillegrims reysser oc andet. Oc det er vist / at fornufft kand icke komme høyre / Hun bliffuer ved Louen/oc lader sig der met nøye / lige som det vaare nock til det euige lijff / at mand tien Gud oc ere from vduortis.

Paffuens lerdom om salighed.

Men besee du der imod / huad siger Christus? Huad viser hand dig for en vey? Der som nogen (siger hand) holder mit ord/ hand skal icke see døden euindelige/ Disse ord ere gode at forstaa / at hand lærer huorledis wi skulle fri fra den euige død/ oc komme til det euige lijff / oc hand siger dog icke mere der mand skal giøre / end holde hans Ord. Huad kaldis nu vor HErris Christi Ord? Moses vaar paa den tid ved mact/ Men hand taler icke it eniste ord om Louen / Huo som holder mit ord/ siger hand : Nu er io Moses ord en Himmelsk Predicken / om rette gode gerninger oc it leffnet/ der kand vere Gud vel behageligt. Men Christus lader det bliffue/ oc siger : Til liffuit oc imod døden hielper intet / vden at holde mit ord. Der faare ligger al mact der paa/at wi lære/ huad vor HErris Christi Ord dog rettelige er oc kaldis / Thi det kand icke vere Moses ord eller Louen / huilcket der vaar allerede / oc kand der fare icke

Vor HErris Christi lerdom om salighed.

Christus haffuer en anden lerdom end Moses.

icke kaldis Christi Ord / lige som Moses selff vidner / der hand Propheterer om Christo / oc siger i den femte Bog vdi det xviij. Capit. HErren din Gud skal opuecke dig en Prophete aff dig oc aff din brødre/lige som mig/ hannem skalt du vere lydig. Item der efter/Gud sagde til mig paa Horeb: Jeg vil opuecke dem en Prophete aff deris Brødre / lige som du est / oc giffue mit Ord i hans mund / hand skal sige dem alt det som ieg biuder hannem / Oc huo som icke hører mine Ord/som hand skal tale i mit Naffn/ aff hannem vil ieg vdkreffue det. Her biuder Gud / at mand skal høre / oc vere den Prophete lydig / huilcken hand vil opuecke/ lige som Mosen / oc vdsende met en besynderlig befalning / Oc denne befalning vaare forgeffuis/der som den samme Prophete icke skulde Predicke andet/end Moses haffde tilforn Predicket.

Her aff besluttis nu/ at Christi Ord / er saadan en Predicken/huordan aldri noget Menniske førde paa Jorden/ehuad hand kunde kaldis / Abraham / Moses/ Esaias / Johannes / Petrus oc Paulus. Huad er det da for it ord eller Predicken? Icke andet end disse: Jeg er lijffuit oc opstandelsen / Huo som tror paa mig hand skal icke dø / oc der som hand end døer/ saa skal hand dog leffue igen/ Jeg er veyen / sandhed oc lijffuit / Jeg er en god Hyrde / En god Hyrde lader sit lijff for sine Faar. Naar ieg bliffuer ophøyet vil ieg drage alle til mig. Ingen kommer til Faderen vden ved mig. Kommer hid til mig alle/ i som arbeyde oc ere besuarede/ ieg vil verquege eder / etc. Disse kaldis rettelige vor HERris Christi Ord/ thi der kunde aldri nogen Menniske saa Predicke. Om Gud/hans naade oc barmhiertighed/Predickede oc saa de hellige Propheter/ lige som Christus / Men om sin egen Persone kunde aldri noget Menniske saa Predicke / ehuor hellig / ypperleg oc stor hand nogen tid kunde vere/som Christus Predicker/der hand siger: Jeg er lijffuit/ det er/ formedelst mig alene kunde i komme til det euige lijff/ Jeg lader mit lijff for mine Faar / det er / met min død forløser ieg eder fra synden oc den euige død. Ere i elendige oc besuarede/ da vil ieg verquege eder / at i skulle finde huile for eders siele. Dette kaldis

Huad Christi ord er.

 Christi

Christi Ord / huilcke intet Menniske kand sige hannem effter/ Siger it Menniske hannem det oc effter / da er hand en løgnere oc forførere / lige som Mahometh / oc andre Dieffuels bespaattere.

Hworledis mand skal holde Christi Ord.

Efftersdi wi nu vide / huad Christi Ord rettelige kaldis oc er / da ville wi ocsaa tale om det andet stycke / huorledis mand kand eller skal holde det. Her tuinge alle omstandelser / at det er icke andet at holde Christi Ord / end i sit hierte holde det ord at vere sant oc vist / forlade sig der paa / oc haabe at Gud vil vere oss naadig for sin Søns skyld / icke lade oss vndgielde vore synder / oc giøre oss til euig tid salige. Thi sig mig / huorledis vilt du ellers holde dette vor kiere HErris Christi Ord? Det lader icke fatte sig met hender / eller lycke i en kiste / Hiertet er det rette skrin / der mand kand lycke / oc beholde det i / Naar det aldelis forlader sig der paa / oc holder det at vere vist / oc døer hen i denne tro paa vor HErris Christi foriettelse / da holder oc beuarer det Christi Ord / oc det er vist / at det Menniske som saa tror skal aldri see døden.

Her seer du atter / huorledis wi paa denne dag i vor Predicken komme offuer it met vor HErre Christo / hand siger: Huo som holder mit Ord / hand skal icke see døden. Wi sige: Huo som tror / hand er retferdig oc salig / Det ere tuende ord / men aldelis en mening. Oc der faare er det vnderligt at vore modstandere Papisterne ere saa suarlige forblindede / at de lige / som her de forherdede Jøder / end nu bespotte oc forføige / lige som Ketteri / disse trøstelige sprock / oc denne visse salige lerdom / Oc oss bør / ia wi skulle / tacke Gud aff hiertet der faare / at hand haffuer optent oss dette liuss / oc obenbaret oss dette rette forstand igen.

D. Martin Luther.

Eders kierlighed læse i den verdige / hellige oc gudelige Mands D. Martini Luthers Historie / huilcken wi aldri skulle foralemme / men daglige tacke Gud for den naade / som oss formedelst hannem er vederfaren / at hand faa dage faar sit endeligt / screff for en god ven / i en Husspostille met sin egen haand til en amindelse / ret lige dette sprock: Huo som holder mit ord / hand skal aldri see

døden

døden euindelige. Oc sette denne vdleggelse der til/ Huor wtrolige er dog det talet? oc imod obenbare oc daglig forsøgelse/ Oc det er aligeuel sandhed / Naar it Menniske aluerlige betracter Guds Ord i hiertet/ tror der paa/ oc soffner der offuer oc døer/ da siuncker hand oc far der hen/ før hand venter sig døden/ eller bliffuer hannem var/ oc er visselige salig bort faren / i ordet / som hand saa trode oc betractede.

Dette kaldis at rettelige bruge oc vdlegge dette sprock/ Oc den hellige Mand forsøgte det strax der effter / som vaar den xviij. Februarij i dette xlvj. aar/ at det er den eniste rette oc wbesuigelige vey til det euige lijff/ icke at forlade sig paa egen fortieniste/ gode gerninder eller pine / som Papister Predicke / men aleniste paa vor HErris Christi Ord aff gantske hierte / oc holde det wden tuil at vere fast oc vist.

Wi skulle oc her icke forglemme/ at denne tro til vor HErris Christi Ord/ er icke en Menniskelig gerning/ der wi formu aff oss selff: Det er den hellig Aands egen gerning / hand skal saa røre vore hierte formedelst ordet/ at de der aff fatte it vist haab oc trøst/ oc at ordet bliffuer leffuende i deris hierte / lige som it korn i Jorden giffuer sig op oc spiris / oc skicker sig til fruct. Der faare skulle wi først flitelige oc met høyste aluerlighed høre vor kiere Herris Christi Ord/ oc der nest bede om den hellig Aand/ at hand vil optende oc giøre dette ord leffuende i vore hierte/ Paa det / at naar tiden kommer/ oc wi skulle skillis fra denne Verden/ wi da kunde holde oss til denne trøst/ oc formedelst Christum vere visse paa det euige lijff. Huad troen er.

Dette er nu den lerdom der wi haffue aff denne dagis Euangelio/ huilcken wi skulle flitelige mercke/ Dette er en klar oc forstandelig tale / Huo som holder mit ord/ hand skal icke see døden euindelige. Tyrckere/ Jøder/ Papister/ oc al Verden ville icke holde det for sandhed / de sette der til / at det er icke nock at holde Christi Ord/ mand skal ocsaa giøre gode gerninger / Men bliff du hoss vor HErris Christi dom / hand kand icke linge at dig. Du skalt giøre gode gerninger/ thi du vedst at Gud vil straffe synden met Om gode gerninger.

den euige død/Men at haabe befrelssning fra døden formedelst gode gerninger/det er løgn oc vildfarelse. Fordi at naar som wi giøre det end altsammen/ saa ere wi dog wnyttige Tienere/ oc haffue behoff at Gud skal vere oss naadig/ som Dauid siger/ HErre gack icke i rette met din Tienere / thi at faar dig er intet leffuende Menniske retferdige. Der faare skulle wi lade oss nøye der met/naar wi ere fromme/at wi først ere fri fra en ond samuittighed/ huilcken wi ellers skulde bære/ der som wi giorde imod Guds Ord oc vilie. Der nest/at Gud vil gantske gerne forlade for Christi skyld / den wrenlighed som end nu er hoss oss / Der skalt du lade dine gerninger bliffue ved / oc tacke Guds barmhiertighed / at hand vil lade saadane wfuldkomme gerninger vere sig behagelige/ oc beløne dem baade i dette oc vdi det andet lijff/Men til at vndgaa døden/oc bliffue fri fra synden / er intet andet middel eller vey til/end holde Christi Ord/Det forlene oss den euige Fader formedelst sin hellig Aand/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / din elskelige Søn / oc vor forløsere Christus Jesus siger / Huo som holder mit Ord / hand skal icke see døden euindelige/ Wi bede dig/ giff din hellig Aand i vore hierte / efftersi du haffuer ladet oss komme til din Søns Ord oc høre det/ at wi det oc kunde holde / aff gantske hierte forlade oss der paa/ oc mit i døden trøste oss der met/ oc icke see døden euindelige/ for din kiere Søns oc vor forløseris Christi Jesu skyld/ AMEN.

Paa

Paa Palme Søndag

om Alterens Høyuerdige Sacramente/ eller om HERrens Naduere/ aff S. Pauli første Epistel til de Corinther i det xj. Capitel.

JEg anammede det aff HErren/ som ieg haffuer giffuit eder. Fordi at vor HErre Jesus i den nat/ der hand bleff forraadt/ tog hand Brødet/ tackede/ oc brød det/ oc sagde: Tager/ æder/ det

er mit Legeme / som brydis for eder / Det giører i min hukommelse. Dißligest ocsaa Kalcken / effter Naduerẽ / oc sagde: Denne Kalck er det ny Testamente i mit Blod / Det giører saa offte i det dricke / i min hukommelse.

HVorledis oc paa huad tid vor kiere HErre Christus holt sin siste Naduere / giffue de tre Euangelister smuct skickelige til kiende / Men wi skulle besynderlige tacke Gud der faare / at denne Naduerens skickelse / som Christus holt det / er icke aleniste igentagen aff S. Paulo / men at der hoss er ocsaa til kiende giffuit / at denne Naduere skal bliffue hoss de Christne / oc holdis aff dem / indtil at Christus kommer igen / det er / indtil den yderste domme dag. Der som den hellige Paulus icke haffde saa klarlige giffuit saadant til kiende i denne scrifft / da skulde wden tuil vildfarende aander giffuit sig op / oc ført Folck i den tro / at wi skulle icke giøre alt det som Christus giorde / oc at det følger icke / at wi oc skulle der faare holde denne Naduere / fordi at Christus holt hannem saa / Fordi at wi forsøge der for wden disse ver paa denne dag / at alligeuel Paulus giffuer offuermaade god oc visser vnderuißning om Naduerẽ / saa ere der dog mange som saa tale / lære oc scriffue der om / Lige som det vaare en ringe ting / der icke ligger megen mact paa / effterdi de holde det der faare / at der er ekon blot Brød oc Vijn.

Paulus scriffuer offuermaade nyttelige om Nadueren.

Til at affuerie denne oc andre vildfarende lerdomme / ville wi paa denne gong tage Pauli text faar oss / der ville wi finde det altsammen smuct skickelige / aff huem / paa huad tid / oc for huad sag skyld denne Naduere er indsæt. Jtem huad mand vddeler i denne Naduere / om det er aleniste Brød oc Vijn / oc huorledis mand skal rettelige beskicke sig der til / Ocsaa huad fare oc straff der vil følge / om mand icke beskicker sig rettelige der til.

Først siger den hellige Paulus / Jeg anammede det aff HErren / der ieg gaff eder. J disse ord giffuer hand thu stycke til

kiende / Først at vor kiere HErre Christus selff haffuer indskicket denne Naduere. Oc det andet / at hand befalede mand skulde holde samme Naduere i hans Kircke / Disse thu stycke skalt du flitelige mercke / thi der ligger stor mact paa. Der som Paffuen / eller end en Apostel S. Peder eller S. Pouel / haffde indsæt saadan skick aff sig selff / oc vden Guds befalning / da motte wi vel met en god samuittighed lade det bliffue til bage / Men her staar / at Paulus siger / Jeg anammede det aff HErren / aff Guds Søn / om huilcken al verden haffuer vdtruct klar befalning aff Himmelen / At mand skal høre hannem / Den samme indsette denne skick / oc vil det skal saa holdis i Kircken / at alle Christne som haffue det forstand / oc kunde prøffue sig / skulle holde denne Naduere. Der faare er det icke en handel som staar i vore vilkaar / her er den befalning / at wi skulle det giøre.

I. Nadueren er indsæt oc befalet aff vor HErre Christo selff.

Oc denne befalning skulde der faare diss mere gaa oss til hierte / at vor kiere HErre Christus beskicker oc giffuer befalning at holde denne Naduere / lige i den nat / der hand vaar forraadt / en liden stund før hand gick til sin død / efterdi wi dog / naar wi ere hoss gode venner pleye at mercke met besynderlig flid / alt det som der da bliffuer talet eller giort. Paa vor HErris Christi vegne kunde wi oc vere visse / efterdi det er saa nær paa hans yderste / at det er hans rette aluere met denne Naduere. Der faare kalder hand hannem oc sit Testamente / oc det som end mere er / it nyt Testamente / i huilcket Gud bebinder sig met oss / icke som met Jøderne / paa den vdgang aff Egypten / oc det Land Canaan / Saadant vaar ekon en legemlig / timelig handel. Men dette er paa noget høyre at giøre / Thi dette ny Testamente eller forbund / fører syndernis forladelse / oc det euige lijff met sig.

Nadueren er vor Herris Christi Testamente.

Wi tale icke end nu om / huad dette er for en Naduere / huad mand vddeler der / oc huad fruct der skal følge aff / Wi tale aleniste om denne Naduueris indskickere / huo hand er / oc naar hand indskickede hannem / oc at hand befalede sin Kircke at holde hannem / som Paulus vidner / Jeg anammede det aff HERREN / som ieg gaff eder. Der faare skulde huer Christen flitelige mercke

oc vel

oc vel lære saadant / da skulde hand see / huor aldelis vchristeligt det er / at haffue oc vide denne Guds Søns indskickelse / oc alligeuel som dog disse ver skeer / foracte oc icke bruge hende sig selff til gode. Saadane Folck ere icke verde / at de skulde kaldis Christne / efftersdi at de saa aldelis intet acte / vor HErris Christi siste vilie oc befalning.

II. Huad der vddelis i Nadueren.

Men wi ville tale der ydermere om her effter / Nu ville wi høre aff den hellige Paulo / huad her dog vddelis i denne Nadvere. Hans ord lyde saa: Vor HErre Jesus i den nat hand vaar forraadt / Tog hand brødet / tackede oc brød det / oc sagde: Tager / æder / det er mit legeme / som brydis for eder / det giører i min hukommelse. Disligest ocsaa Kalcken effter Nadueren / oc sagde: Denne Kalck er det ny Testamente i mit blod / Det giører saa offte som i dricke i min hukommelse.

At vor HErre Christus tager brød oc Kalcken i henderne / tacker / bryder oc vddeler brødet / oc vddeler Kalcken / Det er en ringe ting / huer iblant oss kand det ocsaa giøre / tage it stycke brød i henderne / bryde eller skere det / oc giffue andre. Men at Christus siger om brødet: Tager oc æder / det er mit legeme. Oc om Kalcken: Dricker det er mit blod / Saadant er offuer alle Menniskis forstand / visdom oc formu.

I Nadueren æder mand Christi legeme oc dricker hans blod.

Fordi at naar som wi tage it brød i haanden / bryde oc vddele det / da kunde wi icke sige mere oc anderleds der om / end at det er brød. Oc huo som vilde andet sige / at dette brød er guld / sølff / kiød eller andet / da vaare det løgn / oc hand skulde icke aleniste icke kunde tuinge nogen til at tro det / men hand skulde selff nødis til at bekiende at det vaar icke sandhed / oc at brød vaare brød / oc icke andet. Men met vor HErre Christo haffuer det en anden mening / hand tager brød i henderne / oc siger klarlige: Tager oc æder / det er mit legeme. Hand tager Kalcken i henderne / oc siger klarlige: Dricker alle der aff / det er mit blod / Oc der faare er intet Menniske paa Jorden / som haffuer redelig aarsage til at tuile paa disse ord / Fordi wi vide at hand er den almectige Guds Søn / som icke kand liuge

thi

thi hans ord er almectigt / Huad det siger det ske / alligeuel at det icke end vaar tilforn.

Denne er nu den rette kunde oc bestandige faste grund / met hulcken wi kunde driffue Zuingel hans forførijske / vildfarende hob til bage / Der faare skal huer mand vel mercke / oc fast holde samme grund / oc icke lade nogen tage den fra sig. Zuingel oc hans tilhengere / tro oc holde icke mere aff vor HErris Christi Ord / end ellers it andet Menniske haffde talet dem. Du oc huert Menniske kant oc saa tage it brød i haanden / oc sige : Det brød er guld / det er en sten / det er kiød / Men du vedst i dit hierte / at det der icke sandhed / men løgn. Huor faare ? Fordi at dit ord er icke saa mectigt oc sterckt / at det kand omskiffte Creaturene / Lige som det finder Crearene / saa lader det dem bliffue / der som du end vilde tusinde aar sige andet. Zuinglius.

Men vor kiere HErre Christus haffuer it andet ord / det er / almectigt / Der faare skulle alle Creature vige faar hannem / hand siger / saa skeer det / staar i Psalm / Lige som Exempel oc ere til syne / Hand siger til den Blinde : Jeg vil / ver seendis / Oc strax ere den Blindis øyen icke mere blinde / men vogne oc hand seer klarlige. Til den døde Lazaro (som icke vaar mere lijff i / thi hand haffde nu paa fierde dag verit vnder Jorden) siger hand : Lazare gack hid vd / Oc strax retter den døde Lazarus sig op / oc er leffuendis / kand gaa / tale / staa / oc giøre andet som leffuende Menniske giøre. Giør du oc saadane / oc see til / om det vil følge oc ske effter dine ord / som det skeer effter vor kiere HErris Christi Ord / da skalt du nødis til at bekiende / at dit ord er oc bliffuer it ord / som intet følger eller skeer aff / Huad som icke er tilforn giort / det bliffuer vel for dit ord skyld wgiort til euig tid / der som du end vilde raabe dig til døde der offuer. Men vor HErris Christi Ord er it andet Ord / huad som det siger / det skal strax saa staa / oc vere giort gerning / der som det end synis den ganske Verden wmuligt. Vor HErris Christi Ord er it almectigt Ord.

Effterdi nu hand tager brød oc Kalcken i sine hender / oc siger om brødet : Det er mit legeme / Oc om Kalcken : Det er mit blod /

blod/ Sig mig da/ Hui vilt du det icke tro? Huor faare vilt du giøre hannem til en løgnere? Der som du selff talede saadane ord / da vaare det løgn/ Thi dit ord/ som sagd er / oc bliffuer it blod ord / det kand icke opuecke døde. Men den tancke skalt du icke haffue / naar Christus taler/ hans ord er almectigt/ Der faare maa Verden holde der aff huad hun vil / saa er det dog visselige sandhed / at huad han siger/ det skal vere ia / oc Himmel oc Jord skulde før bliffue til intet der offuer/ end det skulde icke vere ia.

Huad ere nu de Zuingelske Sacramenterere for Folck? Huad tro de dog? Christus siger om brødet (oc er dem wmuligt at necte) Det er mit legeme/ oc om Kalcken/ det er mit blod/ Saa fare de til/ lære oc scriffue/ at det er ekon blot Brød oc blot Vijn / oc icke Christi legeme eller blod. Huor met beuise de det? Met Scrifften? Hui tage de icke denne scrifft/ der som Christus selff siger saa? Gielder da Guds Ord ellers hoss dem / oc skal dog icke her gielde? Huorledis kand den fromme HErre / oc vor gienløsere Christus komme der til/ at hand ellers alleuegne skulde sige sandhed / oc icke her? At hans ord skulde ellers vere alleuegne almectigt/ oc her skulde det icke gielde mere/ end du eller ieg haffde talet det? Der faare skal huer/ mand vocte sig fra den Zuingelske vildfarelse / løgn oc Guds bespottelse / oc bliffue hoss den hob oc forsamling / som bekiender/ at Christi Ord er it almectigt Ord/ Oc efftersdi hand siger her om brødet / æder det er mit legeme / da skalt du icke tuile/ naar du æder dette brød / at du æder io vor kiere HErris Christi legeme / som døde for dig paa Kaarssit / Oc naar du dricker aff denne Kalck / at du dricker det blod/ som bleff ydgydet for dig paa Kaarssit. Fordi du hører at Christus siger saa selff/ huis ord der almectigt / oc den intet er wmuligt/ som den der seld er Gud.

Sacramenteskendere straffe Christum for løgn.

Saa haffuer du nu thu stycke / huilcke der ligger drabelige stor mact paa/ Det første / at vor kiere HErre Christus selff indskickede denne Naduere/ oc vil/ som wi faa at høre her effter/ at hans Christne skulle beholde oc bruge hannem indtil Verdens ende. Det andet/ at huo som æder dette brød/ oc dricker denne Kalck / hand

æder sandelige Christi legeme / oc dricker hans blod / Fordi at vor kiere HErris Christi Ord fører saadant met sig / Oc vaare dette ord der icke / da kunde der icke vere mere end brød oc vijn i Nadueren. Men effterdi ordet staar der/at Christus siger om brødet/Det er mit legeme / Oc om Kalcken / det er mit blod / da er det icke lenger blot brød oc vijn/ men Christi legeme oc blod/at alle de som æde dette Brød/ oc dricke denne Kalck / æde oc dricke vor kiere HErris Christi legeme oc blod / Oc huo som tror oc lærer anderleds / hand giør Christum til en løgnere / oc holder icke mere aff hans Ord eller acter det høyre end it andet Menniske haffde talet det. Fra saadan synd oc verstygelighed beuare oss alle den naadige Gud / oc hente de forførde til bage igen/Amen.

Her falder it spørsmaal ind/ Huor faare Paulus foruender vor HErris Christi Ord vdi indskickelsen. Fordi at Christus siger icke/Det er mit legeme/som brydis for eder/ men det som giffuis hen for eder. Huad aarsage monne der dog vere til saadan foruendelse? Mange holde det der faare / at det haffuer en mening oc vdleggelse/at bryde er saa meget/som hen giffue. Huo det saa vil holde/hand giør icke wret. Men naar wi ville gaa rettelige effter ordene/da haffde Paulus en besynderlig tancke / oc gaff act paa den vddelelse i Nadueren / Fordi at Christi legeme / som bleff hengiffuit for oss paa Kaarssit / det brydis oc vddelis i Nadueren for oss/ det er/oss til gode. Thi at bryde kaldis effter det Hebraiske maals art/icke andet/end vddele.

It spørsmaal huorledis vor HErris Christi legeme brydis.

Der seer du nu en smuck skilsmisse. Vor HErris Christi legeme/som det henger paa Kaarssit/da er det it Offer for Verdens synder/Men her i Nadueren / som det brydis eller vddelis / da er det icke lenger it Offer/men en gaffue oc skenck / som vddelis oss til gode/at wi skulle vere visse paa/ at wi skulle nyde oc bruge det Offer paa Kaarssit. Paffuens prester giøre ocsaa i vddelelsen it Offer aff Christi legeme. Men saadant bleff en gong fuldkommelige vdræt paa Kaarssit/ Christus skal icke mere offris for vore synder / men hans legeme skal vddelis til oss i Nadueren som en skenck/

at wi

at wi skulle nyde oc tage oss det til / Saadant acter ieg er det rette forstand/ paa dette ord bryde/ oc det rimer sig besynderlige smuct imod Papisters Vinckelmesser/der som ingen vddelelse/ men ekon idel Offer er/ Dog veed scrifften intet aff saadant Offer.

III. Nu ville wi ocsaa komme til det tredie stycke / oc besee / huor faare vor HErre Christus dog indskickede denne Naduere. Saadant giffue disse ord til kiende/som neffnis her tho gonge/ at mand skal holde denne Naduere/ til at betencke HErren met / oc i hans hukommelse.

Huor faare Jøderne hulde høytid aff Paaske Lammet.

Jøderne haffde her til hafft den seduane met Paaskelammet. Fordi at der Gud vilde føre dem aff Egypten / da befalede hand at de skulde slacte i huert huss / it aarss gammelt Lam/oc tegne oc bestryge dørtræne met blodet / oc æde Lammet stegt / Saa skulde HErrens Engel drage den samme nat igennem gantske Egypten/ oc ihielsla i alle huss / som icke vaare betegnede met Lammens blod/ alle første fødde/ aff Queg oc Menniske. Der saadant nu skede/ da loed Pharao Jøderne drage / oc hand skyndede sig hastelige effter dem / oc drucknede i det røde Haff met alt sit Folck. Paa det nu at Jøderne aldri skulde forglemme saadan naade oc den herlige velgerning/da skickede HErren det saa/at de skulde huert aar/paa forneffnde dag/ slacte oc æde it Lam i huert huss / paa den sted som vidnisbyrdens Tabernakel/ eller Kircken vaar/til en amindelse aff den vnderlige velgerning der Gud haffde giort i Egypten.

Det gamle Paaske Lam Christi Figure.

Men saadant vaar ekon en Figure/ til den herlige forløsning / som skulde formedelst vor HErre Christum vederfaris den gantske Verden/ Thi hand er det rette Guds Lam/ som formedelst sit Blod beskermer oc foruarer oss / saa at Forderffueren skal gaa omkring oss / oc kand ingen skade giøre oss / som ere betegnede met dette Paaske lams blod. Før nu end dette Lam bliffuer offrit paa Kaarssit / ret lige den Afften tilforn holder vor HErre Christus met sine Disciple den gamle Paaske høytid/ som skulde vere den siste/ oc siger/at hand gledde sig storlige imod denne Paaske høytid/ oc haffde en hiertelig forlengelse der effter / Thi det skulde vere den

siste Paaske høytid/ oc der skulde følge en anden / herligere effter / i huilcken mand skulde icke sette amindelse paa Lamme blod / men paa Guds Søns blod / formedelst huilcket wi skulde icke bliffue befride oc frelste fra en timelig Tiran / som Jøderne fra Pharao/ men fra døden oc den euige fordømelse / oc Dieffuelens gantske rijge. Fordi at Guds Søn offrede sig paa Kaarsfit for alle Verdens synder/ Oc at dette Offer io icke skal forglemmis/ men offte oc meget ihukommis/ da setter hand dette ind i steden for den gamle Paaske høytid/ at mand skal æde oc dricke/ hans legeme oc blod/ i brød oc vijn / Icke en gong om aarit / som Jøderne ode deris Paaske lam/ men saa offte mand vil/ oc haffuer det behoff. Huor til Naduerens er indskicket.

At denne Naduere er saa beskicket oc indsæt / at wi skulle betencke vor HErris Christi offer / oc icke blot betencke / men styrcke vor tro der met/ oc stadelige fatte foriettelsen om syndernis forladelse oc det euige lijff. Thi du hørde tilforn / at mand giffuer dig icke blot Brød oc Vijn i denne Naduere / men Christi legeme oc blod. Saadant giffuer mand dig met disse ord / Christi legeme er giffuit for dig / oc hans blod er vdgydet for dine synder. Kant du oc høre saadane ord / at du skalt icke i det samme faa en hiertelig glede der aff? Du est en Syndere/ oc synden effter sin art / giør dig dit hierte wroligt/ at du frycter dig for Guds vrede oc den euige fordømelse/ Huort vilt du hen/ at du kant finde trøst? oc visser befrelsning? Du est døbt/ Men du tencker at du haffuer forkast daaben met dine synder/ Der haffuer du da ingen anden vey/ end at du gaar der hen som du kant finde Guds Ord / beklage din nød faar din Sielesørgere/ oc bed hannem / at hand vil giffue dig til kiende / huor met du kant trøste dig / Der skalt du først finde den trøst / at Gud vil vere alle syndere naadig. Oc at du skalt diss mindre tuile paa din egen Personis vegne/ da kom ocsaa hid til denne Naduere / høer huad mand giffuer dig/ oc huor til. Mand giffuer dig Christi legeme oc blod/ i Brød oc Vijn/ oc siger dig til/ at Christi legeme er giffuit for dig/ oc at hans blod er vdgydet for dig. Der haffuer du icke aleniste den blote foriettelse / men det ligende fæ selff / formedelst huilcket Huorledis wi skulle bruge Nadueren.

syndernis forladelse er dig forhuerffuit (som er Christi Legeme oc Blod) det samme ligende fæ leggis i din mund / oc giffuis dig at æde oc dricke/ at du skalt tage dig det til/ oc holde det for dit eget. Saa begaar du vor HErris Christi amindelse rettelige / oc er wmuligt/ at der skulde icke følge en hiertelig tacksigelse effter saadan amindelse.

Summa. Saa haffuer du alle try stycke. Først huo som indskickede denne Naduere / oc der nest huad der vddelis i denne Naduere / Oc paa det siste / huor faare det vddelis / som er / at wi skulle tencke paa vor kiere HErris Christi offer / anamme hans naade / oc trøste oss der vdi. Her kant du nu selff mercke/ huor arme/ ælendige/ forblindede / forstockede Folck de ere / som leffue it aar hen effter det andet/ oc komme sielden til denne Naduere/ eller oc aldelis intet. Ah Gud det er dog ingen forgifftelse/ at du skulde sky eller fly der faare? Saa haffuer oc icke Paffuen eller nogen Biscop indskicket det/ men vor kiere HErre Christus selff/ oc hand indskickede det der til/ at du skalt ihukomme hannem der met. Vilt du da icke ihukomme hannem / da mot du ihukomme den skendige Dieffuel / hand skal giffue dig din løn/ at du skalt til euig tid vere fordømt met Dieffuelen / der som du ellers kunde met Christo din HErre leffue euindelige oc vere salig. Der lader oss for Guds skyld vocte oss faare/ oc icke foracte vor kiere HErris Christi Testamente oc siste vilie/ men hannem til ære/ oc oss til gode/ offte bruge det/ paa det at hand kand vere i oss / oc wi i hannem/ oc wi formedelst hannem kunde bliffue til euig tid salige/ Amen.

De Christne skulle offte gaa til Sacramente.

Den anden Predicken/

j. Corinth. xj.

SAa offte i æde aff dette Brød/oc dricke aff denne Kalck/da skulle i forkynde HErrens død/ indtil hand kommer.

Huo som nu æder wuerdelige aff dette Brød / eller dricker aff HErrens Kalck / hand er skyldig i HErrens Legeme oc Blod. Men huert Menniske skal prøffue sig selff/ oc æde saa aff dette Brød/ oc dricke aff denne Kalck. Thi huo som æder oc dricker wuerdelige/ hand æder oc dricker sig selff dommen/ der met at hand icke giør forskel om HErrens Legeme.

Der faare ere oc alt saa mange skrøbelige oc siuge iblant eder / oc mange soffue. Thi at døme wi oss selff/da bliffue wi icke dømde Oc naar som wi dømis/ da straffis wi aff HErren/ at wi skulle icke fordømis met Verden Der faare / mine kiere Brødre / naar i komme til sammen / at æde / da tøffue sig den ene effter den anden Hungrer oc nogen / da æde hand hiemme/ at i skulle icke komme til sammen til dommen. Det andet vil ieg beskicke/ naar ieg kommer.

EFfter eders kierlighed haffuer hørt huo der indskickede denne Naduere / oc huad her vddelis i denne Naduere / at det er icke blot Brød oc Vijn / men met Brød oc Vijn / Christi Legeme oc Blod / Oc det tredie / Huor faare saadant er stictet oc indskicket / Som er / at mand skal ihukomme hannem der met / oc trøste sig i hans død imod synden oc Guds vrede / saa giørs det nu fremdelis behoff / at i ocsaa lære huorledis mand skal rettelige skicke sig til denne Naduere / oc bruge hannem sig til salighed. Dette lærer den hellige Paulus oss i disse ord / som eders kierlighed hørde nu

 læse/

De Corinther synde de met Sacramentet. læse/ oc hand giffuer besynderlige til kiende om de Corinther/ huorledis de hulde sig wskickelige der met / oc finge der faare deris straff/ icke aleniste siugdom paa legemet / oc anden wlycke / men at Gud loed aldelis nogle dø. Dette Exempel skulle wi vel legge paa hierte/ oc vocte oss/ at det skal icke oc gaa oss lige saa.

Sacramentet er en salig lægedom i sig selff. Nu er det oc det høyuerdige Sacramentis skyld/ at de Corinther komme i saadan wlycke. Det er i sig selff en salig lægedom/ oc kand icke aff sin egen art giffue aarsage til ont / Thi det er io der til beskicket aff Christo / icke at legemet skal mettis der met / men at sielen skal bespisis oc verquegis / at troen kand bliffue fast oc visser i oss / oc wi kunde komme til syndernis forladelse oc det euige liff/ Der faare skal ingen holde sig fra Sacramentet/ lige som det vaare en forgifftelse / der mand kunde æde oc dricke sin død vdi / O ney/ det haffuer sig icke saa / Christus søger der met vort beste at wi alle skulle bliffue salige/ Der faare skulle wi haffue lyst oc kierlighed der til/ oc aldelis intet forferdis for saadan salig lægdom.

Men at det gick de Corinther saa ilde / oc de anammede sig denne Naduere til en dom / oc syndede met Christi legeme oc blod/ det vaar deris egen skyld/ oc icke Sacramentens / denne skyld kant du vel vnduere / Der faare er det wmuligt / at dette Sacramente kand vere dig skadeligt/ saa fremt som du icke selff fortredelige giffuer aarsage der til.

Huorledis skalt du da skicke dig ? Lige som Paulus lærer dig her/ Saa offte i æde aff dette brød / oc dricke aff denne Kalck (siger hand) skulle i forkynde HErrens død / indtil hand kommer.

Paffuen haffuer staalet Kalcken aff Nadueren. Først ville wi alligeuel føre her ind met / Paffuens guselig misbrug / som imod Christi indskickelse tog Kalcken fra de Christne. Thi Paulus siger icke her aleniste / at wi skulle æde aff brødet / men ocsaa/ at wi skulle dricke aff Kalcken. Der faare er det vist / at huo som veed Christi indskickelse/ oc der offuer anammer denne Naduere effter Paffuens skick/ hand anammer sig det til en dom/ oc synder met det hellige Sacramente. Fordi at huorledis kand Gud haffue behagelighed der til / at du høre oc vedst huad Christus biuder

oc befa-

oc befaler/ men du giør det icke / oc du acter mere it Menniskis fortredelige befalning/ end vor HErris Christi befalning.

Fordi at det Paffuen giffuer faare/ at Kircken haffuer det saa foruent i en god mening / det haffuer aldelis ingen grund. Kircken skal lade vor HErris Christi Testamente bliffue wforuent / eller hun huercken skal oc ey maa vere oc bliffue Christi Kircke/ men Dieffuelens Kircke. Thi Kircke her/ Kircke der/ saa ere de dog Menniske / oc haffue den befalning aff Himmelen om Christo/ at de skulle høre hannem/ Der faare gielder det icke at handle her som met Menniskens skick / der som mand effter tidens oc Persoņers leylighed offte forvender oc omskiffter en ting. Det kaldis lige som Paulus her siger / indtil HErren kommer / det er / indtil den yderste dag / skal denne Naduere holdis / at mand skal æde dette Brød / oc dricke denne Kalck / oc der hoss forkynde HErrens død. Der faare skal huer mand vocte sig fra Papisters Sacramente/ oc bliffue hoss Christi befalning oc skick/ da kand hand vere visser paa/ at hand icke giør wret/ eller synder.

Kircken haffuer icke mact at foruende noget i Sacramentet.

I dette stycke hulde de Corinther sig ret oc vel / fordi at de anammede effter Christi befalning/ baade Brød oc Kalcken/ Men de haffde en anden brøst / at de icke giorde forskel om HErrens Legeme / oc ginge til HErrens Naduere / lige som til it andet maaltid/ met en besynderlig wskickelighed/ at de toge deris mad met dem i Kircken / hulde maaltid / oc anammede siden Nadueren der paa/ Der som de dog / som Paulus siger / skulde huldet deris maaltid hiemme i deris huss / oc icke beskemmet andre/ som vaare fattige/ oc skulde see de rijge i munden / oc tøffue effter deris maaltid/ Paulus siger oc klarlige / at nogle drucke saa / at de bleffue aldelis druckne/ hoss huilcke der haffuer verit en offuermaade ringe gudelighed. Dette vaar den ene brøst.

Huor vdi de Corinther giorde wret.

I. Forargelig wskickelighed.

Den anden vaar io saa farlig / at naar de komme tilsammen/ da bleffue de partiiske/ oc den ene part vilde altid vere bedre end den anden / oc denne Naduere er dog der faare ocsaa indskicket aff

II. Wenighed oc tuedract.

Christo/at de Christne/ efferdi de æde it Brød/ oc dricke en Kalck/ skulle vere ens/ oc ingen skille sig fra den anden.

Disse tuende brøster forhindrede aldelis den rette fruct/ der denne Naduere er besynderlige indskicket faare/oc det følde fremdelis/ at de anammede hannem wuerdelige/ oc til en dom/ det er/ at de syndede met Sacramentet/oc gaffue Gud aarsage til at straffe/Der faare formaner Paulus først/at de skulle afflegge al tuedract/oc vere endrectige/ som Christne bør/ Oc der nest offuergiffue den store oc farlige wskickelighed/ mit drick oc fraadzeri/ før mand holt Nadueren. Thi at baade stycke giffue aarsage til megen synd/ oc skulle ingelunde vere hoss de Christne. Paa det siste giffuer hand ocsaa en regel/ huorledis de skulle retteligе skicke sig til denne Naduere/oc siger/ Huer skal prøffue sig selff/oc da æde aff dette Brød/oc dricke aff denne Kalck.

Huorledis Mennisken skal prøffue sig i Penitentze.

Wi skulle nu lære/huad det kaldis/ at prøffue sig selff/ Thi al macten ligger der paa. Denne prøffuelse staar i tuende stycke/ Først at it Menniske skal flitelige besee sit hierte oc leffnet/ om hand leffuer i obenbare forargelse/ eller himmelige i dødelig synd. Thi der giørs det i alle maade behoff/ om du vilt icke gaa wuerdelige til dette bord/ at du skyr saadan forargelse/ oc offuergiffuer synden/

Mand skal fly synden.

Men huo som det icke giør/oc bliffuer varafftig i synden/ oc haffuer icke i sinde at bedre sig/oc gaar alligeuel der til/ hand anammer sig Sacramentet visselige til en dom/ oc fører sig end dybere i Guds vrede.

Der faare skal denne prøffuelse tiene der til/at du skalt giøre retsindig Penitentze/det er/at du skalt kiende dine synder/angre dem aff hiertet/oc fremdelis fly synden. Der ere oc offuermaade mange Menniske/som fly Sacramentet/ oc ville der icke til/ fordi at de ligge i dødelige synder/som i vrede oc fortredelighed/ i wkyskhed/ i gerighed/ etc. Men det er wret. For dine synders skyld/skalt du icke fly Sacramentet/Fordi at som før er sagd/ det er en lægedom imod synden/ Men for Sacramentens skyld/ huilcket du kunde gaa til/ skalt du fly synden: Men/ som faar øyen er/ du vnder

det om/Du skulde der faare gaa til Sacramentet/at du est en Synder/oc kunde bliffue fri fra synden / Saa holder du dig der faare fra Sacramentet/ at du vilt icke offuergiffue synden/ oc tencker icke at du vilt bedre dig/at der bliffuer saa tho synder aff en/Fordi at dit forargelige leffnet er straffeligt i sig selff oc imod Gud / Saa er det oc en synd / at du foracter denne salige Naduere / oc icke vilt bruge eller anamme / saadan naade / som Christus tilbiuder oss der vdi.

Der faare skalt du dette lære/at du est en Syndere/Men for denne sag skyld skalt du icke fly Sacramentet. Thi det er beskicket Syndere til en trøst oc lægedom / Men dette skalt du giøre / effterdi du bruger denne lægedom/ at du fremdelis skalt vocte dig fra synd/ oc bedre dit leffnit. Der til skal denne prøffuelse først tiene / Fordi at som sagd er / dette Sacramente er en lægedom imod synden / oc de/som det skulle bruge/som wi faa at høre her effter/bruge det imod synden / der faare skulle de icke bliffue varafftige i synden men offuergiffue hende/ellers kand denne lægedom icke tiene dem/ Fordi at lige som en god forstandig Læge / kand intet vdrette hoss den Siuge / som icke vil vere lydig / oc holde sig fra det / som hannem kand vere skadeligt / Saa er det oc met it wbodferdigt Menniske (som icke vil bedre sig) alligeuel hand end tager til sig denne lægedom imod synden/ saa er det dog forgeffuis / oc hans sag bliffuer ekon verre / effterdi denne synd kommer oc til de andre/ at hand misbruger denne Naduere/ at skiule synden met / der som hand dog skulde brugis til at afflegge synden met.

Saadant giffuer Paulus ocsaa til kiende i det / at hand siger / Wi skulle i Nadueren / forkynde HErrens død / indtil hand kommer. Thi dette er den rette spegel / i huilcken wi kunde baade see/huor grufelig en byrde synden er/ oc huor stor Guds vrede er der imod/HErrens død/ siger hand/ skulle i forkynde/ det er/ betencker dog / huad det haffuer paa sig / at den euige Faders Søn / vor Gud oc HErre / skulde dø paa Kaarssit / Thi saadant giffuer til kiende / at synden er saa grufelig en suar byrde / at intet Creature

Huorledis wi skulle forkynde HErrens død.

kunde bære hende / Den almectige Guds Søn selff skulde hid ned aff Himmelen / oc tage denne byrde paa sig / ellers haffde wi alle bleffuet forderffuede der vnder.

Oc efterdi synden er saa suar en byrde huad bør oss da at giøre? Sulle wi formere synderne? eller oc see til / at wi kunde bliffue fri fra dem / som allerede ligger paa oss? Saa giffuis det smuct til kiende / at huo som vil gaa til denne Naduere / oc hente der den visse trøst om sine synders forladelse / hand skal betencke / at vor HErre Christus døde paa Kaarssit for vore synders skyld / oc slette oss saa aff Guds register eller regenskabs bog. Huor som denne tancke er rettelige i hiertet / der skaffer hun det visselige saa / at du bliffuer syndernis fiende / at dig fortryder aff hiertet / at du saa offte oc meget haffuer syndet imod Gud / oc efterfølt Dieffuelen oc din onde begæring / Du skalt oc hiertelige forlengis effter dine synders forladelse / Dette kaldis da at forkynde HErrens død / oc i nogen maade prøffue sig selff / Oc det er vist / at huo som gaar der til met saadant it hierte / oc haffuer oc saa dette efterfølgende stycke / som wi nu ville tale om / hand anammer Nadueren verdelige / Icke fordi / at hand er paa sin egen Personis vegne vden synd oc verdig / men at hand i saa maade er rettelige beskicket / oc Gud haffuer behagelighed til saadant it hierte / alligeuel at wi end aldri kunde vere rene fra synden.

Huorledis it Mennis ske skal prøffue sig i troen.

Der nest kaldis prøffue / at mand oc saa randsager sit hierte / efterdi du bekiender dig at vere en arm syndere / om du oc haffuer en fast tro til Christum / at hand met sin død haffuer betalet for dine synder / ocført dig aff Sathans rijge oc mact / ind i Guds rijge oc naade / Thi at huor som denne tro eller tillid icke er / der er der icke meget nytteligt / der som du end hiertelige angrer oc fortryder dine synder. Judas giør en gruselig synd / at hand forraader oc selier den HErre Christum / hand fortryder den synd der effter hiertelige / hand vilde gerne at hand haffde det icke giort / hand kand huercken haffue rolighed eller huile der faare. Oc hans ruelse driffuer hannem paa det siste der hen / at hand henger sig selff / Der fattis han-

nem

nem paa dette stycke / at hand icke trøster sig imod synden / met vor HErris Christe død / Til saadant skalt ocsaa du see / oc lige som du tilforn aff vor HErris døds forkyndelse fattede de tancker / at synden er en gruselig suar byrde / oc haffuer der faare i sinde / at du fremdelis vilt vocte dig fra synd / Lige skalt du ocsaa her fast holde disse tancker / efftersdi Guds Søn selff / oc icke en Engel eller noget Creature haffuer taget sig oss til / at du est ledig oc fri fra dine synder / oc it Guds Barn / Som de ord i Nadueren oc ere besynderlige trøstelige / Tager oc æder / siger Guds Søn / det er mit legeme / som hen giffuis for eder / eller nu brydis oc vddelis / Tager oc dricker dette er det ny Testamentis Kalck i mit blod / som skal vdgydis for eder oc for mange til syndernis forladelse. Der staar det io klart / at Christi legeme er giffuit for dig / oc at hans blod er vdgydet for dine synder. Ja / det som end mere er / den naadige HErre giffuer dig sit legeme i din mund til en bespisning / oc sit blod at dricke i Kalcken / paa det du io icke skalt tuile / at dette ligende fæ er dit eget / oc at du est kiøbt oc ledig giort / met Christi legeme oc blod / fra synd oc død oc Dieffuelens tiranni. Huorledis troen styrckis i Nadueren.

Saa er nu den gantske prøffuelse / der Paulus lærer om / at du først skalt angre dine synder aff hiertet / oc der nest sette din tro stadelige til Christi død / at hand døde for dig / oc kiøbte dig met sin død / Saa est du da rettelige vel skicket / oc du anammer visselige Christi legeme oc blod verdelige / oc icke til en dom / som de / der enten bliffue beliggende i synden / eller ere vden troen / oc icke trøste sig i vor HErre Christo / som det / diss ver / skeer alleuegne i Paffuedomet / at Folck vnderuisis icke i Penitentze oc troen / men mand viser dem til deris egen beredelse / met scrifftemaal / ruelse oc fyllest giørelse. Huad er det at prøffue sig.

Thi der lærer mand saa / at huo som haffuer ret ruelse / hand fortien syndernis forladelse / At de arme blinde Folck bliffue saa i den mening / at it Menniske kand selff giøre oc tage sig ruelse til / huorledis oc naar hand vil / end dog at ocsoa den anger oc ruelse / der opueckis i oss formedelst den hellig Aand ordet / intet kand for- Paffuens lerdom huorledis mand skal selff beskicke sig til Sacramentet.

fortiene/ oc huor som der icke komme trøst effter/ fulde Menniskēn i fortuilelse der aff.

Der nest lære de / at mand skal flet vdscriffte / huad som dig er vitterligt i dit gantske leffnet/ at du haffuer giort Gud imod. Oc at dette scrifftemaal fortien oc saa syndernis forladelse/ oc renser hiertet. Men saadant er aldelis it Menniskeligt paafund / om huilcket der icke staar en bogstab i Guds Ord/ oc der faare rosis det wtilbørlige at kunde fortiene noget. Gud befaler dig / at du skalt bekiende dine synder / oc scriffte dem faar hannem / oc giffue dig skyldig / oc naar som du da trøster dig met det hellige Euangelio oc Christi foriettelser / da skulle dine synder vere dig forladne / for Christi død oc pine skyld / Hand befaler dig ingen sted/ at du skalt sige din brøst faar andre/ wden huor som du haffuer raad oc vnderuisning behoff / som det vndertiden begiffuer sig/ at huer icke veed/ om hand haffuer giort wret eller ret i sin handel/ der maat du søge raad hoss Gudelige forstandige Folck / Men saadant kaldis icke at giøre scrifftemaal.

Scrifftemaal it Menniskeligt paafund oc ganteri.

Det tredie de lære / er dette / at mand oc saa skal giøre fyllest for synden. Oc dette kaldis at forderffue sagen i alle maade/ Fordi at der som de skulde vise en arm bedrøffuit samuittighed til Christi fyllestgiørelse/ at haabe for hans pine oc opstandelse skyld syndernis forladelse / der vise de dem til deris egne gerninger oc fortieniste/ oc tage de arme Folck met ord/ at naar som de saa giøre disse try stycke/ da ere de rene oc verdige/ oc skulle da gaa til denne Naduere.

Men merck du huorledis Paulus lærer / Du skalt prøffue dit hierte / om du oc befinder dig at vere en Syndere / saa at du for dine synders skyld / haffuer Guds naade behoff / Der nest om du trøster dig i Christi din HErris pine oc fyllestgiørelse. Befinder du disse thu stycke i dit hierte/som er/ Du seer at du est en arm Syndere/ oc vilt gerne vere fri fra synden / oc du fatter formedelst Christum den trøst / at Gud vil tage dig til naade / fordi at Christus betalede met sit legeme for dine synder / da est du rettelige skicket/ oc du est din HErre Christo en kierkommen gest til denne Naduere.

Huo som er rettelige skicket til Nadueren.

Dette

Dette er nu sagd met faa ord oc paa det enfoldigste om beredelsen/ oc det staar altsammen der paa/ at hiertet er retskaffet/ Der nest at naar du est kommen til denne Nadvere/ da skal denne fruct fremdelis følge / at du skalt holde dig i Guds fryct / oc vocte dig fra synd / at du icke formedelst synden skalt falde i Guds vrede igen / oc der nest skalt du skicke dit gantske leffnet til kierlighed imod din Broder / som æder dette Brød met dig / oc dricker denne Kalck met dig / Men huad kierlighed vdkreffuer / huorledis hand tien huer mand / besuarer ingen mand / gerne hielper / foracter ingen / icke skender / icke bander / taler det beste til alle / oc giør dem til gode / etc. det hører eders kierlighed en anden tid.

Der faare ville wi nu her met lade denne lerdom oc formaning bestaa sig/ at wi først skulle betencke/ huo der indskickede denne Nadvere/ som er/ Guds Søn/ oc at hand indskickede hannem saa/ at wi her skulle æde oc dricke hans Legeme oc Blod met Brød oc Vijn/ oc det skulle wi giøre der faare/ at wi kunde bliffue visse i vore hierte paa alle vore synders forladelse. Det andet/ at wi skulle giøre ret Penitentze/ bekiende vor synd/ oc lade aff at synde/ oc tro visselige syndernis forladelse/ formedelst Christum/ effter som hand haffuer tilsagd oss / Der faare giørs det vel behoff hoss oss Christne/ at wi aff hiertet skulle tacke Gud for sin offuerflødige naade/ oc besynderlige bede der om / at hand vil fremdelis / lige som hand forløsde oss fra al vildfarelse / der gick offuer maade gruselige i Paffuedomet/ holde oss i saadan rener lerdom oc ved Sacramentens rette brug/ oc formedelst sin hellig Aand/ giøre i oss den rette fruct/ der det er indskicket faare / at wi kunde tro alle vore synders forladelse/ oc forfremmis dag fra dag i it Christeligt leffnet/ Amen. Beslutning.

♣

Om Christi

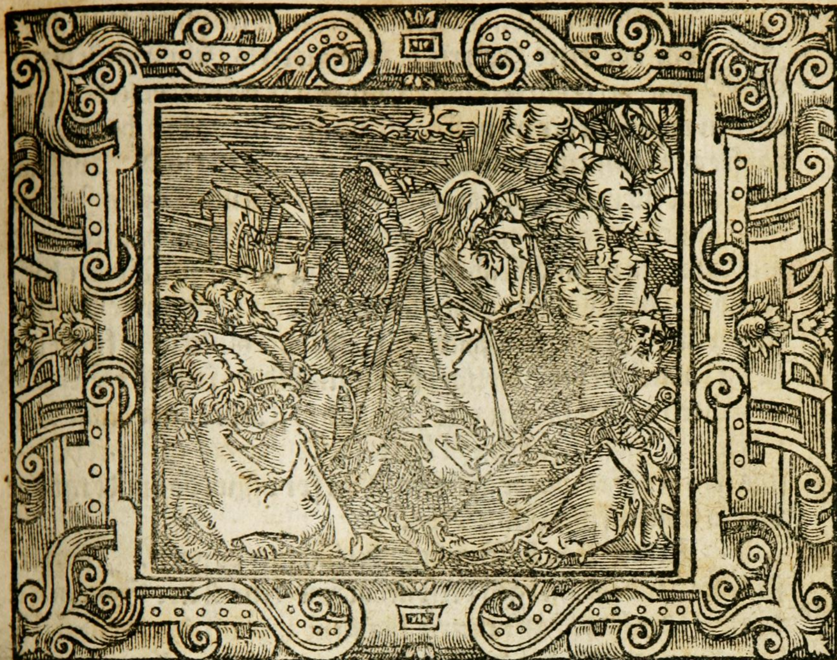
En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi tacke dig for din store naade / at du formedelst din Søn haffuer beskicket denne Naduere / i huilcken wi æde hans Legeme oc dricke hans Blod / Wi bede dig / giff oss formedelst din hellig Aand / at wi icke skulle bruge denne gaffue wuerdelige / men bekiende vore synder / lade aff at synde / oc formedelst Christum haabe oc tro syndernis forladelse / oc forfremmis saa dag fra dag i troen oc kierlighed/ indtil wi bliffue til euig tid salige/ formedelst Christum Jesum din Søn oc vor HErre / Amen.

J Himel wge nogle

Predickener/ om vor kiere HErris Christi Bøn / i den siste Naduere / Joh. 17.

VOr HErre Jesus løffte sine øyen op til Himmelen/ oc sagde: Fader den time er her/ at du skalt forklare din Søn/ paa det at din Søn oc skal forklare dig/ lige som du haffuer giffuit hannem mact offuer alt kiød/ paa det hand skal giffue dem alle det euige lijff/ som du haffuer giffuit hannem/ Oc det er det euige lijff / at de kiende dig/ at du est alene sand Gud / oc den du vdsende Jesum Christum. Jeg haffuer forklarit dig paa Jorden / oc fuldkommet den gerning

gerning som du haffuer giffuit mig/ at ieg skulde giøre. Oc nu forklare mig du Fader/ hoss dig selff/ met den klarhed/ som ieg haffde hoss dig/ før Verden vaar. Jeg obenbarede dit Naffn faar de Menniske/ som du haffuer giffuit mig aff Verden. De vaare dine/ oc du haffuer giffuit mig dem / oc de beuarede dit Ord. Nu vide de/ at alt det som du haffuer giffuit mig er aff dig/ Thi de Ord som du haffuer giffuit mig/ gaff ieg dem/ oc de anammede dem/ oc kiende sandelige / at ieg vdgick fra dig/ oc tro/ at du vdsende mig.

Efferdi

EFfterdi mand besynderlige paa denne tid pleyer at Predicke om vor kiere HErris oc saliggiørerís Jesu Christi død oc pine/ oc/ Gud vere loff/ Historien er bekynt/ oc lerdommen om den rette nytte der wi haffue aff denne pine oc død handlis det ganske aar igennem oc giffuis Folcket flitelige til kiende/ da ville wi paa denne tid met faa ord tage faar oss det søttende Capitel Johannis/ i huilcket hand befatter vor kiere HErris Bøn/ huilcken hand giorde for sig oc sin Christelige Kircke/ der hans siste Naduere haffde ende/ Thi der ligger drabelige megen mact paa denne Bøn/ oc hun er alle Christne en besynderlig trøst/ met huilcken de kunde trøste sig i al nød/ oc besynderlige i samuittighedens fristelser/ Der faare skulde ingen Christen vere/ at hand io skulde kunde denne Bøn wden at/ oc vndertiden sige sit hierte hende/ paa det/ at efterdi Christus haffuer i saa maade giort sin Bøn for oss/ wi da kunde rettelige vide at trøste oss met denne Bøn.

Den første part aff denne Bøn.

Denne Bøn haffuer besynderlige tuende parte. J den første beder hand for sin egen persone/ at Faderen vil ære Sønnen met den ære/ der hand haffuer æret hannem met aff begyndelsen/ før Verden vaar/ det er/ at Gud vil vere naadig/ oc affuerie tilige oc snart/ den gruselige forargelse/ som nu skulde gaa paa/ Thi at her til/ haffde vor HErre Christus til minste/ veret i anseelse hoss sit Folck/ som hulde met hannem/ baade for sin lerdom/ oc der nest for de drabelige store vnderlige gerningers skyld/ Men nu vaar det kommet der til/ at Jøderne skulde gribe hannem/ oc hand skulde dø en forsmædelig forargelig død paa Kaarssit/ da saa hand vel/ at denne hans vnderlige gerningers oc lerdoms herlighed skulde forsuinde/ oc at de arme Menniske skulde icke holde mere aff hannem/ end aff it andet Menniske/ Der faare beder hand/ Fader forklare din Søn/ lad mig icke lenge ligge i saadan forargelse/ Hielp mig formedelst døden til liiffuit/ aff skendzel til ære/ aff forsmædelse til herlighed/ at Mennisken icke aleniste icke skulle forarge sig paa denne min død/ men glæde oc trøste sig der aff/ oc vere visse paa/ At ieg icke lider pine/ oc døer for min egen skyld/ men dem til gode/

Christus beder at hand kand bliffue forklarit.

at de formedelst denne død skulle giøris fri fra synden / oc bliffue til euig tid salige.

Denne er den rette herlighed / der Christus beder om / at al Verden kand lære at holde hannem for sin Frelsere / oc kiende aff denne forsmædelige / skendelige forargelige død / Guds naade oc barmhiertighed / som icke spared sin enbaarne Søn / men gaff hannem i døden for oss / ia i Kaarssens død. Denne er den rette høyste herlighed der Christus haffuer / at hand saa veldelige lader see sin lydighed imod Faderen / oc sin kierlighed imod oss / oc følger icke aleniste dette hoss de trofaste Christne / at de icke forarge sig paa denne død / som de vantro Jøder dog forargede sig / men det er deris høyste trøst / deris største glede / deris visse tillid / at de haffue en naadig Gud i Himmelen / formedelst dette Menniske paa Kaarsit / der forliger Gud met dem / tager deris synder bort / lider selff døden / der wi haffde fortient / paa det / at wi formedelst hannem skulle bliffue fri der fra.

Denne herlighed mener Christus / oc beder sin Fader der om / oc wi see / at denne Bøn haffuer end nu altid veldelige sin fremgong / oc at hand bliffuer bønhørt / Fordi at huor som Euangelion Predickis / oc Menniskens hierte trøste sig i vor HErris Christi død oc pine / der bliffuer Christus / som døer saa ælendig oc forsmædelig paa Kaarssit / herlig hoss dem / De trøste sig i hannem / de glede sig i hannem / de lade hannem vere deris høyste ligende fæ / oc de ville heller forlade lijff oc legeme / gods oc Pendinge oc alting / end de ville ombære eller miste dette Menniske paa Kaarssit. Huorledis Christus bliffuer forklarit.

Der faare skulle wi paa denne dag icke aleniste trøste oss i denne Bøn / men tacke Gud aff hiertet der faare / fordi at hun haffuer verit oss nyttelig oc gaffnlig / Ellers huor som denne Bøn icke haffde verit / da skulde wi oc vel end nu vere iblant den hob / som icke kand mere / end forarge sig paa Christo oc hans Euangelio / oc bespaatte det.

Men nu haffue wi Guds Ord / oc wi trøste oss der aff / Wi tacke oc loffue Gud i Himmelen / som forløsde oss formedelst sin

Søns død / oc Gud Fader oc Gud Søn bliffue saa baade sammen herlige hoss oss/ der som Verden ellers forfølger ordet/ oc enten bespaatter Christum / eller oc icke holder hannem for den / som hand skulde holdis faare.

Faderen haffuer/som hand siger/giffuit hannem mact offuer alt kiød/at hand skal giffue dem alle det euige lijff/som Faderen haffuer giffuit hannem. Dette er nu vor kiere HErris Christi herlighed/ at mand skal søge det euige lijff hoss hannem / oc formedelst hannem bliffue salig. Men huorledis saadant gaar til giffuer Christus ocsaa til kiende/ oc siger/ Det er det euige lijff/ at de kiende dig/ at du est alene sand Gud/ oc den du vdsende Jesum Christum/ det er / formedelst det hellige Euangelium fører ieg Folck der hen/ at de kiende dig Fader / trøste sig i din naade oc barmhiertighed / oc haffue formedelst mig syndernis forladelse/ dette er da det euige lijff / Fordi at huor som mand saa kiender Gud formedelst Christum/der skal det følge/ at der huercken skal vere synd eller død/ men lijff oc retferdighed. Oc lige saa siger Christus: Haffuer ieg / O

Christi herlighed.

Fader/forklarit dig paa Jorden/at min Kircke kiender dig/som en naadig Fader oc barmhiertig Gud/forklare nu ocsaa du mig/ hoss dig selff met den klarhed som ieg haffde hoss dig/ før Verden vaar/ det er / lad mig icke bliffue i døden oc forsmædelse / ophøye mig hoss din høyre haand / oc giff her effter din hellig Aand / at Menniskenn kunde kiende mig for den/at de aleniste formedelst mig kunde komme til liffuit oc salighed/ Denne er nu den rette herlighed oc ære/der Christus beder om.

Men huorledis Dieffuelen forhindrer saadant i Verden/

Paffuen forhindrer Christi herlighed.

er (diss ver) faar øyen: Paffuen oc hans tilhengere arbeyde besynderlige paa dette eniste stycke/at de ville icke lade vor HErre Christo beholde denne ære / at hand giffuer liffuit alene / at hand alene formedelst Euangelion lærer oss at kiende Faderen / Hand vil henge der til met / gode gerninger / vor fri vilie/ vor egen visdom oc forstand / at de skulle forfremme oc hielpe oss til Guds vidskab oc salighed/

lighed / Saa skal da vor kiere HErre Christus miste sin herlighed hoss hannem / oc hans tilhengere.

Nu haffuer hand alligeuel sit Folck / som kiende / anamme / rose oc prise hannem for den / som er alene vdsent der til aff Faderen paa Jorden / at hand skal giffue dem alle det euige lijff / som tro paa hannem / Hoss denne lille hob bliffuer vor HErre Christus aleniste rettelige bekynt oc loffuit / alle de andre forhaane oc bespotte hannem / Dette er kortelige den ene part aff denne Bøn.

I den anden deel beder vor HErre Christus icke mere for sig oc sin egen Persone / men for sin Christelige Kircke / oc alle trofaste Menniske / indtil Verdens ende. Thi saa lyde hans ord / Oc ieg beder icke aleniste Fader for disse / men for alle dem / som skulle tro formedelst deris ord / Der høre icke aleniste Apostlene til / men alle wi / som haffue (Gud vere loff) det hellige Euangelion. Ja alle vore smaa Børn / som ere komne til den salige Daab / Alle sammen ere wi befattede oc indelucte met i denne Bøn / Der faare skulle wi flitelige mercke / huad Christus beder for oss / oc trøste oss aff denne forbedelse i vort gantske leffnet / oc styrcke vort haab der met / Thi det er vist / at denne Bøn bleff anammet oc hørt / som wi ydermere faa at høre her effter.

Den anden deel aff Christi Bøn.

Men paa det at denne Christi Bøn kand diss letteligere begribis / da ville wi icke handle hende saa aldelis kortelige / men dog for bedre forstand skyld dele hende enfoldelige i fire stycke.

Det Første.

Jeg beder for dem / oc ieg beder icke for Verden / men for dem som du haffuer giffuit mig / thi de ere dine / oc alt det som mit er / det er dit / oc det som dit er / det er mit / oc ieg er forklaret i dem. Oc ieg er icke mere i Verden / men de ere i Verden / oc ieg kommer til dig.

Hellige Fader/ beuare dem i dit Naffn/ som du haffuer giffuit mig / at de bliffue it / lige som wi. Den stund ieg vaar hoss dem i Verden / beuarede ieg dem i dit Naffn. De som du haffuer giffuit mig/ dem beuarede ieg / oc der er ingen fortabt aff dem / wden det fortabte Barn/ at Scrifften skulde fuldkommis.

I huad fare de Christne ere.

I det første beder vor HErre Christus disse ord: De/ siger hand/ ere i Verden/ det er/ i Dieffuelens Rijge / i huilcket der vancker offuerflødelige allehonde forargelse/ oc huer mand setter sig op imod dem / Der faare giørs det behoff / kiere Fader / at du beuarer dem i dit Naffn/ det er/ at du beuarer dem i dit ord/ Oc effterdi wi icke kunde kiende Gud/ wden alenisté formedelst hans ord/ da kommer det der aff/ at Guds Ord oc Naffn kaldis en ting/ Dette samme ord vil vor HErre Christus at det skal vere rigelige iblant oss/ saa skal det ingen nød haffue / alligeuel at wi end ere i Verden / oc skulle vente oc drage allehonde fristelser igennem/ Thi ordet er det eniste Harrensk oc Aandens rette suerd/ der wi kunde beskerme oc beuare oss met imod Dieffuelen oc hans indskiudelse.

Den første Bøn. Beuare dem i dit Naffn.

Huorledis ordet opholder oss i samuittighedens fristelse.

Frister hand oss i vor samuittighed met synden/ da kunde wi møde hannem met ordet/ oc sige: Ja ieg er en arm syndere/ ieg kand det icke necte/ Men der faare vil ieg icke fortuile/ thi Gud min naadige Fader/ haffuer taget mine synder fra mig/ oc lagd dem paa sin Søn/ hand bar dem icke alenisté/ men betalede ocsaa der faare/ Der trøster ieg mig i/ oc mine synder skulle icke tage denne trøst fra mig. See/ der er Dieffuelen nedslagen / oc hand skal icke kunde bliffue bestandig/ saa fremt som du ekon holder dig fast til dette ord.

Huorledis ordet trøster i timelig modgang.

Vil hand oc offuerfalde dit legeme met siugdom / eller forhindre din næring / met fattigdom oc andet saadant / som Verden dog plager de arme Christne hart / oc i mange maade/ da tag strax fat paa ordet / oc sig met Christo / Menniskken leffuer icke alenisté i Brød/ men i huert det Ord / som gaar igennem HErrens mund/

det er/ huo som vil rettelige kiende Guds naade oc godhed/ hand skal icke see der til/ huorledis det gaar hannem paa legeme oc gods / Thi Gud vil lade sine lære oc forsøge allehonde paa Jorden/ Men hand skal see til Guds Ord / det tilsiger oss formedelst Christum synders nis forladelse oc det euige lijff / Naar som du haffuer dette / huad vilt du da saare klage offuer timelig wlycke / offuer siugdom eller armod ? Det er tusinde gonge bedre at du est her en fattig Lazarus/ end den rijge Mand/ oc skulde vere effter døden til euig tid i iemmer oc fordømelse.

Saa bliffue wi beuarede i Guds Naffn / at wi formedelst ordet opholde oss imod Sathan oc al wlycke / oc bliffue saa it / som Christus oc hans Fader / Wi bliffue hoss den eniste rette trøst / Wi see icke som Verden pleyer at giøre hid eller did / om wi kunde finde hielp / oc beskerme oss / Wi lade oss nøye met Guds naade / som er oss vederfaren formedelst Christum/ saa bliffue wi formedelst troen i ordet/ oc formedelst ordet i Christo Jesu/ oc i Faderen / der som de andre der imod / der icke bliffue beuarede i Faderens Naffn flagre frem oc til bage/ treffue alleuegne omkring sig/ oc finde intet fast/ der de kunde staa paa/ saa falde de da oc forderffuis i fristelser/ Der faare siger vor HErre Christus : Beuare dem/ O hellige Fader/ oc opholt dem i dit ord / Denne er den første Bøn / der Christus giør for sin Kircke/ oc hun kommer offuer it met den første Bøn i Fader vor / at Guds Naffn skal vorde helligt. Der faare skalt du tencke paa denne Christi Bøn / saa offte du beder det samme ord i Fader vor/ oc beslutte/ at efft erdi du beder effter som vor HErre Christus haffuer tilforn bedet / da er din Bøn hørt for vor HErris Christi skyld / saa at Gud vil visselige beuare dig i sit Naffn oc giøre dig salig/ Det forlene oss vor kiere HErre Christus/ Amen.

Den anden Predicken/
Om Christi Bøn.

EDers kierlighed haffue hørt den første deel om vor kiere HErris Christi Bøn / i huilcken hand beder for sin Christelige Kircke/at den naadige Fader vil beuare hende i sit Naffn / det er i ret lerdom oc det rene Ord/ Thi det er Hoffuitstycke/oc huor som det er / der haffuer det ingen nød. Nu følger den anden deel aff denne Bøn.

Oc nu kommer ieg til dig / oc taler saadant i Verden/ paa det de skulle haffue min glede fuldkommen i sig / Jeg gaff dem dit Ord / oc Verden hader dem/ fordi de ere icke aff Verden/ lige som ieg er da oc icke aff Verden. Jeg beder icke at du skalt tage dem aff Verden/men at du skalt beuare dem fra ont.

Den anden Bøn.

Merck / huor smuct vor HErre Christus skicker det effter huert andet/Mine Christne ere i Verden/ siger hand/ oc skulle lide meget/ Beuare dem der i dit Ord/at de kunde holde fast der ved/ oc io icke vige der fra / Naar som det skeer / da skal icke aleniste denne fruct følge/at Fienden skal lade aff oc vige/Men de skulle oc haffue min glede fuldkommen i dem. Thi lige som det er naturligt/ at kiød oc blod bekumrer sig / klager oc græder / naar det gaar ilde til/ Saa følger Aandens glede oc trøst / huor som ordet er rettelige i hiertet/at Aanden loffuer oc tacker Gud/ alligeuel wi end ere arme oc ælendige / at wi dog formedelst hans naade ere saa rigelige besørgede i euighed / Dette haab er lige som zucker / der Kaarssens bittere drick smuct tempereris met / oc bliffuer behagelig.

Order giffuer trøst.

Vaare icke denne trøst oc glede / da skulde der visselige følge allehonde wraad oc forderffuelse. Thi kiød oc blod vil icke lide / det skyr Kaarssit / oc vilde gerne vere fri der fra / der faare søger mand allehonde / ia ocsaa wgudelige middel / vndertiden hoss Dieffuelen selff / der mand tencker at vndlede sig fra Kaarssit met / Der faare haffue wi denne Bøn offuermaade vel behoff / at vor HErris Christi glede / kand vere fuldkommen i oss / oc wi kunde beuaris fra ont / det er / fra synd / som wi ellers aff wtaalmodighed skulde falde vdi.

De Christne falde snart i synd.

Alligeuel wi nu haffue formedelst Guds Ord trøst oc glede / ocsaa mit i pinen / saa befinde wi dog huor suarlige det gaar til / oc ordet falder oss gantske offte baade aff hender oc hierte / Vndertiden bliffue wi wtaalmodig oc forglemme al den trøst / der wi skulde holde oss til / Vndertiden ere wi saa skrøbelige i troen / at wi lade oss tycke / at der skal fremdelis huercken vere hielp eller trøst hoss oss. Oc saadant gaar aldri hen wden synd / Fordi at icke trøste sig aff hiertet i Guds naade / oc bære hans vilie taalmodelige / det ere store oc gruselige / ia ocsaa fordømelige synder / der som Gud icke affuender dem naadelige / Der faare gaar vor HErre Christus nu lenger frem / oc beder tredie gong.

De ere icke aff Verden / lige som ieg er oc icke aff Verden / Hellige dem i din sandhed / Dit Ord er sandhed / lige som du sende mig til Verden / saa sender ieg dem oc til Verden. Jeg helliger mig selff for dem / paa det de skulle ocsaa vere helligede i sandhed.

Jeg beder oc icke alene for dem / men ocsaa for dem / som formedelst deris ord skulle tro paa mig / paa det de skulle alle vere it / lige som du Fader i mig / oc ieg i dig / at de skulle oc vere it i oss / paa det Verden kand tro / at du vdsende mig. Oc ieg gaff dem den herlighed /

som du haffuer giffuit mig/at de skulle vere it/lige som wi ere it/ieg i dem/oc du i mig/at de skulle vere fuldkomne i it/oc Verden kand kiende/at du vdsende mig/oc elsker dem/lige som du elsker mig.

Huad det er at hellige.

Det er/om de end aff skrøbelighed snuble/oc falde enten i wtaalmodighed/eller i fortuilelse oc vantro/da hellige dem i din sandhed/oc hand siger/Dit ord er sandhed/Nu er det obenbare/at det er icke andet at hellige/end at forlade synden/oc giffue den hellig Aand/som fremdelis skal beuare oss i denne hellighed/der wi haffue formedelst Christum/at wi icke paa det ny skulle besmitte oss met andre synder. Her skalt du flitelige mercke huad der hører til saadan hellighed/Som er/Guds Ord/eller sandhed/det samme Predicker dig huorledis Gud vil for Christi skyld forlade dig dine synder/oc vere dig naadig. Naar som den hellig Aand nu opuecker dit hierte formedelst ordet/saa at du det anammer met hiertet/oc setter din tro der til/da est du formedelst denne tro hellig/oc din synder ere alle forsuundne/som Petrus oc siger/at hiertene bliffue rene giorde formedelst troen.

I huad maade wi bliffue hellige.

Wi haffue vel helliggiørelse behoff.

Denne helliggiørelse oc renselse haffue de Christne stedze oc altid behoff/thi kiød oc blod er skrøbeligt oc snart til at falde/oc vnder Kaarssit besynderlige kand det snart ske/at wi kunde bliffue wtaalmodige eller skrøbelige i troen oc tuile/Der faare vil ordet eller sandhed stedze oc idelige øffuis oc brugis/at wi skulle aldri lade det komme fra vore øyen/oc stedze holde oss der til/alligeuel at wi end nu snuble her/nu der oc falde/saa skulle wi dog altid formedelst ordet rette oss op igen/oc effter vor kiere HErris Christi Bøn/vorde formedelst ordet hellige igen/oc bliffue saa i ewighed met Faderen oc Sønnen/formedelst den rette tro.

Vor HErre Christus bruger her it drabeligt høyt ord/Jeg/siger hand/gaff dem den herlighed/der du haffuer giffuet mig/at de skulle vere it/lige som wi ere it/Jeg i dem oc du i mig/at de

skulle

skulle vere fuldkomne i it/ etc. Her kommer det offuer it met/der Johannes siger i sit Epistel/ Wi ere nu Guds Børn / Men det er icke end nu obenbare/ at wi det ere/ oc wi vide/ naar det bliffuer obenbare/ at wi skulle vere hannem lige / thi wi skulle see hannem lige som hand er / Oc huor som haffuer dette haab til hannem / hand renser sig/lige som hand oc er rener.

At vere it met Christo oc Faderen/kaldis at vere retferdidig/ haffue det euige lijff/oc regære offuer alting. Saadant/siger Christus/ haffuer ieg giffuit dem i ordet/ oc de haffue det formedelst troen visselige i haabet/De ere Guds børn oc mig lige/som Paulus oc kalder oss Guds arffuinge oc Christi metarffuinge. Men saadant er icke end obenbare. Wi haffue det i troen oc ordet/men icke end nu i henderne/ Huad hindrer oss da? Intet andet end at wi end nu ere i dette synderlige legeme / det er icke end nu aldelis død / oc det beholder sin art/Der faare efftterdi det er tilbøyligt til synd / oc wi staa offuermaade snart til at falde/da skal denne helliggiørelse altid formeris oc forfremmis/ At wi først skulle kiendis denne vor skrøbelighed/ oc icke giffue hende rum/ Eller oc om wi ere faldne/ at wi skulle rense oss igen/det er/at wi skulle holde oss til Guds Ord / trøste oss met Christi død imod synden / oc haabe visselige formedelst troen syndernis forladelse. At vere it met Gud.

Oc denne helliggiørelse er den hellig Aands gerning/ huilcken der optender Guds Ord i Menniskens hierte / at de trøste sig i Guds forietteler / oc tro alle syndernis forladelse formedelst Christum. Der beslutter den anden helliggiørelse sig oc da ind met/ huilcken dog er/saa lenge som wi leffue her paa Jorden / en wfuldkommen hellighed / Som er / at wi formedelst den hellig Aands hielp/ imodstaa synden/ icke giffue hende rum / fordempe oc dræbe hende/ oc rette oss effter Guds Ord oc velie/dette kalder Johannes/at rense sig / Oc saadan wfuldkommen renhed bliffuer oc saa formedelst troen til Christum fuldkommen i alle maade. Fordi at huor som troen er/der er ingen synd. Tuendehonde helliggiørelse.

Effter disse tre Bøner følger den fierde. Den første er / at Gud vil beuare oss i sit ord/saa kunde wi offueruinde Satan. Den anden/ at Gud vil formedelst sit ord trøste oss vnder Kaarssit. Den tredie / at hand vil formedelst sit ord hellige oss/effterdi det er wmu- ligt andet/ end wi snuble oc falde. Nu følger den fierde / hun giør aldelis ende der paa/ oc kaldis saa.

Fader ieg vil at huor som ieg er / der skulle de oc vere hoss mig/ der du haffuer giffuit mig / at de skulle see min herlighed/ som du haffuer giffuit mig / Thi du elskte mig før Verden bleff grundfeste.

IIII. Den fierde Bøn.

Det er paa vort maal saa meget sagd/ kiere Fader naar som de haffue verit faar huer mands had oc trengzel i Verden/vel kiff- uit oc buldret met Dieffuelen oc Verden/beskermet sig met ordet/ fundet trøst der vdi/ oc ophuldet sig der met imod synden/ Saa giff dem endelige en naadig time/ oc før dem met legeme oc siel/ did som ieg er / at de kunde see min herlighed / huilcken de her til haffue seet i troen/oc trøstet sig der met. Dette er nu det siste/ oc enden paa vor tro/at wi formedelst Christum skulle bliffue til euig tid salige. Saa beder vor kiere HErre Christus for alle dem som ere døbte i hans Naffn / oc beslutter sin Bøn offuermaade trøstelige met disse Ord: Fader du elskte mig/ før Verden bleff grundfest/ det er/ Jeg veed at du haffuer hørt min Bøn / oc at det er idel ia / Huor faare? Faderen elsker mig/fordi kand hand intet forsige mig/Jeg haffuer hans hierte / ia ieg er hans hierte / der faare vil oc hand / huad som ieg vil / ia hand er glad / hand haffuer lyst oc kierlighed der til / at hand skal giffue det lige saa/som ieg haffuer bedet der om.

Christus beder for alle Men- niske.

Saa er nu vor kiere HErris Christi Bøn vdlagd paa det korsteste/i huilcken hand icke beder for S. Peder/S. Pouel/oc an- dre besynderlige Personer aleniste / hand befatter alle Menniske/ som fra den tid indtil den yderste dag skulle anamme Euangelion/ tro paa Christum/oc døbis i hans død / Den ringiste Staadere saa

vel

vel saa den ypperste Herre / It nyfødt Barn saa vel / som de gamle oc fulduoxne / der er ingen wdeluct / Quinde / Mand / Herre / Tienere / Første / Vnderdane / vng / gammel / oc huad anden skilssmisse der er / Alle sammen ere de indelucte i denne Bøn / strax de ere døbte / at Gud vil beuare dem it sit ord / formedelst ordet trøste dem / formedelst ordet hellige dem / oc endelige giøre dem salige. Der faare skulle wi trøste oss i denne forbedelse / offte tencke der paa / oc lige som vor HErre Christus bad oss faare / saa skulle wi bede effter hannem / oc icke tuile / at vor Bøn er io hørt / oc skal huercken Fienden eller Verden haffue mact offuer oss / eller forhindre oss paa vor salighed.

Men for Guds skyld see dig om / oc sig mig / om det er icke it iemmer offuer alle iemmer / J Paffuedomet haffde mand denne Bøn / fordi at de haffde io det ny Testamente / De sunge oc lesde hende / Men huorledis kom det / at mand aldri trøstede noget Menniske der met / at mand sagde ingen aff denne Bøn / oc icke visde Folck der til? Oc det som end iemmerligere er / End paa denne dag / der wi tage denne Bøn frem / oc / trøste Menniskens hierte der met / lige som baade Guds ære oc vor salighed vdkreffuer det / Da see oc bemercke wi paa Papisterne / at de icke aleniste icke anamme denne trøst / men ret tuert imod denne Bøn / vise de arme Folck til helligens forbedelse / befale dem at ære oc paakalde de aff døde Helligen / oc trøste sig i deris forbedelse. De haffue besynderlige Affguder her oc der / de haffue daglige besynderlige *suffragia* eller Bøner til Helligen / nu faar det / nu faar it andet altere. Det vaar icke nock at bede til Helligen / mand skulde oc faste deris afften / Huor faare? Aleniste fordi / at de skulde bede Gud for oss / oc wi haffde saadan forbedelse behoff.

Papisters vildfarelse met Helligens forbedelse.

Men sig mig / efferdi wi haffue dog forbedelse behoff / hui viser du icke Menńisken hid til vor HErre Christum / som saa klarlige oc skickelige beder for sin Kircke? Er det saa at wi skulle trøste oss i andris forbedelse / hui skalt du icke da tusinde gonge mere trøste dig i Christi forbedelse / end i andre Helligens? Oc lad det nu saa

Wi skulle sette vort haab til vor Herris Christi forbedelse.

vere/at de aff døde Helligen end bede for oss/ Huo haffuer der faare befalet dig at paakalde dem/ oc at stole saa visselige paa deris forbedelse? Men du haffuer her en vdtryct befalning/ at du skalt bede i Jesu Guds Søns Naffn/ Ja du haffuer den trøst/ at hand bad for dig/ Der som du nu icke trøster dig i denne Bøn/ oc du søger andre Helligens forbedelse/ sig mig/ giffuer du icke da selff vidnisbyrd imod dig/ at du tror mere paa Helligen end paa Christum Guds Søn/ oc paa Helligens forbedelse mere/ end paa vor HErris Christi forbedelse.

Papister. Saadane skendige forførisfe Predickere oc ret sielemordere ere Papister/ som icke end paa denne dag ville vige den klare sandhed/oc denne drabelige høye Guds Søns forbedelse/wanseende/ vise Folck til Helligens paakaldelse paa visse naffngiffne steder/oc fortrøstede dem at denne paakaldelse skal tiene dem der til/at de skulle finde naade hoss Gud. Saa tage de vor HErris Christi embede fra hannem/huilcken som Paulus siger/der sider hoss Guds høyre haand/oc traader frem for oss/oc de giffue aff døde Menniske det/oc betencke icke en gong huad Christus end bad for sin Christendom den stund hand vaar i liffue.

Men tacke du Gud aff hiertet/at hand formedelst sit hellige Ord forløsde dig aff saadan gruselig fordømelig vildfarelse/oc obenbare dig vore sielis Biscop/Guds Søn/hannem hører du her bede for dig/at Gud skal beuare dig i sit ord/ formedelst sit ord trøste dig i fristelse oc hellige dig / oc endelige giøre dig aldelis salig. Trøste dig i denne forbedelse/oc forlad dig der til/at hun er visselige bønhørt / oc holt dig frem effter vor HErre Christum/ bed oc selff lige saa daglige for dig / at hand vil beuare dig i sit Ord / trøste dit hierte / hellige dig / oc giffue dig en salig stund / Saa kant du vere visser paa / at alligeuel du end paa din Personis vegne haffuer aarsage til at tuile/saa er dog din Bøn hørt. Fordi/ At huad som du i saa maade beder for dig/ oc for den gantske Christelige Kircke/ det bad Christus tilforn / du tager hannem ordene aff munden / oc beder effter hannem / der faare kant du stole der fast paa / at din Bøn er hørt/

er hørt/Icke for din egen skyld/men for vor HErris Christi skyld/ huilcken Faderen elskte før Verden bleff grundfest.

Denne vor kiere HErris Christi Bøn giør/Gud vere loff/ paa denne dag Paffuen oc hans tilhengere den største modstand/ hand arbeyder vel paa/at hand vil tage ordet fra oss/ tuinge oss formedelst forfølgelse oc Kaarssit/oc føre oss i synd. Men Christi Bøn gaar veldelige/at wi/som bekiende oc tro hans Ord/bliffue der fast ved/foracte al forfølgelse/oc haabe visser trøst oc redning formedelst Christum/ ehuor meget Dieffuelen oc Verden bruse oc staarme. Det forlene oss den naadige Fader i Himmelen/

AMEN.

Den tredie Predicken/ om denne Bøns beslutning.

HEr til haffue eders kierlighed hørt / huorledis vor kiere HErre Christus bad først for sig/ oc der nest for sin Christelige Kircke/at Gud vilde forklare oc giøre hannem herlig/ at alle Menniske kunde holde hannem for deris saliggiørre / oc icke forarge sig paa hans død oc pine / Oc at Gud skulde beuare hans Christne i ordet oc en ret tro / trøste dem formedelst ordet / naar det gaar ilde til / Hellige dem/ naar som de falde aff skrøbelighed oc giøre wret / oc paa det siste giøre dem til euig tid salige/ at de skulle vere/ huor hand er/it met Faderen/ i euig herlighed oc klarhed. Effter denne Bøn følger nu beslutning/ den haffuer mand lesd oc sunget i Paffuedomet / oc end nu/ Men diss ver / der gaffue icke mange act paa den drabelige trøst oc lerdom hun haffuer i sig / Der faare ville wi tage hende frem/oc dele hende

ocsaa i tho Predickener/ men wi ville handle hende noget rigelige oc met flere ord end de thu styck tilforn.

Oc dette er Summa paa denne beslutning / at vor kiere HErre Jesus Christus trøster sin Kircke / oc lærer / huad fordel hun haffuer imod Verden / alligeuel det synis/ lige som det vaare idel guld met Verden / oc at de Christne ere de ælendigste/ armiste Mennisker der kunde vere paa Jorden / imod Verden at regne/ Vor HErris Christi ord lyde saa.

Retferdige Fader/Verden kiender dig icke/Men jeg kiender dig.

Dette ere dog io faa oc korte ord/ men det er oss vmuligt/ at wi kunde nock forklare dem / saa aldelis rige oc høye ere de.

Vor kiere HErre Christus giorde denne handel offuermaade streng oc suar i sin Bøn/efftterdi hand siger om sine Christne / at de ere i Verden/det er/mit iblant onde/wgudelige/ hadsk/ genstridige/ fortredelige / wskickelige / skadelige oc skendige Mennisk / Thi at vilt du vide huad Verden er / da tag ekon de thi Bud faar dig / der skalt du finde det offuermaade smuct. Som er/saadane folck der icke aleniste icke acte Gud/hans ord/ oc den rette Guds tieniste / men ocsaa aff al deris mact forfølge saadant/Der nest ere de Fader oc Moder wlydige/ affuindzfulde / wretferdige / mordere / wkyske/gerige/ løgnactige / oc fulde met allehonde ond lyst oc wskickelig begæring/ Thi at vaare saadant icke Verdens naturlige vanart/huor til vaare da saadane bud oc forbud nyttelige? Men efftterdi bud oc forbud staa der/ da er det it tegen til / at Menniskens ere tilbøyelige til saadane synder. Huad Verden er.

Der faare er det met de Christne den stund de ere i Verden/ ligesom met it Faar der er iblant Vlffue/ det haffuer icke i sinde at giøre nogen skade/ oc alligeuel kand det icke vere i fred for Vlffuen/ som vor HErre Christus taler end klarligere / oc siger: Verden hader dem / fordi de ere icke aff Verden. Dette er it offuermaade hart ord/Wi see/at huo som haffuer en arge wtro suend i husit/eller en ond nabo / hand haffuer wlycke nock/ En vanartig ædel Mand kand giøre en Første it gantske land for trangd oc sneffuert. Huad vil det da vere met de Christne/som haffue icke en suend/en nabo/ en vanartig ædel Mand/men den gantske Verden til fiende? Ehuort de komme/da finde de Hosbonden hiemme/hand kand icke vere dem god/hand staar dem effter deris lijff oc velfart / Huor som disse thu stycke komme nu baade tilsammen / at der er først en ond vilie / had oc findskaff / oc der nest ocsaa mact oc formu / der kand mand letteligere regne oc betencke/ hued ende det vil faa/ Det wskyldige/ wskadelige Faar skal bucke oc vndgielde oc Vlffuen bruger sin mact oc fuldkommer sin onde vilie. De Christne skulle vere i Verden.

Dette staar her klarlige / Verden (siger Christus) hader dem/som wi paa denne dag nock oc skinbarlige befinde baade i gerningen Verden hader de Christne.

ningen oc forsøgelse / Der som wi vilde anamme Paffuens løgn/ beholde hans Affguderi/ oc forfølge Euangelion/ da bleffue wi de kieriste Børn/oc i affhold hoss de ypperste/ Mand skulde vel tie altsammen/det som skeet er her til / der som wi ekon end nu vilde krybe til Kaarsse/oc tilbede den skendige Hore i Rom/Antichristen. Men efterdi wi icke ville / oc ey kunde / Wi straffe hans Affguderi oc løgn/ oc vise de forførde Faar paa den rette vey / at de skulle tro paa Christum / haabe formedelst hans pine oc død aleniste / syndernis forladelse oc det euige lijff / oc hoss al lydighed oc gode gerninger der de nogen tid kunde giøre / holde sig for wnyttige Tienere / oc icke hoffmode sig aff nogen fortieniste / Efterdi (siger ieg) wi saa Predicke oc tro/oc icke holde oc bruge Sacramente effter Paffuens befalning oc tal/ men effter Christi skick oc indsettelse / da brender det i alle gader / Paffuen som er Hoffuedet for den falske Kircke/ er vor fiende / Alle hans tilhengere ere ocsaa vore fiender / oc bruge stedze oc altid anslag oc forderffuelige practiker / huilcke der allesammen giffue til kiende / at Verden / som Christus her siger/hader oss.

Mange ville baade vere Christne oc haffue Verden til ven.

Oc det er vel saa/offuermaade mange støde oc forarge sig der paa/Thi det giør we at haffue storer Herrer til fiender/side i wfred/ oc som paa naale aadde/der som mand i alle øyen blick skal frycte/ at de skulle offuerfalde oss / oc beuise deris had met gerningen / oc lade see i gerningen / det som her til ekon haffuer verit i anslag oc practiker / Oc besynderlige ere mange Mennniske Verdzlige vise / som tencke / at der ligger icke saa megen mact paa / oc at mand kand vel baade haffue fred/met vor HErre Gud oc met Verden. Der som mand end til en tid forferd oc enighed skyld hulde bag bierget / oc icke gaffue sig saa obenbare til kiende met bekiendelsen oc Cermoniers foruendelse / det er icke synd / men en nødtørfftig dyd oc nyttelig metlidelse/som tien til fred oc enighed/der som ellers store Herrer bliffue fortørnede/oc opueckis til strid oc wfred. Disse ar beyde i alle maade paa/ at de ville giøre Christum til en løgnere/ som her siger/

Verden hader eder / Fordi de tencke at de ville saa bestille det / at Verden icke skal hade dem / men vere til vens met dem.

Men / sig du / det er wmuligt / vilt du vere aff Verden / det er / lade Verden vere dig behagelig oc tiene hende til tacke / Vel da / du skalt da ocsaa nyde det got at hoss Verden / hun skal haffue dig kier oc holde dig i stor verdighed. Oc vilt du icke vere aff Verden / men hoss vor HErre Christo / da er det besluttet / oc wmuligt andet / end Verden skal hade dig. Nu er oc Verden vijd / mectig / veldig / oc hoffmodig / Saa ere oc de Christne faa / skrøbelige / ælendige oc arme. Huor met kunde de da eller ville trøste sig? Huort ville de holde sig hen?

De Christne oc Verden kunde icke vere endrectige.

Ingen anden sted / end hid til denne trøst / der vor HErre Christus giffuer her oc siger: Retferdige Fader / Verden kiender dig icke. Hand kalder sin Fader met it besynderligt naffn / retferdig / Paa dette naffn ligger trøsten altsammen / naar som du det ekon ret forstaar / hoss oc effter vort tungemaals art / kaldis den retferdig / som giør ret / Saa kaldis en retferdig domre / den som dristelige tager en forgifftig skalck ved halsen / oc lader hannem staa sin ret. Ved denne maade skalt du icke her forstaa dette ord / Retferdig / Thi det skulde da føre mere forferdelse oc fryct met sig / end trøst / oc det er dog klart oc vist at Christus icke vilde her forferde / men trøste sine Christne / Der faare kaldis dette ord Retferdig / icke andet / end den som giør oss syndere retferdige oc fromme Menniske. Lige som vor kiere HErre Christus oc haffuer det naffn / Zach. ix. oc kaldis en retferdig Kong oc Frelsere / det er / saadan en Kong / som vddeler retferdighed / forlader synderne / oc hielper imod den euige død.

Retferdige Fader.

Huor faare Gud kaldis retferdig.

Dette naffn bør Gud at haffue / oc det er offuermaade trøsteligt / Fordi at wi ere alle arme syndere / oc er wmuligt / at wi kunde opholde oss imod de ringeste synder / oc hielpe oss selff fra en aff dem / Der faare haffue wi en Gud behoff som er retferdig / det er / som kand tage synden fra oss / oc giøre oss hellige oc fromme / Det giør den almectige euige Fader / formedelst sin Søn Christum Jesum / hannem sender hand til oss / i vort kiød paa Jorden / hand legger

Huorledis Gud giør oss retferdige.

legger vore synder paa hannem / lader hannem met sin død betale der faare paa Kaarssit / Der aff haffuer hand dette naffn / at hand kaldis/en retferdig Fader/ lige som Paulus/ ocsaa kalder hannem/ Rom.iij.oc siger : Hand er alene retferdig / oc giør den retferdig/ som haffuer troen til Jesum.

J denne retferdighed kunde wi arme Syndere trøste oss/Oc efferdi wi ere fulde met synd/oc icke kunde hielpe oss selff aff synden/ huad kand da komme trøsteligere frem faar en ærm bedrøffuit samuittighed/end at wi haffue en Gud/som er retferdig ? Det er / som vil tage synden fra oss/oc giøre oss retferdige ? Til denne Gud skulle wi løbe/lige som en siug til Læegen / søge oc formode trøst oc visser hielp hoss hannem. Thi den nød er hoss oss / at wi haffue hielp behoff / Oc den vilie oc formu er hoss hannem/at hand vil gerne hielpe oss i saadan nød. Men huorledis hand vil hielpe/er før til kiende giffuit/som er/formedelst hans Søn Christum Jesum/ der betalede for vore synder paa Kaarssit / oc giorde oss saa fred met Gud. Dette merck flitelige oc vel/ oc høer fremdelis huad vor kiere HErre Christus siger.

Verden kiender icke den retferdige Fader.

Verden (siger hand) kiender icke dig / Huem ? dig Retferdige Fader. Kiender hun hannem icke/ huor vil hun da komme til syndernis forladelse / huor vil hun søge eller finde retferdighed ? Merck det/oc lad det vere din høyste trøst. Naar som du seer til Verden/befinder du at hun er mectig/pralende/veldig/forstandig/oc ydi en stor anseelse/Seer du der imod til de arme Christne / da ere de lige som it Faar iblant Vlffue/som it deyligt rosin iblant torne / De skulle lade sig plage/ riffue oc slide / oc end der til met lide allehonde trengzel oc besuaring. Mand kalder dem Kettere / Mand holder dem argere end Tørckere oc Jøder/dem kand mand omdrage/mand handler met dem/Men de som haffue giffuit sig fra Paffuedomet/ oc anammet Euangelion / dem holder huer mand / oc besynderlige de store Herrer/meget ringere/ mand hader dem mere end Tørckere oc Jøder / oc at saadant skulde icke giøre de Christne we / oc vndertiden suarlige bekumre oc mistrøste deris hierte/er wmuligt.

Men see du hid/ oc hør huad Christus siger/ Verden/ siger hand/ O retferdige Fader/ kiender dig icke/ Er det sand? Huad hielpe da hendis Pendinge hende? Huad hielper hendis mact hende? Huad hielper al hendis visdom hende? Ja ocsaa alle gode gerninger oc hellighed? Er det icke sant? Hun skal til Dieffuelen met altsammen? Thi at icke kiende den retferdige Fader/ er intet andet/ end bliffue i synd oc fordømelse/ oc aldri komme der vdaff/ Tag en lignelse aff it skiult ligende fæ/ der ingen veed noget aff/ huo kand nyde eller bruge det? Nu er retferdighed aleniste skiult i Faderen/ Hand kaldis alene den Retferdige/ der mand finder retferdighed hoss/ Huo som nu icke kiender denne retferdige Fader/ Huorledis vil hand komme til retferdighed/ oc bliffue fri fra synden? Verden er ælendig efftersi hun kiender icke Gud.

Saa tag nu altsammen paa en hob/ det Verden/ det er/ de Christnis fiender haffue/ Vere sig Pendinge/ godz/ herlighed/ pral/ visdom/ oc huad saadant vere kand/ Huad er det altsammen/ naar dette icke er der hoss/ at mand kiender den rette Fader? Til en tid/ saa lenge Gud gynder dem liffuit/ kunde de vere herlige/ Men der effter kaldis det til Dieffuelen oc i Helffuedis ild/ fordi at de kiende icke den retferdige Fader/ der faare skulle de dø i synden oc forderffuis.

Ja/ siger du/ hui skulde de icke kiende hannem/ see til vore Papister/ Huo taler/ scriffuer/ oc disputerer mere om Gud/ end de? Ville de dog vere bedre Christne/ end wi/ oc tage sig offuer at de ville lære oss troen bedre/ de kalde oss Kettere/ som wi skulde icke tro rettelige om Gud/ Oc de rose sig/ at vere den eniste rette Christelige Kircke. Skal mand sige om saadane Folck/ at de kiende icke Gud? Huor faare tale/ scriffue/ oc disputere de saa meget om Gud?

Suar/ Du skalt icke her døme effter det som du hører aff dem/ Du skalt see til hiertet oc den Hoffuit punct/ der wi her handle om. Jøderne kalde Johannem oc Christum forførere/ som ere besette met Dieffuelen/ Oc de kalde sig Abrahams Børn/ Moses Disciple/ oc Guds Tienere/ Men huorledis de vaare det/ beuise de Huorledis det kand beuisis at Verden kiender icke Gud.

nock met gerningen / at de icke tro Johanni / oc Christum Guds Søn førde de paa Kaarssit. Lige sadane ere alle Papister / ingen vndertagen / De kunde tale om Gud / rose dem aff Kirckenis naffn / men huor paa fattis det dem ? De vide altsammen om Gud / uden dette eniste / som er dog det høyste Hoffuit stycke / at hand er en retferdig Gud / Thi de forstaa det / at Gud er saa retferdig / at hand straffer synd oc misgerninger. Oc efftersdi de skulle io bekiende sig for syndere / som icke altid eller fuldkommelige haffue giort Guds vilie / da fly de for denne retferdige Gud / oc tro sig icke til at kunde bestaa faar hannem / Der faare søge de Helligens forbedelse / berede sig til naade met faste / lesning oc besynderlige løffte / De søge Messen / at hun skal vere it besynderligt Offer for synderne / De søge andre Folckis gode gerninger oc Brødreskaff. Saa tencke de at de ville komme til Gud / Men dette kaldis i sandhed at icke kiende den retferdige Fader / ellers om de kiende hannem retteligesk skulde de lade alle deris gerninger falde / oc intet bygge der paa / oc haffue aleniste deris trøst i det / at Gud er en retferdig Fader / som formedelst sin Søn vil forlade synderne / oc aff blot barmhiertighed vil giøre oss fromme / Men der ville de icke til / ia de kalde oss end Kettere der offuer / at wi Predicke saa om Gud / oc vise Folck til saadan naade / til it vidnisbyrd imod oc offuer dem selff / at / som Christus her siger / de icke kiende den retferdige Fader.

Huorledis mand skal retteligen ansee Verden.

Læg det nu paa en veyskaal det ene imod det andet / Naar som du met kiødelige øyen seer til Verden / det er / til de Christnis fiender / da lader du dig tycke at de haffue en stor fordel imod de Christne / som skulle lide oc lade sig plage / i den sted som de andre side i fred / ære / velde / oc haffue i alle maade gode dage. Men O HErre Gud huad er det der imod at de icke kiende den retferdige Fader ? At de icke trøste sig met hans naade i Christo ? oc søge i den sted hielp oc trøst hoss de aff døde Helligen ? hoss deris egne gerninger ? hoss Messe offer oc andet ? Det kaldis dog io / som Propheten siger / at lade den leffuende brønd staa / oc giøre andre skiøne brønde / men de som ere ælendige brønde / oc giffue icke vand.

Jere. 2.

See saadane ælendige Mennisḱe ere Papister / huilcke der komme saa longt / at de forfølge de Christne / som haffue oc bekiende Euangelion / oc som vor HErre Christus her sider / hade dem / Alle sammen den ene saa vel som den anden / da kiende de icke den retferdige Fader / De kiende en Fader som er vred paa Syndere / oc vil straffe synden / Men den Gud / er icke vor Gud / hand haffde icke da giffuit sin Søn i døden for oss / Hand haffuer Verden kier / siger Christus / ia saa kier at hand giffuer hende sin enbaarne Søn / paa det at alle de som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige lijff. Papister.

Denne Gud kiende Papister icke / der faare trøste de sig icke i hans naade / men i deris egne gode gerninger eller andre folckis fortieniste. Oc ret lige der faare at wi saa Predicke om Gud / oc komme Mennisken til at tro paa Christum / formedelst huilcken wi alene komme til syndernis forladelse / da kalde de oss Kettere / oc forfølge oss / Lad det saa vere got / ynske dem intet ont der faare / thi huad vilde du ynske dem vere / end det de haffue allerede / at de icke kiende den retferdige Fader? Der skal det io følge / at de met al deris mact / met al deris formu / fri vilie / gudelighed / gode gerninger / haarde oc strenge leffnet / skulle til euig tid bliffue fordømde / Thi huad vil hielpe dem / effterdi de icke kiende den retferdige Fader? Nu ere det oc ret lige disse / der Christus her taler om / Verden hader eder / det er / de som forfølge Euangelion / oc de arme Christne / som bekiende Euangelion / Det bliffuer aldri til andet / Christus kand icke liuge / hade de dem / som henge sig til Christum / oc bekiende Euangelion / da er det vist / at de kiende icke den retferdige Fader / Kiende de hannem icke / da kunde de icke komme til hannem / de kunde icke haffue hielp aff hannem / oc skulle der faare bliffue i synden.

Saa haffuer du huad Verden er / huilcken der dog er til at se lige som hun sade i Guds skiød / effterdi hun haffuer offuerflødelige Pendinge oc gods / ære oc pral paa Jorden / Men hun haffuer icke den retferdige Fader / huilcken det ligger altsammen paa / Saa

lad dem i Guds Naffn vere her letsindige/ heffne deris harm paa de Christne/ de skulle betale det dyre nock i den anden Verden.

Der imod høer nu huad de Christne haffue/ der de skulle trøste sig met i allehonde fristelse oc genuordighed. Jeg/ siger Christus/ kiender dig. Det lyder icke besynderlige trøsteligt i begyndelsen/ Men du skalt tencke der noget flitelige paa/ oc holde andre saadane sprock til dette/ saa skal det icke aleniste bliffue klart oc forstandeligt/ men ocsaa offuermaade trøsteligt.

Christus kiender Faderen.

Johannis i det første staar/ Jngen haffuer nogen tid seet Gud/ Oc Matthei i det elffte siger Christus/ Jngen kiender Faderen wden Sønnen. Disse sprock giffue til kiende/ at det er oss Menniske wmuligt at kiende Gud rettelige/ eller vide noget vist om hannem. Nu er det oc vist/ at huor mand icke kiender Gud/ der er intet lijff eller retferdighed/ men død oc synd/ som Christus oc giffuer til kiende først i denne Bøn/ oc siger/ Det er det euige lijff/ at de kiende dig/ du som est alene en sand Gud/ oc den du vdsende Jesum Christum.

Jntet menniske kiender Gud.

At Gud nu lader sin enbaarne Søn komme i vort kiød/ det skeer til vort store gaffn/ thi at formedelst hannem komme wi der hen/ at wi kiende Gud/ som mand kand mercke paa de thu forbeneffnde sprock/ Johan. j. Jngen haffuer nogen tid seet Gud/ den enbaarne/ som er i Faderens skiød/ hand forkyndede oss det. Oc Matthei xj. Jngen kiender Faderen/ wden aleniste Sønnen/ oc huem Sønnen vil obenbare det.

Christus obenbarer oss Faderen.

At Christus nu her siger/ Jeg kiender dig retferdige Fader/ Det er den hiertelige høye trøst/ der wi Christne/ skulle opholde oc trøste oss met i allehonde wlycke/ Thi Christus kiender saa Faderen/ at hand fører oc dem der hen/ som tro paa hannem/ at de formedelst hannem skulle kiende Faderen/ at hand retferdig/ det er/ naadig oc barmhiertig/ som vil forlade synderne/ oc forgeffuis aff naade giøre oss fromme oc salige/ formedelst Christum/ Som hand oc selff strax her effter klarlige vdlegger sig/ oc giffuer sin mening smuct til kiende/ Men huorledis de Christne som anamme Christum/ komme til

me til Guds bekiendelse oc kundskab/oc huad nytte oc gaffn de haff-ue der aff / det følger smuct effter huert andet / Nu skalt du dette mercke/ at Verden icke kiender den retferdige Fader/ Oc at de kien-de hannem/ som tro paa Christum/ oc bekiende hans Euangelion.
Dette er it ligende fæ som vijt offuergaar al Verdens rijg-dom/ thi det euige lijff henger paa dette ligende fæ.
Det giffue oss Gud alle sammen for sin
kiere Søns Christi Jesu skyld/
A M E N.

Den Fierde Pre-dicken.

Eders kierlighed haffue hørt / huorledis vor HErre Christus beslutter sin Bøn met en trøst/ huilcken hans Christne skulle holde for den høyste oc beste rijg-dom. Som er / at gaar det dem end ilde i Verden / saa haffue de dog denne fordel imod Verden / at Verden icke kiender den retferdige Gud / der faare skal hun / met alt det som hun haff-uer oc formaa/ bliffue i euigt iemmer/ oc er vmuligt/ at hun staar til at hielpe. Oc der imod/ er det end saa at de Christne ere arme oc ælendige faar Verden/ saa ere de dog de høyste oc største Herrer/ Fordi at de kiende Gud formedelst Christum/ oc bliffue saa fri fra synden / oc haffue haab til det euige lijff / Som vor HErre Chri-stus nu taler fremdelis her om / oc siger.

Oc de kiende/at du vdsende mig.

Dette er det rette Fundament/ at mand kommer til Guds kundskab/oc det euige lijff/at wi først kiende/at Gud den retferdige Fader / vdsende sin Søn vor HErre Jesum Christum / Fordi at huor *Huorledis mand kom-mer til Guds vid-skab.*

huor saadant er fast oc vist i it hierte/at denne Jesus født aff Jomfru Maria / er vdsent aff Gud sin Fader / der tuingis mand til oc driffuis der hen met mact / at mand anammer hans ord/ tror hannem / slar fornufft oc alle tancker til bage / oc bliffuer blot hoss hans ord.

Thi huad vil it Menniske andet giøre? Hand maa finde i sit hierte huad tancker hand kand/ naar Guds Søn / den euige visdom/ lader munden op/ oc siger/ Huo som tror paa mig/ hand skal icke see døden euindelige / Kommer til mig alle i som ere besuarede/ ieg vil verquege eder/ Jeg er veyen/ sandhed oc lijffuit / Jeg er opstandelsen oc lijffuit / Huo som tror paa mig / hand skal leffue / der som hand end døer/ Oc huo som leffuer/oc tror paa mig / hand skal aldri dø/ Naar (siger ieg) som Guds Søn saa taler oc lærer / da kand hiertet icke andet end tro saadane ord/ oc sige/ Det er sandhed/ der som end den gantske Verden/ oc dit eget hierte tror oc holder der tuert imod. Naar som det da saa gaar/ at mand tror/ at den retferdige Fader vdsende denne Jesum/da begyndis Guds vidskab veldelige / at wi kiende Gud for en naadig oc retferdig Fader / trøst oss i naade/ høre oc anamme hans Søn/oc komme saa til retferdighed/ oc det euige lijff.

Huor paa det feil Papister at de icke kiende Gud.

Paa dette stycke aleniste feil det vore modstandere Papisterne / der ville de icke met hen / at den retferdige Fader vdsende Christum / Fordi at de ville icke bliffue blot oc aleniste hoss hans ord. Naar hand siger / Huo som tror oc bliffuer døbt / hand skal bliffue salig. Da sige de/ O ney/troen giør det icke alene/der skal vere haab/ kierlighed oc taalmodighed hoss / wi skulle øffue oss i gode gerninger/ oc giøre saa formedelst den lydighed naaden fuldkommen i oss/ Troen er død oc vanmectig wden gerninger. Huorledis kommer da dette offuer it met de forbeneffnde sprock / Huo som tror paa mig/ hand skal icke see døden euindelige?

De gamle Fædris vduisbyrd.

Der nest tage de Concilia/oc de gamle Fædre i hendrene/ oc ville da saa først aff deris sprock oc vdlegning / vdty vor HErris Christi Ord / Det er da lige saadan en handel / som ieg haffde en

Pige i husit / befalede hende at giøre dette oc det / oc hun hørde vel huad hun skulde giøre / men hun ginge dog hen oc bespurde sig først met den ene saa met den anden nabo / Kiere huorledis skal ieg det forstaa? skal ieg saa giøre det som hand befalede mig / etc.? Huad be=hagelighed ment du vel / at du vilde haffue til saadan en Pige? Vil=de du oc lide hende bliffue i husit?

Lige saa giøre oc Papister met vor HErre Gud i Himme=len / oc hans enbaarne Søn Christo Jesu / Faderen bær vidnisbyrd aff Himmelen / oc siger: Denne er min elskelige Søn / hannem skulle i høre / Sønnen siger met klare oc forstandelige ord / Huo som tror paa mig / hand skal icke see døden euindelige / Huo som holder mit ord / hand skal icke see døden euindelige / Huo som tror oc bliff=uer døbt / hand skal icke fordømmis. Der fattis det icke der paa / at Papister io vel høre oc forstaa det / Thi det er io klare oc forstande=lige ord / Men der fattis det paa / at de icke ville bliffue blot der ved. Ey sige de (end dog de offuermaade offte giøre de gamle Lærere vold oc wret) Augustinus / Gregorius / Hieronimus oc andre / leg=ge det anderleds vd / der faare ville de icke følge deris Hußherris be=falning oc bud / wden naboerne sige ia der til. Flux til galien / ia vel aldelis Dieffuelen i vold / met saadane wlydige / fortredelige oc næseuise Tiunde / som raadsla tilforn met deris egen fornufft oc met andre Folck / om de skulle følge Christi befalning eller icke.

Det giøre de Christne icke / som Paulus siger. De tage de=ris forstand oc visdom til fange / oc holde sig alenište ret hen / effter vor HErre Christo oc hans Ord. Thi hand talede icke kurualske eller wforstandelige met oß / Hand talede / som en Predickere / at mand kunde forstaa hannem / oc om der end aldri haffde veret no=gen / Augustinus eller Hieronimus / eller oc deris bøger vaare bleff=ne borte / huor skulde mand da rettet sig effter andet / end effter scrifften?

Men Papister holde vor HErre Christum for en Daare / hans Predicken holde de for kurualske / der mand skal haffue Vo=cabularios (glose bøger) oc andet til / om mand skal kunde forstaa Papisters lerdom.

hende/ Huor som de nu finde hoss de gamle eller ny Lærere / at gerninger dragis ind met (som de da icke ere alle rene vd igennem / oc begære der faare icke selff / at mand skal holde deris scrifft lige ved den hellige Scrifft) der skal Christus strax haffue skyld/ hand skal lade sine ord settis til rette aff Mennisken/ oc anderleds vdleggis.

Det er icke talet wret/at Lærere sige/haffuer du en ret tro/da beuise hende oc met ret fruct oc gerninger. Der kommer en galen Papist i ferde met/hand seer huorledis troen oc gerninger skulle vere tilsammen/ Naar som Christus kommer nu/ oc siger/ Huo som tror paa mig / hand skal icke see døden euindelige. Der kaste de det strax om igen/Troen/ sige de/ giør det icke alene/det skal vere en leffuende tro/det er/ som gode gerninger ere hoss/ der skal vere haab oc kierlighed / ellers kand troen icke hielpe dig? Der som de wforstandige Lærere skulde dog giøre en skilssmisse mellem troen oc gerninger/mellem Christi fortieniste oc vort leffnet/ mellem Guds forietelser/som oss skede ved Christum/ oc vor egen fortieniste/Saa forhindre de sig selff / at de icke komme til den retferdige Guds bekiendelse.

Skilssmisse mellem troen oc gerninger.

Der skalt du lære at tacke Gud aff hiertet for sin naade / thi du haffuer der en fordel der ingen Papist haffuer/eller haffue kand/ Du kiender/at Gud vdsende vor HErre Christum/Der faare holder du dine øern til vor HErris Christi mund / huad hand siger dig/det tror du/huad andre Menniske sige/skriffue/skicke naar som det icke kommer offuer it met Christi Ord/da tror du det icke/ men du holder det for løgn oc vildfarelse/som det oc er i sandhed/det maa skinne oc glise saa deyligt som det nogen tid kand.

Huor som denne Fundament nu rettelige er / at du tror/ at den retferdige Fader vdsende Jesum Christum sin Søn / Der følger fremdelis/ som Christus siger.

Oc ieg kundgiorde dem dit Naffn / oc vil end nu kundgiøre dem.

Denne er vor kiere HErris Christi egen gerning / at hand formedeist Euangelion kundgiør oss Faderens naffn. Naturlige vide wi om Gud / at hand er almectig / euig / barmhiertig / Thi der staa hans gerninger / Verden met al hendis hær faar øyen / som bewise saadant / Men dette kaldis icke at kiende Guds Naffn retteligel Thi der følger / efftersdi du kant icke andet end bekiende dig for en syndere / som icke altid haffuer giort Guds vilie / men offte fortørnet hannem / da fryster du dig for saadan en stor veldig Gud / oc venter hans vrede / Saa longt kommer fornufft / oc icke lenger. Vore Papister komme ocsaa icke lenger / Der faare betencke de sig saa flitelige paa allehonde veye oc øffuelser / huorledis de kunde met deris egne gerninger stille Gud til freds.

Christus kundgiør oss Faderens naffn.

Men huad Predicker Guds Søn? Ingen / siger hand / far op i Himmelen / vden den som kom ned aff Himmelen / det er / Menniskens Søn som er i Himmelen. Item / vden saa er at nogen bliffuer føde her offuen aff / da skal hand icke see Guds Rijge. Det er saa meget sagd / Alle Mennisker som de komme til denne Verden / ere i synd / i døden oc fordømelse / oc det er vmuligt at de kunde hielpe dem selff aff saadan iemmer / Huad giør da den retferdige Fader der til? Den naadige Gud kand icke andet / end vere retferdig oc barmhiertig / Thi hand elsker saa Verden / det er oss fordømde Menniske / at hand giffuer sin eniste Søn / paa det at alle de / som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige lijff. Thi Gud vdsende icke sin Søn / at hand skal døme eller fordøme Verden / men at Verden skal formedeist hannem bliffue salig / Huo somn tror paa hannem / hand skal icke dømis / Men huo som icke tror / hand er allerede dømt / Fordi at hand tror icke paa Guds enbaarne Søns Naffn.

See dette kaldis at kundgiøre Faderens naffn / at du forseer dig al naade til hannem / alligeuel at du est en Syndere / Thi hand vil oc icke vere synderis fiende / men hielpe dem aff synden : Det beuiser hand icke met Creaturenis oc verdens skabning / men / at hand giffuer sin enbaarne Søn i døden / oc vil at du skalt tro paa hannem /

Huad det er at kiende Gud.

nem/ det er/ trøste dig i hannem/ oc formedelst hannem haabe syndernis forladelse oc det euige lijff/ Huo saa tror/ hand kiender Gud oc hans hierte rettelige. Men huo som tror anderleds/ som Papister/ der mene/ at de skulle stille Gud til freds met deris egne gerninger/ oc betale for synden/ de kiende Gud icke/ oc de tilbede Dieffuelen i Guds sted/ det er visselige sandhed.

Der faare da lad dette vere din høyste oc største trøst/ om du skalt end lide forfølgelse for Euangelij skyld/ bære store HErrers wgunst oc vrede/ lade dig her oc der offuerskrige oc fortale/ det skader icke/ det er altsammen ekon timeligt/ Men det er euigt/ at du vedst at Gud den retferdige Fader/ vdsende Jesum Christum sin Søn/ oc at Sønnen obenbarede dig Faderens Naffn/ hierte oc vilie/ Denne kundskab er visselige det euige lijff/ der skalt du tacke Gud faare/ Fordi at alligeuel denne kundskab er noget ringe oc skrøbelig/ saa staar der dog: Jeg kundgiorde dem dit naffn/ oc vil end nu kundgiøre dem.

Apostlene vaare end paa denne tid offuermaade skrøbelige oc mistrøstige i denne bekiendelse/ Men paa Pintzdag bleffue de mere fuldkomne. Lige saa skal det dag fra dag formere sig hoss de Christne/ oc bliffue mere fuldkommeligt/ effter det sprock/ Huer som haffuer/ hannem skal giffuis mere/ der som der imod/ skal tagis fra de forstockede Papister/ oc saa det som de haffue/ Som mand seer/ at de falde io lenger io dybere i blindhed oc vildfarelse/ indtil de paa det siste ere komne der hen/ at de formedelst Ecteskabs forbud giffue aarsage til al wkyskhed/ foruende vor HErre Christo sit Testamente oc yderste vilie/ tilbede sten oc stock/ rc.

Huad skal enten vere paa denne Guds Naffns obenbarelse? Det er tilforn nogle gonge smuct giffuit tilkiende/ at denne kundskab er det euige lijff/ Christus giffuer det oc her til kiende/ met besynderlige trøstelige ord. Jeg/ siger hand/ kundgiorde dem dit naffn/ oc vil end nu kundgiøre dem.

Paa det den kierlighed/der du elsker mig met/ skal vere i dem/ oc ieg i dem.

Nu vel / der staar det/ huad vor fordel/ ligende fæ oc herlighed er / Den almectigste Gud giffue oss den naade formedelst sin hellig Aand/ at wi kunde tro oc holde det at vere sant / saa skal det ingen nød haffue / der maa komme huad plage / genuordighed oc pine der baade kand oc vil / Thi see huad der skal følge/ huor som mand kiender Faderens Naffn? det er / der som mand saa holder Gud at vere retferdig/at hand for sin Søns Christi Jesu skyld/vil forlade oss vore synder / oc formedelst sin hellig Aand giøre oss fromme? Den kierlighed / siger Christus / der Faderen elsker mig met/ hand skal vere hoss saadane trofaste Menniske / det er/ saa kier som min Fader haffuer mig/ saa stor kierlighed vil oc ieg haffue til de Christne som tro paa mig. Dette siger Scrifften en anden sted met disse ord/ At Gud vil for Christi skyld anamme oss til sine Børn/ at wi skulle vere arffuinge oc Christi metarffuinge.

Her skalt du betencke / huorledis kand Gud tilsige oc giffue oss mere? huorledis kunde wi komme høyre? huorledis kunde wi bliffue herligere? Der faare skalt du sette det ene imod det andet. I Verden skal det icke vere andet / hun hader de Christne / oc er deris bittre fiende. Mend huad fiendskaff oc had fører met sig/ naar som mact oc formu er der hoss/ kand huer mand vel betencke. Der faare ere de Christne arme Menniske i Verden/ oc rette slacte Faar/ som Psalmen kalder dem/ huilcke der dræbis for Guds oc hans ords skyld den gantske dag. Saadant synis at vere en ond handel/ Men lad du Dieffuelen oc Verden vere vrede / oc dine fiender saa store som de ville/efterdi du ekon haffuer Gud til ven/oc icke til en ringe ven/hand haffuer dig saa kier/som sin enbaarne Søn/ vor HErre Christum Jesum. De Christnis trøst.

Der faare lad dig icke forferde/ trøste dig met denne kierlighed/som den hellige Paulus giør/ Rom. viij. Er Gud met oss eller for oss/ huo kand da vere imod oss? Nu er det oc vist/ siger hand/ at

Gud

Gud er paa vor side/ oc holder met hoss / Oc effterdi hand sparede icke sin egen Søn/ men gaff hannem der hen for oss alle/ hui skulde hand icke da giffue oss alting met hannem ? Huo vil skylde Guds vdualde ? Gud er her som giør retferdige/ Huo vil fordøme ? Christus er her som er død/ ia meget mere oc den som er opuact/ Huilcken der er hoss Guds høyre haand/ oc traader frem for oss. Huo vil skilie oss fra Guds kierlighed ? Drøffuelse eller angist ? eller forfølgelse ? eller hunger ? eller nogenhed ? eller farlighed ? eller suerd ?

See / dette kaldis io at prise vel / oc tale veldelige om Guds kierlighed/ oc er visselige sant/ at huo som kunde saa fatte det i sit hierte/ hand skulde i alle fristelser oc genuordighed/ icke aleniste icke sørge / men ocsaa vere glad oc letsindig / oc springe ved. Thi huad ligger der mact paa en vred Første ? ia huad ligger der mact paa Dieffuelen selff/ alligeuel hand er suarlige vred paa oss / oc vor bitre fiende ? Huad kunde de vdrette naar som de ere mest optende i vrede ? Legeme/ gods/ vort naffn oc ære kunde de befatte dem met oc giøre oss spilde paa/ lad gaa/ det er altsammen timeligt/ oc skal dog bliffue her til bage. Men der imod vedst du / at du haffuer en naadig Gud / der haffuer dig saa kier / som sin enbaarne Søn / Thi Christus kand io icke liuge.

Haffuer du da nu Guds naade/ oc du haffuer henge ret lige der faare/ at du kiender Guds Naffn/ da ver til freds/ den timelige wlycke / skal betalis dig met euig glede / Der som Dieffuelen der imod oc alle dine fiender/ der som de icke omuende sig/ oc komme til denne kundskab/ skulle bliffue fordømde til euig tid/ oc der skal huercken faste / leffning / oc ey alle deris gerninger / der de haffue giort dem deris leffnet surt met/ hielpe dem.

Gud skiul sin kierlighed vnder Kaarssit.

Men saadan trøst vil icke rettelige ind i hiertet / Fordi / at Gud skiul denne kierlighed vnder Kaarssit / som hans elskelige Søns/ vor HErris Christi Exempel nock giffuer til kiende/ Hand er io alene den elskelige Søn/ der den almectige Fader haffuer alene behagelighed til / som Faderen selff giffuer til kiende aff Himmelen. Men hand skal alligeuel paa Kaarssit oc saa dybt i pine oc

nød/

nød/ at hand raaber / Min Gud / min Gud / hui forlodst du mig? Der dømer al Verden/ at Gud er dette Menniske vred/ ellers skulde hand vel redde hannem / oc giffue sin kierlighed til kiende / Men hielpen bliffuer borte til en tid/ oc kierlighed skiul sig/ oc alligeuel er Gud hannem icke vred / hans hierte er icke vente bort fra hannem/ men denne pine skal tiene til Christi herlighed/ som hand selff siger: Skulde icke Menniskens Søn lide/ oc indgaa saa i sin herlighed? Christus skulde selff paa Kaarssit.

Lige saa vil Gud oc giøre met oss/ wi ere hans Børn/ hand er vor Fader/ oc haffuer oss Faderlige oc hiertelige kiere / Oc alligeuel effter som hans nature er / skiul hand denne kierlighed her paa Jorden vnder Kaarssit/ Thi hand vil holde oc haffue oss lige ved sin Søn/ saa vel vnder Kaarssit som i herlighed. Der faare om du icke end seer saadan kierlighed i gerningen / du fornemer ret tuert imod / at Gud stiller sig lige som hand kiende dig icke / Hand lader Dieffuelen oc Verden pine oc plage dig / lige som dem lyster / det skader icke / giør icke din dom effter det som du seer / men effter det som du hører aff Christo/ hand siger til dig / at huor Guds kundskab er/ at mand holder Gud at vere retferdig/ som for Christi skyld vil forlade synden / oc giffue den hellig Aand/ der er Faderens kierelighed saa stor oc fuldkommen / som hand vaar til hans enbaarne Søn/ lad icke tage dette ord aff dit hierte/ oc beslutte fremdelis saa deraff/ elsker Gud mig / huad skader det da / at Verden er min fiende? Haffuer Gud anammet mig formedelst Christum til en Søn oc arffuing/ huad ligger der da mact paa/ om Verden end kalder mig it Dieffuels barn oc en Kettere? Ja huad ligger der mact paa / om ieg end skal lide oc omdrage allehonde besuaring? Men Fader i Himmelen skal vel verquege mig igen i it andet oc bedre leffnet. Huorledis en Christen skal trøste sig i pine oc modgang.

Denne er nu den rette oc euige trøst / at Faderen elsker oss/ som kiende hans naffn/ oc bekiende hans ord/ lige som hand haffuer elskt sin enbaarne Søn Christum Jesum/ Til denne trøst setter vor HErre Christus end nu en anden trøst/ oc siger/ At Guds kierlighed skal icke aleniste vere i oss / men hand vil selff vere i oss. Oc alligeuel saadant skeer her paa Jorden formedelst hans Ord / oc den

hellig

hellig Aand/saa skal det dog ske fuldkommelige i det andet lijff/der som wi skulle vere / som Johannes siger / lige som hand er / Diss imellem skulle wi met troen holde oss til ordet/ oc formedelst troen/ opholde oss imod forargelse oc Kaarssit/Til saadant vil icke aleniste den hellig Aand hielpe oss trolige / men som i hørde / Christus bad selff for oss i saa maade/ at den naadige Fader skal beuare oss i sit naffn/ giøre Christi glede fuldkommen i oss / oc formedelst sin hellig Aand/ alligeuel at wi offte falde aff skrøbelighed/ hellige oss/ oc endelige giøre oss salige.

Saa haffue eders kierlighed denne herlige smucke trøst / i huilcken wi see huad fordel wi haffue for Verden. Naar som wi ville see til Pendinge/gods/mact/pral/ære/oc andet saadant/da gaa vore modstandere / ordens fiender / oss viet ia gantske viet offuer. Men saadant er dog altsammen ekon timeligt / de skulle lade det bliffue her effter dem/oc haffue den euige wlycke der til/ at de kiende icke den retferdige Fader/ saa skulle de met al deris strenge leffnet oc skinnende Guds tieniste/bliffue i synden oc den euige død. Men der imod ere wi paa vor side arme oc ælendige/ wi skulle tage Verdens findskaff paa oss / oc bære allehonde wlycke / Men effterdi wi icke tuile paa / at Gud den almectige naadige Fader sende sin Søn til oss / da lere wi aff Sønnen / at kiende Gud/ oc Gud elsker oss/ oc Christus bliffuer i oss. Dette ere idel euige ligende fæ/oc gode ting/ som trøste oss her timelige i allehonde nød / oc det effter beuare oss til euig tid.

Formaning til taalmodighed.

Der faare kiere Christne/ lader oss icke fly Kaarssit / lader oss icke fordi bliffue mistrøstige/ om wi skulle end lide noget for ordens skyld. Lader oss meget mere see hid til dette gode / der Verden huercken haffuer eller veed noget aff / oc tacke Gud aff hiertet der faare/at hand fride oss fra det Affguderi oc gruselige blindhed som vaar Paffuedomet / oc haffuer nuført oss der hen / at wi rettelige kiende den retferdige Fader i Himmelen / oc hans Søn Christum Jesum/ oc der faare paakalde hannem rettelige formedelst den hellig Aand / der som wi tilforn tilbade de aff døde Helligen / sten oc

stock/

stock/ oc paa det gruseligste bespaattede oc fortørnede Gud der met/ Wi haffue/ Gud vere loff/ den rette Guds tieniste/ at wi Predicke hans Ord/ oc hellige hans Naffn/ oc hielpe saa til hans Rijge. Wi haffue vor HErris Christi Testamentis rette brug/ der som vore modstandere Papisterne der imod/ paa det neste huercken haffue eller bruge rettelige enten ordet eller Sacramente. Der faare er den forhaabelse hoss oss/ at Gud vil formedelst sit Ord daglige hellige oss/ vocte oss fra forargelse/ styrcke oss i troen oc kierlighed/ oc beuare oss saa lenge i den rette bekiendelse/ indtil wi bliffue salige/ efftersdi wi kiende den retferdige Guds Naffn/ oc hans kierlighed er i oss/ met huilcken hand elskte sin Søn Christum Jesum/ som boer i oss/ oc vil til euig tid beuare oc giøre oss salige/ Amen/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske oc retferdige Fader/ du som skenckte oss din Søn/ oc forløsde oss formedelst hannem aff Dieffuelens Rijge oc den euige død/ Wi bede dig/ lige som din Søn Christus Jesus ocsaa bad for oss/ at du vilt beuare oss i dit Ord/ trøste oss der met i allehonde nød oc angist/ oc naadelige forlade/ huad som wi haffue giort dig imod/ oc hellige oss formedelst din hellig Aand/ oc endelige giøre oss salige/ at wi kunde fornemme at du est vor Fader/ oc at wi kunde rose oc prise din naade oc barmhiertighed euindelige/ Amen.

Paa den hellige Paaske dag/ Om Christi Opstandelsis fruct/ aff det Epistel til de Romere i det 6. Capit.

Wi

VJ ere døde met Christo/ oc tro/ at wi skulle oc leffue met hannem/ oc vide/ at Christus som er opuact fra de døde/ døer icke fremdelis/ døden skal fremdelis icke regnere offuer hannem/ Fordi at det hand døde/ det døde hand en gang for synden/ men at hand leffuer/ det leffuer hand Gud. Lige ocsaa i/ holder eder der faare/ at i ere døde for synden/ oc leffuer i Gud/ vdi Christo Jesu vor HErre.

Saa lader nu synden icke regnere/ i eders dødelige legeme/ at beuise det lydighed i sin begæring. Giffuer oc icke synden eders lemmer til vretferdigheds vaaben/

vaaben/men giffuer Gud eder ſelff/ſom de/der ere leff-uendis fra de døde/ oc Gud eders lemmer til retferdigheds vaaben. Fordi at ſynden ſkal icke kunde regnere offuer eder/ efſterdi i ere icke vnder Louen/ men vnder naade.

HIſtorien om vor kiere HErris Chriſti Opſtandelſe/ hører eders kierlighed ſkickelige læſe aff Euangeliſterne/ Der faare er det fremdelis nytteligt/ at wi ocſaa Predicke om Opſtandelſens nytte oc fruct/ paa det at huer Chriſten kand trøſte ſig i denne Opſtandelſe/ oc lære at bruge hende rettelige. Thi her ligger meſt mact paa dette ſtycke/ Der faare haffue oc de hellige Propheter/ Chriſtus ſelff oc hans Apoſtle propheteret/ lært oc ſcreffuit ſaa meget der om/ Ja Gud haffuer oc formedelſt mangfoldige figurer giffuit denne Opſtandelſe til kiende/ før end hun ſkede. Thi Chriſtus ſiger/ at Jonas laa tre dage i Hualfiſken/ oc kom der effter til Verden igen/ det vaar it tegen oc en Figure til hans Opſtandelſe/ Saa hulde oc de gamle Lærere Iſaac for Chriſti figure/ efſterdi hand bleff vnderlige hulden ved liffuit/ der Faderen nu drog ſuerdet offuer hannem/ oc vilde ſlacte hannem.

Scrifften ſiger meget om Chriſti Opſtandelſe.

Oc beſynderlige gick Propheternis Predicken offuermaade veldelige om denne Artickel/ J den Prophete Oſea ſiger HErren/ At hand vil ihielſla døden/ oc vere Helffuede en dødelig forgifftelſe/ Efſterdi Chriſtus nu loed dræbe ſig paa Kaarſſit aff døden/ da kand denne Prophecie icke forſtaas anderleds/ end om hans Opſtandelſe/ Lige ſaa ſiger Eſaias: Hans graff ſkal vere herlig/ Fordi at der ſom ellers andre Konger ekon ere herlige den ſtund de leffue/ da ſkal Chriſtus vere herlig i ſin graff/ oc effter ſin død/ efſterdi døden kand icke holde hannem. Men huor herlige Apoſtlene tale om Opſtandelſen/ hører eders kierlighed paa den hellige Pintzdag/ Oc vor HErre Chriſtus ſelff/ naar ſom hand vil trøſte ſine Diſciple paa det beſte/ da viſer hand dem der hen/ At hand ſkal op-

staa igen fraa de døde. Paulus lige saa/der hand formaner den hellige Biscop Timotheum/ at hand skal flitelige vare paa sit kald/ oc icke lade nogen fare forferde sig der fra/da viser hand hannem oc til Christi opstandelse/Holt i hukommelse/ siger hand/ Jesum Christum som opstod fra de døde/effter mit Euangelio. Disse oc andre saadane Predickener oc sprock skulle tilbørlige opuecke oc formane alle Christne/at de skulle flitelige see sig om/ oc betencke/ huad Christus dog haffuer vdret met sin opstandelse/ effterdi Scrifften vd igennem/taler saa meget der om/ oc trøster oss der met.

Pauli sprock Rom. 4.

Oc wi haffue iblant andre besynderlige den hellige Paulum/som handler saadant flitelige/J det Epistel til de Romere vdi det iiij. siger hand/ Christus er hen giffuen for vore synders skyld/ oc opuact for vor retferdighed skyld. Saa giør hand en skilssmisse mellem Christi død oc opstandelse/Hans død paa Kaarssit tiente der til/at der skulde bliffue betalet for vore synder/ oc at wi skulde bliffue forligte met Gud/Men wi ere icke end aldelis der met behulpne/ Thi kiød oc blod beholder sin syndelige art oc nature. Der faare haffue wi behoff imod den onde syndelige aand/ der aff naturen er i oss/den hellig Aand/at hand kand først formedelst troen rense vore hierte/ oc der nest ocsaa hielpe/ at wi kunde leffue i retferdighed/ oc staa synden imod. Der er den ene fruct aff Christi opstandelse/som

1. Christi opstandelse tien oss til retferdighed.

Paulus oc siger til de Romere i det viij. Huo vil fordøme oss/Christus er her som døde/Ja meget mere den som oc er opuact/ huilcken der sider hoss Guds høyre haand/ oc traader frem for oss/ lige som hand vilde sige/Formedelst Christi død ere wi bleffne fri fra synden/ men at Christus stod op fra de døde/oc sider hoss Guds høyre haand/ det tien oss der til/ at wi formedelst hannem skulle haffue den hellig Aand/ som fuldkommelige skal vdrense/ huad syndeligt der er i oss/ oc giøre oss fromme oc retferdige/icke alsomeniste der met/at wi formedelst den hellig Aands hielp/staa imod synden/ oc arbeyde paa at vere Gud lydige oc rette oss effter hans ord/Thi saadãt er en vfuldkommen retferdighed/ hoss huilcken der er end nu megen vrenlighed

hed oc brøst / hun bliffuer oc aldri fuldkommen her paa Jorden / Men at den hellig Aand optender saa vore hierte / at wi trøste oss i vor HErre Christo / oc vdi Guds naade / formedelst denne tro bliffue vore hierte rene / Fordi at den wrenlighed som bliffuer end da igen / hun forladis oc tilgiffuis for Christi skyld.

At den hellige Paulus drager saa opstandelsen der hen / At efftherdi Christus / som døde for oss paa Kaarssit / er nu her effter i it euigt lijff / oc hoss Guds høyre haand / da skulle wi trøste oss i hannem / oc haabe / at hand icke skal forlade oss / men met sin hellig Aand vndsette oss / paa det / at lige som hand met sin død forhuerffuede oss alle syndernis forladelse / saa skulle wi nu formedelst hans lijff bliffue / voxe oc forfremmis i saadan naade / oc huercken Dieffuel / synd / kiød eller blod / skal kunde giøre oss skade / Som Paulus opregner det offuermaade deylige til de Romere i det attende. Intet / siger hand / skal skilie oss fra Guds kierlighed / huercken drøffuelse eller angist / forfølgelse eller hunger / huercken nogenhed eller farlighed / eller suerd / rc. Fordi at wi offueruinde viet i alt dette / for hans skyld / som oss elskte. Oc det er vist (siger hand fremdelis) at huercken død eller lijff / huercken Engel eller Førstedømme / eller mact / huercken det neruerendis eller tilkommendis / huercken høyt eller dybt / oc ey noget andet Creature kand skilie oss fra Guds kierlighed / som er i Christo Jesu vor HErre.

Saa siger oc Paulus til de Romere i det v. Ere wi forligte met Gud formedelst hans Søns død / der wi end vaare fiender / Da skulle wi meget mere bliffue salige formedelst hans lijff / effterdi wi ere nu forligte / Her seer du atter / huorledis hand giør skilssmisse mellem Christi død oc lijff. Formedelst Christi død / siger hand / ere wi forligte met Gud. Thi synden som er en aarsage til alt fiendskaff er der met borttagē. Men nu leffuer Christus / ia hand leffuer it euigt lijff / Haffue wi da veret saa høylige delactige i hans død / huorledis skulde det kunde vere muligt / at wi skulde icke meget mere vere delactige i hans lijff ? Der faare tien Christi lijff der til / at Pauli sprock Rom. 5.

hand skal traade frem faar oss imod Sathan oc synden / oc dele sin hellig Aand met oss / oc holde oss saa i denne naade / som oss er giffuen formedelst hans død / indtil wi dø oc bliffue salige.

De Christnis fristelse.

Denne er en ypperlig oc offuermaade nødtørfftig trøst / Fordi at see wi til fiendens mact / oc til vor forderffuede nature / oc offuermaade store skrøbelighed / da er det icke andet muligt / end at wi skulle frycte oc forferdis aff hiertet / Thi der staa saa mange gruselige Exempel / huorledis ypperlige / drabelige Menniske haffue fuldet saa hart / oc iemmerlige / Salomon vaar begaffuit met stor naade / at wi neppelige haffue hans lige i Scrifften / Men i sin alderdom tilbad hand Heydenske Affguder / Saadane finder du mange andre / som begynde vel / oc ere smucke forstandige Mend / Men Sathan kommer dem offuermaade snart i fald / oc fører dem formedelst synden i Guds vrede oc wgunst. Aff saadane Exempel kunde wi icke andet end forferdis / De ere oc der faare wden tuil saa flitelige optegnede i Scrifften / at wi skulle støde oss der paa / icke fordriste oss / men leffue i Guds frycı / oc bede Gud daglige oc flitelige at hand vil beskerme oc regere oss formedelst den hellig Aand.

Trøst imod fristelse.

Men vilt du haffue en visser oc fast trøst i dit hierte imod saadan sorge oc fristel / da see hid / at Guds Søn / huilcken der taalde saa forsmædelig en bitter død for dig paa Kaarssit / er icke lenger død / hand leffuer / oc sider hoss Guds høyre haand / oc lige som hand tiente dig met sin død / saa vil hand ocsaa nu tiene dig met sit lijff / giffue dig den hellig Aand / vocte oc beuare dig / oc holde dig i din naade / der hand met sin død forhuerffuede dig. Thi du skalt icke andet tencke / end at hand kaastede meget paa dig / Hand gaff sit lijff oc legeme for dig / som hand siger / Jeg lader mit lijff for mine Faar. Saa er det icke andet muligt / end nu hand er kommen fra døden til liffuit / da vil hand giffue act oc tage vare paa sit gods / der hand forhuerffuede oc kiøbte saa dyre. Der faare skalt du sette din tro til hans naade oc barmhiertighed / oc forlade dig der til / at hand vil naadelige beskerme oc holde dig ved mact oc paakalde hannem ocsaa / saa skalt du vel bliffue beskermet oc beuaret / som hand siger /

Mine Faar høre min røst / oc ingen skal riffue eller slide dem aff mine hender.

Saa vdlegger den hellige Paulus Christi opstandelse / oc det er offuermaade trøsteligt / Men hand lader det icke bliffue ved denne trøst / at wi skulle aleniste nyde Christi opstandelse her paa Jorden / Hand driffuer hende end høyre op / oc fører hende aff dette lijff i det euige / Thi saa siger hand i det sprock / der eders kierlighed hørde i begyndelsen aff det siette Capitel til de Romere / Ere wi døde met Christo / da tro wi / at wi ocsaa skulle leffue met hannem. Huad Paulus mener met det ord / dø / ville wi sige her effter / oc lader oss nu mercke det ypperste / at hand siger / Wi tro / at wi ocsaa skulle leffue met Christo / Huorledis eller huor leffuer Christus? Er I et icke sandhed? At hand leffuer i it euige lijff / oc er ocsaa paa sin mandoms vegne / en arffuing til alt det gode / der Gud hans Himmelske Fader haffuer / Skulle nu wi leffue met Christo / da skulle wi ocsaa komme i saadan arffue oc euighed / ellers kunde wi icke leffue retteligen met Christo. II. Wi skulle ocsaa opstaa met Christo.

In summa / Paulus vil saa vdtyde oss opstandelsen / at efterdi Christus opstod aff døden til det euige lijff / da vil hand icke lade oss / som tro paa hannem / oc trøste oss i hans død / bliffue her nedre / hand vil ocsaa hente oss / oc kalde oss vd aff graffuen til det euige lijff / At wi icke saa aleniste skulle trøste oss her paa Jorden / aff vor HErris Christi hielp / som er i liffuit oc hoss Guds høyre haand / at hand vil met sin Aand giøre oss vndsetning styre oc regere oss / men hand vil ocsaa til euig tid giøre oss salige / at wi skulle vere der som hand er / som Paulus siger offuermaade deylige i det xv. vdi det første til de Corinther / Formedelst it Menniske kommer døden / oc formedelst it Menniske kommer de dødis opstandelse / Fordi at lige som de dø alle met Adam / saa skulle de alle giøris leffuende i Christo. Oc Propheten Micha i det ij. Kempen skal bryde igennem for dem / de skulle ocsaa bryde igennem / oc drage vd oc ind igennem porten. Christum kalder hand en Kempe oc en veldig Stridzmand / som trenger oc bryder sig igennem / formedelst Det sprock Micha. 2.

Kaarssit/ pine / død oc Helffuede / Denne vey skulle hans Christne ocsaa vandre/ Der gelder det/ at mand er icke lad/ mistrøstig / forsømelig oc forferdet / der skal brydis igennem / oc det skal bekomme dem alle vel som tro paa Christum / veyen er traadt oc slagen faar dem/ oc alligeuel at der end ere knorte oc torne paa / saa kand mand dog komme igennem / efftersdi Christus er igennem.

Sprock at wi formedelst Christum skulle haffue det ewige lijff.

Til denne trøst viser Christus alleuegne i alle sine Predicke ner/ Jeg/ siger hand/ er lijffuit/ oc opstandelsen/ Huo som tror paa mig/ hand skal icke see døden euindelige/ Jeg gaar bort at berede eder steden/ men ieg vil komme igen/ oc tage eder til mig / at i skulle vere der som ieg er. Disse oc andre saadane visse foriettelser giffue oss vor trois Artickel / at wi icke aleniste tro formedelst Christum syndernis forladelse / men ocsaa legemens opstandelse oc it euigt lijff. Huorledis skal det gaa til / eller formedelst huem ? Saa / Christus Guds Søn / er for vor skyld bleffuen Menniske / oc dø de paa Kaarssit / Der effter opstod hand igen paa den tredie dag aff døden / opfor til Himmelen / oc til sin Faders høyre haand / der som hand regerer/ en HErre offuer alle ting. Denne samme siger oss til/ at hand vil icke lade oss bliffue i døden. Hand er en Kong/ oc haffuer sit Rijge her paa Jorden/ men det skal icke bliffue paa Jorden/ som andre Verdzlige Kongerijge / det skal her begyndis formedelst ordet / oc i troen / oc det skal bliffue it euigt Rijge. Der faare skulle baade stycke ske / først / at wi skulle dø som Menniske / der haffue dødeligt kiød oc blod / paa vort legemis vegne / haffue vor huile i Jorden / eller huor som legemet ellers kommer hen / oc ligge lige som i en rolig søffn. Der gaar tiden bort for de Christne/ lige som/ for it soffuende Menniske / der icke giffuer act paa / eller veed / om hand soffuer en halff / heel / mange eller faa time / den stund hand soffuer/ er hand uden al tid/ i en smuck naturlig rolighed/ Huo som haffuer ligget hundrede eller tusinde aar vnder Jorden / hannem er det / lige som det vaaar ekon en dag eller en time/ Der skal det først komme hen met de Christne / at det timelige leffnet skal formedelst døden / lige som ved en søffn / aldelis skickis til rolighed.

Naar

Naar som dette er nu skeet / da skal fremdelis følge paa den yderste dag/ at Guds Søn/ i huis tro oc ord wi leffde / oc ere døde / skal opuecke oss igen/ at wi effter hans forjettelse/ skulle leffue met hannem til euig tid.

Dette er da/ den rette fruct aff Christi opstandelse/ Der faare skulle wi oc trøste oss der vdi/ oc icke andet tencke / naar som wi høre/ at Christus opstod fra de døde/ end at wi oc saa skulle der hen effter/ Fordi at wi kiende hannem io for vor HErre / oc vort hoffuit/ Efftherdi hand er nu i it euigt lijff / oc wi ere hans Folck / oc høre til hans Rijge / da skal det io følge/ at hand vil icke lade oss bliffue i døden / men opuecke oss oc saa til lijffuit / Huorledis vilde hand ellers vere en Kong/ oc beholde sit Rijge / om hand haffde icke Folck? Der faare skal huer Christen forlade sig der til/ lige som vor tro vduiser/ at hand er vor HErris Christi lem / oc hører icke hid til dette lijff/ men til it bedre / i huilcket hans HErre Christus er / Fordi at hans ord tilsiger oss saa / Jeg vil komme til eder / at i skulle vere der som ieg er / Oc Johan. xvij. beder vor HErre Christus/ Fader ieg vil/ at/ de som du haffuer giffuit mig / skulle oc vere hoss mig / huor som ieg er / at de skulle see min herlighed / huilcken du haffuer giffuit mig. Saadant skeer icke her paa Jorden / det skal ske i it andet lijff/ der høre wi hen/ der skulle wi haabis til/ oc fordi visselige tro / at vort hoffuit oc Kong Christus Jesus opstod fra de døde/ oc leffuer.

Huo som nu haffde dette haab fast oc vist/ hand skulde icke kunde frycte for døden / hand skulde icke lade nogen wlycke giøre sig mistrøstig/ men stedze oc altid vere glad/ oc hiertelige vente den glade lige time/ i huilcken wi skulle bort fra dette lijff til det euige. Siugdom giør oss we/ oc plager oss mest iblant al legemlig modgang/ thi der kand huercke pendinge eller gods hielpe/ Men en Christen vender sig fra dette lijff bort til det euige/ oc siger/ Nu vel/ er det da min Guds vilie/ at ieg skal vere siug/ da vil ieg oc vere. Her er dog intet euige lijff/ skal det dog io en gong faa en ende/ oc det skal da følge/ at ieg skal formedelst Christum opueckis/ see hans herlighed/ oc leffue

Trøst aff opstandelsen.

met hannem til euig tid/ rc. Saa kunde mand haffue trøst oc haab i siugdom oc allehonde modgang oc fristelse / oc foracte saa alting/ fattigdom / siugdom / oc døden selff/ Fordi at det haab til det euige lijff/ huilcket oss er aldelis vist / formedelst Christum/ der opstod fra de døde/ offuer gaar al wlycke/ Men det vil/ diss ver/ icke retteligé ind i vore hierte/ wi henge stedze / oc aldelis for meget hart hoss det timelige/ men det euige vil icke gaa oss til hierte / Der faare skal oc vil denne Artickel om Opstandelsen stedze oc altid øffuis oc betractis hoss de Christne / at hand noget kand rodfestis/ saa at wi kunde faa trøst der aff/ Thi der er io icke tuil paa / at wi ey daglige haffue denne trøst behoff/ efftherdi der er saa megen wlycke/ iemmer oc ælendighed paa Jorden.

Den Artickel om de dødis opstandelse er suar.

Saa hører eders kierlighed / huorledis den hillige Paulus vdtyder oc bruger vor kiere HErris Christi opstandelse/ at wi skulle trøste oss der vdi / Fordi at Christus som sider hoss Faderens høyre haand / vil vdsende sin hellig Aand / formedelst hannem hellige oc regere oss / oc holde oss i den naade / der hand forhuerffuede oss paa Kaarssit met sin død. Naar som den stund da kommer/ at wi skulle tage vor affskeid aff dette leffnet / da skulle wi formedelst Christum/ haabis til det euige lijff/ i steden for dette timelige.

III. Formaning til it nyt leffnet.

Hoss denne rijge/ herlige oc gledelige trøst / henger den hellige Paulus en offuermaade deylig formaning/ i saa maade / Christus / siger hand/ døde en gong for synden / oc det som hand nu leffuer / det leffuer hand Gud / Wi haffue oc nu det haab / at wi skulle leffue met Christo / Der vil nu følge/ at der som wi haabe at leffue met Christo / da skulle wi oc met hannem dø faar synden / Ja siger hand / wi ere døbte i hans død / oc ere begraffne met Christo / Vor gamle Menniske er Kaarssfest met hannem/ der faare skal det syndelige legeme affiade/ at wi skulle icke mere tiene synden/ det er/ Huo som vil beholde it fast oc vist haab til det tilkommende lijff / hand skal vere død faar synden / det er / Hand skal icke leffue i synden/ Thi synden fører døden met sig / Oc wi ere formedelst Christum befride fra døden/ Der faare skulle wi holde oss fra synd/ oc arbeyde

paa at vere Gud lydige / da kunde wi haffue haab i oss til det euige lijff / Icke fordi at wi fortiene det met vore gerninger / thi wi haffue det tilforn formedelst Christi naade. Men huo som giffuer sig hen til at tiene synden / hand giffuer sig i døden igen / oc vnder Guds vrede.

Lige saa formaner hand oc de Corinther / j. Cor. v. Wi haffue it Paaske lam / det er Christus / offret for oss / lige nu som Jøderne icke torde æde til deris Paaske lam nogen opheffuit eller surt brød / det skulde altsammen vere søt oc vden surdey / Saa skulle wi vdrense syndens surdey / oc leffue i renheds oc sandheds søde dey / det er / wi skulle aff hiertet vocte oss fra synd / oc holde oss ved en god samuittighed / ellers kunde wi icke nyde oc bruge dette Paaske lam / wi miste oc falde fra det haab som wi skulde haffue til det euige lijff / oc giffue oss formedelst synden i døden oc Guds vrede.

Oc til de Colosser i det iij. siger hand / Ere i nu opstandne met Christo / da søger det som er offuen til / der som Christus er / sidendis hoss Guds høyre haand. Oc tracter effter det som er offuen til / oc icke effter det som er paa Jorden / Hand siger / wi ere allerede opstandne fra de døde met Christo. Thi Christus tilsiger oss saa / oc wi anamme det met troen / at det er saa visselige sant / at wi formedelst hannem skulle opstaa fra de døde / lige som det vaare allerede skeet / oc det er ocsaa formedelst troen oc effter Christi Ord / allerede skeet / Men det er icke end nu obenbare / wi see oc føle det icke end nu. Der faare efterdi wi effter troen oc ordet / ere allerede opstandne i Christo / da skulle wi som de Mennisker / der ere døde faar Verden / lade fare det timelige / icke henge oss der met vore hierte / men stedze oc altid omgaass met euige / Wi skulle dempe vore legemlige lemmer ned / det er synden oc ond begæring / imodstaa synden oc øffue oss i lydighed imod Gud oc hans Ord / lige som Christus oc for den sag skyld giffuer sin hellig Aand. Men huo som det icke giør / oc følger kiød oc blod / oc giffuer sig i syndens tieniste / hand vil icke vere død met Christo / hand vil leffue met Verden / der faare giffuer hand

Det sprock Coloss. 3.

sig fra liffuit i døden/ fra Guds naade i hans vrede/ Thi døden hører til synden.

Beslutning.

Saa lader oss nu først mercke den trøst/ huorledis wi skulle nyde vor HErris Christi lijff der til/ at hand vil beuare oss/ oc formedelst sin hellig Aand hellige oc regære oss/ oc der nest ocsaa opuecke oss til det euige lijff/ at wi skulle/ som Guds Børn indtage arffue/ oc leffue met Gud oc alle hans Helligen i euighed. Der nest lader oss oc mercke denne formaning/ Ville wi vist beholde opstandelsens haab/ da skulle wi vocte oss fra synd/ oc icke fare fortredelige eller dristelige frem i synden/ Sagen er/ At synden fører døden met sig/ Der faare om wi icke end kunde beuare oss saa vel/ wi giøre vndertiden wret/ saa skulle wi dog icke bliffue varafftige der vdi/ wi skulle haffue anger oc ruelse der faare/ oc tro formedelst Christum syndernis forladelse/ oc lade aff at synde.

Mand skal vnderuise Børn om høytider.

Dette er den lerdom om Christi opstandelsis brug oc nytte/ huilcken wi skulle icke aleniste flitelige mercke/ men ocsaa daglige offue oss der vdi/ oc vnderuise vore tiunde oc Børn ocsaa der i. Det er en gamel seduane/ at mand paa denne høytid/ oc andre høytider/ lader Børn gaa til gode venner/ oc hente krumkager oc kringler. Men huor faare tror du at det er skeet aff de gamle? Vden tuil icke der faare/ at mand skulde aleniste fulde bugen/ Fordi at den største deel haffde mad hiemme/ Men der faare skede det/ at Faddre skulle besynderlige forhøre deris Gudbørn/ paa saadane høytider/ om de kunde bede/ om de vide huad høytid det er paa denne dag/ huad Christus haffuer giort oc vdret/ oc huorledis wi skulle nyde oc bruge det/ paa det de kunde ocsaa bliffue vnderuisde i troen/ Oc efftherdi Børn icke gerne ville lide at mand spør dem at noget/ oc ville løbe bort/ da haffuer mand met kringler oc huedeleffue oc andre gaffuer giort dem smuct veluillige der til/ oc det er en smuck seduane/ huo som det saa bruger/ oc besynderlige saa forhører/ vnderuiser oc lærer sine Gudbørn (huilcke wi haffue loffuit oc suorit den vnderuisning om Christelig lerdom) Fordi at huo som vil opføde it fromt Barn/ hand skal begynde tilige/ oc vnderuise det i

Guds

Guds Ord/ oc tucte det op til Guds fryct/ saa skal der findis lycke oc salighed hoss. Gud giffue at wi kunde vel bruge denne oc anden lerdom/ oc forbedre oss/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som haffuer giffuit din Søn hen for vore synder skyld / oc opuact hannem for vor retferdighed skyld / Wi bede dig / at du vilt skencke oss din hellig Aand/ styre oc regere oss formedelst hannem/ beuare oss i en sand tro / oc vocte oss fra alle synder / oc formedelst din Søn Christum Jesum opuecke oss effter dette lijff / til det euige lijff / Amen.

Den Anden Paaske dag/ Euangelion Luce 24.

OC see/ tho aff dem ginge den samme dag til en By / som vaar trysindstiue agre longt fra Jerusalem/ hans naffn kaldis Emaus/ oc de talede met huer andre om alt dette som vaar skeet. Oc det begaff sig/ der de saa talede/ oc bespurde sig met huer andre / da kom JEsus til dem / oc vandrede met dem / men deris øyen huldis til / at de kiende hannem icke. Da sagde hand til dem / huad er det for snack/ som i handle mellem eder paa veyen/ oc ere bedrøffuede? Da suarede en / hed Cleophas/ oc sagde til hannem/

nem/ Est du alene iblant de fremmede i Jerusalem/ som icke veed/ huad der i disse dage er skeet vdi: Oc hand sagde til dem/ Huad er det?

Da sagde de til hannem/ det om Jesu aff Nazareth/ huilcken der vaar en Prophete/ mectig i gerninger oc ord/ faar Gud oc alle Folck/ huorledis vore ypperste Prester oc Øffuerste antuordede hannem hen til dødzens fordømelse/ oc Kaarssfeste hannem. Oc wi haabede/ at hand skulde forløse Israel/ Oc offuer alt dette/ er i dag den tredie dag/ at dette skede. Der haffue oc nogle forferdet oss aff voris Quinder/ de vaare

aarle hoff graffuen/funde icke hans Legeme/ komme
oc sige/ At de haffue seet en Engle syn/ huilcke der sige/
at hand leffuer/ Oc nogle aff oss ginge bort til graff-
uen/ oc befunde det saa / som Quinderne sagde / men
hannem funde de icke.

Oc hand sagde til dem/ O i daarer oc seenhier-
tede til at tro alt det / som Propheterne haffue sagd/
Skulde Christus icke lide saadant/ oc indgaa til sin
herlighed? Oc hand begynte fra Mose oc alle Prophe-
ter/ oc lagde dem alle scriffter vd / som vaare sagde om
hannem. Oc de komme nær til Byen/der de ginge til/
oc hand loed/ som hand vilde gaa lenger / Oc de nødde
hannem til/ oc sagde/ Bliff hoss oss / thi det stunder til
afften/oc dagen er forløben. Oc hand gick ind at bliff-
ue hoss dem.

Oc det skede/der hand sad met dem til bordz/tog
hand brødet / oc brød det/oc gaff dem det. Da bleffue
deris øyen obnede/ oc de kiende hannem. Oc hand for-
suant faar dem. Oc de sagde til huer andre : Brende
icke vort hierte i oss/ der hand talede met oss paa veyen/
i det hand oplod oss scrifften? Oc de stode op / i den
samme stund/ vende til Jerusalem igen/ oc funde de
Elffue forsamlede/oc dem som vaare hoss dem/ huilcke
der sagde/ HErren er sandelige opstanden/oc obenba-
ret Simoni. Oc de fortalde dem / huad som der vaar
skeet paa veyen / oc huorledis hand bleff kient aff dem/
i det/at hand Brød brødet.

Huor faare Christus obenbare-de sig.

DEnne Historie begaff sig paa den hellige Paaske dag at afften / effter at vor HErre Christus haffde først obenbaret sig faar Magdalena / der effter faar de andre Quinder / oc paa det siste ocsaa faar den Apostel Petro / at hand vaar opstanden oc icke lenger død. Oc disse obenbarelser tiene altsammen der til / at denne Artickel kand bliffue fast oc wtuilactig hoss oss / at Christus opstod fra de døde / i det legeme som hand haffde tilforn paa iorden / met kiød / been / blod / oc huad it andet Menniskis legeme haffuer / wden at det er icke nu mere it dødeligt kiød / eller it dødeligt legeme / men saadant it legeme som skal bliffue til euig tid / oc aldri foruendis / Men huor til saadant tien oss / oc huorledis wi skulle det bruge / oc huor til det er oss nytteligt / hørde eders kierlighed i gaar / Som er / at wi skulle trøste oss paa vor Herris Christi vegne / at hand først vil giffue oss den hellig Aand / oc holde oss i sin naade / oc vocte oss fra ont / oc der nest / naar wi skulle skillis fra dette lijff / da vil hand ocsaa opuecke oss aff døden til det euige lijff / at wi skulle vere der som hand er. Fordi at lige som vor kiere HErre Christus icke bleff Menniske oc taalde pine for sin egen skyld / at hand haffde det behoff for sig selff / det skede for vor skyld / Saa skal ocsaa hans opstandelse tiene oss / at wi skulle komme fra døden til liffuit / oc bliffue formedelst hannem til euig tid salige.

Dette hørde eders kierlighed i gaar / men i dette Euangelio ere nogle andre stycke / som ere vel verde at mercke hoss denne hoffuit punct om opstandelsen / oc ere offuermaade nyttelige oc gode / til vort leffnets forbedring / oc sand vnderuisning.

Først formelder Euangelisten / huorledis disse tho Disciple / som gaa met huer andre til Emaus / tale paa veyen om vor HErre Christo / huad der er skeet met hannem / oc huorledis Quinderne komme / oc giorde it rycte / at hand er Opstanden fra de døde / at de haffue seet hannem / oc talet met hannem / etc. Oc lige som de bespørie sig met huer andre der om / kom vor HErre Christus til dem / som en der vandrer hen i marcken / men hand gaff sig icke strax til kiende / oc hand talede lenge met dem / huorledis Christus

ſkulde lide/ oc komme ſaa til ſin herlighed / oc at ſaadant er rettelige tilkiende giffuit i Propheterne / der effter drog hand ind met dem/ oc gaff ſig til kiende i det hand brød brødet / oc forſuant ſtrax faar dem. Dette er Hiſtorien i ſig ſelff.

Her mue wi første betencke/ huor faare vor HErre Chriſtus obenbarer ſig ret ſaa lige faar diſſe tho / ſom icke vaare Apoſtle / oc kommer der effter førſt til Apoſtlene / Efftervdi hand ſkulde dog mere tenckt paa Apoſtlene / ſom de der ſkulde haffue it beſynderligt embede oc befalning i Kircken. Men vor HErre Chriſtus giffuer ſig her til kiende / effter ſom hans art oc ſind er / at hand icke ſeer til Perſonerne/ men ekon aleniſte til hiertet. Diſſe tho Diſciple/ haffde gode fromme enfoldige ſimpel hierte / oc ſom de nu paa deris handels vegne gaa offuer land met huer andre / bruge de icke vnyttelig forargelig ſnack / ſom dog almindelige ſkeer / men de tale om deris HErre Chriſto/ oc der om/ at hand ſkulde vere opſtanden fra de døde/ Men de ere ſkrøbelige/ kunde det icke tro / Der faare er vor HErre Chriſtus ſtrax hoſſ dem/ oc hielper dem aff den vantro/ førſt formedelſt en lang deylig Predicken/ oc der effter formedelſt den obenbaring / at hand giffuer ſig til kiende / Thi dette er hans embede/ oc mand ſeer / at hand haffuer beſynderlig lyſt oc glede der aff / huor ſom mand omgaaſſ met hans Ord / der vil hand vere met oc hoſſ/ ſom hand ſiger/ Huor ſom tho eller tre ere forſamlede i mit Naffn/ der vil ieg vere mit iblant dem.

Chriſtus vil vere der ſom mand handler om hans Ord.

Der faare formaner den hellige Paulus ſine Coloſſer / Lader ordet bo rigelige iblant eder / Oc i det iiij. Cap. Eders tale ſkal altid vere venlig oc offuer ſtrød met ſalt. Salt er den beſte vrt/ huor ſom det icke er paa mad/ da haffuer hand ingen ſmag/ Lige ſaa er oc Guds Ord det rette ſalt/ der de Chriſtne ſkulle giøre deris tale/ ſom en mad/ ſmagende met/ Thi at huor ſom Guds Ord er/ der bliffuer altid den rette gode ſmag/ oc der følger altid forbedring/ Men huor ſom Guds Ord icke føris ind met/ der kand talen vel vere venlig/ men hun fører ingen forbedring met ſig / oc det er altid befrychtende/ at forargelſe ſkal ſledſke ind met/ lige ſom met den mad der

icke

icke smager ilde / oc er dog skadelig / Der skal mand vocte sig faare/ oc icke forglemme salt/ Thi wi haffue der tuende fordele/ Først kand mand vente der forbedring / at wi formedelst Guds Ord kunde bliffue vnderuisde/ trøstede / formanede oc styrckede / Der nest er det vist/ at Dieffuelen haffuer icke der rum / huor som mand omgaaß met Guds Ord/ Oc alligeuel at hand icke end lader aff at friste/ saa beuarer dog Guds Ord oß/ at hand icke kand giøre oß skade / oc ey heller fristelsen faa fremgong/ Der faare neffner den hellige Paulus det met it besynderligt naffn / Aandens suerd / der wi kunde beskerme oc opholde oß imod Dieffuelen met.

Dieffuelen er hoß wnyttelig snack.

Men der imod/ huor som Guds Ord er icke / oc Folck omgaaß met løßactig snack / der kaldis det / som Paulus indfører det sprock aff en Gredsk Poete/ at slem snack forderffuer ocsaa gode seder/ oc der følger fremdelis/ effterdi Guds Ord finder der icke rum/ at Dieffuelen haffuer rum / at saa sin klinte / oc komme allehonde forargelse aff sted / Der faare lignis en forargelige snack rettelige ved en kibbet / forgifftig piel / som icke aleniste lemmelester oc giør saar/ men ocsaa giør it wlægeligt saar. Der faare formaner Paulus met synderlig aluerlighed / Ephes. iiij. Lader ingen slem snack gaa aff eders mund. Hand kalder en slem snack / lige som mand kalder it raadet træ/ der ingen fruct voxer paa/ At slem snack er icke saa andet/ end wnyttelig løßactig snack/ der icke aleniste ingen fruct kommer aff/ men ocsaa forargelse voxer aff/ Hoß saadan snack vil den hellig Aand icke vere / men som Paulus siger / Hand bliffuer bedrøffuit der aff/ hãd seer surt der til/ hører det icke gerne/ oc vil icke bliffue der hoß. Da kommer den onde aand i den hellig Aands sted/ hand forglemmer icke sin skantze / hand tager flitelige vare paa/ huad hand haffuer at giøre / huorledis hand kand saa ond sæd / oc giøre vore hierte dristige til at synde/ trygge oc løffactige.

Der skulde mand vere fortenct vdi / oc vocte sig fra løßactig forargelig snack/ som Dieffuelen er vden tuil hoß / oc haffuer rum til at vdrette huad som hand vil. Men der bemercke wi/ at Verden/ diß ver/ huercken vil lade lære eller vnderuise sig / Der som wi i alle

ting/

ting / huad wi giøre / met ord oc met gerninger / skulde giøre det altsammen i vor HErris Jesu Naffn / som Paulus lærer. Col. iij. oc formedelst hannem tacke Gud oc Faderen / der bliffuer icke aleniste Jesu Naffn borte / mand tacker icke aleniste Gud icke / men Dieffuelens naffn er fremmerst / oc Gud lastis paa det skendeligste formedelst grumme eder oc bander. Vor kiere HErris Christi pine / saar / Kaarss / død / der hand leed for vor skyld / at wi skulde bliffue behulpne der met / de hellige Sacramente / som ere beskickede til vore synders forladelse / misbruger mand / oc ynsker vndertiden aff vrede / vndertiden aff en farlig skendelig seduane Folck / at de skulle faa skade oc forderffuis der aff / Fordi at naar som du bander / at Guds saar eller død skal skende denne eller den / da ynsker du / at hand skal icke nyde Christi pine oc død / oc bliffue i euig fordømelse / Huorledis skicker nu dette sig met den befalning om Christelig kierlighed ? Huorledis kommer det offuer it met Guds vilie oc barmhiertighed / som vil / at huer mand skal bliffue behulpen ? Haffuer du oc icke aarsage nock / at du maa befrycte / at din ynske skal falde paa dig selff / naar som du saa vtilbørlige ynsker andre noget ont ? Thi det er vist / at du est ingen Christen / oc Dieffuelen sider i dit hierte oc paa din tunge / ellers skulde du icke saa bande / men loffue Gud / oc lade dig høre anderleds.

Gud sedvane at sue-rie oc bande.

Saa bliffuer icke aleniste saltet borte aff vor tale / der tilforn er talet om / men mand blander der idel skadelig siele forgifftelse iblant met / der følger da den gruselige forderffuelse / at Børn oc tiunde i husit oc saa lære oc bruge saadant / oc det er vmuligt / at der kand vere nogen lycke eller velsignelse i saadane huss. Dieffuelen / som sider paa deris tunge / oc skal vd met det første ord / met hundrede oc tusinde skock / hand haffuer sin sted oc rum / Der taar ingen vente eller haabe den hellig Aand / eller Guds velsignelse.

Nu er det io sant / at det er ekon en skendelig seduane hoss den største deel / oc du kunde lige saa vel / der som du ekon selff vilde / venne dig til / at / der som du neffner Dieffuelen / Pestilentze / den faldende sot / eller bander met andet / der kunde du sige / Gud vere met

oss/ Gud beuare dig/ Gud fri dig fra al wlycke/ etc. Men her vil ingen vere flitig / eller holde sig fra saadan ont/ farlig/ skendelig oc fordømt seduane / Der faare giør saadan forsømelse synden end større oc suarere. Fordi at haffuer du brøst paa dit maal aff din tunge / eller nogen sted paa legemet / at den ene axel er høyre end den anden / eller den ene fod for staaket / eller andet saadant / da kant du bruge besynderlig flid/ at mand icke skal saa aldelis s..nbarlige see oc mercke det/ der som det dog ekon er en liden vanskabelse / oc en legemlig brøst/ huilcken der ingen kand legge dig vd til det verste/ efterdi det er kommet dig paa/ wden din skyld/ oc vndertiden at du est født der met/ Huor faare giør du det oc icke her / der som Guds ære først vdkreffuer det/ oc der nest din siels salighed/ oc paa det siste andre Folckis forbedring? Det er dog icke en ting met denne seduane/ som met noget der du est født met/ oc kant icke foruende det anderleds/ Lige som du lerde det aff andre/ der forargede dig der met/ saa kant du/ naar som du vilt/ lære det til bage igen / oc forglemme det.

Mand skal afflegge ond seduane.

Jeg kiende selff en rijger Mand / hand haffde i sin vngdom/ oc lært blant sine staaldbrødre/ at/ strax hand loed munden op/ da skulde der død / saar / pocker/ skock / oc tusinde Dieffle vd / Men hand loed Guds Ord gaa sig til hierte / oc merckte/ at det vaar icke aleniste imod kierlighed oc forargeligt/ men ocsaa imod Guds ære/ oc at Gud bleff bespottet der met/ oc at der vilde følge euig straff effter/ Der faare loffuede hand ved sig selff i sit hierte/ at saa offte som hand der effter bandede en bande/ da vilde hand saa offte legge en gyldene i almisse Kisten. Dette løffte holt hand strengelige / oc før hand kom til hundrede gyldene / haffde hand saa vant sig aff / at mand hørde der effter icke en bande aff hannem. Saa kunde du ocsaa forlade denne onde skadelige seduane / oc venne dig til det som bedre er / der som du ekon selff vilde. Oc efferdi du icke vilt/ oc du leffuer dag fra dag hen i forargelse wden al forbedring / huad er der da andet at vente/ end at Gud skal straffe saadan synd/ heffne sit Naffns ære paa dig/ oc lægge dig al timelig oc euig wlycke paa.

Huorledis mand skal venne sig aff at bande.

Dette siger ieg nu aleniste om at bande oc suerie/ huilcket der

er saa

er saa almindeligt hoss vnge oc gamle/hoss Mend oc Quinder/hoss Herrer oc Tienere/ at mig tuil der intet paa/ at der kommer io offte for denne synd skyld aleniste/ dyr tid/ Pestilentze/ oc anden almindelig straff. Thi det er wmuligt/ at Gud kand lenge omdrage/ at mand misbruger/ vanærer eller laster hans Naffn. Nu haffue wi oc tilforn begynt at handle om løssactig snack/ aff huilcken saadan forderffuelig seduane at suerie oc bande haffuer sin begyndelse/ Men der imod skulle wi flitelige mercke denne dagis Exempel/ der som disse tho fromme Discipele tale om vor HErre Christo/oc haffue en hiertelig metlidelse met hannem/ der er Christus strax hoss dem/ hand vnderuiser oc lærer dem/ hielper dem aff deris vantro/ oc obenbarer sig faar dem. Saa skal der altid vere it vist haab/ huor som mand omgaass met Guds Ord/ at vor kiere HErre Christus vil vere der hoss met sin hellig Aand. Der som der imod/ huor Guds Ord icke haffuer rum/ oc enten skendzel oc bander/ eller wnyttig snack er/ Dieffuelen haffuer sin fri obne indgang oc verelse/ oc der/ effter sin art/ kommer allehonde wlycke aff sted.

Dette er en enfoldig huss lerdom/ men drabelige nyttelig/ for den skendelige onde seduane skyld/ som nu er iblant vnge oc gamle. Der faare giørs det vel behoff/at alle fromme Saagneherrer/oc besynderlige paa bygden/offte formane Folcket/ huad forargelse/ skade oc fare/ saadan ond seduane at bande/ fører met sig/ at mand dog kunde drage nogle der fra/ Oc effterdi den største part/ ekon aff en ond seduane/oc at de høre det saa aff andre/ lære at skende oc bande/da er der got haab til/naar mand giffuer dem aluerlige til kiende/ Huorledis det er aldelis imod Guds ære/ oc imod Christelig kierlighed/ oc at aarsage giffuis der met til timelig oc euig straff/ at nogle skulle bedre sig/ oc betencke deris siels salighed oc timelig velfart/oc aluerlige forlade denne forderffuelige seduane/ oc lægge vind paa/ at loffue oc tacke Gud i den sted som de bande/ oc gerne tale om Guds ord/huilcket der aldri skeer wden fruct/oc fører den hellig Aand til oss/oc forjager oc bortdriffuer den onde Fiende.

I. Folck skal offte formanis at vocte sig fra banden.

II. Trøst at Gud er syndere naadig.

Men hoss denne husslerdom er en anden oc høyre / huilcken der hører besynderlige til vor kiere HErris Christi opstandelse. Huad vor kiere HErre Christus haffde for Disciple i Cleophas oc hans staaldbroder kunde wi lettelige forstaa aff disse ord / at hand kalder dem daarer oc seenhiertede til at tro alt det som Propheterne haffue sagd. Det er en ringe priss / at hand kalder dem daarer / Men dette er oc en suar synd / at hand siger / at de ville icke til met hiertet / oc tro Propheterne / effterdi de dog effter deris eget vidnisbyrd / haffue hørt aff Quinderne / at Christus er Opstanden / oc de vide huad Engelen aff Himmelen sogde hoss graffuen / Men lige som de trode Propheterne / saa trode de ocsaa Quinderne oc Engelen / oc det synis paa det neste / som de ekon aff redzel droge bort fra Jerusalem / at de befryctede it indfald aff Jøderne / effterdi det røcte vilde bliffue obenbare / at Christus vaar Opstanden. Thi de viste vel / at de skulde bliffue dem it vbehageligt forferdeligt budskaff / Men det maa vere i denne maade saa / eller icke / saa er dog dette vist / at Christus er aldelis død i deris hierte / det er dem aldelis en vtrolig ting / at Jesus / Marie Søn / som tre dage tilforn døde paa Kaarssit / skulde vere Opstanden fra de døde. Huo nu som dette icke vil tro / sig mig / huad hielper da al den anden tro hannem? Huorledis vil hand haabe eller tro forløssning fra synden oc døden? In summa / disse tho Disciple / alligeuel de end haffue gode / enfoldige / fromme hierte / saa er der dog ingen tro. Gerne vilde de see at det vaare i sandhed saa / at Christus vaar opstanden / Men de kunde det icke tro. Men huad saadant er for en synd / oc huad iemmer hun fører met sig / maat du læse vdi første Epistel til de Corinther i det xv. der som saa staar / Der som Christus icke er Opstanden / da er vor Predicken forgeffuis / Da er eders tro forgeffuis oc forfengelig / i ere end nu i eders synder / oc de som ere soffnede / ere fortabte / Oc wi som i dette liff haabe aleniste paa Christum / ere de ælendigste iblant alle Mennisker / etc.

De tho Disciplers vantro.

J denne synd / aff saa stor en vantro / ere disse tho bestedde / Huad giør nu Christus der til? Huorledis skicker hand sig imod

dem?

dem ? Ordene ere noget ſaa hen ſkarpe oc haarde. Men ſee oc/ huad for it ſtycke der følger effter ? Vor kiere HErre Chriſtus lader icke denne vantro forhindre ſig. Hand ſeer thu ſtycke hoſſ dem/ ſom ere hannem behagelige/ Det første / at de end nu holde denne Fundament faſt oc viſt / at de aff hiertet elſke vor HErre Jeſum/ ſom deris ord nock giffue til kiende/ hand vaar/ ſige de/ en Prophete/mectig i gerninger oc ord/ faar Gud oc alle Folck. Item wi haabede at hand ſkulde forløſe Iſrael. Men det er i dag den tredie dag/ at ſaadant ſkede / ꝛc. Diſſe ord giffue til kiende / at det haffde veret dem en ſtor glede/at hand haffde veret opſtanden/ Men de kunde det icke tro/ De vilde gerne at hand ſkulde leffue/ de vilde oc gerne haffue hannem hoſſ dem igen/ De ere icke ſom Jøderne/ der vaare hans fiender aff hiertet/oc haffde en beſynderlig fryd aff hans død. Dette er det ene. Det andet er / at alligeuel de icke end tro / ſaa lade de ſig dog lære oc vnderuiſe/oc ſtaa icke ordet imod.

Tho dyger hoſſ de vantro Diſciple.

Huor ſom diſſe thu ſtycke / alligeuel at der end er vantro oc andre ſynder / ſaa er der dog ingen nød paa ferde / mand kand offueruinde hierte met ordet. Lige ſom der er got haab til / at det ſkal bliffue bedre met it ſiugt Menniſke / der er lydigt / følger Lægens raad / foracter dem icke / Men vil hand icke vere lydig / oc hand vil driſtelige æde oc dricke/ det ſom hannem er ſkadeligt/ da bliffuer der liden forhaabelſe til/ at det ſkal vorde bedre/ Saa er det oc her / diſſe tho Diſciple ſtaa i en ſtor vantro/ men de ere icke vor HErris Chriſti fiender/ oc de lade ſig vnderuiſe / Deris hierte brender der Chriſtus taler/ ſaa gerne høre de det. Der faare er vor HErre Chriſtus ocſaa gerne hoſſ dem/ hand lader den ſtund Apoſtlene ſide i Jeruſalem oc ſørge/ hannem ligger mere mact paa diſſe / at hand førſt formedelſt ſin Predicken/oc der neſt formedelſt ſkinbarlig obenbaring/ kand hielpe dem aff deris vantro / oc føre dem paa den rette vey igen/lige ſom it vildfarende Faar.

Dette ſkalt du lære oc trøſte dig ocſaa der met/ Thi det vil aldri feyle / at naar du randſager oc forſøger dit eget hierte / da finder du offuermaade ſtor brøſt paa troen/ oc paa den viſſe tillid til Guds

Wi ere ocſaa ſkrøbelige i troen.

barmhiertighed formedelst Christum. Der faare er det wmulige andet/ end du skalt frycte for din synd / oc bliffue mistrøstig der offuer. Thi baade vort hierte/ oc der til met Sathan ville beslutte aff saadan skrøbelig tro eller vantro/ at wi ere icke ret Christne/ at Guds Aand er icke i oss/ at det er ekon it vduortis skin/ etc. Det bliffuer oc icke giort met disse tancker / men der følger paa det siste hiertelig bekumrelse/ oc paa det neste aldelis fortuilelse. Der til tien nu dette Exempel/ See til disse Disciple / troen er icke aleniste ringe oc skrøbelig / men ganske oc aldelis vdsluct / at de paa deris egne vegne vel mue gaa ieffne hoss dig / oc du kant bliffue hoss dem / Oc lige saa venlige som vor kiere HErre Christus skicker sig imod dem / saa skalt du oc tro at hand vil skicke sig imod dig/ holt dig ekon til hans Ord/ oc ver icke vantro / lad vnderuise dig huad du icke vedst / oc lære dig huad som du icke kant/ da skalt du smuct befindt det saa.

Huorledis wi skulle trøste oss.

Fordi at wi skulle icke holde vor kiere Fader i Himmelen for saadan en Gud/ der haffuer idel leffuende helligen paa Jorden/ oc icke vil vere taalmodig met de skrøbelige. Hand er en mectig oc rijger Husfader / som haffuer en stor husholdning / Der faare haffuer hand icke aleniste voxne/ stercke/ store Folck/ hand haffuer oc smaa/ skrøbelige/ wuoxne børn/ som icke aleniste intet kunde arbeyde/ oc fortiene deris brød / deris Fader skal end offuer den anden wmage oc varetect/ arbeyde for dem / oc føde dem / Saadan en husholdning er den Christelige Kircke her nedre paa Jorden / der ere oc skrøbelige / vanmectige oc wformuendis Børn vdi / huilcke mand skal stedze løffte oc lette/ stryge oc to/ indtil de ocsaa bliffue fulduoxne oc sterck. Iblandt disse samme skalt du ocsaa regne dig / oc tuil icke/ Gud vil haffue taalmodighed met dig/ indtil du ocsaa bliffuer sterck oc fulduoxen.

Gud vil haffue taalmodighed met de skrøbelige.

Du skalt ocsaa holde dig flitelige til Guds Ord / høre det vindskibelige / oc bede Gud om sin hellig Aand / saa skalt du voxe oc forfremmis dag fra dag / oc bliffue en retsindig Christen / som Christus trøster / der hand siger / Huer som haffuer hannem skal giff-

Huorledis wi skulle skicke oss/ naar wi ville voxe i troen.

giffuis mere / Oc huo som icke haffuer / hannem skal oc det tagis fra/der hand haffuer. Thi det vil icke skicke sig / efftersdi du befinder dig at vere saa skrøbelig i troen / at du skalt holde dig fra ordet oc Sacramente. Du skalt høre ordet / bruge det hellige Sacramente/ bliffue stedze varafftig i din Bøn / oc vocte dig fra synd/saa skal Gud lade see sig met sin naade/ som du her seer paa de tho Disciple/ Fordi at som eders kierlighed hørde i gaar/Christus opstod der faare fra de døde / at hand vil giffue oss den hellig Aand / giøre oss hellige oc retferdige / paa det wi met hannem skulle leffue til euig tid. Denne er den anden lerdom.

Den tredie lerdom skulle wi oc vel mercke / Christus kunde strax obenbaret sig faar de tho Disciple/at de kunde lært at kiende oc tro paa hannem. Men hand vil det icke giøre/Hand tager tilforn scrifften faar sig/lærer/ huorledis Moses oc Propheterne Propheterede om hans død oc opstandelse / Der indførde hand wden tuil met oc vdlagde det sprock om Quindernis Sæd oc Hugormen. Item / huorledis alle Offer i Louen vaar en betegnelse til hans død oc Offer paa Kaarssit/ etc. Item / om den kaaber orm i Ørcken / oc huad andre lignelser oc vidnisbyrde der ere i det gantske gamle Testamente/i Mose oc Propheterne/Dette altsammen Predickede vor HErre Christus først faar dem/ oc der nest/ der de vaare faste oc stadige i troen/obenbarede hand sig da aller først oc loed sig til syne. Dette kand oc i saa maade vere oss nytteligt oc got/at wi skulle besynderlige lære at see til ordet/oc icke til obenbarelser eller iertegen/huilcke wi skulle icke anamme / oc tro før at vere rette oc sande/ end de komme offuer it met ordet/ Ere de oc imod ordet/da skulle wi bliffue hoss ordet / oc lade iertegen fare / fordi at de ere da falske oc suigefulde. Haffde wi dette giort / da haffde spøgelse oc pillegrims reyser/huilcke mand rosede at der skulde vere besynderlige iertegen hoss/ icke besuiget oc forført oss saa skendelige. Dette er nock om denne dagis Euangelio. Den almectige Gud giffue sin naade/at wi kunde bedre oss der aff/ vocte oss fra slem snack/ fra bander oc skendzel/

III. Den tredie lerdom.

 for-

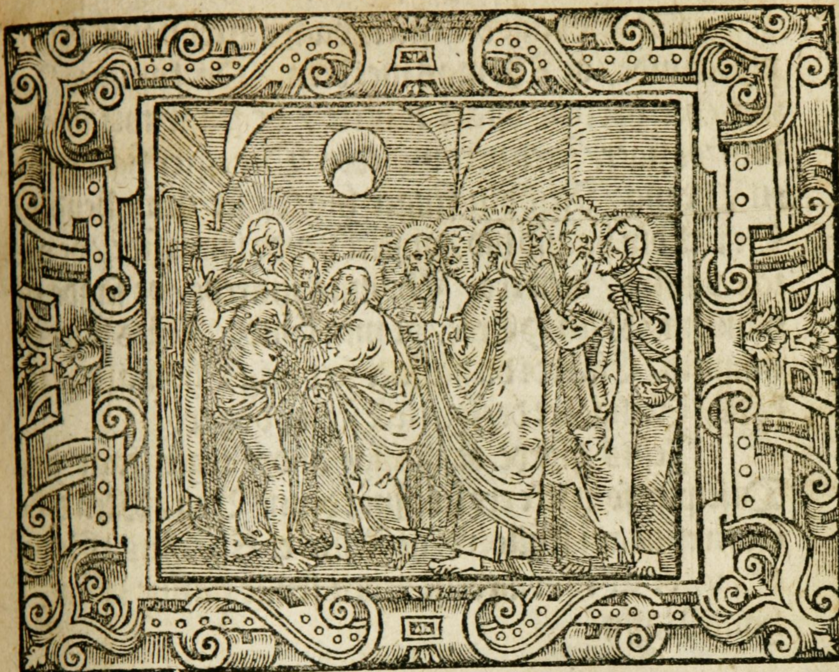
forfremmis oc voxe i troen dag fra dag / oc holde oss io flitelige til Guds Ord / oc bruge det stedze / Amen.

En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader / du som obenbarede din Søn Christum Jesum faar de tho Disciple i Emaus / wi bede dig / at du oc saa vilt formedelst dit Ord oc din hellig Aand / opliusse vore hierte / at wi kunde bliffue stercke oc stadige i troen / holde oss trolige til dit Ord / gerne tale der om / oc flitelige omgaass der met / Paa det / at skulle wi end effter Christi Exempel / lide allehonde her paa Jorden / wi dog formedelst dit Ord kunde haffue oc beholde den rette trøst / indtil wi formedelst din Søn bliffue / effter dette lijff / opuacte til det euige lijff / Amen.

Den Første Søndag effter Paaske / Euangelion Johannis i det 20.

OC den samme Sabbath at afften / der Disciplene vaare forsamlede / oc dørrene tilucte / aff fryct for Jøderne / kom Jesus / oc traadde mit ind / oc siger til dem / Fred vere met eder. Oc som hand det sagde / viste hand dem sine hender / oc sin side. Da bleffue Disciplene glade / at de saae HErren. Da sagde Jesus atter til dem / Fred vere met eder / Lige som Faderen vdsende mig / saa sender ieg eder. Oc der hand

hand det sagde / blesde hand paa dem / oc siger til dem / Anammer den hellig Aand / huilcke i forlade synderne / dem ere de forladne / oc huilcke i beholde dem / dem ere de behuldne.

Oc Thomas en aff de tolff / som kaldis Tuilling / vaar icke hoss dem / der Jesus kom. Da sagde de andre Disciple til hannem / Wi haffue seet HErren. Da sagde hand til dem / Wden saa er / at ieg seer nafflegaffuene i hans hender / oc stinger min finger i nafflegaffuene / oc stinger min haand i hans side / da vil ieg det icke tro.

Oc otte dage der effter/vaare atter hans Disciple der inde/oc Thomas met dem. Da kommer Jesus/der dørrene vaare tillucte/oc staar mit iblant dem/oc siger/Fred vere met eder. Der effter siger hand til Thoma/Reck din finger hid/oc see mine hender/Oc reck din haand hid/oc stick hende i min side/oc ver icke vantro/men tro. Thomas suarede/oc sagde til hannem/Min HErre/oc min Gud. Jesus siger til hannem/Efterdi du haffuer seet mig Thoma/da trode du/Salige ere de/som icke see/oc dog tro.

Jesus giorde oc mange andre tegen faar sine Disciple/som icke ere screffne i denne Bog/Men disse ere screffne at i skulle tro/at Jesus er Christus/Guds Søn/oc at i formedelst troen skulle haffue liffuit/i hans Naffn.

DEnne obenbarelse skede Paaske dag silde om afftenen/effter at de tho Disciple vaar komne fra Emaus igen til Jerusalem/oc haffde sagd de thi Apostle (fordi at Thomas vaar der icke hoss) huad dem vaar vederfaret paa veyen/oc huorledis de haffde kient HErren i det hand brød brødet/oc seet hannem: Den stund de end nu saa tale om denne handel/da kommer vor kiere HErre Christus/alligeuel at alle dørre vaare tillucte/ynsker dem fred/oc vil ret lige vdrette/met disse thi/oc de andre/som vaare hoss dem/det samme/som hand haffde vdret hoss de tho paa veyen til Emaus/oc hielpe dem aff deris vantro/at de fremdelis icke skulle meretuile/men tro fast/at hand er visselige opstanden. Der faare er ocsaa denne Historie it vidnisbyrd om Christi opstandelse/oc giffuer dog besynderlige til kiende/opstandelsens rette fruct/huor til wi skulle bruge hende/oc huorledis hun skal vere oss nyttelig.

Naar denne obenbarelse skede.

Disciplene vaare/som Euangelisten siger/mistrøstige oc forferdede/ Thi at de befryctede sig for Jøderne/ effterdi det røcte om Christi opstandelse gick stedze io lenger io stercfere/ Fordi de viste vel/ at de haffde beseglet graffuen/ oc ladet beuare hende met de Rømerske Drabantere/ at dette røcte skulde icke komme op oc faa fremgong. Der faare hulde de sig stille/ tilluctte deris herbere vel/ der som de vaare inde/ oc lode sig icke meget see iblant Folck/ Der faare siger vor HErre Christus strax hand obenbarede sig faar dem/ Fred vere met eder/ Som hand vilde sige/ Ah frycter icke/ effterdi ieg leffuer/ da skal det icke haffue nød met eder/ Verden maa giøre oc bruge huad som hun vil/ saa er ieg dog en HErre offuer alting. Der faare giffuer eckon eders hierte til rolighed/ frycter eder icke/ i skulle vel bliffue ved mact/ Jeg er sterck nock/ at ieg kand beskerme eder imod Verden/ ia ocsaa imod Dieffuelen oc døden/ etc. Christus trøster sine Disciple.

Som vor HErre Christus nu trøster her sine Disciple/ oc befaler dem at de skulle vere til freds/ oc wden fryct/ Lige saa skulle wi oc vide/ at siden Christus opstod fra de døde/ da kand hand icke tale anderleds met oss/ hand kand icke Predicke anderleds faar oss/ end at wi skulle vere frimodige/ trøste oss i hannem/ oc huercken fryctе Verden eller Dieffuelen eller døden. Fordi at ere end wi syndere/ oc Sathan haffuer mact offuer oss for syndens skyld/ Saa er det dog vist/ at Christus betalede for vore synder paa Kaarssit/ oc alligeuel at wi ere Sathan meget for skrøbelige/ oc hand er offuermaade mectigere end wi/ saa er dog Christus stercfere end hand er/ hand offueruant oc fangede hannem/ hand tog hans harrensk fra hannem/ det er/ hand haffuer sønderknusit hans mact/ at hand icke kand vdrette huad som hand vil. Lige saa/ alligeuel at døden er stercfere end wi/ wi kunde icke opholde eller beskerme oss selff/ saa er dog vor kiere HErre Christus en HErre offuer døden/ som loed dræbe sig aff døden paa Kaarssit/ men opuacte sig igen fra de døde/ formedelst sin egen krafft oc mact/ som hand siger/ Jeg haffuer mact at forlade mit lijff/ oc at tage det igen/ oc ieg haffuer dette bud aff min Fader/ Johan. x. Vor HErris Christi opstandelse fører oss fred.

Effterdi

Wi skulle trøste oss i vor HErre Christo.

Effterdi det er da nu saa/ At Christus betalede for vore synder / hand er en HErre offuer Dieffuelen oc døden / oc wi ere hans vnderdane/ wi høre til hans Rijge/ hand er vor HErre oc Kong/ wi ere hans lemmer/ huem ville wi da frycte oss faare? Huo kand giøre oss skade? Huo kand / som Paulus siger / forklage eller fordømme oss? Christus Jesus Guds Søn/ døde for oss/ Ja hand opstod / oc sider hoss Guds høyre haand / hand vil oc kand vel beskerme oss/ imod allehonde wlycke. Der faare skal dette ord stedze skielde i vore øern/ oc side i vort hierte/ huilcket hand siger effter sin opstandelse/ Fred vere met eder. Ah Gud det er it stort ord oc en drabelig trøst/ der som du ekon vilt lade dine øyen op / oc see / huo der dog saa taler/ At det er Guds Søn/ huilcken Faderen haffuer giffuit alting i sine hender/ al mact som er i Himmelen oc paa Jorden/ Matthei i det siste/ Hand ynsker fred / Hand vil icke aleniste icke vere vred paa oss/ hand vil icke aleniste icke komme vore synder ihu / som hand dog vel kunde giøre / oc haffde besynderlig aarsaage til imod sine Disciple / som saa suarlige haffde forarget sig paa hans død / oc ladet troen altsammen falde / Men hand vil vende sit lijff / sin almectige oc euige mact der hen / at wi skulle bliffue fri fra synden/ Dieffuelen oc døden / oc hand biuder oc befaler / at wi skulle paa hans vegne vere letsindige/ vden sorge oc glade / fordi at hand opstod fra de døde/ oc leffuer.

Vantro forhindrer oss paa denne trøst.

Dette er dog io it gledeligt trøsterigt ord / men den skendige vantro vil icke lade det ind i hiertet / oss tyckis stedze / at Apostlene haffde en fordel faar oss / for deris fromhed oc verdighed skyld. Oc at wi ere arme skrøbelige syndere / som fordi huercken kunde eller taare tage oss dette ord oc trøst til / som Apostlene / huilcke Christus sagde det personlige til/ Fred vere met eder/ det er/ Frycter eder intet/ Jeg vil redde/ beskerme/ oc giøre eder salige.

Men vor HErre Christus affuerier denne fristelse offuermaade smuct/ oc giffuer saadan en trøst/ at wi icke haffue aarsage/ at tuile paa vore vegne/ om wi oc ere iblant den hob/ som skal trøste sig i Christi opstandelse / oc vere delactig der vdi / eller at tencke / at

Apostlene haffue i denne maade nogen fordel faar oss. Fordi at som Euangelisten giffuer til kiende / da siger hand end en gong / Fred vere met eder / oc setter der til / Lige som min Fader vdsende mig / saa sender ieg eder / Oc der hand det taler / blæst hand paa dem / oc siger: Anammer den hellig Aand / huilcke i forlade synderne / dem ere de forladne / oc huilcke i igenholde dem / dem ere de igenhuldne.

At hand siger / hand vil vdsende dem / der met befaler hand Apostlene it besynderligt embede / Oc hand siger der effter / huilcke i forlader eller beholde synderne / dem skulle de vere forladne eller igenhuldne / i disse ord giffuer hand til kiende / huad det er for it embede / Som er / at det skal i alle maade oc aldelis beskickis der til oc gaa der vd paa / at andre Folck skal ske tieniste der met / som skulle nyde oc bruge saadan tieniste / Lige som vor HErre Christus oc giffuer dem her den hellig Aand til dette embede oc tieniste. Huor faare giør hand da saadant? Vor Herre Christus indskicker Predicke embedet.

Der faare. Jeg sagde nu / At vore synder giøre det / at wi icke kunde rettelige eller fast legge paa hierte den trøst aff Christi opstandelse. Fordi at alligeuel Christus lader høre sig paa det venligste / saa tencke wi dog stedze / at hand mener icke oss / Der som wi vaare frommere / haffde icke giort dette oc andet mere / da skulde saadan fred findis hoss oss / Men efftherdi wi ere arme syndere / da skulle wi oc nødis til at fryckte oc besørge oss for Guds vrede oc den euige fordømmelse / Oc det er sant / at huor mand ligger i synd / der skal mand fryckte Guds vrede / oc intet vissere formode sig / end at Gud vil straffe / der som wi icke lade aff at synde / oc faa syndernis forladelse. Huo som nu viste den rette vey / huorledis mand kunde visselige komme til syndernis forladelse / hand skulde oc vil finde den vey til fred. Thi synden er den eniste aarsage / som giør hiertet wroligt / oc aldelis forderffuer denne fred.

For denne sag skyld beskicker vor kiere HErre Christus Predicke embedet her / oc giffuer Apostlene den hellig Aand der til / at / huor som de føre ordet / der skal den hellig Aand visselige vere hoss / forlade synderne / oc stadfeste denne rette euige fred i hiertet / Huorledis oc huor til Predicke embedet er indsæt.

Jeg/ siger hand/ sender eder lige som min Fader vdsende mig. Nu er det vist/ at Christus bleff der til vdsent aff sin Fader/ at hand skulde føre Mennisken til Guds bekiendelse/ oc formedelst Euangelion giøre dem fri fra synden/ som disse ord lyde/ Jngen haffuer nogen tid seet Gud: Den enbaarne Søn/ som er i Faderens skiød/ forkyndede oss det. Jtem/ hand gaff alle dem mact til at bliffue Guds Børn/ som tro paa hannem/ Naar som dig nu tyckis/ at Apostlene haffde en stor fordel faar dig/ at de selff haffue seet Christum/ oc met deris øern hørt/ at hand beder dem vere til freds oc glade/ Saa hører dog vor HErre Christum her. Det er vist/ at du finder icke hans persone mere paa Jorden/ at hand lader legemlige see/ høre oc følge paa sig/ som hand giorde paa den tid/ Jeg/ siger hand/ kom i Verden/ ieg forlader Verden igen/ oc gaar til Faderen. At hand saa haffuer taget sin affsked aff Verden/ oc vil icke lade finde sig mere personlige paa Jorden/ oc i Verden.

Christus loed den befalning om synndernis forladelse her effter sig.

Men denne affsked skede saa/ at hand loed alligeuel en befalning her effter sig/ oc sagde til sine Disciple/ Som min Fader vdsende mig/ saa sender ieg eder/ det er/ Lige som mit ord haffuer reret sant oc vist/ Min Fader i Himmelen haffuer anammet dem alle til naade/ huilcke ieg haffuer tilsagd naade/ Lige saa skal eders ord/ naar som i Predicke anger oc ruelse oc syndernis forladelse i mit Naffn/ oc vere sant/ oc gielde saa meget/ som ieg haffde selff talet det/ Huem i forlade synderne/ dem skulle de vere forladne/ huem i beholde synderne/ dem skulle de behuldne/ At alligeuel der er stor skilssmisse paa personerne: Apostlene ere arme skrøbelige Menniske/ oc Christus er Guds enbaarne Søn/ saa skal der dog aldelis ingen skilssmisse vere paa ordene/ oc det skal gelde lige saa meget/ naar dig tilsigis dine synders forladelse formedelst Christum aff it Menniske/ som du haffde hørt det aff Christo/ Guds Søn selff.

Dette skalt du mercke oc lære det flitelige/ Som sagd er/ Der giør intet vore hierte mere wrolige/ end synden/ Der som du nu vilt vere fri fra synden/ huad skalt du giøre? Huort skalt du hen at du kant faa dine synders forladelse? Jngen anden sted/ end der

som

som du kant finde vor kiere HErris Christi ord / Naar som det samme bliffuer dig forkyndet / da skalt du icke henge ved Personen / der du hører oc seer. Holt dig til denne befalning her staar. Jeg sender eder som min Fader vdsende mig. Oc personen maa vere huordan hand kand / saa tro du / naar hand siger dig dine synders forladelse til i Jesu Naffn / at det er saa vist oc sant / som du haffde hørt det personlige aff vor HErre Christo selff.

Huor wi skulle finde syndernis forladelse.

Denne er den beste / nytteligste oc høyste Predicken / Fordi at ere wi fri fra synden / da taare wi icke lenger frycte huercken Guds vrede / eller Dieffuelens mact oc vold. Gud finder intet hoss oss som hannem er mishageligt / eller der hand vil vere vor fiende faare / huor som synden er borte. Saa kand oc Dieffuelen fremdelis ingen mact haffue lenger offuer det Menniske / som er fri fra synden. Huorledis komme wi der da til ? Paffuen lærer dig at du skalt scriffte / haffue anger oc ruelse / giøre plict oc bod / sige eller høre Messe / faste / gaa pillegrims ferd / paakalde Helligen / oc søge deris forbedelse / oc vere from. Men dette altsammen kaldis at føre i vildfarelse / der som mand aldri kand komme paa den rette vey til syndernis forladelse / Christus viser dig meget anderleds / icke til dine egne eller Folckis gerninger oc fortieniste / Hand viser dig til dem / som haffue oc vide Guds Ord / oc siger dig til / at huad som de tilsige dig i hans Naffn / det skal vere saa vist oc sant / som hand haffde selff tilsagd dig det.

Men du skalt ocsaa dette vide / at Guds Ord kaldis icke aleniste affløsning / eller nøglenis mact / oc icke heller aleniste Predicke embedet / som det gaar obenbare / alligeuel at baade nøglene oc den obenbare Predicken føre syndernis forladelse met sig / Men de hellige Sacramente inddelyckis der ocsaa met / Thi du finder ocsaa hoss dem baade ordet oc foriettelsen / Er det der faare saa / at du begærer Guds naade oc dine synders forladelse / oc du est icke end nu døbt / da skalt du lade dig døbe / oc holde det at vere sant som dig tilsigis i ordet / Som er / at alle de som ere døbte oc tro / skulle bliffue salige. Est du oc allerede døbt / som wi alle strax wi ere fødde / ere

Syndernis forladelse ocsaa i Sacramentene.

Daab.

komne

komne til den salige Daab aff Guds besynderlige naade/ da giørs det icke behoff at du skalt lade dig døbe igen / naar som du haffuer trøst behoff / Thi det vaare en gruselig synd/ oc Guds bespottelse/ lige som Gud haffde veret en løgnere i den første daab/ oc ulsagd/ det som hand icke vilde giffue dig/ men tag ordet i daaben faar dig/ formane dig selff der met/ at du est døbt i Naffn Faders/ Søns/ oc den hellig Aands/ oc at du skalt vere delactig i Christi død/ da skalt du finde trøst. Item gack hen til vor HErris Christi Naduere/ æd der hans Legeme i Brød/ oc drick hans Blod i Vijn/ oc tro de ord der du hører/ at hans Legeme er giffuit for dig/ oc at hans Blod er vdgydet til dine synders forladelse / See/ saa haffuer du vor HErris Christi Ord/ oc det er wmuligt at du kand besuigis/ du haffuer visselige alle dine synders forladelse. Dette embede befaler vor kiere HErre Christus her alle sine Apostle/ den ene saa vel som den anden/ oc den ene saa meget som den anden. Apostlene befale andre det fremdelis/ Saa er dette embede erffuit ind paa oss/ at wi ocsaa predicke Penitentze oc syndernis forladelse i Jesu Naffn. Der skalt du komme ihu/ at hente syndernis forladelse. Der aleniste/ i ordet oc Sacramentene skalt du finde det/ oc det skal icke forhindre dig/ om du end seer brøst oc feil paa Personen/ som fører ordet / der som ordet ekon er der / at mand Predicker syndernis forladelse oc Penitentze/ i Jesu Naffn/ da er det der altsammen/ som du haffuer behoff til syndernis forladelse / thi her staar det / Lige som min Fader vdsende mig/ saa sender ieg eder/ Hoss dette ord er den hellig Aand/ hand vil formedelst ordet begynde sin gerning i oss/ at wi skulle tro/ oc formedelst troen faa alle syndernis forladelse.

Gendaab.

HErrens Naduere.

Denne predicken hørde aldri nogen i Paffuedomet/ Mand predickede vel om nøglene eller affløsning/ men det vaar altsammen aldelis foruent/ Thi mand løsste huer mand der aff deris synder/ icke blot i vor kiere HErris Christi Naffn/ men ocsaa formedelst de aff døde Helligens fortieniste/ oc paa deris egen plict oc fyllestgiørelse. Oc at wi lære/ huorledis mand skal hente syndernis forladelse i HErrens Naduere/ der sige Papisterne imod end paa denne

Paffuens predicken om syndernis forladelse.

denne dag / Thi de ville beholde denne priss hoss deris Messeoffer ateniste. Der faare haffue wi god aarsage til / at tacke den naadige Gud / som formedelst sit Ord visde oss den rette vey igen til synders forladelse / som er / icke vor egen eller andre Menniskis (vere sig døde eller leffuendis) fortieniste / forbedelse / eller hellige leffnet. Men vor kiere HErris Christi Ord / oc de hellige Sacramente / huilcke hand befalede oss / at mand skal forkynde oc vddele i hans Kircke.

Dette skal oc giffue oss aarsage / at wi flitelige skulle holde oss til ordet oc Sacramente / paa det at troen kand stedze formeris / oc bliffue io vissere dag fra dag. Men det er befryctende / at lige som wi ere forsømelige i brugelsen / saa bliffue wi oc til bage met tacksigelsen. Wi komme til den salige Daab i vor barndom / for wi vide der noget aff / ellers der som mand fordroge det indtil alderdommen / da sulde vel mange aldelis bliffue der fra oc fare wdøbte bort. Som wi see / der Euangelion icke end nu vaar alleuegne bekynt / oc bleff Predicket iblant Hedninge / at mange fordroge oc tøffuede daaben indtil de kunde icke lenger. Som den Keysere Constantinus / den Biscop Ambrosius / Augustinus / oc andre / Thi Dieffuelen er en Mestere til / at forhindre oc affuerie / at wi icke skulle komme til Guds gerning oc skick. Vor store wtacknemelighed.

Den obenbare Predicken besøger mand end noget / den stund ingen forhøris eller tiltalis der om / om hand oc lærer der noget aff eller ey / giorde mand det / da skulde vel hoben bliffue liden / oc icke vere saa stort tilløb.

Men met Nøglene oc Naduerern / giffue wi noc til kiende / huad lyst wi haffue til Guds Rijge / oc huorledis wi begære at fordedre oss aff Christi opstandelse. Thi du finder wtallige mange saadane Christne / som gaa hen it / thu / try aar / oc gaa icke en gong til Sacramente. Oc de foracte aldelis affløsning / oc tencke / at de haffue nock i Predicken / Oc det er vel sant / at huo som tror den obenbare Predicken / hand er affløsd / oc haffuer sine synders forladelse. Absolutio. Men der vdi er affløsning besynderlige trøstelig / at ordet gaar icke hen i almindelighed / men det dragis til din egen persone / oc føris

ind paa dig selff / at du ocsaa i besynderlige fristelser oc paahengede nød / der som du frycter Guds vrede / hører det vidnisbyrd aff din rette Kirckettienere / at dine synder skulle vere dig forladne / at Gud vil for Christus skyld anamme dig til naade / oc icke lade dig forderffuis i døden / Saadant gaar oss noget bedre til hierte / det henger før ved / oc opuecker oss snarere / end naar som wi ekon høre foriettelsen hen i almindelighed. Der faare skulde de Christne icke aleniste paa den tid / naar som de ville gaa til Sacramentet / men ocsaa anden tid / saa offte som de haffue fristelse paa troens vegne / søge oc bruge affløsning / efftterdi Christi foriettelse er saa visser / Huilcke i forlade deris synder / dem ere de forladne / oc huilcke i beholde dem / dem ere de behuldne.

Denne er den trøst oc lerdom som wi haffue aff denne dagis Euangelio / at wi haffue det gode aff Christi opstandelse / at hand fremdelis skicker Predicke embedet i Verden / oc giffuer den hellig Aand der til / at wi skulle finde der syndernis forladelse / oc komme saa til denne fred / der vor HErre Christus ynsker her sine Disciple. De som nu foracte dette Predicke embede / oc icke heller bruge Sacramente / dem skulle deris synder vere behuldne / oc er wmuligt / at de vdi andre maade kunde bliffue fri der fra. Dette er nock om denne dagis Euangelio / huilcket wi ville beslutte met denne Bøn.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / wi tacke dig for din store wsigelige naade / at du formedelst din Søn vor kiere HErre Christum / beskickede / det hellige Euangelion / oc de hellige Sacramente / oss til trøst / at wi der skulle finde syndernis forladelse / Wi bede dig / giff din hellig Aand i vore hierte / at wi kunde tro dit ord aff hiertet / oc formedelst de hellige Sacramente styrcke troen dag fra dag / indtil wi bliffue endelige salige formedelst Jesum Christum din Søn oc vor HErre / Amen.

Den

Den Anden Søndag effter Paaske / Euangelion Johannis 10.

JEg er en god Hyrde / En god Hyrde lader sit
lijff for Faarene. Men en leye Suend / som
icke er Hyrde / huilcken Faarene icke høre selff
til / seer Vlffuen komme / oc hand forlader Faarene / oc
flyr. Oc Vlffuen griber oc atspreder Faarene. Oc leye
Suenden flyr / Thi hand er en leye Suend / oc acter

Faarene intet. Jeg er en god Hyrde/ oc kiender mine/ oc ieg kiendis aff mine/ Lige som min Fader kiender mig/ oc ieg kiender Faderen/ oc ieg lader mit lijff for Faarene. Oc ieg haffuer end nu andre Faar/ som ere icke aff denne Sti/ oc de samme skal ieg ocsaa føre/ oc de skulle høre min røst/ oc der skal bliffue en Hiord/ oc de Hyrde.

Summa aff dette Euangelio.

VDi dette Euangelio ere besynderlige try stycke at mercke/ Det første er en lerdom om vor HErris Christi rette embede/ huilcket hand haffuer alene/ Som er/ at hand er den rette Hyrde. Det andet er en trøst/ i det wi betencke huor til wi haffue denne Hyrde behoff/ oc huorledis wi skulle bruge hannem. Det tredie er en Prophecie/ huorledis den skilssmisse mellem Jøder oc Hedninge skulde faa ende/ oc vor kiere HErre Christus vilde formedelst sit Euangelion føde dem baade/ oc føre dem til det euige liff.

Vor HErre Christus er en Hyrde.

Om det første. Vor kiere HErre Christus kalder sig en god Hyrde vdi dette Euangelio/ oc andre kalder hand leye Suenne/ det er/ Tienere som ere leyde/ huilcke der ocsaa vocte Faarene/ men ere dog icke rette HErrer offuer Faarene. Der faare er her en skilssmisse mellem den rette Hyrde oc de leyde Tienere/ De vocte baade Faarene/ føre dem vd i god græssgong/ oc tage vare paa dem/ Men Hyrden er alene den rette HErre/ oc giør noget besynderligt ved Faarene/ som wi her effter faa at høre. Denne lignelse er læt at forstaa/ Thi at lige som it Faar skal haffue sin Hyrde/ der det kand føre vd paa grøne enge. Lige saa skulle wi Menniske haffue vore Predickere oc Lærere/ som kunde føde oss met Guds Ord/ oc vise oss den rette vey til Himmelen/ Der faare haffuer Gud aff besynderlig naade/ stedze oc altid beskicket sin Kircke/ som er hans græssgongs Faar/ leye Suenne/ de hellige Patriarker/ Propheter oc Apostle/ som haffue besørget Faarene met rettelige god føde/ oc som Paulus kalder det/ met sund lerdom/ indtil Guds Søn/ vor kiere HErre Christus/ den rette Hyrde kom selff paa det siste/ oc tog sig Hyrde embedet til.

End dog nu de hellige Patriarker / Propheter oc Apostle/ trolige voctede Faarene / førde dem vd i sund god gr[illegible]gong / oc føde dem saa met rener lerdom/ Guds hellige Ord/ at der vaar ingen brøst hoss dem / saa giør alligeuel vor kiere HErre Christus en skilssmisse mellem sin egen Persone oc dem / oc siger / Jeg er alene den gode Hyrde / Men disse andre / end dog de vel paa det troligste vocte Faarene/ saa ere de dog ekon leye Suenne / Faarene høre dem icke til/ saa tage de sig dem oc icke til / som de fattige Faar vel haffde behoff.

Alle Predickere ere leye Suenne.

Fordi at it Faar er icke aleniste behulpet met føde / Huad vaare det / der som du førde det vd paa en deylig lystig eng / som det haffde offuerflødig føde / men vaare icke trygd fra Vlffuen? Der faare haffuer det oc saa beskermelse oc tryghed behoff til føden/ kand det icke vere der tryggelige / da er det intet behulpet met / det mister liffuet der offuer / oc vaare meget bedre / at det vaare hiemme i sin Sti/ end dog det skulde fattis føde/ oc lide hunger.

Her befinde wi nu den rette skilssmisse/ naar som Vlffuen/ det er Dieffuelen/ Item synden oc døden komme/ da kand huercken Petrus eller Paulus / huercken Noah eller Abraham / huercken Moses eller Dauid / hielpe / de fly fra Faarene / kunde icke bliffue hoss dem/ ia de frycte selff Vlffuen/ oc kunde icke beskerme sig imod hannem. Her see wi nu / at alligeuel de ere vstraffelige i deris lerdom / oc føde Faarene trolige / saa kunde de dog icke beskerme oc fri Faarene fra Vlffuen. Der faare ere de icke rette Hyrde/ de ere leye Suenne / huilcke Faarene høre icke selff til / naar som de see Vlffuen / løbe de bort / oc lade de arme Faar staa i lijffs fare / Men vor kiere HErre Christus er den rette Hyrde/ hand flyr icke faar Vlffuen/ hand lader icke Faarene bliffue alene/ hand hielper dem/ oc før hand tilsteder at Faarene vederfaris noget ont / da lader hand sig selff før opsluge aff Vlffuen. Dette er det besynderlige embede/ oc herlige velgerning / der hand haffuer dette naffn aff / oc kaldis icke aleniste en Hyrde / men en god Hyrde / som lader sit lijff for sine Faar. Oc alligeuel at Adam / Noah / Moses / Dauid / Petrus/ Pau-

Christi den rette Hyrdis embede.

Paulus / vilde gerne giøre saadant / saa kunde de det dog icke giøre / de ere Men[illegible]ske lige som wi / de kunde hvercken offuervinde Dieffuelen / døden eller synden / Saadane dristige glubende Vlffue ere dem for stercke / de kunde icke beskerme sig selff / men de skulle holde sig til denne Hyrde / lige som andre Faar / om de ellers ville bliffue befride fra Vlffuen?

Der faare skalt du lære at kiende vor kiere HErre Christum rettelige / huo hand er. Hand haffuer dette embede / at hand skal lære oss / oc kundgiøre oss Guds sin Faders vilie som døberen siger / Jngen haffuer nogen tid seet Gud / Sønnen / som ere i Faderens skiød / forkyndede oss det / Dette embede vdretter hand trolige oc vel / oc hand haffuer altid hafft i sin Kircke / trofaste forstandere vdi dette embede / som er / de hellige Patriarker oc Propheter / Der faare er dette it embede / til huilcket hand oc saa bruger andere Mennisker / oc opliuser dem formedelst sin hellig Aand / at de kunde trolige oc vel vdrette det. Men at skaffe Faarene tryghed oc beskermelse hoss føden / Der bruger hand intet Menniske til / de ere alle for skrøbelige / oc haffue selff hielp behoff / Der faare er dette hans rette eget embede / Hand er alene den rette oc gode Hyrde / som saa føder sine Faar / at hand lader sit lijff for dem / oc skaffer dem tryghed. Dette skalt du lære / oc tacke Gud icke aleniste der faare / at hand formedelst Christum / haffuer giffuit sig dig til kiende / oc ladet dig komme til sit hellige ord / men at hand oc saa formedelst Christum befride dig fra Dieffuelen / synden oc døden / oc befrickede hoss føden / en euig beskermelse.

II. De Christnis trøst.

Dette skal nu vere vor høyste / beste oc visseste trøst / Thi huad vilde wi arme Menniske ellers giøre? Det er dog io en offuermaade wlige strid / der som nogen vilde lade it armt Faar / oc en Vlffue tilsammen / En Vlff er sterck / hand er dristig oc grum / oc der til met offuermaade listig / oc aff naturen hader hand Faar / Oc der imod er blant alle diur intet / som er saa verieløsd oc enfoldigt som it Faar / Andre diur bruge enten horn / tender eller føder / der de beskerme

skerme sig met / oc giøre deris Fiender skade. Men det arme Faar haffuer aldelis intet saadant at behielpe sig met.

Lige som it Faar er nu imod en Vlffue / saa ere wi Menniske imod Dieffuelen / Fordi at wi arme Menniske ere allerede paa det høyste beskemmede oc forderffuede aff Fienden / Hand førde oss i synden oc døden oc vdi al wlycke / der ere wi beklemde vdi / oc er oss wmuligt / at wi vdi nogen maade kunde hielpe oss selff. Oc der imod er Fienden mectig / listig / oc offuermaade snedig / hand sparer ingen wmage / der som hand ekon kand giøre skade. Dette arme skrøbelige legeme forkrencker hand end mere / end det er / formedelst siugdom / Sielen plager hand / met ond wskickelig lyst oc begæring / met vantro / tryghed / vrede / wkyskhed / mistanckelse / had oc affuind / etc. Fordi at huo kand dog opregne alt det onde / der den arge Fiende daglige sticter oc optender? Den hellige Petrus siger it stacket men dog it hart ord / Hand gaar omkring som en brølende Leue / oc søger om hand kand gribe opsluge nogen. Denne lignelse skalt du mercke oc flitelige betencke / huor stor fare hun giffuer oss til kiende at vere vdi / for denne Fiendis skyld.

Dieffuelen er vor Fiende.

Huorledis ville wi da skicke oss imod hannem? Huor met ville wi beskerme oc opholde oss? Spiud / Harrensk oc Busser hielper her icke / Pendinge oc gods hielper oc icke at mand kand kiøbe sig der fra. In summa / seer du til dig / oc din formue / da fortuile ekon strax paa dig selff / du skalt intet kunde vdrette imod hannem / Du est offueruunden aff denne Fiende. Men see her til / oc hør huad din HErre Christus siger dig / Est du it armt / verieløsd / enfoldigt Faar / kant icke verie eller beskerme dig selff / det skader icke. Thi her hører du / at du haffuer en Hyrde / Icke S. Peder / S. Pouel / Mosen eller Dauid / Men Guds Søn / hand kommer til dig paa Jorden / oc føder dig først met sit hellige Euangelio / der nest er hand ocsaa omhyggelig for dig / saa at hand beskermer dig imod Vlffuen / oc tager sig saa din ælendighed til / at hand lader sønder riffue oc opsluge sig / paa det at du kant bliffue ved liff uit / oc befrelsis fra al fare.

Huorledis wi skulle trøste oss imod Dieffuelen.

Der skalt du nu vende dine øyen hen/naar som du seer Vlffuen / naar hand løber til dig / slar munden op imod dig / oc skicker sig/lige som hand vilde strax opsluge dig/lad dig icke forferde/ men tenck saa/ End dog at ieg er it ælendigt Faar / oc icke kand beskerme mig imod dig/saa er ieg dog icke alene/Kand ieg icke bide igen / eller sla omkring mig / saa haffuer ieg dog en Hyrde der / hand haffuer en god haard kylle i neffuen/oc det giørs icke end behoff/at hand skal sla omkring sig/Vlffuen haffuer allerede sit banesaar/ min Hyrde loed sig for min skyld ihielsla oc opsluge aff hannem / Men Vlffuen oed sin død paa hannem / Der faare / om hand end nu vel gaber oc griner / oc giør sig forferdelig / saa skal hand dog ingen skade tiluende mig / Min trofaste Hyrde/ Guds Søn/ haffuer tilforn vdret alting/oc giort mig aldelis fri / som hand siger / Denne Verdens Første er dømt.

Dieffuelen giør de Christne skade.

Ja siger du / Huorledis kaldis dette at vere giort fri? Jeg skal icke aleniste huer time oc alle øyenblick frycte Vlffuen/ men ieg maa end ocsaa betale met huden / nu lade drage mig hid nu rycke mig did oc plage i mange maade/saa at vlden brøster offuer tuert/oc det gaar mig lige som det Faar/ der løber omkring oc faar vild / oc haffuer ingen Hyrde. Thi dette see wi io alle oc forsøge / at den gantske Christelige Kircke / oc huer Christen besynderlige / skal lide megen modgang/oc aldri kand haffue rolighed eller fred i Verden/ Huor bliffuer da denne beskermelse der wi nu haffue talet om?

Christus er vor Hyrde.

Suar. Det maa gaa dig huorledis det kand/saa skalt du lade dette vere it sant ord / at Christus siger/ Jeg er en god Hyrde/en god Hyrde lader lijffuit for Faarene. Dette ord skalt du tro / oc icke tuile / Christus er din Hyrde / oc haffuer allerede giffuit sit lijff for dig/at du skalt vere fri fra Dieffuelen/synden oc døden.

Der nest skalt du ocsaa lære / huad det er / at Christus taler her effter/der som hand siger end en gong/Jeg er en god Hyrde / oc kiender mine / oc kiendis aff mine / lige som min Fader kiender mig/ oc ieg kiender Faderen. Disse ord skulle giffue dig it smuct klart suar paa dit spørssmaal. Det er it almindeligt ordsprock/

Huad ſom mand icke kiender / det elſker mand icke. Der imod huo ſom haffuer noget/ oc veed huor til det er nytteligt/ hand beuarer det vel / elſker oc holder det i verdighed. Lige ſkalt du forſtaa dette ord (kiende) ocſaa her / ſom Chriſtus ſiger / Jeg kiender mine / det er/ Jeg elſker dem/ ieg giffuer act paa dem / ieg ſeer ſtedze paa dem / ieg beuarer oc giemmer dem/ ſom it beſynderligt ligende fæ.

Chriſtus kiender ſine Faar.

Huor faare ſkulle da de Chriſtne lide ſaa meget? Haffde Chriſtus ſaadan tilſyn oc kierlighed til dem / da ſkulde det vel gaa dem bedre? Ja/ ſiger Chriſtus/ der ſkalt du icke tuile paa/ ieg kiender mine / Men denne kundſkab gaar ved denne maade til/ lige ſom min Fader kiender mig/ oc ieg kiender Faderen. Min Fader kiender mig/ det er / hand elſker mig / ieg er hans hierte / glede / trøſt oc høyſte ligende fæ/ Men hand lader mig alligeuel ſla til Kaarſſit/ dø paa Kaarſſit/ oc Jøderne bruge al deris onde vilie imod mig. Der ſynis det lige ſom hand kiende mig icke / lige ſom hand haffde aldelis forglemt mig / Ja / lige ſom hand vaare mig vred / oc ſom ieg vaare en forbandelſe / der ingen naade er hoſſ / Men paa enden findis ſmuct denne kundſkab / før end tre gantſke dage ere forløbne/ er ieg i lijffuit oc vdi euig herlighed hoſſ hans høyre haand / en HErre offuer alting/ Lige nu ſom min Fader kiende mig ſaa kiender ocſaa ieg hannem. Der det ſyntis ſom hand haffde aldelis forglemt mig / oc aldelis offuergiffuit mig / da robte ieg til hannem/ aff en ſterck tro/ Min Gud/ Min Gud/ hui forlodſt du mig? Lige ſaa kiere Chriſtne ſkal oc vil det ocſaa gaa met eder. Gud legger Kaarſſit paa eder/ Jeg eders Hyrde / ſkiul mig til en tid / ieg lader Vlffuen ſnappe oc bide effter eder/ Men ieg kiender eder/ at/ om hand end forferder eder / ſaa ſkal hand dog icke gribe eller opſluge eder. Der ſkulle i lære/ at ieg kiender eder/ at ieg tager vare paa eder/ oc icke/ ſom eder ſynis/ haffuer forglemt eder. Thi at huad kand en legemlig timelig wlycke ſkade eder / der ſom det er end ſiugdom paa legemet / fengzel / fattigdom / modgang met Huſtru / met Børn/ met tiunde? Det er ſant / at alt ſaadant giør eder vel we / J vilde gerne vere fri fra ſaadan wlycke / Men lader eder der met nøye/

Lige ſom min Fader kiender mig.

Huorledis Chriſtus kiender ſine Faar.

at ieg er eders Hyrde / oc haffuer saa giort eder fri / at Vlffuen icke skal opsluge eder / men at i formedelst mig skulle haffue det euige lijff.

Wi skulle ocsaa kiende vor Hyrde. Saa kiender nu vor kiere Hyrde oss / oc det er nu fremdelis nytteligt / at wi ocsaa skulle kiende hannem / som hand siger / Jeg kiendis aff mine / det er / der som wi Christne end skulle lide trengzel vnder Kaarssit / saa skulle wi dog haffue det haab / at Gud lader det ske til vort beste / at hand haffuer icke forglemt oss / hand tager vare paa oss / oc wi der faare formedelst vor bøn skulle søge oc vente hielp aff hannem / Dette skal vere oss nock oc wi skulle lade oss nøye der met / at Vlffuen icke skal eller kand faa mact offuer oss / end dog hand bider at oss oc rusker oss i vlden. Thi wi haffue saadan en Hyrde / som lader sit liff for oss / det er / som der faare døer paa Kaarssit / at Sathan / synden oc døden / icke skulle kunde forderffue oss.

Paffuens lerdom om Christo. Denne lerdom om vor Hyrde Christo Jesu skalt du tage faar dig / oc holt hannem imod Paffuens lerdom / da skalt du befinde / at Paffuen haffuer aldelis foruent saadant. Aff vor trofaste siele Hyrde / vor HErre Christo / giorde hand en grum Vlff / oc lerde / at naar wi ville haffue hans naade / da skulle wi haffue til hielp oc bruge leye Suennenis fortieniste oc bøn / Men O HErre Gud / huad hielp vilt du dog finde hoss dem / som haffue selff hielp behoff / at de kunde bliffue befride fra den skadelige Vlffue? Huor faare vilt du icke holde dig hid til din trofaste Hyrde / huilcken der beuisde allerede sin kierlighed / troskab oc formu imod dig / oc gaff sit legeme hen i døden for dig? Der faare skalt du trøste dig i hannem / oc icke tuile / at hand io kiender dig alligeuel / at Verden gaar dig imod / Hans euige Fader kiende hannem oc lige saa / oc loed hannem dø paa Kaarssit / men der effter krunede hand hannem met euig herlighed / Lige skal det ocsaa gaa dig for din Hyrdis skyld / der skalt du icke tuile paa. Dette maa nu vere nock om det andet stycke / som er / om den trøst wi skulle haffue aff Christi Hyrdedomme.

III. Det tredie stycke er en spaadom / dette er ocsaa offuermaade drabeligt. Vor HErre Christus siger / at hand haffuer en faare

Sti

Sti der hand er Hyrde offuer / disse ere uden tuil hans eget Folck Jøderne. Der effter siger hand fremdelis / At der ere end andre Faar / men icke i denne Sti / oc hand tilsiger at hand ocsaa vil føde de samme Faar / at der ekon saa skal vere en faare Sti / lige som der oc er ekon en Hyrde. J denne Prophecie ere besynderlige thu ting der mand skal vel mercke. Det første / at vor HErre Christus taler klarlige om andre Faar / som icke ere aff denne faare Sti / der hand paa den tid vaar Hyrde offuer / Fordi at disse ord giffue til kiende oc beslutte klarlige / At denne Hyrde vil icke aleniste vere Jødernis Hyrde / oc at Jøderne skulle icke aleniste vere Guds Folck / men Gud vil vere en Gud offuer Jøder oc Hedninge / oc denne Hyrde vil icke aleniste giffue sit liff for Jøderne / men ocsaa for Hedninge / Dette skal mand vel mercke.

Hedninge høre ocsaa til Christi Rige.

Det andet / at hand icke siger / At Hedninge skulle bliffue Jøder / naar de ville komme i hans faare Sti / lade sig omskere / oc holde Mosi Lou: Dette skal aleniste vere deris gerning / at de skulle høre denne Hyrdis røst / Dette er i alle maade oc alt det / som der hø-rer til / naar du vilt bliffue en Christen / oc komme i den rette faare Sti / Lige som den røst aff Himmelen ocsaa vidner om / der Gud Fader siger / Denne er min Søn / hannem skulle i høre. Nu kaldis det icke aleniste at høre / at du holder dine øern til / men at du anam-mer met en wtuilactig tro / huad som Christus tilsiger dig / oc at du holder dig fast oc aleniste til det samme / Saa er troen til Christum det eniste styck / som giør oss til faar / oc fører oss til denne faare Sti / oc vdi det euige liff.

Huorledis wi komme i Christi faare Sti.

Ja / siger du / Huor bliffue da gode gerninger / oc it helligt leffnet? Suar / Dette følger der da effter / Fordi at huo som kom-mer til denne Hyrde / oc i denne faare Sti / hand anammer da den hellig Aand / hand giør ret fromme faar aff oss / saa at wi giøre in-gen imod / forfremme oc tiene huer mand / ere taalmodige i mod-gang / ere faste i haabet oc bede trolige / oc skicke oss i alle maade effter Guds Ord / huilcket der er wmuligt / uden mand haffuer tilførn hørt oc anammet met troen / denne Hyrdis røst.

Gode gerninger følge aff troen.

Her vdi er ocsaa Paffuens lerdom aldelis falsk oc bedregelig/ hand viser icke aleniste Faarene icke der hen/ at de skulle høre deris Hyrdis røst/ hand forfølger denne røst/ fordømmer oc kalder det Ketteri/ oc viser der til met det arme Folck til Muncke aarden/ at de skulle forlade sig paa Messer at høre/ paa faste/ gaa Helligdoms reyser/ søge Helligens forbedelse oc fortieniste/ oc andet saadant. Men vocte du dig/ følge Faderens røst aff Himmelen/ Denne er min elskelige Søn/ hannem skulle i høre/ Oc du skalt vide/ at naar som du hører denne Hyrdis røst/da est du hans faar/oc hand vil vere din Hyrde/ oc giffue dig det euige lijff/ der hielpe oss alle til vor kiere HErre Christus/Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du som Faderlige betencte oss ælendige Mennniske/ oc sette din Søn til en Hyrde offuer oss/at hand icke aleniste skal føde oss met sit Ord/men ocsaa formedelst sin beskermelse/ fri oc beuare oss/ fra synden/døden oc Dieffuelen/ Wi bede dig/ giff formedelst din hellig Aand/ at/ lige som denne Hyrde kiender oss/ oc tager sig vor nød til/ at wi der imod ocsaa kunde kiende hannem i allehonde modgang/ holde oss til hannem/ søge oc vente hielp oc trøst aff hannem/ oc følge hans røst met hiertet/ oc bliffue saa formedelst hannem/ til euig tid salige/Amen.

Den Tredie Søndag
efften Paaske/Euangelion
Johannis 16.

OM en liden stund da skulle i icke see mig/ oc atter om en liden stund / da skulle i see mig/ thi ieg gaar til Faderen. Da sagde nogle aff hans Disciple til huer andre/ Huad er det/ at hand siger til oss/ Om en liden stund/ da skulle i icke see mig/ oc atter om en liden stund / da skulle i see mig / oc at ieg gaar til Faderen? Da sagde de/ Huad er det/ at hand siger/ om en liden stund? wi vide icke huad hand taler. Da merckte Jesus / at de vilde spørie hannem at / oc hand sagde til dem/ Der om spørie i blant huer andre/ at ieg sagde/ Om en liden stund/ da skulle i icke see mig/

oc atter om en liden stund / skulle i see mig. Sandelige/sandelige ieg siger eder / J skulle græde oc hyle / men Verden skal glede sig / oc i skulle vere bedrøffuede/dog skal eders bedrøffuelse vorde til glede.

En Quinde naar hun føder / da haffuer hun bedrøffuelse/ thi hendis time er kommen. Men naar hun haffuer født barnet/tencker hun icke mere paa den nød/ for den glede skyld / at Mennisket er født vil Verden. Oc i haffue ocsaa nu bedrøffuelse / men ieg vil see eder igen/oc eders hierte skal glede sig / oc der skal ingen tage eders glede fra eder/ oc paa den samme dag/skulle i icke spørie mig at noget.

PAa denne oc de andre tre nest kommende Søndage pleyer mand effter gammel seduane at Predicke altsammen det xvj. Capitel Johannis/ oc effterdi textens rette skick foruildis / oc er bedre til vnderuisning / at mand Predicker det skickelige effter huert andet / da kand mand det saa dele / Paa denne Søndag Jubilate skal mand Predicke begyndelsen i det xvj. Capitel/der som Christus Propheterer om de Christnis Kaarss oc pine. Paa den efterfølgende Søndag Cantate bliffuer det seduanlige Euangelion / i huilcket vor HErre Christus giffuer sine Christne den første trøst om den hellig Aand / som skulde straffe Verden / for synd/ retferdighed oc dom. Paa Vocem Jocunditatis kommer denne dagis Text om en liden stund / den anden trøst/at de Christnis genuordighed skal vere en liden genuordighed / oc omuendis til glede. Paa den Søndag Exaudi følger den tredie trøst/at skulle de Christne end lide meget i Verden / saa haffue de dog denne fordeel met deris Bøn / at Gud vil bønhøre dem / naar som de robe til hannem

nem om hielp. Saa bliffuer disse fire Søndagis Predicken smuct i den skick / som vor HErre Christus talede ordene effter huer andre.

Euangelions vd-leggelse.

VI faa nu nogle Søndage effter huer andre Euangelia/ som ere tagne aff vor kiere HErris Christi siste Predicken / der hand giorde effter Nadueren/ oc ere bescreffne aff Johanne i try hele Capitel. Oc vor kiere HErre Christus handler besynderlige try stycke i samme lange Predicken. Det første / Hand trøster sine Disciple / at de skulle icke forferdis aff hans død/ men trøste oc glede sig der vdi / effterdi hand skal tiene der til/at de skulle haffue euige bolige / i it andet oc bedre leffnet / oc her paa Jorden anamme den hellig Aand aff Himmelen/oc formedelst deris Bøn faa alt det som de haffue behoff til lijff oc siel. J det andet stycke giffuer hand dem atuarsel/ huorledis de her paa Jorden/skulle lide meget for hans ord skyld. Vdi det tredie formaner hand dem / at de skulle elske huer andre / holde brøderlige oc trolige tilsammen/oc at den ene skal tiene den anden/ Disse ere de besynderligste puncte / der vor HErre Christus handler i denne gantske Predicken. Summa aff det xiiij. xv. xvj. Johan. Capit.

J dette Euangelio taler hand om de thu første stycke / i det hand siger dem før end det skeer / huorledis de skulle lide meget i verden/ oc der effter trøster hand dem der imod / huorledis saadan genuordighed icke skal vare lenge/ men omuendis til glede. Oc effterdi vor HErre Christus siger baade stycke met mørck oc faar ord / forstaa Disciplene det icke/ før end de det forsøge/ Fordi at der hand bleff fangen aff Jøderne / oc hengd paa Kaarssit aff Hedninge / oc Huad en liden stund er.

der

der effter lagd i graffuen / da bleffue Disciplene bedrøffuede oc bekumrede aff hiertet/oc Verden haffde sin glede oc lyst der aff/ Men det vaar ekon paa en liden stund at giøre / før tre gantske dage ere forløbne/ er Christus opstanden fra de døde / lader see sig hoss sine Disciple / der følger da den rette oc euige fryd / at de vide / at deris HErre oc Gud sider hoss Faderens høyre haand / oc vil vere deris beskermere / indtil de ocsaa komme did som hand er / oc bliffue salige.

Alle Christne skulle vente Kaarsset.

Dette er det rette forstand paa disse ord effter Historien. Men wi mue icke saa beknytte denne Predicken / lige som hun skulde aleniste gaa vd paa Disciplene eller Apostlene / Dette er en almindelig Predicken / som befatter den gantske Christelige Kircke oc alle Christne/ indtil Verdens ende / Dem skal det saa gaa / som vor HErre Christus her siger/at de vdi Verden skulle hyle oc græde / men Verden skal haffue sin glede / dette er besluttet / Det faare skal huer Christen beskicke sig der til / det vil icke stedze bliffue fryd oc dantze/mand skal hyle oc græde.

De Christnis pine er suar oc stor.

Huor faare skulle de det saa? Ere da de Christne saa aldelis wtaalmodige/eller kilne oc sperlemmede/at de aldelis intet ville eller kunde lide? Ney/ Men den plage oc Kaarss som leggis paa dem/ er saa stor / oc trycker oc klemmer dem saa hart / at det er wmuligt andet/end de skulle græde hiertelige aff saadan modgang/oc icke kunde lee/ Der faare bruger vor Herre Christus denne lignelse om en barzel Quinde/hun skriger oc beklager sig offuermaade ynckelige / icke fordi/at hun er saa kelen oc sperlemmet/men at den angist er saa bitter oc nøden saa stor / Hun skal arbeyde oc hielpe sig selff / men hun haffuer forarbeydet sig / oc kand icke mere / lige som Hiskias siger/ der Jerusalem bleff belagd aff Kongen aff Assyrien / Børnene ere

2. Reg. 19.

komne til fødzelen/ oc der er ingen mact til at føde / Saadan angist oc nød skulle de Christne haffue her paa Jorden. Oc alligeuel det er almindeligt i Verden/ at Folck besuaris met siugdom/ dyrtid oc anden wlycke/saa er det dog en besynderlig oc ny ting/met de Christne/naar som dem vederfaris saadant. Aarsagen er denne/Der som

Vere-

Verden ellers haffuer en hiertelig metynck/ oc gerne hielper / da er det hendis høyste fryd oc vellyst/ naar som det gaar de Christne ilde/ som wi see paa vor HErre Christo selff/ der hand vaar i den høyste nød paa Kaarssit/ oc for angist neppelige kunde røre sin tunge/ oc begærede at dricke en gong / da gaffue Jøderne hannem ædicke oc galde/ forhaanede oc bespottede hannem end der til met. De Christnis legemlige fristelse.

Der faare siger vor HErre Christus her / i skulle hyle oc græde/ Men Verden skal glede sig. Mand ihielslar alleuegne de fromme Christne/ som icke ville lenger bliffue hoss Paffuens Affguderi / vndertiden myrder mand dem met forræderi / Men der er ingen som tencker at det er wret / De fryde sig der aff / oc tro / at de haffue vel handlet/ mand skal icke skicke sig anderleds met Kettere/ paa det deris forgifftelse icke skal videre vdspredis. Nu ere dette end legemlige fristelser.

Men naar det kommer der til/ som det gick Apostlene/ at de forglemme at Christus leffuer / oc sider hoss sin Faders høyre haand/ de lade sig tycke Christus er død/ at der haffuer ingen betalet for deris synder / at ingen vil redde dem fra døden oc imod Dieffuelen/ Da begyndis først den rette angist oc nød / at hiertene frycte sig for Guds dom oc den euige død / oc bliffue saa beklemde oc mistrøstige der aff/ at dem tyckis/ deris aande vil forsuinde. Saadan sorge oc nød veed Verden aldelis intet aff / hun dantzer den stund/ lige som hun sade i Guds skiød/ saa aldelis tryg er hun/ Saa findis vor HErris Christi atuarsel klarlige hoss de Christne/ at de hyle oc græde/ oc Verden fryder sig/ Men de Christne haffue bedrøffuelse. De Christnis aandelige fristelse.

Det er oc offuermaade nytteligt oc gaffnligt at mand vel lærer oc veed saadant / paa det wi kunde trøste oc styrcke oss imod denne almindelige forargelse / Thi vor fornufft vil stedze vise oss der hen/ naar som det gaar oss ilde/ at wi ere icke Christne / at Gud holder oss icke for sine Børn / at hand er vor fiende / ellers der som hand elskte oss/ oc wi vaare hans Børn/ skulde hand icke lade Verden oc Dieffuelen saa plage oss/ hand skulde beskerme oss oc skaffe oss gode dage / Men denne tancke er gantske oc aldelis imod vor Fornufft forarger sig paa gensuordighed.

kiere HErris Christi Ord/her staar tuert imod/J/mine Disciple/ siger hand i som ere mine Børn/oc min Kircke/oc mit elskeligste liggende fæ paa Jorden/ skulle hyle oc græde/ Men Verden/ det er/ arge skalcke/ som foracte mit ord/ leffue hen effter deris onde vilie vdi al fortredelighed/ skal glede sig oc gaa i dantz.

Oc huad giøris her mange ord behoff? See du til Christum selff/som nu Predickede der offuer bordet/før tho eller tre time forløbe/ gribis hand aff Jøderne/ oc hengis den neste dag paa galien/ der døer hand i al skendzel oc forsmedelse/ oc er dog Faderens enbaarne Søn/ i huilcken Faderen haffuer al glede oc vellyst? At det oc effter dette Exempel er vist oc sant/ at Guds Børn skulle i denne Verden lide meget/oc bære allehonde iemmer oc hierte sorge.

Men dog skal saadan bedrøffuelse icke stedze vare/ thi det vaare aldelis en elendig handel/oc vmuligt at wi skulde kunde omdrage det/ Er det der faare saa at du est en Christen/ oc det kommer dig paa/ at du skalt græde oc hyle/ da fortuile der faare icke/ men tag denne Predicken faar dig/ oc høer huad Christus siger fremdelis/ om det skal aldelis bliffue der ved at du skalt græde oc hyle/eller om du skalt vente noget andet? Her skalt du nu finde en herlig oc deylig trøst/ Thi saa siger Christus fremdelis/ Eders bedrøffuelse skal bliffue til glede. Item/J haffue ocsaa nu bedrøffuelse/ men ieg vil see eder igen/ oc eders hierte skal glede sig/ oc der skal ingen tage eders glede fra eder.

De Christnis genuordighed skal bliffue til glede.

Nu vel der staar det/huad wi visselige skulle vente/naar som det kommer der hen met oss/ at wi græde oc hyle. Oc vor HErre Christus seer besynderlige til den forargelse/at det giør hans Christne saa offuermaade we/ at de see huorledis det gaar de Vchristne saa vel/oc de skulle lade fortrenge oc vndertrycke sig. Det er vel sandhed/siger hand/ J hyle oc græde/de Verden gleder sig. Men huad er det for en glede/huor lenge varer hun? Huad kommer effter saadan glede? Huad skal mand vente der effter? O du arme blinde Verden/den fryd oc det gode leffnet som du haffuer/ er neppelige it øyeblick at regne/ oc er vist at der skal følge en euig sorge effter/ der

De Christnis trøst.

som du icke omuender dig / Oc der imod / er det end saa at mine Christne ere arme oc elendige / saa skal dog saadan bedrøffuelse ekon vare en liden stund / oc der effter skal følge en euig fryd.

Thi Christus loffuer oc tilsiger oss Christne disse try stycke / som er / at bedrøffuelsen skal icke lenge vare / saa skal der da komme fryd effter / oc det skal vere en euig fryd / som ingen skal tage fra oss / Døden tager Verdens fryd bort / ia en tanduerck / en hoffuit verck / en wtro suend oc pige / en fortredelig nabo tager hende bort / In summa / der kand i tusinde oc end da i tusinde maade findis wlycke / ia ocsaa alle øyenblick / som kand giøre it Verdzligt Menniske wrolig / oc ilde til freds / Der faare kaldis det vel en halmglede oc papirs fryd / som blusser lige som en lue / oc forsuinder hasteligé hen i lucten / før mand bliffuer det var. Men det skal gaa anderleds til met de Christne / de skulle visselige vente den euige fryd / naar som de ere vdi genuordighed. Thi deris HErre oc Hoffuit Christus Jesus / sider hoss Guds høyre haand / huilcken der kand i it øyeblick befri oss fra al wlycke / ehuor stor hun oc kand vere / oc hand vil endelige effter dette lijff giøre oss til euig til salige / som hand siger / Huor som ieg er / der skulle i ocsaa vere / Johan. xiiij.

Verdens fryd lader sig snart bedrøffue.

Denne trøst skulde wi beholde fast i vort hierte / oc trøste oss der met i genuordighed / Men wi befinde / diss ver / alle / at naar wi skulle græde oc hyle da vil der ingen trøst hielpe / oc end denne aller minst / det Christus taler her saa klarlige om / at det skal ekon vare en liden stund / Thi det er icke anderleds i vort hierte / end wi skulde saa lide euindelige / oc at der er huercken hielp eller raad at haabis til. Wi tencke der skal aldri komme ende paa vort kaarss oc pine. Der faare falde wi i mishaab / oc der som Gud icke besynderlige beuarede oss / fortuilede wi aldelis.

Wi kunde icke tro at det skal vare en liden stund.

Oc saadant vederfaris oss der faare / at wi / lige som Discipelene / forglemme / at Christus Jesus vor Herre leffuer / wi tro icke et hand sider hoss Guds høyre haand oc seer til oss / som en trofast Hyrde til sine elskelige Faar / Ellers skulde wi sige / huad er Dieffuelen oc verden / naar de ere paa det mectigste oc vrediste? Huad kunde eller

Huor faare wi ere mistrøstige.

formu de? Dieffuelen hører til Helffuede/Verden bliffuer her ne≈dre paa Jorden/ Men min HErre oc frelsere Christus Jesus leff≈uer / oc sider offuer alle Himle hoss Guds høyre haand/ hand kand vel beskerme mig / oc hand vil beuare mig til euig tid / veed ieg icke huorledis ieg skal hielpe mig selff / der ligger icke mact paa/ Jeg vil der faare icke fortuile/ min HErre Christus veed tusinde veye / der met vil ieg trøste mig/ oc visselige haabe / at lige som hand tilsiger mig/ saa skal min bedrøffuelse bliffue til glede.

En Quinde i fødzelen.

Det gaar oc lige saa met en Quinde i fødzelen/hun formaa icke at hielpe sig selff/ oc veed icke/ naar Guds vil lade see sig met sin hielp / oc det begiffuer sig almindelige/ naar hendis angist er størst/ oc haabet minst/da befinder hun Guds naadige hielp i it øyeblick/oc at saa sige/før mãd tencker der paa/ Det ere døden oc liffuit offuer≈maade nær hoss huer andre. Begyndelsen seer lige som døden/men saa snart som mand vender en haand er døden oc al fare borte/oc der findis it dubbelt lijff/Moderen foruinder sin nød/oc der ligger faar hende en smuct deyligt lijffsaligt Barn / Lige saa / siger Christus/ skal det oc snart omuendis met mine Christne. Naar som nøden er størst/oc haabet paa det skrøbeligste/da skal der følge hielp/redding oc trøst vden maade.

Dette skulle wi nu mercke oc lære vel/Thi det vil icke feyle/du skalt komme i stor nød / fare oc angist/ der som du vilt vere en ret Christen/ Nu er det icke andet muligt end dine øyen skulle suedis der offuer/oc at du skalt beklage oc begræde din nød oc iemmer / kiød oc blod er for skrøbeligt / Men tenck oc saa paa denne trøst / see icke ale≈niste til dette Christi Ord/at hand siger/J skulle græde oc hyle/men see til det andet ord / Eders bedrøffuelse skal bliffue til glæde / oc du skalt vide / at naar som du saa begynder at græde oc hyle / da est du paa den rette vey / der mand skal gaa at til den rette oc euige fryd. Thi at lige som det gaar met en Quinde/naar iemmer oc nød kom≈mer hende paa/det skeer fordi at det lille Barn begærer it nyt/ større oc herligere herbere/det vil icke lenger vere i saa trang/liden oc sneff≈uer en bolig/ det vil haffue mere rum. Lige skal det oc saa gaa met de

Christne/

Christne/ de græde oc hyle icke / fordi at de skulle saa bliffue / oc forderffuis i genuordighed/ Ney/ men at de skulle komme til glede / oc end det som mere er/ til euig glæde / Saadant skalt du lære/ oc vere trøstig / lyck dine øyen til / oc betenck at du skalt dricke en suer drick/ der effter bliffuer det bedre / Thi din HErre Christus sider hoss Guds høyre haand / hand vil vere vor trofaste Hyrde / beuare oss som en Hyrde sine Faar / Oc som wi hørde i dag otte dage / see der til/ at Vlffuen skal icke faa mact offuer oss / men at wi formedelst hannem skulle haffue det euige lijff. Dette forunne oss alle vor naadige Fader i Himmelen / for sin elskelige Søns skyld / oc formedelst sin hellig Aand/
AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som aff din Faderlige gode mening / vilt holde oss dine Børn her paa Jorden vnder riset / paa det wi skulle vere din enbaarne Søn lige/ baade i pine / oc her effter i herlighed / Wi bede dig / trøste oss i fristelse oc vnder Kaarssit / met din hellig Aand / at wi icke fortuile/ men effter din Søns tilsigelse holde oss fast til denne trøst/ at pinen skal ekon vare en liden stund / oc der effter følge euig fryd/ at wi saa formedelst dette haab kunde offueruinde al wlycke i taalmodighed/
AMEN.

Den Fierde Søndag effter Paaske / Euangelion Johannis 16.

 Jeg

Jeg gaar nu hen til den / som mig vdsende / oc ingen iblant eder spør mig at / Huort gaar du hen? Men efftersi ieg talede saadant til eder / er eders hierte bleffuet fult met bedrøffuelse. Men ieg siger eder sandhed / Det er eder got / at ieg gaar hen / Fordi at gaar ieg icke hen / da kommer Trøsteren icke til eder / Men er det saa at ieg gaar / da vil ieg sende hannem til eder / Oc naar som hand kommer / da skal hand straffe Verden for synd / oc for retferdighed / oc for dom. For synden / at de tro icke paa mig. Oc for retferdighed / at ieg gaar til Faderen / oc i see mig

mig icke lenger. For dommen/at denne Verdens Første er dømt.

Jeg haffuer end nu meget at sige eder / men i kunde icke bære det nu. Men naar den/sandheds Aand kommer/den skal lede eder i al sandhed. Thi hand skal icke tale aff sig selff / men huad hand hører / det skal hand tale/oc huad tilkommendis er/ skal hand forkynde eder. Den samme skal forklare mig / thi hand skal tage det aff mit/ oc forkynde eder. Alt huad Faderen haffuer/det er mit/der faare sagde ieg/Hand skal tage det aff mit/ oc forkynde eder.

DEtte er ocsaa it stycke aff vor kiere HErris Christi siste Predicken / oc handler besynderlige den lerdom oc trøst/ huorledis hans død oc pine skal offuermaade vere oss nyttelig / at wi der faare icke aleniste icke skulle sørge / men ocsaa vere glade der aff/oc tacke Gud aff hiertet der faare/Mand seer oc smnet huorledis vor HErre Christus er lystig aff hiertet til denne Predicken / Der faare siger hand / Jeg gaar nu bort til den som mig vdsende / Men ingen aff eder spør mig at / Huort gaar du hen? Som hand vilde sige / Jeg tøffuer stedze effter oc venter at i skulde spørie mig at/ oc giffue mig aarsage til at tale met eder om min pine oc død. Men i giøre det icke / oc end det som verre er / i spørie icke aleniste icke at noget / men i bliffue ocsaa bedrøffuede offuer denne handel / Men kiere Børn giører det icke / hører mig vel / Jeg siger eder sandhed/at det er eder got/ at ieg gaar bort.

En trøst-predicken oc Christi døds nytte oc gaffn.

Disse ord skulle wi flitelige mercke / Gaa bort / kalder hand icke andet / end skillis fra denne Verden oc dø / Dett / siger Christus/ er eder got. Saa giffuer hand oss alle sin pine oc død til eyedom/at det skede for vor skyld/oc til vort beste/ Thi det er vist/at døden kom offuer oss formedelst synden. Der til met er oc det vist / at

Christi død er oss nyttelig.

Guds Søn er wden ſynd/ oc vaare fordi icke ſkyldig at dø / Men at hand alligeuel døer / det ſkeer for vor ſkyld / Thi hand tog vore ſynder paa ſig / oc bleff ſelff ſkyldig for oſſ / paa det wi ſkulde gaa fri vd.

Oc lige ſom en forarmet fordorffuen Kiøbmand/icke er der aldelis met behulpen / at nogen end tager ſig hans gield til / oc betaler for hannem/Skal hand bliffue vel behulpen/da ſkal hand ocſaa haffue noget vnder henderne / der hand kand hielpe ſig frem met igen/ Saa gaar det ocſaa til met oſſ Menniſke / Der met ere wi icke aldelis behulpne / at Chriſtus døde for oſſ / oc betalede for vore ſynder / Wi haffue ocſaa den hellig Aand behoff / ſom kand optende troen til Chriſtum i vore hierte / oc renſe oc giøre oſſ ſaa retferdige. Der faare lader Paulus ſig icke der met nøye til de Rom. i det iiij. at hand ſiger / Chriſtus er hen giffuen for vore ſynder / men hand ſetter hen til / for vor retferdigheds ſkyld er hand opuact / men huad ſaadan retferdighed er oc huorledis wi komme der til / opregner oc forklarer vor kiere HErre Chriſtus her effter met mange ord.

Saa er nu først vor kiere HErre Chriſtus oſſ nyttelig met ſin bortgang oc død / i det / at hand betaler for vore ſynder / oc ſetter ſig i vor ſkyld/ oc giør oſſ fri der fra / oc der neſt ocſaa i det / at hand ſender oſſ den hellig Aand/oc giøre oſſ formedelſt hannem retferdige. Fordi at ſaa ſiger hand / Der ſom ieg icke gaar bort / da kommer Trøſteren icke til eder. Diſſe ord ſkulde wi mercke met ſtor flid.

Chriſtus alene fortien oſſ den hellig Aand.

Fordi at de ſtøde bort alt det ſom Papiſter ſige om den fri vilie / om forberedelſe til naade / oc om fortieniſte oc gode gerninger / Thi det kunde Papiſterne ſelff icke necte/at huor den hellig Aand icke er/der er oc ingen naade / eller fortienſte / der bliffuer ſynd oc fordømelſe/ ſom de oc ſiunge/ *Sine tuo numine nihil eſt in homine, nihil eſt innoxium.* Wden den hellig Aands naade er det intet i menniſken/ men alt det ſom er i Menniſken / er ſkadeligt oc ſyndeligt / Der ſee nu fremdelis / Huad følger da? Der ſom den hellig Aand icke el-

lers kommer / vden Christus gaar hen oc døer / saa følger io / at al vor salighed staar aleniste paa vor kiere HErris Christi død oc pine/ Huorledis kand mand da rose vor fri vilie oc gode gerningers fortieniste? Vden den hellig Aand er ingen salighed / Oc den hellig Aand kommer aleniste der faare/ at vor HErre Jesus Christus gaar til Faderen / Der faare er denne alene den naadekilde / der vor salighed flyder aff.

Huad skal da den hellig Aand vdrette hoss oss? Hand skal/ siger Christus / straffe Verden for synd / for retferdighed / oc for dom/ det er/ Den hellig Aand skal lade en straffpredicken gaa offuer den gantske Verden/ som skal recke til alle Menniske/ Thi her ingen vndertagen/ de haffue alle behoff at bedre sig/ oc skulle lade sig straffe/ icke for en lempelig oc ringe ting/ men for synd / at de faar Gud ere fordømde syndere/ oc for retferdighed/ at de haffue ingen retferdighed/ oc for dom/ at de icke vide/ huorledis de skulle trøste sig i nød/ oc huort de skulle holde sig hen / Denne skal vere den hellig Aands straffpredicken/ en almindelig predicken offuer den gantske Verdē. Den hellig Aands embede at straffe Verden.

Ja / siger du / Naar Predickede da den hellig Aand? Huo haffuer nogen tid seet eller hørt hannem? Huorledis gaar da saadan straff til? Suar/ Personlige taler hand icke met oss/ men hand bruger Mennisken der til / Naar som de bruge denne straffpredicken / da kaldis det icke Menniskens ord/ eller Menniskens Predicken/ det kaldis den hellig Aands ord oc Predicken/ end dog at Mennisken føre dem frem. Der faare bør oss alle/ at ære oc holde meget aff Predicke embedet / flitelige vere der hoss / aluerlige høre Guds Ord / oc mercke dem vel / efterdi icke Mennisken / som oss tycks/ oc wi der faare acte Predicken diss ringere/ men den hellig Aand straffer ved Mennisken/ Wi skulle oc icke vere genstridige imod saadan straff/ eller lade oss fortørne der aff/ som dog almindelige skeer/ Fordi den hellig Aand haffuer god mact der til / oc er vist/ at hand giør det vort beste / som at oc vor HErre Christus regner det her for en besynderlig naade oc velgerning/ at hand sender den hellig Aand til saadan straffpredicken. Huorledis den hellig Aand fører dette embede.

I. Det synis oc noget vnderligt/ at Christus siger / Den hellig Aand skal straffe Verden for syndens skyld/ at de tro icke paa mig/ Haffde hand saa sagd/ Hand skal straffe Verden for syndens skyld/ at de ere Fader oc Moder wlydige / myrde oc sla huer andre ihiel/ bedriffue hoer/ stiele oc liuge / da vaare det forstandeligt. Men det giørs icke behoff/ at Christus skal der til vdsende den hellig Aand/ Thi Verden veed der faar wden aff sig selff / at saadant er synd / oc at Gud fortørnis der aff / som Paulus siger / At ocsaa Hedninge vide Guds Lou/ oc see huad ret oc wret er. Item Moses gaff saadane synder nock til kiende / oc det vaare den hellig Aand en offuermaade stor foractelse / der som hand icke viste noget andet at Predicke / end der er allerede Predicket formedelst Mosen / Der faare lader hand Mosen straffe saadane groffue skinbarlig synder / Men hand taler om en anden synd / der Verden veed intet aff / saa longt er det der fra / at hun skulde kunde selff hielpe sig der fra / oc denne synd kaldis/ At icke tro paa Christum.

Straff for synden skyld.

Huad Moses nu kalder synd/ som/ at vanhellige Sabbatene bruge Guds naffn forgeffuis/ vanere Fader oc Moder/ etc. Det er/ synder/ oc fordømmelige synder / som føre Guds vrede offuer oss arme Menniske / Der faare skal huer Christen sky oc fly dem / lige som døden selff/ Thi Guds Ord kand icke liuge/ Huo som icke holder alt dette/ siger Moses/ hand skal vere forbandet / Men den synd for huilcken den hellig Aand straffer Verden / kaldis at icke tro paa Christum / der faare følger det aff denne den hellig Aands straffpredicken / at der som du end holder de thi Bud aff din yderste formue/ oc det aller beste du kant / oc du tror icke paa Christum / da hielper saadan Mosaisk fromhed dig intet / du far der hen met til Dieffuelen i Helffuede / Aarsagen er denne / Den store synd huilcken der kaldis den hellig Aands synd / eller huilcken den hellig Aand kalder synd/ som er / at icke tro paa Christum/ hun ligger dig end nu paa halsen/ huor som den samme synd er/ der kand aldri vere naade i euighed / Oc skal der vere naade / da skal denne synd offuergiffuis / oc der skal bliffue it trofast Menniske aff it vantro Menniske.

Den hellig Aands synd.

Ja/ siger du/ dette maa vel vere vredens oc wnaadens Predicken/ som icke tien til trøst/ men til forferdelse/ oc vore HErre Christus tilsiger alligeuel saadan Predicken/som it besynderligt liggende fæ/ der Trøsteren skulde føre i Verden? Suar/ baade stycke ere sande/oc det skal bliffue sandhed/at den hellig Aand baade straffer oc trøster/end dog at straff oc trøst vel synis thu atskillige oc genstridige ting/ Thi denne straff er oss nyttelig/ i det wi lære der aff at kiende vor nød oc skrøbelighed/ oc icke gaa hen i den forderffuelige mening oc farlige tryghed/ der den gantske Verden er vdi. Thi at see til en Jøde/ hand lader sig tycke at hand haffuer nock i Mose/ oc haffuer icke mere behoff til salighed/ der faare acter hand vor HErre Christum intet/ men hand bespaatter oc forfølger hannem/ Lige saa haffuer en Tørck sin besynderlige betractelse oc øffuelse/der bliffuer hand hoss/oc naar som hand det holder/lader hand sig tycke/ at salighed kand icke feyle hannem. En Papist lige saa/ hand holder sine Messer/hand holder sit aarden/hand faster/holder sig kysk/ beder/ siunger/ der faare lader hand sig tycke at hand er from/oc at hannem kand intet skade/der faare gaar hand oc hen i en fordømmelig tryghed/ lige som hannem fattedis intet/ oc hannem fattis dog det meste/ thi hand sider i den høyste synd/ huilcken der er den hellig Aands synd/oc en Mosaisk synd/ som er/ at hand icke tror paa Christum.

Den hellig Aands straff er dem nyttelig som hannem anamme.

Saadan fordømmelig tryghed affuerier den hellig Aand blant de Christne met sin straff/at de for alle ting see der hen/ om oc deris hierte forlader sig paa Christum/ oc om de haabe at Gud vil vere dem naadige for Christi skyld. Naar saadant er i hiertet/ da er mand icke aleniste fri fra den tryghed som opuoxer aff gerninger/ men mand haffuer ocsaa formdelst denne straffpredicken den trøst/ at alligeuel wi haffue Mosaiske synder paa oss/ oc mue fordi giffue oss skyldige faar Gud som arme Syndere/ saa skulle dog saadane synder icke fordøme oss/ efftersi wi tro paa Christum/ men naadelige tilgiffuis oc forladis oss for Christi skyld. Thi baade disse stycke ere sande/ at der som du haffde al Verdens retfer-

Den hellig Aand affuerier tryghed formedelst straff.

retferdighed oc gode gerninger / oc icke trode paa Christum / det er / du trøster dig icke i hans pine oc opstandelse / da hielper det dig icke / du bliffuer fordømt met alle dine gode gerninger. Der imod / tror du paa Christum / oc haabis formedelst hannem dine synders forladelse oc Guds naade / oc du haffde da den gantske Verdens synder paa dig / saa skulle de dog icke fordøme dig / du skalt formedelst Christum finde naade / oc bliffue salig. Saa seer du / at alligeuel denne det hellige Euangelij straff er streng / oc Verden wlidelig / efftherdi alle gode gerninger intet skulle hielpe / der som mand icke tror paa Christum / saa er det dog en nyttelig oc trøstelig straff / oc it ligende fæ / huilcket wi icke skulde miste for den gantske Verdens gods / Thi denne straff viser oss den rette vey / huorledis wi skulle bliffue fri fra synden / oc giffuer atuarsel / at ville wi icke tro paa Christum / da skal det andet altsammen vere forgeffuis oc wnytteligt. Denne er den første deel aff straffpredicken.

II. Straff for retferdighed.

Der nest skal den hellig Aand ocsaa straffe Verden for retferdighed / at Christus gaar til Faderen / oc wi see hannem fremdelis icke mere / Dette skalt du oc forstaa ved den samme maade / som det neste tilforn. Thi at lige som Verden veed / huad Mosaiske synder ere / oc icke huad den hellig Aand kalder synd / Saa haffuer hun sin besynderlige retferdighed / der hun bliffuer hoss / oc den hun forstaar / Men den hellig Aands retferdighed forstaar hun icke / hun kalder synd / som før er sagd / at sla ihiel / bedriffue hoer / stiele / Men at mand icke tror paa Christum / denne synd veed hun intet aff / der faare giør hun sig ingen samuittighed der paa. Der som nu nogen skicker sit leffnet saa / at hand icke bryder sit ecteskab / icke slar ihiel / icke stiel / er from oc redelig i sin handel / den er / faar Verden en retferdig from Mand. Men den hellig Aand taler om en anden retferdighed / som icke staar paa vore gerninger / men aleniste der paa at Christus Jesus gick til Faderen / oc wi see hannem fremdelis icke mere.

Verdens retferdighed.

Det er / den hellig Aand lærer oss / at wi kunde aldri bliffue retferdige eller salige formedelst vore gerninger / Men der met aleniste

aleniste bliffue wi retferdige/ at Christus gaar til Faderen/ det er/ at hand døer for oss paa Kaarssit/ oc bliffuer icke i døden/ men staar op aff døden/ oc opfar til Himmelen/ der som hand sider hoss Guds høyre haand/ en HErre offuer alting/ oc giffuer sin hellig Aand formedelst Euangelion i vore hierte/ at wi tro paa Christum/ oc trøste oss i hans bortgang. Denne tro er den eniste retferdighed/ som gielder faar Gud/ oc er icke stadfest paa det som wi giøre/ men paa det som Christus haffuer giort/ at hand døde for oss/ oc sider nu her effter hoss Guds høyre haand/ oc giffuer Menniskenn gaffuer/ Der faare setter vor HErre Christus dette der til/ Oc i/ siger hand/ see mig icke her effter/ det er/ mand skal tro/ mand haffuer det aleniste i ordet/ met ørerne kand mand aleniste høre det/ met øyene kand det ingen see/ huorledis Christus sider hoss Guds høyre haand/ oc traader frem for oss/ Men salig er den/ som det aff hiertet oc visselige tror. Retferdighed der den hellig Aand lærer om.

Dette er nu ocsaa offuermaade trøsteligt/ Thi at formedelst saadan den hellig Aands straff/ bliffue wi vdi tuende maade forbedre. Først/ at wi icke lade oss nøye met Verdzlig retferdighed som hyglere oc gernings Helligen/ Det andet er/ at wi vide oc forstaa den rette retferdighed/ som gielder faar Gud/ Der faare der som Jøder/ Tyrckere/ oc andre gaa hen/ oc lade sig tycke de haffue nock/ naar som de icke leffue i vduortis forargelse/ men holde sig smuct tuctige/ redelige oc vstraffelige imod huer mand/ da siger en Christen/ Ney/ dette er icke nock/ Faar Menniskenn kant du da rose dig/ at du haffuer ingen giort wret/ Men faar Gud kaldis det/ HErre/ gack icke til dom met din Tienere/ Ver mig naadig/ oc lad mig icke vndgielde mine gerninger/ men nyde din Søns fortienste/ som døde for mig/ oc sider nu hoss dine høyre haand/ oc er min meglere. Denne er den retferdighed/ som det vdretter altsammen/ oc lader oss icke bliffue beskemmede. Thi hun staar icke paa løss wstadig sand/ vore egne gerninger/ huilcke der aldri kunde vere rene eller fuldkomne/ men paa det rene oc fuldkomne Guds Søns Offer. Denne grunduol er sterck nock/ oc kand icke feyle oss/ Men vor Huor til saadan straff om retferdighed er nyttelig.

fornufft veed der intet aff / der som den hellig Aand icke kommer met sin straff / oc tager bort den tancke om gerningers retferdighed / oc viser oss til Guds Søn / som gick bort til Faderen / oc sider nu hoss hans høyre haand / at hand vil beuare oc holde oss i den naade / som hand forhuerffuede oss met sin død.

III. Straff for dommen. Det tredie er / at den hellig Aand straffer Verden ocsaa for dom / at denne Verdens Første er dømt. Huad monne dog dette vere? Eller huorledis skulle wi forstaa det rettelige? Saa / Verden veed intet aff dommen / at Dieffuelen er dømt / Der faare frycter hun hannem / oc al den wlycke / som hand pleyer at komme aff sted / Oc at hun kand haffue fred met hannem / oc beholde hans yndest oc venskab / tien hun hannem trolige oc flitelige / huor met hun kand / oc tencker at hielpe sig der met / Thi at leffue i wkyskhed / vdi had oc affuind / vere gerig / søge sin egen nytte / etc. er idel Dieffuels tieniste / der Verden tien hannem met / Der imod gaar nu den hellig Aands straff / at wi icke skulle frycte Dieffuelen / eller tiene hannem til tacke / eller lade oss styre oc regere aff hannem / Wi skulle see til Guds Ord / følge oc skicke oss der effter / der maa følge effter huad der kand. Thi at er end Dieffuelen vred der faare / oc vil føre oss al wlycke paa / saa skulle wi dog icke forferdis / men vide at hand er dømt / fangen oc offueruunden aff vor HErre Christo / Der faare kand hand icke mere end Christus tilsteder hannem. Oc Christus er vort Hoffuit / huilcken der kom der faare til oss paa Jorden / at hand vilde forhindre Dieffuelens anslag / oc forstyre hans gerning.

Dommen. Dette skal nu vere de Christnis trøst / der de skulle holde sig til i allehonde fristelser / at deris HErre er en HErre offuer Dieffuelen / oc at Dieffuelen er en fangen / nedslagen / amectig / nogen / verieløss Dieffuel / oc alligeuel at hand lige som en hund der buldrer i lenckerne / icke kand lade aff at gø / snappe / bide oc forferde / saa skal hand dog icke giøre de Christne skade. Oc giør hand end skade / da vil Christus helbrede det / oc vende alting til det beste thi hand er hans Herre.

Denne trøst haffuer øc forstaar Verden icke / hun frycter for

for døden / for ſiugdom / for fattigdom oc forſmedelſe / etc. oc giør offte imod Gud oc hans ord / aleniſte der faare / at hun vdi ſaa maade vil fri oc frelſe ſig fra ſaadan wlycke oc genuordighed / Naar ſom wlycken da kommer / da falder baade trøſt oc forhaabelſe hen / oc der kand ingen trøſte ſaadane Folck / Men det giøre icke de Chriſtne / Fordi / de vide / at er end Dieffuelen Verdens Førſte / ſom haffuer legeme / gods / ia end ocſaa hiertet / om Gud tilſteder hannem / i ſine hender / oc kand vende det huorledis hand vil / ſaa er dog en anden icke Verdens / men Himmelens oc det euige liiffs Førſte / huilcken der haffuer dømt / offueruundet oc fordømt Verdens Førſte / Der faare / er end Verdens Førſte grum oc vred / da holde de ſig til deris Himmelførſte / oc vide at hand met it ord kand bortuende al wlycke. Der faare paakalde de hannem i nød / begære hans hielp / oc haffue it faſt haab / at deris Himmelførſte ſkal icke aleniſte hielpe dem her paa Jorden / men ocſaa effter døden til euig tid oc giøre dem ſalige. Dette lære de aff den hellig Aands ſtraffpredicken / ellers kunde de icke vide det. Den almectige Gud giffue oſſ baade den hellig Aands lerdom oc trøſt / oc indtrycke det faſt i vort hierte / oc giøre oſſ til euig tid ſalige /

A M E N.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelſke Fader / du ſom formedelſt din Søn / loffuede oſſ den hellig Aand / at hand ſkal ſtraffe Verden for ſynd / retferdighed oc dom / Wi bede dig / opliuſſ vore hierte / at wi kunde kiende vor ſynd / oc formedelſt troen til Chriſtum komme til euig retferdighed / oc beholde denne rette trøſt i alles honde nød oc friſtelſe / at Chriſtus er en HErre / offuer Dieffuelen / døden oc alting / oc vil met naade hielpe oſſ aff al wlycke / oc giøre oſſ til euig tid ſalige /

Amen / Amen.

Den Femte Søndag effter Paaske / Euangelion Johannis 16.

SAndelige / sandelige / ieg siger eder / Der som i bede Faderen om noget i mit Naffn / da skal hand giffue eder det. Her til haffue i icke bedet om noget i mit Naffn / Beder saa skulle i faa / at eders glede skal vere fuldkommen.

Saadant

Saadant haffuer ieg talet til eder ved ordsprock/ Men den tid skal komme/ at ieg skal icke tale mere met eder formedelst ordsprock/ men forkynde obenbare om min Fader/ Paa den samme dag skulle i bede i mit Naffn. Oc ieg siger eder icke/ at ieg vil bede Faderen for eder/ thi Faderen selff elsker eder/ fordi at i elske mig/ oc tro/ at ieg vdgick aff Gud.

Dette Euangelion er oc it stycke aff vor HErris Christi siste oc trøstelige Predicken/ Oc effterdi hand strax i begyndelsen vdi dette Capitel Propheterer/ huorledis hans Christne skulle lide forfølgelse/ oc allehonde wlycke/ saa trøster hand dem først der met/ at hand vil sende sin hellig Aand/ som skal straffe Verden for synd/ oc for retferdighed oc dom/ Dette er de Christne/ som anamme saadan straff met ydmyge hierte/ it stort oc drabeligt ligende fæ/ som viet offuergaar al Verdens rijdom. Thi at haffuer end Verden/ Pendinge/ gods/ ære/ mact oc alt det hende lyster at haffue/ huad er dog alt saadant/ efftendi hun bliffuer i denne iemmer/ at hun er i synd/ oc kand icke forløsis der aff? at hun haffuer ingen retferdighed/ end dog hun arbeyder strengelige met sin Gudstieniste? Paa det siste/ at hun haffuer ingen visser trøst i genuordighed oc nød/ Der som de Christne der imod/ end dog de ere fattige oc elendige/ oc lide allehonde wlycke/ haffue formedelst Christum alle deris synders forladelse/ en euig retferdighed/ oc en visser trøst/ chuor ilde det oc gaar dem/ at deris HErre Christus Jesus er dog en HErre offuer alting/ oc haffuer dømt Verdens Første/ denne er den første trøst.

Den rette skickelse oc summa paa det xvj. Capit. Johan.

De Christnis trøst.

I.

Den anden trøst er/ at skulle end de Christne lide meget/ saa skal det dog ekon vare en liden stund/ oc der skal visselige følge trøst oc glede effter/ i den sted/ som det skal omuende sig met Verden/ i det/ at haffuer end hun glede/ saa er det dog en liden timelig glede/ oc der skal komme en euig bedrøffuelse effter. II.

III. Den tredie trøst er i denne dagis Euangelij text / at ere end de Christne arme oc elendige paa Jorden / saa haffue de dog denne trøst / at naar som de raabe til Gud i deris elendighed / da vil hand for Christi skyld naadelige høre oc hielpe dem / Denne er oc en herlig trøst / oc offuermaade stor velgerning / der wi skulle offte tencke paa / oc tacke Gud aff hiertet der faare / Thi det er faar øyen / huorledis Verden skyer oc flyr Kaarssit / oc vil heller forlade / eller forsuerie Euangelion / Christum / Kircken oc altsammen / end lide noget / ia wi see saadant alt for meget i daglige Exempel. Men de Christne fly icke saa Kaarssit / de vide vel / at de for Euangelij bekiendelse skulle giffue sig i fare oc nød / som eders kierlighed faa at høre den neste Søndag. Men der hoss haffue de oc denne trøst / at naar som de behøffue oc begære hielp / da vil Gud naadelige frelse oc hielpe dem.

Gud vil bønhøre oss.

Den fromme Kong Hiskia vaar i offuermaade stor fare met sit gantske Folck / der Kongen aff Assyrien laa faar Jerusalem / oc haffde iemmerlige forderffuit Israels Kongerije / oc ødelagd Juda Kongerije / Men huad giorde hand da? Hand klagede sin nød faar den Prophete Esaia / oc gick selff i Kircken / robte til sin Gud / at hand vilde beuise sin mact / at hand er en HErre offuer alle Herrer / oc hielpe hans arme Folck. Denne Bøn hørde Gud strax / oc vdsende den samme nat en Engel / som ihielslo hundrede oc fem oc firesindstiue tusinde / oc den anden gantske hob vndflyde i denne forferdelse / da lade alting ligge oc staa / løbe bort / huer som hand kand.

Exempel huorledis Gud bønhører sine.

Hiskia beladig.

Strax der effter bleff Hiskia dødsiug / oc Propheten Esaias kom selff oc sagde til hannem / At hand skulde beskicke sit huss / hand skulde dø. Men Hiskia giorde ocsaa sin Bøn i denne nød / oc Gud bønhørde hannem atter / oc tilsagde hannem at hand skulde leffue i femten aar.

Hiskia siug.

Lige saa / der Dauid vaar fordreffuen aff Kongerijget aff sin Søn Absalon / da leed hand saadan straff taalmodelige / thi hand saa vel huor met hand haffde det fortient / oc hand robte alligeuel

Dauid fordreffuen aff Landet.

geuel til Gud om hielp/ oc kom til sit Land oc Folck igen/ Men den arge skalck Absalon bleff hengendis i it træ. In summa/ den gantske Scrifft er fuld met saadane Exempel/ at end dog fromme Folck ere komme i allehonde modgang oc nød/ saa haffuer dog Gud hulpet dem/ oc bønhørt dem strax de bade om naade oc besker≈ melse. Huor drabelige store vnderlige gerninger vdrette den eniste Moses formedelst sin Bøn? Haffuit nøddis til at staa stille/ oc dele sig fra huert andet/ Den tørre haarde stenklippe nøddis til at giffue offuerflødigt vand. Naar hand bad oc vdracte sine arme/ da be≈ hulde hans Folck seyer/ men strax hand loed armene sencke ned igen/ da vaar seyer hoss Fienderne. Moses.

Naar som wi nu see disse herlige vnderlige gerninger oc denne naadige hielp/ der Gud beuisde sine Helligen/ naar som de paakallede hannem/ mue wi bekiende/ at det er en besynderlig naade oc velgerning/ at Gud/ som Moses siger in den femte Bog/ holder sig saa nær til Mennisken/ oc bønhører strax saa gerne. Oc efftherdi du est glad aff it andet Menniske/ naar du kommer til hannem i din nød/ oc beder om hielp/ at hand er redebon oc veluillig/ til at giøre/ huad som dig er behageligt oc nytteligt/ huor meget mere glede er da dette/ at wi haffue saadan en naadig veluillig Gud/ der i al vor nød vil staa met oss/ oc hielpe oss/ der som wi ekon ville lade munden op/ oc begære hielp? Thi det haffuer sig saa met oss/ at Mennisken icke kunde altid hielpe/ der som de end gerne vilde/ Skulle wi haffue hielp/ da skal den gode Gud aff Himmelen det giøre. Huo som nu kunde kiøbe saadan naade met Pendinge/ hand skulde icke lenge tøffue/ der som hand skulde end kaaste der paa alt det hand haffde/ Oc efftherdi der hielper icke gods eller Pendinge/ be≈ sørge wi oss alle/ at wi oc icke skulle faa saadan naade forgeffuis.

Thi her findis hoss alle Menniske besynderlige tho fristel≈ ser/ som stedze ligge i veyen faar oss/ oc forhindre oss fra dette haab. Først naar som wi end høre disse herlige Exempel/ huorledis Gud saa naadelige haffuer hulpet sine gode Helligen/ i allehonde nød/ saa kunde wi dog icke fatte den tro/ at wi oc skulle saa faa hielp/ Thi

Huor faare wi det icke kunde tro/ at Gud vil bønhøre oss.

wi see huor herlige store gaffuer de haffde/ oc mue bekiende/ at wi icke haffue saadane gaffuer/ Her aff beslutter vor fornufft/ at Gud bønhørde dem for deris gaffuer oc verdigheds skyld / oc efferdi wi icke haffue saadane gaffuer / skal vor Bøn (tencke wi) bliffue forgeffuis oc wnyttelig.

Det andet er/ at wi befinde icke alenisste at oss fattis saadane gaffuer/ men ocsaa at wi haffue store suare synder/ de beklemme aldelis vort hierte / at wi icke kunde acte vor Bøn vere krafftig / oc Gud tacknemelig. Du haffuer denne synd paa dig/ en anden haffuer syndet i andre maade / Naar som du nu skalt bede / kommer det dig strax i sindet/ at forhindrede icke saadane synder dig / da vilde du ocsaa forhuerffue noget met din Bøn / Saa bliffuer dit hierte mistrøstigt/ oc troen falder der hen/ at/ om du end beder du dog hen i vævit / lyckis det at du faare noget / da lyckis det/ men du kant icke fast fortrøste dig/ at Gud vil høre dig / dine synder driffue denne forhaabelse til bage/ oc giøre dig tuilraadig.

Christus vil ocsaa bønhøre Syndere.

Jmod denne fristelse tiene besyndelige den trøst aff dette Euangelio/ Thi at see dog/ met huem taler Christus? Det ere hans Disciple som hen ved en time tilforn haffde kiff oc trette indbyrdis/ om huilcken der skulde haffue Regimentet/ oc vere en Herre offuer de andre/ naar som vor HErre Christus komme bort/ oc inden tho eller tre time / flyde de alle fra vor HErre Christo / oc forargede sig paa hannem / nogle nectede oc faarsore hannem aldelis / Men besynderlige er deris store wforstand oc en synd/ at end dog vor HErre Christus Predicker faar dem / oc siger dem alting flitelige / saa forstaa de der dog icke it ord aff/ fordi at de haffde ekon idel Verdzlige tancker om hannem / oc alligeuel at Disciplene vaare saa skrøbelige arme syndere / tilsiger vor HErre Christus dem met en dyr eed/ At huad som de bede om i hans Naffn/ det skal bliffue bønhørt.

Dette skalt du lære/ oc trøste dig met / at est du end en arm skrøbelig syndere / saa est du dog icke din HErris Christi fiende/ du bespotter hannem icke / du begærer at vere hoss hannem/ du bekiender hans Ord oc Naffn / du holder icke met den hob som forfølger hans

hans Ord / du forherdis oc icke i vitterlige synder / oc est du end falden / saa bliffuer du dog icke beligendis i synden / du staar op igen / du fortryder oc anger / at du saa haffuer fortørnet din Gud oc HErre / du begærer at aldri giøre det mere / Der skalt du lade dig nøye met / Thi det kommer aldri der hen met dig / at du bliffuer aldelis uden synd / wi skulle dog alle sige / ehuor store gaffuer wi haffue / Forlad oss vor skyld / her skalt du lade det bliffue ved / oc lad dette ord oc løffte ocsaa gaa dig til hierte / at / der som du beder om noget i Jesu Naffn / da vil Faderen giffue dig det.

Huor met wi arme syndere skulle tröste oss naar som wi ville giøre vor Bøn.

Men du kunde icke tage dig denne foriettelse til / der som du vilde forfølge / eller icke bekiende Guds Ord / Eller bliffue beligendis i vitterlige synder / Thi det er wmuligt / at den kand giøre sin Bøn / som er forherdet i synden / oc icke vil lade aff at synde. Ordene kand hand vel bruge / men hiertet driffuer ordene met mact til bage / det veed at det skal vente vrede oc icke naade eller nogen gaffue / saa lenge det ligger i synd. Saa er io det oc sant / at / huor den hellig Aand icke er / der kand oc ingen ret bøn vere / Lige som oc Zacharias kalder hannem naadens Aand oc bønens Aand / som først lærer oss / huorledis Gud er naadig / oc der nest driffuer oss / at wi paa denne forhaabelse / at Gud vil vere naadig / ocsaa paakalde hannem. Nu fordriffuis oc den hellig Aand formedelst synden / hand viger fra oss oc drager bort / som Paulus siger Rom. viij. De som ere kiødelige / de ere kiødelige til sinde / det er / de haffue icke den hellig Aand. Item / Huilcke Guds Aand driffuer / de ere Guds Børn / etc. Der forgaar da ocsaa bønen met / oc det haab bliffuer icke aleniste borte / at Gud vil bønhøre / men der bliffuer oc denne hiertens sorge / at Gud er vred / oc vil straffe met euig pine.

Forherdelse i synden oc vantro forhindre aller mest vor Bøn.

Men huor som mand icke saa er forherdet i vitterlige synder / da skulle wi icke lade aff at bede / end dog at wi falde aff skrøbelighed / Haffuer io Christus selff budet oc befalet oss at bede om syndernis forladelse / Saa see wi her paa Apostlene / at de ere ocsaa icke aldelis rene / oc Christus siger alligeuel dette ord frilige til dem / Sandelige / sandelige / ieg siger eder / Huad som i bede Faderen om i

mit Naffn / det skal hand giffue eder. Her skalt du flitelige mercke dette ord / J mit Naffn / Der som hand haffde befalet dig at bede i dit eget Naffn/for din egen fortieniste oc gode gerningers skyld/ da haffde du aarsage til / at tuile paa bønen for dine synders skyld.

At bede i Christi Naffn.

Men hand siger/Beder i mit Naffn/ det er/begrunder oc stadfester eders Bøn paa mig/ setter ocsaa al eders tro oc haab til mig / at Faderen vil for min skyld bønhøre eder / oc giffue eder huad som i bede om/ saa skulle i da faa det visselige. Vdi saa maade skal mand rettelige giøre sin Bøn / saa haffue ocsaa de / som bekiende sig / at vere arme Syndere / aarsage til at bede / oc de kunde visselige forhaabis til / at deris Bøn skal icke bliffue forgeffuis/effterdi de bede i Christi Naffn / oc icke vdi deris eget naffn.

Paffuens lerdom om vor Bøn.

Men see nu her for Guds skyld/ huad iemmer den skendige Paffue haffuer stictet i Kircken / oc huorledis de arme Mennisk end paa denne dag forføris saa iemmerlige? Hand befaler ocsaa Folcket at de skulle bede / men icke blot oc aleniste i Christi Naffn/

Helligens paakaldelse.

hand vil at de skulle bede i Jomfru Marie / oc andre Helligens naffn/at Gud skal for deris fortieniste skyld høre/oc anamme deris forbedelse. Der aff er det gruselige Affguderi opkommet/at mand giorde wtallige Kircker/Altere/ Billede/ stictede der falsk Gudstieniste/ oc solde afflad / i Guds naadis sted / som skal giffuis huer mand aff blot naade oc wden Pendinge / formedelst Christum. Men huorledis skicker saadant sig met denne Christi befalning?

Huorledis mand skal bede.

Beder Faderen i mit Naffn / Hand vil icke at du skalt paakalde denne eller den Helligen / Du skalt paakalde Faderen / oc det er dog icke end nock/at du paakalder Faderen / du skalt paakalde hannem i Christi Naffn/at hand for sin Søns skyld/ oc icke for dine egen eller andre Menniskis gode gerninger oc verdigheds skyld / vil vere dig naadig/anamme din Bøn/oc bønhøre dig.

Saa er da dette det eniste oc rette mercke oc tegen/der wi kunde kiende paa/huad det er at bede rettelige / oc ingen kand bede wden aleniste de rette Christne. Jøder oc Tørckere bede offuermaade meget / oc de ville der vdi haffue en besynderlig priss faar oss Christne/

at de paakalde den eniste sande Gud / som skabte Himmel oc Jord. Men vilt du vide om de bede rettelige / oc om Gud skal bønhøre dem / da see hid til denne befalning / der Christus giffuer / da skalt du befinde / at de bede / men icke i Christi / Naffn / Ja / de bede saa / at de end der til met bespotte Christum / oc ville icke kiende hannem som Guds Søn / for hues skyld Gud vil aleniste vere oss naadig / oc bønhøre oss. Huad bede de da til for en Gud? Er det oc den der skabte Himmel oc Jord / som de rose aff? Oc ney / Thi den Gud som skabte Himmel oc Jord / hand fødde en Søn i evighed / oc lod hannem vorde Menniske for vor skyld / oc hand vil for hans skyld forlade oss vore synder / oc høre vor Bøn. Effterdi nu Tyrckere oc Jøder icke vide aff denne Gud / de vide aleniste aff en Gud der haffuer ingen Søn / saa er det vist / at de icke paakalde den rette Gud / oc alligeuel at de met ordene rose der aff / at de paakalde den Gud som skabte Himmel oc Jord / saa er det dog icke sant / Thi den samme Gud haffuer en Søn / Saa følger der aff / at de icke tilbede Gud / men den skendige Dieffuel / som maler dem saa en Gud faare / der haffuer ingen Søn.

Skilsmisse mellem de Christnis oc andre Folckis Bøn.

Huor faare Tyrckere oc Jøder icke bede rettelige.

Met Papisterne er det icke saa ont / de bekiende / at Christus er Guds Søn / oc alligeuel naar som de bede / stille de deris Bøn icke blot oc aleniste paa Guds Søns naffn / men paa deris egne gerninger oc verdighed / oc der nest paa de affdøde Helligens naffn / Dette kaldis oc at bede effter ordene / Men det er icke rettelige bedet / det er oc wmuligt at Gud kand eller vil høre dem / Oc effterdi foriettelsen om bønhørelse stadfester sig aleniste der paa / om wi bede Faderen om noget i Christi Naffn / da følger det / At effterdi Papisterne bede i it andet naffn / da vil Gud icke høre dem / oc at deris Bøn er icke en Bøn / men at de der met bespotte Christi Naffn / huilcket Naffn aleniste mand skal holde der faare / at Gud for hans skyld vil naadelige bønhøre oc hielpe oss.

Papister kunde oc icke bede rettelige.

Saa skalt du tacke Gud aff hiertet / at du formedelst hans Ord est bleffuen fri fra saadant Affguderi / oc at du est nu kommen der hen / at du vedst huoriedis du skalt aleniste paakalde Gud

Euangelium alenişte lærer huorledis mand ſkal rettelige bede.

Fader / oc icke de aff døde Helligen / oc at denne paakaldelſe ſkal alenişte ſke i Guds Søns Naffn/ det er / at du alenişte formedelſt vor HErre Chriſtum/oc for hans fortieniſte ſkyld ſkalt haabe/ at Gud vil høre dig/oc hielpe dig / ſom vor HErre Chriſtus ſiger her effter offuermaade deylige oc trøſtelige / Jeg (ſiger hand) ſiger eder icke/ at ieg vil bede Faderen for eder/ Lige ſom hand vilde ſige/ Alligeuel ieg icke kand andet / end bede for eder / ſom for dem der ere mine oc høre mig til/ Saa ſiger ieg eder dog det ſandelige til/ at der ſom ieg icke end beder for eder / oc i alene bede for eder ſelff / da ſkal Faderen bønhøre eder/ Huor faare ? Fordi/ ſiger hand/ Faderen elſker eder/ fordi at i elſke mig/oc tro at ieg vdgick aff Gud. Dette er det førſte/ du ſkalt tro/ at Chriſtus vdgick aff Gud/ det er/ at Faderen vdſende hannem / at hand ſkulde tage vore ſynder paa ſig / hielpe oſſ aff den euige død / oc giøre oſſ fri fra Dieffuelens Rijge / oc føre oſſ ind i Guds Rijge/ Naar dette er faſt oc viſt i hiertet/ da følger der aff/ at mand icke kand hade ſaadan en naadig Gud. Mand haffuer lyſt oc glede aff den kaarſſeſte Chriſto / oc en beſynderlig kierlighed til hannem / oc wi trøſte oſſ i hannem aff hiertet. Der ſom wi nu ſaa elſke vor Frelſere / anamme hans Ord / oc lade hannem vere vor eniſte ſalighed / da vil Faderen ocſaa elſke oſſ / fordi at wi elſke hans Søn/ oc hand vil bønhøre oſſ / oc giffue oſſ alt det ſom wi bede om/ at det ſkal ſaa altſammen ſtaa blot/ oc aleniſte paa vor kiere HErre Chriſto / oc hans naade / ſom hand haffuer hoſſ Faderen.

Til denne trøſt eller foriettelſe høre ocſaa diſſe effterfølgende ord/ Jeg vdgick aff Faderen/oc kom til Verden/ Jeg forlader Verden ingen oc gaar til Faderen/ det er / ieg ſkal her effter icke mere vere ſaa fattig oc elendig/ ſom ieg haffuer her til veret i Verden / Jeg ſkal vere en HErre offuer alt det ſom er i Himmelen oc paa Jorden/ Der faare kunde i trøſte eder vdi mit Naffn / oc vente hielp oc beſkermelſe aff mig i allehonde genuordighed oc friſtelſer.

Saa haffuer du baade ſtycke i dette Euangelio/ſom er/ førſt den befalning oc foriettelſe at wi ſkulle bede / oc at Gud vil bønhøre oſſ/der neſt ocſaa den rette form oc maade til at bede/ Som er/ at wi

skulle bede i Christi Jesu Naffn / oc io tage oss vare / at wi icke som Tyrckere oc Jøder / traade frem faar Gud wden dette Naffn / Thi at huor som dette Naffn icke er / der skal oc huercken vere naade eller bønhørelse at haabis til.

Wi skulle ocsaa her komme den regel ihu / huilcken wi finde i alle Helligens Exempel / Som er / at Gud vil her paa Jorden haffue sin Christenhed vnder Kaarssit / oc icke altid strax bønhøre oc hielpe som wi gerne vilde / Thi hand pleyer vndertiden at skiule sig / oc stille sig lige som hand vilde icke høre / Som hand giorde met den Heydenske Quinde / Oc det giør hand aff besynderlig aarsage / det skeer offte før vort beste / at wi ligge vnder Kaarssit / oc lade trycke oss / Thi at vaare wi wden frijstelse / da skulde wi vel bliffue fortrødelige oc trygge / oc falde i synd / Det skeer oc offte / at Gud vil forsøge vor tro / oc driffue oss saa til sit ord oc til at bede / der som wi ellers icke meget skulde acte ordet / oc bede løsslige wden al aluerlighed. Vndertiden skeer det oc der faare / at wi skulle lære at kiende Gud oc hans herlige mact oc naadige vilie / Thi at hulpe hand altid strax / naar som wi vilde / da bleffue hielpen ringe actet / Men naar hand holder til bage / oc lader nøden bliffue io lenger io større / saa at oss tyckis alle øyenblick wi skulle bliffue forderffuede i grunden / Da see wi først rettelige den Guddommelige mact / i det hand da hielper oss / naar som wi icke kunde vente eller formode oss nogen hielp.

Der faare skulle i besynderlige giffue der act paa i eders Bøn / huad det er for nød / som driffuer eder til at bede / Er det en timelig legemlig nød / da giør saa din Bøn / at du huercken setter Gud maaden eller tiden faare / lad alting staa hoss hans naadige vilie / at hand skal hielpe dig / naar som det er hans naadige Guddommelige vilie / Thi at skulde end den timelige hielp bliffue aldelis borte / saa skalt du dog trøste dig i den euige hielp / oc tacke Gud / at du formedelst Christum est der visser paa. Men er det den euige nød anrørendis / at Gud skal hielpe dig imod Dieffuelen / imod synden oc den euige død / da tuil io intet / du est allerede bønhørt / Gud vil

icke forholde eller lade saadan hielp bliffue til bage. At wi saa vdi vor Bøn kunde/ formedelst Christum fast sette vort haab til Guds naade oc hielp / oc alligeuel vdi timelig wlycke giffue oss vnder Guds vilie / oc i taalmodighed vente hans hielp / indtil wi bliffue forløsde aff saadan timelig nød / eller oc formedelst den euige hielp vorde aldelis salige / Det forlene oss vor kiere HErre Christus/ den euige Guds Søn / for sit Naffns skyld/ Amen/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som formedelst din Søn tilsagde oss/ at du vilt giffue oss/ huad som wi bede om i hans Naffn / Wi bede dig/ beholt oss ved dit Ord/ giff oss din hellig Aand/ som oss kand styre oc regere effter din vilie/ Vocte oss fra Dieffuelens Rijge / fra falsk lerdom oc wret Gudstieniste/ Beuare ocsaa vor lijff oc legeme fra al wlycke / Giff oss din velsignelse oc fred/ at wi kunde i alle maade befinde din naadige hielp/ at wi kunde prise oc loffue dig baade her oc der til euig tid/ som vor naadige Fader/ formedelst Christum/ AMEN.

Paa Christi Himmelfarts dag / Historia aff Gerningers Første Capitel.

VOr HErre Jesus førde sine Disciple hen til Bethanien/ oc opløffte henderne/ oc velsignede dem. Oc det skede der hand velsignede dem/ skildis hand fra dem/ oc foer op i Himmelen. Men de tilbade hannem/ oc vende til bage igen til Jerusalem met stor glede/ oc vaare altid i Templet/ prisede oc loffuede Gud.

WJ holde i dag den herlige smucke Høytid / om vor kiere HERris Christi trøstelige oc gledelige Himmelfart/ huilcken / der hand haffde verit fyritiue ganske dage hoss sine Disciple / effter sin Opstandelse / førde hand dem hen vd til Betha-

Vor Herre Christus far op i Himmelen met sit legeme.

Bethanien hoss Oliebierget/ oc som Lucas siger/ opløffte hand sine hender/ oc velsignede dem / der effter skildis hand fra dem / oc foer synlige op i lucten / oc i Himmelen / der som hand sider hoss Guds høyre haand / Saadant haffde en offuermaade wseduanlig oc vnderlig anseelse / Thi vore legeme ere icke vande til / at suinge op i lucten / som en fuel / men lige som sten oc træ / der som mand end dreffuer dem op met mact/ saa stunde de dog naturlige til Jorden/ oc skulle haffue noget der de kunde feste oc ligge paa/ Saa ere oc vore legeme/ de stunde ned/ oc er dem wmuligt / at de kunde holde sig i lucten/ som her dog staar om vor Herre Christo/ oc Disciplene saae det met deris øyen/ at hand foer op/ oc gick ret fra dem op i lucten.

Huad legeme wi skulle haffue i det tilkommende lijff.

Men saadant er først nytteligt der til/ at wi skulle alle lære her aff vor HErre Christo / huordane legeme wi skulle haffue effter dette lijff. Nu den stund synden end henger ved oss/ ere vore legeme suare/ tungferdige oc wskickelige/ de stunde som en sten stedze ned til Jorden / Men naar synden bliffuer ihielslagen formedelst døden / oc er aldelis borte / oc vore legeme bliffue da formedelst Christum opuacte til det euige lijff / da skulle de icke mere bliffue saa suare oc wskickelige/ men lige som wi nu met vore tancker vandre hundrede mile veyis i it øyeblick / Der er ingen sted saa longt borte/ eller saa hart tilluct/ at wi kunde io met vore tancker komme der til/ Saa skulle vore legeme oc vere paa den dag / subtilige / letferdige/ krafftige/ at/ som en Lercke nu suinger op aff marcken / wden al wmage/ Lige saa skulle wi gaa oc vandre i lucten oc alleuegne huor wi ville/ wden al forhindrelse/ Thi saa lærer vor kiere HErre Christus oss met sit eget Exempel/ Hand haffuer kiød oc blod som wi/ oc den stund hand leffde paa Jorden/ haffde hans kiød oc blod den art oc nature som wi alle haffue/ wden at det vaar icke it syndeligt kiød/ Men der hand stod op fra de døde / foer hand met legeme oc siel op i Himmelen. Hand kommer gennem tillucte Dørre ind til sine Disciple / Naar som hand vil / lader hand see sig / Naar som hand vil/ forsuinder hand faar Disciplenis øyen/ som vdi Emaus. Denne art oc nature skulle ocsaa vore legeme haffue effter dette lijff / oc

Christus loed fordi sine Disciple see saadant/ oss til en trøst/ at wi ocsaa skulle haabis der til.

Men lige som dette er oss alle en trøstelig syn / at vort kiød oc blod / icke skal bliffue paa eller i Jorden/det skal op i Himmelen/ Saa vaar det Dieffuelen wden tuil suart oc forferdeligt at see til/ der som tilforn alle legeme / lige som de komme i Jorden / bleffue i Jorden / veyen i lucten / oc til Himmelen / vaar dem alle tilluct oc wmulig / da seer hand nu Guds Søn fare hen op i Himmelen vdi vort kiød oc blod / hand bryder banen/at wi ocsaa skulle komme effter / end dog det synis oss ganske wmuligt den stund wi leffue i dette liff/ Thi Dieffuelen forstod offuermaade vel/ huad denne skinbarlige opfarelse til Himmels betyde / at Christus giør det icke for sin skyld/ huicken der vaar strax hand opstod fra de døde/ i Guddommelig herlighed / oc vdi Himmelen hoss sin Faders høyre haand / en Gud oc HErre offuer alting / Men det skede oss til trøst / at hand vilde lade oss see/ huad gode wi skulle haffue aff hannem / som er/ at wi icke skulle bliffue paa Jorden/ eller beliggendis i graffuen / wi skulle op i Himmelen / did som hand er / paa det at legeme oc siel skulle formedelst hannem bliffue salige til euig tid.

Dieffuelen bleff forferdet aff Christi Himmelfart.

Oc dette er ocsaa aarsagen/ at Euangelisten Lucas besynderlige siger / Effter at Disciplene haffde seet HErren fare op i Himmelen/ vende de til bage igen met stor glede/ oc ginge til Jerusalem/ vaare huer dag i Templet/ loffuede oc prisede Gud. Der hand tilforn faar fyritiue oc nogle dage vaar fangen / døde paa Kaarsset/ vaare de alle offuermaade bekumrede/ oc sørgede aff hiertet / for deris fromme Mestere oc HErre / at hand skulde saa tagis fra dem. Men nu hoss Oliebierget see de / at hand ocsaa skillis fra dem / ia hand skillis saa fra dem/ at hād vil fremdelis aldri lade mere see sig personlige paa Jorden / Men der sørge de alenisté icke faare / de ere end glade der til/ loffue oc tacke Gud. Huor faare? Fordi / de vide/ at deris HErre sider her effter hoss Guds høyre haand/ oc vil sende dem den hellig Aand/ traade frem oc vere deris talssmand oc meglere faar Faderen / beskerme oc beuare dem fra Sathan / synd oc al

wlycke/

wlycke/ indtil hand ocsaa endelige henter/ oc tager dem til sig / at de skulle vere/ der som hand er.

Denne er den ret grundelige aarsage til deris glede/ at skulle de end miste hans legemlige omgengelse/ da sørge de der intet faare/ men de loffue end der til met oc prise Gud for hans naade oc barmhiertighed. Oc wden tuil gaff vor HErre Christus i disse fyritiue dage/aarsage til saadan glede/Thi at (som hand siger/ Johan. xvj. Paa den samme dag vil ieg frilige forkynde eder om min Fader) vor HErre Christus giorde icke andet i disse fyritiue dage / end at hand vnderuisde sine Disciple/ om sin herlighed oc sit Rijge/ oc om deris tilkommende embede / som hand skulde befale dem / huorledis hand formedelst dem skulde forsamle sig en Kircke / giffue den hellig Aand / føre wtallige mange Menniske til Guds bekiendelse / oc giøre dem salige/ beuare/ styre oc regere dem / oc beskerme dem imod al wlycke/ At de skulde visselige tro/ at hand vilde bruge al mact oc velde/ dem til gode/ oc hielpe dem der met. Der til tiente de herlige/ trøstelige/ deylige ord/ Jeg far op til min Fader/ oc til eders Fader/ Til min Gud / oc til eders Gud / Mig er giffuen al mact / i Himmelen oc paa Jorden/ Gaar hen i den gantske Verden / lærer oc døber/ Huo som tror oc bliffuer døbt/ hand bliffuer salig/ etc.

Oc besynderlige haffuer vor HErre Christus vdlagd dem/
Den 68. Psalm. den lxviij. Psalme/ i huilcken den gantske Kircke først beder/ om vor kiere HErris Christi seyer/ imod døden / at hand skal opstaa fra de døde / oc driffue alle sine Fiender til bage / oc oprette det naadige Rijge formedelst sit hellige Euangelion / huilcket hand kalder en naadig regn / formedelst huilcket vort hierte bliffue / som en tør Jord / vaade oc fructsommelige. Der nest taler Psalmen om Christi Himmelfart/ oc siger / Du est opfaren i det høye / oc førde fengzelet fanget / oc anammede gaffuer for Mennisken/ oc de affaldne/ at Gud skal bo der.

Disse ord vise oss tho herlige velgerninger/ huilcke oss ere vederfarne formedelst vor kiere HErris Christi Himmelfart. Den første at hand førde fengzelet fanget / Hand kalder fengzelet / vore

Fiender/ synden/ døden oc Dieffuelen/ Thi disse ere alle Menniskis dødfiender/ som oss fengzele oc holde/ oc det er icke muligt/ at it Menniske kand redde sig selff/ wi nødis alle til at giffue oss fangne/ oc wi kunde icke beskerme oss selff / Men efftersdi vor kiere HErre Christus førde sig i vort kiød / oc bleff Menniske / da skulde hand ocsaa pinis oc plagis aff disse Fiender / Allis vore synder bleffue lagde paa hannem/ Dieffuelen førde hannem mangfoldige fristelser paa/ oc paa det siste opuacte hand Jøder oc Hedninge imod hannem/ døden slo hannem aldelis ihiel. Lige nu som it fanget Menniske vdbryder aff fengzelet / tager met sig lencker / laass oc stocken / Saa giorde vor kiere HErre Christus ocsaa / oc fangede disse sine Fiender / huilckis fange hand vaar for vore synders skyld / oc førde dem met sig/ det er/ Synden/ døden oc Dieffuelen skulle nu bekiende/ at de fore til met wret/ oc gribe den som er en HErre offuer alle Creature. Oc effterdi hand opuecker sig selff aff døden / far met legemé oc siel op i Himmelen/ oc sider der hoss Guds høyre haand/ da see de oc nødis til at bekiende/ at de ere fangne/ Thi Christus hoss Guds høyre haand/ kand affstyre deris onde opsæt / hand sønderbrød deris mact oc velde/ at de kunde icke mere fuldkomme deris onde begæring eller giøre skade. En fangen Menniske haffuer sin besynderlige sted / der hand skal bliffue paa / huad heller hand giør det gerne eller icke / oc det er hannem wmuligt at hand kand komme en føds brit lenger / Hand haffuer i alle stycke sin skick oc maade / som det er beskicket aff den der haffuer mact offuer hannem. Lige er Dieffuelen ocsaa / alligeuel hand end er ond / vilde gerne giøre skade hør oc der/ saa skal hand dog forholde det / oc kand icke mere giøre / end vor HErre Christus tilsteder hannem. Lige er det saa met synden oc døden/ alligeuel de end staarme til de Christne / som grumme fiender/ saa ere de dog fangne Fiender / de giøre huad de ville / saa skulle de dog lade de Christne bliffue ved liffuet.

Huad det er at Christus tog fengzelet til fange.

Christus en HErre offuer alle ting.

Denne er en besynderlig trøst/ som paa den tid giorde Disciplene glade aff hiertet / oc end nu paa denne dag skal vere vor større glede / at wi vide vor HErre Christus Jesus sider hoss Guds

høyre

høyre haand / offuer alle Himle / oc døden / synden oc Dieffuelen skulle ligge vnder hans føder / lige som fanger / der icke ydermere ere sig selff mectige / end deris HErre stilsteder dem / hannem skulle de see til / hannem skulle de følge / alligeuel de giøre det icke end gerne / De skulle lade de Christne vere met fred / oc ingen tack haffue der til. Naar som vor HErre Christus vil lade det ske / da kand Dieffuelen plage legemet met siugdom / hiertet met synderlig lyst oc begæring / oc formindske vort gods met allehonde skade oc wlycke / Men at holde oss i døden / oc fordømelse / det skal hand icke kunde giøre / Thi det kaldis / Mir Faar høre min røst / oc ingen skal riffue dem aff mine hender. Oc Rom. viij. Der er intet fordømeligt i dem / som ere i Christo Jesu / Thi hand er deris HErre / oc vil beuare dem / hand vil forlade dem deris synder / oc hand vil at wi skulle ocsaa vere / huor som hand er / Dog at mand skal icke vandre effter kiødet / men effter Aanden / Thi det fører døden offuer oss / om wi vandre effter kiødet / Oc Christus far der faare til Himmelen (som her følger effter) at hand vil giffue oss den hellig Aand / paa det wi skulle kunde staa imod synden.

Dieffuelen er vor Herris Christi fange.

Legemlig siugdom er en offuermaade suar byrde / oc den største blant al timelig skade / huilcken der ocsaa flyder aff syndens offuermaade onde kilde / Thi at vaare synden icke / da vaare icke heller døden. Der aff kommer det almindelige / at naar som det gaar legemet ilde / da ere ocsaa sielen oc hiertet icke vel til freds / Men huad giør en Christen? Hand vender sine øyen til Himmelen / der seer hand Guds Søn / hoss Faderens høyre haand / oc veed / at hand icke er vor Fiende / som haffue oc tro hans Ord. Der faare naar som andre sørge oc beklage sig / i saadan fristelse oc plage / da er en Christen frimodig / oc siger / Nu vel / det maa gaa huorledis det vil / saa veed ieg at min Christus er en HErre offuer alting / hand kand hielpe mig paa en dag / ia vdi en time / Thi hand sider hoss Guds høyre haand / oc er en HErre offuer al wlycke / Hielper hand oc icke / oc vil lade de mig ligge i saadan plage oc vansmectis / huad skal ieg da giøre? Saa veed ieg end da / at ieg formedelst hannem skal

Huorledis mand skal trøste sig i siugdom.

effter dette lijff haffue it euigt lijff / oc gaa den wbekynde / wsedüanlige vey / der hand gick / icke vnder Jorden / der som legemet skal bliffue en liden stund / men fra Jorden / gennem lucten hen op i Himmelen.

Lige saadan trøst skulle wi husuale oss met i alle andre friselser oc genuordighed / thi det er vist / at Christus førde fengzelet fanget / oc er en HErre offuer alting / Alle ting skulle vige for hannem / alle ting skulle kiende hannem for en HErre / bøye knæ faar hannem / oc grue for hans mact / Dieffuelen saa vel som Englene. Denne er den ene trøst / oc den ene velgerning / som wi haffue aff Christi Himmelfart / at alle vore Fiender ere hans fangne / oc wi skulle aff hans mact trøste oss imod dem / oc io icke fortuile i nogen wlycke / Thi at den som sider hoss Guds høyre haand / oc kiøbte oss met sit blod sig til it folck / oc befride oss fra synden / hand vil icke forlade oss / wi skulle nyde oc bruge hans mact oc herlighed til euig tid.

Den anden velgerning er ocsaa herlig oc stor / Som er / at hand anammede gaffuer for oss Mennniske / at hand skal vddele dem blant oss / oc skencke oss dem. Men huorledis disse ord skulle forstaas / haffue wi tho visse lærere / som icke kunde feyle oss. Den første er Petrus Apostel / huilcken der strax effter at hand paa den hellige Pintzdag haffde anammet den hellig Aand / i sin første Predicken / der den hellig Aand loed høre sig met / bruger disse ord. Efterdi nu Christus Jesus er ophøyet formedelst Guds høyre haand / oc haffuer anammet den hellig Aands foriettelse aff Faderen / da haffuer hand vdgydet / dette som i see oc høre. Thi Dauid er icke opfaren til Himmelen / etc. Her skalt du giffue act paa disse thu ord / Christus er ophøyet / formedelst Guds høyre haand / oc hand anammede forjettelsen aff Faderen / Baade disse thu ord finder du i Psalmen / der faare er der icke tuil paa / at Petrus oc Dauid komme io der offuer it / de tale baade om Christi Himmelfart / oc om de gaffuer / der hand anammede for oss Menniske / at wi skulle nyde oc bruge dem. Oc Petrus naffngiffuer huad gaffue dette er / oc siger / at det er den hellig Aand.

Den anden velgerning om gaffuerne.

S. Peders predicken paa Pintze dag.

Christus skencker oss den hellig Aand.

Denne er en gaffue offuer alle gaffuer / at Gud giøre oss delactige i sin Aand / oc vdgyder den i vore hierte / at hand besynderlige skal fordempe din synd oc onde Aand / formedelst troen rense hiertet / føre oss til Guds lydelse en sand paakaldelse / oc optende i oss en frimodig bekiendelse / trøste oss i allehonde vlycke / giøre oss dristige / oc beuare oss. In summa / Der som wi tilforn / før end wi faa den hellig Aand / ere Sathans tienere / giør den hellig Aand / oss icke aleniste fri fra saadant Tiranni / men hand giør oss til Guds Børn / regærer oc holder oss fra synd / etc. Ved denne maade / forklarer den hellige Petrus disse ord / oc eders kierlighed faar mere at høre der om / paa den hellige Pintzdag.

Paulus Ephes. 4.

Den anden Lærere oc vdlæggere offuer denne Psalme er den hellige Paulus / i det Epistel til de Epheser vdi det iiij. der siger hand saa / Oc at hand opfoer / huad er det? wden at hand tilforn foer ned til Jordens nederste steder / Den som foer ned / det er den samme / som foer op offuer alle Himle / at hand vilde opfylde alting / Oc hand sette nogle til Apostler / oc nogle til Propheter / nogle til Euangelister / nogle til Hyrder oc Lærere / at de Hellige skulle bliffue beridde / til embedens gode gerning met huilcket Christi legeme kand opbyggis / etc. Dette er in summa saa meget sagd / Formedelst Christi Himmelfart / haffue wi den trøst / at hand vil beuare Predicke embedet / den rette lerdom / oc reen Gudstieniste / oc giffue duelige Personer / som skulle staa Kircken vel faare. Saadant er Predicke embedet en høy oc stor priss / huilcket der alleuegne i Verden holdis saa ringe / oc iemmerlige foractis. Det er icke vnderligt at store Herrer / rijge oc veldige Folck / icke acte Predickere oc Kircketienere stort / thi de haffue høye øyen / oc kunde icke see saadane ringe foractelige Folck / oc see aldelis hen offuer dem. Der er icke saa wsel en Bonde / ia icke en suine Hørde / at hand ey gerne vilde stryge sine sko paa sin sogne Herris kiortel / oc skuffer oc besuiger hannem / huor som hand kand / Saa befinder det sig i gerningen / at icke aleniste personerne / men ocsaa Embedet er aldelis foracteligt. Thi daglig forsøgelse giffuer til kiende / at intet Embedet eller handel er saa

Predicke embedet er foracteligt i Verden.

er saa ringe / at Foreldre sette io heller deris Børn der til / end de skulde komme til Kirckctieniste / Saa acter oc holder Verden Kirckctienere.

Men huad siger vor HErre Gud der til / holder hand det oc for saa ringe / foractelig oc wnyttelig en ting ? Vilt du tro Paulo / da nødis du til at sige / At en from Predickere / en tro Kirckctienere / Ja ocsaa en flitig Scholemestere (Thi mand skal icke skille Kircken oc Scholen fra huer andre) ere vor HErris Christi idel gaffuer / der hand sender hid ned aff Himmelen. Thi saadane personer voxe icke paa Jorden / de ere den Himmelske Faders plantelse / hand saar dem i sin Urtegaard / det er / vdi sin Kircke her paa Jorden / oc vor kiere HErre Christus / som sider hoss Guds høyre haand / hand begyder dem met sin hellig Aand / at de voxe op oc bere fruct / ia saadan fruct / der Gud haffuer al lyst oc behagelighed aff / oc wi arme Menniske al vor salighed / Thi disse Personer ere de / som mand kalder Scholemestere / Kirckctienere / Predickere / Sogneherrer / etc. Huilckis Embede besynderlige oc aleniste er beskicket der til / at Gud vil opbygge sin Kircke paa Jorden / at den rette Gudstieniste oc rene lerdom skal bliffue ved mact / oc wi alle skulle komme til Guds bekiendelse oc euig salighed / Der faare skulle wi ansee oc holde saadane Personer / anderleds end Verden pleyer at giøre / saa offte som du hører en retsindig Predickere / seer en Kirckctienere / som skicker sig rettelige met Daaben oc HERrens Naduere / Saa offte du hører læse it Capittel aff den hellige Scrifft / da betencke at det vor HErris Christi gaffue / der hand sende hid ned fra Guds Faders høyre haand / Thi det er visselige sant / at der som hand icke skenckte saadane gaffuer / da skulde du vel haffue andre Kirckctienere oc Predickere / huilcke / som det skede i Paffuedommet / icke skulde see til Guds ære / men til deris egen herlighed / icke til andre Menniskis salighed / men til deris egen pung / oc lade legeme oc siel fare huort det kand komme / der tencke de intet paa / kunde de ekon vere herlige / rige oc veldige faar verden / Disse ere Dieffuelens plantelse / huilcke Dieffuelen planter i de ypperlige stict vdi de rijge Abbededome / i de

Mand skal høyt acte Kircke embedet.

Wi skulle holde meget aff Kircke embedet.

store Biscopsdome / som i sin lysthaffue / de komme icke hid offuen ned / fra Guds høyre hand / men hid neden op aff Helffuede.

Der faare skalt du lære at rettelige kiende vor kiere HErris Christi Himmelfart / oc tacke den naadige Fader i Himmelen / at du saa skinbarlige seer den fruct aff vor kiere HErris Christi Himmelfart / som alleuegne met mact fordriffuer den onde Aand / først fra dit hierte / der som den hellig Aand boer / oc formedelst Guds Ord fører oc ledsager dig til alt det som er Gud vel behageligt / Der nest i almindelighed / at Affguderi oc falsk lerdom icke skal faa mact / oc forhindre baade Guds ære oc din salighed / Thi saadant er Sathans høyste begæring / men vor kiere HErre Christus giør disse hans anslag til intet / huilcken der icke mere haffuer sin omgengelse her paa Jorden i fattigdom oc ælendighed / men sider hoss Guds høyre haand / at hand vil hielpe oss / som tro paa hannem imod Dieffuelen / imod synden oc døden / oc al wlycke / oc paa det siste tage oss der hen / som hand er / oc giøre oss til euig tid salige / Dette forlene oss alle vor naadige Gud i Himmelen /
Amen.

En Bøn.

O Jesu Christe / du almectige Guds Søn / som icke est mere fattig oc elendig paa Jorden / men hoss din Faders høyre haand / oc en HErre offuer alting / Wi bede dig / at du vilt sende oss din hellig Aand / giffue fromme Kircketienere / beuare dit Ord / affstyre Sathan oc al Tiranni / oc veldelige beskerme dit Rijge paa Jorden / indtil alle dine Fiender komme vnder dine føder at ligge / oc wi formedelst dig bliffue til euig tid salige /
A M E N.

Den Siette Søndag effter Paaske / Euangelion Johannis 15. 16.

VOr HErre Jesus sagde saa til sine Disci-
pler / offuer bordet i den siste Naduere: Naar
Trøsteren kommer / huilcken ieg vil sende eder
fra Faderen / sandheds Aand / som vdgaar fra Fade-
ren / hand skal vidne om mig / oc i skulle ocsaa vidne /

fordi at i haffue veret hoss mig aff begyndelsen. Dette talede ieg til eder/at i skulle icke forarge eder. De skulle sette eder i Band/Oc den tid skal komme/ at/ huo som ihielslar/ skal mene/ hand giør Gud en tieniste der met/ oc saadant skulle de der faare giøre eder/ at de huercken kiende min Fader eller mig. Men ieg talede dette til eder/paa det/ at naar den tid kommer / i skulle tencke der paa / at ieg sagde eder det. Oc ieg sagde eder icke saadant aff begyndelsen/ fordi ieg vaar hoss eder.

I Dette Euangelio giffuis oss en offuermaade nyttelig lerdom/i huilcken vor kiere HErre Christus giffuer oss først til kiende/ huilcke de rette Christi Disciple ere. Det andet/ huorledis det skal gaa dem i Verden/som er/ at mand skal vdelycke dem fra Kircken/oc sla dem ihiel. Det tredie/Huo disse ere/som saa skulle handle met de Christne / oc huad der skal opuecke dem til saadan grumhed. Disse try stycke ville wi handle paa denne tid / oc lade den Artickel om den hellig Aand / huilcken her talis om / bestaa/indtil den hellig Pintzdag/ der som hand hører hen.

Huad det kaldis at vidne.

Om det første/det er en almindelig brug i Scrifften/at vidne kaldis saa meget / som Predicke / eller lære / oc vidnisbyrd kaldis icke/som hoss oss Danske/den kundskaff/som giffuis faar dom/men en Predicken eller lerdom / At vor HErre Christus nu her siger/ Den hellig Aand skal vidne om mig / oc i skulle ocsaa vidne om mig / Er lige saa meget / som hand sagde / Den hellig Aand skal Predicke om mig/oc i skulle ocsaa Predicke om mig.

Nu see wi oc / huorledis den gantske Verden er fuld met vidne oc vidnisbyrd / Tørckere haffue deris besynderlige vidnisbyrd eller Predicken/ Jøder ocsaa/ Papister/ Gendøbere/ Sacramentesuermere disligest/ oc der er aldri saa stor vildfarelse kommen op/ at

der

der ere io altid nogle fundne / som det haffue anammet / vidnet oc predicket der om / Saa er det oc offte skeet / at saadane falske vidne oc Predickere ere straffede oc dømde aff Øffrighed / Thi Verdzlig Øffrighed haffuer denne mact / at de skulle straffe forargelige Guds bespaattere / oc oprøriske Predickere / oc ingeleds liden dem. Mand skal straffe falske Predickere.

Men i dette Euangelio / giør vor kiere HErre Christus en skilssmisse mellem vidne oc lærere / oc neffner det ved naffn / at alenîste / disse ere retsindige / huilcke wi skulle høre / oc dem wi skulle tro / som vidne om hannem / huad der den hellig Aand vidner. Dette samme vidnisbyrd gaar saa til / at den hellig Aand Predicker icke personlige / men hand tager besynderlige Menniske / dem giffuer hand vor HErris Christi ord i hiertet / som Christus klarlige siger / Hand skal icke tale aff sig selff. Item / Hand skal tage det aff mit / oc forkynde eder / Johan. xvj. Disse vidne / lære oc bekiende / at wi ere alle syndere / oc paa vore egne vegne skulde veret til euig tid fortabte / Men Gud forbarmede sig offuer oss / oc lod sin Søn for vor skyld vorde Menniske / hand betalede paa det hellig Kaarss met sin død for vore synder / oc vil formedelst sin hellig Aand styre oc regere oss / indtil wi bliffue til euig tid salige / etc. Huor som dette vidnisbyrd saa gaar / der vidne Menniske / oc den hellig Aand vidner ocsaa met / hand giør denne Predicken leffue de i Menniskens hierte / at de holde det at vere sant / elske oc prise Gud for sin naade / oc lide alting offuer denne bekiendelse / huad som dem tilkommer at lide. Huorledis den hellig Aand vidner.

Saa seer du / huad den rene lerdom / oc det rette vidnisbyrd er / oc du kant mercke der paa / huilcke de rette vidne oc Predickere ere eller icke ere / Thi at som før er sagd / Alle vraar i Verden ere fulde met vidne oc Predickere / Men disse ere alenîste vor HErris Christi rette vidne / som føre dette vidnisbyrd met den hellig Aand / oc vise alenîste til Christum Jesum / at hand er vor vijsshed / retferdighed / helliggiørelse / oc forløsning.

Om disse nu / der saa giffue vor HErre Christo dette vidnisbyrd rent oc klart / siger Christus her / At mand skal sette dem i Band / oc skal ske / at huo som ihielslar dem / hand skal mene at hand Bandsette.

giør Gud en tieniste der met. At sette i Band/kaldis saa meget/som at wdelycke aff menigheden/som Verdzlig Øffrighed pleyer / naar de forbiude en arge skalck Landet / Lige skal det ocsaa gaa de Christne/at mand skal holde dem at vere forførere/oc fordriffue dem/som forderffuelige Folck / oc vdstøde dem/ som it skabbet Faar/ at andre skulle icke ocsaa forgiffuis aff deris Predicken/oc at deris vildfarelse skal icke videre vdbredis/Der faare skulle alle Predickere/som ville met den hellig Aand vidne om vor HErre Christo/vente saadan løn / Men de andre/ der vidne oc Predicke / som Paffuen om vor egen fortieniste/om løffte/oc Closterleffnet / om Messe Offer / om faste / om Helligens forbedelse / oc andet saadant / de ere saadane vidne/huilcke icke aleniste intet ont vedderfaris/ia Verden veed icke/ huorledis hun skal holde dem herlige oc ypperlige nock / huer mand bære til/huer mand hielper lige som Christus vaare der selff/rc.som wi diss ver mere end nock haffue befundet i Paffuedommet met vor egen store skade.

Denne er nu aarsagen / at vor kiere HErre Christus siger/ Jeg betalede dette til eder / at i skulle icke forarge eder / Thi der sledsker denne forargelse sig veldelige ind / at huer mand tencker / Gud kand det icke lade / naar hand haffuer en trofast vidne eller Predickere / hand beskermer oc beuarer hannem fra ont / Men arge skalcke/som viderlige forføre Folck/oc aleniste tencke paa deris egen herlighed oc stor rijgdom / dem vil hand straffe/ Ney / siger Christus/ Huo som saa tencker oc tror/ hand forargis visselige/ Hand holder de rette vidne for Kettere / Thi det skal icke gaa disse vel i Verden/ Men de falske vidne skal Verden holde for retsindige Predickere/ Fordi at som Exempel ere faar øyen/det gaar dem offuermaade vel i Verden. Huad iemmer oc nød motte den eniste Paulus lide? Men det falske Predickere ere alleuegne behagelige / oc verdige gester / Jøderne forfølge dem icke/ de lade dem gaa oc giøre/huad de ville/ Oc der imod kunde den hellige Paulus icke vere tryg for dem i den gantske Verden / Der faare skalt lære oc mercke det vel / Huo som er vor HErris Christi rette vidne / hand skal icke

nyde-

nyde dette vidnisbyrd got at hoss Verden/ Verden skal bandsette oc foriage hannem/ eller oc aldelis sla hannem ihiel. Thi her staar det/ at det skal saa gaa alle retsindige Predickere oc vidne/ lige som Exempel oc ere til syne/ De hellige Propheter/ den Døbere Johannes/ Apostlene/ Ja Christus Guds Søn selff/ lidde allehonde wlycke for dette vidnisbyrd skyld/ oc lade sig paa det siste aldelis sla ihiel.

Huo ere de da/ som fare saa ilde met retsindige Predickere? Dette lærer Christus ocsaa/ oc siger/ De skulle mene at de giøre Gud en tieniste der met/ giffuer saa smuct met disse ord til kiende/ at lige disse skulle vere de Christnis argiste Fiender/ som haffue i sindet/ at de ville besynderlige tiene Gud/ oc vere de frommiste/ som haffue faar Verden det embede oc naffn/ at de ere hellige Menniske. Huo de ere som forfølge Christum.

Der det Jødiske Regimente end nu vaar ved mact/ see wi at den Døbere Johannes haffde den største modstand oc gensigelse aff de ypperste Prester/ Phariseer oc Scrifftkloge/ de vaare besynderlige Folck/ vdi it besynderligt embede oc kald/ oc haffde den anseelse/ at de kunde icke giøre wret/ Huad som Gud haffde befalet i Louen at giøre/ met Offer oc andet/ der omgingis de daglige/ oc paa det fliteligste met/ Men Johannem oc hans Predicken oc Daab/ kunde de icke lide/ Hand vaar en torn i deris øyen/ lige som ocsaa der effter Apostlene vaare/ dem kunde oc vilde de icke lide/ Paa denne dag gaar det oc lige saa til/ Paffuen/ hans Cardinaler oc Bisper ere vdi it stort herligt embede/ der som de vilde bruge det rettelige/ De haffue det naffn/ at mand kalder dem aandelige Folck/ oc de rose sig/ at de ere alene Catholici oc Orthodoxi/ det er/ de frommiste Christne/ oc den rette gamle Kircke. Men disse samme ere Euangelij argiste Fiender/ de kalde oss Kettere/ sette oss i Band/ fordømme oss/ aleniste fordi som de sige/ at Gud skal faa sin tilbørlige tieniste/ oc at den rette Gudstieniste icke skal formedelst falsk lerdom aldelis forvendis.

Der faare er det icke synd hoss dem/ de giøre sig oc ingen samuittighed der paa/ naar som de affliffue en fattig Christen/ ia

 de lade

de lade sig tycke / lige som vor HErre Christus siger her / at de giøre Gud en tieniste der met.

Her giørs behoff at see vel til / at wi icke dømme blot effter den vduortis anseelse / men betencke / huilcken part der vidner rettelige met den hellig Aand om vor HErre Christo / Wi paa vor side / som lide forfølgelse / oc skulle lade oss bandsette / bliffue hoss Faderens befalning i Himmelen / som siger / Denne er min elskelige Søn / hannem skulle i høre.

Huad strafseligt er i Paffuedømet.

Der faare anamme wi ingen ny Gudstieniste / eller ny lerdom / Huad som kommer offuer it / met vor HErris Christi Ord / der bliffue wi ved / Verden maa sige der til huad hun vil / Oc huad som icke kommer offuer it met Guds Ord / eller oc icke er befattet i ordet / det lade wi fare / oc ingeleds binde oss der met. Der faare fordøme wi Paffuen oc alle hans Tilhengere / at de skicke oc bruge flere Sacramente end Christus indskickede / At de tage Kalcken bort aff Nadueren / oc foruende aldelis den rette brug / At de formedelst Ecteskabs forbiudelse giffue aarsage til verstyggelig oc wtilbørlig wkyskhed / At de giøre aff faste / naar mand æder fisk oc æg / rc. en Gudstieniste / At de optencke it nyt Offer imod synden / effterdi det eniste Offer paa Kaarssit / er dog nock for den gantske Verdens synder. Wi fordøme ocsaa Paffuen / at hand tager sig mact til / lige som hand vaare alene aff Christi befalning it hoffuit offuer alle Kircker paa Jorden / Effterdi vor kiere HErre Christus giffuer dog den befalning hen i almindelighed / den ene Apostel saa vel som den anden / Huilcke i forlade deris synder / dem ere de forladne / rc. Disse oc andre flere saadane stycke / som imod eller / wden Guds Ord / ere Kircken paalagde aff Paffuen / fordøme wi som obenbare vildfarelse / wanseendis hans Embede oc stat / Thi at alle vidnisbyrde skulle komme offuer it met den hellig Aand / Oc den hellig Aand / som Christus siger Johannis i det sextende / skal intet tale aff sig selff / men tage aff det / der Christus predicker. Der faare ekon flux bort / huad mand lærer oc vidner i Kircken / som icke tilforn er klarlige oc forstandelige vidnet aff vor HErre Christo Jesu.

Huor faare wi fordøme Paffuen.

Jesu. Dog taler ieg icke her om Verdzlig ordinantz eller om vd⸗uortis skick / men om Gudstieniste / oc huad der hører til salighed/ der skulle wi aldelis bliffue ved det / som Christus befalede / oc icke lade legge oss noget andet paa. Men lige for denne sag skyld bliff⸗uer Verden oss vred/ bander oc ihielslar oss.

Met Gendøbere giøre wi oc lige saa / Thi at de lade sig døbe igen / er icke aleniste ingen sted befalet i Scrifften / men det er ocsaa en obenbare synd / Fordi mand straffer Gud for løgn der met/ lige som hand haffde leuget at oss / der hand tilsagde oss det euige lijff formedelst Christum i Barne daab. Sacramente suermere for⸗døme wi ocsaa/ Thi der som Christus befaler/ at æde brød/ oc siger/ det er hans Legeme/oc dricke aff Kalcken/oc siger/det er hans Blod/ foruende de vor HErris Christi Ord/ oc sige / at der er blot Brød oc Vijn / det kunde oc skulle wi icke lide. Men som er sagd/ Ver⸗den bliffuer oss vred der faare / oc forfølger. Huad aarsage monne der vere til / at Verden icke vil lide det vidnisbyrd om vor HErre Christo? Det lærer Christus oss ocsaa/ oc siger/ De skulle der faare giøre eder saadant / at de huercken kiende min Fader eller mig. At kiende Faderen kaldis icke andet / end vide / at det er Guds vilie / at wi skulle høre Sønnen alene / oc sette vor salighed trøst oc haab til hannem alene. Lige saa kaldis det icke andet/at kiende Sønnen/end visselige tro / at Gud formedelst hannem alene vil vere oss naadig/ oc giøre oss salige. Huo som nu saa kiender Faderen oc Sønnen/ hand er icke aleniste Christi ord icke imod/Men hand anammer det met it ydmygd hierte/ oc holdet det for sit beste ligende fæ/ oc offuer⸗giffuer oc lader fare alt det / som icke kommer offuer it met Christi Ord/ eller er der imod / Dette giøre disse Forfølgere icke / de ville icke bliffue blot hoss Christi Ord/men tage deris fornufft/visdom/ gode mening oc tycke met / Ey tencke de / det kand io icke vere ont at spæge sit legeme for Guds skyld/ at giffue sig fra Verdens handel/ gaa i Closter / oc tiene Gud der/ ære oc paakalde denne oc den Hel⸗ligen/giøre skilssmisse paa tiden/ etc. Met saadane tancker er Men⸗niskens fornufft fangen / Men der som de vilde aleniste see til vor

Igendøbere.

Sacramente suermere.

Huad det er/at kiende Faderen.

HErre Christum oc hans Ord/ da skulde de sige/ Mand maa giøre skick met det vduortis huorledis mand vil / saa er det dog ekon en vduortis øffuelse / oc der skal ingen besuaris met eller tuingis til. Men dette kaldis rettelige at tiene Gud / oc er alle Mennyske befalet/ at wi skulle elske oc tiene huer andre/ hoss denne Gudstieniste vil ieg ocsaa holde mig / thi Guds Ord kand icke liuge.

Men Verden giør det icke/ hun skicker oc ordinerer besynderlig Gudstieniste/ som er icke befalet om i Guds Ord/ Som wi see i Paffuedomet/ Naar som det vidnisbyrd kommer da om Christo / huilcket den hellig Aand formedelst Predicke embedet fører i Verden / oc viser Menniskēn den rette Gudstieniste / oc straffer saadan egen optenct Gudstieniste / Der bliffuer da Verden forbistret/oc galen/ vil icke haffue giort wret/ vil icke haffue faret vild/ hun vil bliffue veed det / som hun haffuer begynt / oc icke lade lære eller sette sig til rette / hun drager suerdet / oc hugger omkring sig/ Da seer mand at aarsagen til saadan vrede oc had er icke andet/ end at de huercken kiende Faderen/eller vor HErre Christum.

De Christnis trøst i forfølgelse.

Oc du skalt lade dette vere dig en besynderlig trøst/ fordi de Christne haffue der for wden denne fristelse / at Gud vddeler sine gaffuer wlige / oc giffuer arge skalcke alt det beste/ oc de fromme skulle haffue al wlycke / Men du gode Gud/ huad hielper Paffuen hans tredubbelte Krune oc store velde? Huad hielper Cardinaler oc Bisper / Muncke oc Messe Prester deris herlige leffnet oc gode dage? efftherdi dette fattis dem / at de icke kiende Faderen oc vor HErre Christum? Lad dem der faare fare deris vey/ de skulle dyre nock betale de gode dage/ Oc tacke du Gud i Himmelen/ den naadige Fader / at est du end fattig oc ælendig faar Verden / oc skalt alle øyenblick formode dig al wlycke/saa haffuer du dog dette herlige ligende fæ / at du kiender Faderen oc Sønnen / fordi at dette vidskab er det euige lijff.

Lader oss der faare bliffue fast ved dette vidnisbyrd om vor HErre Christo/ fordi at skulle wi end lide forfølgelse der faare/ saa haffue wi dog den trøst som her staar / at wi ere Christi rette vidne/

vidne / oc vide at de som oss forfølge / huercken kiende Faderen eller Sønnen / oc at de der faare skulle bære deris euige straff / der som wi / der kiende Faderen oc Sønnen / skulle formedelst dette vidskab bliffue til euig tid salige / Det forlene oss alle Gud Fader / Gud Søn / oc Gud den hellig Aand / den eniste / euige / almectige Gud / skabere / frel⸗sere oc saliggiørre / Amen.

En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader / wi tacke dig / at du for⸗medelst din hellig Aand haffuer sæt oss til din Søns / vor kiere HErris Christi vidne / Oc wi bede dig / efftersom Ver⸗den icke kand lide dette vidnisbyrd / oc forfølger oss der faare / at du da vilt giffue oss frimodighed oc trøste oss / at wi icke skulle forarge oss paa Kaarssit / men bliffue fast hoss dit vidnisbyrd / oc findis stedze oc altid hoss den forsamling / som kiender dig oc din Søn / indtil wi endelige bliffue aldelis salige formedelst Jesum Christum din Søn / oc vor HErre / AMEN.

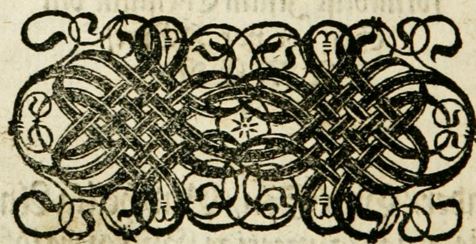
✣

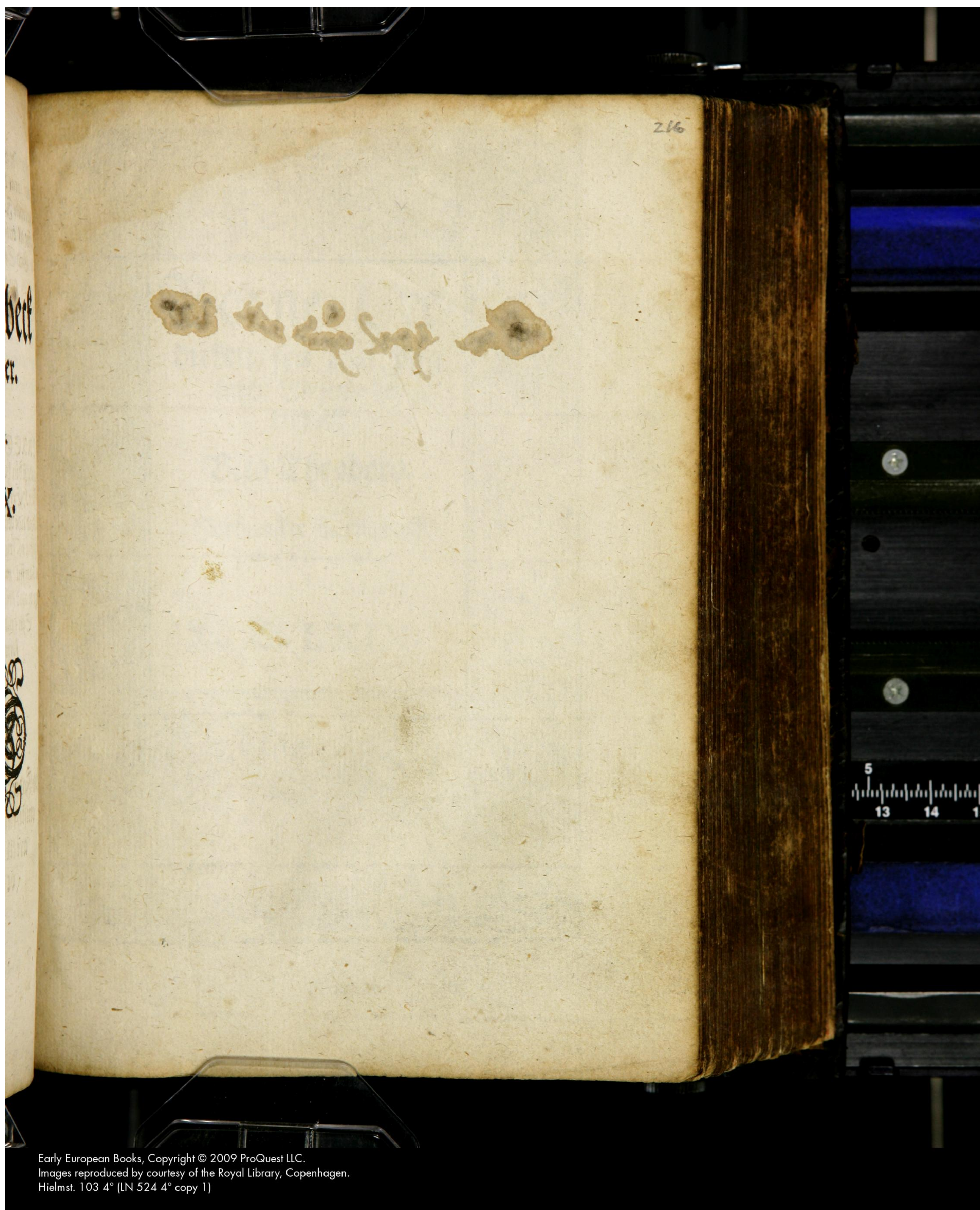
Gud Fader / Gud Søn / Gud hellig Aand / den eniste / euige / almectige Gud / vere loff oc ære til euig tid / For denne lerdom / oc alle andre velgerninger / AMEN.

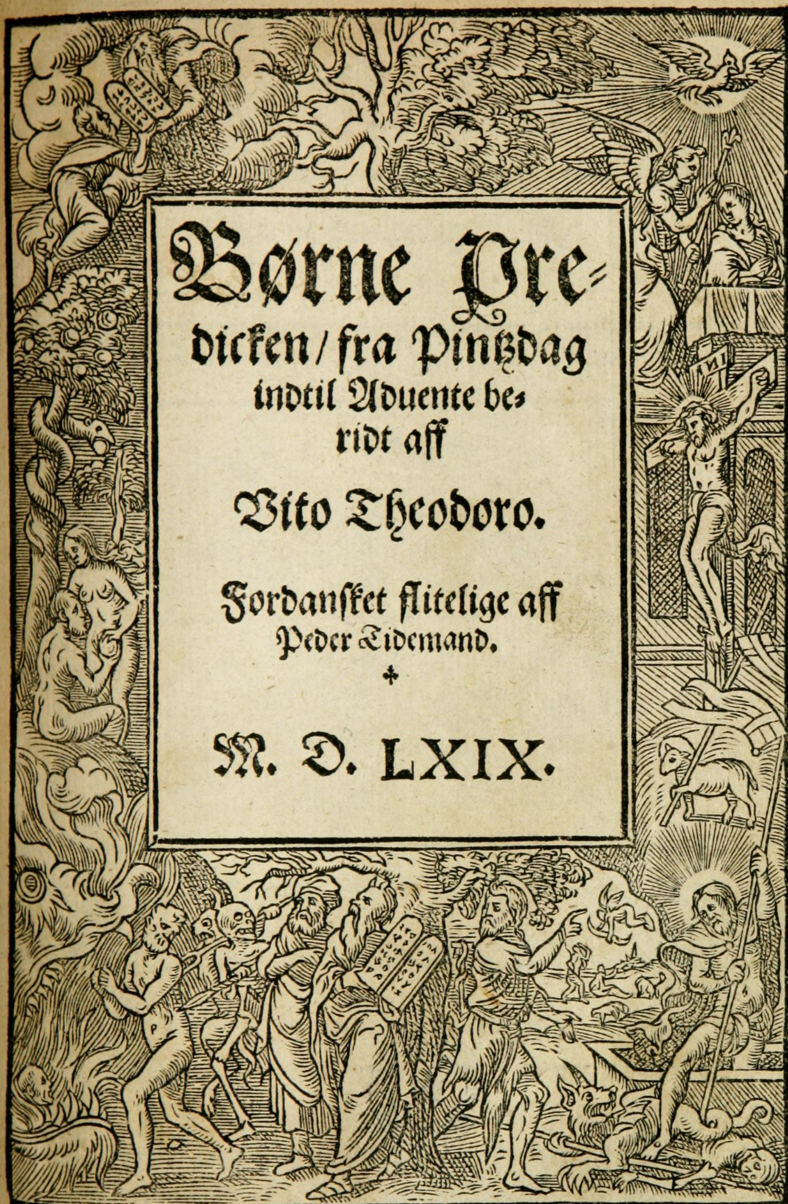
Prentet i Lybeck
aff Assiwerus Krøger.

Aar effter Guds byrd.

M. D. LXIX.

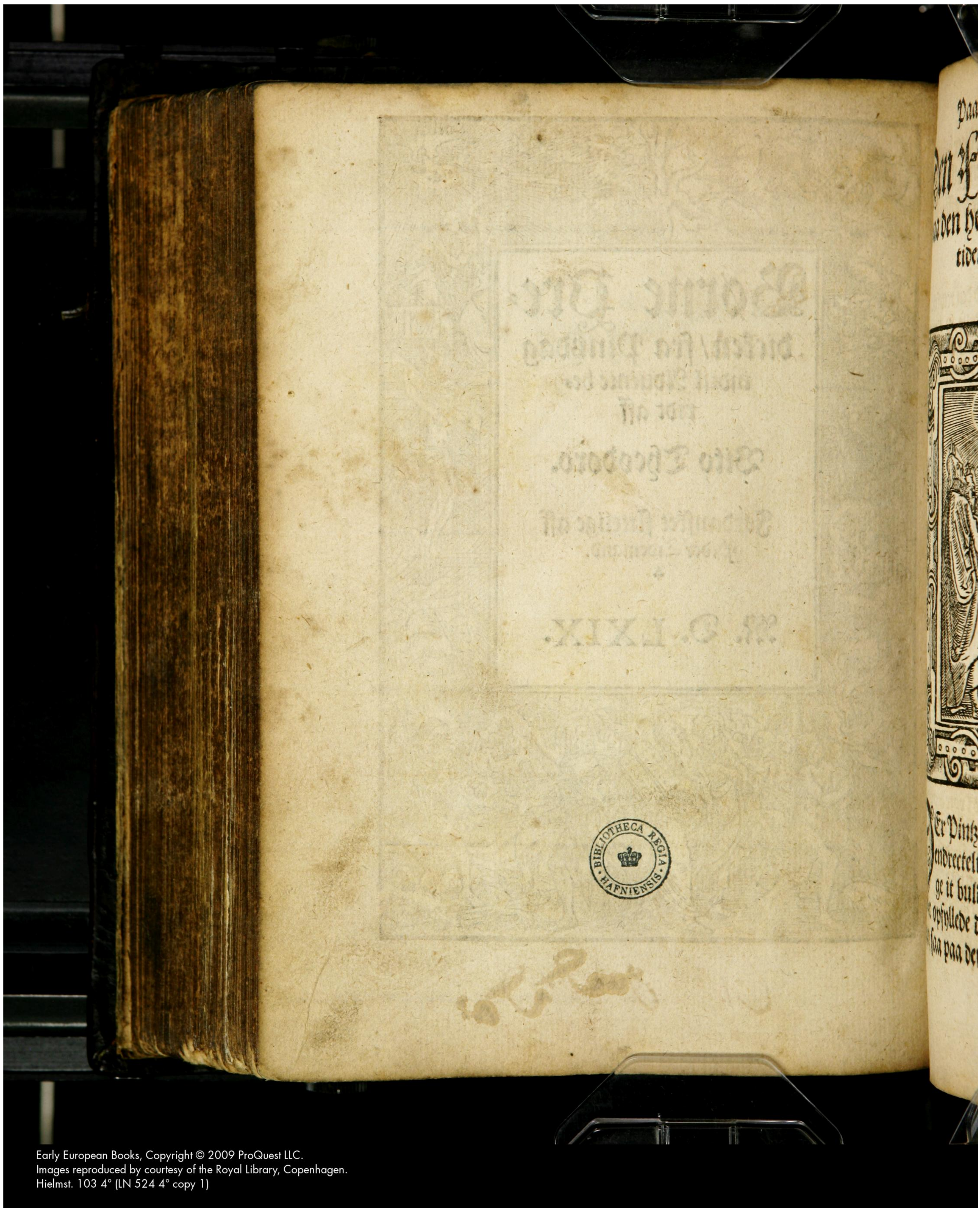
Børne Predicken / fra Pintzdag indtil Aduente beridt aff

Vito Theodoro.

Fordansket flitelige aff Peder Tidemand.

✣

M. D. LXIX.

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Den Første Predicken

paa den hellige Pintzdag/om Høytiden oc den hellig Aand/ Acto. ij.

DEr Pintzdage vaare fuldkomne/vaare de alle endrectelige til sammen. Oc der skede hasteli-ge it bulder aff Himmelen/ som ith vældigt vær/ oc opfyllede det gantske Huss/ som de sade/ Oc mand saa paa dem Tunger atskillige/ som de haffde

verit gloendis. Oc hand sette sig paa huer besynderlige aff dem / oc de bleffue alle fulde aff den hellig Aand/ oc begynte at Predicke met andre Tunger/ effter som den hellig Aand gaff dem vd at sige.

Christi død.

PAa denne Høytid/ høre oc see wi huad den rette fruct er / aff vor kiere HERris Christi opstandelse oc Himmelfart. Hans pine oc Død paa Kaarsset tien der til/ at Gud er til freds met vaare synder oc hans vrede bliffuer stillet formedelst dette Offer: Men formedelst hans Opstandelse er Døden offueruunden/oc Dieffuelen miste sin mact/ Thi at baade Døden oc Dieffuelen motte see/ at deris mact duer intet / effterdi at den døde Christus/ vden al modstand opuecker sig selff til det euige lijff. Men met sin Himmelfart loed vor kiere HErre Jesus Christus obenbarlige see sig/ at hand er euig Gud/ oc sider hoss sin Himmelske Faders høyre haand / Alle disse stycke tilsammen tiene oss til vor salighed/ Men her fattis end nu it/det mue wi ocsaa haffue.

Opstandelse.

Himmelferd.

Vore hierte ere fulde aff synd.

Fordi at en dog Christus døde/ opstod fra de døde/ oc opfor til Himmels/ saa bliffue dog vore hierte fulde aff synd/ oc det feil icke / synden rører sig stedze som en Orm / oc giør effter sin art/ at hun driffuer oss mod Guds Bud oc vilie / oc er icke muligt/ at wi nock kunde staa hende imod / Ja kiød oc blod ere veluillige til at følge synden/ oc aldelis vere Gud wlydige.

Vore hierte anamme icke ordet.

Der nest der som mand end Predicker faar oss om vor HErre Christo/huorledis hand giorde fyllest for oss/ oc giorde oss fri fra synden oc døden/ Saa vil dog saadant icke ind i vore hierte/det er oss lige som mand sagde oss it nymære/ Aarsagen er/at vore hierte haffue andre tancker om Gud. Met hans naade kunde oc ville de icke trøste sig/De see til gode gerninger oc deris egen fortieniste/Finde de dem/ da fatte de it haab / finde de dem icke / da mistrøste de / Mand Predicker dem om Guds naade oc barmhiertighed/huad mand vil saa vil det der dog icke ind. Dette er oc en stor skadelig oc fordømmelig

lig brøst / som er i vore hierte. Der er nu denne Pintzdag nyttelig til / at vor hierte skulle formedelst den hellig Aand omskifftis / Thi at vor kiere Herre Christus lader i dag sin naade skine herlige / i det / at hand sender den hellig Aand hid ned aff Himmelen / som skal giøre andre menniske aff oss / oc aldelis forny vore hierte / at wi skulle tro det hellige Euangelio / oc formedelst troen faa alle vore synders forladelse / Oc der effter sette oss imod synden / oc icke mere som tilforn / lade oss driffue aff synden / men ihielsla hende / oc bliffue Gud lydige. Disse tho besynderlige den hellig Aands gerninger / huilcke hand vdretter i vore hierte / føre andre flere gaffuer met sig / at vore hierte see mere til at vere Gud lydige / end at frycte Mennisken / at de frilige oc vden redzel bekiende deris tro / oc vdi allehonde fristelse trøste sig met Guds naade oc barmhiertighed.

Den hellig Aands embede.

Denne er den Herlige velgerning som obenbaredis paa denne dag / formedelst huilcke vor kiere Herre Christus / aldelis fuldkommer sin naadige hielp mod oss. Fordi at vaare icke den hellig Aand / da bleffue Euangelion predicket hoss oss vden al fruct / som Exempel ere til syne met Phariseer / oc paa denne dag met Papister / de høre det vel predicke / men der ere hierte oc øyen stenblinde / Deris Øern ere aldelis døffue / at de icke aleniste icke forbedre sig der aff / men bliffue ocsaa io lenger io mere haarnackede oc fortredelige. Der følger da it andet fordømligt stycke / at de lade Dieffuelen driffue sig i allehonde grumme synder / at de skulle skynde sig som en hest faar spore / flux hen til helffuede oc euig fordømelse.

Huorledis det gaar huor som den hellig Aand er icke.

Der faare er denne Høytid en herlig / ypperlig oc gledelig Høytid / i huilcken wi see huorledis vor kiere HErre Christus / borttager den forderffuelse der Satan hengede paa oss alle / formedelst synden i Paradis / at Guds ord kand finde rum oc sted hoss oss igen / at synden skal icke lenger beholde offuerhaand / Alligeuel at hun bancker paa / oc opuecker oss mod Gud / saa er det dog forgeffuis / thi at vore hierte see paa Guds ord / oc følge det flitelige. Oc der som wi end falde aff skrøbelighed / saa hielper den hellig Aand oss op igen / at wi icke fare frem i synd / oc icke heller bliffue liggendis der

Den hellig Aands gerning.

vdi / Oc der som Sathan tilforn / opuacte hierte oc mund mod Gud / der løber nu baade hierte oc mund offuer / met Guds loff oc priiß / met hans naade oc barmhiertighed / wanseendis / at dieffuelen eller verden ere vrede der faare. Men wi ville nu tage Historien faar oß / der kunde wi deylige see / huor til den hellig Aand tien oß / hueden wi skulle vente hannem / formedelst huilcke middel hand kommer til oß / oc huorledis wi skulle søge oc faa hannem.

Jødernis Pintzdag.

Denne Historie skede den halfftrediesinds tiuende dag effter Paaske / huilcken dag der bleff hoß Jøderne en besynderlig herlig høytid / Fordi oc Gud haffde paa den halfftrediesinds tiuende dag effter den vdgang aff Egypten / eller effter Paaskelammens dage paa Sinay bierge / giffuit dem Louen. Thi det vaar en stor velgerning / at Gud obenbarede Jøderne sin vilie formedelst Louen / at de viste huorledis de skulde tiene hannem / oc huor met de giorde ret / Thi menniskelig nature er saa skicket / huor som Gud icke kommer tilforn formedelst sit ord / oc lærer huorledis mand skal rettelige tiene hannem / da optencker hiertet oc søger sin egen Gudstieniste / oc besuerer sig saa i Affguderi / at det staar aldri til at hielpe / som Hedningers exempel nock giffue til kiende / Saadant fordømeligt wraad oc vesen vilde Gud formene formedelst Louen / huilcken hand gaff paa Sinay bierge.

Men huad skick Gud brugede paa den tid / oc huorledis hand den gong loed sig høre oc see / er flitelige bescreffuit aff Mose.

Huorledis Gud gaff louen.

Det gantske Folck skulde hellige sig i tho dage / oc traade saa til Bierget / Da kom der torden oc liunet / Jorden rørde sig / oc det gantske Bierge bleff fuld aff røg / oc Herrens Engel loed høre sin røst / som en sterck Basune / at det gantske Folck bleff mistrøstig offuer denne Herlige / men dog forferdelige syn / oc besørgede at de skulde alle døet aff redzel / Bade fordi Mosen / at hand vilde vere deris bud / oc tale met dem / de kunde icke lide denne Guds stercke røst.

Saa haffue Jøderne fra den samme tid / huldet den halfftrediesinds tiuende dag (effter de ode Paaske lammet) for en hellig dag / oc en besynderlig Høytid / Fordi at Gud aff Himmelen talede

met dem /

met dem/ gaff dem sin Lou/ oc stadfeste denne Pact met dem / At der som de hulde hans Bud / da vilde hand vere deris Gud oc haffue dem vdi en naadig beskermelse.

Lige som Historien nu giffuer til kiende / huor forferdelige det gick til/ at Gud gaff Louen/ Saa befinde wi at louens art er offuer alt oc i alle maade: Det er Guds ord oc befalning / det kand ingen necte / Men lige som Jøderne paa den tid icke kunde lide Guds røst / saa er louen oss menniske aldelis en wlidelig Predicken / huilcken som wi icke kunde fordrage / Oc efferdi wi kunde icke fuldkommelige giøre louen/ for syndsens skyld/ som end nu leffuer i oss/ da kommer der icke andet aff / end en ond samuittighed. Wi see oc vide huad Gud vil haffue giort / oc befinde / at wi ere formedelst synden saa forderffuede / at wi det icke kunde giøre / Oc efferdi Guds pact / er formedelst louen saa giort met oss at hand da vil vere naadig /naar som wi holde hans bud/ Oc wi holde dem icke / saa er det wmuligt andet / end wi ere redde for hans vrede / Det er nu torden oc liunet / huor met vore hierte forferdis / fordi/ at de frycte Guds vrede oc den euige død. Louen forferder.

Saa er nu Guds Lou reen oc god/ oc Jøderne rose det tilbørlige for en stor velgerning / at Gud der met obenbarede sin vilie/ Men der fattis det altsammen paa/ at vore hierte ere formedelst synden saa forderffuede/ at de kunde icke holde denne pact/ oc bliffue fordi i døden oc vnder Guds vrede. Det er oc aarsagen / at Gud motte omskiffte denne Mosaiske Pintzdag / oc tage bort louens gamle pact / oc oprette en ny pact/ som det Epistel til de Hebreer i det viij. Capittel deylige beslutter / efterdi Gud loffuer i den Prophete Jeremia en ny pact/ fordi at den gamle vaar skrøbelig / oc gick hen vden fruct. Gud giffuer en ny Pintzdag.

Det er oc gantske deyligt at see/ huorledis denne ny naadelige Pintzdag skicker sig met den gamle: Paa den tid/ som sagd er / bleff en gruselig / forferdelig storm oc liunet / Her kommer it bulder aff Himmelen / som it veldigt vær / oc opfyller det gantske huss / at det beffuede oc røstis ved / men dette er it sactmodigt / lysteligt ven- Lignelse mellem den ny oc gamle Pintzdag.

 ligt

ligt vær/ for huilcket ingen taar forferde sig/ Tilforn skinde Himmelen alleuegne/ met liunit oc ild/ som Himmel oc Jord vilde faldet i huer andre: Her lader den hellig Aand selff see sig / lige som gloendis Tunger/ oc sider paa huer besynderlige oc det skicker sig lige / At som tilforn huer mand vaar redder oc forferdet / saa bliffue de hellige Apostle glade oc frimodige / begynde formedelst den hellig Aand at tale allehonde tungemaal / Oc der som de tilforn aff redzel for Jøderne haffde huldet sig inde/ løbe de nu dristelige i Templet/ oc iblant Folcket/ bekiende frilige obenbare / at den Kaarsfeste Christus er Guds Søn / opstanden fra de døde / oc sider hoss Guds høyre haand / oc at huo som vil vorde salig / hand skal tro paa hannem /paakalde hannem / oc i hans naffn lade sig døbe / Dette er fortelige sagd om Historien / huorledis det gick til paa vor naadelige Pintzdag.

Om den hellig Aand at hand er euig Gud.

Her skulle wi først vide om den hellig And/at hand er en euig oc Almectig Gud / efftherdi / som wi visselige haffue Christi vidnesbyrde / Johan. xv. Hand vd gaar fra Faderen / Denne vdgang er vden altid/ vden begyndelse oc ende / oc der aff beslutis vden al gensigelse/at den hellig Aand/er saadan en Aand / som er Faderen liger i alting/lige euig/almectig oc viser etc.

Denne Guds Aand giffuer Scrifften dette naffn/oc kalder hannem den hellig Aand/ paa sit embeds vegne/ Fordi at hand formedelst troen helliger vore hierte oc fører syndernis forladelse / Oc Scrifften Siger lige som hand vdgaar fra Faderen i euighed / saa sender Christus hannem formedelst sit ord i vore hierte / Fordi at saa siger Petrus Act. ij. At / effter Christus er ophøyet formedelst Guds høyre haand / da haffuer hand anammet den hellig Aands foriettelse. Oc Christus siger / Naar som ieg gaar bort / da vil ieg sende hannem til eder.

Den hellig Aand haffuer altid verit.

Her mot du tencke/ efftherdi da at Christus skencker alene den hellig Aand / haffuer da den hellig Aand icke tilforn verit blant Folck? Suar / Jeg sagde nu / at den hellig Aand vdgaar fra Faderen/der faare haffuer hand verit aff euighed/Men lige som Guds

Søn huilcken der i enighed er født aff Faderen/obenbarede sig/faar oss i sin tid / oc loed sig see i vort kiød/Saa obenbarede oc den hellig Aand sig/paa den hellige Pintzdag/oc loed sig see/huilcken der vaar tilforn i den hellige Kircke / regerede oc opholt hende/ spaade formedelst de hellige Propheter / oc formedelst ordet opliuste oc helligede Menniskens hierte / Oc dette embede / huilcket hand tilforn Hemmelige brugede alene blant Jøderne / bruger hand nu obenbarlige/ oc formedelst herlige vnderlige gerninger icke aleniste hoss Jøderne/ men ocsaa blant Hedninge.

Oc efterdi wi vide/ huad den hellig Aand er/ da skulle wi oc dette lære at hand er vor Herris Christi egenskenck/ Der faare skulle wi begere/ denne gaffue aff hannem / oc søge hende hoss hannem. Den hellig Aand kaldis oc vor HErris Christi skenck/ icke fordi/at Christus vdsender hannem alene / Thi Christus siger nogle gonge/ Faderen skal vdsende hannem / Men fordi / at Christus alene formedelst sin pine fortiente denne gaffue / Thi hand skenckes oss aleniste for Christi skyld / Der faare er det lige meget / heller du beder vor HErre Christum / om denne gaffue / eller Faderen / aleniste at du forlader dig fast der til / at der som Christus icke haffde saadant fortient / oc Gud vaare dig naadig for hans skyld / da finge du icke den hellig Aand. Der faare siger Christus / Der som ieg icke gaar bort/ da kommer Trøsteren icke til eder / Men der som ieg gaar da vil ieg sende hannem til eder. Oc Johan. xiiij. Jeg vil bede Fadern/ oc hand skal giffue eder en anden Trøstere. Jtem / Trøsteren den hellig Aand/ huilcken Faderen skal sende i mit Naffn. Der faare er det ret sagd/at Christus sender den hellig Aand/oc hans Fader/oc alligeuel er den hellig Aand den skenck/som Christus alene anammede aff Faderen / Acto. ij. Oc bliffuer oss alle skenckt for hans skyld. Aanden er vor Herris Christi egen skenck.

Men huor storlige wi haffue denne gaffue behoff/ er der aff obenbare/at formedelst Synden icke aleniste vore legeme/ ere iemerlige forderffuede/ Aanden i oss er oc syndelig oc ond/som wi bemercke paa dem / der icke regæris aff Guds Aand/ oc leffue vden Guds fryct/de gaa frilige trygge hen / giøre huad dem lyster / passe der icke Huor til wi haffue den hellig Aand behoff.

paa / huad dom oc straff der vil følge effter / Skal nu dette iemmer affueries / Oc wi arme Menniske skulle bliffue rettelige hulpne/ da skal mand icke aleniste see der hen/ huorledis mand kand giøre Folck fromme vduortis / mand skal oc tage fat paa hiertet / oc gantske oc aldelis giøre Mennisken en ny aand/ som icke skal følge synden/ men Guds ord oc vilie / Det giør nu aleniste vor kiere HErre Christus/ formedelst sin skenck / den hellig Aand / hand forhindrer vor onde aand / oc giør oss ny hierte / Men huorledis dette gaar til / skulle wi ocsaa lære.

Den hellig Aand giffuis formedelst Euangelion.

Vdi denne dagis Histori høre i / huorledis den hellig Aand loed sig see i gloendis tunger/ saadant vaar en vnderuisning at Gud vilde icke aleniste lade Predicke Euangelion i allehonde tunger oc maal/ men at hād formedelst tunger oc Predicke embedet vilde giffue den hellig Aand. Der faare huo som aff hiertet begærer denne gaffue/ hand skal holde sig til Guds ord/ oc de hellige Sacramente/ flitelige høre predicken / læse flitelige / tencke flitelige paa Guds ord/ saa vil Gud formedelst sin hellig Aand/ opliuse oc omskiffte hiertene / Thi at Guds ord oc de hellige Sacramente ere det enigste middel / ved huilcket Christus skencker den hellig Aand/ oc giør andre Menniske aff oss/ Der som Verden / der icke haffuer den hellig Aand / giffuer synden rum/ oc lader sig føre oc driffue aff Dieffuelen som hand vil/ der beuarer den hellig Aand dem/ som haffue Ordet/ at de leffue effter ordet/ oc icke effter deris onde begæring/ de skicke sig effter ordet/ de spæge deris legeme / de lade kiød oc blod icke raade sig selff / oc der som de end vndertiden falde aff skrøbelighed eller vdi andre maade/ saa angre de det dog/ de bekiende deris fald/ bede Gud om forladelse oc om bedring / oc forfremmis saa stedze oc altid i troen/ kierlighed / haabet / taalmodighed oc allehonde gode gerninger. Saadan fruct faa de der aff / at de flitelige holde sig til Guds ord / oc icke foracte (som Verden) predicke embedet / men lade det vere deris ypperste ligendefæ/ effterdi de vide/ at Gud aleniste formedelst dette sit Ordes middel/ vil giffue dem den hellig Aand.

Wi

Wi skulle end ocsaa dette mercke/ at Gud vil vere beden om sin hellig Aand / som Christus siger/ Luc. xj. Min Fader vil gerne giffue dem den hellig Aand / som bede hannem der om. Vor bøn vil oc haffue en god samuittighed/ huo som ligger i synd/ oc vil leffue i forargelse / hand skal icke kunde bede sig meget got til / Thi at synden giør hiertet mistrøstigt/ oc tager den tro fra oss/ at Gud vil høre oss / Der faare huo som begerer den hellig Aands naade/ hand skal først flitelige holde sig til Guds ord/ oc der nest vocte sig fra synd oc forargelse / oc daglige bede Gud om sin hellig Aand/ at hand vil optende oc giøre ordet leffuendis i hiertet / Saa vil Gud visselige lade sin naade vederfaris oss/ oc begynde ocsaa i oss denne salige naadefulde Pintzdag / alligeuel at wi icke end tale met tunger som Apostlene/ oc icke heller giøre vnderlige gerninger/ saa skal dog dette salige liuss skinne i vore hierte / at wi skulle kiende CHRistum Jesum/ som vor saliggørere/ oc formedelst hannem faa syndernis forladelse oc det euige Lijff. Der hielpe oss alle til vore kiere HERRE Christus/ AMEN.

Mand skal oc bede om den hellig Aand.

En Bøn.

O HERRE Jesu Christe / du Almectige Guds Søn / wi bede dig/ at du vilt formedelst dit hellige Ord / giffue din hellig Aand i vore hierte / at hand kand styre oc regere oss effter din villie/ oc trøste oss i alle honde fristelser oc wlycke/ oc ledsage oss i den sandhed mod alle vildfarelse / at wi kunde bliffue fast bestandige i troen / forfremmis i kierlighed oc alle gode gerninger / oc formedelst det visse haab til din naade/ som du forhuerffuede oss met din død / vorde euindelige salige / du som regnerer met Faderen oc den hellig Aand i euighed / Amen.

Anden

Den anden

Anden Pintzedag /

Euangelium Johan. 3.

SAa elskte Gud Verden / at hand gaff sin enigste Søn / paa det at alle de som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige liff. Thi Gud sende icke sin Søn til Verden / at hand skulde døme Verden / men at verden skulde formedelst hãnem bliffue salig. Huo som tror paa hannem / hand skal

skal icke dømis. Men huo som icke tror hand er alrede dømt/ thi hand trode icke paa Guds enbarne Søns naffn. Oc det er dommen/ at liusit kom i Verden/ oc Menniskens elskte mere mørcket end liusit/ thi deris gerninger vaare onde. Huo som giør ilde/ hand hader liusit/ oc kommer icke til liusset/ paa det hans gerninger skulle icke straffis/ men huo som giør sandhed/ hand kommer til liusit/ at hans gerninger skulle bliffue obenbare/ fordi de er giorde i Gud.

EDers kierlighed hørde i gaar om tuende honde Pintzdage. Den første oc gamle/ der Louen bleff Jøderne giffuen/ i ørcken paa Sinay Bierge/ denne som i hørde/ er en gantske wuenlig oc forferdelig Pintzdag/ paa huilcken mand haffuer icke seet megen glæde eller fryd paa folckit/ huer mand vaar i dødens angist oc strøste redzel/ Denne Pintzdag bliffuer stedze oc altid/ huor som icke er mere end Louen. Thi det kand icke feyle/ vore hierte forferdis faar Gud/ oc frycte hans vrede/ efftersdi wi vide hans vilie/ oc wi giøre hannem icke/ Ja/ wi kunde oc icke giøre hannem/ Thi det er icke it forgeffuis ord/ der Moses siger/ Forbandet vere den som icke bliffuer i alle denne Louis ord. Louen forferder.

Men huor til wi haffue denne Loupintzdag behoff/ hører eders kierlighed anden tid/ Til retferdighed oc til Himmelen hielper Louen oss icke/ Oc alligeuel er det oss got/ at wi formedelst hende lere at kiende vor skrøbelighed oc forderffuede Nature/ paa det wi skulle icke falde i kiødelig tryghed/ oc lade oss tycke/ oss fattis inted/ men at wi kunde see oss om en anden oc bedre hielp/ oc glede oss i den naade/ som oss tilbiudis vdi Christo Jesu formedelst Euangelion/ som Paulus siger/ Louen er en Tuctemestere/ at wi skulle komme til vor HErre Christum.

Der faare skulde effter den gamle/ bedrøffuede oc forferdelige

Den ny Pintzdag oc Euangelij predicken.

lige Pintzdag/ denne ny/ gledelige oc naaderige følge/ paa huilcken vor kiere HErre Christus/ sende sin hellig Aand hid ned aff Himmelen/ at hand skulde formedelst troen til Christum / rense vore hierte / oc indplante det hellige Euangelium i oss/ oc icke aleniste imod staa synden / oc vor onde aand / i vort forderffuede / syndelige hierte / men ocsaa tuinge oss til at vere Gud lydige / oc til alle honde gode gerninger/ paa det wi skulde leffue / som Guds Børn / oc icke lade oss mere regere aff Dieffuelen oc Synden. Men huorledis wi skulle komme til denne den hellig Aands gaffue / der met / at wi høre flitelige Guds Ord / oc bede aluerlige til Gud / det haffuer oc eders kierlighed hørt. Oc denne lerdom skal vere eder hiertelige kier. Oc efftherdi det er wmuligt/ at wi vden den hellig Aand kunde vorde salige/ da skal io denne Bøn ske daglige aff oss oc paa det fliteligste/oc wi skulle vocte oss fra alt det som kand bedrøffue oc forbriffue den hellig Aand/ Dette hørde i vdi gaar.

Men dette Euangelion synis der faare at vere beskickit paa denne dag/ at wi skulde haffue en kort oc visser form oc lerdom/ huor met den hellig Aand vil vdrette sin gierning i Verden / oc berede den HErre Christo en euig Kircke. Louen som i hørde vdi gaard/er en nødtørtig/kaastelig/nyttelig/ god Predicken/at wi skulle lære at fryete Gud/ vocte oss fra synd/ oc vere Gud lydige. Men det fattis der paa / efftherdi at hiertet oc den onde Aand/ som ere i oss/ icke kunde omskifftis/formedelst denne Predicken/men bliffuer den ene dag som den anden / da kand Louens lerdom icke giøre ret fruct. Naar som hun giør aller mest/da omskiffter hun/ mund/ hender oc føder/ det er/ mand kommer til vduortis gerningers retferdighed/ men hiertet bliffuer vanartigt oc fult met synd/ Alligeuel at den onde begiering icke end altid bryder vd/ saa haffuer hun dog sin gong i hiertet/oc gaar aldri saa slet hen/at hun io vndertiden bryder vd/ oc lader sig rundelige see. Er det ocsaa at hun icke bryder vd/ oc Mennisken holder oc regerer sig i fryct / da kand det icke feyle / de vorde trygge der aff/ oc lade sig tycke/ at de ere fromme/ At der er saa stor fare paa baade sider. Holde wi oss i tuang/ oc bruge oss flitelige

Huad der fattis paa Louen.

telige i retferdige gerninger/ da voxer kiødelig/ trygħed/ Oc wi vorde Hyglere/ Lade wi oc denne onde lyst oc begering haffue sin gong/ oc raade sig selff/ oc følge hende/ da kommer fortuifflelse. Saadan fruct voxer der aff Louen/ icke fordi/ at Louen ey er i sig selff en ren oc god lerdom/ men fordi at wi ere wrene/ oc vore hierte icke kunde rettelige bruge saadan god lerdom/ Men der som vore hierte vaare fri giorde fra saadan wrenlighed oc synd/ da skulde de oc kunde bruge Louen vel.

Der faare er det oss nytteligt/ at wi io ingelunde/ met Jøderne holde oss til Mose oc Louen/ eller lade oss nøye met gerningers lerdom/ men at wi see oss om/ effter en anden lerdom der icke aleniste/ som Louen/ kand omuende hender oc føder/ oc det vduortis leffnet/ men som kand omuende oc giøre hiertet nyt/ oc føre til oss en anden god Aand/ i steden for den onde Aand/ som aff Naturen er i oss. Huilcken er nu denne lerdom? Huad kaldis hand? Huor finde wi hannem? Icke hoss Mose/ Fordi at som sagd er/ hand lader hiertet bliffue lige saadant som hand finder det/ oc lerer aleniste om det/ der wi skulle giøre. Men efferdi at hiertet bliffuer womskifft/ da er saadan lerdom wnyttelig hoss oss.

Dette giør nu denne lerdom der wi høre i dette Euangelio/ oc er obenbaret paa denne anden naadelige Pintzdag/ formedelst den hellig Aand. Der faare skulde der ingen Christen vere/ at hand io skulde vide denne dagis Text vden at Ord fra ord/ oc læse dem daglige faar sit hierte/ som de Ord/ der den hellig Aand er visselige hoss/ oc vil formedelst saadan Predicken vdrette sin gierning i oss/ at hand vil rense oc aldelis forny vore Syndelige hierte/ forhindre synd/ oc optende den rette lydighed i oss. Den hellig Aands gerning.

Naar som Menniskelig fornufft tencker paa Gud/ da beslutte de ocsaa/ at hand er naadig/ god oc from/ men aleniste mod dem/ som folge hans vilie effter/ oc giøre det som hannem er behageligt/ Oc at hand er dem wgunstig oc vred/ som leffue i Synd oc

mod

mod Guds vilie. Saadane tancker haffue wi alle naturlige i oss om Gud / oc det er wmuligt / at hiertet kand formode sig noget got aff Gud/naar som det seer sin wrenlighed oc synd. Oc her komme Fornufft oc Louen baade offuer it / Thi Louen Predicker ocsaa ved denne maade/ At Gud vil giøre dem got/i det Tusinde Led/som hannem elske/ Oc dem som hannem hade/ vil hand straffue i det Tredie oc Fierde sleet.

Huorledis Euangelion predicker om Gud.

Men der som du vilt rettelige kiende Gud/ oc retsindelige vide hans vilie/ da vocte dig/ oc lær det icke aff Mose/ du finder det der icke rettelige/ J dit Hierte/ oc hoss din fornufft finder du det ocsaa icke / Men tag denne Predicken faar dig / der skalt du finde meget anderleds / Thi at her holdis dig Gud saa faare / at hand ocsaa er Syndere naadig / oc elsker Verden / Thi saa lyde vor kiere HErris Christi ord/ Gud elskte Verden saa/ at hand gaff sin enbarne Søn. Merck disse ord flitelige oc tenck paa dem/ Huad kaldis eller er Verden? Ere det icke de/ som Gud biuder ned aff Himmelen/at de skulde ære Fader oc Moder/ icke sla ihiel/ icke bedriffue Hoer/ icke Stiele/ icke Liuge? etc. Jeg tier nu / den befalning som er storre oc høyre / at wi skulle frycte oc elske Gud / hellige hans Naffn / oc høre hans Ord. Denne befalning giffuer til kiende at verden er i sig selff icke andet end Guds oc hans Ordis foractere/ Mandrabere / Horfolck / Tyffue / etc. Thi huad giordis det behoff/ at Gud skulde biude saadant/ der som wi giorde det aff oss selff? eller om vor Nature icke vaare tilbøyelige til det som der ret er imod?

Huad Verden er.

Det er nu verden/en hob arge skalcke som bedriffue allehonde synd oc skendzel/ Spør du din fornufft at/ huad Gud haffuer i sindet met saadant folck(fordi at ere end nogle wstrafflige i den vduortis omgengelse / saa er der dog intet forskel paa hiertene / de ere alle betuingede/ oc Gud aldelis imod) da siger hun/ oc beslutter at Gud kand icke lide dem/ hand vil straffe oc fordøme dem at hand hader oc er verdens fiende. Men her staar ret tuert imod/Gud elskte Verden/

den/ siger Christus/ det er / End dog at Verden er fuld met Synd/ saa kand Gud dog icke hade Verden/ hand kand icke lide/ at hun der faare skulde fordømis eller fortabis. Hand giør en skilssmysse. Synden/ som er Dieffuelens forgifft/ hader hand / Men Folckene/ som der met ere forgiffne/ hader hand icke/ hand elsker dem/ oc haffuer saadan kierlighed til dem at hand vil hielpe dem.

Thi der som du fremdelis vilt vide huorledis Gud elsker verden / da hør huad vor HErre Christus siger ydermere. Gud siger hand/ elskte saa Verden/ at hand giffuer sin enbarne Søn/ paa det at alle/ som tro paa hannem/ icke skulle fortabis / men haffue det euige liff/ Det kand io dog vere en kierlighed offuer al kierlighed/ at hand skencker oss sin enbarne Søn/ hand lader hannem vorde menniske/ oc huad som hand giør oc lider paa iorden i vort kiød / det skal høre oss til/ at wi skulle nyde oc bruge hannem. Huo kand nu saadan stor kierlighed fullelige vd sige: ia huo som haffde saa vijt it hierte/ at hãd kunde begribe dẽne naade? Haffuer du en god ven/ da hielper du met pendinge oc gødz/ om du kant redde hannem / Men dine Børn sparer du / der er ingen dig saa kier at dine Børn ere dig io kierere. Dette giør Gud icke met sin enbaarne Søn/ hand giffuer oss hannẽ/ oc lader hannẽ komme paa Jorden i vor elendighed / ia hand lader hannẽ dø paa Kaarsset/ en elendig forsmædelig død/ Huor faare? aleniste fordi/ at hand elsker oss/ oc haffuer i sinde at hielpe Verden aff synd oc dødẽ/ som ordene oc klarlige giffue til kiende/ Paa det at alle de/ som tro paa hannẽ/ icke skulle fortabis/ men haffue det euige Liff.

Gud skencker Verden sin Søn.

Her staa desse thu stycke/ at der som Faderens kierlighed vaar icke/ oc hans skenck/ da haffde wi ingen hielp alle sammen/ wi giorde huad wi vilde/ saa skulde wi vere io fortabte/ Thi at ingẽ i Himmelene ller paa Jordẽ kand hielpe/ Men der kommer den euige Faders Søn / hand giffuer sig i vor elendighed / hand tager vore synder fra oss/ oc legger dem paa sig/ oc betaler der faare met sit Blod/ oc wi haffue nu intet mere at giøre/ end tro paa hannem / det er / trøste oss i hans død/ oc formedelst hannem forhaabe Guds naade / saa skulle wi vorde salige.

Den rette predicken formedelſt huilckē vore hiertet omuendis.

Denne er nu den hellig Aands rette predicken / formedelſt huilcken hand giør andre hierte i oſſ/ bortager ſynden oc aldelis renſer oſſ. Louen/ ſom ſagd er/ er ocſaa Guds ord / oc en himmelſk lerdom/men hun lærer aleniſte huad wi ſkulle giøre/oc giffuer dog icke formue/at wi det kunde giøre / Vore hierte bliffue nu ſom for/men denne predicken lærer icke om vore gerninger/hun holder oſſ Guds naade oc barmhertighed faare / oc huad Guds Søn haffuer giørt for oſſ /at Faderen ſkenckte oſſ hannem aff blot kierlighed / oc gaff oſſ hannem til vor egen. Denne predicken gaar icke ſaa blot i Verden / ſom Louen / Den hellig Aand er der hoſſ / hand opuecker vore hierte at de met troen anamme denne predicken / at de icke tuile paa Guds kierlighed oc naade/fordi de ſee det viſſe tegen Guds Søn/der faare trøſte de ſig i hans død oc fortieniſte / oc end dog de kunde icke necte deris ſynder/de bekiende at de ere fattige ſyndere / ſaa fortuile de dog icke/fordi de vide/at Gud ſkenckte dem ſin Søn/oc vil at de ſkulle anamme hannem/ oc bruge hannem ſig til gode.

Huad Guds vilie er.

Der komme da gantſke oc aldelis andre hierte. Det er naturligt / at wi for ſyndens ſkyld frycte Gud oc hans vrede. Men formedelſt denne predicken giør den hellig Aand det ſaa/alligeuel at wi end ere ſyndere/at wi dog haffue vor trøſt oc haab til Gud/oc efterdi wi ſee hans naade ſaa ſkinbarlige huilcken hand beuiſde oſſ i ſin Søn / da opueckis wi der aff / at wi tencke at wi ville vere denne naadige Gud lydige i alle maade huor ſom wi kunde / oc ſkicke oſſ effter hans vilie/oc fly alt det/ſom wi vide att vere imod hans vilie. Der faare ſtaa wi imod ſynden / oc bliffue ſaa vdi alle maade omuende formedelſt den hellig Aand / at wi retteligē ſkicke oſſ met den første oc Moſaiſke Pintzdag. Fordi at end dog det er vmuligt/ at wi ſkulde ihielſla alle onde begerninger/Kiød oc blod beholder ſin art ocſaa i de hellige/ ſaa følger dog effter denne vort hiertis omuendelſe / en villig hiertelig lydelig mod Guds Lou / Der ſom tilforn/ før hiertet bleff formedelſt den hellig Aand omuent/vaar icke andet end lyſt til ſynd / oc idel wlyſt til at lyde Gud.

Der faa-

Der faare skulle wi flitelige mercke summen paa den hellig Aands Predicken / Mand maa giøre oc forsøge det huorledis mand vil / saa er dog i den gantske Verden ingen anden maade eller vey / der vore hierte kunde omskifftis met / vden aleniste denne / At wi høre oc anamme Euangelium met høyste flid / oc bede Gud om sin naade / at hand vil giffue den hellig Aand i vore hierte / som kand giøre denne Predicken leffuende i oss / at wi kunde tro paa Christum / oc formedelst troen bliffue retferdige oc salige.

Wi skulle oc flitelige mercke disse ord til vor lerdoms stadfestelse / oc mod vore modstandere Papisterne. Thi at see flitelige paa Texten da er dette summa / At Christus lerer her / huorledis wi skulle bliffue salige / oc vndfly fordømelsen / Spør du her en Papist at / da viser hand dig til gode gerninger / de ere atskillige i Paffuedømet. Nogle befalede Gud i de thi Bud / nogle haffue Menniskenselff optenckt oc anammet / som er / At løbe i Closter / høre oc holde Messe / paakalde helligen etc. Oc Paffuen haffuer met denne lerdom forblindet oc forført den gantske Verden / at huer mand viste icke andet / end ville wi komme vdi Himmelen / da skulle wi hielpe der til met vore egne gerninger / Men hør vor HERRE Christum / hand siger klarlige / Det er denne eniste vey / at wi skulle icke fortabis / men vorde salige / Naar som wi tro paa hannem. Der lad nu alle Papister sige / om det kaldis at tro paa Christum / ære Fader oc Moder / icke sla ihiel / leffue kyskelige / icke stiele / eller (om wi ocsaa skulle sige aff deris hellighed) gaa i Closter / forsuere Ecteskab / haffue besynderlige kleder / faste / paakalde Helligen etc. Der skulde de vel sige / at saadant ere besynderlige gerninger / oc at tro paa Christum / er oc noget besynderligt.

Alene troen gior oss salige.

Men spør dem da fremdelis at / Efftersi at Christus siger / Huo som tror paa mig / skal icke heller domis / Oc disse oc andre

gerninger ere noget andet/end tro paa Christum/ Der aff følger det vden al gensigelse/at ingen kand bliffue salig formedelst disse oc andre gerninger/ Oc der som det vaare muligt / at it Menniske giorde alle gode gerninger / effter sin beste formue saa skulde hand dog til Dieffuelen / Fordi at her staar det / Paa den enbaarne Søn skal mand tro/ Hand er alene den som beuarer oss/ at wi icke bliffue fortabte / Huo som nu tror / hand bliffuer icke dømt / hand er ledig oc løss fra Guds vrede oc straff/ Gud holder hannem for sit kiere barn oc vil giøre hannem salig/ Men huo som icke tror/ det er / Huo som icke setter sin tro oc tillid til Guds naade formedelst Christum / at Gud vil forlade hannem Synderne oc vere hannem naadig for Christi skyld/ hand er allerede dømt oc fordømt/oc der skal huercken Closter leffnet / icke Messer / icke heller Helligens forbedelse / ia icke Mose oc den ganske Lou/ hielpe hannem for it skerff.

Om gode gerninger.

Skulle da / mot du spørie/gode gerninger aldelis vere wnyttelige? eller / Tien denne vor Pintzdag der til / at det skal aldelis haffue end met den første / oc Gud haffuer giffuet sin Lou forgeffuis aff Himmelen? etc. Ney/ ingelunde / Du skalt vere from/ oc fly alt det / som Gud haffuer forbudet dig/ Vilt du det oc icke giøre / oc leffue effter din onde vilie / oc giøre huad dig lyster / da taart du icke vente andet / end at Guds vrede / oc fordømelsen skal komme offuer dig / som Paulus klarlige siger / for saadane synder skyld kommer Guds vrede/offuer de wlydige børn/Coloss. iij. Men her folger det icke aff/at du kant met gode gerninger komme i Himmelen / Thi at som i gaar offte bleff sagd/vore gerninger kunde icke vere ret gode oc fuldkomne/effterdi hiertet er wrent oc syndefult/oc den onde lyst icke før kand dø / end kiød oc blod ere aldelis døde. For denne sag skyld/ effterdi wi aldelis intet kunde hielpe oss met vore gerninger / da sende Gud sin Søn / at hand skulde tage bort fra oss syndernis grumme byrde/oc giøre oss formedelst sin pine / Guds børn / aff vredens børn/oc føre oss der effter formedelst den hellig Aand/ til den rette oc hiertelige lydighed.

Saa eken nu denne anden Pintzdag der til / at wi oc kunde bruge den første rettelige / icke der til / at wi formedelst vore gerninger kunde afflegge synden / eller vorde salige / Saadant er aleniste vor kiere HErris Christi gierning / hand motte giffue sit legeme oc liff der faare / Men at wi kunde / saa meget som oss skrøbelige Menniske muligt er / vere Gud noget lydige / oc formedelst synd icke komme ydermere i hans vrede / Denne er den største fruct som gode gerninger haffue / faar Guds dom / huilcke de giøre aleniste / som formedelst troen til Christum / haffue anammet syndernis forladelse oc den hellig Aand / men met dem som icke haffue anammet den hellig Aand / er det icke andet end idel Hygleri / oc en vduortis retferdighed / som intet gielder faar Gud.

Saa haffuer eders kierlighed i denne dagis Euangelij lerdom / at denne er summa paa den predicken / som den hellig Aand fører / oc formedelst huilcken hand vil forny vore hierte / at wi skulle tro / at Gud er icke vred paa oss / alligeuel at wi ere fattige Syndere / Hand vil for den skyld icke lade oss forderffue / Men skencker oss sin enbaarne Søn / at wi skulle trøste oss i hannem / tro paa hannem / oc bliffue saa fri fra synden oc den euige død / Det forlene oss alle vor kiere HERRE Christus / Amen.

En Bøn.

HERRE Gud himmelske Fader / du som aff din faderlige kierlighed mod oss fattige syndere / skinckte oss din Søn / at wi skulle tro paa hannem / oc formedelst troen bliffue salige / Wi bede dig / giff din hellig Aand i vore hierte / at wi kunde bliffue bestandige i denne tro indtil vort yderste / oc vorde salige / formedelst Jesum Christum vor HErre / AMEN.

Hellig Trefoldigheds dag/om Høytiden.

Den første Predicken.

Den Artickel om hellig Trefoldighed.

DEnne Høytid holder mand der faare i den Christne Kircke / at mand kand rettelige vnderuise folck / huad Gud er / paa det de kunde rettelige lære at kiende oc paakalde hannem. Oc denne er vor trøis høyste oc største Artickel / met huilcken

wi skillie oss fra alle andre Folck oc anden tro i den gantske Verden. Oc det er vist / at huor som dette vidskab er rettelige om Gud/ der er det euige Liff / Der imod / huor som mand icke rettelige kiender Gud/der er synd/død/oc euig fordømelse.

Jøder/Tørckere oc Hedninge vide oc at tale om Gud/ de tro paa den enigste euige Gud / som skabte Himmel oc Jord / oc alt det der er vdi/aff intet. Men huo som icke veed mere om Gud/end det/ hand kiender Gud icke end nu rettelige / oc hand veed ekon den minste gerning/ der Gud obenbarede sig met faar oss Mennisker. Jøder oc Hedninge kiende Gud.

Fordi at Scrifften lærer oss anderledis om denne Artickel/ som er/ At der er ekon en enigste/ euig/ almectig/ naadig / leffuende Gud/ oc den samme enigste/ euige/ almectige Gud / er Gud Fader/ Gud Søn / oc Gud den hellig Aand. Det ere tre atskillige Personer / Fader / Søn / Aand / oc er dog ekon it eniste / guddommeligt væsen/oc icke tre Guder/men aleniste en Gud. Fordi at Gud Fader fødde sin Søn i euighed/ oc Sønnen er lige euig/ almectig/ oc vden begyndelse oc ende / som Faderen. Thi Faderen kand intet føde aff sig/ som icke er hannem ligt/Saa vdgaar den hellig Aand fra Gud Fader oc Gud Søn / oc er der faare ocsaa lige euig oc almectig / oc vden begyndelse oc ende/som Faderen oc Sønnen. Huorledis Scrifften lærer om Gud.

Saa meget lærer Scrifften om denne Artickel/ oc wi skulle lade det bliffue der ved / fordi at wi begribe det aldri klarligere oc grundeligere/ saa lenge som wi ere her paa Jorden. Der faare ville wi nu lade det bliffue der ved / oc see effter de gerninger / met huilcke huer Persone haffuer obenbaret sig/der kand mand smuct see oc lære Personernis atskillighed/ oc det eniste/ Guddommelige væsen.

Gud Fader obenbarede sig faar oss Mennisker først i det/at hand formedelst sit euige ord/ Sønnē/ skabte alting aff intet/Himmel oc Jord oc huad som det er vdi/ Aff dēne Obēbaring vide Jøder/Tørckere oc Hedninge/fordi at de see der faar dē met deris øyē/ oc føle det met deris hēder/Mē aff dē andē obēbaring som høyre er/ved huilckē Huorledis Gud Fader obenbarede sig.

mand retteligt kiender Gud Fader/ oc hans hierte vide de aldelis intet/som er/at Gud skenckte oss Menniske sin Søn/Ordet/ huilcken hand fødde i euighed / oc loed hannem komme i vort kiød. Huo som dette veed / hand seer/ at Gud vil vere naadig oc barmhertig efterdi hand sender oss sit høyeste ligende fæ / sin enbarne Søn / paa det wi formedelst hannem skulle komme til syndernis forladelse / oc til det euige liff. Efferdi Tørckere / Jøder oc Hedningene icke ville tro dette / Ja de forfolge oc bespotte det/ da er det vist / at de vide aldelis intet aff Gud/oc at de aldelis intet kiende hannem / de mue sige om hannem huad de ville.

Sønnens Obenbaring.

Guds Søn det euige ord obenbarede sig / i det / at hand kom i vort kiød / oc føddis aff Jomfru Maria/it ret sant Menniske / oc lerde oss først / formedelst Euangelij Predicken / at kiende sin Fader / at hand vil vere naadig/ oc for sin Søns skyld / forlade oss vore synder / oc giøre oss salige. Der effter gaff hand sig hen / til it Offer for vore synder / paa Kaarssit / paa det wi formedelst hans død / skulde vorde fri aff synden oc den euige død / hand opstod tredie dag / opfor til Himmels / der sider hand hoss sin Faders høyre haand/ i vort kiød oc blod / oc hand vil saa komme paa den yderste dag / legemlige oc synlige aff Himmelen vdi en sky / oc døme Leffuende oc Døde. Giøre dem til euig tid salige / som tro paa hannem / oc trøste sig i hans død / oc tro hans ord / Oc fordøme de andre til euig tid / som foracte oc icke tro hans ord / men folge deris forgifftige hierte oc Sathan. Dette huercken vide eller tro Jøder / Tørckere oc Hedningene / Ja de forfølge oc bespotte det end til met. Der faare bliffue de i døden oc fordømelse / oc vide aldelis intet aff Gud.

Den hellig Aands obenbaring.

Den hellig Aand obenbarede sig / i det/ at hand paa den hellige Pintzdag loed sig see i en lignelse / som gloendis luc / opliuste Apostlernis hierte / oc lerde dem i it øyeblick alle Tungemaal / oc formedelst deris ord opliuste mange Menniskis hierte / oc giorde dem troendis. Denne gerning vil hand end nu stedze oc altid føre

i Kircken / oc lade sig see der hoss / at hand formedelst Euangelion / oc de hellige Sacramente vil opliuse vore hierte / at de rettelige skulle kiende Gud / forlade sig paa hans barmhertighed oc naade / elske deris Neste / vere talmodige oc lydige i fristelse oc vnder Kaarssit / oc stride imod synden / oc veluillige lyde Gud. Om denne den hellig Aands obenbaring oc gerning / vide Jøder / Tørckere oc Hedninge aldelis intet / oc bliffue der faare i synden oc døden / oc de ere aldelis Affgudiske / som intet vide aff den rette Gud oc hans gerning / der faare kunde de aldri rettelige paakalde Gud.

Men wi Christne / wi som saa kiende Gud / at hand er en Fader / oc fødde en Søn i euighed / oc skencte oss den samme (Fordi at Sønnen bleff menniske / taalde død for oss / oc formedelst sin Opstandelse offueruant Døden oc Dieffuelen) oc at den hellig Aand vil / formedelst Sønnen / komme fra Faderen i vore hierte / bo der vdi / oc giøre dem gantske oc aldelis ny / oc skicke dem anderleds / Wi siger ieg / som dette vide / kunde ret bede / oc rettelige paakalde Gud. Thi at wi sige icke blot hen / som Jøder / Tørckere oc Hedninge. O euige almectige Gud / du som skabte Himmel oc Jord / Men wi vide end neppere oc retteligere at betyde hannem / oc sige. O euige / almectige Gud Fader / du som skabte alting formedelst dit ord / oc skencte oss din Søn / O euige almectige Guds Søn / du som est bleffuen Menniske / oc døde paa Kaarssit for vor skyld. O almectige euige Gud / hellig Aand / du som formedelst det hellige Euangelion / vilt hellige oc opliuse vore hierte / styre mig / oc ledsage mig / Vocte mig fra synd oc skendzel / beuare mig i din naade / oc giør mig til euig tid / salig etc. Dette kaldis rettelige at bede / oc der kand ingen saa bede / vden alene de Christne / de kiende Gud saa rettelige oc smuct i sine gerninger / der hand obenbarede sig met.

Huorledis mand rettelige skal paakalde Gud.

Her motte nogen sige / Der som det alene kaldis ret at bede / da bad aldri nogen rettelige / Thi mand maa see de hellige Propheters bøn / Moses oc andris / de lade det bliffue der ved / at de paakalde den Gud Zebaoth / det er / Herskarens Gud / som skabte alting ehuad der er / Saa bliffuer Propheten i Psalmerne aleniste

hoss det naffn HERRE / eller Gud / HERRE min Siel forlengis effter dig / hielp mig HERRE / thi ieg er wskyldig / HERren er mit liuss / Min Gud ieg rober til dig / etc. Ved denne maade synis det at Torckere oc Jøder oesaa bede / Fordi at de neffne io dē Gud / som skabte Himmel oc Jord / det kand io ingen anden vere / end den rette / eniste / euige Gud.

Huorledis Jøderne giorde deris Bøn i det gamle Testamente.

Men see dig vel om / da skalt du finde det meget anderleds. Alligeuel at Jøderne lade deris Bøn bliffue aleniste hoss det naffn GVD eller HERRE / oc icke saa neffne de tre Personer / som nu er talet der om / saa er det dog vist / at de aleniste paakalde den Gud / som loffuede den velsignede Sæd / oc talede formedelst sin hellig Aand i Propheterne / oc stedze haffuer huldet predicke Embedet ved macte. Thi det vaar alle gudelige Jøders trøst oc tro / at Gud skulde sende en velsignet Sæd / oc der met hielpe imod Synden oc døden / Saa er den bekiendelse om Christo / oc troen til Christum / stedze der met indeluct / alligeuel at denne Artickel icke vaar paa den tid saa klar / som i det ny Testamente / der dette liuss / om Gud Fader / Søn / oc den hellig Aand / skulde skinne / som den klare Soel.

Forskel mellem Jøders oc Hedningers paakaldelse.

Der faare skulle oc mue wi oesaa / aldelis skille deris paakaldelse i det gamle Testamente / fra Tørckernis oc Hedningers bøn / Fordi at de neffne oc Gud met munden / men de tro oc forstaa saadan en Gud som haffuer ingen Søn / formedelst huilcken hand vil giøre oss salige / oc som haffuer ingen hellig Aand / formedelst huilcken hand vil hellige oss. Men saadan en Gud er icke den rette Gud / Der faare vide de aldelis intet aff Gud / Oc der som de lade sig tycke / at de paakalde Gud / der paakalde de den skendige Dieffuel / Fordi at saadan en Gud er huercken i Himmelen eller paa Jorden / som er alene / vden Søn oc den hellig Aand.

Vidnesbyrde aff det gamle Testamente / at der er en Gud oc tre Personer.

Men huorledis denne vor trois Artickel skal beuisis / aff det gamle oc ny Testamente / er nu for longt at tale om / Den foriettelse om Quindenis Sæd beuiser karlige / efferdi hand skal sønderknuse hugormēs hoffuit / at den samme Sæd skulde vere Gud / som Esaias oc giffuer saadant til kiende / oc fordi giffuer den samme

Sæd det naffn / oc kalder hannem Immanuel/Gud met oss/ Saa ere de vidnesbyrde om den hellig Aand / ocsaa rene oc klare / Først i gerningen / at Guds Aand taler formedelst Propheterne / oc Gud vidner i den Prophete Joel / at hand vil vdgyde sin Aand offuer alt kiød / Der maa io vere forskel / mellem den der vdgyder / oc det som vdgydis / Faderen kand icke vdgyde sig selff / Der imod / den Aand som hand vdgyder/effterdi det er Guds Aand / da maa hand aldelis vere Gud liger/ ellers kunde hand icke vere Guds Aand.

Men i det ny Testamente / haffue wi Christi ord / At hand befaler at døbe / i naffn Faders/Søns/oc den hellig Aands. Item/ Johan. xvj. Naar som Trøsteren kommer /huilcken icg vil vdsende fra Faderen / sandheds Aand/ som vdgaar fra Faderen/hand skal vidne om mig. Der taler Christus / oc siger om en anden Trøstere / det er io en anden Persone/ end hans egen Persone / oc hand siger / at hand vil vdsende hannem fra Faderen / Der folger det aff / at Fader / Søn / hellig Aand / ere tre atskillige Personer / Faderen bleff icke menniske / hand døde icke heller paa Kaarssit/men Sønnen / Saa obenbaredis icke Sønnem paa Pintzdag i gloendis tunger/men den hellig Aand.

Vidnisbyrde aff det ny Testamente.

Besynderlige gaar dog Trefoldigheds obenbaring / Offuermaade herlige oc veldige til/ hoss Christi daab / Der staar Guds Søn i Jordan / oc lader sig døbe aff Johanne / Den hellig Aand lader sig see offuer hannem i en legemlig Due lignelse / Oc den Himmelske Fader/lader høre sig i en røst ned aff Himmelen. Denne obenbaring skulle wi tage faar oss / oc styrcke vor tro der met / at wi tro rettelige / naar som wi tro paa en enigste Gud / som er Gud Fader/ Gud Søn/ Gud den hellig Aand / tre Personer i it watskilligt / euigt / Guddommeligt væsen. Der som Gud Fader skabte oss oc alle ting / oc skencte oss sin Søn til vor egen. Gud Søn bleff Mēniske/oc offrede sig op paa Kaarssit for vore synder/ Gud hellig Aand fører det hellige Euangelij Predicken/optender der met troen i oss/ at wi faa Syndernis forladelse oc det euige liff / Den samme

enigste/

Hellig Trefoldigheds
enigste / almectige / euige Gud / som i saa mange maade beuisde sin naade oc barmhiertighed mod oss arme syndere / vere loff oc ære i euighed / AMEN.

Den Anden Predicken / om Euangelio / Johan. 3.

OC der vaar it Menniske blant Phariseerne / som hed Nicodemus / en Offuerste blant Jøderne / hand kom til Jesum om natten / oc sagde

sagde til hannem / Mestere / wi vide at du est en Lærere kommen aff Gud / Fordi at ingen kand giøre de Tegen / som du giør / vden Gud er met hannem. Jesus suarede / oc sagde til hannem / Sandelige sandelige ieg siger dig / Vden saa er / at nogen bliffuer født aff ny / da kand hand icke see Guds Rige. Nicodemus siger til hannem / Huorledis kand it Menniske fødis / naar hand er gammil? kand hand oc gaa i sin Moders liff igen / oc føddis? Jesus suarede / Sandelige sandelige ieg siger dig / Vden saa er / at nogen bliffuer fød aff Vand oc Aanden / da kand hand icke komme i Guds Rige. Huad som fødis aff kiød / det er kiød / oc huad som fødis aff Aanden / det er Aand. Lad dig det icke forundre / at ieg sagde til dig / I skulle fødis aff ny. Været bleff huort det vil / oc du hører det vel bruse / men du vedst icke hueden det kommer / oc huort det far hen / Saa er huer den / som er født aff Aanden.

Nicodemus suarede / oc sagde till hãnem / Huorledis kand saadant ske? Jesus suarede / oc sagde til hannem / Est du en Mestere i Jsrael / oc vest icke det? Sandelige sandelige siger ieg dig / wi tale det wi vide oc vidne det wi haffue seet / oc i anamme icke vort vidnisbyrde. Tro i icke / naar ieg siger eder aff iorderige ting / huorledis skulle i tro / naar ieg sagde eder om Himmelske ting?

Oc ingen far til Himmelen / vden den som kom hid ned aff Himmelen / det er / Menniskens Søn / som

er i Himmelen. Oc lige som Moses ophøyede en Hugorm i Ørcken / saa skal oc Menniskens Søn ophøyis / paa det / at alle de som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige liff.

Vduersbyrde om hellig Trefoldighed.

I Denne dagis Euangelio / er en gantske deylig Disputatio mellem Nicodemum oc Christo / huorledis wi skulle komme til det euige Liff / oc bliffue salige / Oc skicker sig besynderlige smuct met denne Høytid / Fordi at alle tre Personer / huer met sit eget embede oc gerning / ere gantske deylige bescreffne. Om Faderen staar her / at hand elskte Verden / oc gaff hende sin Søn / at redde hende der met aff fordømelsen oc døden. Om Sønnen staar / huorlunde hand skulde ophøyis / som Hugormen i Ørcken / oc oplade den vey igen til Himmelen / som saa lenge vaar tilluct faar Mennisken / for syndens skyld. Om den hellig Aand staar / huorledis hand skal føre oss til igien fødzel formedelst den salige Daab / oc giøre andre Mennisske aff oss / Saa ere alle tre Personer rettelige smuct bescreffne / huer met sin egen naadige gerning / som de haffue giort mod oss / paa det wi skulle io fatte it got hierte til Gud / oc forsee oss alt got til hannem / som saa naadelige haffuer forfremmet vor forløsning oc salighed / at her fattis inget mere / end at wi skulle tro / oc anamme det tacknemelige.

Wi ville nu tage den handel faar oss / der Nicodemus oc Christus tale saa aluerlige om met huer andre. Nicodemus vaar en lerd Jøde / oc som wi det kalde hoss oss / en Doctor / som Christus oc giffuer hannem det Naffn / oc siger / Est du en Mestere i Israel / oc vedst icke det? Hand kommer til vor HErre Christum i en god mening / at hand vil høre oc lære aff hannem / Men efftersi hand icke kunde eller viste / mere end louen / oc vaar i den mening / at der som hand giorde saa meget som hand kunde / da skulde Gud vere til freds / oc giffue hannem Himmelen / da vil vor HErre icke lade

hannem bliffue i denne vildfarelse / Fordi at det er en fordømelig vildfarelse / for tuende sager skyld.

Den første / Den gode Nicodemus seer icke / at alle Menniskis hierte ere syndefulde oc wrene / Der faare om it Menniske end regærer sig saa / at hand icke lader haanden i hielsla eller stiele / hand lader Tungen icke laste oc skende / oc icke legemet bedriffue hoer / saa er dog hiertet fult aff saadan lyst / oc ligger i wlydighed offuer Dernne / Thi Gud setter icke sine Bud aleniste offuer hender / øyen / tunge / oc andre saadane lemmer / men offuer det gantske Menniske / oc besynderlige offuer hiertet / som de thu siste Bud nock giffue til kiende / i huilcke Gud oc forbiuder / den onde lyst i hiertet / Du skalt icke begiere / siger hand / Som hand vilde sige / der met haffuer du det icke aldelis fuldkommet / at du met gerningen est icke en Horkarl / eller mandrabere / hiertet skal oc vere rent vden all lyst oc begiering / Der som det icke er / da haffuer du syndet mod Louen / oc skalt lide den tilbørlige straff / som er døden. Saadant seer Nicodemus icke / der faare lader hand sig der met nøye / at hand holder sin haand stille / oc icke synder som de andre / Der met haabis hand / at hand ville haffue en naadig Gud / oc bliffue salig / alligeuel at hiertet er fult aff ond lyst oc begiering / oc huercken elsker Gud eller sin Neste / som det skulde.

Nicodemus fard vild i tuende stycke.

Den anden aarsage / at Nicodemus far vild / er denne / at hand icke veed eller seer / at Guds Lou / er oss gantske oc aldelis wmulig / vden den hellig Aand / oc at wi kunde aldri vere saa lydige / som Gud befaler oss at vere / Naar som det end kommer longt met oss som nu er sagd / da fly wi gerningen / Men Gud er der met icke til freds / hand vild ocsaa haffue it rent hierte / som skal vere vden al ond begæring oc syndelige tancker / Men huor vilt du det finde? Hoss huem vile du det søge? Der som Nicodemus haffde giffuit act paa disse tu stycke / da haffde hand icke veret til fredz met den vduortis gode omgengelse / hand haffde betenct / huorledis hand skulde kunde faa it nyt hierte / eller komme saa longt / at den wrenlighed som naturlige er oc bliffuer i hiertet / icke skulde regnis for

Guds Lou er wmulig.

nis for synd/ men tilgiffuis/ Men den gode mand seer der intet aff/ Hans hierte staar saa/ Gud haffuer giffuit oss sin Lou/ Naar som ieg nu aff min yderste formue skicker mig der effter/ oc vocter mig fra forargelse/ da er det nock/ Gud skøder intet om mere/ lige som vore Papister ocsaa giøre/ Huo som vaar(from tencte de) oc besmittede sig icke/ hand haffde got at komme i Himmelen/ oc vaar allerede salig.

Men vor kiere HErre Christus/ kand icke lade den fromme Mand bliffue i saadan fordømelig vildfarelse/ der faare giffuer hand hannem en kort/ men gantske skarp glose der paa/ oc siger. Ingen kand see Guds Rige/ vden hand bliffuer født her offuen ned/ eller (som mand pleyer at fordantske) aff ny/ Oc strax her effter/ Huad som er fød aff kiød/ det er kiød. Forst er det gott at forstaa/ huad det er/ der hand siger/ Ingen kand see Guds Rige/ det er ingen kand komme til Guds naade/ oc bliffue salig. Der nest er det oc got at forstaa/ huorledis wi ere fødde paa iorden/ aff Fader oc Moder/ met forstand/ fri villie/ oc al formue/ at alt dette hielper intet til Guds Rige/ efftherdi vor HErre siger/ mand skal fødis paa ny/ icke som wi føddis her nedre paa iorden aff Fader oc Moder/ men her offuen ned/ Fordi at vor HErre viser klarlige der hen/ at der skal vere en anden fødzel/ end denne aff Fader oc Moder.

Den første fødzel hører icke til Guds Rige.

Der faare beslutter hand/ At der som Nicodemus icke bliffuer aldelis it andet menniske/ hand maa vere saa from som hand vil paa sit leffnets oc omgengelsis vegne/ saa kand hand dog icke see Guds Rige/ hand maa bliffue i døden oc vdi Guds wgunst oc forderffuis. Dette forstaar Nicodemus end noget aff/ Men det forstaar hand icke end nu/ huorledis hand skulde komme det til/ at hand kunde fødis igen/ oc vorde it Nyt Menniske. Fordi at denne kaanst staar icke i Louen/ ellers haffde hand det oc vel lært/ Guds Søn alene fører denne kaanst met sig aff sin Faders skiød til oss paa iorden/ oc hun kaldis saa.

Huorledis wi skulle fødis igen.

Vden saa er at nogen fødis aff vand oc Aanden/ da kand hand icke komme i Himmerige/ Fordi at huad som fødis aff kiød/

det er

det er kiød/oc huad ſom fødis aff Aanden/ det er aand. Nicodeme/ vilt du vorde ſalig / da ſkalt du lade døbe dig i mit Naffn / Formedelſt ſaadan Daab bliffuer den hellig Aand dig giffuen / hand ſkal giøre it andet menniſke aff dig/at du icke ſkalt/ſom du haffuer giørt her til/forlade dig paa din egen fromhed oc gode gerninger (Saadant er kiødzens fruct/oc hører icke til Guds Rige / thi hiertet er end nu fult met ont lyſt oc begæring) Men aleniſte paa mig/icg ſom er Guds Søn / oc lader ophøye mig paa Kaarſſit / at alle de ſom tro paa mig/ oc ſee paa mig / ſkulde vorde ſalige. Vdi ſaa maade eſt du rettelige igen født till Guds Rige / icke formedelſt dine gerninger/ men formedelſt den hellig Aand/ hand optender troen i dig/ oc alligeuel at den onde lyſt oc begæring icke aldelis døer i hiertet / ſaa forladis de dog oc ſkiulis til formedelſt troen/ oc dempis ned formedelſt den hellig Aand / at de icke mere driffue oc regere dig / ſom tilforn/ før den hellig Aand kom.

Saa lærer vor HErre Nicodemum oc oſſ alle / at der ſom wi ville komme i Guds Rige/ da kunde wi aldri komme der til met louen oc vore egne gerninger / Den eniſte vey er / at lade ſig døbe i Chriſti naffn oc død / oc formedelſt Daaben vente den hellig Aand/ ſom ſkal optende vore hierte / met en ret tillid oc tro til vor HErre Chriſtum/at wi formedelſt hans pine ſkulle haffue alle vore ſynders forladelſe/oc it faſt haab til det euige liff oc Guds naade.

Dette er den eniſte rette vey/ Thi du hører icke it eniſte ord/ at vor HERre Chriſtus ſiger / Huorledis wi ſkulle elſke Gud oc vor Neſte. Huor faare dog? Skal da icke en Chriſten elſke Gud oc ſin Neſte/oc bruge ſig i alle gode gerninger? Ja hand ſkal det io giøre. Men der met kommer hand icke i Guds Rige / Ja det ſom end mere er/For end hand kommer i Guds Rige(ſom tilforn er ſagd)da er hannem ſaadant altſammen gantſke oc aldelis wmuligt / fordi at hiertet bliffuer fult met ſynd oc ond begering / oc det er wmuligt / at it menniſke kand affuerie dette iemmer/oc giøre ſig it andet hierte.

Chriſtus taler icke om louē oc gode gerninger.

Der faare der ſom ſporſſmaalet er her / huorledis wi ſkulle vorde andre menniſke oc ſalige / da taler vor kiere HErre Chriſtus

aldelis intet om Louen / oc vore gerninger / fordi at der er ingen hielp vdi / som hand siger / Huad som fødis aff kiød det er kiød / oc hand lærer alenište / at wi skulle lade oss døbe i hans naffn / saa skal den hellig Aand komme i vore hierte / formedelst troen borttage synden / oc rense vore hierte / saa vorde wi da ny menniske oc faa aldelis ny hierte.

Vdi de nyfødde bliffuer end ond begering. Oc alligeuel at den onde lyst oc begering icke stillis saa snart / men henger ved oss / saa lenge som wi ere her paa Jorden / saa tilregnis de oss dog icke / fordi at wi tro paa Christum / saa at de skulde kunde giøre oss skade / paa vor salighed / oc den hellig Aand forfremmer oss / at wi giøre dem modstand oc ihielsla dem dag fra dag / Oc der folger da fremdelis / en ret veluillig lydighed mod Louen / huilcken som tilforn vden den hellig Aand / vaar oss gantske oc aldelis vmulig / Fordi den hellig Aand forfremmer oss / at wi see till Guds ord / oc aff hiertet giøre vor flid / at vere hannem lydige. Saa ere wi da gā ske oc aldelis andre menniske / hiertet er icke mere syndefult / thi at formedelst troen til Christum / ere wi fry aff alle synder / *Ny menniske.* Oc den vduortis omgengelse / er icke mere hygleri som tilforn / det gaar aff it villigt / lydigt hierte / som haffuer lyst oc kierlighed der till / at det kand tiene sin naadige Gud oc fuldkomme hans vilie.

Denne er dette Euangelij salige lerdom / at Christus lærer Nicodemum / oc oss alle / huorledis wi skulle bliffue rette Christne oc salige. Met gerninger skulle wi det icke begynde / det er forgeffuis oc wi gaa glippe / aff den aarsage som før er til kiende giffuit. Men der skulle wi see hen / at wi kunde bekomme it nyt oc andet hierte / det skeer alenište der met / at wi lade oss døbe / oc den hellig Aand formedelst Daaben optender troen i oss / Det er den rette salige omskifftelse / aff huilcken der oc kommer en ret hiertelig omuendelse / paa gerninger oc leffnet / som icke er farffuit oc falsket.

Nicodemus fattis end nu it stycke / at hand icke veed huorledis det skal gaa til met igenfødelsen / Der suarer vor HErre hannem til / oc siger / At den hellig Aand skal bestyre denne gerning hemmelige / men dog formedelst ordet oc synlige Sacramente / Oc

hand

hand giffuer en lignelse om værit / det føler mand/ at det blæss/ men ingen veed huor det begynder / eller huor longt det gaar. Saa siger hand / Naar ieg bliffuer ophøit / som Moses ophøyede Hugormen i Ørcken/ oc Euangelion skal gaa der effter i verden/ huorledis Gud elskte verden/ oc gaff sin enbaarne Søn / paa det at alle som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige liff / da skal den hellig Aands vær begyndis / at hand skal blæse paa vore hierte / oc formedelst dette ord optende troen. Ordet begriber oc de hellige Sacramente. Oc mand skal besynderlige vel mercke disse ord om Daaben mod Suermere. Det haffuer en ringe anseelse met en haand fuld aff vand at lade øse paa sig/ men efterdi det skeer i Guds Søns naffn / at hans pine oc død skal vere vor egen / oc vddelis til oss / da er den hellig Aand der hoss / oc vil formedelst denne daab føde oss igen til Guds Rige/ Der faare skulle wi holde Daaben herlig oc ypperlig/ oc lade hannem vere vort høyste ligende fæ.

Huorledis den hellig Aand kommer til oss.

Daaben er en herlig ting.

Gendøbernis vildfarelse styrtes oc her veldelige ned/ Efterdi alle haffue igenfødelse behoff/ som skulle see Guds Rige/ saa følger det io / at wi icke skulle wdelycke smaa Børn fra Daaben / huilcke som ere fødde aff kiød i denne Verden/ oc haffue behoff / at de ocsaa kunde fødis aff Aanden. Eller oc det maa følge / at børn høre icke til salighed / oc Gud vil icke haffue dem i sit Rige / Men saadant er imod Scrifften. Der faare/ efterdi Gud vil haffue dem i sit Rige/ oc der kommer ingen i hans Rige/ vden hand er formedelst vand oc Aanden født aff ny/ saa følger det vden al gensigelse/ at wi skulle bære vnge nyfødde Børn til Daaben / oc hielpe dem til ingenfødelsen/ oc det skal aldelis intet forhindre den hellig Aands gerning / at de end nu ere wforstandige / som Gendøbere geckelige sige / oc veluillige forarge sig paa saadant. Den naadige Fader i Himmelen/ som formedelst sin Søn obenbarede oss denne lerdom/ at wi skulle døbis oc fornyes aff den hellig Aand til det euige liff / hand beuare oss i saadan lerdom oc naade / oc giøre oss salige / Amen.

Gendøbernis vildfarelse.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / wi arme Syndere bekiende / at der er intet got i oss / oc at wi mue paa vore vegne forderffuis i synden oc vdi den euige død / efftersdi at huad som fødis aff kiød det er kiød / oc kand icke see dit Rige. Men wi bede dig / ver naadig oc barmhertig / oc send din hellig Aand / for din Søns CHristi JEsu skyld i vore hierte / oc giør ny Menniske aff oss / at wi kunde visselige tro syndernis forladelse formedelst Christum / som oss er tilsagd i Daaben / oc forfremmis i kierlighed til vor neste / oc vdi alle andre Christelige dygder / dag fra dag / indtil wi bliffue endelige salig. AMEN.

Den første Søndag effter Trefoldighed / Luce xiiij.

VOr HErre Jesus sagde til nogle aff Phariseer / saadan en lignilse. Der vaar it menniske / som giorde en stor Naduere / oc bad mange der til / Oc hand vdsende sin Suend / paa Naducrens time / at sige til dem som vaare budne. Kommer / thi det er altsammen beridt. Oc de begynte alle effter huer andre at aarsage sig. Den første sagde til hannem / Jeg kiøbte en Ager / oc skal gaa hen vd / oc besee hannem / ieg beder dig / aarsage mig. Oc den anden sagde / Jeg kiøbte fem par Øxen / oc ieg gaar nu hen / at besee dem / ieg beder dig / aarsage mig. Oc den

tredie sagde/ Jeg tog en Hustru/ der faare kand ieg icke kōme. Oc Suenden kom/ oc sagde sin Herre det igen.

Da bleff Hosbonden vred/ oc sagde til sin Suend/ Gack strax vd paa stræde oc gader i Staden/ oc føer hid ind de Fattige/ oc Krøblinge/ oc Halte/ oc Blinde. Oc Suenden sagde/ Herre det er giort/ som du befalede/ Oc der er end nu rum. Oc Herren sagde til Suenden/ Gack vd paa alfare veye oc hoss Gerde/ oc nød dem til at komme hid ind/ paa det mit huss kand bliffue fult. Men ieg siger eder at ingen aff de Mend/ som ere budne/ skal smage min Nadvere.

I Dette Euangelio ere besynderlige thu stycke / Det første / huorledis Gud er saa naadig oc barmhertig / oc vilde gerne haffue huer mand salig / Der faare bereder hand sit maaltid / oc lader besynderlige biude sit folck / Jøderne / der til / Fordi at foriettelsen om Quindenis Sæd / vor HERRE Christo / vaar besynderlige dem tilsagd / at de formedelst hannem skulde vorde fri aff synd / død / oc Dieffuelens Rijge. Det andet er om Jødernis gruselige wtacknemmelighed / at de ville icke anamme saadan naade. De som vaare Aandelige / oc omgingis met Guds tieniste / tenckte at de haffde vor HERRE Christum icke behoff / der faare lode de sig nøye met Mose / oc actede brylluppet intet. De som vaare i Regimente oc noget ypperlige faar verden / toge sig det oc icke til / oc foractede Euangelion. Der nest vaar den største hob / som actede ekon det timelige / at største parten haffde saa Euangelion / men de vilde det icke anamme / Men huad straff der kommer aff saadan wtacknemmelighed / giffuer vor HERRE til kiende sist i dette Euangelio / at deris gode gerninger oc Moses offer icke skulle hielpe dem / oc de skulle aldri smage dette Maaltid / det euige liff / som formedelst Christum tilbiudis alle i Euangelio. Saa tiene baade stycke der til / at wi aluerlige skulle anamme Euangelion / acte det for det største ligende fæ / oc der faare sette alting vdi fare. Fordi at alt det andet er timeligt / men dette er it euigt ligende fæ / oc fører dem visselige alle salighed til / som der tro paa.

Denne lignelse huorledis det Menniske Christus bereder en stor Naduere / oc biuder mange der til / tien der til / at wi skulle lære / huorledis Gud er saa naadig oc barmhiertig / oc vil gierne hielpe alle Menniske / at de skulle bliffue salige / Som hand det først beuisde met sit egit Folck / Jøderne. Fordi at hand loffuede dem sin enbaarne Søn / paa det de skulde anamme hannem / oc formedelst hannem komme til naade / oc bliffue til euig tid salige. Denne er den Naduere / der Jøderne bleffue budne til formedelst den døbere Johannem / formedelst Christum oc Apostle / Fordi de predickede alle / at Guds rijge vaar nær / oc formanede huer mand at de skulde

Gud er naadig oc vil at alle Menniske skulle bliffue salige.

komme

komme til denne Naduere / oc io icke bliffue der fra. At Gud beskriffuis saa i denne lignelse / som en rund gestebuds HErre / som vil giffue hver mand nock / oc giøre alle til gode / det er / som vil forlade alle Menniske / oc besynderlige sit Folck / Jøderne / deris synder / formedelst sin Søn Christum Jesum / skencke dem den hellig Aand / oc giøre dem euindelige salige.

Men huorledis skicke Jøderne sig mod saadan en naadig Gud / oc hans Naduere? De lade sig biude / men de ville icke komme / den ene lader sig høre / at hand haffuer mere behoff at tage vare paa sin Ager / end paa denne Naduere. Den anden vil besee sine Øxen / den tredie haffuer taget en Hustru / oc kand ingelunde komme. Fordi / at de som vaare de ypperste i Kircke Regimente / de tenckte at de haffde nock i Mose Lou oc hans lerdom / foractede fordi Euangelion / oc den HERRE Christum / som de haffde hannem icke behoff til syndernis forladelse oc det euige liff. De andre som vaare i det verdzlige regimente / giorde lige saa / Fordi at de som ere mectige oc ypperlige i Verden / acte Predicken icke meget. Oc der nest vaare de Tredie den store Hob / som brugede verdzlig handel / oc toge vare paa deris biering / de skickede sig / som de vilde bliffue her euindelige / oc foractede gantske meget Euangelion. Jødernis vtacknemelighed mod Euangelium.

Der imod vaare de fattige Fiskere / foractede Taaldere / oc andre ælendige folck / de bleffue glade aff denne indbiudelse / de lode Johannem oc Christum icke predicke forgeffuis / de hulde sig til hans Ord / oc anammede det met troen / det vaare de rette Gester / oc icke de / som vaare de Øffuerste i Kircke embedet / oc de andre: De samme haffde vel oc verit velkomne Gester / oc de bleffue der faare budne / at de skulde kommet / Men de vilde icke / oc tage mere vare paa det timelige. Der faare gaar dem oc en suar dom offuer / at vor HERRE siger / Sandelige / sandelige / ingen aff de mend / som vaare budne / skal smage min Naduere / det er / Huo som foracter Euangelion oc Guds Søn / oc icke vil anamme den salige Daab / hand skal bliffue i synden / vnder Guds vrede oc vgunst / oc til euig tid fordømt / der skal huercken Moses / gode

gerninger / eller nogit andet hielpe / som Menniſken er nogen tid muligt at giøre / vere ſig ocſaa ſuart oc ſtort ſom det nogen tid vil.

Her ſkulle wi vel mercke Jødernis Exempel / oc icke ſom de / acte Ordet ringere end agre / Øxen / Huſtruer. Guds ord ſkal vere oſſ det ypperſte oc kiereſte ligende fæ / for huilcket wi ſkulle ſette alt det andet i fare oc heller ombære det end miſte ordet.

Munckis oc Gendøberis vildfarelſe.

Her ſkulle wi oc tage oſſ vare for Munckis oc Gendøberis vildfarelſe / de høre at Jøderne ſyndede met deris Agre / Øxen / oc Hoſtruer / der faare vende de om paa den anden ſide / ville icke giffte ſig / ville ingen eyedom haffue / oc icke lade bruge ſig til regimente / paa det de mue diſſ bedre bliffue ved Guds Rige / oc tage diſſ bedre vare (ſom de ſige) paa Guds tieniſte / Men det er en dubbelt oc meget ſkadeligere vildfarelſe.

Det er icke ont i ſig ſelff at haffue Øxen oc Agre.

Først holde de Ecteſkab / Ager oc Øxen / det er regimente oc huſſholdning for it argeligt leffnet / der Guds rijge forhindris met. Men det er icke ſant / Gud vil det haffue / at nogle ſkulle hielpe til regimentet / oc tiene Menniſken der met. Hand vil det haffue / oc ſkickede det ſaa i det Siuende Bud / at huer ſkal redelige / forhuerffue ſin føde / vden andre folckis ſkade / oc flitelige arbeyde der faare / Hand vil oc / at huer ſkal leffue i ecteſkab / oc der met holde ſig aff hoer / oc at Faderen beſynderlige ſkal træle oc arbeyde / at hand kand føde Huſtru oc børn. Der faare ere dette ret gudelig ſtatte / ſom Gud haffuer ſkickit oc haffuer lyſt til / hand vil oc giffue dem ſin velſignelſe oc forfremmelſe / ſom i Guds fryct leffue der vdi / oc giøre deris beſte / at de kunde vel tage vare paa deris kald / Oc det er viſt / at diſſe i dette Euãgelio ſynde icke der met / at de kiøbe Ager oc Øxen / oc omgaaſſ der met / oc giffte ſig / Men der met ſynde de / at de foracte Euangelion / oc tage ſaa vare paa Ager / Øxen oc Huſtru / at de der offuer forglēme Guds naade oc hans Rige / vocte du dig for ſaadan ſynd / Atſpør førſt Guds Rige / oc hans retferdighed / der effter tag vare det beſte du kant / paa din Ager / dine Øxen / din Huſſholning / oc elſk din Huſtru / Saa vil Gud icke aleniſte icke bliffue vred der faare / Men hãd vil oc giffue lycke oc ſalighed til al din gerning / til regimentet / handel oc huſſholning.

Saa-

Saadant vide Muncke oc Gendøbere/ de skendige gernings-helligen icke / de vende bag faare der paa / der som de skulde bliffue i deris kald/ oc tilbørlige vere Gud lydige der vdi / da løbe de aff gar-net/ oc fly met flid den store møye oc arbeyde / som er i disse verdzlige statte/oc søge gode dage / det kunde wi oc vel giøre / Men huor bliff-uer det bud/at du skalt elske din Neste som haffuer dig behoff/oc den du est beskicket til at hielpe effter Guds befalning? Der faare skal huer mand lære at kiende saadan falsk hellighed/oc vocte sig for saa-dan vildfarelse. Fordi at huer stat er god i sig selff oc Guds skick/ men det er ont/ der som mand vilde for saadane statte skyld/ icke acte Euangelion / som Jøderne her giøre.

Den anden vildfarelse er/ at de icke aleniste laste Guds skab-ning oc skick/ efftherdi de fly dem som vguedelige statte/ Men de giø-re oc aff saadant enligt væsen en besynderlig Gudstieniste / oc lade sig tycke/ at de ville før komme i Himmelen end andre / som leffue i saadane statte. Det kaldis at suarlige fare vild/ oc aldelis forderffue handelen. Fordi at der som de aleniste skulde her glæde sig aff den-ne indbiudelse / oc trøste sig der vdi / da trøste de sig der met / at de ere icke giffte/oc at de haffue icke Ager eller Øxen. Oc alligeuel see wi/ at saadane tancker haffue daaret den gantske verden / oc paa det neste forført huer mand / indtil det blinde Folck Gendøbere ocsaa ere komne i saadan vildfarelse / De lade sig tycke/ at de kunde icke bliff-ue salige hoss andre folck / oc den stund de beholde noget / som hø-rer dem selff til. De betencke icke at Loth oc leffde mit i Sodom / oc gick sin tid hen / indtil Gud formedelst Engelen nødde hannem til at drage bort. De ville icke see / at Apostlene selff lode falde saa-dan skick met det almindelige gods/ oc at saadan almindelighed icke aleniste er vmulig oc vnyttelig / men ocsaa atskil oc forstyrer Re-gimente oc god skickelse. Lad du det bliffue hoss den almindelighed : Naar du seer din Neste lide nød oc trang/ oc du kant hielpe hannem at du da lader secken op oc hielper / denne almindelighed haffuer Gud befalet dig/ oc ingen anden.

Det er icke hellighed at haffue intet eget.

Gendøbere.

Der faare mercke/at det er ingen Hellighed/at fly Ecteskab/at

icke haffue Ager oc Øxen/ som det skendige Muncke folck beslutter aff dette Euangelio. Det er en hellighed / først at anamme dette Maaltid/ oc komme der til / Oc der nest lide taalmodelige i saadane verdslige statte / huad som der er at lide / oc bliffue fast ved sit kald/ oc tage der trolige vare paa. Thi Gud befaler saadant / hand vil oc/ som sagd er/ naadelige giffue sin velsignelse der til. Dette er nock om det første stycke aff dette Euangelio/ saa meget som Jøderne er anrørendis.

Huorledis Hedninge vorde nødde til bryllup.

Det andet stycke gaar paa oss Hedninge / oc her see wi atter Guds naade oc barmhiertighed / i det at effterdi de Øffuerste oc rigeste blant Jøderne icke vilde anamme Euangelion / aleniste den fattige/ lille hob anammer det/ oc bedrer sig der aff/ Da sender Gud sin Suend / oc til oss Hedninge / som vaare icke i Staden hoss Jøderne/ men paa den fri obne marck vden Guds oc hans Ordis vidskab/ oc befaler/ at mand skal nøde oss ind til denne Naduere. Oc dette skede saa/ at Gud formedelst Euangelion forkaster oc fordømer/ alle gerninger oc fortieniste/ at de icke skulle vere nødtørfftige men wduelige til salighed/ oc viser oss aleniste til sin Søn/ at wi skulle tro paa hannem / det er / sette vor tillid til hannem / oc tro at Gud for hans skyld / vil forlade synden/ oc giøre oss salige. Naar som vore hierte nu høre denne predicken/ Huorledis det er altsammen intet oc kand icke hielpe / huad som mand vden Christo tager sig faare til salighed/ da bliffuer dem bange/ de offuergiffue alt det/ som de tilforn sette deris lijd til / oc holde sig met ydmige hierte til den HERRE Christum/ oc begere Guds naade/ oc deris synders forladelse/ formedelst hans fortieniste oc for hans døds skyld. Saa bliffue hiertene nødde til denne Naduere.

Der see wi atter / huorledis Gud er naadig oc barmhiertig/ Hand vil icke lade oss bliffue i synden oc døden / hand skaffer oss hielp formedelst sin enbaarne Søn/ hand døer for oss/ oc betaler for alle vore synder. Oc det ligger nu fremdelis der paa / at wi skulle anamme det met troen/ Oc icke som de vantro Jøder/ acte vor Ager/ Øxen oc Hustru / det er / alt timeligt gods høyre / end Euangelion.

Der

Der faare skal huer Christen lære/at bede Gud om sin hellig Aand/ paa det wi skulle icke forgeffuis lade biude oss til denne Naduere/ men før lade alting ligge oc staa/oc bliffue hoss Euangelium.

Thi Jødernis Exempel staar der faar øyen/ oc skal tilbørlige vere oss en atuarsel/ Det fattedis icke paa Predickere oc trofaste lærere/ Huor flitelige formaner den Hellige Johannes til Penitentze? Vor kiere HERRE Christus selff/ formaner icke aleniste met ord/ hand giør drabelige/ herlige oc vnderlige gerninger/ huor met hand giffuer til kiende at Guds Rijge er nær/ Oc alligeuel vil det icke frem met folcket/ de lade forhindre sig aff Øxen/ Agre oc Hustruer/oc gaa saa bort fra dette Maaltid. Wi skulle støde oss paa Jødernis Exempel.

Lad dette/siger ieg/vere dig it Exempel/ Vore hierte ere lige saa skrøbelige oc vanartige/ som Jødernis/ Der faare kand det sammme oc hindre oss som hindrede dem fra Euangelio/ der som wi icke flitelige bede Gud om sin hellig Aand/ oc vende vore hierte fra det timelige. Men besynderlige er denne fristelse gantske dybt i allis vore hierte/at wi besørge/at wi skulle dø aff hunger/der som wi anamme Euangelion. Som disse her/ de vaare fast i den mening/ at v[i]lde de til Maaltid/ da skulde de offuergiffue Agre/ Øxen oc Hustruer. Men det er icke den rette mening/ Begærer du at vere en Christen/da taart du icke fordi omskiffte din stat/kald/oc handel/ saafremt som hand er erlig oc redelig oc icke forargelig. Bliff der ved/giør din flid/ at du kand nære oc føde Hustru/ Børn oc tiunde/ der vil oc Gud hielp til/met sin velsignelse. See oc til at du icke forglemmer eller foracter dette Maaltid/ Atspør først Guds Rijge/ oc hans retferdighed/saa vil Gud baade velsigne dig her/ oc siden giøre dig salig til euig tid/ Hand vil giffue dig vel[s]ignelse/ formedelst din arbeyde oc flid/ oc salighed for Christi skyld. Fristelse hoss Euangelium.

Dog kommer det vndertiden oc der til/at wi for bekiendelsen skyld (effterdi at verden oc Dieffuelen ere hannē saa hadske) mue sette oss i fare oc lide noget som Exempel ere faar øyen/at de som haffue størst Herredøme i verden bekumre sig der met/at det gam[le A]ffguderi kand holdis ved mact oc Guds ord ødeleggis/ oc de sla der f[a]are Huorledis wi skulle skicke oss i forfølgelse.

de fattige Christne ihiel / oc forfølge land oc folck der offuer. Huor som saadant skeer/der gaar fristelsen rettelige til met Ager oc Øxen / oc der findis gantske mange / som acte mere Ager oc Øxen/ en Euangelium. Men huor gruselig oc stor en blindhed er saadant? Du skalt io foruden det naar tiden kommer/ lade bliffue effter dig/ alt det som du haffuer. Der som du nu acter dette maaltid ringere / end pendinge oc gods / eller dit legeme oc liff / da staar dommen her / at du skalt icke smage dette maltid / det er / du skalt icke bliffue salig / Huad er det nu / at du acter det timelige høyre/ end det euige. Skulde du icke heller sette dit gods / ia ocsaa dit liff i faare / end skiffte den euige salighed bort der faare? Oc besynderlige efftersdi at denne Christi foriettelse staar der / Huo som forlader huss eller Brødere / eller Søster / eller Fader / eller Moder / eller Hustru / eller Børn / for mit naffn skyld hand skal tage det Hundredefolt oc erffue det euige liff. Der faare lær at vocte dig fra forargelse/ oc at acte Euangelion for dit ypperste ligende fæ / Fordi at der wi ellers skulle lade alting bliffue her effter oss / da følger Guds ord oss i det euige liff oc giør oss salige/ Det vnde oss Gud allesammen/

A M E N.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / Wi tacke dig / at du haffuer ladet oss biude / til dit Maaltid det er/ til det euige liff / Wi bede dig / at du formedelst din hellig Aand / vilt opuecke vore hierte / at wi icke høre dit ord forgeffuis / Men at wi rettelige kunde skicke oss til dette maaltid / oc icke lade det timelige forhindre oss der fra/

A M E N.

Den Anden Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Luce 16.

DEr vaar en riger Mand / hand kledede sig met Purpur oc kaastelige Linkleder / oc leffde huer dag Herlige oc i glæde. Der vaar oc en fattig / som hed Lazarus / hand laa faar hans dør / fuld aff Saar oc begærede at mette sig / aff de Smuler/ som fulde aff den Rigis bord. Dog komme Hun-

me Hundene oc slickede hans Saar. Oc det begaff sig/ at den Fattige døde / oc Englene bare hannem hen i Abrahams skiød / Oc den Rige døde ocsaa / oc bleff begraffuen.

Som hand vaar nu i Helffuede oc vdi pinen/ da opløffte hand sine øyen / oc hand saa Abraham longt borte / oc Lazarum i hans skiød / hand robte oc sagde/ Fader Abraham / forbarme dig offuer mig / oc sent Lazarum / at hand maa dyppe det yderste aff sin finger i vand / oc leske min Tunge / fordi at ieg pinis i denne lue. Da sagde Abraham / Betenck Søn / at du anammede dit gode i din liffs tid / oc Lazarus der imod anammede ont. Men nu skal hand trøstis/ oc du skalt pinis. Oc offuer alt dette er mellem oss oc eder it stort suellinde dyb befest / at de som ville fare her fra hen ned til eder/ kunde icke/ oc icke heller fare der fra hid offuer til oss.

Da sagde hand/ Saa beder ieg dig Fader/ at du sender hannem til min Faders Huss/ Fordi at ieg haffuer end nu fem Brødere / at hand kand vidne faar dem/ paa det de skulle oc icke komme i denne pinis sted. Abraham sagde til hannem / De haffue Mosen oc Propheterne/ lad dem høre de samme. Da sagde hãd/ Ney Fader Abraham/ men der som en aff de døde ginge til dem / da giørde de Penitentze. Hand sagde til hannem / Høre de icke Mosen oc Propheterne/ da tro de icke heller/ om nogen opstode fra de Døde.

HVi dette Euangelio haffue wi tuende merckelige Historier / Den første om en Riger Mand/ som haffde pendinge oc gods nock / men brugede det ilde / oc actede intet de fattige / om hannem staar at hand bleff kast i den euige luc. Den anden / om den fattige Lazaro / som paa legemens oc nærings vegne / vaar aldelis fattig oc ælendig / men for denne ælendighed/ bliffuer hand verqueget i euighed / Der faare er dette Euangelion der til nytteligt/ at giffuer Gud oss pendinge oc gods formedelst sin velsignelse / da skulle wi bruge det vel / oc besynderlige icke forglemme fattige Folck / paa det wi skulle icke kommei denne euige nød / der denne rige er kommen vdi. Oc at huo som her er ælendig / siug / hielpeløss oc wsel / skal icke mistrøste / eller tencke at Gud haffuer forglemt hannem / men trøste sig i den fattige Lazari bortfarelse / som her motte lide en liden tid/ oc bleff der effter salig til euig tid.

Om den rige Mand siger vor HErre at hand misbrugede pendinge oc gods alenisté til sit hoffmod oc vellyst / oc loed dissimelen den fattige Lazarum ligge faar sin dør / oc actede hannem mindre end Hundene / der hand haffde i sit huss. Vdi baade disse stycke giorde hand wret / oc det vaar en stor fordømelig synd / Fordi at Gud giffuer icke der faare menniskén mange pendinge oc stor rigdom / at de skulle misbruge det til hoffmod oc offuerflødighed / Wi skulle æde/ dricke oc klæde oss der aff/ men skickelige oc til maade/ Oc met dem som offuer er / skulle wi hielpe vor Neste / som icke haffuer saa meget/ oc er fattig oc nødtørfftig.

Denne er den første lerdom / som wi haffue i dette Euangelio/ at wi skulle vocte oss fra Hoffmod oc offuerflødighed / oc gerne hielpe de Fattige met det som wi haffue / Huo som det icke gi[illegible] / oc praler met pendinge / kleder sig kaastelige oc til off[illegible]uerflødighed / oc søger intet vden sin vellyst met mad oc [illegible]ricke / oc der hoss hielper fattige Folck lidet eller kargelige / hand seer huad dom der gick den Rige offuer / oc hand maa [illegible]isselige ocsaa formode sig saadan en dom.

Huor til de rige Mæn[illegible] exempel er nyttelig.

Det er oc forferdeligt/ at prale saa her en stacket tid paa Jorden

met pen-

met pendinge oc gods / oc haffue sin vellyst / oc der effter ligge oc pinis til euig tid / for saadan misbrug i Helffuede oc vdi luen / som Abraham siger her til den Rige / Betencke Søn / du anammede dit gode den stund du leffde / oc nu skalt du pinis / Der imod anammede Lazarus ont / oc nu skal hand trøstis. Tusinde gonge bedre vaare det / at vere her fattig / ælendig oc hielpe løss / end saa pinis hissit til euig tid.

Men Verden lader sig icke sige / der hielper ingen predicken eller formanelse / som wi her see paa den rige Mand / hand siger / at hand haffuer end nu fem Brødre effter sig / oc der som nogen aff de døde icke kommer til dem / oc giffuer dem til kiēde / huor ilde det gaar til met hannem da bedrede de sig icke / alligeuel at Moses oc Propheterne daglige predickis faar dem. Saa gaar det end nu / Mand paaminder met Guds ord / at rige Folck skulle vocte sig for saadan en suar dom / hielpe gierne oc rigelige fattige folck / oc bruge kleder oc andet til maadelighed. Men minste parten acter saadant / Nu vil Gud icke giffue dem anden atuarsel / end formedelst Euangelij Predicken / Anamme de icke denne atuarsel / da vil hand icke sende dem nogen Engel aff Himmelen / eller en Død der skal biude dem at vere fromme / oc giøre Penitentze / Men lige som den rige Mand her / fordi at hand icke vilde bedre sig aff Guds ord / bleff fordømt. Saa skal det oc gaa dem.

Muncke tēcke at pendinge ere onde.

Wi mue atter her staa imod Munckis oc Gendøberis tancker / oc paaminde de Christne / at de skulle icke forføre eller besuige sig der met / Fordi at de tencke / Der som denne Mand icke haffde hafft saa meget gods oc pendinge / da haffde hand icke faldet i denne synd oc fordømelse / saa giffue de pendinge oc gods skyld. End dog de ere icke mange som der faare fly pendinge oc gods / den største hob / legger sig flitelige effter / at ville haffue rigdom / det maa lyckis sielen huorledis det vil / det acte de intet / Saa skal mand alligeuel haffue en visser vnderuisning der om / oc staa imod vildfarelse huor liden hun synis.

Saa er nu det vist oc sant / pendinge oc gods er icke ont i sig selff /

selff/men en god Guds gaffue oc velsignelse huilcken Gud loffuer/ alle dem som leffue i hans fryct / oc ere flitige oc tro i deris kald/ Fordi at saa siger Salomo/Herrens velsignelse giør rijge. Oc David/ Deris sæd som frycte Gud skal beside landet/som Exempel velbdelige giffue til kiende: Abraham/Loth/Dauid/Salomo/Daniel/ vaare rige mectige folck/ som haffde stor rigdom. Der faare er det ingen besynderlig dyd oc hellighed/ at vere fattig / som de wgudelige Muncke sige/oc icke heller besynderlig wdyd/at vere riger. Pendinge ere oc bliffue i sig selff it got Guds Creature / som andet huilcke Gud haffuer skabt oc giffuit oss Menniske til det beste / Men at de mis brugis/det er vore vanartige hierters skyld/ som icke ville bliffue hoss den rette brug. Lige som it suerd/ beuarer dig/ met huilcken du oc beskermer din Hustru oc dine Børn/ der som ellers/ om du vaare verie løss/ en arger skalck kunde giøre dig skade/ Vdi saadane maade bruger du det rettelige oc vel / Men huor som en grum vrede oc it hastigt sind er/ der mis brugis det til mord oc alle honde iemmer/ Saadant er icke suerdens/ Men din vredis/ oc onde sinds skyld. Pendinge ere Guds gaffue.

Lige er det ocsaa met pendinge / Christus giffuer rigdom det naffn/oc kalder hannem torne/formedelst huilcke/ordens fruct fordempis i hiertet / Huor fare? Icke for nogen anden aarsage skyld/ end at de vanartige hierte/besuerie sig der vdi oc beklemmis der met/ saa at de icke kunde komme der fra igen / oc bliffue fri / De stinge oc riffue sig der paa/ met de bare hender/ oc kunde dog vel handle der met vden skade/der som de vilde foruare henderne. Der faare siger vor HERRE Christus en anden sted / Det er it Kamel lettere at komme gennem it naale øye/ end at den som Rijger er kand komme i Himmelen. It Kamel er it stort wskickeligt diur / Der imod/ it naale øye er it ganeske lidet hul / Skal Kamelet der i gennem/ da maa det vel behuggis oc slettis/Saa maa ocsaa Gud/efftterdi denne vanart bliffue i alle Menniskis hierte/ at de henge sig til pendinge oc gods / oc besuerie sig der met / Hugge vel aff dem / formedelst atskillige Kaarss oc fristelser/oc giøre dem smuct magre oc tørre/ ellers bleffue de met denne rige Mand her tycke oc fede. De skulle vel holt Rigdom lignis torne. Huorledis rige Folck bliffue salige.

det ſaa vd/ oc den ſtund icke acte/ huorledis det ginge met den fattige Lazaro/ Ja det ſom end mere er/ de ſkulle lade/ Moſen oc Propheterne predickis for ſig forgeffuis/ oc foracte Guds ord. Der faare huad ſom er wmulig hoſſ Menniſken/ det er muligt hoſſ Gud/ at oc rige Folck ſkulle bliffue ſalige.

Dauid er baade fattig oc riger.

Dauid er en ypperlig mectig Kong/ haffuer meget gods oc ſtør mact/ men paa det hand ſkal icke henge ſig der til met hiertet/ da ſkicker Gud hannem en ſterck friſtelſe til offuer den anden/ de plage hannem ſaa/ at hand maa forglemme pendinge/ gods/ mad oc dricke/ oc alt ſit gode oc ſiger/ HErre ieg er en Vdlending/ ſom alle mine Fædre. Huorledis da Dauid? Eſt du icke en mectig Kong/ oc en ſtør Herre? Ja/ men der hoſſ i faa ſtore friſtelſer oc plage/ at ieg forglemmer alting/ oc acter aleniſte Guds ord for min høyeſte trøſt oc beſte gods.

Der ſom Gud nu haffuer giffuet dig pendinge oc gods/ da giør icke ſom hine geckelige Philoſophi/ huilcke der trode icke at de kunde alligeuel vere fromme/ at de haffde pendinge/ oc kaſte dem bort i vand/ eller ſom hine darlige Muncke/ huilcke der oc for ſtor hellighed ſkyld/ icke vilde røre pendinge met henderne. Anamme du gods oc pendige/ ſom en Guds gaffue/ oc tacke Gud der faare/ ſom for en beſynderlig velſignelſe/ ellers eſt du hannem wtacknemelig/ effterdi hand haffuer giffuit dig det daglige Brød/ ſom hand befaler oſſ at bede om/ noget rigeligere/ end andre. Der effter tag denne rige Mand faar dig/ oc acte at pendinge giorde hannem icke denne ſkade/ huilcke hand kunde bruget Gud til ære/ oc mange Menniſke til beſynderlig trøſt oc gaffn/ men at hand foracter Guds ord/ oc forglemmer fattige Menniſke/ oc legger ſig i dynet/ ſom en So/ met det gantſke legeme/ oc vil alene æde det altſammen/ der vocte du dig faare/ oc tag flitelige vare paa det/ ſom hand klager offuer/ at hand forſømede oc icke giorde/ oc ſkal der faare lide ſin ſtraff. Hand hørde Moſen oc Propheterne/ men hand hørde dem vden fruct/ oc vilde icke ſkicke ſig effter deris lerdom/ det giør du icke/ ſaa ſkal pendinge oc gods icke aleniſte icke ſkade dig/ men end

Huad der giorde den rige Mand ſkade.

oc ſaa

ocsaa vere dig en aarsage til mange gode/ Hærlige oc drabelige gerninger / som tiene til Guds loff oc kunde vere din Neste nyttelige.

Den rige Mand mener at hans Brødre skulle bedre sig/ der som Lazarus kommer til dem/ oc fører dem det budskaff/ huorledis det gaar hannem/ oc formaner dem/ at de skulle anderleds skicke sig i deris huss holdning. Men Abraham giffuer en kort regel/ De haffue Mosen oc Propheter / lad dem høre de samme / Som hand vilde sige/ Det skal gaa oc faa saadan ende met alle Menniske / at de skulle mis bruge pendinge oc godz til deris egen fordømelse/ vden saa er at de høre Mosen oc Propheterne. Denne er den salige lægedom / formedelst huilcken vore hierte bliffue lægte/ saa at pendinge oc godz icke kand skade dem / oc de kunde bruge det gudelige oc vel. Mand skal høre Mosen oc Propheterne.

Huad lære nu Moses oc Propheterne oss? besynderlige disse thu stycke/ At wi først skulle anamme den foriette Sæd/ haabe formedelst hannem Guds naade oc syndernis forladelse / oc der met trøste oss mod Guds vrede oc døden. Thi dette er det ene stycke aff den predicken/der Guds Propheter stedze oc altid haffueført. Der nest lære de/at wi skulle frycte Gud/oc der met vere hannem tacknemelige for sin naade / at wi oc skulle tiene vor Neste / oc beuise hannem i hans nød al kierlighed oc venskab effter vor yderste formue. Huo som vil følge denne Prophetiske lerdom/ hand kand rettelige oc vel bruge godz oc pendinge / oc icke aleniste icke giffue aarsage til sin fordømelse der met / som den rige Mand/ men ocsaa forsamle sig it ligende fæ i Himmelen/ huilcket der skal bliffue/som Christus siger / euindelige. Denne er den ene lerdom / som oss bæris frem i denne rige Mand / at wi skulle støde oss paa hans skade / icke foracte Propheter oc Mosen/ia icke Christum selff/oc holde Guds ord for vort høyste ligende fæ/oc rette oss der effter. Summa paa den Propheriske lerdom.

Nu ville wi oc tage det andet Exempel / det er / den fattige Lazarum faar oss/oc besee huad lerdom wi haffue der vdi.

Huor fattigt / ælendigt it Menniske Lazarus haffuer verit/ giffuer Euangelisten noch til kiende/ Hand vaar fattig baade paa legeme oc godz / oc der som ellers andre / alligeuel Lazarus fattig.

at de end ere elendige paa legemet / haffue nogen som tager vare paa dem / da haffde den fromme Lazarus verit til freds / at hand haffde hafft saa megen vare tect / som den rige Mands hunde haffde. At Euangelisten nu scriffuer om hundene / skeer vden twil fordi / at

Rige fol-ckis hunde.

denne oc er en aff de Rigis store / gruselige wdyder / at de offte kaaste mere paa en hest / paa en hund oc andet queg / end paa fattige Men-niske / end dog at Gud der faare haffuer hengt dem ved siden paa oss / Ja / hand giffuer der faare den ene mere end den anden / at wi besynderlige skulle betencke dem / oc hielpe dem met vor velsignelse / Men Lazarus kand icke faa den naade / Den Rige haffuer sine hun-de hoss sig paa it hiunde / dem stryger hand / dem giffuer hand aff sit Talercken oc pirlicker met / Men den fattige Lazarum som ligger faar hans dør / lader hand hungre oc lide kummer. Huo som her vilde døme effter den vduortis anseelse / hand skulde vel sige / at Gud haffde aldelis forglemt den fattige Lazarum / efftérdi hand lader hannem saa lide siugdom paa sit legeme oc ligge i saadan armod /

Fattige fol-ckis fristel-se.

Oc det er visselige sant / naar som det gaar oss ilde / da kunde wi icke vel verie oss for denne fristelse / oss tyckis / at Gud er oss vred / Der som hand elskte oss eller tenckte paa oss / da skulde det vel gaa oss bedre.

Imod denne fristelse besynderlige tien dette Exempel / at alle fattige / trøsteløse Menniske her skulle lære / huad de skulle tencke / oc huad trøst de skulle fatte / naar som det gaar dem ilde. Betenck min Søn (siger Abraham til den Rige Mand) at du anammede dit gode i din liffs tid / oc Lazarus der imod fick ont / Men nu skal hand trøstis / oc du skalt pinis. Det kan vere en vedzel oc skiffte / huilcken to ingen skulde lade besuare sig. Det giør ont at vere fattig oc elen-dig / oc som wi bemercke oc see / huer mand tencker til huorledis hand kand vnduere det / oc det som end forferdeligt er at høre / folck sette aleniste der faare deris siel oc salighed i visser fare / at de kunde vnd-fly armod. Saa vil ingen vere Lazarus / Huer tencker at hand vil

Huorledis fattige folck skulle trøste sig.

vere den rige Mand. Men ere wi icke blinde folck / oc store Daarer? Wi høre det her klarlige / at baade stycke kunde icke vere til sammen / som er / at wi her paa Jorden kunde haffue gode dage oc offuerflø-

dige

dige nock / oc her effter ocsaa vere til euig tid salige. Det skal omskifftis / enten skal mand her lide / oc hisset trøstis / eller her trøstis / oc hisset lide nød / Oc det som wi lide her paa Jorden er timeligt / oc skal faa en ende / det maa ske naar det vil / Men der skal følge en euig fryd effter / der som du ekon est en ret Lazarus / oc setter dit haab til Guds barmhiertighed / oc bær hans vilie i taalmodighed. Thi Lazarus er det Jødiske Naffn Eleazar / oc kaldis paa Danske den / som seer til Guds hielp / oc trøster sig der met / Saa skalt oc du giøre / Trenger dig fattigdom / siugdom / wtilbørlig besuaring / oc huad det ekon kand vere for wlycke / da skalt du lide det taalmodige / oc sige Jeg skal dog lide her paa Jorden / der faare vil ieg icke bliffue mistrøstig / haffuer ieg her paa Jorden huercken trøst eller hielp / saa haffuer ieg dog trøst oc hielp hoss min Gud i Himmelen oc i det tilkommende liff. Lazarus lidde ocsaa / men paa det siste / bleff hans sielført aff Englene i Abrahams skiød / der bleff hand rigelige verqueget for al sin ælendighed oc iemmer / Der vil ieg oc sette min sag hen / oc vere min Gud lydig / som giør det met mig her paa Jorden / som met alle sine Helligen / De skulle her alle lide / oc vere wlycksalige / Oc alligeuel at nogle huercken fattis Pendinge eller andet / saa ere dog de hemmelige induortis fristelser saa mange / at de meget heller skulde lide nød / paa godz eller legemet / end lade saa plage deris hierte. Thi Summa summarum / Der skal ingen vndgaa / Huo som hisset skal trøstis hand skal her anamme ont / det maa komme hueden det vil / Der faare vil ieg giffue mig til rolighed / oc icke knurre offuer denne timelige plage / ieg vil icke tencke at Gud haffuer forglemt mig / Naar ieg skal giffue min Aand op / da skal det vel giffue sig til kiende / som met den fattige Lazaro / at hand tencker paa mig / etc.

Lazarus huad det kaldis.

Saa er dette Lazari Exempel gantske trøsteligt / at / naar som wi høre Mosen oc Propheterne / det er / haffue oc tro Guds ord / da skulle wi vere til freds met det høyeste ligende fæ / oc icke lade oss forferde aff fattigdom / siugdom / eller aff anden wlycke som oss kand tilslaaß / Thi wi skulle vente det salige vedzel oc skiffte efftherdi

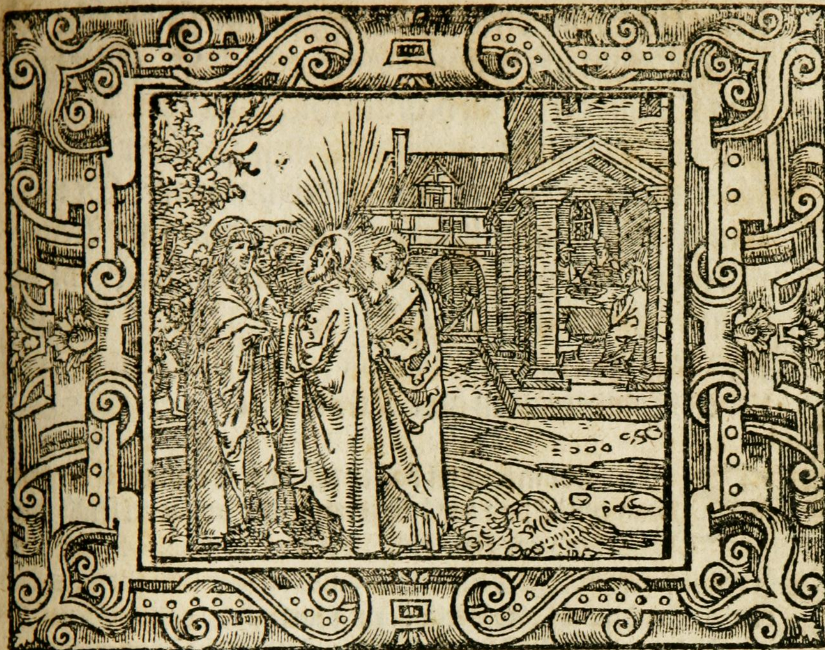
wi anamme her ont/ oc lide modgang at wi skulle tröstis i euighed/ der som de der imod/ som anamme got/ oc intet lide/ skulle pinis. Der beuare oss den nadige Gud fra/ oc giffue oss met Lazaro tal-modighed/ oc lade oss euig hielp vederfaris/ Formedelst Christum Jesum vor kiere HERRE/
AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi bede dig/ at du vilt formedelst din hellig Aand saa styre oc regere vore hierte/ at wi icke skulle høre dit hellige Ord (som den Rige Mand) vden fruct/ oc at wi saa kunde skicke oss met det timelige gods/ at wi der hoss icke skulle forglemme det euige/ Oc at wi gerne oc mildelige effter vor formue ville hielpe fattige Mennniske/ oc icke synde met offuerflødelighed oc hoffmodighed/ oc der som wi bliffue trengde met Kaarssit oc wlycke/ at wi da icke skulle mistrøste/ men haffue alt vort haab til din euige hielp oc naade/ oc offueruinde alting i talmodighed/
AMEN.

Den tredie Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Luce 15.

DEr komme til vor HErre Jesum allehonde Toldere oc Syndere/ at de vilde høre hannem/ Oc Phariseer oc Serifftklage knurrede/ oc sagde/ Denne anammer Syndere/ oc æder met dem.

dem. Da talede hand denne Lignelse til dem/ oc sagde/ Huilcket Menniske er iblant eder/ som haffuer Hundrede Faar/ oc der som hand mister it aff dem/ at hand icke lader de ni oc halffemtesinds tiue i Ørcken/ oc gaar hen effter det som bleff borte/ indtil hand det finder? Oc naar hand haffuer det fundet/ da legger hand det paa sine skuldrer met glede/ oc naar hand kommer hiem/ kalder hand sine Venner oc Nabor/ oc siger til dem/ Gleder eder met mig/ thi ieg haffuer fundet mit Faar/ som vaar fortabt. Jeg siger eder/ Saa skal der oc vere glede i Himmelen/ offuer en Syndere/ som giør Penitentze/

tentze/ mere end offuer ni oc Halffemtesinds tiue retferdige / som icke haffue Penitentze behoff. Eller huilcken Quinde er / som haffuer thi Pendinge / oc mister en aff dem / som icke optender it liuss / oc feyer husit/ oc søger met flid / indtil hun finder hannem? Oc naar hun haffuer fundet hannem/ kalder hun sine Venner oc Naberske r / oc siger. Gleder eder met mig / thi ieg haffuer fundet min Pending / som ieg tabte. Lige saa siger ieg eder oc/ skal vere glede faar Guds Engle / offuer en Syndere/ som giør Penitentze.

DEn Lerdom som wi haffue aff dette Euangelio der læsis paa denne dag / er besynderlige der om at wi skulle lære/ huorledis vor kiere HERRE Christus/er kommen til Jorden/fattige Synder til trøst/ at hand vil søge dem formedelst sit ord/ oc føre dem aff vildfarelse oc euig farlighed / oc giøre dem salige. Thi mand seer først her/ huorledis Toldere oc Syndere komme til hannem / oc hand kand vel lide dem hoss sig / Hand biuder dem icke gaa bort fra sig/ Hand taler dem icke ilde til/ som hand icke vilde dele sin naade met dem/men der Phariseer oc Scrifftkloge knurre der faare/ oc legge hannem det vd til det verste / at hand skicker sig saa venlige met Syndere/da forsuarer hand sig/oc siger en lignelse/ Huo som haffuer hundrede Faar/ oc mister it aff dem/ hand forlader de andre / oc gaar effter det som bleff borte/ indtil hand det finder. Saa ere Syndere / lige som it vildfarende Faar / thi at de ere formedelst synden komne i Dieffuelens vold oc vdi vildfarelse/ oc der som de finge icke hielp/da bleffue de fordømde til euig tid/ oc vnder Guds vrede. Men Christus siger/ Jeg er den rette Hyrde til disse Faar/ Jeg vil icke lade dem fare vild / men formedelst mit ord føre dem paa den rette vey igen / at de skulle bliffue salige.

Der faare merck denne trøst flitelige oc vel / Syndens art er at hun først sledsker sig ind met listighed/ men endelige giør hun Menniskens hierte wrolige/ at de mistrøste sig paa Gud/ oc besørge/ at de til euig tid skulle bliffue fortabte / Som mand seer / at mange for deris synders oc onde Samuittigheds skyld/ fortuile/ oc giøre sig selff stor sorge oc meget ont. Saadane hierte holde den Herre Christum icke for en Hyrde/ som elsker de vildfarende Faar/ søger oc gerne vil føre dem paa den rette vey igen. De holde hannem for en glubende Vlff/ oc frycte sig for hannem / men det giøre de offuermaade wtilborlige oc met stort wskel / Thi her staar / at hand gaar effter det Faar/ som er fortabt/ oc er kommet i vildfarelse/ Icke at hand det vil forderffue/ men føre det i den rette Faaresti/ som det kand haffue sin føde oc vere tryggelige. Syndens art.

Der faare skalt du her lære/ huad du først skalt tro om den HERRE Christo/ som er/ Effterdi hand anammer Synderne oc Toldere/ gerne haffuer sin omgengelse met dem / lærer oc vnderuiser dem venlige/ Saadant er it klart vidnisbyrd/ at hand icke er Synderis fiende / at hand icke vil fordøme / eller lade dem forderffuis i vildfarelse/ men hand vil søge dem oc bere dem fra vildfarelse paa sine skuldrer til den Christelige Kirckis faaresti/ det er/ hand vil for sin død oc pine skyld forlade dem deris synder : Er det der faare saa at du kiender dig for en Syndere/ du seer at Dieffuelen oc din egen villie / haffue ført dig i vildfarelse / fortuile der faare icke / fly icke fra den HERRE Christo/ hand vil dig got/ oc hand vil icke lade dig bliffue i vildfarelse. Christus er icke Synderis fiende.

Denne er den første lerdom / at du skalt vente dig alt got aff den HERRE Christo/ alligeuel at du est en Syndere/ Thi hand haffuer icke lyst til en Synderis død / men hand haffuer lyst / som Propheten siger / at en Syndere skal omuende sig/ oc leffue. Huo der kunde indtrycke dette fast i sit hierte/ oc tencke paa denne trofaste Hyrde / som icke vil lade det vildfarende Faar bliffue i vidfarelse/ hand vil det søge/ oc føre det vnder sin varetect igen/ den samme skulde haffue it roligt oc fredsommeligt hierte/ oc icke frycte sig mit i dø- Syndere skulle haffue deris trøst i Christo.

den. Men det vil icke gaa oss til hierte/ Strax wi see/ huorledis wi ere gongne aff veyen / oc ere komne i vildfarelse / da befrycte wi oss/ oc kunde icke formode oss andet aff Gud end wgunst oc vrede / der aff voxer saa stor angist oc kummer / at mand offte icke mere kand trøste de bedrøffuede hierte. Der faare skulde wi vel giffue act paa denne lignelse/ oc flitelige mercke hende.

Huorledis en Syndere skal skicke sig.

Oc lige som wi haffue her paa vor kiere HErris Christi Personis oc embedis vegne/en deylig lerdom oc drabelig trøst/ Saa skulle wi oc mercke paa vore vegne / huorledis wi retteligge skulle skicke oss til syndernis forladelse/ Saadant giffuer vor HErre tho gonge til kiende/ i det hād taler om den syndere som giør Penitentze. Thi der som du haffuer hørt her til/ at Christus er naadig oc barmhiertig / oc vil gaa effter Syndere / oc søge dem op/ oc icke lade dem bliffue i vildfarelse / Dette haffuer icke den mening/ sommand icke skulde kunde forkaste saadāt imod Gud/ eller/ som wi haffde nu loff til at giøre frilige huad som oss lyster. Thi Guds befalning staar fast/ som hun begyntis met Adam oc Eua / at døden skal følge synden / der som mand bliffuer varactig der vdi / oc vil icke offuergiffue at synde. Men denne er den rette mening / at naar som du seer/ huorledis du est falden i synd/ at du da icke skalt fortuile/ men see dig om oc tencke til/ huorledis du kant bliffue fri fra syndē igen/ oc hun kand forladis dig. Der siger vor kiere HErre Christus/ at det skal aldelis intet fattis hoss hannem / hand vil haffue taalmodighed/ til giffue oc forlade det onde som her til er giørt/ man skal ekon lade aff oc giffue sig fra vildfarelse til den rette vey igen/ oc giøre Penitentze.

Der skal ingen bliffue varactig i synd.

Huorledis Christus søger Faarene.

Huorledis gaar da saadant til/ oc huorledis skulle wi skicke oss? Saa/ Vor kiere HERRE Christus (som wi haffue hørt) er Hyrden / som vil hielpe de vildfarende Faar/ oc føre dem paa den rette vey igen / Der faare gaar hand stedze vden affladelse oc lader sin røst lyde/ om Faarene ville høre oc omuende sig. Thi Euangelion predicker thu stycke / Først at wi skulle bekiende synden oc lade aff at synde/ Thi det er Guds dom/ at huo som bliffuer varactig i synden/ hand skal visselige dø. Det andet er at wi skulle tro paa Guds Søn/

Huad Euangelion predicker.

at hand

at hand formedelst sin død haffuer betalet for vore synder / oc stillet Gud til freds met oss / som ellers for syndens skyld icke kunde verit til freds met oss / der som Sønnen icke haffde bleffuit vor meglere / oc met sin død forligt oss met Gud / denne er det gantske Euangelij summa / som Christus befaler / at mand i hans Naffn skal predicke Penitentze oc syndernis forladelse. Met denne Predicken gaar vor kiere HErre Christus / oden affladelse effter de vildfarende Faar oc søger dem / Hand raaber effter dem at de skulle rette sig effter hans røst / betencke sig / oc giffue sig til den rette vey igen / Denne er / som wi haffue hørt / den naadige gerning / oc det salige embede / som vor kiere HErre Christus haffuer oc bruger.

Nu ere wi alle / den ene saa vel som den anden (om wi ville bekiende sandhed) fattige vildfarende Faar / Thi synden sider i oss aff Moders liff / oc driffuer oss stedze aff veyen / oc lige som der er intet ælendigere queg / end it vildfarende Faar / der haffuer ingen Hyrde / Thi det kand dog aldelis intet beskerme sig. Saa er det oc met oss arme Syndere / wi kunde aldri haffue nogen hielp aff oss self / Synden ligger paa oss / huilcken wi kunde icke bliffue quit fra. Dieffuelen er vor bitre Fiende / oc gaar alle øyenblick effter vor forderffuelse / oc det er oss wmuligt / at wi kunde beskerme oss imod hannem / Der til met er kiød oc blod saa tilbøyligt / at haffde wi end fred för Dieffuelen / saa brugede wi oss dog self / oc komme i megen Guds fortørnelse / at der er saa aldelis ingen hielp eller raad hoss oss fattige Menniske / dag fra dag komme wi io lenger io mere i vildfarelse / oc vdi den euige forderffuelse. Wi ere alle vildfarende Faar.

Saadant vort hiertis iemmer kand hand icke lide / at wi saa iemmerlige skulde forderffuis til euig tid / Der faare søger hand oss formedelst sit ord / oc formaner oss / at wi dog skulle kiende vore synder / oc fortryde dem aff hiertet / oc lade aff at synde / saa vil hand forlade oss dem oc aldri komme dem ihu / Ja hand vil end der til met giffue sin hellig Aand / som oss skal styre oc ledsage / oc beuare oss fra ont til euig tid. Der faar bør det nu oss / wi som fare vild / oc ere nu i den euig døds fare / at høre vel til / oc icke lade Hyrden kalde

at oss

Huad Syndere skulle giøre.

at oss forgeffuis / wi skulle straffe oss selff / oc hade synden / oc haffue en hiertelig forlengelse oc sucke der effter / at wi kunde bedre oss / mere kunde wi icke giøre / saa esker denne Hyrde oc icke mere aff oss / Thi huad som wi haffue fremdelis behoff / til bestyrckelse oc hielp / det vil hand skaffe oc skencke oss aff sit eget / der som faaret ekon vil lade sig finde / oc icke stedze løber hen at den vey som det far vild paa / oc om det staar stille / oc retter sig effter Hyrdens røst / da vil Hyrden tage oc bære det hiem / der som det skal haffue god varetect oc en tryg bolig.

Huad det er at giøre Penitentze.

Saa kaldis det nu at giøre Penitentze / at mand anammer ordet / staar stille / icke bliffuer varactig i synden / oc lader sig bære til faarestien igen / Huo som det giør / hand er behulpen / oc befrit fra Vlffuen / Huo som det icke giør / hand bliffuer i vildfarelse oc wbehulpen. Er det der faare saa at du est en Syndere / som du vel mot bekiende / fortuile der faare icke / thi du kant end nu bliffue behulpen. Høer ekon din Hyrdis røst / giør Penitentze / bekiende at du haffuer giort wret / fortryd oc angre det aff hiertet / giør det aldri mere / oc lad saa Hyrden aleniste bære dig / det er / tro at du formedelst Christum haffuer dine synders forladelse / at hand haffuer betalet for dig / bliff saa i din faaresti / vdi den Christelige Kircke / høer Guds ord / bruge vor HErris Christi hellige Naduere / tenck paa din Daab / huad Gud Fader / Gud Søn / Gud hellig Aand / haffue tilsagd dig der vdi. Saa skalt du bliffue fri til euig tid / fra alt iemmer oc forderffuelse.

Verden vil icke høre Hyrden.

Men her skulde wi iemmerlige skrige offuer verden oc offuer oss selff / effterdi denne Hyrde vil oss saa got / oc der ere dog saa faa Menniske som giffue sig til penitentze oc følge hans røst / men bliffue gerne oc veluillige i vildfarelse oc vdi den euige døds fare. Paa predicke embedet / Gud vere loff / fattis der intet hoss oss / wi vnderuise / lære / bede oc formane / at huer mand skal offuergiffue forargelse oc leffue gudelige / At huer mand skal vocte sig fra den grumme gerighed / gerne hielpe fattige Menniske / icke skende / icke bande / fly wkyskhed oc druckenskaff / som er en begyndelse til mange gruselige synder / Thi at huo som bliffuer varactig i disse oc andre saadane synder /

hand

hand er i vildfarelse oc kommer icke til det euige liff / men hand gaar flux hen til Helffuede oc den euige fordømmelse / som Paulus siger / at Guds vrede kommer for saadane synders skyld offuer de wlydige Børn / Oc j. Corinth. vj. Lader eder icke forføre / huercken Skiørleffuere eller Affguders dyrckere / eller Horkarle / eller Tyffue / eller Gerige / eller Dranckere / rc. skulle arffue Guds rijge / Denne formaning oc lerdom gaar / Gud vere loff / reen oc klar / oc er vden tuil vor kiere Hyrdis Christi Jesu røst / met huilcken hand vil føre oss aff vildfarelse til Faarestien / oc paa den rette vey igen / Men huo vil høre? Huo tager sig det til? Huo betencker aluerlige / huorledis hand kand bedre sig? Huer lader sig tycke / at det er icke saa stor synd / huad som hand giør / der faare bedrer hand sig icke / oc lader sin Hyrde Christum forgeffuis robe effter sig / der vil det da følge / lige som Christus siger her / at der er glede i Himmelen offuer en Syndere som giør Penitentze / oc Guds Engle fryde sig der aff / At icke aleniste wi Predickere / som mene det got / oc gerne vilde at huer mand skulde bliffue salig / aff hiertet bekumre oss der faare / at den rette fruct bliffuer saa aldelis borte / men de hellige Engle selff offuen i Himmelen / græde oc klage der offuer / at du est saa blind oc forstocket / oc der som du kunde vndfly den euige død / bliffuer du veluillige der vdi / oc est end tryg der til met.

Der faare skalt du lære denne lignelse vel / i huilcken du først seer huor naadig din HERRE Christus er / oc arbeyder der paa met saa stor aluerlighed / at hand kand føre dig aff vildfarelse oc Dieffuelens Rige ind i Guds Rige oc naade. Der nest hører du / huorledis du der imod skalt skicke dig / Huad som du her til haffuer giort / skal icke giøre dig skade / vent ekon end nu om igen / gack fra den vey som du far vild paa / oc lad din HERRE Christum bære dig / det er / giør Penitentze / eller bedre dig / oc tro paa Guds Søn / at hand formedelst sin død haffuer giort dig Gud til ven / oc betalet for dine synder / Saa bliffuer den hellig Aand hoss dig / regerer oc styrer dig / at du kommer icke mere i vildfarelse / men bliffuer i den Christelige Kircke / oc hoss Ordet / indtil du bliffuer aldelis salig.

Lige som vor HERRE Christus nu skicker sig mod synd-
dere/søger dem/oc vil føre dem paa den rette vey/at de icke skulle for-
derffuis oc dø euindelige saa vil hand at den Christelige Kircke/ oc
besynderlige de / som Predicke embedet er befalet/ oc skulle giøre/ oc
bruge alle lempe oc middel/ia al metlidighed oc venlighed/at Syn-
dere kunde omuendis oc bedre sig. Der faare bruger hand den an-
den lignelse om Quinden / som haffde tabt en Pending/ oc søger
hannem met høyste flid. Thi Christus døde for den gantske Ver-
dens synder/ Der faare skal huer Sielsorgere tage vel vare paa sine
Faar/ som paa dem der ere vor kiere HErris Christi egne/ oc hans
dyrekiøbte ligende fæ / oc vende al sin flid der hen / at der som hand
seer nogle gaa aff veyen / at hand da fører dem paa den rette vey
igen/ oc redder dem fra Vlffuen. Der hører nu metlidighed oc
venlighed til / at mand sactmodelige oc brøderlige formaner oc al-
uerlige paaminder/ Oc det skeer da saa at got ord finder en god sted/
Men huo som vil vere streng oc offuerfuse folck/ tale dem ilde til oc
offuerskende dem / hand kand intet forbedre sagen / Oc der som det
dog saa vaare at det gode icke vilde hielpe/oc venlige Christelige for-
manelser icke kunde finde sted / da haffuer Christus giffuit en besyn-
derlig befalning / Effter at saadane ere nogle gonge paaminte / oc
icke ville bedre sig der aff / at mand skal wdeløcke dem oc holde dem
for Hedninge. Saadant skeer icke aff vrede eller fortredelighed/
men ocsaa dem til gode som ere i vildfarelse/ at de saa formedelst al-
uerlig straff skulle søgis/oc føris aff vildfarelse til den rette vey igen.

Den lignelse om Quinden.

Kirckettienere skulle sactmodelige omgaaff met syndere.

De forherdede skal mand band sette.

Saa mercke nu flitelige den trøst oc lerdom/ som du haffuer
aff denne Søndagis Euangelio / som er / at Christus vil vere oss
naadig/oc forlade oss alle synder / naar som wi ekon giøre Peniten-
tze / det er / angre vore synder / oc bedre oss / oc der nest trøste oss met
hans naade oc barmhiertighed. Den naadige Fader i Himmelen
giffue oss formedelst sin hellig Aand den naade/ at wi kun-
de kiende vore synder / oc bedre oss / oc formedelst
troen til Christum bliffue salige/
AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi ere/ diss vær/ lige som Faar i wildfarelse/ oc haffue formedelst Sathan oc vort syndelige kiød ladet føre oss fra den rette vey/ Saa bede wi dig/ at du vilt vere oss naadig oc forlade oss alle vore synder/ for din Søns Christi Jesu skyld/ oc opuecke vore hierte formedelst din helig Aand/ at wi kunde holde oss fast til dit ord/ oc vdi ret anger oc en sand tro bliffue varactig indtil enden/ i din Christelige Kirckis Faaresti/ oc vorde til euig tid salige/ AMEN.

Den fierde Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Luce 6.

VEerer barmhiertige/ lige som eders Fader oc er barmhiertig. Dømer icke/ saa skulle oc i icke dømis. Fordømer icke/ saa skulle i oc icke fordømis. Forlader/ saa skal eder forladis. Giffuer/ saa skal eder giffuis. En fuld/ knuget/ skuddet oc offuerflødig maade skal mand giffue i eders skiød. Thi lige met den maade som i maale met/ skal mand maale eder igen.

Oc hand sagde dem en lignelse/ Kand oc en Blind vise en Blind vey? Falde de icke baade sammen i graffuen? Disciplen er icke offuer sin Mestere. Naar Disciplen er som hans Mestere / da er hand fuldkommen. Huad seer du dog en Skeff i din Broders øye/ oc Bielcken i dit øye bliffuer du icke var? Ellers huorledis kant du sige til din Broder/ Holt stille Broder/ ieg vil drage Skeffuen aff dit øye/ oc du seer selff icke Bielcken i dit øye? Du Øyenskalck / drag først Bielcken aff dit øye/ oc see saa til / at du kand drage Skeffuen aff din Broders øye.

I Denne Søndagis Euangelio lærer vor kiere HERRE Christus sine Christne en besynderlig smuck oc nyttelig lerdom/ huorledis de skulle skicke sig mod andre Folck/ der som de ville giøre Gud en velbehagelighed. Thi wi haffue alle denne vanart i oss/ at wi holde oss fromme/ ville altid haffue ret i vor sag/ oc vere wstraffede. Der imod/ straffe wi huad som wi see paa andre/ alligeuel at det er end saa aldelis ont i sig selff/ oc ingen kand giøre oss til maade. Saadant er da en farlig handel/ der som mand bær det frem faar Guds dom/ at wi for nogen vduortis fromhed oc dydeligheds skyld/ acte oss retferdige faar Gud/ oc døme andre (som aff skrøbelighed eller dog i saa maade ere oss wlige) som de skulde vere wchristne/ oc gelde mindre faar Gud end wi/ der voxer en aandelig hofferdighed aff oc en forgifftig had mod andre/ oc baade disse stycke ere imod Gud/ oc en suar fordømelig synd.

Wi Menniske holde oss at vere fromme oc wi døme andre.

Der imod lærer vor HERRE Christus oss denne konst/ at wi skulle vere til freds met andre folck/ oc huad som oss icke er befalet skulle wi huercken døme eller fordøme / Thi vor HERRE Gud haffuer dog beskicket besynderlige Folck der til / met besynderlig befalning. Fader oc Moder skulle døme deris Børn oc tiunde i husit / oc lade io det onde icke bliffue wstraffet / eller de skulle giøre Gud regenskaff der faare. Verdzlig Øffrighed skulle oc døme deris Burgere oc Vnderdane / oc der som de giøre wret / icke tie stille der til / eller samtycke met dem / men døme oc fordøme / Thi at der faare haffuer Gud giffuit dem suerdet / det skemter icke huor som det rammer paa / det giør blødigt / oc Gud vil det saa haffue / ellers haffde hand giffuit Verdzlig Øffrighed en Reffuerompe i hender ne. Der nest er den tredie stat/ det er de som ere i Predicke embedet/ de skulle icke straffe det onde met hender eller suerd / men met ordet / oc spare icke heller / saa fremt som de haffue deris salighed kier.

Huem Gud haffuer befalet at døme oc straffe.

Huor som saadant kald oc befalning er icke/ der siger Christus / Du skalt icke døme eller fordøme andre / thi det bør dig icke/ Men dig bør at døme oc fordøme dig selff/ det er/ du skalt icke vere tryg i det som du giør oc lader vere wgiort/ icke lade dig tycke at du

haffuer ret i alle ting/ men du skalt straffe dig selff i alt det som er imod Guds ord oc bud/ Der bruger du dom oc fordømelse gudelige oc vel. Thi Gud vil det haffue/ at wi skulle leffue i hans fryct/ oc skicke oss effter hans ord/ oc icke leffue i kiødelig tryghed: Oc det er visselige sant/ At huo som skicker sig effter denne befalning/ hand faar saa meget at tage vare met sig selff/ oc finder saa megen forsømelse/ brøst oc skrøbelighed/ at hand der met vel skal forglemme andre Folck/ oc lade dem bliffue met fred.

Huer skal døme sig selff.

Det er Summa aff denne dagis Euangelio/ At huer skal døme sig selff/ oc lade andre bliffue wdømde/ huer skal straffe sig selff/ oc tage sig selff om næsen/ oc see til at hand kand skicke sig selff ret oc vel/ saa faar hand vel saa meget at tage vare/ at hand huercken dømer eller fordømer andre Folck.

En Blind/ siger HErren/ kand icke vise en anden Blind veyen/ Oc huo som vil lære en anden/ hand skal kunde noget besynderligt/ som den anden icke kand/ ellers bliffuer hand en ælendig lærere/ Saa er det oc her/ Det vil icke skicke sig/ at du vilt straffe andre/ oc est selff straffelig. Der faare begynde først paa dig selff/ at døme oc fordøme/ det onde som du finder hoss dig/ saa skalt du nødis til at sla dine øyen ned/ at ydmyge dig faar Gud/ oc bede Gud om naade oc syndernis forladelse som en fattig syndere/ saa est du da fri fra tho suare synder/ som er/ Den fordømelige hoffmodighed at du icke holder dig from eller hellig/ for di[ne] gode gerninger oc dydelighteds skyld oc at du icke foracter andre end dog at de ere fattige oc skrøbelige syndere/ Thi du finder oc saadant hoss dig selff.

Hedningers lerdom om saadane stycke.

Hedninge kunde vel oc see/ at det er en offuermaade hadelig ting met saadane Folck/ som icke mere kunde end støde deris næse oc rode i andre folckis skarn/ beregne altsammen/ oc døme/ oc vere dog selff strafflig/ Der faare lerde de ocsaa/ at huer skal see til sin egen brøst oc raade der bod paa/ saa kand hand bequemmelige lære oc straffe andre/ Men de haffue lidet vdret met saadan lerdom/ oc fortuilede selff der paa/ som paa en wmulig ting. Thi at saa sige de/ Huad som huert Menniske staar ilde/ det bær hand i en seck paa sin

ryg / Hand kand icke ſelff ſee ſecken / oc den vanart ſom der er vdi /
men de andre ſom gaa effter hannem / kunde vel ſee ſecken / Saa ſige
de at denne vanart er Menniſken metfødt / huilcken intet Menniſke
aldelis kand forglemme eller offuergiffue.

Men ſaadant er alt for ringe talet om denne handel / oc for-
manelſen er for meget ſøffnactig / der faare er det icke vnderligt / at
hun gaar hen vden fruct. Vor kiere HErre Chriſtus begynder
meget dybere oc ſkarpere paa ſagen / Hand lader det bliffue en met-
født brøſt eller metgiffuen ſkrøbelighed / Thi alle Menniſkes vanart
er io ſaa / at wi ſee mere til andre Folck / end til oſſ ſelff / oc alt det ſom
wi ſee hoſſ andre Folck / ſtraffe wi / men det ſom wi giøre ſelff pryde
oc roſe wi / oc det ſkal altſammē vere got oc vel giort / Men den ſtore
ſkade oc forderffuelſe ſom deñe ſynd fører met ſig / oc der imod huad
nytte oc gaffn der kunde komme aff / der ſom wi dømde oſſ ſelff oc
vaare barmhertige mod andre folck / der vide oc lære de verdzlige viſe
icke it ord om. Nu er oc dette lige den rette ſag ſom det ligger altſam-
men paa / oc huo ſom det rettelige betencker / hand ſkal icke mere kun-
de foracte denne lerdom / hand ſkal aluerlige lade gaa ſig til hierte / at
ſtaa imod denne vanart / oc i den maade ſkicke ſig effter Guds vilie.

Der faare ſkalt du mercke / Chriſtus ſiger førſt / Huo icke dø- L.
mer / Huo icke fordømer / huo ſom forlader / oc gerne giffuer andre /
hand er barmhiertig / det er / hand giør en god gernig / oc ſaadan en
god gerning / at hand i ſaa maade haffuer en Guddømelig art / oc
giør lige ſom Gud pleyer at giøre. Saadant ſkulde io førſt opuecke
oſſ / til at haffue it venligt hierte mod dem / ſom oſſ icke er befalet at
ſtraffe / at wi icke ſkulde døme eller fordøme dem / Thi det er icke
Guds vilie / at ſynden ſkal bliffue wdømt oc wfordømt / men det er
hans vilie / at ingen ſkal døme eller fordøme / vden den ſom det er be-
falet / oc paa ſit embedes vegne bør / det at giøre.

At icke dø-
me er en
barmhier-
tigheds
gernig.

Du haffuer en Nabo / du hører it eller andet om hannem /
eller ſeer maa vel ſke ſelff / det ſom hannem ſtaar ilde / Huad ſkalt du
giøre? Skalt du haffue din glæde der aff? gaa hen oc baguaſke
hannem her oc der / oc komme hannem vdi it ont røcte / eller der ſom

Huorledis
wi ſkulle
ſkicke oſſ
mod vor
Neſte.

hand giør dig wret/ heffne dig paa hannem met neffuen? Ney/ holt dig stille / du forbedrer hannem der intet met / haff metlidelse met hannem/ effterdi den fattige Mennisker haffuer saa ladet Dieffuelen forføre sig/ Betenck/ at der som Gud icke beuarede oc regærede dig/ da kunde saadant oc vederfaris dig / Thi at wi ere dog alle aff en malm/ Kiød oc blod er lige saa got i den ene/ som vdi den andē: Men at den ene / giør icke som den anden / det er Guds naade / hannem skulde mand tacke der faare / oc icke ophøye sig der aff / eller acte sig formere end andre. Der nest skalt du oc bede Gud for hannem / at hand vil hielpe hannem aff Dieffuelens snare igen/ oc der som det er dig selff muligt / da betenck huorledis du kant føre hannem paa den rette vey igen/ vende hannem fra synd/ oc forbedre hannem/ met dit eget Exempel / gode ord / eller i andre maade / Saa giør du en kaastelig god barmhiertigheds gerning / oc effter saadan en god gerning skal der følge en drabelig kaastelig fruct/ huilcken Hedninge vide aldelis intet aff.

Huad got wi skulle nyde det at/ at wi icke døme.

Thi saa siger Christus fremdelis / Dømer icke / saa skulle i icke dømis. Fordømer icke/ saa skulle i icke fordømis/ Forlader/ saa skal eder forladis / Giffuer / saa skal eder giffuis / en fuld / knuget/ skuddet/ oc offuerflødig maade skal mand giffue i eders skiød. See/ Du skalt icke alenisk e haffue den herlige priss oc loff / at du giør en Guddommelig gerning / naar som du icke dømer oc du forlader/ Denne fruct skal oc følge/ at lige som du giør mod din Neste/ saa vil oc Gud giøre mod dig. Ah Gud/ hui forsøme wi oss dog/ der som wi kunde haffue saa naadig en Gud / at wi det icke giøre/ oc lade saa ringe en wnyttelig ting forhindre oss der vdi? See dog / huad skyld du haffuer mod Gud? Huorledis du saa offte oc suarlige haffuer syndet mod hannem din liffs tid? at der som du end skarpt vilde der imod regne din Nestis synd / da er hun neppelige it quintin mod it pund / Dette vil Gud forlade dig oc vere dig barmhiertig / der som du ekon vilt vere din Neste barmhiertig.

Nu er det io vist / at der som du est end suarlige vred paa din Neste/ oc ilde til freds met hannem/ saa varer det dog en liden stund/ at du

at du kant forfremme din onde vilie / oc du kant lidet vere behulpen der met. Men naar Gud skal døme oc fordøme dig / det er it euigt iemmer / Skulde du nu for det euige skyld icke lade it timeligt fare? Skulde du icke vere it Menniske venlig/end dog hand kunde haffue fortient alt wuenskaff aff dig/paa det at du io kunde haffue en naadig Gud? Det kaldis at formane strengelige oc aluerlige / oc ramme saa paa hiertet / at det neppelige kand vere andet muligt / end det skal bliffue bløt/oc smelte som vox faar Solen/ efftersdi den naadige Fader tilbiuder sig saa venlige der imod / om wi icke døme eller fordøme vor Neste/men forlade/oc gierne giffue hannem.

Huo som icke vil forlade/ hand giør sig selff den største skade.

Thi huo som icke vil lade denne nytte oc herlige fruct vpwecke sig / hand skal dog lade det wraad oc euige iemmer/ som hand fører offuer sig/naar hand vil døme andre Folck oc icke forlade/opuecke sig her til. Thi der staar texten/lige met den maade som i maale met/skal mand maale eder igen. Oc en anden sted/ Matth. xviij. truer Christus/Saa skal min Himmelske Fader oc giøre mod eder/ der som i icke forlade aff hiertet/huer sin brøst. Du haffuer mod din Neste huad sag det kand vere / der som dig er icke befalet at døme / oc du est huercken hans Fader eller HErre / huercken hans Øffrighed eller predickere/saa tenck til/ oc befatte dig intet met at døme/ Thi det skal føre dig en euig byrde paa halsen/ Efftersdi det er besluttet/at der som du dømer eller fordømer/ da vil Gud oc døme oc fordøme dig/ Huad vinder du der paa / du arme elendige Menniske? Du kant heffne dig met it ont ord/ met en vredelig syn/ met en neffue / eller it slag/ Men huad er din løn der faare? Icke andet/end i den sted som Gud / om du haffde forladet / oc gerne vilde forladet dig alle dine synder/ nu icke vil forlade dig det minste/ Hand vil oc døme dig / oc fordøme dig/ oc icke heller forlade dig / Dette er/ Hand vil fordøme dig til euig tid/det giør du dig selff met din skendige vrede. Skulde du icke før lide alting/oc lade alting fare/ end føre dig selff i saadant euigt iemmer?

Huad iemmer wi giffue aarsage til / naar som wi icke ville forlade.

Thi der met skal ingen skuffe sig selff / som det skulde icke vere saa stor en synd / at døme andre Folck / oc icke ville forlade andre/

Det kaldis at tage Guds embede fra hannem / oc staa effter hans ære / hand vil i alle maade selff heffne oc døme / oc lade ingen haffue dette embede / vden den som er hannem behagelig der til / oc den som hand det befaler / Der faare skulle Fader oc Moder regere deris Børn oc tiunde / døme oc fordøme saa / at huor som ord icke ville hielpe der skulle de bruge hug oc straffe / oc det er en suar synd / oc Guds befalnings foractelse / huor som Fader oc Moder ville forsøme at straffe / oc see for meget gennem fingre. Verdzlig Øffrighed haffuer oc en streng befalning / at de skulle bruge oc lade suerdet gaa mod al forargelse / oc det kaldis ocsaa at foracte Guds befalning / oc synde suarlige / naar mand seer for meget gennem fingre / oc icke aluerlige vil forhindre forargelse / som dog diss vær for meget skeer / at horkarle oc mandrabere giffuis løss oc fri / oc Tyffue som vel haffde fortient at henge / vndkomme met ringere straff end dem burde / etc. Men de som ere i Predicke embedet haffue den strengiste befalning / Thi alligeuel at de huercken skulle sla met neffue eller suerd / men aleniste straffe formedelst ordet / saa truer dog Gud / at der som de dette icke giøre aluerlige / da vil hand vdkreffue det aff dem / oc straffe den synd paa dem / som de tie stille til. Disse ere de tre state i Verden / som Gud haffuer befalet sit embede til at døme oc fordøme / oc forbudet at forlade noget som er forargeligt.

Huem Gud haffuer befalet at døme.

Men den anden gantske haab / haffuer hand aldelis forbudet at døme oc fordøme / oc befalet at forlade / Oc huo som icke vil vere lydig / hannem skal denne straff komme offuer / at Gud vil maale hannem met den maade / som hand maal andre met / Vil hand døme / da vil Gud oc giøre det mod hannem igen / oc meget haardere end det er oss Menniske muligt / Vil hand icke forlade / da vil Gud oc icke forlade hannem / huilcken hand er dog mere skyldig / end andre Folck ere hannem plictige. Thi hand vil / at wi skulle vere barmhiertige som hand er / oc lade hans embede bliffue i fred. Der faare skal huer mand lære / at holde sig effter denne lerdom / oc aldelis huercken døme eller fordøme / ellers skal denne førneffnde straff oc vrede komme offuer hannem.

Der til tien denne lignelse om de tho Blinde. Item om en Scholemestere/Den ene Blinde kand icke lede den anden: Huo som selff intet kand/hand kand icke lære andre/Efftherdi wi ere da saadane Folck/som aldri ere vden synd/mand finder altid noget syndeligt oc straffeligt hoss oss/ da skal huer døme sig selff / oc tage bielcken aff sit eget øye / saa kand hand da tale om den spaan i sin Broders øye. Men i sandhed/ huo som aluerlige vil døme sig selff / hand faar saa meget at tage vare/at hand vel skal forglemme andre Folck/oc daglige bede Gud / at hand vil vere oss naadig oc forlade / huad som wi haffue giort hannem imod/saa ville wi da ocsaa gerne forlade. Det vnde oss alle vore kiere HERRE Christus Jesus formedelst sin hellig Aand/ Amen.

En anden aarsage huor faare wi skulle icke døme/ Thi wi ere selff straffelige.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du som est barmhiertig/ oc tilsiger oss formedelst Christum / at du icke vilt døme eller fordøme/ men naadelige forlade alle synder/ oc rigelige giffne oss huad som wi haffue behoff/Wi bede dig/at du vilt formedelst din hellig Aand giøre denne tro til hans barmhiertighed / visser oc fast i vore hierte / oc lære oss at giøre lige saa mod vore neste/ at wi ingen skulle døme eller fordøme/gerne forlade oc giffue/oc døme oss selff/oc leffue i din fryct it saligt leffnet/Amen.

Den Femte Søndag effter Trefoldighed/Euangelion Luce 5.

OC det begaff sig/der Folcket trengde sig til hannem/at høre Guds ord/oc hand stod hoss den Sø Genezareth/ oc hand saa thu skib

 staa

staa hoss søen/ oc Fiskerne vaare vdgongne/ oc tode deris gaarn/ Da traade hand vdi it aff Skibene/ som hørde Simon til/ oc bad hannem/ at hand skulde legge det lidet fra landet/ oc hand sette sig/ oc lerde Folcket aff Skibet.

Oc der hand loed aff at tale/ sagde hand til Simon/ Far vd paa dybet/ oc kaster eders Garn vd/ at i kunde drage en dræt. Oc Simon suarede oc sagde til hannem / Mestere / wi haffue arbeydet den gantske nat/ oc finge intet / Men paa dit Ord / vil ieg vdkaste garnet. Oc der de det giorde/ finge de en stor hob Fisk/ oc de-

oc deris garn reffuis sønder. Oc de nickede at deris Staalbrødre/ som vaare i det andet Skib/ at de skulde komme/ oc hielpe dem at drage/ Oc de komme/ oc fylle-de baade Skibene fulde/ saa at de suncke.

Der Simon Petrus det saa/ falt hand paa knæ faar Jesu/ oc sagde/ Mestere/ gack hen vd fra mig/ ieg er it syndigt Menniske/ thi hannem vaar kommen en redzel paa/ oc alle dem som vaare met hannem/ for denne fiske dræt/ som de haffde giort met huer andre. Disligest ocsaa Jacobum oc Johannem/ Zebedei søn-ner/ Simonis staalbrødre. Oc Jesus sagde til Si-mon/ frycte dig icke/ thi at nu her effter skalt du tage Menniske. Oc de førde Skibene til landet/ oc forlode alting/ oc følde hannem effter.

I Dette Euangelio som læsis i dag/ er først en deylig Huss-lerdom/ efftherdi huer mand dog gerne vil haffue Guds vel-signelse oc sin nødtørfftighed/ huorledis wi skulle skicke oss der til/ Thi at lige som S. Peder haffde fisket den gantske nat for-geffuis/ men strax HErren bad hannem fiske/ oc hand vaar lydig/ da fick hand en stor hob fiske/ saa skal det ocsaa gaa til met oss. Ville wi haffue lycke/ icke arbeyde forgeffuis/ men faa meget/ da skulle wi haffue vor HErris Christi ord/ oc stadfeste vor tro paa hans ord/ ellers skal ingen skickelighed eller flid hielpe.

En huss-lerdom huorledis wi skulle komme til Guds vel-signelse.

Ja siger du/ huor skal ieg finde Guds ord? Christus kom til Peder/ oc talede mundelige met hannem/ oc bad hannem fiske/ Til mig kommer hand icke/ Jeg seer hannem icke/ hand er borte/ Ellers vilde ieg oc følge/ oc haabe at der skulde vere lycke hoss?

Suar/ vor HErre Christus taler først met dig i Kircken/ formedelst din Sognepreſt eller Predickere. Huad som du hører

Huor wi skulle visselige finde Guds ord oc befalning.

det / det skalt du anamme / acte oc beholde / som Gud talede det selff met dig formedelst Christum. Oc det er vist / at huo som det giør / hand faar Guds velsignelse oc naade / icke aleniste timelige / men ocsaa paa sielens oc samuittigheds vegne / at du bliffuer Gudfrychtig / from / taalmodig oc flitig til at bede / etc. Thi det kand icke gaa hen vden fruct / Oc den foriettelse er der hoss / at huo som saa først søger Guds Rijge / hannem skal alt andet falde til.

Guds ords foractelse fører al wlycke met sig.

Der nest taler vor HERRE Christus met dig / formedelst din Fader oc Moder / naar som de befale dig noget / da skalt du vere dem lydig / oc giøre det / lige som Gud befalede dig det selff. Item / naar Hosbonde oc Hustru i huset biude oc befale noget da er det ocsaa Guds ord oc vilie. Huo det saa anammer / oc sticker sig aluerlige oc trolige der effter / der er det icke andet muligt / end der skal vere lycke oc velsignelse. Lige som mand seer / at huor som tiunde ere wlydige / wuillige oc wtro / der er ingen lycke / de bliffue tryglere / oc komme aldri lenger frem / Aarsagen er / Gud kalder dem formedelst sit ord / oc befaler dem / som Christus giør her ved Peder / at fiske / det er / at arbeyde oc vere flitige oc tro / saa ville de icke / men de gaa den stund hen / giøre noget andet / eller huad som de giøre / det giøre de nødigt oc wflitelige.

Der som Peder haffde ocsaa giort / huad vilde hand da haffue taget oc fanget? Der faare høre her thu stycke til / som er / at du skalt icke følge din egen vilie / oc icke heller giøre huad som dig tyckis got at vere / men see til Guds ord / det er / til din Fader / til din Hosbonde oc Hustru i husit / Der finder du Guds ord / oc hører huad du skalt giøre / Dette ord skalt du flitelige rette dig effter / ver villig der til / giør det met troskaff / det vil Gud haffue aff dig / oc gerne giffue lycke oc salighed til alt det / som du giør oc lader / fordi at du est it fromt barn / Huad som hand lader sige dig i Kircken / det giør du / huad som hand lader sige dig i husit formedelst dine Foreldre oc Herskaff / det giør du ocsaa / oc ver veluillig oc lystig der til / Saadan lydighed behager Gud vel / oc hand vil betale hende. Som Exempel ere faar øyen / at Gud elsker fromme lydige Børn oc tiunde / for-

Den haffuer lycke som følger Guds ord.

forfremmer dem / oc hielper dem formedelst sin velsignelse / Som hand her velsigner Peder/der kastede garnet vd paa hans ord.

Huor som Guds velsignelse nu saa er / der skal mand oc fremdelis lære at kende hende / Thi mange Folck / end dog at Gud haffuer giffuit dem meget / saa gaa de dog hen / lige som de haffde sadant aff deris arbeyde oc skickelighed. Saa giør Petrus icke her/ Hand kiender Guds velsignelse/ oc bekiender der til met / at hand er en Syndere / oc icke verdig til saadan velsignelse: Huo som dette giør hand bliffuer icke hoffmodig aff pendinge oc godz/ som Verden dog pleyer/ Hand siger/ Ah Gud/ huorledis kommer ieg arme syndere der til / at du saa rigelige giffuer mig din velsignelse? Saa bruger hand smuct Guds velsignelse/ oc hoffmoder sig icke/ men bliffuer alligeuel ydmyg/ Thi hand frycter for sine synders skyld/ oc priser Guds barmhiertighed/ oc bliffuer ocsaa der faare veluillig til at hielpe andre aff sin velsignelse / etc.

Wi skulle kiende Guds velsignelse.

Denne er den første lerdom / som wi haffue aff dette Euangelio/en nyttelig huss lerdom/at huo som begærer Guds velsignelse til sin stat oc handel/ hand skal holde sig vor HErris Christi ord/ vere Fader oc Moder / Hosbonde oc hustru lydig / oc aff sin yderste formue skicke sig effter deris befalning/ Saadant er Gud vel behageligt/der faare vil hand met sin velsignelse vere der hoss/ som hand oc siger i det fierde bud/ ære din Fader oc din Moder / at du kant lenge leffue / i Landet/ som HERREN din Gud skal giffue dig.

Hoss denne Huslerdom ere her end tho andre lerdome/ som ere noget dybere. Den første met Petro / at hand biuder HERREN gaa fra sig. Den anden/ huad vor HERRE dog endelige paa denne tid haffde i sinde met denne fiske dræt.

Det synis at vere vnderligt / der Petrus saa saadan en hob fiske/at hand falder paa knæ faar vor HErre/oc siger/ HErre/ gack hen vd fra mig/ ieg er it syndigt Menniske. Effterdi det vaar hans

Huor faare Petrus forferdis.

embede/

embede/ oc hand fiskede der faare / at hand gerne vilde haffue noget/ da skulde hand io mere glæde sig aff saadan lycke/ end forferdis der aff. Det motte vere en vnderlig Staadere/ om en riger Mand skencte hannem hundrede gyldene/ som vilde forferdis der aff/ oc løbe der fra. Nu see wi dog/ at det her vederfaris Petro lige saa. Huorledis monne det dog gaa til?

Petrus forferdis for sine synders skyld.

Paa hans ord høre wi det smuct/ der som hand siger/ Jeg er en Syndere / Thi hand seer icke alenniste til de Fiske / som nu vaare dragne til lands / hand seer oc til sit hierte oc leffnet / hand motte veret glad aff fiskene / Men der hans synder komme hannem met vnder øyen/ oc hand seer bade den store velgerning/ som Christus beuisede hannem/ oc huorledis hand vaar der icke verdig til/ for sine synders skyld / da omuendis gleden til sorge / oc hans synder forferde hannem mere/ end hand kand glede sig aff saadan lycke.

Synden er en bitter ting.

Det er offuermaade got/ at wi vel her aff/ lære at kiende synden retteligе/ Thi det er en offuermaade forderffuelig ting/ der met: Før Dieffuelen fører dig i synd / da stryger hand dig saa omkring munden der met/ at dig tyckis/ at det er idel zucker oc hunnig/ oc intet surt eller bitter der vdi. Men see du her til Peder/ da skalt du befinde/ at der er ingen galde saa besk/ som synden/ Oc det gaar visseligе saa til / at der kand ingen glede vederfaris dig saa stor / at hun ey forsuinder / naar som synden fatter dit hierte / at du seer intet andet end iemmer oc ælendighed/ Petrus haffde ellers icke ynsket sig rigere / oc hand haffde vden tuil anammet denne rige velsignelse met stor glæde oc tacksigelse. Men saa tilige hand tencker paa sine synder/ da er der alleniste icke glæde/ men hiertet er der til met saa mistrøstigt oc beklemt / at hand lader sig tycke/ at hand vaar aldri mere ælendig oc i større wlycksalighed.

Synden kommer listelige ind.

Saadant / siger ieg / skalt du lære / paa det du icke skalt lade synden besuige dig/ men met største flid vocte dig der fra / Thi det er wmuligt andet/ end hun beklemmer dig saa / at ingen i den ganske Verden kand trøste eller husuale dig / som alle Exempel giffue til

Cain.

kiende. Der Cain haffde i sinde at myrde sin Broder Abel/ tenckte hand/

hand/ O det er en ringe sag/ Jeg vil vel giøre det saa/ at intet Menniske skal faa det at vide / Der faare skynder hand sig strax at fuldkomme disse søde tancker / oc acter / at naar hans Broder er død / da skal der intet trenge eller giøre hannem flugtig i den gantske Verden mere. Men strax synden er bedreffuen / oc hand bliffuer paamint aff Adam / at hand haffuer giørt ilde / da holder hand sig vel met det første dristig oc mandelig / men hand bliffuer dog paa det siste saa mistrøstig oc forferdet/ at den gantske Verden bliffuer hannem for trang/ oc hand taar icke see dristelige paa noget Menniske mere/ hand befrycter sig/ at mand skal lige saa giøre mod hannem.

Saadant bemercke wi i daglige Exempel/ at Folck falde saa lettelige / wbesindelige oc met stor forblindelse/ i mord oc andre synder. Men naar som skaden er skeet/ da kand ingen trøste dem/ de ere forsuffede/ oc vide offte icke huorledis det er kommet dem til. Der faare giørs det vel behoff / at wi icke ere saa wbesindige / oc icke lade det forgifftige hunnig besuige oss / men see til enden / oc icke lade det første skin forføre oss. Thi denne kat haffuer offuermaade slette lalle/ men der side skarpe kløer vnder / sla de nogen sted ind / da kand det aldri vere vden skade oc sprecke / Der faare skalt du icke tro synden/ naar som hun laacker dig/ oc fristelsen kommer / Det er icke alt guld som gliser/ det er icke altsammen sunt/ som er søt oc smager vel. Naar som en Leue soffuer / da kant du vden fare vere hoss hende/ men vocte dig naar hun er vaagen oc hungru/ Saadan er oc synden / i den første anseelse synis hun at vere vden al fare / ia hun er kierkommen / oc det yndeligste oc smuckeste billede/ mand kand nogen tid ynske / hiertet kand huercken haffue rolighed eller fred der faare/ saa elsker mand hende/ Men naar Dieffuelen faar sin fremgong/ oc du est falden i hans garn/ da kommer der andet effter / saa at det vendis aldelis om igen / at der er ingen grummere oc forferdeligere ting i den gantske Verden end synden er / Det som du tilforn haffde lyst oc kierlighed til/ oc dig syntis/ at det vaar din største glæde oc beste lycke / at det saa vilde skicke sig met dig / der gaffue du nu til alt det som du vedst oc haffuer paa Jorden / at det aldri din liffs

Syndens brat.

Huordan synden er.

liffs tid haffde kommet dig i sindet / Thi at synden kommer icke alene / hun fører met sig Guds strenge dom oc vrede oc den euige død / Men huorledis kand det Menniskelige hierte lide oc omdrage saadant?

Der faare skalt du i denne sag / lade denne Fiskere vere dig it Exempel / Synden plager hannem saa / at der som hand ellers skulde hafft al glede aff denne naadige velsignelse / der er hannem nu saa bange / at hand icke veed huort hand skal vende sig hen / Her skale du tencke paa saa lenge som du leffuer / besynderlige naar synden vil til dig / oc laacker at dig / Ney skalt du sige / du kommer mig icke der til / Jeg kunde haffue min vellyst en liden tid / der effter skulde ieg haffue euig sorge der aff / Guds velsignelse oc naade skulde forsuinde / oc intet andet bliffue igen end sorge / angist / kummer oc bedrøffuelse. Det er meget bedre / at ieg holder mig til bage / oc følger icke synden / huilcken der stinger met en saa skarp oc bitter braadt / Oc at ieg haffuer myn lyst oc glæde met det som Gud haffuer vnt oc giffuit mig. Thi at (som sagd er) huor synd er / der kand icke andet vere end fryct oc forferdelse / oc der kand intet i den gantske Verden husuale eller trøste hiertit.

Wi skulle oc bede der om at Gud vil beuare oss fra synd.

Wi skulle oc flitelige bede der om / at Gud vil beuare oc vocte oss / som wi besynderlige sige i Fader vor / leed oss icke i fristelse / det er / Kiere Fader / der som det end kommer der hen met oss / at vor Kiød oc Sathan laacke oc driffue oss / oc føre oss saa vdi fristelse / da før du oss der aff igen / giff oss din hellig Aand / som formedelst ordet kand beuare oss i din vilie / oc hielpe oss at stride mod synden / etc.

Nu er det icke muligt / at wi her paa Jorden altid kunde beuare oss fra synd / kiød oc blod komme oss offte til at falde ocsaa mod vor vilie / Thi at er end Aanden veluillig / saa er dog kiødet skrøbeligt / oc Dieffuelen kand henge stedze ved / oc skynde saa kaanstelige til / at ocsaa fromme Christne vndertiden offuerfaldis met suare synder / Der folger det da fremdelis / naar synden er bedreffuen / at hun som hendis art er / giør hiertet vroligt / oc tager bort al trøst oc al glæde / som det her skeer Peder. Der hand paa sine synders vegne

De Christne synde offte.

paa

paa det høyste haffde trøst behoff / da vil hand icke haffue trøst / oc binder Christum gaa bort fra sig. Ah kiere Peder / Huad haffuer du dog i sinde? Du est en Syndere / som du bekiender / Vilt du da icke lade hielpe dig fra din synd? Du est siug indtil døden / vilt du da icke lade Lægen komme til dig? Huorledis kommer du dog i saa stor daarlighed / at du icke vilt lade dig hielpe? Synde flyr Legen.

Dette er nu baade Sathans oc syndens skyld / de forbistre hiertet saa aldelis / at det flyr sin lycksalighed / oc haster effter sin forderffuelse oc største wlycke. Der faare giørs det vel behoff / at wi her om / bliffue rettelige vnderuisde / oc lære rettelige at kiende vor kiere HERRE Christum. Petrus tencker / effterdi hand er saa stor en Syndere / at Christus skal gaa fra hannem / oc Christus kommer dog der faare til hannem / at hand vil hielpe hannem fra synden / oc giøre en from Christen aff hannem. Der faare vocte dig fra dette wrad / effterdi det er kommet der hen met dig / at du icke necter / men bekiender dine synder / Oc see vel til / at du icke fortuiler der faare / men see dig omkring effter Lægen / som kand hielpe dig aff denne forderffuelse: Det er vor kiere HERRE Christus hand kommer paa Jorden met sit Ord / det hellige Euangelio / det lader hand Predicke obenbare / hand legger det i den salige Daab / oc den trøstlige Naduere / der skalt du tencke til / at søge hielp hoss / Du skalt icke giøre som de skødesløse Christne pleye at giøre / som der faare fly Sacramentet / oc i nogen stund icke ville giøre deris Bøn / at de haffue had oc auind til deris Neste / eller anden wdyd i synde at giøre. Disse ere Syndere / oc haffue hielp behoff / men de ville icke lade sig hielpe / de ville bliffue i synden oc icke bedre sig / Der skalt du vocte dig faare / oc lære huad du haffuer aff Christo / huorledis hand er den Hyrde / der gaar effter det vildfarende Faar. Der faare skal du icke lade robe forgeffuis effter dig / effterdi du seer / huorledis du est kommen i vildfarelse. Du skalt anamme ordet / oc tro / at Christus haffuer betalet for alle dine Synder / oc vocte dig fremdelis / at du icke lader Sathan oc dit kiød saa besuige dig / saa skalt du formedelst Christum bliffue behulpen. Huor mand skal søge hielp mod synden.

Huorledis Christus skicker sig mod Peder.

Thi at see huorledis hand skicker sig met Petro/ Hand haffuer den bekiendelse aff Petro / at hand er en fattig Syndere / Men huorledis skicker hand sig met hannem : Peders hierte siger hannem/at hand skal der faare icke finde naade hoss HErren. Dit hierte predicker oc faar dig saa/ effterdi du est en Syndere / da taart du icke formode dig naade aff Christo/vaare du from/da kunde der vere bedre haab. Men saadant/som før er sagd/kommer aff Synden oc Dieffuelen/ de kunde icke lide/at du skulde formode dig noget got aff Gud. Hør du Guds ord/huad hand tilsiger dig i Predicken/vdi Daaben oc i Nadueren/ der skalt du finde det meget anderleds oc aldelis omuent/som er/at Gud icke hader Syndere/thi hand skenckte dem ret lige der faare sin Søn/ at de skulde frelsis fra deris synder. Vor kiere HERRE Christus hader dem oc icke/thi at hand kom fordi ned paa Jorden/at hand vilde betale for synderne/ oc føre det fortabte paa ret vey igen. Saa laacker oc tilskynder stedze den hellig Aand formedelst ordet oc Sacramente/ at hand kand hellige oc giøre oss til andre Menniske. Saa finder du det visselige i ordet oc icke anderleds.

Huorledis Christus trøster Petrum.

Oc her i denne Historí finder du det lige saa / Der Petrus icke veed huort hand vil hen for redzel oc angist / oc beklager sig / at hand er en fattig Syndere / da siger Christus til hannem / Fryct dig icke/ Ja kiere HErre/ Huad kand ieg andet? Der som ieg vaare icke saadan en Syndere / da vaare denne fryct oc redzel oc icke saa stor. Ney kiere Peder/ ieg siger dig end en gong/ fryct dig icke/ Est du en Syndere / saa er ieg dog vden synd / oc ieg er der faare her/ at ieg vil hielpe dig fraa dine synder/oc giøre dig retferdig/ Oc end det som mere er/du skalt icke alenist formedelst mig bliffue fri fra dine synder / men du skalt oc komme til det embede/ at du oc skalt hielpe andre fra synd. Denne fiske dræt som du forferdis saa suarlige aff/ er ekon en figure/ til det/ som dig end nu skal faare staa oc vederfaris. Paa denne tid haffuer du formedelst oc met mit Ord fanget mange fiske/ Men nu skal det begyndis/ at du formedelst mit Ord/ skalt tage mange Menniske fra Dieffuelen/ oc hielpe dem til Guds Rijge.

Rijge. Der faare ver dristig oc frimodig / Naar det kommer saa longt met it Menniske / som met dig / at hand seer oc veed / at hand er farlige siug / da haffuer det ingen nød / Jeg er læGen der til / oc vil ingen lade dø i saadan syndsiuge / vden hād vil icke selff lade sig hielpe.

See dette er dog io en smuck trøstelig ting / der wi icke skulle lade komme aff vort hierte / saa lenge som wi leffue / at vor HErre Christus saa venlige trøster den fattige syndere Petrum: Der hand icke veed for angist oc fryct huert hand vil hen / siger Christus / fryct dig icke / Thi hand er fordi der / at hand vil hielpe mod synden / oc hand tager den fattige syndere / oc giør strax en Predickere aff hannem / som oc skal hielpe andre Menniske til naade oc fra synden / som hand er hulpen.

Saa er dette det tredie stycke mand skal mercke / at denne fiske dræt er icke andet end en trøst / huilcken Gud haffuer giffuit alle dem / som ere i Predicke embedet / at / huor som mand forkynder vor kiere HErris Christi ord / oc som Petrus giør her / kaster garnet vd paa hans ord oc befalning / der skal det ske (Dieffuelen oc Verden mue storme der imod huorledis de ville) at der skulle mange Menniske tagis fra Dieffuelen / oc føris ind i Guds Rijge / der som de skulle finde syndernis forladelse oc det euige liff formedelst Christū.

Saa haffuer eders kierlighed tre deylige lerdome / Den første / huorledis wi skulle holde oss til Guds ord / naar som wi begære hans velsignelse. Den anden / at wi skulle vocte oss fra synd / som fra den beskeste galde / der borttager al glæde oc trøst. Oc der som wi falde oc synde / at wi da icke skulle fortuile / men søge til vor HERRE Christum oc vente hielp oc trøst aff hannem. Den tredie er besynderlige dem anrørendis som ere i Predicke embedet / at det skal icke gaa hen vden fruct / det maa vere til at see / huordant det vil / Dette garn / som mand kaster vd paa vor HErris Christi ord / skal stedze oc altid tage Folck fra Dieffuelen oc føre til Gud / der som de skulle finde syndernis forladelse oc det euige liff. Det giffue oc forlene oss alle / vor naadige Fader i Himmelen / formedelst sin hellig Aand / for sin Søns Christi Jesu skyld / Amen / Amen.

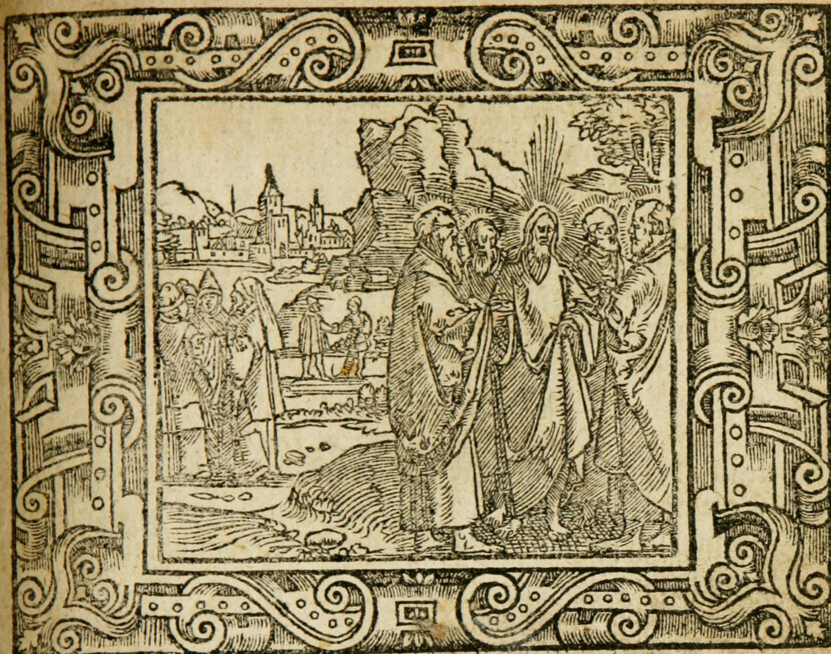
En Bøn.

O Jesu Christe / du leffuende Guds Søn / du som haffuer giffuit oss dit hellige Ord / oc begaffuit oss met allehonde legemlig velsignelse / Wi kiende oc bekiende / at wi ere wuerdige til alt dette / oc haffue fortient meget ont / Oc wi bede / at du vilt beuare oss fra kiødelig tryghed oc hofferdighed / oc helbrede vore synder / paa det at wi formedelst dig kunde beuaris oc beskermis timelige oc euindelige /

AMEN.

Den Siette Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Matthei 5.

VOr HErre Jesus sagde til sine Discipler / Vden eder retferdighed bliffuer bedre end de Scrifftklogis oc Phariseers / da komme i icke i Himmerigis rijge. J haffue hørt / at det er sagd til de gamle / Du skalt icke ihielsla / Oc huo som ihielslar / hand skal vere skyldig for dommen. Men ieg siger eder / Huo som er vred paa sin Broder / hand skal vere skyldig for dommen. Men huo som siger til sin Broder / Racha / hand er skyldig for Raadet. Oc huo som siger / Du Daare / hand er skyldig til helffuedis ild. Derfaare / naar du offrer din gaffue paa Alteret / oc kommer der ihu / at din Broder haffuer noget imod dig /

dig / da lad bliffue din gaffue der faar Alteret / oc gack tilforn hen / oc forlige dig met din Broder / oc kom siden oc offre din gaffue.

Forlige dig snart met din Modstandere / den stund du est end nu hoss hannem paa veyen / paa det at Modstanderen skal icke en gong antuorde Dommeren dig / oc Dommeren skal antuorde Tieneren dig / oc du skalt kastis i fengzel / Sandelige siger ieg dig / du skalt icke komme der vd / før end du oc betaler det siste skerff.

VOr kiere HERRE Christus lærer i dette Euangelio/ huorledis wi skulle vocte oss fra hygleri oc vduortis hellighed/ oc vere fromme aff hiertet. Oc effterdi Gud seer ind i hiertet/ kand det icke behage hannem/ naar hiertet er ont/ end dog mand vduortis holder sig tuctelige oc wstraffelige/ som Phariseerne giorde/ De voctede sig fra hoer oc mord/ oc andre saadane synder/ oc lode sig tycke/ at de vaare da aldelis fromme/ oc haffde icke mere behoff til Himmelen oc salighed/ end dog at hierterne vaare fulde aff grumme synder: Der vaar ingen Guds fryct/ ingen tro/ ingen ret paakaldelse hoss dem/ Mod deris Neste vaar det aldelis icke andet end it vduortis skin oc farffuit hellighed. De hulde icke vrede/ had/ affuind/ foractelse/ wtroskaff oc gerighed for synd/ Naar Dommeren vaar til freds met dem/ oc kunde icke straffe dem/ da tenckte de/ at Gud skulde ocsaa vere til freds/ oc holde dem at vere fromme. For saadane tancker/ siger Christus/ vocter eder/ Thi at bliffue i icke frommere end Phariseerne/ da komme i icke Himmerigis rijge.

Huorledis mand skal rettelige vere from.

Pharisaisk retferdighed.

Gud vil altid haffue/ at wi skulle vocte oss/ at wi icke bedriffue hoer/ mord/ stiele/ liuge/ eller giøre andre saadane forargelige onde gerninger/ Oc det er beslutet/ at huo som icke vil tage sig vare fra saadane synder/ da skal Guds vrede komme offuer den samme/ oc den fortiente straff skal icke bliffue borte/ Men her met vil Gud icke end lade sig nøye/ hand vil haffue it rent hierte/ som ingen ond lyst eller begæring skal vere vdi/ Der faare skal ingen acte sig at vere from/ eller at hand/ som Phariseerne giorde/ haffuer fuldkommet Guds bud/ naar hand paa sine gerningers oc omgengelsis vegne/ er wstraffelig faar Mennisken. Thi at/ som sagd er/ Gud vil icke aleniste haffue en reen haand/ en reen mund/ it rent legeme/ hand vil ocsaa haffue it rent hierte. Du skalt icke aleniste ingen sla ihiel met haanden/ du skalt aldelis icke vere vred paa noget Menniske/ Giffue ingen onde ord/ oc icke lade see noget wuenligt tegen aff dig/ Du skalt icke aleniste ingen wkyskhed bedriffue/ men du skalt aldelis icke haffue nogen wrenlig tancke i dit hierte/ oc icke met øyen/ ord/ eller i

andre

andre maade forarge nogen/ Dette vil Gud haffue aff oss allesammen/ som Louen siger klarlige/ Du skalt icke begære.

Men Phariseer oc øyen skal icke hulde saadan ond lyst i hiertet icke for synd/ men de vilde end ocsaa/ for saadane vduortis skrømte gerninger/ vere rosede for hellige oc salige Folck. For saadan vanart/ siger Christus/ skulle i vocte eder/ oc giører det icke/ i bliffue ellers aldri salige/ oc komme icke heller i Himmelen/ Men dette skulle i giøre/ Vocter eder fra al forargelse/ Oc naar som i befinde/ at eders kiød skynder eder til synd/ oc i icke end fuldkomme det met gerninger/ saa verer dog der faare icke trygge/ holder eder icke at vere fromme/ men bekiender eder ocsaa faar Gud for saadan lyst skyld (som icke er fuldkommen met gerningen) som arme Syndere/ der haffue forderffuede onde hierte/ oc beder om forladelse/ oc staar imod saadan lyst oc begæring/ holder eder der icke til/ lader eder icke driffue oc føre/ som i skulde vere nødde til at følge/ Dette er det ene som i skulle giøre/ at i hoss alle eders gode gerninger/ dog skulle holde eder for syndere/ som haffue Guds naade oc syndernis forladelse behoff.

Der nest/ naar som i saa kiende eders synder/ da seer oc paa mig/ huad ieg giør. Jeg er bleffuen Menniske/ ieg døer paa kaarsset for eder/ oc betaler met min død for eders synder/ Jeg staar op igen fra de døde/ at giør eder retferdige oc leffuende. Jeg far til Himmelen/ at ieg vil sende eder den hellig Aand/ som eder skal rettelige styre oc regære. Trøster eder i denne gerning/ oc tror/ at i formedelst mig haffue en naadig Gud/ der vil anamme eder/ som sine børn/ oc giøre eder til euig tid salige. Naar som i dette giøre/ da haffue i en bedre retferdighed/ end Phariseer/ Oc i skulle visselige komme i Himmelē/ Paa eders personis/ geningers/ retferdigheds/ formuis oc krafftis vegne/ skulle i holde eder for syndere/ giffue eder skyldige faar Gud/ oc bede om naade. Der imod skulle i paa mine vegne vere glade oc lystige/ som de der haffue en naadig Gud/ oc spæger stedze der hoss den gamle Adam/ følger icke eders onde lyst oc begæring/ men holder eder til mit ord/ saa skal det ingen nød haffue.

Den rette retferdighed er at tro paa Christum.

Dette er nu saa kortelige sagd om dette Euangelij summa/saa meget som er de første ord anrørendis/der vor Herre Christus siger/ Huo som icke er frommere end Phariseer oc Scrifftkloge/hād skal icke komme i Himmerigis rijge: Nu ville wi fremdelis see/ huorledis vor kiere HErre Christus fører saadant ind i det femte Bud/ oc lærer/ huorledis wi skulle vocte oss fra Pharisaisk retferdighed.

J haffue hørt/ siger hand/ at der er sagd til de gamle/ Du skalt icke sla ihiel/ oc huo som slar ihiel hand skal vere skyldig for dommen/ Men ieg siger eder/ Huo som er vred paa sin Broder/ hand er skyldig for dommen/ Oc huo som siger til sin Broder/ Racha/hand er skyldig for Raadet/Oc huo som siger/ Du Daare/ hand er skyldig til helffuedis ild.

Mose forbinder ocsaa den lyst i hiertet.

Disse Ord/ Det er sagd til de gamle/ Men ieg siger eder/ etc. lyde/ lige som Christus giorde Mose Lou skarpere/ oc lagde hende strengere vd/ end Mose mente det/ eller Propheterne forstode oc vdlagde hende. Der aff er oc den gruselige vildfarelse kommen/ at mand i Paffuedommet haffuer huldet Christum for en Mosen oc Lousens predickere. Men huo som seer Mose rettelige vnder øyen/ hand maa bekiende/ at Mose haffde ocsaa lige det samme forstand/ som Christus giffuer her/ oc at hand bød aff Guds befalning at holde det fierde Bud/ lige som Christus giør her det femte. Thi at som Paulus giffuer til kiende/lader Moses sig icke nøye der met/ at hand forbinder mord/ hoer/ Tyffuere/ etc. Hand vil oc at mand skal acte den lyst oc begæring i hiertet for synd/ som det Niende oc Tiende Bud vduise.

At Christus nu siger her/der er sagd til de gamle/ Det haffuer icke denne mening oc forstand/ som Moses icke ocsaa skulde haffue forbudet/vrede/affuindzfulde facter/wuenlige tegen oc onde forsmædelige ord/ etc. Men vor HErre Christus seer til Predicke embedet/huorledis det vaar forfaldet/oc Lousens rette forstand vaar nu i lang tid aff Predickernis forsømelse/forglemt/ Denne skadelige seduane siger hand/maa ieg affstyre/ oc lære eder rettelige at forstaa Mosen. De Scrifftkloge oc Phariseer holde det der faare/ at

huo

huo som slar ihiel hand er skyldig for dommen/ Men at vere vred/ giffue onde ord/ stille sig wuenlige / det acte de icke at vere synd. O ney/ Moses tager dybere ind/ hand seer i hiertet/ oc vil ocsaa beklage oss for den onde begæring skyld/ alligeuel/ at gerningen fuldkommis icke/ Der faare naar hand siger/ Du skalt icke ihielsla/ forstaar hand icke aleniste haanden / hand mener besynderlige dit hierte / det skal vere vden al galde/ oc i alle maade venligt mod din neste. Hand mener der nest oc dine øyen/ oc det gantske ansict/ det skal icke vere grumt eller vredactigt / Hand mener din tunge oc mund / der met skalt du icke bande eller skende/ In summa/ alt det som er paa oc vdi dig / det haffuer den befalning/ sla icke ihiel/ ver icke vred / gior icke skade/ men ver din Neste venlig oc tienstactig der met.

Den rette forstand paa det femte Bud.

Verdens dommere haffuer denne maade/ Naar som du slar icke ihiel met haanden/ da søger hand icke effter at gribe dig/ du taart icke komme faar dom/ Men Gud haffuer en anden ræt/ Strax du giffuer vreden rum/ oc begynder at hade din Neste/ der maa vere til huad aarsage der kand/ saa haffuer du allerede giort imod det femte Bud / oc du est skyldig for dommen/ det er / Gud haffuer at klage mod dig/ oc vil tage dig frem i dom for saadan vrede.

At vere vred.

Men bryder vreden sig ydermere vd / oc kommer aff hiertet vdi dine øyen oc i dit ansict/ at du stiller dig wuenlig/ icke taler mere met din Neste / du skyr oc flyr hannem / vender hannem ryggen til/ Huor som hand helser dig / eller taler til dig / da suarer du hannem icke / Du seer paa hannem som en Vlffue (thi dette ord Raka begriber al saadan wskickelighed) Der est du end kommen dybere i fare/ oc bleffuen skyldig for raadet/ det er/ vden al gensigelse er det kommet der hen/ at du skalt nu straffis/ lige som naar Mand griber en arge skalck met ferske gerninger / alligeuel at du icke end vedst / huorledis det vil gaa hannem / saa er det dog vist / at hand kommer icke wstraffet løss. Saa langt er det icke end kommet met dem / som ekon er skyldig faar dommen / der hand skal komme faare/ Thi hannem kand vederfaris naade/ mand kand forhøre hans sag / saa at hand (maa vel ske) kand komme wstraffet løss.

Raka.

Oc efferdi wi ere skrøbelige oc haffue stor brøst/ oc kunde icke altid tage oss vare fra vrede/ huer fortryder sin skade/ huo som da regærer sig saa/ oc holder til bage/ at hand icke ydermere lader vreden komme frem i gerningen/ om hand end vel synder met vreden/ saa vil dog Gud icke regne saa aldelis skarpe met oss.

Men huor/ som vreden faar end ydermere fremgong/ oc Menniskan ville ingelunde holde til bage/ hiertet er fult met had oc auind/ Ansict oc øyen ere grumme oc see vd som en Vlff/ oc tungen bruger sig der til met/ oc munden lader sig op i vrede/ oc lader hadske ord fare aff det affuindzfulde hierte/ met bander/ skendzel oc forsmædelse/ Der siger Christus/ hører vden alle middel helffuedis ild til/ Huad vil der da komme for en streng dom offuer dem/ som end bruge haanden der til met/ oc sla ihiel/ efferdi at it vredeligt ord/ fortien saa grum en straff?

Bander oc skendzel i vrede.

Ved denne maade/ siger Christus/ skulde de Scrifftkloge vdlægge Mosen/ Thi hand mente det aldelis saa/ efferdi hand icke aleniste forbiuder gerninger/ men ocsaa lyst oc begæring. Men de forstaa det icke/ Naar Gud siger/ Du skalt icke sla ihiel/ Da vdtyde de det/ Du/ aleniste paa haanden/ oc det befatter dog det gantske Menniske/ met alle lemmer/ krafft oc formue/ Saa gaa de hen i den tancke/ at naar de skicke deris leffnit saa/ at naar Dommeren icke klager offuer dem/ da skal Gud ocsaa lade dem vere met fred/ O ney/ tager eder der vare faare kiere Børn/ thi der er it drabeligt stort forskel paa/ videre end Himmel oc Jord ere fra huer andre. Thi Dommeren skal lade sig nøye met det som hand seer oc hører/ Huad som hand icke seer oc hører/ der haffuer hand intet at giøre met. Men Gud seer ind i hiertet/ hand seer icke aleniste fructen/ men hand kiender naturen som det træ haffuer aldelis vd igennem/ Huor som træet er ont/ der veed hand vel at fructen kand icke vere god. Der faare huo som vil vndfly hans dom/ oc bliffue bestandig faar hannem/ hand skal icke lade sig nøye met den vduortis omgengelse/ som Phariseerne giorde/ Hand skal see til at hiertet kand bliffue rent oc got/ saa bliffuer vel fructen god/ naar der er plantet it got træ.

Pharisaisk vdlegning paa det femte Bud.

Her kommer det nu til det rette hoffuit spørßmaal/ der dette Euangelij gantske handel staar paa/ Som er/ efferdi Gud vil icke lade sig nøye met den vduortis omgengelse / hand vil haffue it rent hierte/ som ingen ond begæring skal vere vdi / Oc der imod efferdi alle Menniskis hierte/ ere forderffuede met ond lyst oc begæring aff naturen/ oc saadan begæring forgaar icke/ før end kiød oc blod døer/ oc begraffuis/ huorledis ville wi da stille Gud til freds/ oc bliffue salige? Her finder mand nu klarlige oc smuct den rette skilßmysse mellem den Pharisaiske retferdighed/ oc den som er bedre. Pharisaisk retferdighed kaldis / Der som du der faare vilde holde dig at vere from/ at du vduortis ingen forarger/ alligeuel at hiertet end nu er wrent/ oc fult met ond lyst oc begæring / Om saadan Pharisaisk retferdighed / staar denne dom her met faa ord oc klarlige/ at ingen kand komme der met i Himmerigis rijge/ wi skulle haffue en bedre/ Denne bedre retferdighed/ vdlægge wi rettelige saa / At det kaldis / at skicke sig vduortis effter Guds vilie / oc holde sig effter hans ord/ oc fly al forargelse/ oc induortis haffue it rent hierte/ som ingen ond lyst oc begæring er vdi / Men som sagd er/ her vdi staar det rette spørßmaal/ huorledis mand kand komme der til? Thi at den onde lyst bliffuer i oss/ saa lenge wi leffue her paa Jorden / Bliffuer da den onde lyst / oc Gud haffuer forbudet hende i sin Lou/ huorledis skulle eller kunde wi da vorde salige/ huorledis kunde wi bliffue retferdige?

Spørßmaal huorledis wi kunde vorde retferdige?

Huo som rettelige vil betencke dette spørßmaal / hand skal fortuile paa sine egne vegne/ Thi hand kand io icke fordempe eller borttage denne sit hiertis vanart/ Nogle haffue det forsøgt/ oc tencte/ at de vilde hielpe sig selff. Basilius en from hellig Mand / tencte/ at der som hand droge fra Folck/ oc gaffue sig hen i Ørcken/ da vilde hand vere fri fra mange fristelser/ Men hand sagde paa det siste/ oc bekiende frilige/ at hiertet beholt sin vanart lige saa vel i Ørcken/ som blant Folck/ end dog der blant folcket kand findis mere aarsage/ huor aff hiertet kand bliffue wroligt/ Huort ville wi da hen at denne vanartighed kand stillis? Huad ville wi tage oss faare/ oc

Wi kunde icke omskiffte vore hierte.

giøre? Aldelis intet / Thi du kant icke fordriffue hende met nogen gerning / Vilt du oc forsøge det met dine gerninger / da staar dig denne fare faare / at du bliffuer en øyenskalck.

Er det da aldelis en wmulig ting? Ja / det skalt du visselige tro / at det er dig oc alle Menniskens Børn en wmulig ting / at omskiffte hiertet / oc aldelis fordriffue den onde begæring / Huorledis skulle wi da komme til bedre retferdighed? Oc at ieg skal end mere spørie / Huad giffuer Gud oss til kiende / at hand legger saadant it Bud paa oss / som oss er wmuligt? Hand vil at wi skulle haffue it rent hierte / vden al ond begæring / oc det er oss wmuligt / saa lenge som wi leffue i denne Verden. Huor faar giør dog Gud det?

Suar / oc merck det vel / thi der ligger mact paa / oc er saadan en konst / der ingen Papist veed it ord aff / haffde de end saa mange høye Scholer oc Doctores / Alle sammen gaa de hen i den Pharisaisk retferdighed / oc holde det der faare / at Guds Lou er vel mulig at giøre / Oc siger nogen at det er wmuligt / da forarge de sig offuermaade meget / oc sige / Huorledis wi dog saa taare giøre Gud til en Tiran / som ved den euige døds straff / skulde biude oc befale / det som er wmuligt at giøre / Det vaare for meget aff it Menniske / som ekon kand legge en timelig straff paa. Huor faare vil mand da tillegge Gud saadant it Tiranni?

Men sig du / Gud giør det visselige / Hand biuder veed den euige døds pine / det som oss er wmuligt at giøre / Men hand giør det til vort beste / for tuende sager skyld. Først / at wi skulle icke vorde øyenskalcke eller Phariseer / oc holde oss fromme for de vduortis gerningers skyld / men aldelis oc i alle maade fortuile paa oss selff / oc offre oss gantske op til Gud / som arme ælendige Syndere / der vel haffue fortient den euige død. Denne er den ene aarsage / at Gud formedelst sine Bud saa vil ydmyge oss / at hand vil lære oss at kiende vor forderffuede nature / oc den vrede oc straff / som wi vel haffue fortient / der som wi ellers (som Phariseer / icke skulde kiende vore synder) gaa hen i kiødelig tryghed / oc holde oss at vere fromme.

Huor faare Gud legger it wmuligt Bud paa oss.

Den anden aarsage er denne / efferdi wi see / at wi saa / for

vor forderffuede naturis skyld/ligge vnder Guds vrede/ oc i døden/ oc det er oss wmuligt/ at wi kunde hielpe oss selff / at wi dog skulle vere stille paa vore egne vegne/oc ingen hielp søge hoss oss selff/Men wi skulle giffue oss til Guds Søn/ oc vente hielp aff hannem / som Paulus smuct siger / *Lex pædagogus in Christum*, Louen er som en Tuctmestere/ der oss ledsager oc fører / indtil wi komme til Christum/oc formedelst troen vorde retferdige/ Galat. iij. Oc effterdi Louen er kommen for syndernis skyld/at wi skulle kiende den/ oc icke bliffue trygge Phariseer / Naar som Louen haffuer vdret oc fuldkommet sit embede i oss/ oc wi kiende vort hiertis wrenlighed/ oc den straff/som der er beskicket til/da beklemmis vore hierte oc dem bliffuer bange/ de nødis til at fortuile paa dem selff / fordi at de huercken haffue eller vide sig nogen hielp. Dette synis nu at vere hart oc suart / Men huor til er det nytteligt? Der til / Naar Christus kommer met sit Euangelio/tilsiger oss naade/ syndernis forladelse / oc det euige liff / da komme de fattige / bedrøffuede oc drangstedde hierte / anamme saadan lerdom gladelige / oc kunde aldri fuldtacke Gud/ for sin naade oc kierlighed / som hand formedelst Christum haffuer beuisd dem. Men huor som hiertene icke bliffue i saa maade paagrebne formedelst Louen / oc saargiorde met angist oc mistrøstning/da kunde de/som Phariseerne her/ oc som Muncke Prester/oc alle Papister/ aldri acte denne naadige Predicken oc vor HERRE Christum / Men tencke/ at de ville vel selff komme i Himmelen/oc haffue dette Menniske icke behoff der til. See saa er det en dyrebar oc salig ting/ at Gud tuinger oss met den wmulige Lou/ Ellers komme wi aldri til Christum/ eller begærede hannem/ oc skulde saa bliffue i døden oc den euige fordømelse.

Louen er en Tuctemestere.

Huad haffue wi da formedelst Christum? Dette hører eders kierlighed offte. Som er/ at hand lader Predicke formedelst Euangelion / huorledis Guds Lam er offret paa Kaarsset / for den ganske Verdens synder/oc opstod aff døden igen oc opfor til Himmelen/ at hand vil giffue oss den hellig Aand/ oc føre oss der hen/ at wi skul-

Huad wi haffue aff Christo.

wi skulle vere/der som hand er. Formedelst denne Predicken optender den hellig Aand troen i hiertet/ at wi haabe formedelst Christum / at Gud er oss naadig / at hand vil forlade oss vore synder / oc anamme oss til sine Børn. Denne tro/ som Petrus siger/ renser hiertet/ dog icke saa/ at der bliffuer aldelis ingen ond begæring eller synd vdi/ mē at saadan ond lyst oc synd/som end nu bliffuer i kiødet/ icke skal fordøme oss/ men formedelst Christum naadelige forladis/ Oc den hellig Aand kommer selff formedelst ordet i vore hierte/ oc helliger oss/ først formedelst syndernis forladelse/oc der nest met hiertelig oc veluillig lydighed faar Gud/oc at wi aluerlige hade synden.

Huad den rette retferdighed er.

Denne er nu veyen til en bedre retferdighed / der Christus lærer oss her om. Pharisaisk retferdighed kaldis som tilforn er sagd at vere vduortis from/ oc haffue it ont/wrent hierte/ oc lade sig dog tycke mand er from/oc at Gud kand icke klage offuer oss. Men denne bedre retferdighed som gelder faar Gud/ kaldis at du først kiender dit syndelige hierte/ oc giffuer dig skyldig faar Gud som en fattig syndere / alligeuel at der kand end ingen skylde dig for din vduortis omgengelse. Der nest at du tror paa Christum Jesum / at Gud for hans død skyld vil forlade dig dine synder/ oc anamme dig til sit Barn. Formedelst denne tro bliffue alle dine synder / ia oc saa den onde begæring i hiertet tilgiffne oc forladne / Saa fremt som du vilt offuergiffue dem/oc frycte Gud oc vere hannem lydig / Thi at huo som synder hand tager Guds vrede oc døden paa sig/ oc der er ingen hielp / vden mand bekiender oc offuergiffuer saadan synd/ beder om naade oc tror/ at de ere forladne formedelst Christum.

Saa er nu Summa aff dette Euangelio / at wi skulle vere fromme/ oc vocte oss fra al forargelse / oc holde oss dog aldri at vere fromme oc retferdige for vore gerningers skyld. Paa vore egne vegne skulle wi stedze oc altid bliffue ved denne bekiendelse/ at wi ere fattige Syndere / oc at hulpe Gud oss icke formedelst Christum / da skulde wi met alle vore gode gerninger oc hellige leffnet vere fordømde til euig tid / Oc wi skulle sette al vor tro/ til Guds Søn / oc hans retferdighed / som hand forhuerffuede oss met

met sin død. Denne er den retferdighed / formedelst huilcken wi bliffue salige/oc komme i Himmerige. Fordi at alligeuel den onde begæring oc lyst komme aldri aff hiertet/den stund kiød oc blod leff-uer/leffue de ocsaa/Saa skulle de dog formedelst troen til Christum Jesum vere forladne / oc icke fordøme oss / Oc den hellig Aand vil hielpe at fordempe dem i oss / at wi skulle kunde imodstaa/ oc icke følge dem / Men er det saa at wi falde/ da skulle wi/ som nu er sagd/ giøre Penitentze / fortryde oc angre vor synd / aldri synde mere / oc haffue vort haab at de formedelst Christum skulle forladis oss.

Her vaare at sige/huorledis vor HERRE Christus giør skilssmysse paa synd oc straff. Den synder suarligere / som haffuer vreden i hiertet / oc lader hende komme aff hiertet i munden/ eller i haanden / oc hand skal ocsaa straffis suarlige / Der faare skulle de Vgudeligis tancker intet gielde/ som saa tencke / Ey er ieg en Hor-karl/ der som ieg seer til en Quinde/ oc begerer hende / da vil ieg lige saa gerne aldelis bliffue en Horkarl/ Ney/ Thi at lige som der er en skilssmisse paa synden/ saa skal den ene haffue en suarere oc strengere fordømelse oc dom / end den anden / Der skalt du tencke paa/ oc icke følge den onde lyst oc begæring. Skylmisse mellem synd oc straff.

Item/Her vaare oc fremdelis at sige/Huorledis mand skal offuergiffue alt wuenskaff oc vrede/Den som haffuer giort den an-den imod/skal bekiende sig/oc giøre alt det/som kand tiene til en god forligelse/Der imod skal den/som er fortørnet oc fick skade/eller ske-de wret/gerne oc veluillige forlade.Fordi at de staa baade sammen i stor fare/ Vilt du icke forlade/ da vil Gud oc icke forlade dig/indtil det siste skerff. Der imod/ er det saa at du haffuer fortørnet andre/ eller giort dem skade/ oc du icke vilt giøre / huad som hører til en god forligelse/ verlægge skaden/ bedre oc bøde met ord oc gerninger / eff-ter som sagen oc leylighed begiffuer sig / da skalt du ingelunde ten-cke / at Gud vil vere til freds met dig / du mat giøre huad du vilt/ Thi du kant ingen støre tieniste eller lydighed beuise hannem/ end at du forliger dig met din Neste. Giør du det oc icke / da vil hand huercken anamme dit Offer eller din Bøn/ oc icke heller lade noget

andet

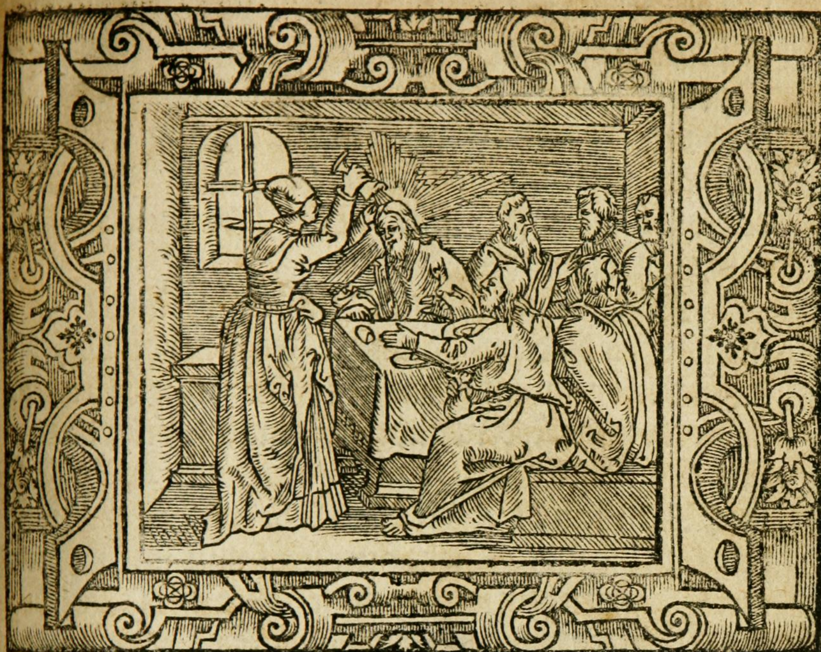
andet vere sig behageligt / som du formoder at tiene hannem met. Men det er nock der om / Den almectigste Gud hellige formedelst sin hellig Aand vore hierte/ at wi stadelige kunde tro syndernis forladelse/ oc staa fast imod synden/ oc bliffue saa stedze oc altid i en ret Penitentze indtil wi bliffue til euig tid salige / AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi bekiende at wi/ diss vær/ ere fattige/ ælendige Syndere/ hoss huilcke der findis aldelis intet got/ Thi vort hierte/ kiød oc blod er formedelst synden saa forderffuit / at wi aldri kunde vere vden syndelig lyst oc begæring. Der faare bede wi dig / kiere Fader / at du vilt forlade oss disse vore synder/ oc rense vore hierte formedelst din hellig Aand/ at wi kunde haffue lyst oc kierlighed til dit ord/ oc skicke oss der effter/ oc formedelst Christum bliffue til euig tid i din naade / AMEN.

Den Siuende Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Luce 7.

DEr bad en Phariseer vor HERRE Jesum/ At hand vilde æde met hannem/ Oc hand gick ind i Phariseerens huss/ oc sette sig til bordet. Oc see / der vaar en Quinde i staden / hun vaar en Synderinne/ Der hun fornam/ at hand sad til bordz/ i Pha-

i Phariseerens huſſ / hente hun it glaſſ met Salue / oc traadde bag til hans Føder oc græd / oc begynte at væde hans Føder met graad / oc at tørre dem met ſit hoffuit haar / oc hun kyſte hans Føder / oc ſaluede dem met ſalue. Oc der Phariseeren / ſom haffde indbudet hannem / ſaa det / talede hand ved ſig ſelff oc ſagde. Der ſom denne vaare en Prophete / da viſte hand / huo oc huordan en Quinde denne er / ſom rører ved hannem / thi hun er en Synderinde. Jeſus ſuarede / oc ſagde til hannem. Simon / Jeg haffuer noget at ſige dig : Da ſagde hand. Meſtere / ſig frem. Der haffde en

Ager-

Aagerkarl tho Skyldener/ Den ene vaar fem hundre- de pendinge skyldig/ den anden halfftrediesinds tiue. Oc der de haffde icke at betale met/ da gaff hand dem det baade til/ Sig frem/ huilcken aff dem/ skal elske hannem mest? Simon suarede oc sagde/ Jeg acter/ den som hand gaff mest til. Da sagde hand til han- nem/ Du dømde ret.

Oc hand vende sig til Quinden/ oc sagde til Si- mon/ Seer du denne Quinde? Jeg kom i dit huss/ du haffuer icke giffuit mig vand til mine Føder. Men den- ne giorde mine Føder vaade met graad/ oc tiurde dem met sit hoffuit haar. Du haffuer ingen kyss giffuit mig/ Men denne loed icke aff at kysse mine Føder/ siden hun kom hid ind. Du haffuer icke saluit mit Hoffuit met Olie/ men hun saluede mine Føder met salue. Der faare siger ieg dig/ hende ere mange Synder forladne/ thi hun elskte meget. Men huilcken som forladis lidet/ hand elsker lidet. Oc hand sagde til hende/ Dine synder ere dig forladne. Da begynte de som sade til bordet met hannem/ oc sagde ved sig selff/ Huo er denne/ som oc forlader synderne? Da sagde hand til Quinden: Din tro haffuer hulpit dig/ gack hen met fred.

MAnd pleyger ellers paa denne Søndag/ at læse det Euan- gelion Marci viij. Huorledis Christus met siu Brød oc faa Fiske/ Mettede fire tusinde Mennniske/ maa vel ske/ der faare/ Effterdi marcken staar nu smuckt met græss oc korn/ oc wi skulle nu høste/ oc føre ind Jordens grøde/ at wi skulle vere tacknem- melige/ oc kiende det at vere Guds gerning oc velsignelse/ som end

nu paa

nu paa denne dag vnderlige føder oc opholder oss formedelst sin velsignelse. Oc effterdi Gud vndertiden straffer oss for vore synders skyld/ oc lader Korn oc anden fruct forderffuis / Da er dette Euangelion en offuermaade smuck trøst/ at wi mere skulle see til Guds velsignelse/ end til det/ som wi haffue i forraad. Thi det ligger altsammen der paa/ om du oc est from/ elsker Guds ord/ oc skicker dig der effter/ Giør du det/ da er vden tuil Christus hoss dig / Oc er Christus hoss dig/ da haffuer du den rette keller suend oc vddelere/ Thi hand kand den konst / at naar som hand ekon haffuer lidet / da kand hand velsigne det/ oc giffue der aff saa meget som hand vil / Ja huor som aldelis intet er / der kand hand beskicke oc giffue/ huad som mand haffuer behoff. Der faare skulle de Christne/ besynderlige i dyr tid/ holde sig til denne trøst / Oc effterdi saadan en Historia oc saa Predickis Mitfaste Søndag / da ville wi i dag tage oss den Historia faare / om Maria Magdalena / i huilcken wi haffue besynderlige nodtørfftig oc nyttelig lerdom / om Christelig Penitentze/ Thi der i seer mand/ huorledis tho offuermaade wlige Personer komme til vor HERRE Christum/ En Phariseer biuder hannem ind i sit huss/ hand er faar Verden en from Mand / oc paa sit leffnets vegne (saa meget som Mennisken kunde døme) wstraffelig oc from. Men Christus skicker sig offuermaade wuenlige met hannem / oc læss hannem it hart Capitel / siger at hand haffuer en wgunstig Gud/ som icke haffuer forladet hannem hans synder. Der imod da er der en fattig Quinde / Maria Magdalena / som er obenbare beructet/ for en wærlig Quinde / mod hende stiller vor HERRE Christus sig aldelis naadig / oc trøster hende met de gledelige ord/ at hun skal vere til freds/ oc intet gremme eller bekumre sig/ hun haffuer en naadig Gud/ alle hendis synder ere hende forladne. Der faare skulle wi besynderlige lære aff dette Euangelio/ huad aarsage der dog er til / at vor HERRE Jesus er denne Quinde saa naadig/ oc Phariseeren saa wgunstig/ paa det wi kunde skicke oss effter denne Quindis Exempel/ oc holde oss fra det/ der fører denne Phariseer i saa stor wgunst / huilcken der dog faar

Tuende Exempel om naade oc wgunst.

Verden vaar en from wstraffelig Mand.

Om Quinden.

Det synis/ som det staar denne Quinde gantske ilde/ at hun er wbøden/ oc løber aff sit huss/ ind i en fremmet mands huss/ blant saadan en ærlig forsamling/ som saa hederlige Mend side/ Saa haffuer det oc en anseelse/ at det er mere en wnyttelig bekostning/ at hun saluer vor HErris Christi Føder/ met det kaastelige vand/ end at mand skulde loffue hende der faare/ Thi at den som kiender Christum/ kand icke andet sige/ end at hand acter icke saadan bram oc bekostning/ det er hannem mere behageligt at mand hielper fattige Menniske der met. Men wi skulle giffue act paa hiertet/ oc icke paa den vduortis anseelse/ der som wi ville retteligt døme om denne Quinde/oc hendis gerning.

Quinden fortryder oc angrer sine synder.

Det er sant/ at denne Quinde er en Synderinde/ som haffuer skicket sig ilde/oc suarlige fortørnet Gud met sine synder/Det er nu skeet oc borte/hun kand det icke neete/ eller hente igen/ Ja hun er bekumret der faare aff hiertet/Hun er bedrøffuit/oc sørger saa saare der faare/ at hun kand icke lenger bliffue i sit eget huss/ Strax hun fornemmer/ at vor HERRE Christus haffuer sæt sig til bordz i Phariseerens huss/da løber hun effter hannem ind i huset/oc acter icke/at hand er i en fremmet mands huss/oc at der vaare mange andre hederlige mend hoss hannem/ hun holder sig bag til hans Føder/begynder oc græder saa saare hierteligt/ at hun giør hans Føder vaade met taarene/oc tørrer dem igen met sit haar.

Hun tier vel stille/ oc siger ingen huad hende fattis/ huer mand seer/ at hun græder/oc er bekumret/dog veed der ingen aarsagen/ Men vor HERRE Christus/ som seer ind i hiertet/ oc icke aleniste vdi ansictet/ veed vel huad hende fattis/ oc hand giffuer det til kiende met klare ord/der hand siger/ Quinde/dine synder ere dig forladne/ Item/din tro haffuer hulpet dig/gack bort i fred. Disse ord giffue til kiende/ huad trang oc nød hun haffuer/ der hun er saa bekumret faare/oc hueden saadan hiertelig graad kommer/ oc huad aarsage der er til/ at hun løber ind i it fremmet huss/ blant saadant ærlige Folck/oc vdgyder det dyrebar vand/som er/at hendis hierte er

bekum-

bekumret for syndernis skyld/ Hun seer nu/ huorledis hun saa suar-lige haffuer fortørnet Gud / oc ført en streng dom offuer sig / Der faare løber hendis hierte saa offuer met sorge/ at hendis øyen bliffue vaade/ oc vdi saadan sorge/ holder hun sig til vor HERRE Christum/ som til den eniste oc rette læge til saadan siugdom / oc bliffuer fast i det haab/ at hand skal ville vere naadig / oc forbarme sig offuer hende.

Dette er nu det/ der er vor HERRE Christo saa vel behageligt paa denne Quinde/ Der faare skal hun tilbørlige vere alle Syndere til it Exempel/ naar som de ville forløsis aff deris synder/ at de skulle lære aff hende / huorledis de skulle skicke sig der til/ Thi det er it drabeligt oc smuct Exempel / aff huilcket mand kand lære/ huad ret Christelig Penitentze er. Est du en Syndere/ da vocte dig/ at du icke forherdis der vdi/ eller vilde tencke/ at du selff skulde kunde hielpe dig aff saadant iemmer/ Thi at der met kommer du dig dybere i Guds vgunst/ oc vdi synd. Mere kant icke du eller noget Menniske giøre / end at du angrer oc fortryder dine synder / du bekiender dem faar din Gud i Himmelen/ oc vilde / at du haffde icke saa syndet. Formedelst saadan anger oc ruelse bliffue wi icke forløsde fra synden/ vore synder forladis icke eller tilgiffuis der faare/ oc saadan anger oc ruelse skal dog vere i hiertet/ før end mand kommer til syndernis forladelse.

Anger oc ruelse for synden fortienter.

Saadan anger er oc icke en tancke/ der du kant giøre dig selff/ naar som du vilt. Fornufft kand icke mere aff sin egen mact/ end synde tryggelige oc vere frimodig/ hun tencker icke paa Guds dom/ oc gaar stedze lenger frem som en blind hest / Men skulle vore øyen opladis oss til vor saligheds forfremmelse/ at wi skulle kunde kiende vor egen vlycke/ Guds vrede oc vgunst/ da skal det ske formedelst Guds ord / som er Louen / huilcken der baade giffuer til kiende/ huad Gud vil haffue aff oss / oc huorledis hand vil straffe vor offuertrædelse.

Huor aff ret anger kommer.

Huor som mand nu formedelst ordet saa fornemmer paa hiertet / at det beklemmis / bliffuer miströstigt oc angerfult / oc icke

kand vere til freds / lige som Magdalena her / Der giørs det frem-delis behoff / saa fremt som Penitentze skal vere retskaffen oc fuldkommen / at mand met Magdalena skal løbe effter vor HERRE Christum / søge hannem / falde ned faar hans Føder / begære oc formode naade oc syndernis forladelse aff hannem. Saa skal det da ske / at hand skal sige / Dine synder ere dig forladne / Thi det er vmuligt / der som du rettelige oc aff hiertet fortryder dine synder / oc kommer til vor HERRE Christum met en fast oc stadig tro / at hand skulde lade dig fra sig vden trøst / Oc huo som tror denne trøst oc dette ord / hannem ere hans synder forladne.

Denne er nu den rette lerdom aff dette Euangelio / at du skalt lære huorledis wi formedelst retskaffen Penitentze / skulle komme til syndernis forladelse / som er / at wi icke skulle tryggelige forherdis i synden / men græde met Magdalena / oc komme til vor HERRE Christum / oc søge oc begære syndernis forladelse. Men der gaar største parten aff Mennisken hen / som denne Phariseer / end dog hand paa sit vduortis leffnets vegne / er en from Mand / saa er alligeuel hiertet fult met syndelig tryghed oc ond lyst / Hand holder sig at vere from / oc tencker icke / at hand haffuer behoff / at hans synder kunde hannem forladis / Dette er saadant it hierte / der aldelis ingen Guds fryct er vdi / oc som Christus beslutter der aff / da er oc ingen kierlighed til Gud i hannem. Oc effterdi hand icke begærer eller faar syndernis forladelse / da kand hand icke rettelige elske Gud / som en naadig Fader. For saadan kiødelig tryghed skulle wi vocte oss / flitelige see til vort leffnet / oc klage offuer vore synder / oc met Magdalena løbe frem faar vor HERRE Christum / oc vente hielp aff hannem.

Oc efftcrdi wi haffue nu hørt den ypperste lerdom aff denne Historí vdi en summa / da ville wi oc besee det andet stycke / som Euangelisten fører met ind. Huad hierte oc tancker denne Quinde haffde / er nock tilkiende giffuit / Hun bekiender sine synder / befrycter sig for Guds dom / oc vilde gerne vere quit oc fri fra saadan straff / oc fra den fryct oc redzel som synden opuecker / oc hun gaar ret

smuct

smuet frem/icke som det blinde Papistisch folck/naar de ville forlige sig met Gud/da begynde de det met deris gerninger/den ene bliffuer en Munck/ den anden en Prest/ denne faster/ den anden vaager/ Den ene kalder paa denne Helligen / den anden paa en anden/ Der met tencke de at bliffue fri fra synden/oc at komme til Guds naade/ Met det kaldis at gaa paa den wrette vey / io mere mand gaar der frem paa/io lenger kommer mand i vildfarelse. Men denne er den rette vey / naar du angrer oc fortryder dine synder aff hiertet / at du da løber til Christum/oc søger trøst hoss hannem/ som Magdalena her giør.

See der imod til denne Phariseer/ hand er oc en stor oc fordømt syndere / end dog hand haffuer icke bedreffuit saa suare forargelige synder/som denne Quinde / Men hand er der til met glad oc frimodig/hans synder bekumre hannem aldelis intet/ Hand holder sig end ocsaa at vere hellig oc from / det er den første synd / der hand giør sig Gud wgunstig met. Fordi/ at lige som vor HErre Christus selff giffuer lignelsen her/om dem som vore skyldige: Huo vilde eller kunde det lide/der som du haff de lent nogen Pendinge/ oc hand ginge hen/ oc tenckte icke aleniste icke/at hand vilde betale/ men sagde aldelis ney til gielden? Huorledis skal det da vere Gud behageligt/ som for vore synder skyld loed sin enbaarne Søn vorde Menniske/ oc dø paa Kaarsset / at denne Phariseer / oc den største del i Verden gaa hen/tencke icke en gong der paa/ at de ere syndere/ Ja de lade sig tycke/at de ere fromme oc hellige/saa at Gud kand intet skylde dem.

Phariseeren er en Syndere/ oc alligeuel tryg oc frimodig.

Denne synd haffuer en anden met sig/som er lige saa stor/at denne Phariseer baade dømer vor HErre Christum oc Quinden/ oc fordømer dem i sit hierte at vere wretferdige. Christum vil hand icke holde for en Prophete/ fordi at hand lader Quinden saa røre vel sig/ Oc Quinden holder hand wuerdig/at hun skulde komme i hans huss. Denne er alle øyenskalckis vanart/ Thi det er wmuligt andet/ end den som holder sig from/ hand foracter oc dømer andre/ Men huad synd det er/oc huor suar en dom hun fører met sig/haffuer eders kierlighed hørt den fierde Søndag effter Trinitatis.

Phariseeren dømer andre.

Her kant du nu holde det ene imod det andet/ Quinden finder naade hoss vor HERRE Christum / Huor faare? Hun er en fattig Synderinde/det bekiender hun/ oc kommer met aller største tillid oc høyste forhaabelse / oc met en hiertelig ydmyghed / oc begærer naade. Phariseerẽ er vdi synd op offuer baade ørene/ Oc der som denne fattige Quinde haffde syndet / mod det siette Bud / gaar denne Phariseere io lenger oc lenger frem/ mod det første/ andet/ oc tredie Bud/ som ere Gud oc hans ære anrørendis: Hand frycter icke Gud/ men er kiødelige tryg/ Hand setter icke sin tro til Gud/ men til sine gerninger oc leffnet / Hand helliger icke Guds naffn / men sit eget naffn oc fromhed/ Hand helliger icke Sabbathen / saa at hand hører oc lærer Guds ord met hiertet oc forstand/ Hand acter sin egen visdom oc fornufft mere end Guds ord / Oc alligeuel lader hand sig tycke / efferdi hand er wstraffelig i det vduortis leffnet / at hand er aldelis reen oc from / Der faare tencker hand icke / at hand vil begære / eller haffuer syndernis forladelse behoff/ Oc det som mere er/ baade Christus oc Quinden skulle vere skyldige/ oc lade sig døme oc fordøme aff den hellige Mand. Denne er nu aarsagen/ at Gud icke kand vere hannem huld/ Hand kand icke andet end vere vred paa hannem for saadan vanart/ der som Gud ellers/ om hand bekiende sig oc begærede naade / gerne vilde vere hannem naadig formedelst Christum / Dette skulle wi lære/ oc vocte oss fra saadan vanart/ oc følge Magdalene Exempel effter. Thi der kommer stor nytteligħed oc dubbelt fruct aff/ Først/ at wi komme til syndernis forladelse / oc der nest at wi elske Gud aff hiertet / Der som ellers/ huor syndernis forladelse icke er/ hiertet frycter sig for Gud / oc hader Gud / Som vor HERRE Christus offuermaade deylige giffuer til kiende.

Hand fortørnis aff Phariseerens vanart/ at der er saa aldelis ingen Gudfryctighed hoss hannem / oc saa stort hoffmod oc hofferdighed i hans hierte / Der faare siger hand aluerlige til hannem/ Simon/ Jeg haffuer noget at sige dig/ En Aagerkarl haffde tho Skyldener / Den ene vaar fem hundrede pund eller Pendinge

skyldig/

skyldig / Den anden halfftredie sinds tiue / dette er en offuermaade wlige sum / Men der vdi ere disse Skyldener huer andre lige / at den ene haffuer lige saa lidet at betale met / som den anden / oc Aagerkarlen forlader dem baade deris skyld / Sig frem / huilcken aff dem skal elske hannem mest ? Til dette spørssmaal suarer Simon / Den / som hand forlod mest : Om Phariseeren nu forstod denne lignelse eller ey / kunde wi icke vide / End dog det er troligt / efterdi hand haffde saa frimodigt it hierte / at hand forstod der icke en bogstab aff / Saa er det alligeuel en drabelig lerdom / der wi vel kunde bedre oss aff / Efterdi her talis saa klarlige om Guds rijge / oc hans vilie.

Det er vist / at vor HERRE Christus vil besynderlige forsuare denne fattige Quinde met dette gensuar / huilcken Phariseeren saa iemmerlige foracter oc fordømer i sit hierte / oc met sine tancker / Oc summa er / Lad du hende bliffue met fred du arge øyenskalck / huad som hun nu giør met mig oc faar eder alle / det ere idel kaastelige gerninger / som flyde aff en ret hiertelig brendende kierlighed til Guds naade oc barmhiertighed. Aff saadan kierlighed løber hiertet offuer / Men i dit hierte finder mand icke en gnist / Oc huo det vilde rettelige randsage / omuende oc grandgiffuelige beskue / hand skulde befinde / at det er fult met had oc vrede mod Gud oc hans ord / Oc alligeuel kand den fattige Quinde / det rene fromme hierte icke bliffue wdømt aff dig / etc. Men huorledis vor HErre Christus vdlegger oc beuiser dette / det følger strax her efter. Christus forsuarer Quinden.

Men hoss denne handel / lærer vor HERRE Christus oc om Guds rijge huad det er / oc huorledis det gaar til der vdi / Item / Huad mening det haffuer met oss Menniske. Hand ligner Gud ved en riger Aagerkarl / som laan oc borger huer mand / Thi at huad som wi haffue / det er altsammen Guds gaffue oc velsignelse / Foruden det at wi aff Moders liff / for syndens skyld ere hans skyldener / oc io lenger wi leffue / io større giøre wi skylden / oc komme dybere i Guds Register. Saa meget som vor nature nu er anrørendis / da ere wi alle i lige skyld oc straff / Wi ere alle sammen / for den oprindelige synd skyld / vnder Guds vrede / oc vdi døden. Men naar Den lignelse om tho Skyldener. Wi ere alle Gud skyldige.

som wi voxe op / da findis der en vduortis skilssmysse / at den ene bliffuer mere skyldig end den anden / Denne Quinde her er fem hundrede Pendinge skyldig / thi hun haffuer leffuit i en stor suar forargelse / oc besmittet sig gruselige / Phariseeren er imod hende ekon halfftredie synds tiue Pendige skyldig / Thi hand haffuer leffuit skickeligere / oc er icke falden i saa suar forargelse.

Wi kunde icke betale.

Men det maa vere met wlighed huorledis det kand / Naar det kommer til betalning / da bliffue wi alle lige / Gielden maa vere saa wlige som hun kand / saa er det minste oss saa wmulig oc betale / som det største. Dette skalt du vel mercke / Thi her staar klarlige / De haffde ingen aff dem at betale met. Huad fordrister da den skendige Paffue sig til / som først acter den oprindelige synd at vere en slet oc ringe ting / oc siger / at hun er icke mere synd hoss dem / som ere døbte / Der nest lærer hand at mand skal giøre fyllist for synden met egne gerninger / Huorledis skicker det sig met disse ord / De haff de baade icke at betale met? Kaldis icke dette da / at ynckelige forføre oc besuige de fattige Siele / at der som det er wmuligt at betale der tager hand alligeuel Folck met ord oc lærer / at mand kand vel betale / naar mand giør atskillige gerninger vdi en maade eller i en anden.

Paffuens vildfarelse.

Her kand mand nu mercke Himmerigis rette art / oc den naadige Faders i Himmelen / store naade oc barmhiertighed. Skyldige ere wi / der kunde wi icke sige ney faare. Betale kunde wi icke / det er oc fast oc vist. Huorledis ville wi da bliffue fri fra skylden / oc komme til Guds naade? Icke met andet / end at denne Aagerkarl / som wi ere skyldige / vil giøre det beste met oss / oc aldelis forlade gield oc skyld / Som den lignelse / Matth. xviij. Met denne Suend / der vaar thi tusinde pund skyldig / oc saa klarlige giffuer til kiende / Der faare skalt du i saa maade kiende Gud / at hand er naadig oc barmhiertig / oc vil for sin Søns Christi Jesu skyld / forlade oss vor gield / som dog er oss wmulig at betale. Fordi at Guds Søn tog sig det til oc hand gaff sig icke i borgen for oss / men hand bleff selff skyldener for oss / paa Kaarsens galie.

Saa holder denne Lignelse oss ret smuct oc klarlige baade

stycke faare/ Allesammen/ end dog wi vdi den vduortis omgengelse ere wlige/ da ere wi i Guds skyld og alle lige/ oc er vist/ at wi icke kunde betale til euig tid/ Huad hører der nu til? Huad skulle wi giøre? Intet andet/ end wi skulle ydmyge oss/ bekiende vor skyld/ oc icke giøre/ som wtacknemelige/ fortredelige/ arge skalcke/ der gaa hen oc tencke icke en gang paa det mand haffuer laant dem/ eller huorledis de ville betale/ ia de taare end vel aldelis sige ney for gielden/ oc aff ret hoffmod bespotte Folck. Der faare vocte du dig/ Ver icke met denne Phariseer her kiødelige tryg/ døm icke andre Folck/ døm dig selff/ oc betenck huad du est skyldig/ lad denne gield gaa dig til hierte/ oc sucke der effter/ at du kant bliffue hende quit/ Dette er det ene/ som er oss alle anrørendis/ ingen vndertagen. Huad wi Mennisken ere.

Det andet er/ at du skalt lære at kiende Gud/ at hand er naadig/ Alligeuel at hãd stedze borger oc laaner oss/ oc wi komme huer dag dybere i hans geld/ saa vil hand dog forlade/ oc tilgiffue alt sammen for Christi skyld/ som er bleffuen en Skyldener oc betalere for oss. Men huad hører der til? Intet andet/ end du skalt anamme det met troen/ oc io icke tuile/ at du formedelst Christum est quit oc fri fra alle dine synder/ lige som Euangelion/ oc den hellige Daab/ oc HERRens Naduere oc icke ere andet end en Quittans/ i huilcken Gud siger oss quit oc fri aff Geld oc skyld. At summa paa den Christelige lerdom er saa ret smuct affmalen i denne lignelse/ At wi for vore synders skyld skulle frycte Gud/ oc ydmige oss faar hannem/ oc bede om naade. Der imod/ skulle wi paa Guds vegne/ som skencte oss sin Søn/ oc giorde hannem en Skyldener for oss/ haffue it frimodigt hierte/ oc visselige habe syndernis forladelse. Huad Gud er.

Her folger nu den anden fruct/ Huo som saa kiender Guds naade oc barmhiertighed/ hand skal icke kunde ladet/ at hand io aff hiertet skal elske denne Gud/ som er saa barmhiertig/ oc tilgiffuer oc forlader slæt oc aldelis saa stor skyld oc geld. Men huad kommer der effter aff saadan kierlighed/ Er det icke vist/ at du vilde icke gerne fortørne saadan en naadig Gud/ eller giøre dig hannem til wuen? Oc efferdi du vedst huad hans vilie er/ oc huad hand begærer Aff troen kommer kierlighed til Gud.

 aff dig/

Aff kierlig-hed kommer ret lydighed. aff dig/ da est du lystig oc veluillig der til / oc der er intet som du vilt helder giøre/ end at du oc kant giøre denne naadige Gud noget til vilie oc tienste / som saa inderlige elskte/ oc tiente dig saa trolige/ at hand icke sparde sin enbaarne Søn/ men gaff hannem i Kaarssis død. Saa bliffue Mennisken ret smucke Christne/ naar som de saa bekiende oc begræde deris skyld / oc trøste sig met Guds naade / der som det ellers icke er andet muligt/ huor syndernis bekiendelse icke er/ end mand falder i kiødelig tryghed oc hoffmoder sig / Oc huor troen til Guds naade icke er / end mand der frycter sig for Gud / oc hader hannem.

Saa staar nu denne Quindis Exempel her / huilcket wi skulle effterfølge oc kiende oss ocsaa for Guds Skyldener/ angre vor synd/oc bedre oss/ oc sette saa al vor tro til Guds barmhiertighed/formedelst Christum. Saa elske wi ocsaa vel Gud da aff hiertet/oc skicke oss fremdelis aff gantske hierte effter hans vilie.

Dette giorde denne Phariseer icke/der faare læss vor HErre Christus hannem it hart Capittel/ oc siger / Simon/ seer du denne Quinde / Jeg kom i dit huss / du haffuer icke giffuit mig vand til mine føder/ men denne giorde mine Føder vaade met graad / oc tiurde dem met sit hoffuit haar / Du haffuer ingen kyss giffuit mig/ men denne/ effter at ieg kom hid ind/ da loed hun icke aff at kysse mine Føder. Du saluede mit hoffuit icke met Olie/ Men hun saluede mine Føder met kaasteligt vand. Der faare siger ieg dig/ hende ere mange synder forladne / Thi hun elskte meget / men huilcken som forladis lidet / hand elsker lidet. Dette monne io vere it got gammelt Capittel aff en gest. Men som wi haffue hørt / vor HERRE Christus haffuer god aarsage der til/ Hand seer ind i Quindenis hierte / huorledis det løber offuer met ret hiertelig kierlighed/der faare at hun seer Guds naade oc barmhiertighed i Christo / Der aff kommer det/ at hun græder/ kysser hans Føder / saluer hans hoffuet/oc andet mer hun giør. Saadant vil denne wforstandige Phariseer vdlegge Quinden til det verste. Der faare siger vor HERRE Christus hannem smuct den rette mening/ Du elsker mig

mig icke/ellers haffde du ocsaa giffuit mig vand/ Olie/ oc kyss/ Oc effterdi du det icke giør/ da giffuer du dig selff skyldig/ at dine synder ere dig icke forladne / Ja du begerer det oc icke/ ellers skulde du vel anderleds beuise dig met gerninger.

In Summa / denne Quinde behager HErren aff hiertet/ fordi at hun kiender sine synder / oc formedelst Christum haabis forladelse. Men til Phariseeren haffuer hand ingen behagelighed/ fordi at hand er en syndere / oc vil dog icke vere en syndere / hand lader sig tycke / at hand er en leffuende hellig mand/ hand dømer den fattige Quinde/ oc vil icke mere holde vor HERRE Christum for en Prophete/ fordi at hand lader denne Quinde røre ved sig/ Hans Staalbrødre giøre lige saa/ Der vor HERRE Christus siger / Dig ere dine synder forladne/ begære de aleniste icke/ at Christus oc skal saa sige til dem/ Men de holde det for en Guds bespottelse: Saadane kaldis Dieffuelens helligen/ de foracte Ordet/ Christum/ oc andre Folck/ oc holde sig dog at vere fromme. Men de rette Helligen/ huilcke den hellig Aand helliger / foracte ingen mand/ men de holde sig selff for de armiste/ ælendigste Folck/ krybe der faare til Kaarsset/ oc begære naade/ oc anamme Guds ord met hiertet/ oc trøste sig met hans naade.

Papister lade sig tycke at de haffue her en óffuermaade fast grund/ til deris vildfarelse/ der de kunde omstøde vor lerdom met/ wi som staa fast der paa / At aleniste troen til Christum giffuer oss syndernis forladelse/ oc giør oss salige / Fordi/ sige de/ her staar det i Euangelio / Hende ere mange synder forladne/ fordi at hun elskte meget/ oc besynderlige tradzede de hart der paa i dette xlvj. aar vdi Regensburg/ Men huad er det vnderligt/ at den som haffuer lyst til at lade besuige sig/ bliffuer forført? Der som de ælendige Mennisker haffde øyen oc øern/ da skulde de io først betencke vor HErris Christi lignelse / i huilcken der saa staar / Den elsker mest / som hand forlod mest. Hører du oc Papist / at kierlighed kommer effter forladelsen / oc forladelsen fortienis icke først formedelst kierlighed? Item effter lignelsen staa disse ord / Huilcken som lidet

Papister argumentere om kierlighed.

forla-

forladis/hand elsker lidet. Seer du ælendige blinde Papist icke her/ at forladelse staar først/ oc kierlighed der effter?

Ja sige de/ Huor faare siger da Christus/ Hende ere mange synder forladne/fordi at hun elskte meget. Suar/ Det er ret vel oc beskedelige talet/der som du ekon vilt forstaa det rettelige/Thi Christus vil saa meget sige/Efferdi du seer denne kierlighed saa skinbarlige / at hun holder sig saa venlige til mig / oc icke veed / huorledis hun dog kand giffue sit hierte oc kierlighed nock til kiende/ Saadant skulde du icke straffe hende faare/ Men vdlegge det saa/ at hun visselige tror at hendis synder ere hende forladne. Thi det haffuer den art oc maade/at huo som meget elsker/ hannem er vden tuil meget tilgiffuit oc forladet. Som det oc er skeet met dig/ du elsker icke meget/ du beuiser dig i ingen maade saa venlige/ thi dig er lidet/ Ja vel aldelis intet tilgiffuit. Dette er vden tuil det eniste rette forstand/ som lignelsen oc de efferfølgende ord giffue til kiende / oc besynderlige disse ord/ Din tro haffuer hulpet dig/ Gack hen met fred. Thi at vden troen / er det icke muligt / at mand kand haffue syndernis forladelse / eller elske Gud / Enten ere hiertene fulde met kiødelig tryghed / som Phariseeren her / oc bekumre sig intet for syndens skyld/ Eller oc naar de fornemme deris synd/ fortuile de oc begynde at hade Gud. Saadant iemmer oc ælendighed vndkomme wi/ naar som wi met Magdalena bekiende vore synder / angre oc fortryde dem aff hiertet/ oc sette vort haab oc trøst til Guds naade/ formedelst Christum. Denne er den eniste/rette/wbesuigelige vey / til det euige liff/ der hielpe oss Gud allesammen naadelige til /

A M E N.

En Bøn.

O Jesu du leffuende Guds Søn/ du som for syndernis skyld est kommen paa Jorden/ oc døde for dem paa kaarssit/ Wi bede dig / giff din hellig Aand i vore hierte / at hand kand

begynde i oss ret anger oc ruelse for vore synder / oc en fast tro til din fortieniste oc naade / paa det / wi kunde bliffue bestandige mod synd oc en ond samuittighed / oc met den hellige Magdalena / formedelst troen / gaa hen i fred / loffue / prise oc elske dig / i euighed / Amen.

Den Ottende Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Matthei 7.

Vor

VOr HERre Jesus sagde til sine Disciple/ Vocter eder for falske Propheter/ som komme til eder i Faare klæder/ oc induortis ere de glubende Vlffue. Paa deris fruct skulle i kiende dem. Kand mand oc plocke Vindruer aff torne/ eller Figen aff tidzel? Saa bær oc huert got træ/ god fruct/ Men it raadet træ bær ond fruct. It got træ kand icke bære ond fruct/ Oc it raadet træ/ kand icke bære god fruct. Huert træ/ som icke bær god fruct/ skal affhuggis/ oc kastis i ilden. Der faare skulle i kiende dem paa deris fruct. De skulle icke alle/ som sige til mig/ HERRE/ HErre/ komme i Himmerige/ Men de som giøre min Faders vilie i Himmelen.

Atuarsel paa lerdommens vegne.

DEtte Euangelion er en atuarsel oc formaning/ at de Christne/ alligeuel de haffue Guds ord/ skulle dog icke vere frimodige oc kiødelige trygge/ Fordi at den onde Fiende/ pleyer at opuecke Vlffue/ det er falske Propheter/ som haffue den anseelse/ at de ere fromme wskadelige Faar/ Men induortis ere de/ som Christus her siger/ glubende Vlffue/ Der som de Christne icke tage sig vare/ oc de høre saadane Vlffue/ da er det giort met dem. Thi at huor som mand icke haffuer Guds ord rettelige/ der er det wmuligt/ at mand kand komme til Guds naade/ syndernis forladelse oc det euige liff. Der imod/ huor som mand rettelige haffuer Guds ord/ der haffuer mand det klare wbesuigelige liuss/ som viser den rette vey til Gud/ oc til det euige liff. Der faare hader den onde Aand det saa suarlige/ oc vilde gerne tage dette liuss fra oss/ Men wi skulle vere diss mere vogne oc flitige/ at dette ligende fæ skal icke dragis bort fra oss.

Huad temmer der er som de haffue falsk lerdom.

Lige som vor HErre oc vil giøre oss forsynlige/ flitige oc vogne der met/ at hand siger/ De falske Propheter komme i Faare

klæder/

klæder / Thi mand kand det ingeleds tro dem/fordi at huo som ale-niste vil følge den vduortis anseelse / hand maa beslutte / at det haff-uer ingen nød/oc at hand haffuer der it fromt wskyldig Faar/Men der er vnder den skindkiortel en forderffuelig Vlffue/ som fordi er kommen/at hand vil giøre skade/ opsluge oc riffue ihiel/ alt det som hand kand faa fat paa oc offuer komme.

Huad saadane Faareklæder nu ere/giffuer vor HErre der met til kiende/at hand siger/De skulle icke alle som sige til mig/HErre/ Herre/ komme i Himmerige/Men de som giøre min Faders vilie/ Som hand vilde sige/ Ville i vide huad Faareklæder ere/der Vlff-uene klæde sig vdi? Det er Guds naffn/ De føre it helligt skin/lige som de søgte intet andet end Guds ære/oc deris Nestis salighed/Thi der kom aldri nogen Kettere/som sagde/ at hand vilde forføre Folck oc Predicke wret/ etc. Men lad den skindkiortel icke forføre dig/døm icke aleniste effter de ord/som du seer oc hører. Skalcke kunde ocsaa bruge Guds naffn/oc lade sig høre/som de vaare fromme. — *Huad Faareklæder ere.*

Der faare/ siger hand/ J skulle kiende dem paa deris fruct. Met huilcke ord hand befaler alle Christne / at døme paa den Christelige lerdom/ oc formaner dem/ at de flitelige skulle høre Guds ord/ Fordi at før du dømer/ skalt du haffue vidskab oc forstand paa sagen/ellers kand dommen icke vere ræt/Som wi see paa Papister/ de holde Concilia / oc ville døme paa lerdommen / huad som er ret/ oc huad som er wret / Men huorledis kunde de det giøre / effterdi de icke haffue oc forstaa Ordet rettelige? Saa skal nu huer Christen acte Guds ord at vere det høyste ligende fæ/ høre det met stor flid/ oc der nest vocte sig vel oc flitelige fra falske Propheter/oc her vdi følge Christi lerdom/ at hand icke skal see paa skindkiortelen / men paa fructen/ oc der paa lære at kiende oc giøre forskel paa retsindige oc falske lærere. — *Huorledis mand skal kiende falsk lerdom.*

Huad er nu denne fruct? Intet andet/end den rette rene lerdom / lige som hand er bescreffuen for oss i Guds ord. Paa den samme vil vor HErre/ at du aleniste skalt see oc ellers icke til noget andet/ naar du vilt døme om en Predickere / heller hand lærer ræt — *Huad fruct det er der mand skal kiende falske lærere paa.*

eller

eller wræt. Thi at hoss de falske Propheter finder mand det andet altsammen/at de bruge Guds naffn/at de komme met stor bram/at de føre it smuct skin oc god omgengelse/ at de haffue en stor anseelse/ oc it hærligt embede / Men dette stycke fattis dem aldelis vd igennem/ at de icke kundgiøre den rette lerdom / som Exempel ere smuct klarlige faar øyen.

Gendøbere haffue Faareklæder paa oc ere dog Vlffue.

Gendøbere føre it smuct/ skinligt / rosigt oc wforargeligt leffnet/Mand hører ingen bander aff dem/de ere milde til at giffue almisse / mett mad/dricke oc klæder holde de sig offuermaade skickelige / at det vaare vert at ynske / at den gantske Verden kunde i disse stycke vere lige som de/ Huo som nu vil see der til/hand bliffuer visselige bedragen aff Faareklæderne/oc skal icke kunde før bliffue den grubende Vlffue var/end hand staar aldri til at hielpe. Men holt du dig til Christum / see icke til det vduortis skin / men til fructen/ det er / til deris lerdom / der skalt du først befinde denne gruselige brøst/at de bortkaste deris første Daab/oc ville giøre Gud til en løgnere/ som det skulde icke vere sant/ der hand sagde dem til/ der faare lade de døbe sig anderleds/ oc denne anden Daab oc Guds foriettelse / holde de fordi at vere krafftig/ at de haffue nu forstand oc fornufft/End dog at deris fornufft oc forstand hindrer dem mere paa troen/ end hand for fremmer/ oc de falde der met dybere i synd / end der de vaare vnge. See her finder du Vlffuen/naar du seer til deris fruct oc lerdom/huilcke du ellers/der som du aleniste vilt see til Faareklæderne/ oc icke høre deris Vlffue røst oc huorledis de tude/skalt icke kunde andet end holde dem for fromme/ wskadelige Faar.

Saa er det ocsaa met de andre Parthi/ de støde sig alle paa lerdommen / i det at de bliffue icke hoss ordet / men indføre der hoss noget nyt / som er imod ordet. Sacramente suermere haffue oc it smuct skin/oc giøre deris sag offuermaade god met ordene. Men see du til Ordet / da skalt du befinde at de ere icke rene / Christus tager Brød oc Kalcken/oc siger/ Det er mit legeme/det er mit blod/ Men de lade det icke bliffue som Christus siger/ De sige/at det er ekon blot Brød oc Vin/oc ekon it tegen til Christi legeme oc blod. Oc effterdi saa

Sacramente suermere.

di saadant er tuert imod Christi ord / da kiender mand Vlffue der paa / at de ere falske lærere oc forførere.

En Munck i it Kloster fører it smuct roligt leffnet / men see huad hand holder aff Guds ord oc Euangelio / da skalt du befinde / at det er idel Hygleri / effterdi hand saa suarlige hader Guds ord / forfolger oc skyr det / som en forgifftelig ting. Lige saa finder du det i det gantske Paffuedøme / Det vduortis skin er offuermaade stort / De tage sig stor wmage til met deris Gudstieniste / de berede sig met stor aluerlighed / besynderlige naar de komme met deris Messe offer / der de (som de mene) handle oc foruandle Christi legeme oc blod. Item met Aarden / løffte / oc andet saadant. Men vilt du see oc kiende Vlffuen / da bliff icke hoss den vduortis anseelse oc skin / drag Faareklæderne aff dem / oc see til fructen / om Gud haffuer budet saadane Messoffer / Aarden / løffte / da skalt du befinde / at de ere idel glubende Vlffue / forførere oc løgnpredickere.

Papister ere oc Vlffue.

Saa skalt du nu lære at aldelis begrunde din dom paa ordet / da kant du icke besuigis. Alligeuel at Vlffuen kand tage Faareklæder paa sig / saa kand hand dog icke andet end hand skal forrade sig selff met røsten / hand kand icke bræge som it lam / men hand tuder oc skraaler forferdelige / som hans art er. Der faare befaler vor HERRE Christus icke at wi skulle see til Faareklæderne / men til røsten / der paa kand mand best kiende Vlffen. Saa kant du rettelige kiende oc døme en Predickere paa fructen / det er / paa hans lerdom / om hand saa bruger sig der vdi / at hand aldelis kommer offuer it met Guds ord / Huor som du befinder det / da taar du icke frycte / Det er it wskadeligt / ia nytteligt oc fromt Faar. Men der som hans lerdom støder sig mod ordet / da vocte dig / ver icke tryg / Det er en skadelig / glubende Vlff / Fordi skalt du see dig vel faare / holt dig strax fra hannem / det gielder dig liff oc salighed. Thi her staar dommen / baade offuer Lereren oc Disciplen / Huert got træ som icke bær god fruct / skal affhuggis / oc kastis i ilden / Der skalt du lære at vocte dig faare / oc icke soffue. Du skalt lade denne omhyggelighed gaa dig til hierte / oc bede Gud / at hand rettelige vil beuare

dig i det rene ord / Fordi at vden hans hielp er det icke vel muligt.

En Formaning til predickere.

Hoss denne lerdom er her en drabelig oc offuermaade aluerlig formaning / som besynderlige er Predickere anrørendis / at de skulle giffue vel act paa deris sag / bliffue flitelige hoss den rene lerdom / oc io ingelunde lade føre sig der fra. Thi det feil icke / Dieffuelen oc Verden kunde offuermaade kaansteliget støde ind paa dem / oc vende saa meget faare / at det er neppelige muligt / at it Menniskeligt hierte kand verie sig for saadane fristelser. Der Euangelion begynte først at Predickis / da forsøgte Dieffuelen / som hand end oc saa giør paa denne dag / om hand kunde komme saa meget nyt op / at hand der met kunde føre Menniskene fra den sande / rette lerdom til ny vbegrundede tancker / oc det lyckedis i nogen maade / fordi at mange fulde der da fra. Men hand kunde dog icke i alle maade fuldende det som hand vilde / oc hand fornam veldig modstand: Der faare skickede hand sig paa en anden vey / opuacte de Rømerske Keysere / De Persers Konger / oc andre Herredøme / som brugede suerdet / Da kom det til it stort affald igen / Men paa det siste / formedelst den hellig Aands hielp / som aldri vil forlade sin Kircke / bleffue de Christne ekon dristige oc frimodige der aff / Saa motte da Fienden gaa en anden vey igen. Der Kaarsset oc forfølgelse icke vilde hielpe / da forsøgte hand det met rolighed oc gode dage / met ære oc herlighed / met rijgdom oc velde / der falt det da hen / lige som ormæden fruct falder aff / naar storm kommer / At wi / paa huilcke denne tids ende er kommen / funde aldelis ingen i Paffuedømet / blant alle Paffuer / Cardinal / Biscoper oc Prelater / som viste eller haffde lært Guds ord. Gud opuacte aff Faderlig naade / en fattig / ælendig / foractelig Munck / som neppelige vaar som en arm orm / mod saadan Prelater / Formedelst hannem obenbarede Gud sit ordis liuss igen / For den hielp wi skulde haffe aff dem / alligeuel at de sade i den aandelige stat oc verdighed / skulde wi vel end nu veret i vildfarelse / mørckhed oc løgn.

Predickere haffue mange fristelser.

D. Martin Luther.

Saadant iemmer seer vden tuil vor HERRE Christus her /

her/der faare giffuer hand atuarsel oc formaner/ som en from tro-
fast Predickere/ at ocsaa de/ som Gud bruger til Kircke embedet/ oc
vdretter store ting oc vnderlige gerninger met/ icke skulle vere kiøde-
lige trygge/ Men vende/ al deris flid/ kaanst oc vindskibelighed der
hen/ at de kunde bliffue hoss det rene ord/ oc icke lade føre sig der fra.
Thi/ siger vor HERRE Christus/ der skal intet hielpe/ Du est i
saa stor høy en stat som du kant/ du haffuer saa store herlige gaffuer
som du kant/ ia der som du end kunde opuecke de Døde/ saa skal det
altsammen inted hielpe dig/ Der som du kommer fra ordet/ oc icke
holder dig fast der til/ der skal sigis til dig/ J misdedere viger fra
mig/ Jeg kiender eder icke.

Der faare giffuis i dette Euangelio/ baade parte flitelige atuarsel. Dem som høre/ at de skulle flitelige høre oc lære Guds ord/ oc mercke en dom der aff/ om Predickerne ere glubende Vlffue/ eller trofaste flitige Hyrder/ Thi denne er den eniste fruct/ der mand visselige kand kiende dem paa. Predickerne giffuer hand oc atuarsel/ at de io skulle bliffue hoss ordet/ oc icke lade føre sig der fra/ ellers bliffue de i den sted som de skulde vere Hyrder/ skadelige oc forderffuelige Vlffue/ oc skulle vente oc formode den suare dom/ at de skulle som Misdedere/ fordømis til den euige ild. Summa Euangelij.

Men denne atuarsel hielper aldelis intet met Paffuen oc hans tilhengere/ Gud giffue oss naade til/ at wi kunde giffue bedre act der paa/ Thi at huo som tilforn icke rettelige kiende disse Vlffue/ hand skulde dog kiende dem paa dette eniste stycke/ at de vdi dette 1546. aar i det Concilio vdi Trient/ om fasten/ oc i det tredie Session/ fordømde vor tydske Bibel/ oc alle andre/ paa andre tungemaal/ oc ville/ at mand aleniste skal bruge den gamle Latiniske Bibel/ der som den gantske Verden maa bekiende/ at hun mere end vdi tusinde stycke/ gaar fra den Hebraiske Bibels/ oc det ny Testamentis rette Original/ oc i mange steder/ er saa mørck oc wforstandig/ at ingen hende kand forstaa/ oc de gamle lærere/ som icke forstode det Hebraiske maal/ fore offte oc mange gonge vild oc funde icke paa den rette mening. Concilium i Trient.

Papister ere Vlffue.

Nu vel de ere Vlffue/ Vlffue ville de bliffue/ oc arbeyde der paa/ at de selff/ oc andre met dem kunde forføris/ Der faare skal ingen søge nogen god fruct hoss dem: Det vaare aldelis forgeffuis/ oc huer mand skulde holde dig for en gante/ der som du vilde gaa til en torne busk/ oc lede der effter Vindruer eller Figen. Saa er det ocsaa met Papisterne/ effterdi de haffue icke den rette lerdom/ da skal ingen formode sig got aff dem/ der kand intet got vere vdi/ eller hoss dem/ oc effterdi vor HERRE Christus giffuer her saa trolige atuarsel oc formaner saa aluerlige/ da bør oss som ere Predickere/ at vnderuise eder/ at i skulle tage eder vare fra saadane Vlffue/ som icke bestyre andet met deris lerdom/ end føre eder i vildfarelse oc blindhed/ oc skille eder icke aleniste fra gods/ Men ocsaa fra liff oc siel. Den almectigste Gud vere loff oc ære til euig tid/ som frelste oss fra saadane Vlffue/ Wi ville ocsaa bede hannem/ at hand vil formedelst sin hellig Aand giffue oss den naade/ at wi kunde bliffue hoss hans rene ord/ oc dø der vdi til den euige salighed/

AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi tacke dig aff hiertet/ at du haffuer giffuit oss forstand paa dit hellige ord/ Oc wi bede dig ocsaa fremdelis/ at du naadelige vilt beholde oss der ved/ oc lade oss dø der hen vdi til euig salighed/ oc at du vilt naadelige beuare alle fromme Predickere/ som trolige kundgiøre dit ord/ fra al forargelse oc anden wlycke/ oc forlenge dem deris liffs tid. Oc at du vilt straffe de andre effter deris fortieniste oc forhindre deris anslag/ som handle wtrolige met dit Ord/ oc lade sig see som fromme Faar/ oc ere dog glubende Vlffue/ oc beuare saa naadelige din fattige Christenhed fra dem/ formedelst Christum Jesum din Søn/

AMEN.

Den

Den Niende Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Luce 16.

VOr HErre Jesus sagde til sine Disciple/ Der vaar en riger Mand / som haffde en Hussfoget/ hand bleff beført faar hannem/ som hand skulde forkommet hannem hans godz. Oc hand kallede hannem/ oc sagde til hannem / Hui hører ieg det om dig: Giør rekenskab aff din huss holdning/

thi du kand icke lenger vere Huſſ foget. Huſſ fogeden ſagde ved ſig ſelff/ Huad ſkal ieg giøre? Min Herre tager mit embede fra mig/ Jeg gider icke graffuit/ oc ieg ſkammer mig at trygle/ Jeg veed huad ieg vil giøre/ at de ſkulle tage mig i deris Huſſ/ naar ſom ieg bliffuer nu ſæt aff embedet.

Oc hand kallede til ſig alle ſin Herris Skyldener/ oc ſagde til den første/ Huor meget eſt du min Herre ſkyldig? Hand ſagde/ Hundrede tynder Olie. Oc hand ſagde til hannem/ Tag dit breff/ ſæt dig/ oc ſcriff ſtrax halfftredie ſinds tiue. Der effter ſagde hand til den anden/ End du/ huor meget eſt du ſkyldig? Hand ſagde/ Hundrede maader huede. Oc hand ſagde til hannem/ Tag dit breff/ oc ſcriff fireſinds tiue. Oc Herren loffuede den vretferdige Huſſ foget/ at hand giorde ſnildelige/ Thi denne Verdens Børn ere klogere/ end liuſens Børn/ i deris ſlect. Oc ieg ſiger eder ocſaa/ Giører eder venner met den vretferdige Mammon/ paa det/ naar ſom i nu haffue behoff/ de ſkulle anamme eder i de euige bolige.

Formaning til almiſſe.

I Dette Euangelio er en Predicken for de rige Folck/ huilcke Gud haffuer giffuit mere velſignelſe oc godz/ end den menige mand/ at de icke ſkulle/ ſom det ſkeer almindelige/ vere gerige eller hielpe andre Folck armelige/ Men effterdi at de ere ecken Huſſfogeder offuer ſaadant godz/ da ſkulle de gerne/ veluillige oc miſkundelige dele met andre Folck/ oc hielpe dem/ oc vor HErre Chriſtus tilſiger her/ at huo ſom det giør/ hannem ſkal det betalis igen i det andet liff.

Men hand ſetter oſſ en lignelſe faare om en wretferdig Huſſfoget / at wi ſkulle lære aff hannem / at vere flitige oc forſynlige/oc icke/ ſom Verden/ aleniſte tencke paa det timelige/ men arbeyde ſaa paa det euige / Som wi ſee/ at verden / oc beſynderlige denne Huſſfoget/arbeider paa det timelige. Hand haffde veret ſin Herre wtro/ ſin tieniſte Folck almindelige ere/ Men hand ſkal oc/ ſom tilborligt er / betale ſaadan wtroſkab / Thi hans Herre ſetter hannem aff hans befalning / Der bruger hand denne ſnedighed / paa det hand ſkal icke end da nødis til at trygle/ oc hand beſkicker ſig it forraad hoſſ ſine venner. Lige ſaa / ſiger vor HERRE Chriſtus/ ſkulle i ocſaa giøre/ eders leffnet er her paa Jorden ekon en tieniſte/ Eders pendinge oc gods hører icke eder til / i ere ekon tienere der til/ Oc det ſkal viſſelige ſke/ at mand ſkal ſette eder aff ſaadan befalning/ i ſkulle dø oc lade det altſammen effter eder / Der haffue i da faar eder det euige / i ſkulle betracte dette euige/ lige ſom denne ſuend tencker paa det timelige/ Skaffer eder forraad/ ac i kunde finde venner/oc haffue eders vnderholdning/ſaa at eder ſkal icke fattis.

Den wretferdige Huſſholders Exempel.

Huorledis ſkulle da rige Folck ſkicke ſig her til? Huorledis ſkulle de tage ſig det faare? Saa/ Giører eder venner / ſiger hand/ aff den wretferdige Mammon / det er / Naar ſom ekon ville bruge Pendinge oc godz for eder ſelff / oc intet giffue de fattige der aff/ da er det en wretferdig Mammon oc wretferdigt godz/ Det hører icke eder alene til / det hører eders HErre i Himmelen til / ſom antuordede eder det/ oc gaff eder det i befalning/oc vil/ at i ſkulle hielpe fattige Folck der met/ oc giffue dem der aff. Der faare lader gerighed icke beſuige eder / Giører eder venner / giffuer oc hielper gerne oc mildelige alle dem/ ſom ere nødtørfftige/ de ſamme ſkulle giffue eder vidniſbyrde faar Gud/ At i haffue bruget Pendinge oc godz effter hans vilie/ oc i ſkulle nyde denne velgerning i det euige liff.

Saa er da ſumma paa denne dagis Euangelum/ Huo ſom riger er/ hand ſkal icke forglemme de fattige/ men hielpe dem gerne oc mildelige/ Dette kaldis at forſamle it ligende fæ i Himmelen/ oc giøre ſig Venner/ huilcke wi ſkulle nyde got at til euig tid/ Fordi at

vor kiere HERRE Christus vil selff rose oc betale denne vel-
gerning paa den yderste dag/ Matth. xxv. Der aff skalt du lære/ den
strenge dom / der hine karge oc gerige nidinge føre offuer sig. De
kunde kiøbe sig venner til met deris pendinge oc godz/ det giøre de
icke/ oc naar de nu dø (oc der til met) skulle lade det altsammen her
effter sig/ da skulle de i det andet liff icke alsomeniste finde ingen
venner/ men idel wuenner/ Blant huilcke Christus skal selff vere oc
beklage sig / At hand vaar hungru / tørstig oc gick nøgen / Oc de
gaffue hannem icke it stycke Brød / icke en drick vand / icke en gam-
mel skiorte/ Der vil da den strenge dom følge effter/ Gaar bort i
fordømde i den euigi ild.

Huad dom gerige oc karge Folck skulle vente.

Er nu dette deris dom / som icke ville giffue oc hielpe aff det
som dem hører til/ der som de vel kunde / Huorledis vil det da gaa
dem / som tage fra de Fattige det dem hører til / handle wredelige oc
bedrage dem met falsk vect/ maal/ aln/ oc besuige Folck? Disse giøre
sig wuenner her paa Jorden/ som met grædende taare klage offuer
deris wretferdighed faar Gud/ saa vil der da komme al wlycke eff-
ter. Der faare huo som haffuer øern at høre met / hand høre til/
Gud skal ingen atuarsel skicke dig aff Himmelen. Hand vil giøre
oss alle salige/ for sin Søns Christi Jesu skyld/ oc hand begærer icke
andet aff oss/ end at wi skulle holde oss til hannem met en fast tro/ oc
der nest icke forglemme de fattige her paa Jorden / men tiene vor
Neste met alt det/ der wi kunde/ Hand loffuer oss oc der imod time-
lig oc euig betalning / Oc huo som dette icke vil giøre/ hand skal der
foruden affsettis/ som den wtro Hussfoget/ oc skal fremdelis ingen
venner finde / Men lide trang oc nød i det andet liff/ som den rige
Mand / der loed den fattige Lazarum ligge faar sin dør / oc tog fli-
teligere vaare paa sine Hunde / end paa det fattige Menniske/ Met
hannem kom det der til/ at hand icke kunde met sin Bøn faa en taar
kalt vand paa sin tunge/ oc skal saa lide nød i pinen euindelige. Der
faare skulle de som Gud haffuer giffuit næring oc biering/ anam-
me denne atuarsel/ gerne hielpe oc giffue fattige Folck/ oc vente løn
der faare aff Gud.

Wretferdige wredelige Folck.

Her haffue Papisterne en sted/ der de tradze offuermaade paa/ Fordi at Christus siger / Oc ieg siger eder/ Giører eder Venner/ met den wretferdige Mammon/ paa det / at naar som i nu haffue behoff / de skulle anamme eder i de euige bolige / Da beslutte de/at huo som giffuer almisse/ hand kiøber Himmelen. Oc de sette fremdelis til/ at wi icke blot / oc aleniste formedelst troen vorde salige/ men ocsaa formedelst gerninger. Nu vel / Mand maa da lade det bliffue altsammen / lige som de begære / Men huort ville de hen met de andre steder i den hellige scrifft / der som Christus siger alene om troen/ at wi formedelst hende bliffue fri fra synden oc døden? Fordi at ville de staa i deris mening/ for denne eniste sted skyld / Da skulle de *concordere* oc forlige oss / de andre steder/ huilcke der ere offuermaade mange / met denne eniste / eller oc sige/ at Scrifften er imod sig selff. Vor HERRE Christus siger til Magdalena/ som er hiertelige bekumret/ for sine synders skyld / Din tro haffuer hulpet dig. Til Petrum/ der hand bekiender sin tro om Christo/ siger hand / Salig est du Simon Jonas Søn. Johannis iij. siger hand/ Paa det/ at alle de som tro paa hannem/ icke skulle fortabis/ Men haffue det euige liff. Johan.xj. Huo som troer paa mig/ hand skal leffue / alligeuel at hand end døer / etc. Aff saadane Sprock er den gantske Scrifft fuld. Der puste nu op Papist/oc giff aarsage/ Huor faare staar der icke it ord om gode gerninger/ i saa mange Sprock? oc foriettelsen er dog klar / at salighed oc det euige liff skal følge troen. Vilt du oc tradze saa paa denne eniste sted/oc intet suare til de andre/saa vnt dog oss ocsaa/at wi heller mue bliffue hoss saa mange rene oc klare Sprock/ end hoss dette eniste. Men der met er icke end suaret til dette spørssmaal/ huorledis saadane steder skulle *concorderis* oc forligis/ Fordi at saa skiødisløse Christne/ Gud vere loff/ ville wi icke vere at wi ville holde eller giøre Scrifften atskillig wsamdrectig oc wlig.

Papisternis grund at mand bliffuer salig formedelst gerninger.

Steder oc sprock om troen.

Der nest/efferdi det io skal haffue den mening/ at wi kunde formedelst gode gerninger kiøbe eller fortiene Himmelen/ som Papisterne

Om venner som giffue Himmelen.

pisterne ville beuise aff denne sted/ Saa er io det vist/ at vor HErre Christus kalder her de fattige Folck venner / som ere her met oc hoss oss paa Jorden/ oc haffue vor hielp oc trøst behoff. Lad nu Papisterne suare her til/ om de samme haffue mact offuer Himmelen/ oc kunde giffue hannem/ huem som de ville/ eller huem som det haffue fortient aff dem? Mig tyckis at de skulle atter her lade falde noget aff ordene/ oc tage det rette forstand / aff andre Steder i scrifften/ Som er/ at alene Christus/ oc icke Mennisken/ er HERRE offuer Himmelen/ oc at mand skal vente salighed aff hannem alene/ oc icke aff Mennisken.

Huad monne nu det rette forstand vere paa disse ord? Thi Christus er io icke imod sig selff/ lige som en Circkel/ henger til sammen trint omkring / oc er der en reffue eller flæcke paa/ da er det icke mere en Circkel. Saa ere ocsaa vor kiere HErris Christi ord/ Slæt vd i gennem komme de offuer it/ oc henge til sammen/ det ene met det andet/ oc der er aldelis intet feil paa.

De Steder om troen oc gode gerninger forligis.

Der faare lade wi de ord om troen / huilcke wi tilforn opregnede nogle aff / aldelis oc vdi alle maade staa oc bliffue/ lige som de lyde/ oc sige/ At wi haffue syndernis forladelse oc det euige liff blot oc aleniste formedelst troen til Christum / at wi for hans død skyld/ kunde formode oss al naade oc got aff Gud/ oc icke mere frycte nogen vrede. Vilt du haffue beuisning/ da tag de forbeneffnde steder/ oc andre saadane da haffuer du vel saa sterck oc offuerflødig beuisning/ at du skalt icke kunde andet end beslutte/ at Christus giør det/ oc icke vore gerninger. Nu er det oc vist/ at wi befatte eller begribe vor HERRE Christum oc hans fortieniste/ alene met troen/ oc icke met vore gerninger. Dette skal vere det ene stycke som du skalt mercke. Formedelst troen alene til Christum / vorde wi salige/ Huercken vore egne gerninger eller andre Folckis gerninger kunde hielpe oss.

Gode gerninger oc huad de fortiene.

Der som hiertet tror nu paa Christum / oc seer huorledis Gud aff sin blotte naade/ hielper oss aff synden formedelst Christum/ der følger da/ som wi den siuende Søndag hørde om Magdalena/

sena/en ret hiertelig kierlighed til denne naadige Gud/at vore hierte icke vide/ huorledis de kunde beuise sig tacknemelige oc lydige imod hannem. Der faare følge allehonde gode gerninger/at en Christen er tro oc flitig i sit kald/ venlig oc tienstactig mod sin neste/ ingen forargelig/ etc. Denne lydighed oc disse gode gerninger/end dog de vel for syndens skyld/som icke end nu er aldelis død i oss/icke ere aldelis rene/ eller fuldkomne/ Saa behager dog Gud Personen vel/ oc Gud loffuer/ at hand vil her paa Jorden/ oc i det euige liff/ belønne disse gode gerninger/ Som Paulus siger/ Gudelighed er til alting nyttelig/oc haffuer foriettelse paa det timelige oc euige liff.

Predicke embedet er Guds embede/ oc en god gerning/ som Paulus siger/ der faare vil Gud her paa Jorden vere dem behielpelig/ som handle trolige der met/ oc effter dette liff skulle de skinne klarere oc vere smuckere end andre Christne/ som haffue tient Gud i andre oc ringere statte. Lazarus bær sit Kaarss i taalmodighed/ hand paa kalder Gud/oc trøster sig i hans ord/dette er en herlig god gerning/ at icke knurre i modgang/ Men end der til loffue oc paakalde Gud/ der faare bliffuer hand verqueget i det euige liff/ for saadan ælendighed. Saadane Exempel kunde wi føre flere frem. Huorledis Gud belø-ner gerninger.

Matth. xxiiij. siger Christus/ at hand vil paa den yderste dag rose det gode som hans Christne haffue giort huer mand oc da rigelige det betale. Det tro wi/ at det er vist oc sant/ Men der affølger det icke at wi fortiene det euige liff/ oc kunde det faa met vore gerninger. Det giør troen til Christum/ hun fører oss i det euige liff/ Naar som wi nu haffue det euige liff formedelst troen til Christum/ oc ere i Himmelen/ da skal det først rettelige belønis oc betalis/ Huad huer mand haffuer giort Gud til tieniste oc lydighed.

Saa seer du smuct huorledis det skicker sig tilsammen/ oc støder sig aldelis intet/ huad Christus taler her om gode gerninger/ oc anden sted om troen. Paulus tror paa Christum/ formedelst

denne

Exempel om Paulo.

denne tro haffuer hand syndernis forladelse oc det euige liff. Men at hand hoss troen er saa trofast en Predickere/ oc lider saa meget for ordens skyld/ det skal da i det andet liff haffue sin besynderlige beløning/ at hand blant andre Predickere/ skal skinne besynderlige som en deylig ædel sten/ oc haffue en besynderlig herlighed oc ære. Oc vdi saa maade ere gode gerninger nock prisede at Gud vil beløne dem her oc i det andet liff/ Men at hand vil giffue oss det euige liff/ det er aleniste vor kiere HErris Christi fortieniste oc skenck.

Huorledis venner anamme ossi bolige.

Huorledis skal det da gaa til/ at de venner/ som Christus her siger/ skulle anamme oss ind i de euige bolige? Jeg sagde tilforn/ at andre steder i Scrifften forklare oc vdlegge denne/ Thi det er vist/ at der skal intet Menniske haffue mact offuer Himmelen / Guds Søn haffuer alene det velde. Der faare haffuer det denne mening/ Huad som wi her giøre fattige Folck til gode / det vil Christus paa den yderste dag selff rose oc betale. Som hand siger / Matth. xxv. J gaffue mig mad / J gaffue mig dricke / J lante mig herbere/ etc. Thi at huad som wi giøre den ringeste aff dem som hannem høre til/ det haffue wi giort hannem selff. Denne er nu den rette ven/ som tager oss ind i de euige bolige/ thi hand forhuerffuede oss først formedelst sin død det euige liff oc Himmelen / oc hand vil rose oc beløne i det andet liff/ det gode som wi beuise hans fattige Christne her paa Jorden.

Saa bliffuer Scrifften endrectig oc heel / At wi aleniste formedelst troen faa syndernis forladelse/ oc komme til det euige liff / Oc at Gud/ vil rigelige betale i det euige liff/ huad som wi her giøre fattige Folck til gode. Dette skulde nu laacke oc skynde oss til gode gerninger/ at wi saa skulde bruge Pendinge oc gods/ at det skulde icke bære oss her en liden vinding hiem / Men it stort ligende fæ i euighed/ som aldri kand formindskis/ eller vendis oss fra. Men O HErre Gud / huo tror det? Huo skicker oc retter sig her effter? Der faare lader oss bede Gud om sin hellig Aand / At hand vil vende vore hierte der hen/ at wi icke skulle see til dette timelige / Men til det euige gods / oc icke formedelst den skendige gerighed samle

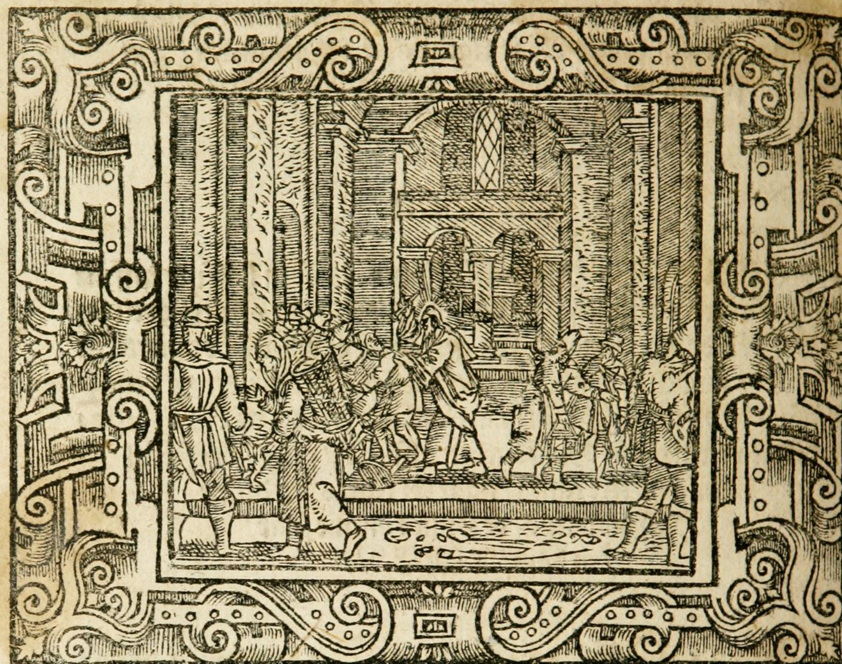
rigdom her paa Jorden / Men formedelst en mild vddelelse met fattige Folck / samle oss it ligende fæ i Himmelen / Det forlene oss alle / vor kiere HERRE Christus / AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som haffuer giffuit oss riger velsignelse / oc vort daglige Brød offuerflødelige / Wi bede dig / vocte oss fra gerighed / oc opueck vor hierte / at wi gerne oc mildelige kunde dele met fattige Folck aff denne velsignelse / som du oss naadelige førlaant haffuer paa det wi kunde befindis at vere trofaste Hußfogeder offuer dit gods / at oss skal til euig tid icke fattis / naar wi kaldis fra denne Hußholdning / oc skulle komme faar din dom / AMEN.

Den Tiende Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Luce 19.

DEr vor HERRE Jesus kom nær til Jerusalem / saa hand paa Staden / oc græd offuer hannem / oc sagde / Der som du det viste / da skulde du oc betencke / i denne din tid / huad som tien til din fred. Men nu er det skiult faar dine øyen. Thi den tid skal komme offuer dig / at dine Fiende skulle sla en Vogenburg omkring dig / oc dine Børn met dig / belegge dig /

ge dig / oc trenge dig alle vegne / oc de skulle legge dig øde / oc icke lade en sten bliffue paa den anden / Fordi / at du kiende icke den tid / der du est hiemsøet vdi.

Oc hand gick ind i Templet / oc begynte at vddriffue dem som der vdi solde oc kiøbte / oc sagde til dem / Mit huss er it bede huss / Men i haffue giort det til en røffuere kule. Oc hand lerde daglige i Tempelet / Men de ypperste Prester oc Scrifftkloge / oc de øffuerste blant folcket / stode efter at de vilde omkomme hannem / Oc de funde icke / huad de skulde giøre hannem / fordi at alt folcket hengde ved hannem / oc hørde hannem.

I Dette Euangelio er først en Prophecie / huorledis det saa ilde skal gaa den Stad Jerusalem/ oc det gantske Jødiske Land / fordi at de haffde Guds ord oc atuarsel / Men foractede dem baade / oc bedrede sig icke / Thi at for saadane synders skyld/ bleff denne herlige Stad i grunden forderffuit oc forstyret/ oc det gantske Land Ødelagd aff de Romere. Oc dette Exempel Predickis der faare / at wi icke skulle foracte Guds ord / Men høre det flitelige / oc forbedre oss der aff / ellers skal der ocsaa komme lige saadant iemmer offuer oss/ der som wi lade ordet Predickis faar oss vden al forbedring.

En atuarsel faar Jerusalems forstyring.

Oc effterdi vor HERRE Christus siger besynderlige i denne Prophecie oc atuarsel / Der som du det viste / da skulde du ocsaa paa denne din dag betencke/ huad som kunde tiene til din fred/ Da ville wi tage den gantske Historie faar oss / oc see / paa huad tid dette skede. Her siger nu Lucas/ at det skede/ der Christus paa Palme Søndag/ reed ned aff Oliebierget paa det lente Asen/ ind i Jerusalem. Om denne indridelse haffde Propheten lenge tilforn prophet eret oc giffuit Jøderne atuarsel/ at de icke skulde foracte den enfoldige indridelse paa Asenet/ oc Aseninden Fole/ fordi at deris Kong skulde lige saa ride ind / En fattig ælendig Kong / Naar mand vil see til den verdzlige pral/ Thi det er en ringe bram/ at ride ind paa it laant Asen/ Men denne Kong haffuer en anden herlighed/ som icke er verdzlig/ Men Himmelsk/ icke timelig/ men euig/ som er/ at hand kaldis Retferdig/ som vil forlade alle dem deris synder / der ere i hans Rijge / oc giøre dem retferdige/ Oc en Frelsermand / der vil hielpe mod døden oc Dieffuelen/ oc frelse dem der fra.

Paa huad tid denne atuarsel skede.

Der faare/ effterdi mand skal nyde denne Kong imod synden oc døden i euighed/ da viser Propheten Zacharias til hannem/ sigendis/ See din Kong kommer til dig/ ridendis paa it Asen/ ælendig oc fattig/ men Retferdig oc en Frelsermand. Der faare forarger eder icke paa dette enfoldige Asen/ Søger oc venter eder aff den/ som der rider paa/ eders synders forladelse oc det euige liff.

Lige nu/ som Propheten formaner oc giffuer atuarsel/ Saa

Chriſti indridelſe i Jeruſalem.

ſiger Lucas at Apoſtlene løbe met/ priſede met glæde oc høy røſt/ alle vnderlige gerninger oc herlige iertegen/ ſom de haffde ſeet aff vor HERRE Chriſto / at hand opuacte de Døde / giorde de Blinde ſeende/ de Døffue hørende/ de Lamme retgaande/ oc hulpet ſaa mod al anden wlycke/ der Dieffuelen haffde plaget arme Menniſke met/ til it vidniſ byrd/ at hand er en HErre offuer Dieffuelen/ oc Dieffuelen ſkal vige faar hannem.

Jtem de robte/ Velſignet vere den ſom kommer/ en Kong/ i HErrens naffn / det er / Saadan en Kong kommer der nu ridendis/ ſom kommer i HErrens naffn/ det er/ den ſom mand met herlighed ſkal anamme oc holde/ lige ſom Gud ſelff/ Thi dette kaldis at komme i HErrens naffn.

Fred i Himmelen.

Jtem de ſiunge fremdelis/ Fred i Himmelen/ oc ære vere i det høye. Som de vilde ſige/ Her til haffuer veret wfred i Himmelen/ Gud haffuer veret vred paa oſſ / ſom paa ſyndere/ Men denne ælendige Kong paa dette Aſen/ kommer der faare / at hand vil forlige oſſ met Gud/ oc giøre fred mellem oſſ oc Gud: Der faare/ O i

ære i det høye.

Menniſke/ ære vere i det høye/ loffuer oc tacker Gud/ priſer oc roſer ſaadan barmhiertighed/ at Gud haffuer ſent eder denne Kong. See alt dette ſkede paa denne dag/ aleniſte fordi / at denne Kong ſkulde vorde bekynt/ oc icke bliffue hemmelige/ at huer mand ſkulde anamme hannem/ ſom Gud ſelff/ oc haabe formedelſt hannem ſyndernis forladelſe/ oc det euige liff. Der faare ſiger Propheten/ Det er i dag din dag / J Burgere i Jeruſalem / det gielder eder til / Hører huad mand ſiger eder/ anammer oc tror det/ ſaa ere i behulpne/ aff ſynden oc den euige død.

Men de vilde icke/ Chriſtum vilde de icke anamme / ſom deris Kong oc Gud/ oc ſtraffede end hans Apoſtle der til met/ ſom ſaa Predickede om hannem / oc ſkyndede folcket til hannem / Men Chriſtus vilde icke lade dem ſtraffe. Der ſom diſſe tie / ſiger hand/ da ſkulle Stene robe/ Thi Chriſtus vil oc ſkal Predickis oc priſis obenbare/ Huo ſom tror paa hannem/ oc anammer hannem/ hand er behulpen/ Huo ſom icke tror/ hannem ſkal det gaa/ ſom det vantro/

tro/ wacknemmelige Jerusalem / det bleff til intet giort oc ødelagd i grund/ fordi at de vilde icke bedre sig paa denne dag/ der de bleffue saa trolige hiemsøcte.

Dette er nu det som vor HErre Christus siger/ Der som du det viste/ da skulde du oc betencke/ paa denne din dag/ Huad som tien til din fred. Dette er din dag/ siger hand. Zacharias haffuer predicket faar dig om denne dag / Jeg kommer i dag / oc lader mig see paa it Asen / lige som Zacharias siger / at eders Kong skal lade see sig / her løbe mine Disciple ieffne mig / vdrobe mig / som den rette Kong i Zion/ Men det er forgeffuis hoss eder/ J ville icke anamme mig / ia i tencke end ocsaa der paa / at i ville ihielsla oc Kaarsfeste mig / Der faare skal straffen icke bliffue borte / De Romere skulle komme/ oc straffe saa mit ordis foractelse/ at der skal icke bliffue en sten paa den anden.

See/ dette er det Exempel som wi haffue aff den stad Jerusalem / paa huilcket wi skulle lære / at høre / Mercke oc følge Guds ord / saa vil Gud naadelige vocte oss / fra Krig oc anden wlycke / oc icke alene iste her paa Jorden/ giffue oss al velsignelse / som Christus siger / Søger først Guds Rijge / saa skal alt det andet tilfalde eder/ Men ocsaa formedelst troen til Christum/ giøre oss til euig tid salige / Men der som wi holde Guds ord foracteligt / lade det gaa ind at det ene øre/ oc vd at det andet igen / da skulle wi bliffue lige saa lidet sparde som Jøderne bleffue/ oc end paa det siste der til met skal den euige straff følge den timelige. Denne er den første lerdom/ som wi haffue aff dette Euangelio. Lerdom aff dette Euangelio.

Effter denne Prophecie / oc atuarsel siger Euangelisten/ at vor HErre Christus drog strax hen ind i staden/ oc gick i Tempelet/ oc begynte at driffue aff Tempelet / dem som kiøbte oc solde der vdi / oc sagde aarsage / huor faare hand det giorde / Thi det staar screffuit / Mit husser it bede huss / Men i giorde det til en roffuere kule/ etc. Denne er en offuermaade drabelig Histori / oc befatter megen god lerdom / Men wi ville lade det bliffue hoss denne eniste oc almindelige lerdom/ at de/ som Gud haffuer kaldet til Kircke em- Christus driffuer kiøbmend aff Tempelet.

bedet/ icke skulle see til deris nytte oc vinding/ men aleniste til folckens salighed/ oc vnderuise dem trolige om den rette sande Gudstieniste.

Met disse som kiøbte oc solde i Tempelet/ haffde det sig saa/ Det vaar Guds befalning/ at alt Mandkiøn skulde tre gonge om aaret komme til syne faar HErren/ oc altid føre nøget met sig/ som ordene lyde i den anden Mose bog i det xxiij. oc xxxiiij. Capittel/ oc i den v. Bog vdi det xvj. der som saa staar/ Der skal ingen komme tomhendet til syne faar HErren/ Huer effter sin haandis gaffue (det er effter sin formue) effter den velsignelse/ som HErren din Gud haffuer giffuet dig. Oc efftterdi Jødeland vaar noget saa hen vijt begræbet/ oc Tempelet eller Tabernakelet vaar ekon paa en enigste besynderlig sted/ da kunde icke de/ som vaare longueyis hiemme føre met sig fra deris bolig/ deris gaffue/ som faar/ køer/ Øxen/ kalle/ oc andet/ det haffde veret dem for meget mødsommeligt. Der haffde da Presterne oc Kirckenis Forstandere/ optenct denne fordel/ at de haffde altid en stor hob fæ vdi oc hoss Tempelet/ at sælie dem som det begærede/ at deris Offer i saa maade kunde forfremmis/ oc formeris. Det haffde en anseelse/ som det skulde icke veret ont i sig selff men it got opsæt/ Fordi at Gud haffde selff befalet saadane Offer/ oc beskicket denne Gudstieniste.

Huor faar straffer da Christus dem/ oc kalder Tempelet en Mordere kule/ fordi at de saa kiøbte oc solde/ oc vil det ingelunde lide? Suar.

Tuende honde Gudstieniste.

Gudstieniste skeer i tuende maade/ vduortis oc induortis. Den vduortis skickede Gud til at affuerie Affguderi met/ oc at holde folcket i en vduortis lydighed oc tuct/ end dog den vduortis Gudstieniste ocsaa vaar hoss Jøderne en figure/ ved huilcken de som trode/ skulde mindis paa den forløsning/ som skulde fuldkommis formedelst det rette Offer Guds Søn/ Men den induortis Gudstieniste/ kaldis at frycte Gud/ tro hans foriettelser/ oc forlade sig der paa/ kalde paa Gud i nød/ bekiende hans ord/ etc. Oc der effter skicke sit gantske leffnet effter hans ord oc vilie.

Her kant du nu først selff betencke/ at denne induortis Guds-tieniste er offuermaade høyt offuer den vduortis/ Thi at en forgiff-tig skalck kand ocsaa gaa i Templet/ offre køer oc Øxen/ oc giøre an-det/ Som vor HErre oc siger i den v. Psalme/ oc baade en sted oc anden sted i Propheterne/ At hand vil icke haffue deris køer oc Øxen/ hand haffuer dem oc icke behoff/ Men paa kalde Gud/ frycte Gud/ trøste sig met Guds ord/ etc. kant intet Menniske/ vden saa er at hiertet er rent oc got/ oc den hellig Aand boer der vdi.

Den induortis Gudstieniste er større end den vduortis.

Men Jøderne vende det aldelis om/ den rette inderlige Gudstieniste lerde de aldelis intet om/ oc efterdi Offer hulpe vel i stegerset/ da viſde de Folcket der til/ oc lerde/ at mand formedelst dem skulde vorde salig/ oc faa syndernis forladelse: Der faare/ lige som i Paffuedomet/ huer mand begærede at være vdi Kloster/ oc leffue i den aandelige stat/ huer mand holt sig til Messeoffer/ oc til den hel-lige tieniste/ fordi/ mand predickede at saadant vaar den rette vey til det euige liff. Saa gick det ocsaa til hoss Jøderne/ der vaar intet an-det end stedze oc altid slacteri oc Offer/ som Oseas siger/ *Profun-dauerunt victimas.* De offrede i Hob/ oc actede fremdelis paa in-gen Gudstieniste/ de foractede Guds ord/ de paakallede Gud icke rettelige/ de forfølgede hans Propheter/ oc beuiſde huercken kierlig-hed eller troskaff mod deris Neste/ oc der nest ginge de hen/ met store hobe Offer/ oc tenckte/ at det vaar da vel bestyret altsammen/ saa at Gud passede icke nu paa mere/ oc at hand vaar vel der met til fredz.

Denne er nu aarsagen/ at Gud predicker saa hart i Prophe-terne/ mod de Offer/ som hand selff haffde budet oc befalet/ hand si-ger/ at hand kand icke lide saadan Gudstieniste/ at hand befalede hende icke/ at de skulle selff æde deris Faar oc Øxen. Item hand si-ger/ J giorde en Roffuere kule aff mit Huss/ Thi huad kaldis alt saadant andet/ end forføre Folck baade fra pendinge oc siel/ Naar mand viser dem saadan en vey til Himmelen/ som fører dem ret til Dieffuelen oc ned i Helffuede/ lige som ocsaa skede i Paffuedømet/ der hørde mand icke i nogen predickē it ord/ at wi met gantske hierte skulle forlade oss paa Christi død/ oc formedelst hannem alene haabe

Gud vil icke haffue den vduortis tieniste vden den induortis er der hoss.

syndernis forladelse / oc det euige lijff. Al lerdom gick der hen / at mand skulde giffue sig fra verden / løbe i Kloster / kiøbe Messer / faste / paakalde Helligen / gaa Pillegrims reyser / rc. Men huor faare visde de skalcke oc sielemordere Folck til saadan falsk Gudstieniste? Der faare / at det drog vel hiem i stegerset / De forbedrede deris rente oc Prestedøme met Messer / Vigilies / oc andre sielefund / Det fattige Folck vaar villigt / oc gaff gerne der til / thi de actede at faa Himmelen der met.

En ret Predickeris embedet.

Men huad skal en from Predickere giøre som vil ret oc troligе tage vare paa sit embede? Hand skal formedelst Guds ord vnderuise Folcket om den rette Guds tieniste / lære dem at kiende deris synd / oc bedre deris leffnet / Oc der nest tro paa Christum / paakalde Gud i al nød / oc bede om hans hellig Aand / oc giøre alt det / som vort kald oc Guds ord vdkreffuer. Saa skulle wi vel ocsaa da bliffue lystige oc veluillige til den vduortis Guds tieniste.

Men som sagd er / Jøderne giorde det icke / Om saadan ret Gudstieniste tagde de stille / oc Predickede ekon om Offer oc slacteri / oc det giorde de fordi / at det drog vel hiem i stegerhusit. Der faare siger vor HErre Christus / Mit huss er it Bede huss / beskicket der til aff Gud / at mand der skal Predicke Guds ord / lære troen oc den rette paakaldelse / oc kiende saa Gud rettelige / oc elske oc prise hannem aff hiertet / Men i giøre en Mordere kule der aff / Oc effterdi i for eders gerighed skyld icke for fremme den rette lerdom / oc føre Folck bort i vildfarelse / da ere i icke ret Predickere / men Mordere / Oc det vaare end lideligt / der som i ekon myrde legemet men i kaste ocsaa / formedelst falsk lerdom / sielen i den euige død.

Christus driffuer Kiøbmendene vd.

Met denne haarde straff lader vor HErre Christus sig icke nøye / hand lader neffuen ocsaa følge met / oc driffuer dem vd aff Tempelet / aff en besynderlig nidkierhed / at det giør hannem saa hiertelige we / at de handle saa ilde met de fattige siele. Saadan nidkierhed skal ocsaa huer from Predickere haffue / at hand skal icke samtycke vgudeligt væsen / Men straffe det aluerlige / Dog skulle de icke bruge henderne. Thi at Christus giør dette icke som en Pre-

dickere /

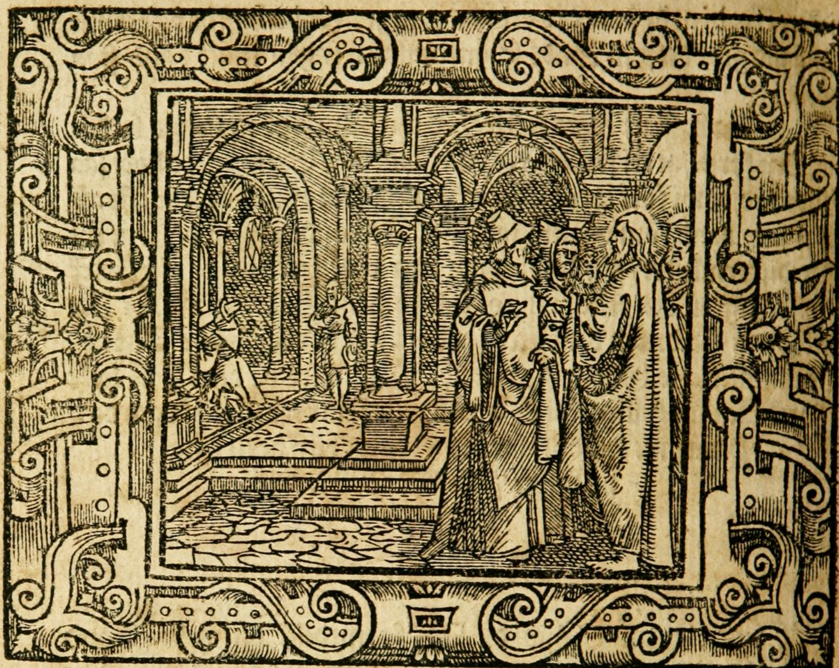
dickere / fordi at de vaare io vel saa mange at de da haffde beskermit sig / hand giør det som Guds Søn / huilcken ingen mact kand staa imod.

Saa haffuer eders kierlighed tho smucke oc nyttelige lerdome / Den første / at wi skulle lære paa Jødernis Exempel / oc høre saa Guds ord / at wi forbedre oss der aff / ellers skal Guds vrede oc straff følge / som hand kom offuer Jøderne. Den anden er / at de / som ere i Predicke embedet / skulle forkynde den rette lerdom / oc vise Folck besynderlige til den rette / rene oc fuldkomme Gudstieniste / oc icke skicke deris Predicken der effter / at de kunde vorde rige oc mectige. Den almectigste Gud giffue baade Predickere oc dem som høre Predicken sin hellig Aand / at den rette fruct / som er Troen oc Penitentze kunde følge ordet / oc wi bliffue til euig tid salige / AMEN.

En Bøn.

Almectige euige Gud / du som formedelst den hellig Aand obenbarede oc kundgiorde dit ord om din Søn Christo Jesu / Wi bede dig / opueck vore hierte / at wi kunde anamme det aluerlige / oc io icke sla det hen i været / eller høre det wflitelige / som dit Folck / de vantro Jøder / paa det wi kunde leffue / oc daglige forfremmis i din fruct oc udi en ret tro til din barmhiertighed / oc endelige formedelst din Søn Christum Jesum / bliffue til euig tid salige / AMEN.

Den Elleffte Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Luce 18.

VOr HErre Jesus sagde til nogle/ som drist ede paa sig selff/ at de vaare fromme/ oc foractede andre/ saadan en lignelse/ Der ginge thu Menniske hen op til Tempelet at bede/ den ene en Phariseer/ den anden en Toldere. Phariseeren stod oc bad saa ved sig selff/ Jeg tacker dig Gud/ at ieg er icke som andre Folck/ Røffuere/ Wretferdige/ Horkarle/ eller oc som denne Toldere/ Jeg faster tho gonge om vgen/ oc giffuer Tiende aff alt det som ieg haffuer. Oc Tolderen stod longt borte/ vilde oc icke opløffte sine øyen til Himmelen/ Men hand slo sig paa sit bryst/ oc sagde/

sagde/ Gud ver mig Syndere naadig. Jeg siger eder/ Denne gick retferdig ned i sit huss faar den anden/ Fordi at huo sig selff ophøyer/ hand skal nedtryckis/ Oc huo sig selff nedtrycker/ hand skal ophøys.

HVad mand skal lære aff dette Euangelio/ giffuer vor HErre Christus selff til kiende sidst her vdi/ der som hand siger/ Huo sig selff ophøyer/ hand skal nedtryckis / oc huo sig selff nedtrycker / hand skal ophøys. Hand taler oc icke her om verdzlig høiferdighed/ der Jomfru Maria taler om i Magnificat / naar Folck hoffmode sig aff deris forstand eller visdom/ aff deris velde eller ypperlighed/ aff deris Pendinge oc godz / Men hand taler om den aandelige høiferdighed/ at it Menniske holder sig at vere from/ oc foracter icke aleniste andre/ som ere ringere i gaffuer/ oc hannem wlige/ Men kommer ocsaa frem faar Gud met saadant it hierte/ som paa hans gerningers vegne er vden al Gudfryctighed/ oc lader sig tycke / hand haffuer icke behoff / at Gud skal vere hannem naadig. Huor saadan hoffmodighed er / der siger vor HErre Christus/ at Gud huercken kand eller vil vere naadig / Saadanne Folck skulle dø oc forderffuis i deris synd/ Thi der er intet andet middel at komme til Guds naade/ end ydmyge sig / bekiende sig en fattig syndere faar Gud/ oc bede/ at Gud vil vere naadig. En predicken om aandeligt hoffmod.

Denne lerdom vduiser Christus i tuende Exempel / som ere huer andre gantske wlige / Naar som wi ville døme effter den vduortis anseelse. Thi den ene er en Phariseer / en besynderlig hellig Mand/ der som mand icke seer lenger end til det vduortis/ Hand roser sig faar Gud / oc det staar fast i hans samuittighed/ at hand er ingen Røffuere / icke Wretferdig / oc ingen Horkarl / Saadanne folck finder du icke mange / som i alle maade saa kunde met sandhed rose sig faar verden/ Thi det er faar øyen/ huorledis gerighed oc wkyskhed paa det siste forderffue Mennisken/ Der nest roser hand/ at hand faster tho gonge om wgen/ Dette skalt du oc icke finde hoss Phariseeren en from Mand.

mange Folck/ Ja/ du skalt vel finde dem/ som tho eller tre gonge om wgen eller oc huer dag dricke sig druckne oc sla sig fulde. Paa det siste roser hand/ at hand giffuer Tiende aff alt det som hand haffuer/ det er/ hand giffuer rigelige aff sin indkomme der til/ at Kirckenis Personer faa deris ophold/ Thi at Tiende vaar der til stictet i det gamle Testamente/ at Prester oc Leuiter/ som skulde tage vare paa Gudstieniste / oc icke kunde bruge anden handel / skulde haffue deris næring oc redelige ophold. J dette stycke offuer gaar denne Phariseer oss paa denne dag gantske meget. Thi du finder mange/ som formue/ fem/ sex/ siu tusinde gyldene/ oc end mere/ oc giffue dog icke i it gantske aar/ fem/ sex/ eller siu Pendinge til Gudstieniste/ at Kirckenis Personer diss bedre kunde haffue deris ophold. Ja du finder wtallige saadane Borgere oc bønder / som icke giffue deris Søgneprest gerne / eller altsammen/ det de ere plictige til faar Gud oc faar verden at giffue hannem/ kunde de oc stiele hannem noget fra / eller holde til bage aff hans rettighed / da lade de sig tycke / at de vinde det fra en Hedning / Der faare motte mand vel / paa det vduortis leffnets vegne / ynske / at alle Mennisker vaare saa fromme som denne Phariseere/ da skulde Bødele/ Bysuenne/ oc andre i saadane embede/ icke haffue saa meget at giøre.

Huor til Tiende vaar stictet.

Huorledis kommer det da/ effterdi denne Mand er saa erlig oc from / at Christus dog giffuer denne dom/ oc siger/ at hand gick vretferdig ned/ det er/ faar Guds øyen er hand en syndere/ oc i wgunst/ oc skal vorde fordømt? Huad aarsage er dog til denne grumme/ oc som det synis/ wretferdige dom?

Huor faare Christus fordømer denne Phariseere.

Suar / At denne Phariseer / paa den vduortis omgengelsis vegne/ er ingen røffuere/ icke wretferdig/ ingen horkarl/ at hand holder maade met mad oc dricke/ at hand trolige met en riger hielp forfremmer Kircke embedet / Dette er altsammen ret oc vel giort / Thi Gud haffuer det befalet/ oc vil haffue det aff oss alle / Eller oc wi skulle vente hans wgunst oc en suar straff. Der faare skal huer betencke/ oc lade denne Phariseer vere sig it Exempel / at hand skal aluerlige fly roffueri / wkyskhed/ fraadzeri oc druckenskaff / oc andet

saadant/

saadant/ Fordi at denne Phariseer syndede icke her met/ hand er der faare loff oc ære verd.

Men der met synder hand/ at hand først ophøyer sig for saadan vduortis fromhed skyld / hand bliffuer tryg / hand tencker icke/ at hand haffuer behoff / at Gud skal vere hannem naadig/ efftherdi Gud vil dog icke lade sig nøye met de vduortis gerninger/ Hand vil at hiertet skal vere rent oc vden synd/ oc vden al syndelig lyst oc begæring. Der faare skulde denne Phariseer ydmyget sig / oc skicket sin bøn anderleds/ oc ved denne maade. Phariseerens synd.

HErre Gud ieg tacker dig for dine gaffuer/ at du haffuer her til naadelige beuaret mig fra de synder/ der den gantske Verden paa det neste ligger vdi/ Det er din gaffue oc din naade/ Der som du icke haffde regæret mit hierte / mit legeme oc lemmer / da haffde ieg lige saa vel faldet som andre. Fordi at wi ere dog alle aff en malm/ Det er it honde leer / som wi ere alle giorde aff/ Der faare om ieg end paa den vduortis omgengelsis vegne er frommere/ end andre/ Saa er dog ieg dem / oc de mig lige met hiertet / Der faare haffuer ieg behoff at du forlader mig mine synder / oc at du vilt vere mig naadig/ etc. Saa skulde hand haffue bedet/ oc ydmyget sig faar Gud/ det haffde veret ret/ Men den skendige høffmodighed forblinder hannem / effterdi hand seer det forskel mellem sig oc andre / paa den vduortis omgengelsis oc leffnets vegne / da forglemmer hand sit hierte/ vorder tryg/ frycter icke Gud/ beder Gud icke om forladelse/ at hans hierte er saa fult aff ond begæring/ oc syndelig lyst/ Dette hoffmod forderffuer sagen / oc skender alt hans gode leffnet oc fromhed faar Gud/ at det hielper aldelis intet. Aandeligt hoffmod.

Det andet er / at hand er icke aleniste vden al Guds fryct / oc seer icke den fortrødenhed i sit eget hierte / men hand dømer ocsaa oc foracter sin Neste. Effterdi hand dog holder Tolderen for en syndere / da skulde hand formanet hannem / at hand skulde offuergiffuet sit syndelige leffnet / forfremmet hannem til sand Penitentz / oc der nest aluerlige bedet Gud for hannem/ I saa maade haffde hand skicket sig rettelige / Men hand giør det icke/ hand forglemmer al Dømme sin Neste.

 barm-

barmhiertighed/ oc bliffuer til en Tiran imod sin Neste/ end dog hand kand icke see eller døme mere paa hannem end det vduortis leffnet/ hand veed aldelis intet aff hiertet/ der faare skulde hand lade veret wdømt. Men hoffmod forblinder hannem her igen/ oc kaster hannem i en farlig stor synd imod sin Neste.

Lerdom aff Phariseernes Exempel.

Der faare skalt du dette lære aff denne Phariseer / at du hoff alt dit gode leffnet/skalt frycte dig faar Gud/ bede om naade oc forladelse / oc io vocte dig / fra den Dieffuels forgifftighed / at du icke holder dig at vere from/ oc vorder der aff hoffmodig oc foracter andre / Fordi at det vduortis leffnet maa vere saa fromt som det kand / saa er dog hiertet en skalck / oc er wmuligt at wi kunde vorde rene i andre maade/ end formedelst syndernis forladelse/ oc troen til Christum. Nu hører det ocsaa der til/ at huo som vil haffue syndernis forladelse/ hand skal icke vere hoffmodig/ men ydmyge sig aff hiertet / oc bede om naade / Det skalt du lære her aff Phariseeren/ at du vduortis skalt holde dig from oc erlig / oc alligeuel ydmyge dig faar Gud / Fordi at dit hierte er fult met synd oc vanartighed end dog at den vduortis omgengelse er vden forargelse.

Om Tolderen.

Lige nu/som Phariseernes gode leffnet icke hielper hannem. Hans store hoffmod forderffuer det altsammen/Saa see wi ret der imod paa Tolderē/ at hand her til haffuer veret i it forargeligt syndeligt leffnet/ men effterdi hand ydmyger sig faar Gud/ hand beder om naade/ oc haabis/ at hannem skal naade vederfaris/ der faare skade hans synder hannem icke / Gud forlader hannem dem / oc hand bliffuer retferdig / det er/ Gud vil icke tilregne hannem hans synd/fordi at hand frycter Gud oc trøster sig aff hans naade.

Dette Exempel skalt du ocsaa mercke flitelige / oc folge hannem/dog icke i saa maade/ at du skalt veluillige giffue dig i it syndeligt leffnet/Ney/lad det vere nock der met/at du her til haffuer giort saa meget imod din samuittighed oc Guds ord/men der vdi skalt du folge denne Toldere / at du skalt icke bliffue varactig i synden/ du skalt fortryde hende: Ydmyge dig faar Gud/bekiende dig at du saa offte haffuer giort mod hans vilie / oc lad saa der effter din mund

op/

op/ rob ocsaa met Tolderen til Gud/ oc sig / Ah Gud ver mig naa-dig/ Oc tuil icke/ lige som du beder/ saa skal det vederfaris dig/ saa est du paa den rette vey. For dine Synders skyld frycter du dig for Gud oc ydmyger dig/ Der imod efftterdi Gud er naadig oc barm-hiertig / oc sparede icke sin egen Søn / for vore Synders skyld/ da fatter du it frimodigt hierte til hannem/ oc haaber at hand skal vere naadig / Dette behager Gud vel / oc er den rette middelste vey / som wi skulle vandre paa. For syndens skyld som ligger paa oss / skulle wi icke vere trygge / eller hoffmodige men ydmyge oss / Der imod paa Guds naadis vegne / skulle wi icke aldelis fortuile / men vere visse i det haab/ at Gud for sin Søns skyld/ vil vere oss naadig.

Dette lærer Tolderen dig her/ for sine synders skyld ydmy-ger hand sig / hand taar icke løffte sine øyen op til Himmelen / eller gaa frem blant Folcket/ hand staar alene i en vraa / oc slar paa sit bryst. Jeg fattige Mennisk (siger hand) huad haffuer ieg giort? Hui haffuer ieg diss ver skicket mig saa ilde/ etc. Oc hand fatter dog it frimodigt hierte igen / O Gud/ siger hand/ ver mig naadig. Der som det haab haffde icke veret i hans hierte/ at Gud skulde vere hannem naadig/ da haffde hand langsomt bedet der om: Der imod haffde Gud icke loffuit quindenis velsignede Sæd / da kunde hand icke saa vist fattet dette haab / Thi at som offter er sagd / det er den eniste høyste oc største beuisning/ at Gud vil vere oss naadig/ at hand skencker oss sin Søn/ oc giffuer hannem i døden for vor skyld. Tolderen.

Saa skalt oc nu du lære dette/ oc øffue det flitelige/ fortryd dine synder aff hiertet/ saa vocter du dig fremdelis der fra/ oc bedrer dig visselige/ Men vocte dig at du bliffuer icke tryg eller hoffmo-dig / frycte dig i alt dit gode leffnet oc sæt alt dit haab oc trøst til Guds naade oc barmhiertighed / som hand formedelst Christum loed oss vederfaris / Saa est du fri fra Phariseerens wlycke / oc du skalt met Tolderen/ formedelst Guds naade / haffue en glad oc god samuittighed / Det forlene Gud oss alle for Christi skyld / Amen.

En

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ Jeg beder dig/ at du vilt formedelst din hellig Aand saa styre oc regere mig/ at ieg først icke skal forglemme mine synder/ eller vorde tryg/ men staa vdi en idelig Penitentze/ oc bedre mig dag fra dag/ oc der nest aleniste trøste mig der vdi/ at du for din Søns Christi Jesu skyld/ vilt vere mig naadig/ forlade mig alle mine synder/ oc giøre mig euig salig/
AMEN.

Den Tolffte Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Marci 7.

DEr vor HErre Jesus gick vd igen aff Tyri oc Sidons egn/ da kom hand til det Galileiske haff/ mit blant de thi Steders egn. Oc de førde en Døff til hannem/ som vaar dum/ oc de bade hannem/ at hand vilde legge haanden paa hannem. Oc hand tog hannem besynderlige fra Folcket/ oc lagde hannem fingrene i øerne/ oc spøtte/ oc rørde ved hans tunge/ oc hand saa op til Himmelen/ suckede oc sagde til hannem/ Hephata/ det er/ lad dig op. Oc strax Obnedis hans øern/ oc hans tungis baand løsnede/ oc hand talede ret. Oc hand forbød dem/ at de skulde ingen sige det. Oc io mere hand forbød/ io mere kund-

giorde

giorde de det/oc forundrede sig offuermaade/oc sagde/ Hand giorde det vel altsammen / de Døffue giorde hand hørendis/oc de Maalløse talendis.

I Dette Euangelio haffue wi en besynderlig vnderlig gerning/huorledis vor kiere HErre Christus hielper it fattigt Menniske/som huercken kand høre met ørne/ eller tale met tungen. Oc effterdi denne/oc andre saadane siugdomme oc plager/ kastis paa Mennisken aff den onde Fiende / da beuiser vor kiere HErre Christus sig/met saadan naadig hielp/at hand er en HErre offuer Dieffuelen / oc bleff der faare Menniske/ at hand vilde sønderbryde Dieffuelens gerning oc mact/ oc gerne hielpe fattige elendige Menniske.

Christus er en HErre offuer Dieffuelen oc synden.

Fordi

Sathan plager oc saa Mennisken.

Fordi at lige som Sathan forderffuede Mennisken i Paradis/ paa legeme oc Siel/ formedelst synden/ saa er hand icke stille/ huor som Gud end nu tilsteder hannem/ hand fører den ene her/ den anden der en siugdom oc plage paa / oc skender legemet huorledis hand kand. Oc alligeuel at vor HErre Christus bleff besynderlige der faare Menniske/ oc kom paa Jorden/ at hand vilde hielpe sielen aff den euige død oc synden/ saa vil hand dog hielpe ocsaa legemet/ paa det wi disz bedre kunde formode osz den aandelige hielp/ oc mindre tuile der paa/ som hand siger til den verckbrudne / Matthei i det Niende / Men paa det i skulle vide at Menniskens Søn haffuer mact / at forlade synden paa Jorden / da sagde hand til den Verckbrudne/ Stat op/ tag din seng oc vandre.

Lerdom aff denne vnderlige gerning.

Der faare skulle wi oc vdlægge saa denne vnderlige gerning/ at effterdi vor HErre Christus hielper saa naadelige denne arme Menniske / at hand smuct/ som andre Folck / kand retteligt høre oc tale / huilcken Sathan haffde saa gruselige plaget paa sit legeme/ Da skulle wi fuldkommelige sette vor tro til vor HErre Christum/ oc forlade osz der til / at hand ocsaa vil holde sig naadelige mod osz/ oc hielpe osz imod Sathan/ aff døden oc synden / oc icke forlade osz i nogen liffs nød/ naar som wi robe til hannem om hielp. Thi der er icke tuil paa / vor kiere HErre Christus / haffuer saa veluillige oc naadelige hulpet denne oc andre / Lige for denne sag skyld / at hand vilde lade sig see/ som en Frelsere/ imod Dieffuelen/ synden oc døden.

Huor faare Sathan plager tungen oc øerne.

Men at Sathan plager denne arme Menniske ret lige met denne plage/ at hand icke kand høre met Øerne/ oc icke tale met tungen/ der haffuer hand sin besynderlige aarsage til/ Fordi at lige som tungen er Mennisken giffuen aff Gud der til/ at hand der met skal loffue Gud / oc føre andre til Guds bekiendelse/ Saa ere Øerne besynderlige der til skabte / at wi skulle høre Guds ord / oc formedelst ordet lære at kiende Gud. Dette er nu Sathan en wlidelig handel/ fordi at hans Rige vorder der met ødelagd/ Der faare vil hand forhindre dette fattige Menniske paa baade disse thu stycke / som er / at hand icke skal høre Guds ord met øerne/ oc der met icke kiende Gud/

oc icke

oc icke met sin tunge ydermere vdbrede denne bekiendelse/Men/som før er sagd/Guds Søn bleff der faare Menniske/at hand vilde forstyre Sathans gerning / Der faare hielper hand denne fattige Menniske/ oc forfremmer Guds gerning/ at hand met sin tunge kand prise oc loffue Gud.

Der faare skulle wi alle / som icke haffue saadan trang oc nød / oc kunde tale oc høre / først tacke Gud aff hiertet for saadan naade/ at hand haffuer beuaret oss/ oc forhindret Sathan/ at hand icke oc kunde lige saa skende vore legeme/Som hand vden tuil gerne giorde ved alle Menniske/der som det kunde tilstedis hannem. Der nest skulle wi giffue flitelige act paa / oc bruge saadane ædele lemmer/ til det/ som Gud haffuer skabt oc giffuet oss dem til / at wi met ørerne flitelige oc gerne skulle høre Guds ord/oc met tungē tale Guds loff/ oc føre ocsaa andre der hen/ at de kunde kiende oc loffue Gud/ lige som wi. Oc huer Christen skal vocte sig der faare/ at hand icke misbruger sin tunge oc øern/som diss vær skeer i den gantske verden. *Wi skulle icke misbruge tungen oc øerne.*

Fordi at Tørckere/Jøder/ Hedninge/ Papister/ oc alle Ketters misbruge deris tunge/ oc laste Gud / efftersi de lære anderleds om Gud/holde oc tro/ end hans ord vduiser/ Der faare giffue de oc andre folck aarsage til/at de misbruge deris øern/ oc ere løgn lydige. *Tungens misbrug.*

Der nest misbruge alle de deris tunge/ som venne sig til at suerie oc bande / Thi der staar Guds bud / Du skalt icke misbruge HErrens din Guds Naffn / Det er/ du skalt holde Guds Naffn ærligt/oc icke bruge det før/ end det kand tiene til Guds ære/ oc vere din Neste nytteligt. Men huo som bruger Guds Naffn wnytteligé/hand skal icke vere wskyldig faar hannem/det er/hand skal bliffue i Guds wgunst oc straff. Nu er det oc hoss mange Folck saa skendelig en seduane/at strax de lade munden op/ da skal Guds Naffn frem/Ja end der til met ocsaa misbrugis/at mand ynsker sin neste al plage oc wlycke der met. Formedelst hans saar (siger Esaias) ere wi bleffne helbrede/Det er/vor HErris Christi død oc pine/tien oss der til/at wi skulle bliffue frelste fra synden/oc den euige død. Huad giør nu den skadelige/ forderffuelige tunge? Hun ynsker at Menniskën *Formaning til dem som suerie oc bande.*

kunde skendis formedelst Christi pine oc saar / det er / at hans saar skulle lade dem bliffue i skam oc synd / oc aldri hielpe dem: Kaldis icke dette at laste Gud / oc paa det høyste vere fortørnet paa sin neste? Lige saa er Christi Kaarss det Altere / paa huilcket det Offer for alle vore synder bleff fuldkommet. De høyuerdige Sacramente ere vduortis naade middel / formedelst huilcke Gud tilbiuder oss sin naade / syndernis forladelse / oc det euige lijff / Men Kaarss oc Sacramente skulle tiene de skendige munde der til / at de forbande deris neste ned i Helffuedis affgrund.

Dieffuelen driffuer Mennisken til at sueri oc bande.

Der faare skal huer mand betencke / huorledis hand bruger sin tunge i denne maade / om Dieffuelen / eller vor HErre Christus løsde hannem hende. Thi at huor saadan iemmerlig Gudslastelse er met sueren oc banden / der sider vden tuil Dieffuelen inde i hiertet / styrer oc regærer tungen / lige som en Styremand hoss it roer / at Guds loff skal io ties / oc hans Naffn icke skal helligis.

Det er en stor synd at misbruge Guds Naffn.

Nu er det oc it offuermaade suart ord / Huo som bruger HErrens Naffn forgeffuis / den skal HErren icke holde wskyldig. Det kaldis at misbruge / naar som mand bruger Guds Naffn / der som det icke giørs behoff / oc det er huercken Gud til ære / eller vor Neste nytteligt. Som diss vær den skendige misbrug er alleuegne / En Bonde kand icke selie grøne erter / eller løg for en blaffert / en Kremmere icke it quinten Ingefer / vden Guds Naffn skal vere der hoss / Jeg kand som Gud icke giffue det mindre / Ved Gud ieg giffuer eder det ret / Som Gud ieg vinder icke it skerff der paa / etc. Jeg tier nu / at du liuger tusinde gonge oc end da tusinde gonge ind i din halss / naar som du saa suer / oc pryder saa din løgn met Guds naffn / oc besuiger oc forrasker din Neste der met. Dette er i sig selff hart oc suart nock / at det andet bud siger / Den skal icke vere wskyldig faar HErren / som bruger hans Naffn forgeffuis / Men huad vil der vel komme for en vrede oc gruselig straff offuer dem / Som end der til met skende Guds Naffn / oc ynske deris neste al wgunst oc plage der met.

Der faare gaar det som wi huer dag see faar øyen / De som

bande met tusinde Sacramente / fare hen til Dieffuelen / oc faa der icke it aff / De vorde skudne til døde / stungne ihiel / hugne til forderffuelse / før end de tencke der en gong paa: De som saa gruselige skende oc misbruge Christi pine oc hans saar / befinde selff aldri i deris hierte den trøst / huilcken Gud loed oss vederfaris formedelst sin Søns død / saa bliffue de (lige som de aff en fordømmelig vrede oc skadelig seduane ynskede andre) selff skendede formedelst Christi saar oc Kaarss / at de icke kunde trøste sig der met. Deris straff som skende Gud.

Thi det er wmuligt / at en ret Christen kand bliffue hoss saadan en forderffuelig oc fordømmelig seduane / hand holder sig der fra / oc ven sig selff der aff / efftерdi det er saa suar en synd / oc staar saa suar en straff hoss. HErren / siger Moses / skal icke holde hannem wskyldig / Huor faare? Fordi at det er HErrens Naffn anrørendis / Det samme skulde wi paakalde / loffue oc prise / saa ville wi bande vor neste der met / oc skende saa oc laste Guds Naffn / Dette vil aldri gaa hen vden stor / timelig oc euig straff / der som wi icke bedre oss.

Thi der foruden / at Guds Naffn vanæris / da forargis oc andre Mennisker der met / Som wi see at ocsaa smaa Børn / før de kunde ret fuldkommelige tale / vennis de til aff Foreldre oc tiunde at suerie oc bande / Døtterne lære det aff Moderen / pigerne aff Hustruen / oc saa fremdelis. Nu vide wi oc huor haardelige Gud truer forargelse / Matt. xviij. At det vaare bedre / at der hengdis en møllesteen om halsen / oc at mand bleffue drucknet i Haffuit / der som det er dybest / end forarge en aff de minste Christne. Saa er det oc vist / at denne forargelse er icke en aff de minste / met huilcken mand giffuer aarsage til / at Guds Naffn skendis oc misbrugis. Andre forargis der aff at mand bander.

Der faare kommer oc straffen saa veldelige oc skinbarlige / Mange Mennisker ere fattige oc ælendige / oc kunde intet komme frem oc triffuis met deris næring oc biering / end dog de arbeyde vel trolige saa at der fattis intet paa / Huor faare? Aleniste fordi / at de saa gruselige forsuerie oc forbande / al velsignelse al lycke oc salighed. Mangen kommer wforuarendis i en wlycke / at hand bliffuer ihielstungen / Timelig straff offuer dem / som misbruge Guds Naffn.

stungen/ mister en arm / it øye eller en anden lem / oc det synis som hand haffde det icke forskyldet / Men huad hand icke forskyllede i den samme stund der hand fick den skade/ det fortiente hand den neste time/ eller den neste dag tilforn/ der hand saa iemmerlige brugede sin tunge met bander oc skendzel. Saa finder Mose trusel sig stedze oc altid i gerningen / at den skal icke vere wskyldig som bruger HErrens Naffn forgeffuis/ Ja der skulle oc vel de betale der faare/ som lade sig tycke/ at de ere wskyldige/ fordi at huor som Fader oc Moder icke ville met aluerlig tuct oc haard straff / venne deris Børn oc tiunde/ aff denne vanart oc suare synd/ da skulle de oc betale der faare/ oc lade sig straffe/ for den synd/ der de kunde forment oc forhindret. Lige saa haffuer verdzlig Øffrighed den befalning/ effterdi de haffue deris embede aff Gud / at de skulle tage vare der paa/ at Guds Naffn icke skendis oc misbrugis/ Oc der som de det icke giøre (som diss vær skeer) da skal Land oc Folck straffis for saadan Guds Naffns misbrug oc skendzel.

Saa seer mand / huorledis det (diss vær) er alleuegne fult met tunger/ som laste oc skende Gud / oc ere løsde aff Dieffuelen/ at det vaare hundrede gonge bedre / at tungen vaare end nu bunden/ som denne er her/ oc icke løsd / da vaare mand (alligeuel mand icke end kunde loffue Gud) dog fri fra saadan gruselig synd. Der faare skal huer mand lære at vocte sig fra denne synd/ oc offuergiffue denne onde seduanne / Thi det er vist / at her endelige vil følge al wlycke effter/ oc den vel fortiente straff skal icke bliffue borte / Fordi at Gud vil haffue sit Naffn wskendet.

Saa haffue wi nu denne lerdom aff dette Euangelio/ at det er Sathans mening oc vilie/ at tungen icke skal tiene til Guds loff/ oc at Ørene icke skulle høre Guds Ord / det forhindrer hand huor som hand kand/ dette skalt du vel mercke/ Oc du skalt bede Gud om sin naade/ at du rettelige kant bruge dine øern oc din tunge/ til hans loff oc din neste til nytte oc gaffn.

Hedninge sagde ocsaa/ at tungen er den nytteligste lem paa Menniskfen/ der som hun brugis retteligt/ oc den skadeligste/ der som hun

hun misbrugis / oc Hedninge kunde dog icke see lenger / end til den nytte eller forderffuelse / der en god eller ond tunge / kand komme aff sted i verdzlig handel / at det vnge Folck forføris / formedelst slem løssactig oc forargelig snack / at der formedelst wtro oc onde raad-giffuere / giffuis aarsage til wsamdrectighed / findskaff oc krig / at fromme Folck / komme formedelst falsk baguaskelse / i suar mistancke oc skadelig foractelse / etc. Oc det er visselige sant / at en ond tunge kand føre it gantske huss / Ja en gantske stad / oc gantske Land / i forderffuelse / wsamdrectighed / mistancke oc misloffue / huor aff der kommer fremdelis allehonde wycke oc al iemmer.

Tungen det beste oc verste lem paa Mennisken.

Oc denne er icke end nu den rette hoffuit skade / men den der Dieffuelen forfremmer i Kircken / formedelst onde tunger / som icke trolige forkynde Guds ord. Fordi at der følger en euig siele skade efter / til den at Gud ocsaa straffer alle dem timelige / som predicke eller anamme løgn oc Affguderi / Oc mand seer alligeuel / huorledis saadant er saa offuermaade almindeligt / Fordi at du finder alsomminste tunger i den Christelige Kircke / huilcke Gud haffuer giort løse / til sit loff / Huor som den Christelige Kircke icke er / der er det wmuligt / at der kand vere en eniste god tunge / som loffuer Gud rettelige / Alle sammen laste de Gud oc forføre Menniskene.

Huad skade en ond tunge giør i Kircken.

Saadant iemmer skulde wi offte tencke paa / oc som vor HErre Christus lærer i Fader vor / huer dag / ia oc vel huer time / bede om hans Naffns hellig giørelse / at Gud vil forhindre Dieffuelens skadelige tunger i Paffuedømmet oc alle andre vegne / oc giffue fromme lærere oc predickere / som kunde trolige oc ret forkynde hans ord / oc giøre saa Guds Naffn der met bekynt / at huer mand kand loffue oc prise hannem. Fordi at der faare lader Gud sin Kircke oc ord bliffue hoss oss her paa Jorden / der som det ellers vaare det aller beste / at wi strax effter daaben kunde dø oc faare bort / Men hand vil haffue tunger / som skulle hellige hans Naffn / vise til hans naade oc barmhertighed formedelst Christū / oc trøste mod synden oc dødē / At Gud formedelst Christum / som hand oc beuiser oc lader see sig i dette Euangelio / vil hielpe / mod al skade oc iemmer / som Dieffuelen vdøss

offuer oss / oc end nu huer dag kand vdøse / oc besynderlige mod den høyste nød / synden / oc den euige død / at de aldri skulle forderffue oss / Det forlene oss alle vore kiere Fader i Himmelen / formedelst sin hellig Aand / for Christi Jesu sin Søns skyld / A M E N.

En Bøn.

Almectige euige Gud / du som est alle tingis naadige Skabere / Jeg tacker dig / at du haffuer giffuit mig it sunt liff / oc naadelige beuaret min tunge / øern / oc andre lemmer / fra den onde Fiende / oc ieg beder dig / giff mig din naade / at ieg besynderlige kand rettelige bruge / mine øern oc min tunge / At ieg kand met mine øern flitelige høre dine Ord / oc vel mercke dem / oc met min tunge / prise oc rose din naade / paa det ingen skal forargis aff min tunge / men at huer mand kand forbedris der aff / A M E N.

Den Trettende Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Luce 10.

Vor HErre Jesus vende sig til sine Disciple / oc sagde i besynderlighed / Salige ere de øyen / som see det i see. Thi ieg siger eder / Mange Propheter oc Konger / vilde see det i see / oc haffue det icke seet / oc høre det i høre / oc haffue det icke hørt. Oc see / da stod en Scrifftklog op / fristede hannem / oc sagde / Mestere / Huad skal ieg giøre / at ieg kand arffue det

euige liff? Hand sagde til hannem / Huorledis staar der screffuit i Louen? Huorledis læss du? Hand suarede / oc sagde / Du skalt elske Gud din Herre / aff gantske hierte / aff gantske siel / aff al mact / oc aff gantske sind / oc din Neste lige som dig selff / Da sagde hand til hannem / Du suarede ret / Giør det / da skalt du leffue.

Men hand vilde giøre sig selff retferdig / oc sagde til Jesum / Huo er da min Neste? Da suarede Jesus / oc sagde / Der vaar it Menniske / som gick fra Hierusalem ned til Jericho / oc falt iblant Røffuere / de førde hannem aff / oc sloge hannem / oc ginge bort / oc lode hannem ligge halffdød / Da begaff det sig wforuaren-

 dis /

dis/ at en Prest drog den samme vey ned. Oc der hand saa hannem/ gick hand omkring. Disligest ocsaa en Leuite/ der hand kom til steden/ oc fick hannem at see/ gick hand omkring. Men en Samariter reysde/ oc kom der hen/ Oc der hand saa hannem/ ynckedis hand offuer hannem/ hand gick til hannem forbant hannem hans saar/ oc loed Olie oc Vijn der vdi/ oc løffte hannem oppaa sit Diur/ oc førde hannem til Herbere/ oc røctede hannem. Den anden dag reysede hand/ oc tog tho Pendinge vd/ oc gaff Hosbonden dem/ oc sagde til hannem/ Røcte hannem/ oc der som du lægger der noget mere til/ da vil ieg betale dig det/ naar ieg kommer igen. Huilcken tyckis dig/ der blant disse tre vaar hans Neste/ som vaagr falden iblant Røffuere? Hand sagde/ Den som giorde barmhiertighed met hannem. Da sagde Jesus til hannem/ Saa gack bort/ oc giør lige saa.

Euangelion er alene den rette lerdom til salighed.

DEtte Euangelion er vd igennem en formaning/ at wi skulle holde det hellige Euangelij predicken for det høyste oc største ligende fæ/ som vict oc long offuer gaar alt det/ som er i den gantske verden/ Thi det er denne eniste lerdom/ som wi met sandhed kunde rose/ at de ere salige Øyen som det see/ oc salige Øern som det høre/ Der som disse der imod ere/ idel vanselige Folck/ vanselige øyen oc øern/ som icke haffue eller vide denne lerdom/ alligeuel at de haffue oc vide Louen/ Mosen/ oc anden lerdom/ som tien der til/ at mand kand føre it skiuct/ erligt oc tuctigt leffnet. Alsammen saadant det ene met det andet tien icke til salighed/ oc Folck bliffue i fordømelse/ der som de komme icke til Euangelij bekiendelse/ Denne er rettelige vor HErris Christi mening/ der som hand siger. Salige ere de øyen/ som see det i see.

Nu lader denne Scrifftkloge sig tycke/ at vor HErre Christus roser sin lerdom for meget høyt/ Hand skulde i det minste ocsaa

befat-

befattet Louen met/ oc ladet hende vere saadan en lerdom/ som tien til salighed/ Der faare frister hand vor Herre Christum/ oc spør huad hand skal giøre/ at hand kand erffue det euige liff/ Hand er visser der paa hoss sig selff/ at vor HErre Christus skulde vise hannem til Louen/ som er den beste oc høyste lerdom om it Gudeligt leffnet/ Saa beslutter hād fremdelis at hand vil da haffue vundet/ oc hand vil saa beuise vor Herre Christum det offuer/ at disse ere icke aleniste salige øyen/ som see den HErre Christum oc hans predicken/ men de som haffue oc see Louen. Der til suarer vor HErre Christus hannem forstandelige/ Hād lader hannem det til/ at Louen er den høyste oc beste predicken/ naar mand skal vnderuise folck om gerninger/ oc lære huad huer mand skal giøre oc lade/ Men der aff følger det icke end nu/ at det er en salig predickē/ formedelst huilcken wi kunde vorde salige/ Thi det fattis oss der paa/ at wi det icke kunde gøre/ som vor HErre Christus gantske merckelige vnderuiser denne Scrifftkloge der vdi/ oc siger/ Giør det saa skalt du leffue/ giffuer saa smuct met til kiende den skilssmisse/ som er mellem Louen oc Euangelio/ oc lærer/ huor faare Louen er icke en salig lerdom/ men alene Euangelion.

Baade lerdomme/ Louen oc Euangelion/ ere Guds ord/ oc obenbarede hid ned aff Himmelen/ Der faare kand det ingen necte/ Louen er en hellig/ reen/ oc fuldkommen predicken/ som ret skickelige lærer oc giffuer til kiende/ huad Guds vilie er/ oc huad wi skulle giøre oc lade/ der som wi ville giøre Guds vilie. Oc dette er her en besynderlig skickelighed aff dennë Scrifftkloge/ at hand saa smuct mesterlige befatter/ den rette kerne aff den gantske Lou/ i disse thu stycke/ Du skalt elske Gud aff gantske hierte/ aff gantske siel/ aff al mact/ oc aff gantske sind/ oc din Neste lige som dig selff/ Fordi det befattis altsammen i disse thu stycke/ huad som budet oc forbudet er i den gantske Lou. Dette er (som huer mād maa bekiende) en smuck/ reen/ fuldkommen lerdom/ men dog icke en lerdom/ som kand giøre oss salige. Sagen er/ det feil paa oss/ end dog wi vel vide denne Guds vilie/ saa er det dog icke i vor formue at vdrette oc fuldkome saadant. Oc dette er lige saadan en handel/ som du vilde staa offuer it barn der ligger i voggen/ biude det at staa op/ gaa i Kircken/ oc høre Guds Ord/

Forskel mellem Louen oc Euangelion.

Huad Louen lærer oss.

Louen er en god/ Men icke en salig lerdom.

Ord/eller andet saadant. Denne befalning er reen oc god/det er icke ont som du biuder barnet giøre / Men huor paa fattis det ? Er det icke vist / at det fattis paa barnet ? Det haffuer huercken formue eller forstand/at det kand fuldkomme/huad som du biuder oc befaler.

Lige er det ocsaa her/ Huad som Gud biuder i Louen/ er altsammen kaasteligt oc got / helligt oc fuldkommet / Men det fattis altsammen paa oss. Thi vore hierte ere saa suarlige forgiffted aff synden / at alligeuel wi vide huad som ret er / saa kunde wi det dog icke giøre/Den onde lyst oc begæring i hiertet/tilskynder/ia driffuer oss stedze der hen/ at wi giøre anderleds/ end Guds ord vdkreffuer. Dette hindrer oss nu alle/at Louen kand icke vere en salig Predicken/ Men hun er oss/som Paulus kalder hende/en fordømelig Predickē/ som giør oss til syndere. Oc effterdi Louen obenbarer oss Guds vilie/ oc binder oss at giøre den / Oc wi befinde da/ at wi det icke kunde giøre (Thi hiertet er fult met synd oc ond begæring / oc er oss wmuligt/at wi det aff oss selff kunde omskiffte) da kommer det der aff/at wi mue giffue oss skyldige faar Gud/ som wlydige børn/ oc Christi ord bliffuer stedze bestandigt / at hand siger / Giør det/ saa skalt du leffue / Som hand vilde sige / Det fattis icke paa lerdommen/ Det fattis paa dig/ at du det icke giør/ alligeuel du vedst/ huad du skulde giøre. See/ her hører du/ huor faare Louen er oss en vanselig Predicken / Fordi wi giøre hende icke / Ja wi kunde oc icke giøre hende/ for vort syndelige hiertis oc onde lyst skyld/ Fordi at tager end du dig vare/ oc icke bliffuer met gerningen en Horkarl/ Mandrabere/ Tyff eller Menedere/saa see dog huorledis dit hierte staar/ om det oc icke haffuer lyst oc begæring der til/om det icke vndertiden lader opuecke sig til vrede oc andet/der fremdelis kand voxe forderffuelse aff? Effterdi saadant bliffuer nu i hiertet / oc Louen icke kand affstyre saadan brøst/ da bliffue wi fattige oc vanselige Menniske/ oc kunde icke komme til salighed.

Louen fordømer oss.

Nu skalt du ocsaa høre/ oc lære / huor faare Euangelion er alene den salige Predicken / formedelst huilcken wi vorde salige / oc ellers ved ingen anden lerdom/ vere sig enten Lou eller andet / der verdē dog holder meget aff/som wi her see paa denne Scrifftkloge.

Euangelion lærer icke/ som Louen giør/ huad wi skulle giø-re Gud oc vor neste/ men huad Gud haffuer giort oss. Som er / at Gud vil icke lade oss arme Menniske forderffuis / som formedelst synden ere faldne i døden oc fra hans naade / hand er oss icke vred/ men haffuer oss kier / oc begærer at hielpe oss til liff oc siel. Dette er det første stycke aff Euangelio. Huad Euange-lion lærer.

Der nest lerer det fremdelis/ huorledis Gud beuisde denne kierlighed oc naade/ oc skaffede oss hielp/ i det/ at hand loed sin en-baarne Søn/ huilcken hand fødde i euighed/ vorde Menniske/ oc be-tale for vore synder paa Kaarsset met sit blod oc død / oc opuacte hannem der effter fra de døde/ oss til retferdighed.

Naar du hører oc mercker saadant rettelige / da begynder dit hierte/ oc omskiffter sig aldelis formedelst den hellig Aands metar-beydelse/ huilcken der bruger sin gerning i oss formedelst Euange-lion / Thi at der som det ellers er naturligt/ at du oc wi alle for vore synders skyld/ frycte oss faar Gud/ oc vente hans wgunst/ der begyn-der dit hierte / oc elsker Gud hiertelige / det formoder sig ingen w-gunst/ men idel faderlig venlighed oc hielp aff hannem/ Thi at huo vilde fly faar sin ven/ huo vilde frycte sig for dem/ som hannem giør alt got? Kant du forse dig got til it Menniske/ oc holde den for en fast ven som skæcker dig thi eller tiue gyldene/ Huor faare vilt du icke holde Gud for din ven/ der for dine synders skyld/ icke sparer sin en-baarne Søn/ men giffuer hannẽ hen i døden/ at du formedelst han-nem skalt hielpis aff døden oc synden? Vaare det icke nu baade synd oc skam/ der som du vilde tuile paa Guds barmhertighed oc naade? Euanglion omskiffter hiertet.

See denne er den drabelig stor omuendelse i dit hierte/ Huilcket tilforn fryctede Gud/ hold hannem for en fiende oc Tiran/ Men nu haffuer det al kierlighed/ gunst/ glede/ trøst oc tillid til Gud / Huor faare? Det hører oc lerer aff det hellige Euangelio/ huorledis Gud skenckte oss sin Søn/ oc for vor skyld oss til gode/ loed hannem dø paa Kaarssit oc betale for vore synder. Der faare kand det sige met Paulo/ Rom.viij. Er Gud for oss/ huo kand vere imod oss? Huil-cken som oc icke sparde sin egen Søn/ men gaff hannem der hen for oss alle/ Hui skulde hand icke giffue oss alting met hannem? Huo

vil ſkylde Guds vduolde? Gud er her/ſom giør retferdige. Huo vil fordøme? Chriſtus er her ſom er død / Ja meget mere / den ſom oc opſtod/ oc er hoſſ Guds høyre haand/ oc traader frem for oſſ/ etc.

Denne hiertens omuendelſe/fører oc dette met ſig/at wi frycte denne naadige barmhiertige Gud/oc vocte oſſ fra ſynd oc offuertredelſe/effter hans vilie/ at wi icke ſkulle fortørne oc giøre hannem til vor fiende. Der ſom tilforn/ før mand hørde Euangelion vore hierte vare trygge i ſynd oc actede aldelis intet Guds ord oc dom. Oc den hellig Aands gerning giffuer ſig ocſaa her til kiende (Thi oſſ alene er det wmuligt) hand driffuer vore hierte til lydighed/ at de haffue lyſt til gode gerninger/oc hade onde gerninger/ At de ſtride mod ſynd oc onde begæring/ ſom ſtedze plage de Chriſtne/ Thi kiød oc blod holder ſin art/huad oſſ tyckis got at vere/ det ſøge wi/oc huad oſſ giør we oc ont/ det fly wi. Men den hellig Aand hielper vor aand/ at wi følge icke ſynden/ men ſee mere til Guds ord / at wi kunde vere hannem lydige/end til vor egen lyſt oc begæring.

Euangelion omuender vort leffnet.

Der gaar det da rettelige til/oc Louen finder icke it ſkrøbeligt barn/huilcket der formaa icke at følge om mand end biuder det giøre noget got / men hun finder paa en voxen ſterck mand/ Biuder mand hannem gaa i Kircken/ høre Guds Ord / bede / giffue Almiſſe/ etc. Da ſtaar hand flux op/ oc giør det/ fordi at hand haffuer nu it andet hierte/ end hand haffde før/ Tilforn vaar idel wuillighed i hiertet/ det fryctede ſig faar Gud/ lige ſom faar Bødelen / Nu haffuer det al trøſt oc glede hoſſ Gud oc er veluilligt oc lyſtigt til Guds lydelſe / Der imod er det it Menniſke en ret hierte ſorge oc en ſuar bedrøffuelſe/ der ſom hand lader ſig beſuige aff ſit eget legeme eller aff Sathan/oc falder i ſynd.

Huor ſom hiertet er omuent der følger mãd Guds ord.

Denne er oc den rette aarſage / at alene Euangelion / kaldis oc er en ſalig lerdom/oc icke Louen. Thi det lærer oſſ huorledis Gud er til freds met oſſ/ Fordi at Chriſtus døde for vore ſynder/ oc formedelſt denne lerdom kommer den hellig Aand / omſkiffter vore hierte/at wi elſke oc forlade oſſ paa Gud/oc vocte oſſ fra alt det/ ſom er hannem imod/oc icke ſkicker ſig met hans ord. Der gaar det effter Chriſti ord/ Diſſe ere ſalige øyen/ſom ſee det i ſee. Oc Joh. xvij.

Euangelion er alene en reen oc ſalig lerdom.

Det

Det er det euige liff/ at de kiende dig/ at du est alene en sand Gud/ oc den du vdsende Jesum Christum. Denne bekiendelse haffue wi/ icke ved Louen/ men aleniste formedelst Euangelion. Der vil nu Christus formane oss/ at wi skulle anamme det met hierte/ acte det høyt/ oc tacke Gud aff hiertet der faare.

Den anden Deel aff denne Predicken/ om Samariten oc den som vaar falden blant Røffuere.

HOss dette stycke/ at vor HErre Christus giffuer Scrifftklogen til kiende i denne lignelse/ huo hans Neste er/ da vender hand sin tale der hen/ at mand ocsaa her skal see/ den rette skilssmisse mellem Louen oc Euangelion/ oc rettelige lære/ at alene Euangelion er den salige lerdom/ oc icke Louen. Saa ville wi nu dele det i tre dele. J den første giffuer hand til kiende den store iemmer oc forderffuelse som ligger paa alle Menniske. J den anden giffuer hand til kiende huorledis oc formedelst huad middel/ wi kunde vorde fri aff dette iemmer. Oc i den tredie om Kircke embedet/ Huorledis mand rettelige skal skicke sig der vdi/ oc huor til mand det besynderlige skal bruge.

Denne lignelse om det saar giorde Menniske gaar paa Adam/ oc alle hans efftkommere. Fordi at som der er forskel/ mellem it deyligt/ sterckt/ farskt Menniske/ oc it saargiort/ som ligger halff død/ oc icke kand røre en finger/ lige saadant for skel er der nu mellem oss Menniske/ oc Adam oc Eua før end de fulde i synden. Fordi at der Gud haffde i begyndelsen skabt Mennisken/ da vaar hand fuldkommen/ reen/ deylig oc hellig paa legeme oc siel/ Hand kiende Gud fuldkommelige/ oc holt hannem for en Fader/ sette al sin tillid oc trøst til Guds barmhiertighed/ oc met største flid lagde sig effter/ at hand kunde vere Gud lydig oc leffue effter hans vilie/ oc icke giøre noget imod hans befalning/ at sielen oc hiertet vaare saa aldelis rene/ hellige/ oc vden al brøst. Legemet vaar ocsaa fuldkommet/ thi det vaar saadant it legeme/ som aldri kunde døe/ Der faare vaare alle sind meget høyre/ drabeligere oc renere

I. Huad wi Menniske ere.

Huordan Adam vaar for hand syndede.

end de nu ere/ effter at legemet bleff dødeligt for syndens skyld. Der faare mue Adam oc Eua vel rosis mod oss arme/ syndige oc dødelige Menniske/ at de vaare karske/ stercke/ deylige Menniske før end de fulde/ der som wi oc de met oss/ effter det fald/ ere som it saargiort Menniske/ der ligger halff død.

Hueden Menniskes fald kom.

Hueden er da dette iemmer kommet? Vor HErre Christus giffuer det smuct til kiende/ i det hand siger/ At dette Menniske gick fra Hierusalem ned til Hiericho. Tempelet oc Gudstienste vaar i

Hierusalem

Hierusalem/ der faare lade Propheterne denne Stad vere en figure eller bemerckelse/ til det andet lijff/ som Mennisken vaar vdi/ før hand falt i synd/ oc effter dette lijff skal komme hen igen/ formedelst

Jericho.

troen til Christum. Oc der imod vaar Jericho en Heydensk stad/ som huercken Guds ord eller tieniste vaar. At Christus nu siger/ Der vaar it Menniske/ som gick fra Hierusalem ned til Jericho/ er icke andet sagd end at Adam oc Eua de første Menniske/ vende sig fra Guds ord/ oc hørde Dieffuelen/ oc fulde i wlydighed/ oc ode imod Guds befalning/ aff det forbudne træ i Paradis.

Der fulde de blant Røffuere/ Thi strax Mennisken falt i

Huo Røffuere ere.

synden/ da kom den iemmerlige oc grufelige skade der aff/ at baade synden oc Dieffuelen til lige/ førde Mennisken aff/ oc saargiorde hannem. Thi at formedelst synden/ miste icke aleniste Mennisken den hellig Aand/ at Adam oc Eua oc alle Menniske fremdelis icke kiende Gud mere/ som tilforn/ de fryete sig faar hannem/ fly faar hannem/ kunde icke formode sig mere got aff hannem/ hade hans ord oc vilie/ oc haffue løst til alt det/ der er Gud wbehageligt (dette faldis io at føre Mennisken aff huer traad oc giøre hannem aldelis nøgen/ oc lade hannem intet beholde) men Mennisken bleff ocsaa dødelige saargiort/ Effterdi den hellig Aand er nu fremdelis borte for syndens skyld/ oc en ond Aand oc vilie er insæt/ som opuecker oc driffuer oss imod Guds ord oc vilie/ oc i den sted/ som det leffuende liuss skinde i Menniskens hierte/ er fremdelis/ idel gruseligt oc forferdeligt mørck/ at Mennisken leffuer tryggelige hen i synd/ vden Guds fryct/ forlader sig icke mere paa Guds naade/ oc veed icke Guds vilie/ Oc der som hand den end veed/ saa skicker hand sig der

dog

dog icke effter/at forstand oc vilie/ er saa formedelst synden/ gruselige forderffuede oc forgiffne/ huor aff der kommer da it andet iemmer/ som er/ at kiød oc blod er fremdelis dødeligt/ oc skal dø/ oc før det døer/plagis det met saa megen siugdom/ iemmer oc ælendighed/ at det haffuer liden rolighed i dette lijff.

Denne iemmer paa legeme oc siel/ kommer offuer oss arme Menniske/ formedelst den Mordere Dieffuelen/ som slo oss ned i synd/ oc formedelst synden kaste oss hen i døden oc Guds wuenskaff/ oc wdi allehonde timelig wlycke/ Der ligge wi som wi vaare halff døde/oc kunde aldelis intet hielpe oss selff/ Oc den mordere Dieffuelen/haffuer giort sit der til/ oc gaar bort/lader oss bliffue/ oc pinis i saadan nød/ som it saar giort Menniske/ der haffuer dødelige saar/ oc kand aldelis intet hielpe sig selff.

See/ der haffuer du det første billede oc anseelse/ Huad wi Menniske ere/ arme/ oc dødelige saargiorde Menniske/ Der faare maa mand vel vndre paa/ at Paffuen oc hans lærere taare rose den fri vilie/egne gerningers fortieniste/ oc andet saadant/ Betenck du/ huad kand it Menniske/som ligger met dødelige saar/ giøre? Huorledis kand hand hielpe oc redde sig? Er det icke sant/ at vaare icke andre Folckis hielp/ da motte saadant it Menniske forderffuis oc dø/ i sit eget blod? See/ lige saadane Folck ere wi faar Gud/ saa haffuer Dieffuelen besueget oc forderffuit oss.

Huor ville wi da finde hielp? Det skalt du nu høre fremdelis/ thi dette er det andet stycke. Denne Scrifftkloge lader sig her tycke/at naar it Menniske haffuer Louen/ da fattis hannem intet. Men vor HErre Christus siger her/ at baade Presten oc Leuiten/ gaa omkring denne fattige saargiorde Menniske/ alligeuel at de see hannem/ oc lade hannem ligge. Dette er nu saa meget sagd/ som i den første deel bleff til kiende giffuit/ at Louen kand icke hielpe aff synden/oc imod døden/ Thi at lige som en Mand der ligger met dødelige saar/ naar hand seer/at huer mand løber fra hannem/ oc ingen vil hielpe hannem/ da trøster hand sig icke til liffuit/ fordi at hand kand aldelis intet hielpe sig selff. Saa vdretter icke Louen/ II. Louē kand icke hielpe oss arme Menniske.

Presten

Presten oc Leuiten/mere i hiertet/end at mand maa fortuile/oc ven=
te den euige død oc fordømmelse/ Thi at huo vilde andet tencke/naar
hand seer huad Gud vdkreffuer oc vil haffue/ oc befinder/ at hand
det icke aleniste icke kand holde/ Men giør stedze oc altid der imod?
Der faare vdrettis der intet met Presten oc Leuiten/end dog de vel see
den saargiorde arme Menniske/saa gaa de alligeuel omkring/Det=
te skalt du mercke/ oc fortuile aldelis paa dine egne oc alle menniskis
gerninger/det er icke muligt at de kunde hielpe dig i saadāt iemmer.

Huorledis wi vorde salige.

Men der Presten oc Leuiten vaare omkring/ oc det skulde
haffue ende met Louen/ oc wi skulde faa hielp/ Da kommer Sa=
mariten/ hand seer den arme saargiorde Menniske/ hand haffuer
metynck offuer hannem/gaar til hannem/forbinder hans saar/ la=
der Vijn oc Olie der vdi/oc legger hannem paa sit diur/fører han=
nem i Herbere/oc rycter hannem. Der er nu forhaabelse/at den fat=
tige Menniske kand faa hielp/ oc hans sag kand bliffue bedre.

Christus er Samariter.

Denne Samaritan er Christus/den euige Faders enbaarne
Søn. Oc hand kalder sig der faare en Samaritan/at hans Folck/
Jøderne/saa bespottede oc paa det høyste foractede hannem/Fordi at
Samariter vaare disse Hedninge/der Kongen aff Assyria/sette ind
i Landet/ i Jødernis sted/ effter at hand haffde forstyret Israels
Kongerige. Disse vaare Jødernis naboer/ oc bleffue ved deris Aff=
guderi/ Der faare naar Jøderne vilde høylige forhaane nogen/ da
kallede de hannem en Samariter/lige som wi plege paa denne dag/
at kalde vgudelige/vchristelige Folck/ Tørckere oc Jøder.

Huad Christus giør ved oss.

Huad giør da denne Samariter? Det første hand seer den=
ne arme Menniske/ ynckis hand offuer hannem/ Thi det er ingen
fortieniste/Men idel naade oc barmhiertighed/at Gud vdsender sin
enbaarne Søn/ oc vil formedelst hannem lade hielpe oss. Men at
Sønnen er Faderen lydig/ tager vort arme kiød paa sig/ det skeer
aleniste fordi/ at hand haffuer it metlidigt oc ynckesomt hierte off=
uer oss/ oc kand der faare icke lade oss forderffuis i saadan ælendig=
hed/ som wi ere vdi for syndens skyld/ Der faare gaar hand til det
saargiorde Menniske/ oc forbinder hans saar/ det er/ Hand hielper
aff

aff synd/ at forderffuelsen bliffuer icke større/ oc wi icke skulle dø der aff/ Thi der faare bleff hand Menniske/ at hand vilde affuerie synden/ oc forstyre Dieffuelens gerning: Huor met vdretter hand da saadant?

Christus haffuer thu embede.

Vor HErre Christus Jesus haffuer tuende embede eller befalninger / som hand i legemet skulde vdrette her paa Jorden / oc bleff der faare Menniske. Det første embede er/ at hand skulde predicke/ oc obenbare oss sin Faders vilie/ Som den hellige døbere Johannes oc siger/ Jngen haffuer nogen tid seet Gud/ Den enbaarne Søn/ som er i Faderens skiød/ kundgiorde oss det/ Dette predicke embede meen vor HErre Christus her / der hand taler om Vijn oc Olie/ Thi Guds ord haffuer tuende honde art/ Louen haffuer Vinens art/ lader mand hannem i saar/ da bider hand/ oc mand holder saar rene der met/ oc foruarer dem at der icke kommer raadt eller døt kiød vdi. Saa er Louen en bitter haard predicken / oc bider som Vijn i it nyhugget saar/ Thi at hiertet forferdis for Guds vrede oc wgunst/ for døden oc helffuede/ det kommer i angest oc banghed/ oc veed icke huor det skal bliffue/ naar det tencker paa den euige død/ som er beskicket offuer syndē/ Men denne bitterhed fordriffuer røden/ oc renser saaret/ det er / formedelst saadan fryct oc redzel borttagis kiødelig tryghed / at Mennisken gaar icke hen vden Guds fryct / oc belade sig icke met mange synder/ De spæge sig/ hade synden/ oc fortryde aff hiertet/ at de her til haffue skicket sig saa ilde. Dette er det første/ som Christus giør ved den saargiorde/ naar hād vil hielpe hannem/ at hand met Louen forferder de kiødelige trygge oc dristige hierte.

Louen lignis ved Vijn.

Euangelion lignis ved Olie.

Naar saaret er nu renset met Vijn/ oc det raadne oc røden er vdrenset / da lader hand oc Olie der vdi / hun haffuer den nature at hun lener/ oc giør icke sprecke eller we i saaret. Dette er den anden art som Guds ord haffuer / Det hellige Euangelion forferder icke som Louen / det bider icke som Vijn / det lener oc borttager we oc sprecke. Thi at huor som hiertene ere forferdede formedelst Louen/ der trøster Euangelion igen/ met Guds naade oc barmhertighed/ oc lærer/ huorledis Gud haffuer it kierligt hierte/ til oss arme syndere/

Hand

Hand vil icke at wi skulle forderffuis i synden/ hans vilie/ hierte/ oc lyst er/ at wi skulle offuergiffue synden/ omuende oss til hannem/ tro hans løffte oc forietteiser / oc trøste oss i hans Søn / vor HErre Christo Jesu/ Denne er den rette Olie/ som hører til saar/ at de icke skulle sprecke/ oc giøre oss we/ Thi at der met bliffue hiertene trøstede/ at de icke fortuile/ Men fatte it vist haab/ til det euige liff/ oc syndernis forladelse. Saa haffuer du denne Samariters første embede/ eller første gerning/ at hand er en Predickere/ oc baade forferder oc trøster/ paa det at hiertene/ for deris synd skyld/ skulle fryete Gud/ oc paa hans naadis vegne/ som hand beuisde oss i Christo/ tro paa hannem/ oc haffue al trøst i hannem. Der Christus haffde nu vdræt denne gerning i verden / oc predicket Guds vilie / da vdrette hand ocsaa fremdelis den anden befalning/ eller det andet embede.

Det andet Christi embede/ at hand skal offre sig op for vore synder.

Som er/ at hand offrede sig selff paa det hellige Kaarss / for alle Verdens synder/ Som den døbere Johannes kalder hannem der faare Guds Lam/ det er/ it Offer huilcket Gud selff sticktede/ eller beskickede der til/ at der met skulde betalis for alle Verdens synder/ at syndens straff/ døden/ skulde borttagis. Dette embede giffuer vor HErre Christus her til kiende i denne lignelse/ der hand siger/ At den saargiorde bleff lagd paa Samariterens diur/ Thi dette diur er icke andet/ end Christi mandom / som skulde bære oss/ det er/ lide død oc pine for oss.

Det diur som den saargiorde ligger paa.

Saa seer du i huad maade/ oc aff huem / wi arme Syndere kunde faa hielp/ Som er/ aff Guds Søn/ som giffuer sig selff i døden for oss/ oc betaler for vore synder/ oc vnderuiser oss der effter met sit Ord/ at wi skulle fryete Gud/ oc forlade oss paa hans naade oc barmhiertighed/ oc haabe saa formedelst troen til Christum/ syndernis forladelse/ oc det euige liff. At denne Samariter nu lægger den saargiorde paa sit diur / oc fører hannem i Herbere/ det er icke andet/ end at wi formedelst troen til Christum / kommer i den Christelige Kircke.

Herbere.

III. Om Kircke embedet.

Samariter reyser den anden dag bort/ oc tager tho Pendinge vd/ oc giffuer Hosbonden/ at hand skal røcte den Siuge der Met/ oc si-

oc siger / At der som hand leggex noget mere der til / da vil hand betale hannem / naar hand kommer igen. Dette er den tredie deel / i huilcken wi see / huad den Christelige Kircke / oc Kircke embedet er / oc huorledis mand skal rettelige bruge det / oc skicke sig der vdi.

Christus reyser bort.

Vor HErre Christus er icke mere legemlige her paa Jorden / hand opstod fra de døde / oc sider hoss Guds høyre haand. Men huo tager diss imellem vare paa den arme siuge Menniske? Her staar det / hand befaler Hosbonden hannem / Det ere nu fromme oc trofaste Kircketienere / som Paulus ocsaa siger / at Christus foer i det høy / oc gaff Mennisken gaffuer / Som er / Propheter / Euangelister / Hyrder / Lærere / &c. paa det at de skulle vere skickelige / til embedens gerning / met huilcket Christi legeme kand opbyggis. Disse haffue det embede oc tieniste / at de skulle tage vare paa dem / som ere anammede oc forbundne aff den HErre Christo / indtil de vorde aldelis helbrede / det er / indtil de dø fra dette lijff / oc vorde salige.

Befaler Hosbonden den siuge.

Huad den Christelige Kircke er paa Jorden.

Huo som nu vil rettelige male den Christelige Kircke / hand maa tage denne lignelse aff dette Euangelio faar sig / Som er / at hun er it Hospital eller siugestue fuld aff arme saargiorde Menniske / huilcke der dog formedelst vor HErre Christum / ere hulpne saa longt / at dem kand icke mere skade til liffuit / der som de ekon ville lade tage sig flitelige vare / oc trolige følge oc vere lydige. Fordi at end dog den Christelige Kircke haffuer / formedelst Troen / syndernis forladelse / oc it vist haab til det euige liff / oc er der faare (saa meget som troen er anrørendis) aldelis reen / oc som Scrifften kalder det / en Brud / vden alle ryncker oc besmittelse / Saa ere alligeuel / oc de rette Helligen fattige oc siuge Spittals folck / oc haffue al flitig varetect behoff / effterdi kiød oc blod end nu leffuer / oc den onde begæring i hiertet giffuer sig end nu stedze til kiende / lige som de Christnis bøn oc bær vidnisbyrde om / at de sige huer dag Forlad oss vor skyld / Den ene haffuer denne / den anden en anden fristelse / der hand skal stride imod / Vndertiden vinder hand / oc beholder seyer / styndem taber hand / oc falder ned. Nu fattis det paa troen / vor samuittighed er mistrøstig / hun frycter sig for Guds vrede / oc kand

De Christne ere fattige Spittalsfolck.

icke tro Guds herlige forjettelser. Nu fattis det der paa at wi icke frycte Gud / oc vore hierte ville bliffue trygge oc dristige. Vnder Kaarssit oc i wlycke / ere wi wtaalmodige / staa imod Guds vilie / oc tencke / at oss skeer wret / andre haffde det bedre fortient: Der nest findis der anden wtallig brøst / paa vor naturis oc den arge Fiendis vegne / som frister oss met vrede / gerighed / wkyskhed / ladhed / vantro / Mistanckelse / wuenskaff / bander / skendzel / løgn / besuigelse / forraskelse / oc anden vanartighed / Der kand det da letteligе ske / at wi kunde falde / før end wi tage oss vare der faare. Der faare lignis den Christelige Kircke tilbørlige ved it Hospital / som er fult met fattige siuge Folck / oc wi alle (wi mue vere paa vore gaffuers vegne / Huordane wi kunde) saa ere wi dog arme Spittalss folck / som haffue daglige hielp behoff / indtil wi bliffue aldelis helbrede oc salige.

Om Hosbonden oc tho Pendinge.

Huorledis hielper nu denne Hosbonde / eller Spittalssmestere? Huad forraad haffuer hand til saadan ryct? Her staar det / at Samariten giffuer Hosbonden tho Pendinge / met dem skal hand rycte den arme Mennniske. Disse tho Pendinge ere icke andet / end de tho lerdome / som tilforn er talet om / Louen oc Euangelion / denne er den rette lægedom / der de Siuge i dette Hospital faa hielp aff.

Pauli ord huorledis Guds ord skal retteligе delis.

Som Paulus formaner sin Timotheum / ij. Timoth. ij. oc siger / Ver flitig til at beuise dig faar Gud / en retsindig oc wstraffelig Arbeydere / som retteligе deler sandheds ord. J disse ord seer Paulus til den skick / som bleff hulden i Louen met Offer / Thi mand skulde opbrende noget / noget torde oc ellers ingen / vden Prester oc Leuiter æde / oc noget motte ligfolck beholde / lige skal ocsaa denne skick holdis her met predicken.

Huor som mand predicker Louē.

Huor som Folck ere trygge / oc leffue i synd / der hører Louen til / at mand skal holde dem Guds vrede oc straff faare / forferde oc giøre dem bedrøffuede / Thi at vilde du lade nogen som ligger i hoer / gerighed / eller anden forargelse / gaa saa hen / icke tale hannem til / oc true hannem met den euige fordømelse / det vaare wret. Du skalt affstyre forargelse met Guds ord / Vil det icke hielpe / da skalt du / saa fremt som du vilt vere Christi tro tienere / aldelis vdelycke / oc holde hannem som en Hedning / huercken

lade

lade hannem komme til Nadueren eller andre Christelige ger-
ninger.

Der imod / huor som hiertene er bekumrede oc mistrøstige / De see deris synder / angre dem hiertelige / oc vilde at de haffde det icke giort / Der vocte dig / at du vilde vere streng met saadane Folck / oc lenger tuinge dem met Louen / Du skalt trøste dem met Euangelio / vise dem til Christum allis vore Meglere / oc formedelst hans fortieniste / visselige tilsige dem alle deris synders forladelse oc det euige lijff / Saa est du da en ret Spittalssmestere / oc deler ordet retteligе. Huor mand skal predicke Euangelion.

Der faare / lige som wi tilforn haffde den Christelige Kirckis billede / Saa see wi her it andet billede / aff huilcket wi kunde lære / huad Predicke embedet eller Kircke embedet er / at huer Predickere eller Kircketienere er / lige som en Spittalssmestere / som ekon skal vere hoss siuge Folck / oc rycte dem. Der hører til / at mand skal vere wfortrøden oc veluillig / oc besynderlige at mand skal stedze øffue sig i Scrifften / oc kunde retsindelige handle met den rette lerdom. En predickere er en Spittalssmestere.

Oc efterdi at de / som icke haffue dette embede / haffue saadan varetect behoff / da er det vel nytteligt at de ere lydige oc icke giøre / som siuge Menniske der ere wlydige / naar Legen giffuer dem til kiende huad de icke skulle æde eller dricke / oc giffuer dem god oc nyttelig lægedom / da kaste de den lægedom bort / oc følge deris eget sind / æde oc dricke som dem er allermest skadeligt oc forderffueligt / oc giøre deris sag ekon verre der met. Saa skalt du icke skicke dig / Du skalt kiende Predickere som læger / huilcke Gud haffuer beskicket dig / at de skulle tage vare paa dig / indtil du vorder aldelis helbrede oc bliffuer salig / Der faare skalt du vere lydig / oc vocte dig fra det / som de forbiude dig. Der imod skalt du fliteligе tage vare paa det / som de biude oc befale dig / alligeuel at det ende er surt / oc giør dig we / saa skalt du foruinde al din nød. Huorledis de Siuge skulle holde sig.

Men lige som der er brøst hoss de Siuge / der haffuer hielp behoff / Saa befinde wi / diss vær / drabelig brøst hoss dem der skulde tage vare paa oc rycte de Siuge. Thi at see til det gantske Brøst hoss dem som lære andre.

 Paffue-

Papister wtro Spittalsmestere.

Paffuedøme/ Er det icke sant/ Bisper/ Doctores/ Predickere/ Sogneprester/ oc deris lige/ ere som en wtro/ forsømmelig/ arger Spitalsmestere/ som lader de arme siuge Menniske forsmecte/ hand æder selff oc dricker det beste/ saa maa det gaa de arme Menniske/ huorledis den gode Gud vil. Fordi at de lære icke aleniste icke Guds ord/ men forfølge det ocsaa/ Oc det samme er dog det eniste middel/ formedelst huilcket wi komme til fuldkommen karskhed oc sundhed/ Der faare bliffue de arme Menniske forderffuede til lijff oc siel vnder saadane wtro oc onde Spittalsmestere. Wi ere/ Gud vere loff/ bedre besorgede i denne maade/ Saa skulle wi oc tacke Gud aff hiertet der faare oc bede/ at hand vil lade oss beholde saadane tro Tienere/ oc naadelige vocte oss fra de wtro Spittalsmestere.

Om det som Hosbonden legger til der offuer.

Men at Samariten siger/ at der som Hosbonden/ legger noget til de tho Pendinge/ da vil hand betale hannem naar hand kommer igen. Dette haffue de skendige Muncke vdtydt paa deris gode gerninger/ oc ladet sig tycke at de giøre mere end en Christen er skyldig til at giøre/ Men det haffuer longt en anden mening/ En from/ trofast Predickere/ som vil flitelige oc retsindelige skicke sig met Guds ord/ hand skal oc giøre sit der til/ det er/ hand skal haffue møye oc arbeyde met Folck/ oc end fortiene al wtack der met/ offte lide forsmædelse/ offte icke aleniste sette sit godz/ men ocsaa sit lijff i fare/ oc voffue altsammen. Saadan møye/ arbeyde/ fare oc besuarelse/ bliffuer icke her betalet/ men naar Christus kommer igen/ oc giør en ende met denne arge oc onde verden/ da skulle trofaste Kircketienere vente deris løn.

See/ saa finder du i denne lignelse/ huo du est/ oc huor aff saadan iemmer voxte dig til paa legeme oc siel/ Der nest huorledis oc formedelst huem du forløsis der aff/ Oc paa det siste/ huorledis du skalt skicke dig/ der som du vilt bliffue ved denne velgerning/ oc icke falde i wlycke igen/ Som er/ at du/ som it siugt Menniske/ skalt vere Legen lydig/ oc skicke dig effter Guds ord/ indtil du bliffuer aldelis Helbrede/ oc icke haffuer Hospitalet mere behoff/ men bliffuer hellig oc salig baade paa legeme oc siel/ som wi formedelst Christum

haabe

haabe oc tro/at wi skulle bliffue i det til kommende lijff. Det forlene oss Gud allesammen/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi tacke dig aff vor hiertis grund/at du haffuer ladet oss leffue denne salige tid/ i huilcken wi kunde høre/ denne salige lerdom / dit hillige Euangelion / kiende din vilie oc faderlige hierte/ oc see din Søn Christum Jesum / Wi bede din grundlose Barmhiertighed/ at du vilt naadelige beuare oss hoss dette dit ordis salige liuss/oc formedelst din hellig Aand / saa styre oc regere vore hierte / at wi aldri vige der fraa/men holde oss saa fast der til/at wi før forlade alting/oc endelige formedelst det samme bliffue salige/
AMEN.

Den Fiortende Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Luce 17.

OC det begaff sig/der vor HErre Jesus reysde til Jerusalem/drog hand mit igennem Samarien oc Galileen/oc som hand kom til en By/møte hannem thi spedalske Mend/de stode longt borte/oc opløffte deris røst/oc sagde/Jesu kiere Mestere/forbarme dig offuer oss. Oc der hand saa dem/sagde hand til dem/Gaar bort/oc beteer eder faar Presterne.

Oc det skede/der de ginge bort/bleffue de rene. Oc en aff dem/der hand saa/ at hand vaar bleffuen karsk/ vende hand til bage/ oc prisede Gud met høy røst/ oc falt paa sit ansict til hans føder/ oc tackede hannem/ Oc det vaar en Samariter. Da suarede Jesus/ oc sagde/ Ere i icke thi som bleffue rene? Huor ere da de ni? Bleff der ellers ingen funden/ som vende til bage igen/ oc gaff Gud ære/ vden denne Fremmede? Oc hand sagde til hannem/ Stat op/ gack bort/ din tro haffuer hulpet dig.

DEtte Euangelion kommer smuct offuer it met dette neste/ fordi at wi see her disse thu stycke/ først huorledis wi arme Menniske for syndens skyld skulle lide saa mangfoldige plager oc megen iemmer/ mere end noget andet leffuendis diur paa Jorden/ Fordi at spedalskhed er aleniste en Menniskelig plage. Det andet er/ at vor kiere HErre Christus lader see sig/ huorledis hand er den rette Samaritan/ oc vil gerne oc kand rettelige hielpe/ aff saadan synd oc Dieffuelens forgifftelse. Effter disse thu stycke følger det tredie. At wi skulle kiende Guds velgerninger/ naar hand haffuer hulpet oss/ oc prise hannem der faare/ oc icke bliffue til bage met de ni spedalske/ som icke komme mere til vor HErre Christum. Saadane misbruge Guds hielp/ oc giøre deris sag ekon verre/ Thi det hindrer dem icke fra deris salighed oc det euige lijff/ at de vaare spedalske/ Men at de icke kiende Christum for deris Frelsere/ oc ere hannem wtacknemmelige for hans velgerning/ dette forhindrer deris salighed/ oc fordømer dem/ Der faare skulle wi flitelige vocte oss fra denne synd. Summa aff dette Euangelio.

Først/ da hørde wi i denne neste Predicken/ huorledis Menniskren formedelst Dieffuelens forgifftelse/ er saa suarlige saargiort aff synden/ paa legeme oc siel/ at hand der aff bliffuer forderffuit/ oc kand aldelts intet hielpe sig selff/ som it saargiort Menniske der ligger faar døden. Saa meget nu som legemet er anrørendis/ da see wi paa disse thi Spedalske/ huor gruselige de ere forderffuede/ at kiød oc blod er forderffuit paa dem/ i leffuende lijff/ oc paa det iemmerligste saa met faren/ at intet Menniske kand see paa dem vden gruelse oc besynderlig forferdelse. Oc effterdi legemet formedelst synden er kommen i saadan forkrenckelse/ at denne oc andre plager kunde det forderffue oc skende/ Da skulle wi først lære her aff at kiende syndens art/ oc vocte oss/ at wi icke formedelst flere oc egne synder/ giffue aarsage til saadan straff. Fordi at kunde den fremmede metarffuede Adams synd saa forkrencke vore legeme/ Da mue wi bekiende/ at vor egen synd/ som wi belade oss selff met/ vil icke gaa hen vden straff. Synd fører siugdom met sig.

II. Wi skulle tacke Gud for sundhed.

Det andet er / at wi skulle ocsaa vere Gud tacknemelige der faare/som her til haffuer naadelige beuaret oss fra denne oc andre plager/ eller siugdom/ Thi at der som Gud icke formedelst sin naadige beskermelse aff styrede Sathan/ da skulde denne oc andre suare siuger vere meget almindeligere. Men at faa Menniske (imod den anden hob at regne) ere spedalske / oc den største deeler helbrede oc sund/ Det er Guds besynderlige naade oc beskermelse/ som alligeuel lader nogle Menniske plagis met saadan siugdom / at wi andre/ skulle holde oss i Guds fryct/ vocte oss fra synd/oc daglige tacke hannem for sin naade oc beskermelse.

Thi/ som mand siger/ It sunt lijff er den beste rijgdom/ Oc huo som begærer denne gaffue/ hand skal betilige skicke sig der til/ Hand skal icke misbruge sin vngdom/ icke leffue vdi synd / Men holde sig i Guds fryct / oc haffue en god samuittighed/ vocte sig fra alt ont/ oc giøre det som Guds ord befaler at giøre / Saa vil da Gud lade en karsk / hederlig allerdom følge / effter en Gudfryctig vngdom/som den xxxiiij. Psalme siger/ Huo er den/ som begærer it got leffnet/oc haffde gerne gode dage? Beuare din tunge fra ont/ oc din mund/ at hand icke taler suig. Lad aff det onde/ oc giør got/ Atspør fred/oc søg effter hannem / Dette er det første/ som du her skalt lære/ aff disse Spedalske.

Vnge folck skulle vere fromme.

Det andet er/at effterdi vor kiere HErre Christus saa veluillige oc snart hielper disse Spedalske/da skalt du der aff lære hans rette embede/som er/at hand kom der faare paa Jorden/ at hand vil forderffue Sathans gerning/ oc hielpe oss gerne oc veluillige aff den iemmer/der Sathan kaste oss alle vdi/ formedelst synden. Spedalskhed er saadan en siugdom/ der ingen kand læge/ huor som hun bliffuer rettelige rodfest. Thi mand skulde giøre det Menniske aldelis en ny leber / oc aldelis andet blod / det er alle læge wmuligt.

Huor lettelige Christus hielper de Spedalske.

Huorledis hielper da vor HErre Christus? Det kaaster hannem icke it ord/ Met en blod tancke hielper hand disse arme Menniske. Ellers i anden siugdom hielper hand met it ord. Som der hand siger til den Blinde/ Ver seendis/ til den døde Dreng oc Pige siger hand/

hand/Stat op: Til den Verckbrudne siger hand/Stat op/tag din seng/ oc vandre. Men her giør hand icke mere/ end at hand siger/ Gaar bort/oc beteer eder faar Presterne/oc det følger dog der aff/ at strax som de gaa hen/ da bliffue de rene aff deris spedalskhed. Dette er offuermaade trøsteligt i tuende maade/ baade at wi see/ huorledis vor HErre Christus hielper saa gerne oc veluillige/ oc at hand saa aldelis lettelige kand komme det aff sted/ oc saadant skulde giffue oss aarsage til/at wi der faare i vore fristelser oc nød/ skulde ocsaa holde oss til vor HErre Christum/ formedelst en hiertelig Bøn/ oc søge hielp hoss hannem. Oc effterdi hand dog vil forstyre Dieffuelens gerning/ oc al wlycke kommer aff synden oc Dieffuelen paa oss/ huor vilde wi da ellers søge oc vente hielp.

Ja siger du/ J denne oc anden siugdom/ finge Menniskēn hielp/ der Christus gick personlige omkring paa Jorden/ Men nu/ mand maa bede oc giøre huad mand vil/ saa seer mand/ at spedalskhed/ sten/ podagel/ oc anden saadan siugdom/ bliffuer wlægt/ Ja huor saadane siuger vorde en gong rodfeste/der bliffue de indtil døden/ Huorledis kunde da wi trøste oss met denne oc andre vnderlige gerninger?

Suar/ Du skalt see til hoffuitstycket. Denne oc andre vnderlige gerninger vise oss der hen/ at wi skulle kiende vor HErre Christum/som Dieffuelens fiende oc HErre. Der faare kunde wi visselige fatte denne trøst der aff/ naar wi met en ret tro holde oss til Christum/ at hand vil frelse oc beskerme oss imod synden/ døden oc Dieffuelen. Dette skalt du io lade vere den høyste oc største trøst. Thi at faa wi der hielp/ da skulle wi vel ocsaa bliffue behulpne i det som er ringere oc timeligt/ eller/ wi ville i det minste formedelst hans hielp kunde omdrage oc gaa det igennem. — *Christus vil hielpe imod Dieffuelen/døden oc synden.*

Der nest tiene ocsaa saadane vnderlige gerninger oss i legemlig eller timelig nød/ Thi dette Exempel lærer oss/ at lige som disse Spedalske robte til vor HErre Christum om hielp/ i denne legemlige nød/ saa skulle wi ocsaa giøre oc haabe/ at hand vil høre vor Bøn. Men effterdi det er ekon en legemlig/ timelig nød/ oc wi — *Huorledis mand skal bede imod siugdom.*

ere allerede/formedelst Christum visse paa/at den euige nød icke skal skade oss/ da bør oss/at sette det i Guds vilie/om hand vil lenger lade oss bliffue i saadan nød/ oc wi da skulle lide det taalmodelige. Thi

Huor faare Gud vndertiden icke hielper.

først vil Christus at alle Christne skulle vere vnder Kaarssit/ Det andet er/at wi icke altid vide huad oss er best/Der faare bede wi offte om sundhed/ rijgdom oc andet/oc det er dog bedre til vor salighed/ at wi ere siuge oc fattige/end helbrede oc rijge. Det tredie er/at wi io skulle ære oc omdrage Guds vilie/ oc skicke oss som lydige oc tacknemmelige Børn/Thi at huor faare skulde wi saa høylige bekumre oss i den timelige nød/ effterdi at wi formedelst Christum ere frelste fra den euige?

Der faar staar dette Exempel her/ at wi skulle paakalde Gud/ oc robe til hannem om hielp i allehonde nød/ oc vide/ at Gud vil bønhøre oss/ saa fremt som det kand forfremme hans ære oc vor salighed/ Men før vor salighed oc Guds ære skulde forhindris/ da skulle wi giffue oss veluillig i lydighed/ oc sette hans vilie frem/ oc vor staa til bage. Dette er det andet stycke/ huorledis Christus forbarmer sig offuer de Spedalske/ oc hielper dem saa gerne oc letteli- ge aff deris siugdom.

III. Om tacknemelighed for Guds velgerning.

Det tredie er/at wi icke skulle forglemme saadan hielp/ vende oss til bage igen met denne Samaritan/ oc tacke vor HErre Christo. Thi denne er en aff sielens besynderlige forgifftelser/ huilcken Sathan haffuer forderffuit alle Menniskes hierte met/ at wi snart forglemme velgerninger/ oc naar som det gaar oss vel/ ere wi trygge/ oc leffue vden Guds fryct/ Der faare bestillede Gud det saa i det gamle oc ny Testamente/at huor som hand loed vederfaris nogen besynderlig velgerning/ der beskickede hand oc it besynderligt ihukommelses tegen oc Høytid hoss/ at Mand den icke skulde forglemme/ Men formedelst en aarlig paamindelse/ stedze forny oc haffue hende i hukommelse. Saa vaar Paaske lammet/ Aarons Kæp/ Manna/ Pintzehøytid/ Løffsalernis høytid/ oc andre saadane/ oc i det ny Testamente/ HErrens Naduere/ Thi det er naturligt/at huor mand forglemmer nød/der forglemmis ocsaa hielp/oc

der

der følger intet andet effter/ end en vgudelig trygħed. Huor aff der kommer fremdelis vlycke/ al trøst falder bort/ oc følger mistrøstelse oc fortuilelse.

Der faare staa disse ni Spedalske oss her til it Exempel/ at haffuer Gud hulpet oss naadelige/ da skulle wi aldri forglemme den nød/ saa følger der da tacknemelighed/ at wi leffue i Guds fryct/ oc vocte oss fra synd/ at wi icke skulle mere komme i saadan modgang. Oc der som wi komme fremdelis i nogen anden nød/ da vorde wi icke mistrøstige/ Men trøste oss met den fremfarne hielp/ bede/ oc haabe naadig forløsning. Dette skulle wi lære/ oc skicke oss der effter/ saa skulle wi foruinde al vor nød.

I vide huorledis Papisterne skicke sig met denne Historie/ oc huad lerdom de tage der aff/ at mand skal scriffte til Prester/ oc formedelst scrifftemaal/ søge renselse aff synden. Men det skicker sig offuermaade ilde/ Thi at der disse Spedalske betede sig faar Presterne/ da vaare de tilforn aldelis rene/ som Texten giffuer til kiende/ at de bleffue rene paa veyen i det de ginge bort. Der som wi nu skulle effter dette Exempel her bete oss faar Presterne/ det er (som Papisterne vdlegge det) scriffte/ da skulle wi tilforn vere rene aff syndē/ oc scriffte saa først der effter. Men huad skal saadant scrifftemaal? Papisters lerdom om Scrifftemaal.

Det andet er/ At Presterne haffde icke den mact i Louen/ at de kunde rense nogen aff sin spedalskhed/ De haffde aleniste den dom/ at de kunde besee Folck/ om de vaare rettelige rene/ oc befrelste aff spedalskhed/ oc der nest rensede de dem vduortis/ det er/ at de formedelst nogle besynderlige Offer oc Ceremonier/ gaffue dem vidnisbyrde oc tilstedde/ at de motte nu vere hoss andre Folck igen/ der som de tilforn vaare fraskilde/ oc icke torde vere hoss Folck/ for de vaare spedalske/ Skal nu lignelsen rettelige skicke sig om Papisterne/ da vil det følge/ at al deris renselse er ekon en vduortis Ceremoni/ oc de kunde ingen rense rettelige/ eller forlade synden.

Men det vaar giort for de vilde haffue Scrifftependinge/ der fløde dem effter/ Thi at der som denne beteelse oc Offer i Louen/ vaar alsomeniste lagd paa de Spedalske/ huilcke der vaare da som

end

end nu/ en liden hob / imod de andre helbrede at regne/ der toge Papisterne Scriffte pendinge aff den menige mand/ oc de lode sig icke heller nøye met it scrifftemaal / Mand skulde gaa tho gonge til scriffte om fasten/ Nu vaar end dette en ringe oc lidelig skade met disse Pendinge som de vdi saa maade tryglede fra Folck / Men denne vaar den suare forderffuelse/som der kom aff/at mand lerde folck om scrifftemaal/ at det vaar det rette middel / vden huilcket ingen kunde komme til syndernis forladelse / Oc der er dog icke it eniste ord befalet i Scrifften om dette øre scrifftemaal. Item/ de komme Folck i den tro/at mand skulde sige frem/alt det som mand viste/Oc at huad som mand tagde viderlige oc sagde icke frem / det skulde icke forladis. Der begyntis da den rette plage i en fattig samuittighed/ at de skulde giøre / det som vaar vmuligt at giøre / Oc de torde dog icke førhaabe syndernis forladelse / end de haffde giort det fuldkommelige. Gud forlade de fortuilede Skalcke det / om det ellers staar til at forlade / at de saa iemmerlige forførde fattige Folck/ oc sette syndernis forladelse i en vmulig gerning / som icke vaar buden aff Gud. Thi det er io (som Dauid siger) Psalm xix. Huo kand vide huor offte hand synder/forlad mig den lønlige brøst.

Huad det verste oc forderffueligste vaar i Papisters scrifftemaal.

Der faare flux bort/ bort met Papisternis scrifftemaal/som er icke andet end it øyenskalckeri/oc icke befalet aff Gud. Men dette er det rette scrifftemaal/ at du scriffter dine synder met hiertet / oc icke aleniste met tungen/ huilcken ocsaa kand liuge/ Som den xxxij. Psalme giffuer oss Exempel / der som saa staar : Jeg bekiender mine synder / oc skiul icke mine misgerninger / Jeg sagde: Jeg vil bekiende mine misgerninger faar HErren / du forlader mig mine synders offuertrædelse. Lige saa scriffter Taalderen met faa ord i Tempelet hoss sig alene/ oc haffuer ingen Prest behoff der til/ Oc hand scriffter faar den / som seer ind i hiertet. Der det vaar hans aluere i hiertet / at hand bekiender sine synder / beklager sig / angrer dem / vilde gerne vere fri der fra/ Da følger den rette Affløsning/ at hand aff dette scrifftemaal / gick retferdig hiem. Lader oss ocsaa bliffue hoss dette scrifftemaal / saa skulle wi faa den ret visse

Huad det rette scrifftemaal er.

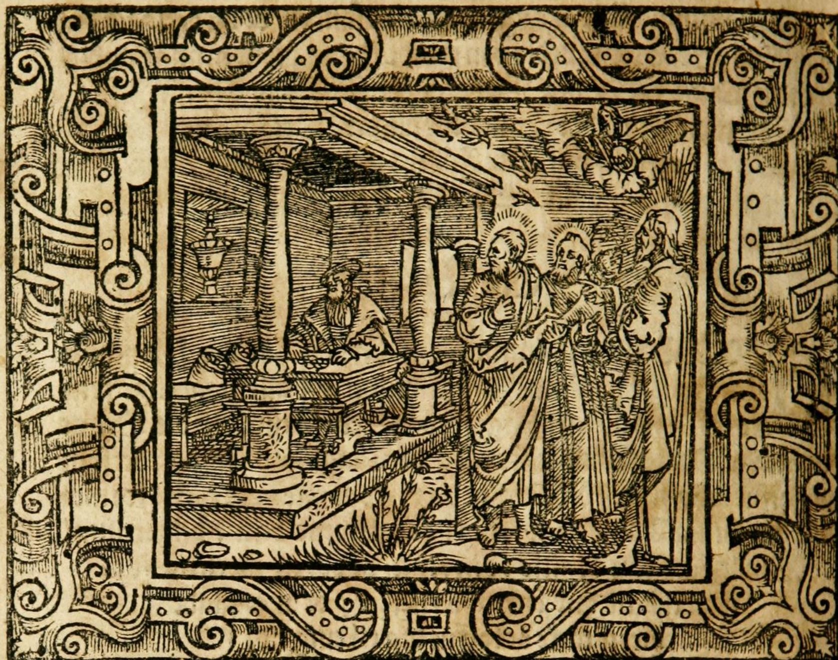
visse Affløsning. Thi at angrer du dine synder/ oc du beklager dig faar Gud aff hiertet/ oc beder om naade/ da er det wmuligt andet/ end Gud vil tilsige dig naade/ oc for sin Søns Christi Jesu skyld/ forlade dig alle dine synder. Det forlene oss alle/ vor kiere Fader i Himmelen/
AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du haffuer formedelst din Søn/ Christum Jesum hulpet oss alle naadelige som tro/ aff syndens gruselige spedalskhed/ formedelst dit Ord oc den hellige Daab/ oc du beuiser oss end nu daglige hielp/ i alt det som wi haffue behoff. Wi bede dig/ at du vilt opuecke vore hierte formedelst din hellig Aand/ at wi aldri forglemme denne velgerning/ Men leffue stedze oc altid i din fryct/ oc vdi en hiertelig forhaabelse til din barmhiertighed/ oc met glade hierte tacke oc loffue dig til euig tid/
AMEN.

Den Femtende Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Matthei 6.

VOr HERre Jesus sagde til sine Disciple/ Jngen kand tiene tho Herrer/ vden hand enten skal hade den ene/ oc elske den anden/ eller hand skal holde sig til den ene/ oc foracte den anden. J kunde icke tiene Gud oc Mammon. Der faare siger ieg

ieg eder/ Sørger icke for eders lijff/ huad i skulle æde oc dricke/ Oc icke for eders legeme/ huad i skulle i føre eder. Er icke liffuit mere end maden? Oc legemet mere end Klederne? See til Fulene vnder Himmelen/ de saa icke/ de høste icke/ de sancke icke i laden/ oc eders Himmelske Fader føder dem alligeuel. Ere i da icke meget mere end de? Huo er blant eder/ som kand giøre sig en aln lengre/ alligeuel at hand sørger der faare? Oc hui sørge i for Klederne? Skuer de Lillier paa marcken/ Huorledis de voxe/ Oc arbeyde icke/ de spinde oc icke/ Jeg siger eder/ at oc Salomon i al sin herlighed/ icke

vaar

vaar saa klædt/ som en aff dem. Klæder da Gud saa det græss paa marcken/ som dog i dag staar/ oc i morgen kastis i Ouen/ skulde hand icke meget mere giøre eder det? O i lidet troendis. Der faare skulle i icke sørge/ oc sige/ Huad skulle wi æde? Huad skulle wi dricke? Huor met skulle wi klæde oss? Effter alt saadant søge Hedninge/ Thi eder Himmelske Fader veed/ at i haffue alt dette behoff. Atspører først Guds Rijge/ oc hans retferdighed/ saa skal alt saadant tilfalde eder. Sørger der faare icke for den anden morgen/ thi den dag i morgen skal sørge for sig selff. Det er nock/ at huer dag haffuer sin egen plage.

DEtte Euangelion er en aluerlig formaning/ imod gerighed/ at wi skulle offuergiffue al sorge oc forlade oss paa Guds barmhiertighed/ hand vil faderlige besørge oss met mad/ dricke oc klæder/ naar som wi ekon atspøre hans rijge oc hans retferdighed/ oc der nest tage flitelige vare paa vort kald/ oc icke ere lade eller forsømmelige til vort arbeyde/ Oc alligeuel at Christus icke taler besynderlige om arbeyde/ saa minder hand oss dog tho gonge paa den fordel/ som wi haffue faar fule oc vrter/ som er/ at wi saa/ høste/ oc forsamle ind i laden/ Item wi arbeyde oc spinde/ Denne fordel/ vil vor HErre Christus at wi skulle icke offuergiffue/ Men bruge hannem/ oc lade saa Gud sørge/ huorledis hand skal velsigne vort arbeyde/ oc føde oss.

Men verdens Mennniske vende det almindelige om/ De Verdens
acte Guds ord lidet/ oc ere forsømmelige met arbeyde/ oc lade sig vanart.
tycke/ at der som de icke sørge selff/ da hielper Guds sorge intet/ Der faare tencke de nu paa denne/ nu paa en anden vey/ huorledis de kunde skicke sig til næring oc biering/ oc vinde meget/ oc acte icke

huad

huad huert Menniskis kald/ oc der nest Guds vilie oc ord kreffuer oc biuder.

Verden acter icke at sorge er synd.

Der er det aller verste / at verden gaar smuct tryg hen/ oc tencker der icke en gong paa / at saadan sorge oc omhyggelighed / er synd/ Huer mand lader sig tycke/ at hand maa vere gerig/ oc søge sin nering/ huorledis hand best kand/ oc vil alligeuel vere en god Christen der til met / Det skal intet hindre hannem paa hans tro/ Men vilt du vide den rette mening/ oc huordan guselig synd saadan sorge giffuer aarsage til/ da maat du kære det her aff vor HErre Christo / hand siger klarlige / Jngen kand tiene tho Herrer/ oc hand vdlegger rettelige/ huilcke disse tho Herrer ere/ der mand kand icke tiene tilsammen / oc siger / J kunde icke tiene Gud oc Mammon (det er/ Pendinge oc Godz) tilsammen. Der hører du / at huo som tager sig offuer at tiene Mammon/ det er/ at søge effter Rijgdom/ oc acter icke/ Guds ord/ eller huad hand er sin neste plictig aff Christelig kierlighed/ hannem er det vmuligt / at hand kand tiene Gud. Oc vor HErre Christus besluter end ydermere / At huo som vil tiene Mammon/ hand kand icke aleniste icke tiene Gud / Men hand hader oc foracter Gud / Huor faare dog? eller huor finder du saadane Folck/ som ville haffue saa stor en synd paa sig/ at de skulde hade oc foracte Gud? Dette finder mand vel / at ocsaa de store Aagerkarle/ oc hine offuermaade gerige kroppe holde sig lige som de vaare gode Christne/ oc ville icke haffue det naffn/ at de ere vnchristne.

Jngē kand tiene tho Herrer.

Huo som elsker Mammon/ hand hader Gud.

Nu vel/ verden maa skiule oc pryde sig huorledis hun vil/ saa siger dog Christus sandhed/ oc det skal icke feyle/ at huo som elsker Mammon / hand hader Gud / Oc huo som holder sig til Mammon/ hand foracter Gud/ lige som saadant kand beuisis verden offuer met hendis egne gerninger. Thi dette er i sandhed saa/ at huo som elsker Gud/ hand holder hans ord/ der imod/ Huo som icke holder Guds ord / hand kand icke rose sig / at hand haffuer Gud faar øyen / hand foracter Gud / Huad siger nu Guds ord? Er det icke sant / det biuder dig at du skalt elske din Neste lige som dig selff/ oc det giffuer dig denne regel / at du skalt giøre imod din Neste/ lige

som

som du vilt / at mand skal giøre imod dig? Naar som du nu tien Mammon/ oc elsker Pendinge/ da lader du denne Guds befalning/ oc din nestis kierlighed bliffue aldelis til bage/ oc du søger alsomeniste din egen nytte/ oc huad som dig tien/ Saa giffuer du til kiende met dine gerninger/ at du haffuer icke lyst til Guds Lou/ oc at du begærer aleniste det som dig er behageligt/ ellers skulde du vel tiene Ordet/ oc icke Pendinge.

Saa befinder mand i al handel / oc hoss alle embede/ at huer mand seer ekon til det/ som hannem tien/ oc icke til det som tilbørlige er/ oc vor nestis kierlighed esker oc kreffuer. Saa er det alleuegne fult met Mammons tienere / som hade Gud / oc foracte hannem/ Thi at de ere wuillige oc wlystige til alt det/ som deris rette Gud befaler dem / Tuert imod/ huad Mammon/ gerighed/ oc deris Pendinge siuge befaler dem/ der haffue de en god vilie til / oc giøre det gerne / de spare ingen møye eller arbeyde / de lide det altsammen gerne/ aleniste fordi at det bær Pendinge hiem.

Verden er fuld met Mammons tienere.

Huad haffuer mand nu paa det siste igen/ aff saadan Mammons tieniste? Huorledis løner hand sine suenne oc tro tienere? Først seer mand/ Huorledis folck haffue stor wmage/ før de komme til nering / at de huercken haffue rolighed dag eller nat/ sette deris helbrede oc lijff i fare/ oc giøre offte imod ræt oc skel for Pendinge skyld. Der som deris anslag nu gaa frem/ at de bliffue rijge/ da begyndis rettelige først it nyt iemmer/ huorledis de skulle daglige formere oc beholde Mammon/ Naar som det kommer da til enden/ oc it Menniske skal skillis her fra/ oc lade det altsammen bliffue her effter sig/ saa kand mand icke end da aldelis vere fri fra saadan Mammons tieniste/ Thi da kommer den sorge i/ huorledis oc huort mand skal beskicke hannem/ Oc de wlycksalige Folck haffue icke den naade/ at de kunde rettelige beskicke deris Pendinge oc godz/ oc som rijge Folck dog besynderlige ere plictige til at betencke / huorledis fattige Kircker oc Scholer kunde opholdis / Fordi at de betencke almindelige dem / som haffue tilforn noch / Jngen vil betencke at hielpe fattige Folck / at forfremme fattige Børn oc Drenge til

Schole oc Studium/ at forbedre fattige Sogneprester oc fattige Kirckctienere met en tillægge/ at de disß bedre kunde tage vare paa deris embede / Den skendige Mammon skal icke vere verdig til/ at mand skal bruge hannem til saa god oc kaastelig en gerning.

Saa er dette i alle maade møye oc arbeyde met denne Mammons tieniste/ hand giør Menniskcn deris leffnet surt / at de huercken haffue rolighed dag eller nat/ før de komme i deris graff. Denne eniste oc offuermaade ringe verquegelse oc velløst haffue de der aff/ at de bedre kunde rycte deris legeme/ met mad oc dricke til en tid/ oc ekon naar de ere helbrede/ oc holdis noget herligere aff andre Folck/ for Pendinge skyld / Men huor lenge varer det? Thi eller tiue aar/ saa haffuer det ende/ oc der løber dog stedze(som sagd er) mangfaldig møye/arbeyde/sorge/forhindrelse iblant met/ Der faare er det io en skendelig ting/ met saadan Mammons tieniste.

Men der er end nu større iemmer / som met rette skulde drage osß fra Mammons tieniste/ at hand/ som her staar/ forhindrer osß fra Guds tieniste/ oc wi skulle bære den samuittighed faar Guds dom/ at wi haffue icke tient Gud/ icke elskt Gud/ icke hafft Gud faar øyen/ Men Mammon/ Huad dom som vil da der følge effter/ staar Matth. xxv. at Guds Søn skal staa der / oc straffe saadane Mammons tienere/ At hand vaar hungrig/ tørstig/ hand vaar nøgen/ ælendig/ fangen / oc de haffde vel da kunde hulpet oc trøstet met Mammon / Men de giorde det icke / Der faare skulle de gaa bort i helffuedis ild. See der fører Mammons tieniste dig endelige hen/ huilcken du bruger her lidet oc en offuermaade stacket strind/ oc skalt vngielde hannem til euig tid. Vaare det icke meget bedre / at du haffde aldelis intet / oc tiente Gud i fattigdom/ da kunde du haffue det haab/ at du skulde vere hosß hannem i euighed?

Dom offuer Mammons tienere.

Der faare formaner vor HErre Christus flitelige/ at wi skulle holde osß fra saadan tieniste/ oc tiene Gud i den sted/ da vil hand sørge for osß igen / oc skicke osß alt got til. Sørger icke / siger hand/ for huad i skulle æde oc dricke/ effter saadant tracte Hedninge/ som haffue ingen Gud / oc vide icke at Gud vil forsee oc besørge dem.

Gud vil sørge for sine.

dem. Men i haffue en Fader i Himmelen/hand veed huad i haffue behoff/ oc hand vil gerne giffue eder det / som hand allerede haffuer giffuit til kiende der met/at hand haffuer giffuit eder legeme oc liff/ vden eders sorge eller bøn/aff blot naade oc barmhiertighed. Efferdi hand da veed / at i skulle haffue mange / aff disse hans gaffuer/ at opholde legeme oc lijff met/da tuiler icke/det skal giffuis eder rigelige. Seer til Fulene/de haffue icke det forraad/ som i haffue/ J bruge oc forarbeyde Jorden / J meye oc skere kornet aff / oc lægge det i Laderne / Saadant forraad haffue icke Fulene / oc eders Fader i Himmelen føder dem alligeuel/ Efferdi hand haffuer giffuit dem legeme oc lijff / da besørger hand dem. Men hand acter eder meget mere / J kunde tacke hannem for sine velgerninger / vdbrede hans naffn/oc kundgiøre det viet. Der faare skulle i io icke tuile/ hand kand icke forlade eder/ J skulle haffue mad oc dricke/ Er det icke saa kaasteligt/herligt oc offuerflødigt/som hoss Mammonister/ da ligger der icke mact paa/ J skulle vere gladere/ roligere oc sundere aff eders ringe mad oc dricke/end de andre aff det aller beste. Det kommer io der icke paa/ at mand haffuer meget/ eller offuermaade kaasteligt/ Legemet kand snart mettis/ oc det ligger ekon der paa / at det er en sund føde/ som kand bekomme oss vel/ oc wi kunde bliffue sunde aff. Rige folck haffue vel offuerflødelige nock / oc det beste/ Men der kommer oc megen sot oc siugdom aff.

Lige saa skulle i oc icke sørge for Klederne / der voxer huert aar saare megen hør oc hamp / mand giør huert aar offuermaade megen vld til/ der bedriffuis stort arbeyde i verden met spinden oc veffuen/verer der faare til freds/ eders del skal ocsaa vere der iblant/ i skulle icke gaa nøgne / Thi at pryder oc kleder Gud saa vrterne/ (som ere dog intet actendis) at den største HErre i verden icke kand vere deris lige met prydelse/huor meget mere skal hand giøre det ved eder / O i lidet troendis. Lader der faare al sorge vere borte / Sørger for Guds rijge / huorledis i kunde komme did / oc bliffue der ved/ det er/ holder eder til Guds ord/ oc tror det/ saa vil Gud ocsaa icke lade det daglige Brød bliffue borte / Dog at huer skal

Huorledis mand skal søge Guds rijge.

 bliffue

bliffue i ſit kald/ oc vere flitig vdi ſit arbeyde/ oc icke lade gerighed faa mact met ſig. Giffuer Gud dig at æde i dag/ da ſkalt du vere til freds/ høre Guds ord/ oc giøre huad ſom du haffuer at giøre/ i morgen vil hand giffue dig mere/ bekumre du dig icke der met/ tag ekon vare paa dit arbeyde/ oc lad Gud ſørge/ hand vdretter noget met ſin ſorge/ du kant intet vdrette der met/ Der faare ſkalt du forholde det/ oc ære Gud/ ſom din Fader/ der icke vil forlade dig/ men gerne beſørge oc opholde legeme oc lijff/ her timelige/ oc hiſſet euindelige.

Sorge er ſynd/ der faare er der ingen lycke hoſſ.

Oſſ tyckis vel ſaa/ at wi vdrette gantſke meget met vor ſorge/ Men det er en falſk tancke. Thi det er viſt/ at naar ſom du ſørger/ da eſt du allerede falden i vantro/ oc tencker/ at Gud haffuer forglemt dig/ at hand ſørger intet for dig/ ellers ſkulde du io ſige/ Ey ſørger dog min Gud for mig/ huad vil ieg da gremme mig? Jeg ſkal intet kunde giøre det bedre/ end hand det giør/ Der faare vil ieg vere til fredz/ oc lade mig nøye met hans ſorge/ Thi hand haffuer den formue/ at hand kand giøre/ vende oc beſkicke alle ting/ lige ſom hand vil/ det kand ieg icke/ etc. Men effterdi at ſaadan tro oc tillid er aldelis bortfalden aff dit hierte/ da kommer det der aff/ at du ſørger oc bekumrer dig/ huorledis du kant vel føre din kram til taarffuit. Oc det følger fremdelis/ effterdi at ſaadan ſorge haffuer ſin oprindelſe aff vantro/ at mand forſeer ſig intet got til Gud/ at der huercken kand vere lycke eller velſignelſe hoſſ.

Huor vor ſorge haffuer rum oc vdretter noget.

Gud vil du ſkalt der ſørge/ oc bruge al din flid der til/ at du kant vel beſtille dit kald/ oc trolige vdrette dit embede/ Fordi at wacteſøme/ forſømmelige/ wflitige Folck haffue ingen lycke/ ſom mand maa ſee/ Der er intet embede ſaa ringe/ at huo ſom tager flitelige vare der paa/ giør ſin ting ſmuct/ met flid oc vel/ hand faar altid thi kiøbmend/ der ſom en lappere oc wflitig arbeydere/ neppelige haffuer en. Saa giøre Folck ſig ſelff deris wlycke/ der met at de icke ſørge oc ere flitige i deris arbeyde/ Der faare ſkal huer ſørge flitelige i ſit arbeyde/ oc vocte ſig at hand er icke wflitig.

Men denne ſorge forbiuder vor HErre Chriſtus at naar du arbeyder/ oc giør det ſom hører til dit embede/ da ſkalt du icke

yder-

ydermere sørge/ oc bekumre dig/ huad lycke du skalt haffue der met/ Der siger vor HErre Christus/ Sørge du icke/ Men tro/ at ieg sørger/ oc vil beskicke dig/ huad som du haffuer behoff. Vilt du oc icke andet end sørge/ oc icke tro/ da maat du her lære/ huad gaffn du skalt haffue aff din sorge. Du skalt intet andet kunde vdrette der met/ end at Hoffuedet skal bliffue graat oc aldelis forbistret der aff/ Men din sag skalt du forbedre der met/ lige som en liden Mand vilde sette sig i en vraa/ oc sørge hiertelige nat oc dag/ huorledis hand kunde vorde lengre/ Tror du icke/ at det skulde vere en smuck sorge? Du kant vel sørge saa lenge/ at du kant bliffue forbistret oc en Geck der aff. Men dit legeme kand icke bliffue it haars brit lengre aff din sorge.

Huilcken sorge der er forbuden oc wnytte-lig.

Saa beslutter nu vor HErre Christus denne formaning/ oc siger/ Kiere Børn/ sørger icke for den anden morgen/ Haffuer Gud giffuit eder eders legemlige ophold i dag/ da tuiler icke/ der som i kon bliffue flitelige hoss eders kald oc arbeyde/ da vil hand ocsaa besørge eder i morgen/ Morgen dag skal sørge for det som hannem hører til/ oc det er nock/ at huer dag haffuer sin egen plage. Som hand vilde sige/ Hui gremme i eder dog/ at i saa met eders sorge oc bekumrelse for timelig næring ville giøre eders leffnet surt oc mødsomt. Der faare da tager eder icke mere sorge til/ i haffue dog offuerflødige nock at bære/ huilcket i icke kunde vnduige/ Eders Fader i Himmelen vil sørge for mad/ dricke oc kleder/ Hand er den mand/ som met sin sorge kand vdrette noget/ J kunde intet vdrette der met.

Huer dag haffuer sin egen plage.

Saa er dette Summa/ Ville wi vere rette Christne/ da skulle wi faar alle ting/ haffue Guds ord faar øyen/ oc lære/ huorledis wi kunde komme til syndernis forladelse oc retferdighed/ Der nest skulle wi tage vare paa vort kald. Est du Fader oc Moder/ Husbonde oc Hustru/ Haffuer du en handel eller it embede/ tag flitelige vare der paa/ ver icke gerig/ icke wtro/ icke falsk/ begære icke at giøre nogen wret/ holt dem som dig høre til i tuct oc vdi en god omgengelse/ oc holt dig besynderlige til Guds ord/ oc lad saa Gud sørge/ huorledis hand vil velsigne dig/ oc giffue lycke til dit kald. Lige saa est du en Første eller en Regentere/ tag flitelige vare paa dit em-

bede/ giør det som dig er muligt/ oc giff icke formedelst fortredelige synder aarsage til/ at Gud skal straffe dig/ Oc besynderlige skalt du søge Guds Rijge/ oc lad siden Gud sørge for det andet.

Verden kand icke offuergiffue at sørge.

Saa vilde vor HERre Christus gerne haffue fromme/ smucke Christne/ hand vilde oc gerne besørge dem her timelige/ oc hisset euindelige. Men den arge verden vil icke her til. Hun acter intet Guds ord/ Guds Rijge oc retferdighed/ oc hun gaar der til met stedze oc altid hen i den høyste vantro/ oc idel sorge for timelig næring/ Der gaar det da/ som der staar i den cxxvij. Psalme/ Det er forgeffuis at i staa aarle op/ oc der effter lenge side/ oc æde eders brød met sorge/ Thi hand giffuer sine Venner (det er/ dem som lade hannem sørge/ oc sette lid til hannem) det/ naar de soffue.

Saa skalt du nu lære/ at vocte dig fra gerighed oc Mammons tieniste/ vocte dig fra sorge/ som voxer aff vantro/ oc holt dig til Guds ord/ oc atspør hans retferdighed/ det er/ tro hans ord/ oc trøste dig i Guds barmhiertighed. Der nest skalt du tage aluerlige vare paa dit kald/ saa vil Gud icke aleniste opholde dig her timelige/ oc føde dig rigelige/ men hand vil ocsaa formedelst troen for sin Søns skyld giøre dig til euig tid salig. Det forlene oss alle vore kiere Gud oc Fader i Himmelen/ AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ Wi tacke dig for alle dine velgerninger/ at du haffuer giffuit oss legeme oc lijff/ oc her til beuaret oss naadelige. Oc wi bede dig/ tag din velsignelse icke fra oss/ Men vocte oss fra gerighed/ paa det wi aleniste kunde tiene dig/ elske dig/ oc holde oss til dig/ oc icke synde met Affguderi oc den skadelige Mammons tieniste/ Men sette alt haab/ trøst oc tillid til din barmhiertighed oc naade/ formedelst Christum din Søn/ oc vor HErre/ Amen.

Den Sextende Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Luce 7.

DEt begaff sig/ at vor HErre Jesus gick i en Stad/ hed Nain/ oc der ginge mange aff hans Disciple met hannem/ oc meget Folck. Oc der hand kom nær til Stadz porten/ see/ da bar mand en Død vd/ som vaar sin Moders eniste Søn/ oc hun vaar en Vidue/ Oc meget Folck aff Staden

gick met hende. Oc der HErren saa hende / ynckedis hand offuer hende / oc sagde til hende / Græd icke. Oc hand traadde hen til / oc rørde ved baaren / oc de som bare / stode stille. Oc hand sagde / Du vnge Dreng / ieg siger dig / stat op. Oc den Døde reysde sig op / oc begynte at tale. Oc hand gaff hans Moder hannem / Oc der kom en redzel paa dem alle / oc de prisede Gud / oc sagde / Der er en stor Prophete opstanden blant oss / oc Gud haffuer besøgt sit Folck. Oc denne tale om hannem / røctedis i det gantske Jødiske Land / oc i alle omliggende Land.

Hvorledis Christus opuecker en vng Dreng aff døden.

I Dette Euangelio haffue wi en hærlig / deylig vnderlig gerning / i huilcken vor kiere HErre Christus / lader see sig / at hand er en HErre offuer døden / effterdi hand met it ord / opuecker den vnge Dreng til liffuit aff døden / som aff en søffn. Oc end dog at wi icke nu kunde trøste oss der met / at saadant kand vederfaris oss her paa Jorden / eller dem som oss høre til / Thi saadane vnderlige gerninger skulde ekon tiene der til / at mand skulde kiende Christum der paa / at hand er icke aleniste it Menniske / Men ocsaa Guds euige Søn / oc at huer mand skulde holdt sig til hannem / oc tro paa hannem. Saa er dog denne den høyste trøst / effterdi wi arme Menniske for syndens skyld / haffue alle døden faar oss / at wi see her baade / huorledis vor HErre Christus først haffuer it ynckesomt / metlidigt hierte / oc tager sig den fattige Quindis nød til. Oc der nest / huorledis hand saa lettelige / kand hielpe oc redde imod døden / Disse tuende stycke tiene oss / imod vor skrøbelighed oc mod de tho store fristelser / huilcke der henge hoss alle Menniske / som er vantro oc fortuilelse.

Huor til dette iertegen tien.

Vantro kommer aff synden. Effterdi at wi alle / den ene saa vel som den anden / synde huer dag suarlige / oc giøre imod Guds

vilie /

vilie / da kommer der aff den onde samuittighed oc omsorge / at wi frycte for Guds vrede / oc kunde intet got forsee oss til hannem / wi holde hannem for en streng dommere / oc alligeuel hand ellers end vel er tilbøyelig til naade / saa kand hand dog icke eller vil vere oss naadig / wi som saa offte oc suarlige haffue fortørnet hannem / oc giort imod hans vilie / Denne er en offuermaade suar fristelse / oc lader sig icke lettelige trenge aff / Thi det er syndens rette art / at hun giør fryctactige hierte / oc forferder / Lige som der imod den hellig Aand trøster / oc optender troen.

Huorledis wi skulle styrcke oss imod vantro.

Oc imod saadan fristelse / tien denne Historí / Thi denne fattige Quinde haffde vden tuil for sin synd skyld / ocsaa en ond samuittighed / oc vdtyder saa denne wlycke / at Husbondē døer hende først fra oc der nest Sønnen / at Gud straffer saa synden / Der som hun haffde verit from / da haffde Gud icke plaget hende saa suarlige. Thi denne er vort legemis skrøbelighed / at strax wi fornemme kaarsset eller straff / da kunde wi intet mere got formode oss aff Gud / Wi holde hannem for vor fiende / oc tencke at hand hader oss / Der faare fly wi faar hannem / oc taare icke komme faar hans øyen.

Der see nu / Huad giør Christus? skicker hand sig ocsaa wgunstig imod denne Quinde / som hun tencker i sit hierte / at Gud er hende wgunstig? O ney / Hun maa vere saa fattig en Synderinde paa sin personis vegne / som hun kand / efterdi denne wlycke henger hende paa / oc hendis hierte er saa bedrøffuit / da kand vor HErre Christus icke andet / end vere bedrøffuit met hende / tage sig hendis iemmer til / trøste oc hielpe hende. Der faare skalt du først lære her / at vor kiere HErre Christus haffuer it venligt / ynckesomt oc metlidigt hierte / saa at vor modgang oc wlycke giør hannem we / oc at hand fordi gerne vil hielpe oss. Thi huad kant du andet døme om hannem aff denne Historí?

Huad hierte Christus haffuer imod Syndere.

Der nest kant du beregne dette hoss dig selff / At der som denne Quindis timelige modgang giorde vor kiere HErre Christo saa we / huor meget mere metynck skal hand da haffue / huor meget

mere skal det da bekumre hannem/ huor som en aandelig oc euig nød er? Thi dette er oc aarsagen / huor faare hand bleff Menniske/ oc kom hid paa Jorden i vort arme kiød/ at hand ynckedis der offuer/ at wi paa vore egne vegne skulde euindelige bliffue i den euige død. Dette kunde hand icke fordrage/ Vor wlycke vaar hans hierte en wlydelig byrde / Der faare kom hand hid ned aff Himmelen/ bleff Menniske / ia døde paa Kaarsset / at wi formedelst hannem skulde vorde fri fra synden oc døden.

Huo vil nu fryctе sig for saadant it ynckesomt/ venligt/ faderligt oc metlidigt hierte? Huo vil tuile paa hans naade oc barmhiertighed/ oc tencke at hand er oss vred/ eller at hand for vor synd skyld/ vil vere oss wgunstig? Vaare det hans hierte/ da haffde hand icke bleffuet Menniske/ oc ledet for oss paa Kaarsset / den forsmædelige haarde død. Der faare skalt du lære at sla den skendige vantro fra dig met dette stycke/ Oc forsee dig alt got til din Gud i Himmelen / du skalt icke fly faar hannem / som hand vaare vred oc wmild/ Forsee dig alt got til hannem/ oc søg hielp oc naade hoss hannem.

Wi skulle ocsaa forsee oss alt got til Gud.

Thi hand veed vel/ at du est en syndere / lad ekon du det ocsaa bliffue saa / oc angre aff hiertet det som du haffuer giort her til / bedre dig/ synde icke mere/ fryctе Gud/ oc bed om naade/ saa skal ingen wlycke vere huercken saa liden eller stor / at Gud i Himmelen vil io selff ynckis der offuer/ oc trøste oc hielpe dig/ Ja huor som end vel er fortient straff/ da vil hand angre den/ som Propheten Joel siger/ Denne er den første lerdom/ at du skalt lære her aff vor HErre Christo / huad for it hierte Gud ocsaa haffuer imod syndere/ naar det gaar dem ilde/ oc de ere sorgefulde oc bedrøffuede.

Huorledis wi skulle staa imod fortuilelse.

Det andet er / at lige som du skalt lære aff denne Histori/ huorledis du skalt staa imod vantro/ oc fatte it got hierte til Gud/ Saa skalt du ocsaa staa imod fortuilelse/ huilcken som kommer der aff/ at wi see oc haffue faar oss vor synd oc Guds vrede/ oc den euige døds straff/ oc kunde dog icke selff hielpe oss aff saadan iemmer/ eller beskerme oss der imod / Wi ere Meget/ ia Meget for skrøbelige der til. Wi haffue syndet det kunde wi icke necte/ Wi haffue døden faar

oss

oss hannem kunde wi icke vndløbe/ oc der skal end følge effter dø-den/ den yderste dom/ der trøste wi oss ingelunde til/ at kunde bliffue bestandige/ Naar som hiertene rettelige betencke saadant/ da skal mand met stor møye oc arbeyde verie sig/ at mand skal icke falde i fortuilelse. Men see der imod paa dette Euangelion / huordan en drabelig trøst vor HErre Christus giffuer dig. Enckenis Søn vaar død/ det vaar hannem wmuligt/ at hand kunde røre en finger/ Men der er vor HErre Christus/ huad den døde Menniske er for skrøbelig til/ da er hand saa meget diss sterckere/ hand giør icke mere/ end at hand raaber til hannem/ Du vnge Dreng/ siger hand/ Jeg siger dig/ stat op/ oc strax/ lige som hand ekon haffde soffuit/ staar hand op/ taler/ oc giør huad som andre sunde oc stercke Menniske giøre.

Dette skalt du io mercke vel / oc tencke flitelige der paa/ oc trøste dig der met/ Thi end dog det kand icke saa gaa met oss/ at naar wi ere en gong døde/ at wi da kunde vorde her timelige leffuendis igen/ saa haffuer dog vor HErre Christus her ladet sig see/ at hand er en HErre offuer døden / effterdi hand met it ord kand biude offuer døden/ fordriffue hannem/ oc giffue liff. Oc effterdi vor HErre Christus ekon aff en Metynck opuecker her denne vnge Dreng oc trøster den bedrøffuede Encke/ oc vaar icke end en gong beden der om/ Huor meget mere oc større haab kunde oc skulle wi da haffue/ at hand skal ocsaa gerne ville hielpe oss imod den euige død / naar som wi bede oc besøge hannem der om. Christus en HErre offuer døden.

Thi denne er den gerning / som hand besynderlige vilde vdrette met oss arme Menniske / Hand døde paa Kaarsset / oc betalede der for alle Menniskis synder/ oc her fattis nu intet mere/ end wi skulle anamme denne betalning/ oc met en fast tro oc tillid/ trøste oss der vdi. Effterdi synden er nu formedelst Christi død forhindret oc borttagen/ da maa det fremdelis følge at døden skal ocsaa bort / Thi at lige som synden oc døden følge huer andre / oc skulle vere tilsammen/ saa følge oc retferdighed oc liffuit huer andre/ Huor synd er/ der følger døden / Huor ingen synd er / der er ingen død / Effterdi nu at Christus vil hielpe oss imod døden.

nu at alle Menniskis synder ere betalede formedelst Christi død / da maa det vere sant / at alle de / som formedelst Christum haffue syndernis forladelse / end dog de dø legemlige / alligeuel skulle formedelst Christum haffue oc vente det euige lijff / Thi at ellers vaare synden icke aldelis borttagen / der som end nu noget aff døden skulde ligge paa Mennisken.

Christus vil oc opuecke oss aff døden.

Der faare lige som du her hører / at Christus opuecker Viduenis Søn / met it ord aff døden / oc giør hannem leffuende / Saa skalt du oc tro / at Gud vil / formedelst sin Søns røst / opuecke alle Christne aff døden / paa den yderste dag / oc giøre dem til euig tid salige / som Christus siger / Johan. v. Den stund skal komme / i huilcken alle de som ligge i Graberne / skulle høre min røst / oc gaa frem / de som haffue giort got / til liffzens opstandelse / oc de som haffue giort ont / til dommens opstandelse.

Denne trøst skal icke aleniste giøre de Christne frimodige oc bortdriffue fortuilelse / Men ocsaa trøste dem i al siugdom / oc andre fristelser / Thi det maa her gaa huorledis det kand / saa er dog dette haab vist / effterdi wi formedelst Christi død ere bleffne fri fra vore synder / at wi formedelst hannem visselige skulle faa oc beside det euige lijff.

For denne sag skyld / siger oc vor HErre Christus her til den bedrøffuede Encke i hendis største oc høyste sorge / Græd icke. Saa haard oc wmild er hand icke / at hand vil forbiude Moderen at græde i saa iemmerlig en modgang / Thi det staar klarlige her / at hand haffde metynck offuer hende / oc hendis nød bekumrede hannem / Men vor HErre Christus seer der til at hun saa visselige oc lettelige skal faa redding oc hielp / Thi at hielpen maa synis saa wseduanlig oc wmulig som hun nogen tid kand / saa kaaster det dog icke mere end it eniste ord / saa haffuer hun sin Søn igen / oc glæden er io saa stor / som sorgen vaar tilforn.

Her skalt du nu lære / oc visselige forlade dig der til / at Christus taler lige saadane ord til dig oc mig / oc til alle Christne Menniske / som miste enten deris ecte Persone / Børn / eller andre gode venner /

venner/eller haffue selff denne dødzens fare faar sig: Det er naturligt at wi bekumre oss oc græde/ Men der staar vor kiere HErris Christi befalning/ Græd icke/ Huor faare dog/ skal icke Moderen græde for sin eniste Søn? Skal icke Husbunden sørge for sin kiere Hustru/ der hand haffuer leffuit i en god forligelse oc kierlige met/ oc skal nu fremdelis vere fra hende skyld? Ja ieg selff far bort aff verden/ lader Hustru oc Børn effter mig/ veed icke huorledis det skal gaa dem/ huorledis de skulle beskermis/ opfødis oc optuctis/ i denne arge/ onde verden/ som Røffuer oc stiel/ huor som hun ekon kand? Ney siger Christus/ Græd icke/ Huor faare? Paa den yderste dag komme i tilsammen igen vdi it bedre leffnet/ der som i skulle euindelige bliffue tilsammen/ vden al fristelse oc bedrøffuelse/ Ja icke aleniste skulle i vere tilsammen/ Guds hellige Engle/ de hellige Patriarker oc Propheter/ Apostle oc Marterer/ skulle vere hoss oc met eder/ In summa/ alle tro Menniske/ oc den beste kierne aff den gantske verden/ Oc det som end mere er/ I skulle skue Gud fra ansict til ansict/ Der haffuer mand io icke aarsage til at frycte sig/ oc græde/ Wi skulde glæde oss/ oc aff hiertet bede for oss selff oc for dem som oss høre til/ om denne naadige time/ Fordi at io ermer wi skillis fra verden/ io ermer komme wi til denne herlighed/ Saa tilige som Aanden far vd aff munden/ da er hun strax hoss Gud oc hoss hans vdualde Helligen/ Men legemet soffuer/ en stille/ rolig søffn/ indtil Guds Søns røst opuecker det/ som hand her opuecker denne vnge Dreng/ oc kalder det frem/ paa den yderste dag.

Wi skulle oc icke græde for dem som oss høre til.

Der faare skulle wi icke aleniste icke græde/ effterdi wi formedelst Christum visselige haffue dette haab/ Men wi skulle (som Euangelisten siger her om folcket) frycte oss/ oc prise Gud/ som haffuer besøgt sit folck. Frycte kaldis icke/ at forferdis som en tyff giør for Bødelen/ Men at hiertelige betencke saadan velgerning/ oc for dette euige haab skyld/ tage sig vare/ at wi icke met vor synd fortørne Gud/ som haffuer beskicket oss saa naadig hielp imod døden/ formedelst sin Søn Christum Jesum/ oc wi skulle loffue oc prise hannem der faare/ at andre ocsaa kunde komme til saadan bekiendelse

delse oc tro / oc icke forferdis for døden/ Men oc saa mit vdi døden loffue Gud/ som haffuer beskicket oss en saa visser oc euig hielp/ Det forlene oss alle vor kiere Fader i Himmelen/ formedelst sin hellig Aand/ for sin Søns Christi Jesu skyld / A M E N.

En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader/ du som haffuer ladet din Søn vorde Menniske/ at hand skulde først met sin død betale for vore synder/ oc der nest hielpe oss fra den euige død/ Wi bede dig/ Beuare oss i dette haab/ at wi io icke skulle tuile der paa/ at vor kiere HErre Christus vil / lige som hand opuacte Viduenis Søn formedelst sit ord/ oc saa opuecke oss paa den yderste dag / oc giøre oss til euig tid salige/ A M E N.

Den Søttende Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Luce 14.

DEt begaff sig/ at vor HErre Jesus kom i en aff de Offuerste Phariseers huss/ paa en Sabbath at æde brød / oc de toge vare paa hannem. Oc see/ der vaar it Menniske faar hannem/ som vaar Vatersotig. Oc Jesus suarede/ oc talede til de Schrifftkloge oc Phariseer/ oc sagde. Er det oc ret/ at helbrede om Sabbathen? Oc de tagde stille. Oc hand
tog

tog paa hannem/ oc helbredede hannem / oc loed hannem gaa. Oc suarede/ oc sagde til dem / Huo er blant eder/ hues Oxe eller Asen der falder i Brøndẽ/ oc hand icke drager det strax op paa Sabbaths dagen? Oc de kunde icke giffue hannem suar der paa igen. Da talede hand en lignelse til Gesterne/ der hand merckte/ huorledis de vduolde at side øffuerst/ oc sagde til dem/ Naar nogen biuder dig til Brøllup/ da skalt du icke sette dig øffuerst/ at der skal icke nogen tid / en hederligere end du/ vere buden aff hannem/ Oc den kommer da/ som indbød dig oc hannem / oc siger til dig / Giff denne

rum/

rum / oc du mot da met blusel side nederst. Men naar du biudis / da gack hen / oc sæt dig nederst / paa det / at naar den kommer / som dig indbød / skal sige til dig / Ven / sæt dig hen op. Saa haffuer du ære / faar dem / som side met til bordz. Thi at huo som ophøyer sig selff / hand skal nedtryckis / Oc huo sig selff nedtrycker / hand skal ophøyis.

Dette Euangelion delis i tre parte.

I Dette Euangelio ere try tycke. Det første / at vor HErre Christus helbreder den vatersotige Menniske. Det andet / om Sabbathen / huor met mand helliger oc vanhelliger hannem. Det tredie / huor skadelig en last det er at vere hoffmodig.

I. Den trøst som wi haffue aff den Vatersotige.

At vor kiere HErre Christus helbreder den Vatersotige Menniske / det er i tuende maade trøsteligt / Thi hand beuiser der met / at hand er en HErre offuer alle Creature / oc vil besynderlige bruge saadan herlighed imod Synden oc Dieffuelen. Thi der er icke tuil paa / at denne oc andre siugdomme vederfaris Mennisken for syndens skyld. Effterdi Christus nu borttager siugdom / da giffuer hand der met til kiende / at hand vil oc borttage synden / oc hand lader saa see sig / at hand er den euige / Almectige Guds Søn / oc er fordi bleffuen Menniske / at hand vil sønderbryde Dieffuelens gerning / oc hielpe oss arme Menniske / Lige som hand oc for denne sag skyld / giorde alle vnderlige gerninger. Denne er den ene trøst / at wi skulle søge oc vente syndernis forladelse oc hielp oc trøst imod Sathans Riige oc gerning / hoss vor HErre Christum. Her om hører eders kierlighed offte om aaret.

Wi skulle i allehonde nød vente hielp oc bede der om.

Den anden trøst er / alligeuel at saadane obenbare vnderlige gerninger icke ske mere hoss oss / at formedelst it eniste ord saa suar en siugdom helbredis / saa hielper dog Gud end nu offte vnderlige blant de Christne paa denne dag / i saadan oc andre siugdomme / for den Christelige Kirckis Bøn skyld / som daglig forsøgelse nock giffuer til kiende. Der faare skal denne oc andre Historier tilskynde oss / at wi

at wi formedelst vor Bøn i saadan nød skulle søge hielp hoss Gud/ oc icke strax falde i misshaab/ lige som der vaare aldelis ingen hielp mere: Thi hand leffuer end nu/ som paa den tid halp legemlige/ oc hand haffuer tilsagd sin Kircke/ at hand vil høre oc hielpe/ Wi skulle ekon trøstelige bede/ oc haffue it fast haab/ at huad som tien til Guds ære oc vor salighed/ det skal visselige giffuis oss/ end dog det synis faar vor fornufft gantske oc aldelis wmuligt.

II.

Huad det kaldis at hellige Sabbathen.

Men at vor HErre Christus helbreder den Vatersotige Menniske om Sabbathen/ det acte Phariseerne at vere wret/ Thi de kalde det icke andet at hellige Sabbathen/ end gaa aarckeløss/ Men denne vdtydning er falsk/ Det er vel sant/ at Gud haffuer forbudet arbeyde om Sabbathen/ Men wi skulle see til aarsagen/ den giffuer dette ord/ hellige/ smuckt til kiende. Thi at hellige Sabbathen kaldis/ at burge sig i hellige gerninger paa Sabbathen/ Fordi Gud haffuer det saa skicket/ at der skulle vere sex whellige dage i wgen/ det er/ Wi mue paa de samme dage vere i timelig handel/ søge vor næring/ oc tiene bugen/ at hand kand haffue sin føde. Men den siuende dag skal vere en hellig dag/ paa huilcken wi skulle icke tiene oss selff oc dette dødelige legeme/ men Gud: Først i det/ at wi skulle høre hans ord/ oc lære at kiende hannem/ Thi der met bliffuer Sabbathen hellig giort/ Oc der nest/ at wi skulle giøre hellige gerninger/ huilcke Gud haffuer befalet oss i sit ord.

Det er icke wret at helbrede paa Sabbathen.

Der faare vaar det icke wret/ at helbrede den Vatersotige paa Sabbathen/ Thi denne vnderlige gerning (som for er sagd) tiente først der til/ at mand der paa skulde kiende Guds Søn/ oc prise Gud der faare. Der nest/ vaar det en ret god gerning/ Met huilcken den arme Menniske bleff hulpen/ lige som Gud oc befaler besynderlige/ at wi skulle tiene vor Neste/ huor met wi kunde. Der faare straffe io Phariseerne vor HErre Christum wtilbørlige/ som hand der met skulde haffue brudet Sabbathen/ at hand hielper den arme Menniske/ Thi mand skal icke vere aldelis aarckeløss om Sabbathen/ Wi skulle holde oss fra det arbeyde/ som tien til vor næring/ Men huad wi kunde oc formue at giøre/ at Gud kand

kiendis oc prisis/oc hans Rijge formeris/ oc vor neste til tieniste/ det er oss icke aleniste icke forbudet paa Sabbathen/Men met al aluerlighed budet oc befalet/ Oc det er vissselige sant / at lige saa suarlige som du fortørner Gud met Mord eller hoer/saa suarlige fortørner du hannem oc/der som du om Sabbathen bruger vhellige gerninger/ oc icke flitelige øffuer dig i saadane hellige gerninger.

Der faare skal huer Mand lære / at det er it aluerligt Guds bud/ at mand skal hellig giøre Sabbathen eller den siuende dag / oc at det skal straffis met den euige død / der som mand det bryder / lige saa vel som de andre Guds bud / Der faare/ lige som du ellers den gantske vge maat omgaass met vhellig/det er/forgengelig/ timelig handel / at du kant atspøre din næring / saa skalt du paa Sabbaths dagen lade al saadan handel falde / oc aleniste omgaass met hellige gerninger/ at du kant høre Guds ord/tale der om/ vnderuise andre/ oc besynderlige see til din Neste/ at hand kand faa raad oc hielp/ i alt det som hand haffuer behoff.

Men see huorledis det gaar / Alt skalckhed / løssactighed/ ondskaff oc synd/ som mand ellers den gantske vge icke kand bedriffue / det forholder mand oc giemmer / indtil mand det kand fuldkomme paa hellige dage. At spacere/dricke/lege/buldre/met vkyskhed oc al anden vtuct. Thi at sig mig/ naar ere kruhuss oc skyttingelau fuldere ? Naar leger oc tretter mand mere ? Naar finder mand mere aarckeløst Folck paa marcken oc gaderne/ end ret lige om Søndagen ? Den minste part helliger hannem der met/ at de gaa til Kircke/ høre Predicken/ giffue Almisse/ vnderuise oc lære deris Børn oc tiunde/ etc. alligeuel at Søndagen eller hellige dage ere der faare skickede oc landzhellige/ at du skalt tage vare paa oc giøre saadane hellige gerninger.

Huorledis Gud straffer huor som Sabbathen icke holdis hellig.

Hiere, 17.

Huad straff saadan synd fører met sig/ finder du i den Prophete Hieremia/ i det xvij. Cap. siger Gud saa. Der som i høre mig/ at i bære ingen byrde om Sabbaths dagen/ ind igennem denne Statz porte/men hellig giøre den/at i giøre ingen gerning paa samme dag / da skulle oc Konger oc Førster/ som sidde paa Dauids stoel/

gaa

gaa vd oc ind igennem denne Stadz porte/ oc ride oc fare/ baade paa vogne oc heste/ de oc deris Førster/ Met alle dem som ere i Juda oc Hierusalem/ oc denne Stad skal besidis euindelige/ det er/ Jeg vil giffue lycke oc salighed til edero Regimente/ at det skal altsammen vere fredsommeligt/ staa oc gaa vel til/ baade met Regentere oc Underdane. Men/ hand siger fremdelis/ Der som i icke høre mig/ at i hellig giøre Sabbaths dagen oc bære ingen byrde/ gennem portene ind i Hierusalem/ paa Sabbaths dagen/ da vil ieg optende en ild blant hendis porte/ som skal fortære Husene i Hierusalem/ oc icke vdslyckis.

Denne Predicken skalt du vel mercke/ Propheten taler ekon om at de førde vd oc ind om Sabbathen/ at de hulde almarcket/ oc forhindrede saa folcket fra Gudstieniste/ oc hand truer/ at hand vil formedelst wfred oc strid straffe saadan synd/ Huad skal her vel for en plage da komme offuer disse/ som intet andet giøre om Sabbathen/ end leffue i fraadzeri/ dricke sig druckne/ lege/ bruge wnyttelig snack/ wkyskhed/ oc andet saadant mere? Der faare skulde Verdzlig Øffrighed holde fast paa denne befalning/ oc icke aleniste met haard straff afflegge/ at mand icke obenbare skulde kiøbe oc sælie/ enten brød/ kiød/ eller huad det kand vere/ paa den tid/ som mand predicker/ Men ocsaa forbiude drick/ leeg/ spacere gong/ oc andet saadant/ paa det/ at saadan grufelig straff/ som Gud formedelst Propheten truer met/ motte bortuendis/ oc folck kunde holdis til at hellige giøre Søndagen oc andre hellige dage/ oc icke saa skendelige vanhellige dem. Øffrigheds embede.

Thi du taart icke tencke at dette Bud gelder aleniste Jøderne paa/ Dette ord Sabbath kaldis saa meget/ som huile dag/ der mand icke arbeyder paa/ Den samme vil Gud lige saa vel haffue skicket hoss oss der til/ som hoss Jøderne/ at wi skulle komme tilsammen i Kircken/ høre Guds ord/ oc bruge oss der vdi/ paa det at wi oc andre/ kunde vore i Guds vidskab/ oc rettelige hellig giøre denne dag. Sabbath.

Der faare skalt du rette dig der effter/ oc vide/ at Gud haffuer befalet dig oc oss alle/ at wi skulle lade hannem haffue en dag om

Det er oc budet oss Christne at hellig giøre Sabbathen.

wgen/paa huilcken wi skulle holde oss til Kircken/oc til den Christelige forsamling/høre Guds ord/ betencke hans gerninger/ bede met andre Christne for al almindelig nød/oc giøre andet som er helligt/ oc holde oss fra alt whelligt/saa vil Gud/som hand siger i Jeremia/ vere oss naadig igen/velsigne oss/oc beuare oss fra alt ont. Men huo som icke vil vere lydig/oc vil paa denne dag bruge sit skalckhed/hand skal visselige vente sig straff aff Gud.

Thi at wi haffue Exempel faar øyen / paa huilcke wi see/ at Gud ret lige for denne synd skyld straffer den menige Mand/saa at der er huercken lycke eller salighed/met næring oc andet/ hoss dem/oc dem skeer ret / Huor faare ville de icke hellig giøre Sabbaths dagen eller huile dagen / men vanhillige hannem saa skendelige/ komme saa megen forargelse aff sted/ at huer mand maa see oc sige/ at der skeer mere synd oc ont om Søndagen oc Hellige dage/end ellers den gantske wge igennem/oc Folck skulde dog vere frommest om Søndagen/oc mest tiene Gud: Men som sagd er/de skulle rundelige faa deris betalning der faare / Fordi at hellig dagen eller huile dagen er rettelige deris wseligste oc wlyckfaligste dag/ der som de ellers met deris arbeyde forbedre deris biering den gantske wge igennem/ da slemme oc demme de det op altsammen om hellige dage/ oc der som de ellers ere helbrede wgen igennem / da vorde de lemmeleste om Søndagen / naar de dricke Vijn eller Øl / lege oc doble / eller giøre andet saadant/ den ene mister en arm/ den anden en haand/ den tredie bliffuer hugaen til forderffuelse oc lam/ den fierde aldelis stungen ihiel / Saa skal vor HErre Gud straffe dem for deris wlydighed skyld.

For saadan synd skalt du lære at vocte dig. Oc der som du haffuer wgen igennem taget vare paa din næring oc det timelige/ saa betenck at du skalt bruge huile dagen eller Sabbaths dagen der til/ at din Siel kand faa sin føde / oc du kant vorde vnderuisd i Guds ord/Thi du skalt lade alt det andet her paa Jorden effter dig/ Men huad som du hører oc lærer i Kircken/ det tien dig til en salig død oc det euige lijff/ Der faare skalt du icke aleniste høre Guds ord

flitelige om Sabbaths dagen/ Men huad som du hører den gantske vge igennem/ det skalt du offuertencke hoss dig selff/ styrcke din tro der met/ bedre dit leffnet der aff/ oc holde dig saa stedze oc altid hellig/ saa vil Gud ocsaa der effter giffue diss mere lycke oc velsignelse til det timelige. Denne er den anden lerdom.

Det tredie er/ at vor HErre Christus straffer Phariseerne her/ for deris hoffmod skyld/ der hand saa/ huorledis den ene vilde vere offuer den anden/ oc side øffuerst/ Men hand seer besynderlige der til/ at lige som de vilde actis høyt faar Mennisken/ saa giøre de oc faar Gud/ de holde sig at vere fromme/ oc tencke icke/ at de haffue behoff/ at Gud skal vere dem naadig. Der faare ere de trygge oc staalte/ oc foracte huer mand/ Saadan aandelig hoffmod er den argeste forgifft/ der Gud kand minst lide/ Oc efftersi wi ere alle syndere/ oc haffue wrene hierte/ da kunde oc skulle wi icke andet end ydmyge oss faar Gud/ oc bede om naade oc barmhiertighed/ Det vilde Phariseerne icke giøre/ Men/ som storactige Folck pleye/ vilde de stedze vere fremmest/ oc offuer de andre. Men vor HErre Christus truer dem/ oc siger til dem/ at Gud skal biude dem side nederst/ oc andre side øffuerst/ som ere det bedre verde/ Som det oc skede/ Fordi at der Jøderne begynte at foracte Hedningene/ lode sig tycke/ at de vaare frommere oc bedre/ da nøddis de til at side nederst ned/ oc giffue Hedningene rum/ som bekiende sig for arme syndere/ oc hulde sig til Guds naade/ som vaar dem forkyndet i Euangelio. Der faare skal huer mand vocte sig fra hoffmod/ Thi det er beslutter/ at huo sig selff ophøyer hand skal fornedris/ Oc huo sig selff fornedrer hand skal ophøyis/ Oc efftersi vore hierte ere saa forderffuede formedelst synden/ oc ville stedze høyt op/ da skulle wi icke følge denne onde vanart/ Men bede Gud om naade/ at wi kunde staa imod hoffmod.

III. Imod den aandelige hoffmod.

Strax effter dette Euangelion følger en anden lerdom/ huorledis wi skulle icke biude dem ind/ som oss kunde biude igen/ Men fattige/ krøblinge/ halte/ blinde/ Naar du det giør/ siger vor HErre Christus/ da est du salig. Disse ord vdtyde oc Papisterne

Sprock om gode gerningers fortieniste.

saa/ at wi met gode gerninger kunde fortiene Himmelen. Men som wi hørde tilforn/ i det Euangelio/ om den wretferdige Mammon/ at det euige lijff er oss aleniste forhuerffuit formedelst Christi død/ oc bliffuer oss tilmyndet formedelst troen til Christum/ Oc naar wi formedelst troen haffue det euige lijff/ at de gode gerninger skulle da bliffue betalede. Saa lægger vor HErre Christus sig her selff vd/ huad mening hand haffuer der met/ at hand siger/ Du est salig/ De fattige/siger hand/ haffue det icke at betale dig/ Men det skal betalis dig i de Retferdigis opstandelse/ Thi troen til Christum giør oss retferdige/ Der faare skal døden vige bort/ oc opstandelsen følge. Naar som wi nu ere formedelst troen komne til opstandelsen/ da skal paa den tid alle gode gerningers betalning oc saa følge.

Skylßmisse mellem troen oc gerninger.

Saa legger Scrifften sig selff smuct vd/ huo som flitelige vil see der paa. Men Papisterne/ som offte sagd er/ see oc høre ecken halffparten / Ellers skulde de bekiende met oss/ at lige som Christus alene betalede for vore synder paa Kaarsset/ oc forhuerffuede oss det euige lijff / saa kunde wi aleniste formedelst troen til Christum/ komme til syndernis forladelse/ oc til det euige lijff. Gerninger mue vere saa gode som de ville / saa kunde de dog huercken hielpe oss aff synden/ eller føre oss til liffuit/ Men naar som wi ere bleffne retferdige formedelst troen/ da følge oc gode gerninger / dem vil Gud belønne i det andet lijff/ Denne er Scrifftens mening vdi alle maade oc ret vd igennem.

Beslutning.

Saa haffuer eders kierlighed i dette Euangelio tre smucke puncte/ Den første er en trøst/ at wi skulle vente oss al naade oc hielp aff vor HErre Christo i allehonde wlycke/ effterdi hand saa gerne oc velwillige hielper den Vatersotige. Den anden er en lerdom/ huorledis Sabbathen eller Søndagen skal holdis hellig/ oc huad straff der vil følge effter om wi foracte dette bud. Den tredie er oc en lerdom oc paamindelse/at wi skulle vocte oss fra hoffmod/ oc ydmyge oss faar Gud aff hiertet / oc begære hans naade/ saa vil hand/ for sin Søns Christi Jesu skyld/ giøre oss til ewig tid salige. Det forlene oss alle / vor naadige Fader i Himmelen / formedelst sin

hellig

hellig Aand / oc formedelst sin Søns CHristi Jesu skyld/ AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ Wi bede dig/ at du formedelst din hellig Aand vilt saa styre oc rægere oss/ at wi kunde holde oss i din fryct/ oc icke vorde hoffmodige/ Men høre oc anamme dit ord aff gantske hierte / oc rettelige hellig giøre Sabbathen/ paa det wi formedelst dit ord ocsaa kunde vorde hellige giorde/ først saa/ at wi kunde sette al vor tro oc haab/ til din Søn Jesum Christum/ at hand alene er vor retferdighed/ oc genløsning/ oc der nest/ at wi kunde ocsaa bedre vort leffnet effter dit ord/ oc vocte oss fra al forargelse/ indtil wi formedelst din naade i Christo bliffue til euig tid salige / Amen.

Den Attende Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Matthæi 22.

DEr Phariseerne hørde / at vor HErre Jesus haffde stoppet munden paa Saduceerne/ da forsamlede de sig/ oc en blant dem/ en Scrifftklog/ fristede hannem / oc sagde / Mestere / huilcket er det ypperste Bud i Louen? Jesus sagde til hannem/ Du skalt elske Gud din HErre/ aff gantske hierte/ aff

gantske siel/ aff gantske synd/ Dette er det ypperste oc største Bud. Det andet er ocsaa lige ved dette/ Du skalt elske din Neste/ lige som dig selff. J disse thu Bud henger al Louen/ oc Propheterne. Der Phariseerne vaare nu tilsammen/ spurde Jesus dem at/ oc sagde/ Huad tyckis eder om Christo? Hues Søn er hand? De sagde Dauids. Hand sagde til dem/ Huorledis kalder da Dauid hannem i Aanden en HErre? der som hand siger/ HErren sagde til min HErre/ sæt dig hoss min høyre haand/ indtil ieg legger dine Fiender til en skammel vnder dine føder. Efferdi Dauid nu kal-

der hannem en HErre / huorledis er hand da hans Søn? Oc ingen kunde suare hannem it ord/ Der torde oc yngen ydermere spørie hannem at noget effter den dag.

I Dette Euangelio er den gantske lerdom/ om den Christelige tro befattet / huorledis wi skulle først rettelige tiene Gud/ oc leffue Christelige/ Oc der nest huorledis wi skulle vorde salige oc komme til det euige lijff. Summa paa al den Christelige lerdom.

Huo denne Scrifftkloge vaar/ giffuer Marcus smuct klarlige til kiende / at hand vaar en god Mand/ til huilcken vor HErre Christus haffde en behagelighed / oc rosede hannem saa / at hand vaar icke longt fra Guds Rijge. Denne samme forsøger oc frister vor HErre Jesum/ det er/ hand vil høre / huorledis hand vil suare hannem til dette spørssmaal / Oc der hand hørde hans gensuar / behagede hand det saa vel/ at hand bekiende dristelige/ Mestere/ du suarede ret/ Thi der er en Gud / oc ingen anden vden hannem. Oc at elske den samme aff gantske hierte/ aff gantske sind / oc gantske siel/ oc aff al formue oc sin Neste lige som sig selff / det er mere end Brendoffer oc alle Offer. Denne bekiendelse befalder vor HErre Christo oc saa vel/ thi det vaar imod Phariseerne/ Oc Scrifftklogen selff talede det wden tuil met saadant it hierte/ at hand vel fornam/ at det er saadant it Bud/ at wi det aldri kunde fuldkomme/ Der faare bleff hand bedrøffuit/ oc tenckte/ huorledis mand dog skulde komme der til/ oc faa saadant it hierte/ at mand saa skulde kunde elske Gud oc sin Neste. Der faare suarer vor HErre Christus hannem/ at hand er icke longt fra Guds Rijge / oc holder hannem det spørssmaal faare om Christo/ at hand skal faa ret forstand/ Som oc vel er troligt/ at hand aff denne vnderuisning bleff en god Christen/ oc gaff sig der effter fra Phariseerne til vor HErre Christum. Thi det er io it herligt vidnisbyrd oc stort ord/ at vor HErre Jesus siger/ Du est icke longt fra Guds Rijge. Den Scrifftkloge en from Mand.

Huorledis mand skal rettelige tiene Gud.

Oc det første spørssmaal/ som denne Scrifftklog giør/ er om det høyste oc ypperste Bud i Louen/ det er/ om den høyste oc beste Gudstieniste/ som wi arme Mennisker kunde giøre Gud her paa Jorden/ Dette er it spørssmaal/ huilcket der haffuer drabelige meget paa sig/ at mand kand haffue it ret oc vist gensuar der paa. Tien mand Gud rettelige/ da er der haab til/ at mand skal nyde det got at/ Tien mand hannem icke rettelige/ da vil det icke bliffue wstraffet. Der haffue ocsaa altid forstandige Mennisker grundet paa denne handel/ ia ocsaa Hedninge/ Oc efftterdi de kunde see/ at der skulde være en Gud/ som haffuer saa skabt oc beskicket alting/ oc holder det stedze oc altid i sin skickelse/ da kunde de icke andet end beslutte fremdelis/ at alle Mennisker skulle ære denne Gud. Men i huad maade det skal ske/ kunde de icke vide/ Thi dem fattedis Guds ord/ Der faare vaar intet land/ ia neppelige nogen Stad hoss Hedningene/ som icke haffde en besynderlig Guds tieniste.

Hedninge.

Paffuedommet.

J Paffuedommet/ der wi vaare komne fra Guds ord/ oc haffde det icke mere faar øyen/ gick det ocsaa til. Den ene tenckte/ at hand tiente Gud der met/ naar hand kom i Kloster/ oc bleff en Munck/ oc skilde sig fra andre Folck met Kleder oc andet/ Den anden mente/ at hand der met giorde Gud tieniste/ naar hand icke od kiød om Fredagen/ eller oc fastede nogle besynderlige dage/ Saa haffde paa det neste huert Menniske optenckt oc taget sig/ en besynderlig skick oc maade/ faare/ at tiene Gud met.

Der til met synis det ocsaa paa denne Scrifftklogis gensuar/ at ocsaa Jøderne haffde atskillige meninger om Gudstieniste/ oc nogle hulde det for den største Gudstieniste/ at mand offrede Brendoffer oc andre Offer/ Thi det er wmuligt/ at mand kand haffue noget fast oc vist om dette spørssmaal/ huor som mand icke haffuer oc følger Guds ord.

Jøder.

Huo som nu vil vide sandhed/ huad den høyste oc beste Gudstieniste er/ hand skal høre huad vor HErre Christus siger/ hand taler aldelis intet om gerninger/ de mue kaldis huad de ville/ faste/ giffue Almisse/ spæge sig/ oc plage sig selff (Aarsagen er/ at en

hyglere kand ocsaa giøre denne oc andre saadane gerninger/ som er dog en skalck i hiertet/ Der faare skal mand icke acte det at vere den rette Gudstieniste) Oc siger/ at den høyste Gudstieniste er/ at elske Gud aff gantske hierte / gantske siel oc al formue / oc sin Neste som sig selff.

Men huad kierlighed er/veed huer mand/ at det er en hiertelig tilbøylighed/ som icke er falsk oc suig vnder/ Thi huor som kierlighed er/der er hiertet/ Oc huor som hiertet er/ der er alt det som du haffuer oc formaar/ det bliffuer dig icke suart / du giør oc lider alting gerne / huad som dig er muligt at giøre oc lide / som mand seer Exempel paa i verden/ Huo som elsker Pendinge oc godz/ hand sparer ingen wmage/ det bliffuer hannem icke suart/ Naar som det ekon vil betale wmagen/ lige saa huor thu hierte ere optende i kierlighed til huer andre/der giørs det icke behoff at biude om it eller andet/ huer er veluillig/ de paaminde sig selff/ huad som de ekon kunde giøre huer andre til tieniste oc behagelighed/ oc der som de end ere thi mile fra huer andre/saa henge dog hiertene saa hart til sammen/ at ingen kand forglemme den anden.

Saa vilde nu Gud ocsaa gerne vere i vore hierte/at wi skulde elske hannem/da giordis der icke mange Bud behoff/at wi skulde giffue Almisse / icke besnare oss oc vere offuerflødige i mad oc drick/ eller giøre andet/ som Gud haffuer budet / Wi skulde vel selff biude oc driffue oss til alt det som wi viste / at Gud vilde gerne haffue giort. Men efftersdi kierlighed er icke i hiertet / da bliffuer icke alesniste saadan lydighed oss suar/Men wi ere ocsaa wlystige oc wuillige der til/wi vilde stedze heller giøre andet/der som wi torde/ oc kunde met lempe komme der til met.

Der faare kaldis det vel det høyste oc ypperste Bud / eller den beste oc høyste Gudstieniste / at elske Gud / at hiertet staar gantske oc aldelis obet imod Gud/ haffuer oc veed intet andet ligende fæ eller trøst/ end Gud i Himmelen / vender sig ellers ingen anden sted hen/ frycter sig for intet/ setter icke haab eller tillid mere til noget i den gantske Verden / end alene til Gud. Der som saadan kierlighed

vaare

vaare retsindelige i hiertet/ da giordis det icke behoff/ at mand skulde biude oss it eller andet/ wi skulde selff gerne oc wnødde giøre det/ oc vere glade/ at wi det skulde giøre.

Om Kierlighed til vor Neste.

Lige som dette er nu det største oc ypperste bud / saa siger vor HErre Christus / det andet er lige ved dette / at wi skulle elske vor Neste som oss selff. Her kreffuer vor HErre Christus atter / icke denne eller den gerning/ men det gantske hierte/ Naar som du haffuer det/ da taar mand icke sige dig huad du skalt giøre. Der staar det nu / vilt du vere en Christen / oc leffue it helligt leffnet / da taart du icke løbe i Kloster/ Det giørs icke behoff/ at du skalt suelte dig selff/ oc lide tørst/ oc i saa maade pine dig met din faste / der met kant du icke tiene Gud / Fordi at Gud haffuer der faare skabt mad oc dricke / oc giffuit dig/ at det skal tiene dig/ oc du det skalt bruge met tacksigelse til nødtørfftighed/ oc icke til øffuerflødighed: Du taart icke / som Muncke rose sig aff/ offuergiffue gods oc Pendinge/ beholt det som dig hører til/ bruge det dig oc andre til nytte oc gaffn / Men see der til/ at du saa skicker dit gantske leffnet / at du tien din Neste der met/ saa skalt du icke tuile / at du io haffuer tient Gud i Himmelen / Thi Christus siger her klarlige/ At det andet er lige ved det første/ Der faare elsker den Gud/ som elsker sin Neste/ oc den som tien sin Neste/ hand tien Gud.

Denne er Sathan en Gudstieniste / der du icke taart giffue Pendinge faare / Thi det er ekon om dit hierte at giøre/ det skalt du vende til din Neste. Oc der er intet Menniske i saa ringe en stat eller formue/ at hand ey kand giøre denne Gudstieniste / Pige oc Dreng/ Børn oc tiunde / ere vdi en ringe stat / Men naar en Pige tager vare paa sin Hosbondis gaffn/ giør huad mand befaler hende/ er flitig oc tro/ da tien hun icke aleniste sin Hosbonde der met/ men ocsaa Gud i Himmelen/ der faare skal hun icke aleniste vente sig løen aff Mennisken / Men aff Gud i Himmelen. Lige saa it barn/ huad skal det giøre/ om det vil tiene Gud? Det skal besynderlige elske Gud/ ære hans naffn / oc høre hans ord / Der nest skal det vere Fader oc Moder lydigt / oc lade i samme maade kierlighed

haffue sin gong/saa kaldis det at tiene Gud: Ligesaa skulle Fader oc Moder flitelige giffue deris Børn gode Exempel/ Ingen besuige eller fortrenge i kiøb oc sall/ paa det wi kunde befindis at bruge kierlighed imod huer mand/ Dette kaldis at tiene Gud rettelige/ oc skal vden tuil belønis her timelige met velsignelse oc lyckfalighed/ oc hisset euindelige. Lige saa Førster/Regentere oc embedz mend bruge de deris embede/ deris neste til kierlighed/ da tiene de Gud tusinde gonge mere end alle Muncke oc Nunner.

Men lær dog her/ i huad ælendighed wi arme Menniske ere? Denne Gudstieniste/som huer mand kunde giøre i sin stat/ vil aldelis intet frem/ Der som wi skulde elske Gud aff gantske hierte/ elske wi i den sted Pendinge/gods/ære/ oc andet timeligt/ oc wi elske det saa offuermaade/at hiertet henger der til/ oc wi aldelis forglemme Gud oc hans kierlighed oc bud/som (diss vær) er faar øyen. Lige saa/ der som wi skulde elske vor neste/ lige som oss selff/ lade wi den kierlighed bliffue alene hoss oss selff/ oc skøde aldelis intet om vor neste/ Hueden kommer dog denne iemmer? Der aff/ at end dog denne lerdom er reen oc god/saa ere alligeuel vore hierte kiødelige oc onde/oc ville icke/ ia de kunde icke skicke sig effter Guds vilie. Louen er oss wmulig.

Dette merckte Scrifftklogen/som mand smuct kand forstaa aff Marco/ oc siger der faare/ At elske Gud oc sin Neste/ aff gantske hierte/ er mere end Brendoffer oc alle Offer/ Som hand vilde sige/ Det er en læt handel met Offer/ Huo som haffuer Pendinge/hand kant snart vdrette denne Gudstieniste/alligeuel hand er en skalck i hiertet/ Men at elske Gud/ oc sin Neste aff hiertet/ det kand mand icke saa lettelige komme aff sted/ ia det er oss vel aldelis wmuligt/effterdi vore hierte ere syndefulde/oc det er oss wmuligt/at omskiffte dem.

Der faare/ effterdi hand veed Guds vilie/ oc seer dog/ at wi det icke kunde fuldkomme/bliffuer hand ilde til freds met sig selff/ oc bedrøffuit/ Dette behager vor HErre Christo vel/ saa at hand trøster hannem oc siger/Du est icke longt fra Guds Rije/Thi dette er det første trin der til/ at wi see Guds vilie/ oc lære der hoss/ at wi Huorledis mand kommer nær til Guds Rije.

icke

icke kunde fuldkomme hannem/ oc see oss der faare omkring/Huorledis wi dog kunde komme til saadan naade/ at vore hierte kunde omskifftis / oc wi kunde giøre Gud sin tieniste / Huo der kommer saa longt/hand er icke end nu i Himmerige/Men hand haffuer der icke longt ind/Huorledis staar hand da til at hielpe der fuldkommelige ind?

Huorledis mand kommer aldelis ind i Guds Rijge.

Saa/at hand skal lære / huis Søn Christus er/ Thi at lige der faare setter vor HErre Christus dette spørssmaal frem/at hand vil føre denne Schrifftkloge / oc oss alle fuldkommelige ind i Guds Rijge. At Christus er Dauids Søn/som Phariseerne suare her/ er sant oc vist / Thi hand skulde vere en Quindis sæd/ oc ret naturlig Menniske / met legeme oc siel / Men dette er icke end nu nock / Huo som icke veed mere om Christo/ hand kand aldri bliffue fri fra sin synd/ eller komme til det euige lijff / Der faare trenger vor HErre Christus saa hart der paa/Huorledis det skicker sig/om Christus er icke mere end Dauids Søn / at Dauid dog kalder hannem sin HErre/oc saadan en HErre/ til huilcken den euige Maiestat siger/ hand skal side hoss hans høyre haand/ indtil alle hans fiender/ komme at ligge vnder hans føder. Disse ord giffue klarlige til kiende/at Christus er icke aleniste Menniske oc Dauids Søn / Men at hand er ocsaa Dauids HErre/oc Gud lijg/efftherdi hand sider hoss Guds høyre haand.

Huorledis wi skulle kiende Christum.

Denne er nu den rette kaanst/ formedelst huilcken mand kommer der til/ at mand aff hiertet kand elske Gud oc sin Neste / oc komme til det euige lijff. Thi at huo som veed / at Christus er den euige Guds Søn / hand skal fremdelis see/ huor faare hand dog kom hid ned paa Jorden/oc bleff Menniske/Der lærer da det hellige Euangelion/ at det skede der faare/ at hand vilde giffue sig vnder Louen/ oc fuldkomme hende for oss/ der hun er paalagd/ at wi det skulle giøre/ Men for vore syndige hierte skyld/ kunde wi det icke giøre/ Nu vil dog Gud haffue sine bud huldne/ eller oc straffe met den euige død. Paa det nu at Guds vilie skulde fuldkommis/ bliffuer Christus Guds Søn/Menniske/Dette er det første/der Euangelion predicker om Christo.

Det nest lærer det fremdelis/ huorledis Christus den euige Guds Søn/ betalede paa Kaarssit met sin død for vore synder/ oc forligte Gud met oss.

Det tredie lærer det/ huorledis hand paa den tredie dag opstod aff døden/ oc opfor til Himmels legemlige met kiød oc blod/ oc sider hoss Guds høyre haand/ det er/ hand er en HErre oc Gud offuer alting/ som hand siger/ Alle ting ere mig offuergiffne aff min Fader/ oc hand sender den hellig Aand hid ned/ som formedelst Euangelion optender oc omskiffter vore hierte/ oc hielper oss rettelige at styre oc regere vort gantske leffnet/ indtil wi bliffue aldelis salige.

Denne er nu det hellige Euangelij lerdom/ long en herligere/ trøsteligere Predicken end den anden om Louen/ huorledis mand skal elske Gud oc sin Neste/ den samme lerdom er vel ret oc god/ thi det er Guds ord oc vilie/ Men det fattis paa vor formue/ wi kunde det icke giøre/ alligeuel at wi end vide huad wi skulle giøre/ vore hierte ere for haarde/ oc formedelst synden alt for dybt forderffuede. Euangelion er en bedre lerdom end Louen.

Der faare viser det hellige Euangelion oss til Christum Guds Søn/ som fuldkommede Louen for oss/ oc betalede for vore synder/ oc forhuerffuede oss den hellig Aand. Der gaar det da rettelige til/ Aaarsagen er/ Wi see Guds naadige vilie/ at hand icke sparer sin Søn/ men giffuer hannem i døden for vore synders skyld. Huo vilde nu hade saadan en Gud? Huo vilde icke elske hannem aff gantske hierte/ oc vere flitig til at fuldkomme hans vilie/ oc gerne giøre alt det/ som hand befalede?

Saa omskiffter den hellig Aand hiertet formedelst Euangelion/ at det elsker Gud/ der som det tilforn fryctede hannem/ som en fiende/ oc er nu villigt til at lyde hannem/ der som det tilforn vaar den onde Aand/ oc sin egen vilie lydigt/ Oc alligeuel at den onde fiende icke afflader/ at skynde/ friste oc opuecke de Christne til mange Synder/ saa staa de hannem dog imod/ Eller oc der som de falde aff skrøbelighed/ staa de op igen/ ydmyge sig faar Gud/

Gud/ oc bekiende deris offuertredelse/ oc haabe forladelse formedelst Christum.

Saa kommer mand rettelige ind i Guds Rijge / at wi først formedelst Louen/ lære at kiende vor synd oc forderffuede nature/ oc der nest formedelst troen til Christum / faa syndernis forladelse oc den hellig Aand/ som hielper oss at stride imod synden/ oc fører oss der hen at wi bliffue Gud lydige/ oc elske hannem aff hiertet/ oc vor Neste som oss selff. Det forlene oss alle vor naadige Gud oc Fader i Himmelen/

A M E N.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ Wi ere io arme ælendige syndere/ Wi vide din vilie / Men wi ere saa skrøbelige/ at wi den icke kunde fuldkomme / kiød oc blod er for sterckt i oss / Saa lader den arge fiende Dieffuelen/ oss icke heller vere met fred. Der faare bede wi dig/ at du vilt vdgyde din hellig Aand i vore hierte/ at wi met en fast tro / kunde holde oss til din Søn Christum Jesum/ trøste oss i hans død oc pine/ oc tro/ at alle vore synder ere oss formedelst hannem / fuldkommelige forladne / Oc leffue saa her paa Jorden it helligt leffnet i lydighed effter din vilie / oc i din naade / oc formedelst Christum Jesum/ dø en salig død/ Amen.

Den Nittende Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Matthei 9.

Vor

VOr HErre Jesus traadde i it Skib/ oc foer offuer igen/ oc kom i sin Stat/ Oc see/ da førde de en Verckbruden til hannem/ hand laa paa en seng. Der nu Jesus saa deris tro/ sagde hand til den Verckbrudne/ Ver frimodig min Søn/ dine synder ere dig forladne. Oc see/ nogle aff de Scrifftkloge sagde ved sig selff/ Denne bespotter Gud. Men der Jesus saa deris tancker/ sagde hand/ Hui tencke i saa ont i deris hierter? Huilcket er Lettere at sige? Dine synder ere dig forladne/ eller at sige: Stat op/ oc vandre? Men paa det i skulle vide/ at Menniskens Søn

haffuer mact / at forlade synder paa Jorden / sagde hand til den Verckbrudne / Stat op / tag din seng op / oc gack hiem. Oc hand stod op / oc gick hiem. Der folcket det saa / forundrede de sig / oc prisede Gud / som haffde giffuit Mennisken saadan mact.

Huorledis Christus helbreder den Verckbrudne.

VDi dette Euangelio høre wi / huorledis vor HErre Jesus helbreder en Verckbruden / Men paa en anden maade end hand ellers pleyer at giøre. Thi at før hand helbreder hannem paa legemet / hielper hand hannē tilforn paa sielen / oc forlader hannem hans synder / paa det at huer mand skal først lære / huad vor kiere HErre Christus dog besynderlige haffde i sinde / met denne oc andre vnderlige gerninger / oc huor fare hād giorde dem / oc der nest / at wi her skulle haffue aarsage til / at tale om syndernis forladelse.

Huor til iertegen ere nyttelige.

Naar som mand taler om vor kiere HErris Jesu herlige iertegen / siger mand almindelige / at hand giorde dem der faare / at huer mand skulde kiende hannem der paa / at hand vaar mere end it Menniske / efterdi at alle saadane gerninger ere icke Menniskelige / Men Guddommelige gerninger / Oc dette er ret sagd / naar som mand ekon ocsaa forstaar det retteligt / Thi dette er icke nock / at du lærer paa saadane vnderlige gerninger / at hand er icke aleniste it Menniske / men ocsaa en sand Gud / som met it ord kand omskiffte Creaturene / oc hielpe dem / Men du skalt legge dette der til / at hand er der faare kommen til denne verden / oc dette er hans besynderlige embede / at hand vilde hielpe oss arme Menniske alle / fra Synden oc Dieffuelens tiranni / paa det / at ere wi icke end siuge paa legemet / som denne er her / wi skulle dog holde oss til hannem / oc søge hielp oc trøst hoss hannem / imod Synden oc Dieffuelen / Som wi oc vel i sandhed alle haffue saaden hielp behoff.

Vor HErre Christus hielper her denne arme Menniske paa legemet / Der som hand tilforn vaar it fattigt / ælendigt Menniske / som mand skulde løffte oc bære / staar hand nu smuct helbrede op /

op/tager sin seng/ der mand haffde baaret hannem vdi/ oc bær hende selff hiem. Men huad skalt du lære aff dette iertegen/ at denne Menniske bliffuer saa karsk oc sund? Icke andet end dette/ at vor kiere HErre Christus er en HErre/offuer Synden oc offuer Døden/Der faare siger hand/før hand helbreder hannem/Ver trøstig/ dine synder ere dig forladne. Oc end en gong/ paa det i skulle see/ at Menniskens Søn haffuer mact/ at forlade synder paa Jorden/ etc. Dette vil hand/ at du skalt see oc lære her/ oc paa alle andre iertegen/ at det er hans besynderlige embede/ Ja at det er ocsaa hans vilie oc Mening/oc at hand kom fordi paa Jorden/at hand vilde hielpe oss alle aff Synden oc Dieffuelens Tiranni om wi haffue icke end legemlig hielp behoff/ som denne haffde her.

Saa siger Gud i Paradis om dette hans Søns embede oc gerning/ Quindenis sæd skal sønderknuse Hugormens hoffuit/ Oc til Abraham siger Gud/ at alle verdens slecte skulle velsignis/ det er/frelsis fra forbandelse oc Guds vrede/formedelst denne Sæd. Der faare/saa offte/som du hører i Euangelio/ huorledis Christus haffuer en sted oc anden sted / hulpet arme siuge Menniske / da skalt du tencke paa dette hans embede/ at hand er der faare kommen/ at hand vil hielpe oss aff synden. Thi at for syndens skyld føris oss siugdom paa. Adams oc Eue synd i Paradis forskyllede døden. Oc efftervdi Adam oc Eua icke kunde affle andre Børn/end de selff vaare/da haffue wi kiød oc blod/huilcket der formedelst synden/som wi erffde aff dem/er bleffuit it dødeligt kiød oc blod. Forjettelse i Paradis. Til huad lemmer synden giffuer aarsage.

Men det er icke nock met døden/ før wi komme der hen / seer mand / huor megen siugdom oc modgang Menniskens skal lide/ Saadant er paa det neste altsammen icke andet/ end en straff for synden/ som wi fortiene selff/ Der faare skalt du lære her thu stycke/ som er / at vilt du vere fri fra siugdom oc anden wlycke / da skalt du vocte dig fra synd/ Der imod/ er det saa at du haffuer veret forsømmelig / oc est falden i synd / oc straffen ligger dig der faare paa halsen/da hold dig hid til Christum/ der som du kant finde syndernis forladelse/saa skal det vel snart bliffue bedre met dig.

Huorledis Verden er tryg oc giffuer aarsage til al wlycke

Men der gaar / diss vær / den gantske Verden hen i synd / oc ingen betencker huad wlycke oc iemmer wi der met opuecke offuer oss selff oc giffue aarsage til. Der effter naar Pestilentze eller anden siugdom kommer / da løber mand først til Docteren / oc sender Bud i Apoteken / Men der befinder mand / at det offte hielper lidet. Huor faare? Der faare / du skulde først (som der staar screffuit / ij. Para. xvj. om Kong Assa) søge Gud / oc see til at du kunde bliffue hulpen aff din synd. Huor som synden er borte / der staar siden legemet lettelige til at hielpe. It Figen / som Propheten lagde paa Kong Hiskia / eller en stegt løg / er da sundere oc bedre / end ellers al teragelse oc lægedom.

De siuge skulle annamme Sacramentet oc tage affløssning.

Oc der aff er den skick kommen i Kircken / at de siuge haffue ladet sig foruare met det høyuerdige Sacramente oc Affløssning / Oc effterdi synden er den rette hoffuit aarsage til siugdom / oc der kand ingen Doctor eller Apoteck fordriffue synden / Christus er den eniste Doctor der til / Der faare haffue altid de siuge Christne seet der hen / huorledis de kunde først bliffue fri fra synden. Naar denne hoffuit aarsage er borte / saa er det da tid / at bruge Doctor oc Apotekene / Men som sagd er / wi vende det aldelis om / Til vor HErre Gud begære wi icke før at komme / end naar Doctor oc Apotekene icke kunde mere hielpe / oc fordi see wi ocsaa mange Mennniske slippe hastelige hen i det samme.

Der faare skalt du først lære aff dette Euangelio / huorledis Christus vil hielpe imod Synden oc Dieffuelen / Der som du nu haffuer synd paa dig / oc lider der faare siugdom oc anden modgang / da holt dig først hid / oc see til / at du haffuer det ord aff vor HErre Christo / som hand her siger / Min Søn ver trøstig / dine synder ere dig forladne / Saa skalt du da snart bliffue helbrede.

II.
Huor mand skal finde Christum oc syndernis forladelse.

Ja / siger du / huor finder ieg Christum? Huor skal ieg søge syndernis forladelse? Dette er nu den anden deel aff denne Predicken / oc en herlig dyrebar lerdom der wi haffue aff dette Euangelio / paa huilcken al vor salighed staar / oc verden mest kiffuis oc trettis om / som wi daglige see faar vore øyen. Det giørs icke behoff at

tale om Tyrckere/ Hedninge/ Jøder/ efftersi de haffue icke Guds Ord/ oc necte Christum Guds Søn/ oc mand seer alligeuel/ huorledis de haffue deris egne gerninger oc Gudstieniste / for huilcke de mene at Gud skal vere dem gunstig oc naadig.

Men wi oc Papisterne/ som bekiende ret lige met huer andre/ at Christus er den leffuende Guds euige Søn/ oc betalede paa Kaarsset met sin død for al Verdens synder/ Wi ere wsamdrectige der vdi/ huorledis denne syndernis forladelse som vor HERRE Christus forhuerffuede oss paa Kaarsset/ skal vddelis oc anammis. Thi deris mening er fast/ at al Gudstieniste oc Ceremonier/ som ere i Paffuedomet/ fortiene syndernis forladelse/ De ere oc paa det siste komne saa langt / at de sette syndernis forladelse paa besynderlige Kleder / Mad oc andet saadant vduortis tingest / oc icke aleniste paa scriffemaal/ruelse oc fyllestgiørelse/ Men denne Papistiske mening er aldelis falsk oc vrang. Thi Guds ord viser oss en anden vey/ der wi kunde komme til syndernis forladelse met/ som er denne. Tuedract mellem oss oc Papisterne/ om syndernis forladelse.

At lige som Christus siger her til den Verckbrudne/ Ver trøstig min Søn/ dine Synder ere dig forladne. Saa loed hand oc saadant it embede oc befalning bliffue effter sig i Verden/ at synder skulle stedze oc altid ved hans ord forladis oss formedelst Menniskens (som hand selff siger) Luce i det siste Cap. Saa er det screffuit/ oc Christus skulde saa lide/ oc opstaa fra de Døde tredie dag/ oc lade Predicke i sit Naffn/ Penitentze oc syndernis forladelse / iblant alle folck. Disse ord skalt du mercke flitelige/ Christus skulde dø/ oc met sin død betale for vore synder/ dette skede i Jerusalem oc paa Kaarsset. Den rette lerdom om syndernis forladelse.

Men huorledis vddelis denne syndernis forladelse / som Christus forhuerffuede paa Kaarsset? Huorledis komme wi der til? Icke anderleds/ end formedelst den Predicken/ der Christus befalede/ at Mand i hans Naffn skal predicke Penitintze oc syndernis forladelse.

Huad kaldis Penitentze? Intet andet/ end at du kiender oc bekiender dine synder oc angrer dem aff hiertet / lige som du tilforn haffde lyst oc kierlighed der til/ saa skalt du nu haffue anger oc ruelse Penitentze.

der aff / at du saa haffuer fortørnet Gud / oc ført paa dig selff saa gruselig oc euig straff. Naar som saadan mißhagelighed til de fremfarne synder er retsindig oc aluerlig i hiertet/ der kand det icke feyle/ at mand io met største flid skal vocte sig der fra / oc fly alt det som kand giffue aarsage til synd/oc haffue it hierteligt opsæt til bod oc bedring.

Penitentze eller ruelse er den hellig Aands gerning.

Dette/ siger Christus/ skal mand Predicke / Fordi at vden Guds ord oc den hellig Aands forarbeydelse oc methielp/ kand intet Menniske komme der til/ at hand kand hade synden/ Kiød oc blod haffuer den art oc Nature / at det haffuer al sin løst oc behagelighed der til/ oc kand icke mettis der aff: Som mand seer paa gerighed/ vrede/ wkyskhed oc andre synder/men naar som Guds ord/oc Louen kommer/oc obenbarer Guds vrede/huorledis hand ocsaa vil straffe de ringeste synder met helffuedis ild oc den euige død/da forgaar den lyst til synden. Mand hader saadan skadelig forgifftelse/der Sielen til euig tid fordømis met / oc vilde mand haffde det icke giort. Mand bliffuer sorgefuld oc bedrøffuit aff hiertet / oc vilde gerne vndfly saadan Guds vrede oc straff/ Dette kaldis at predicke Penitentze.

Syndernis forladelse.

Oc da/ siger Christus/ skal mand ocsaa i hans Naffn predicke syndernis forladelse / Thi mand fortien det icke met saadan anger oc ruelse/ Som de wforstandige Papister dog falskelige lære: Synder forladis icke der met/Men syndernis forladelse skal da predickis i Christi Naffn / Det er / naar som du saa fortryder dine synder aff hiertet/du vilde at du haffde det icke giort/paa det at Gud ekon vilde vere dig naadig/ oc du skulde icke frycte dig faar hannem. Saa lærer mand dig da/at du skalt tro paa Christum/oc formedelst hans død haabe at du skalt faa syndernis forladelse/da kommer du visselige der til/ formedelst denne tro oc icke formedelst dine gerninger/ehuad som de oc kaldis.

Der skulle vere gerninger. Naar som mand Predicker dig Penitentze/ Thi du kommer aldri til syndernis forladelse/ vden saa er/at du kiendis dine synder/fortryder dem aff hiertet/oc bedrer dig.

Haffuer

Haffuer du leffuet i gerighed/ wkyskhed/ had oc vrede/ eller i huad
synd det kand vere/ som du vilt at dig skal forladis/ Da skalt du giø-
re Penitentze/ det er/ lade aff at synde/ oc hade saadan synd aff hier-
tet/ Ellers taart du icke tencke/ at de til euig tid skulle bliffue dig for-
ladne: Thi du hører her Christi befalning/ at mand skal Pre-
dicke Penitentze/ Oc du skalt dog icke tencke/ at dine synder bliffue dig forladne/ for saadan Penitentze skyld. Thi at strax effter Peni- tentze/ skal dig Predickis syndernis forladelse/ icke i dit eget eller no- *Penitentze fortien icke syndernis forladelse.*
get Creaturis naffn/ eller fortieniste/ Men aleniste i Christi naffn/
som met sin død betalede for synderne/ Saadant lærer Euangelion
aff Christi befalning/ der i skalt du trøste dig/ anamme oc tro det/
saa skalt du faa syndernis forladelse.

Denne tro haffuer nu sin grundual oc befestning/ huilcken *Huor paa troen staar.*
Christus haffuer selff sæt hende paa/ Fordi at vilde du aff dit eget
hierte fatte saadan en mening/ som Tørckere oc Jøder giøre/ huilcke
der wden ordet oc forjettelsen/ giøre dem selff det haab/ at Gud vil
vere dem naadig/ oc forlade synderne/ Da er saadant icke en ret tro/
men aleniste en tancke oc mening/ oc lige som taag eller røg/ der sy-
nes at vere noget/ oc er dog intet/ Ney/ saa skal troen til Christum
icke vere/ hun skal begrundis paa noget som fast er.

Oc dette som troen skal stadfestis paa/ er icke andet/ end
Guds ord oc løffte/ det er almectigt/ oc kand icke liuge/ lige som
Esaias siger/ HErrens Ord bliffuer euindelige. Huor som du nu
finder dette ord/ der finder du visselige syndernis forladelse/ saa
fremt/ som du det anammer met en sand wtuilactig tro/ Thi at/ som
sagd er/ det kand icke liuge/ eller feyle dig.

Oc du finder det først i Kircken/ der som mand Predicker
det obenbare oc besynderlige faar huem som det begærer/ Oc du
skalt aldelis intet tuile paa dette ord/ huad heller du hører det besyn-
derlige/ at Mand predicker det faar dig alene/ eller i almindelig-
hed/ der som mand predicker det faar andre met/ Thi det kaldis/
Huo som eder hører/ hand hører mig/ Item/ tager hen den hellig
Aand/ huilcke i forlade synderne/ dem ere de forladne.

Der nest finder du det i den hellige Daab / Thi saa siger Christus selff / Huo som tror oc bliffuer døbt / hand bliffuer salig.

I tredie maade finder du det i Christi Naduere. Thi der staa disse ord / at hans legeme er hen giffuit for dig / oc hans Blod vdgydet til dine synders forladelse / Dette ord hører du / oc dig giffuis met ordet / dette ligende fæ / som er / Christi legeme oc blod / i Brød oc Vijn / formedelst huilcket syndernis forladelse er forhuerffuit paa Kaarssit / paa det du io icke skalt tuile / at hans pine hører dig til / oc skede for dig / at det skal komme dig til gode.

Der som du nu begærer dine synders forladelse / oc vilt at Gud skal vere til freds met dig / da vocte dig fra Papisters surdey / at du icke formedelst denne eller den gerning / søger syndernis forladelse / Du skalt giøre Penitentze / lade aff at synde / oc bedre dig / oc bede Gud om sin hellig Aand / at du skalt det kunde giøre / Men der met skalt du icke haabe at faa syndernis forladelse / Thi her hører aleniste Christi pine oc fortieniste til / oc icke vore gerninger eller fortieniste / de mue kaldis oc vere saa gode som de nogen tid kunde / Der faare skalt du holde dig til ordet / i huilcket denne Christi fortieniste er befattet / Tenck paa din Daab / at du est døbt i Christi død / Hør predicken / Begere affløssning / Gack til HErrens Naduere / Oc huad dig bliffuer Predicket oc sagd hoss huert om Christo / huad hand haffuer giort for dig / oc om det gode du skalt haffue aff hannem / det skalt du tro oc forlade dig paa aff hiertet / Saa kommer du visselige til syndernis forladelse. Mand haffuer oc behoff / som sagd er / at bede om den hellig Aands naade til Penitentze / oc at mand kand faa troen til Christum. Der faare skalt du oc icke her forglemme at bede / oc sige / met it ydmygd hierte.

En Bøn.

Almectige euige Gud / du som formedelst din Søn Christum Jesum / haffuer naadelige ladet hielpe den Verckbrudne Menniske til lijff oc siel / Jeg beder din grundløse barmhiertighed /

tighed/ ver mig oc saa naadig/ oc forlad mig alle mine synder/ styrcke min tro/ formedelst dit ord oc din hellig Aand/ oc ledsage mig saa/ at ieg icke skal formedelst synd/ giffue aarsage til siugdom/ oc anden wlycke/ Men holde mig i din fryct/ oc bliffue saa fri fra timelig oc euig vrede oc straff/ A M E N.

Den Tiuende Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Matthei 22.

VOr HErre Jesus sagde til de ypperste Prester oc Phariseer / saadan en lignelse / Himmerige er lige som en Kong / der giorde sin Søn Bryllup / oc sende sine Tienere vd / at de skulde kalde dem som budne vaare til Bryllup / oc de vilde icke komme. Da sende hand atter andre Tienere vd / oc sagde / Siger til dem som budne ere / See / ieg haffuer berid mit Maaltid / Mine øxen oc mit fede fæ er slactet / oc alting berid / kommer til Bryllup. Men de foractede det / oc ginge hen / den ene paa sin ager / den anden til sin kiøbmandskab / Oc nogle grebe hans Tienere / forhaanede / oc sloge dem ihiel. Der Kongen dette hørde / bleff hand vred / oc vdsende sin Hær / oc ødelagde disse Mordere / oc sette ild paa deris Stad. Da sagde hand til sine Tienere / Bryllupet er io berid / Men de som vaare budne / vaare det icke verde / Gaar der faare hen paa veyene / oc biuder til Bryllup / huem i finde. Oc Tienerne ginge vd paa veyene / oc saffnede tilsammen huem de funde / onde oc gode / Oc bordene bleffue alle fulde. Da gick Kongen hen ind / at besee Gesterne / oc hand saa der it Menniske / som haffde icke Bryllups kleder paa / oc sagde til hannem / Ven / huorledis est du kommen hid ind / oc haffuer dog ingen Bryllups kleder paa? Oc hand tagde stille. Da sagde Kongen til sine Tienere / Binder hender oc føder paa hannem / oc kaster hannem hen vd i det yderste mørck / der skal vere graad oc tendgnidsel. Thi mange ere kallede / Men faa ere vdualde.

Vor kiere HErre Christus/ giffuer oss i dette Euangelio en lignelse/ i huilcken wi see/ Huorledis Verden haffuer stedze oc altid skicket sig imod det hellige Euangelio/ oc huorledis hun skal end nu skicke sig indtil den yderste dag/ oc huad straff der kom effter oc skal end nu komme/ paa det wi skulle betencke oss vel/ icke foracte/ eller forfølge Guds ord/ som Jøderne giorde/ oc io see vel til/ at wi kunde findis paa den yderste dag/ som rette Bryllups folck/ i den rette Christelige prydelse/ Efftersdi det er vist/ at huo som kommer besmittet oc wprydet til dette Bryllup/ hand skal vdsøgis/ oc kastis bunden i de vduortis mørck/ hand maa skiule sig her paa Jorden/ saa lenge som hand vil. Formaning til Guds ord.

Vor HErre Christus bruger denne lignelse om Bryllup/ fordi/ at lige som Brud oc Brudgom komme tilsammen/ oc haffue icke aleniste deris gods almindeligt met huer andre/ men som Scrifften kalder det/ der som de vaare atskilde faare Ecteskab/ bliffue de tho vdi Ecteskab it kiød. Lige saa haffuer Guds Søn giffuet sig hid ned til oss Menniske/ er bleffuet it kiød met oss/ paa det hand i sit kiød/ skulde helligt giøre vort kiød/ oc giøre oss fri fra synden oc den euige død. Saadant er dette Bryllup/ huilcket Kongen offuer alle Konger/ den naadige Gud i Himmelen/ beridde sin Søn/ oc bød oss Menniske der til/ at wi skulle vere glade/ anamme saadan naade/ oc bliffue delactige der vdi til euig tid. Huad Bryllup er.

Til dette Bryllup/ det er/ paa saadan trøst oc velgerning/ bød Gud selff Adam oc Eua i Paradijs/ der hand predickede faar dem om Quindenis Sæd: huilcken der skulde sønderknuse Hugormens hoffuit/ oc baade Adam oc Eua bleffue hiertelige glade aff denne Predicken/ fordi de viste vel/ at de skulde bleffuet beliggende i synden oc wdi den euige død/ der som Gud icke haffde hulpet dem. Adam oc Eua bleffue budne til Bryllup.

Men der Verden voxte oc formerede sig/ da bøde baade Adam oc Eua/ oc der til met deris fromme Børn/ Seth/ Enoch/ oc andre efftertommere/ huer mand til dette Bryllup/ det er/ de visde verden til denne trøst/ at Gud skulde i sin tid vorde Menniske/ tro-

loffue

loffue sig met oss / oc bliffue it kiød met oss / Oc da skulde det haffue ende met synden oc døden / Dieffuelens Rijge oc Tiranni skulde da vere wde. Men huorledis skickede Verden sig imod saadan Predicken? Her staar det / De vilde icke komme. Thi den Christelige Kircke bleff saa aldelis liden oc ringe / at der vaare ekon otte Menniske i Noah tid / som trøstede sig i denne indbiudelse / De andre ginge alle hen / passede huercken paa Gud eller paa det euige lijff / Der faare loed Gud Syndfloden gaa offuer Verden / oc ødelagde alt det som leffde / wden huad der bleff beuaret i Arcken / Saadan ende fick det paa den tid met Euangelij foractelse.

Verden vilde icke komme.

Men der Noah oc hans børn / formerede Verden igen / gick denne indbiudelse stedze oc altid / indtil Abraham / da Predickede Gud selff / oc tilsagde / at hand vilde giffue Abraham en Sæd / som skulde velsigne alle Menniske / oc føre dem aff formaledidelse oc Guds vrede / Saa gick det der effter stedze oc altid hoss Jøderne / at Gud gaff fromme Propheter oc Predickere / indtil den Døbere Johannem / huilcke der bøde til Bryllup / oc visde Menniskene til denne trøst / at Christus Guds Søn vilde fri alle Menniske fra den euige død / oc Sathans Tiranni.

Jøderne i Christi tid.

Men huorledis skickede Jøderne sig der imod? Christus siger det her met klare ord / De foractede det / oc ginge hen / den ene paa sin ager / den anden til sin kiøbmandskab. Det er / som det end skeer paa denne dag / folcket tog sig saa megen gerning til met det timelige / at de der offuer forglemde Gud oc det euige lijff. Thi der skulde mange vere offuermaade smucke Christne / der som de lagde hundrede parten saa stor flid paa Guds ord / som de legge paa det timelige. Men de gaa der hen / lige som mand haffde aldelis intet at giøre eller at tencke paa / wden alsomeniste paa det timelige / Dette er en gruselig stor synd / oc hun vil føre en suar straff met sig / Som Kongen siger her / Mit Maaltid er io berid / men Gesterne vaare det icke verde.

Euangelij foractere.

Men der bleffue andre fundne / de vaare end verre / oc skickede sig end fortredeligere imod Euangelio. Thi at de foractede det icke

icke aleniste / men de bespaattede ocsaa oc ihielsloge bryllups biudere/ne/de fromme trofaste Propheter oc Predickere/besynderlige der det kom til de siste/ oc Christus nu vilde obenbare sig. Fordi det vaar dem en wlidelig ting/ mand skulde Predicke/ at der kunde ingen bliffue salig formedelst Louen. Dette vilde Jøderne icke aleniste icke tro/men de kunde icke lide at mand det Predickede/de sloge de fromme Propheter ihiel/ den gamle Zachariam/Johannis Fader/ den døbere Johannem/Apostlene/Ja Christum Guds Søn selff/Der kom da endelige denne straff/ at de Rømere komme/ ødelagde disse Mordere/ oc sette ild paa deris Stad/ at Jødedomet er nu her effter nedlagd indtil den yderste dag/oc kand aldri komme op igen.

See saa straffede Gud det / at mand foractede Euangelion/ oc at folcket vilde icke berede sig til dette Bryllup/Der vocte dig faare / foracte icke Euangelion / saa at du legger dig mere oc fliteligere effter noget andet timeligt/Lad det vere dit høyste oc beste ligende fæ/ oc vocte dig io/ at du lader dig icke finde hoss dem/ som det forfølge/ Thi du seer her huorledis Gud haffuer straffet det. Dette er det ene Exempel/der Christus giffuer dig atuarsel met.

Effter at Bryllupper er nu aldelis berid/ oc Guds Søn er bleffuen Menniske/ oc Euangelion er icke aleniste Predicket blant Jøderne/ men i den gantske Verden/ oc alle Menniske ere budne til dette Bryllup / da giffuer vor kiere HErre Christus oss end nu atuarsel/ at wi flitelige skulle vocte oss fra en anden forderffuelse. Hine vilde icke komme/ Wi ere budne formedelst Euangelion/ oc komme til Bryllup / Fordi at wi ere døbte i Christi naffn oc død/ her giørs det nu fremdelis behoff/ at wi giffue vel act paa oss selff/ om wi oc ere rettelige prydede til Bryllup. Thi vor HErre Christus siger her om en gest/som vaar kommen til Bryllup/oc effterdi hand haffde icke Bryllups kleder paa/bleff hand vdskuden/bunden/ oc kast i de vduortis mørck. Wi skulle oc icke tencke/ effterdi Christus ekon taler om en/ at der skulle vere faa saadane folck/ Thi hand siger her sist vdi/ Mange ere kallede / Men faa vdualde.

Om Bryllups kleder.

Huad er da denne prydelse oc Bryllups kleder / huilcke alle

Christ-

Huad bryllups kleder er. Christne skulle haffue? Suar / Det er først troen til Christum / at du icke haffuer der tuil paa / at dine synder er dig io formedelst Christum forladne / oc du der faare haffuer it kierlig hierte til Gud i Himmelen / oc forlader dig der til / at hand vil for Christi skyld vere dig naadig / oc forlade dig alle dine synder. Denne prydelse skal faar alle ting vere der. Thi huad som icke er aff troen / det er synd / Huor som synd er / der er idel wrenlighed oc besmittelse / som Gud haffuer verstyggelse til. Der imod / Huo som troen er til Christum / der haffuer mand alle synders forladelse / oc det er altsammen aldelis rent.

Bryllups klæder skal icke besmittis. Nu er icke end dette nock / Fordi at tror du end allerede paa Christum / saa est du dog icke visser der paa / at du kant bliffue i denne tro / Thi Christus siger selff / at nogle tro til en tid / men der effter falde de der fra. Saa er det vist / at den hellig Aand far bort oc viger fra Menniskien formedelst viderlige synder. Der faare skal dette vere der hoss / at mand skal bliffue i troen / oc icke formedelst synd falde der fra igen. Troen til Christum er den rette retferdighed / som gielder faar Gud / oc kaldis rettelige Bryllups kledet / som er smuct / nytoet / oc wden al smitte / Naar som du nu haffuer dette klede paa / da giørs det fremdelis behoff / at du tager vel vare paa / at du icke besmitter eller giør det wrent.

Huorledis gaar det da til i Verden? Verden er lige som en Landzby der er fuld met dynd oc skarn / der skulle wi gaa igennem met vore smucke ny kleder. Der haffue wi først stor wmage oc arbeyde / at wi kunde gaa renlige / oc see oss vel faare / at wi falde icke i skarnet. Der nest haffue wi wforstandige fortredelige Bønder / som løbe hoss oss / de haffue lyst der aff / at de kunde vel besmitte oss / det er / verden er saa fuld met skadelig forargelse / at det er icke vel muligt / at wi kunde komme der fra wden wi bliffue skidne / Huad bør da oss nu at giøre her til?

Dette / At wi skulle tage vel vare paa / at huercken wi selff / eller andre besmitte eller giøre vort Bryllups klede wrent / Oc der som det skeer / at wi strax ere rede met skarp lud oc god sebe oc rense

vore

vore kleder igen/ det er/ At wi formedelst ret Penitentze bedre oss/ oc haffue hiertelig anger for synden/ Oc der nest/ haabe at denne oc alle synder skulle forladis oss formedelst troen til Christum/ Dette vil Christus her met lære oss/ oc formane oss der til paa det troligste. Thi hand seer vel/ huorledis det gaar til i verden. Mangen kunde gaa smuct tør/ oc paa en reen steed/ Hand kunde gaa omkring oc fly wkyskhed/ fraadzeri/ bander/ vrede oc andet saadant/ Men hand haffuer lyst der til/ at hand kand søle oc velte sig i skarn lige som en So/ Saa gaar den største hob hen i synd/ oc de tencke icke en gong/ huorledis de skulle tho skarnet aff oc giøre sig rene igen. En anden tencker/ at huad hand seer aff sin Nabo/ det taar hand oc saa giøre/ oc lader sig saa besmitte formedelst forargelse: Der hører da til/ at mand skal rense sig igen/ dette er Christi vilie/ efftherdi wi dog icke kunde bliffue wden besmittelse baade paa vore egne oc andris vegne/ at wi dog icke skulle forglemme at tho aff/ stryge oc rense/ paa det wi kunde haffue it rent klede oc Bryllups prydelse.

Dette skalt du lære oc rette dig der effter/ Gack icke hen i tryghed som huer mand ellers pleyer at giøre/ giør huer dag dit regenskab met Gud/ gack icke i seng/ før du haffuer betenckt dig/ huorledis du haffuer leffuet den dag/ oc see flitelige til om dit klede er end nu smuct oc rent. Befinder du/ som det nøye vil feyle/ at du her oc der haffuer trenet i skarn/ eller andre haffue bestenckt dig/ da tho det strax aff/ fortryd det/ vocte dig en anden gong/ oc bed Gud om forladelse/ oc om naade at du kant bedre dig. Saa giør du ret.

Men det er saadan en handel paa det neste met oss alle/ som huor nogen haffuer it obet flydende saar/ hand maa haffue saa huid en skiorte eller klede paa/ som det vere kand/ saa rinder dog saaret der igennem oc besmitter kledet/ Det er/ wi alle sammen/ naar som wi flitelige see til oss selff/ da befinde wi/ at huer haffuer sin besynderlige wdyd oc onde tilbøylighed/ Den ene til vrede/ denne til gerighed/ den til hofferdighed/ en anden til auind/ etc. Der betenck/ lad den onde begæring icke flyde/ effterfølge icke din onde vanart/ Men/ lige som mand skal holde it saar paa legemet/ smuct rent/ oc forbin-

forbinde det vel/ saa skalt du altid venne dig fra det onde/ oc stedze forbedre dig flitelige/ paa det du icke skalt giøre dit klede wrent/ oc kant vndgaa saadan straff som vor HErre Christus her truer met/ Du seer oc/ at huo som sig saa vil holde oc skicke/ hand haffuer alle hender fulde at giøre met sig selff/ oc lader der faare vel andre Folck bliffue wbeuaskede/ hand nødis ocsaa til at stedze giøre sin Bøn/ Thi hun vil altid vere met/ eller det vil gaa ilde til.

At denne formaning om Bryllups kleder gaar saa besynderlige der hen/ efftetdi wi formedelst det hellige Euangelion/ oc den hellige Daab ere budne oc komne til dette Bryllup/ at wi stedze oc altid skulle holde oss i ret Penitentze oc vocte oss fra synd/ Thi at huo som vil vere tryg/ oc icke stedze tho paa sit klede/ oc rense det smuct/ hannem er det giort met/ thi skarn oc wrenlighed offueruoxer hannem saa/ at hand acter det icke mere/ oc bliffuer saa met forhaanelse dreffuen fra bordet.

Der faare lader oss nu trolige følge denne lerdom/ Først anamme met tacknemelige hierte Guds naade oc barmhiertighed/ som hand beuisede oss formedelst sin Søn/ oc der nest see til vort klede/ at det icke bliffuer besmittet/ oc der som det bliffuer her eller der besmittet/ som det da er wmuligt/ at wi stedze oc altid kunde beuare det rent/ thi wi ere for skrøbelige/ oc forargelse er for megen/ oc Dieffuelen er for mectig/ at wi io da ere til rede met skarb lud oc god sebe/ oc formedelst aluerlig Penitentze/ offuergiffue synden/ oc formedelst en fast forhaabelse til Guds foriettelse/ haabe alle vore synders forladelse/ oc det euige lijff. Det forlene oss alle vor kiere HERRE Christus/ AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ jeg tacker dig for din store barmhiertighed oc naade/ at du haffuer ladet mig komme til dit hellige Ord/ i det gledelige Brøllup/ oc formedelst din Søn/

Søn / oc forladet mig alle mine synder. Oc effterdi den daglige fristelse forargelse oc fare er saa megen / oc wi aff oss selff ere skrøbelige / oc tilbøyelige til synd / Da beder ieg dig / at du vilt formedelst din hellig Aand / beuare mig at ieg icke i nogen maade skal falde / Oc der som ieg falder / oc besmitter saa mit klede / huilcket din Søn Christus Jesus førde mig i / at du da vilt naadelige hielpe mig op igen / oc føre mig til ret Penitentze oc en sand tro / paa din barmhiertighed / oc icke lade mig siuncke ned til euig tid / Amen.

Den Første oc Tiuende Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Johannis 4.

DEr vaar en Kongelig Mand / hans Søn laa siug / i Capernaum / Denne hørde at Jesus kom / aff Judea til Galileam / oc hand gick til hannem / bad hannem / at hand vilde komme ned / oc hielpe hans Søn / thi hand vaar dødsiug. Oc Jesus sagde til hannem / Der som i icke see tegn oc vnderlige gerninger / da tro i icke. Den Kongelige Mand sagde til hannem / HErre kom ned / før end mit Barn døer. Jesus siger til hannem / Gack bort / din Søn leffuer. Mennisket trode det ord / som Jesus sagde til hannem / oc gick hen. Oc i det samme hand gick hen ned / møtte hans Suenne hannem / forkyndede hannem / oc sagde / Dit Barn leffuer. Da vdspurde hand aff dem paa

huad time/det vaar bleffuit bedre met hannem. Oc de sagde til hannem/ J gaar ved den siuende time forlod kaalde siugen hannem. Da bemercte Faderen / at det vaar ved den time/ paa huilcken Jesus sagde til hannem / din Søn leffuer. Oc hand trode met sit gantske Huss. Dette er nu det andet iertegen som Jesus giorde/der hand kom aff Judea til Galileam.

I Denne dagis Euangelio haffue wi en herlig oc deylig vnderlig gerning / huorledis vor kiere HErre Christus haffuer hulpet en siug Dreng/ som dog vaar nogle mile veyis fra hannem. Alligeuel denne vnderlige gerning er til at see / lige

som

som hun skulde aleniste tiene denne bedrøffuede Fader/ oc hans singe Søn/ Saa er det oss dog alle offuermaade trøsteligt oc nytteligt/ oc der faare bescreffuit aff Euangelisten/ at denne vnderlige gerning skal til euig tid Predickis blant de Christne/ alle Christne til en besynderlig vnderuisning oc trøst/ Thi at vor HErre Christus helbreder denne ringe Kongis Søn met it ord/ alligeuel hand er icke hosseller nær hannem/ Men longt fra hannem/ det er der til nytteligt/ at wi først lære kiende oc holde vor HErre Christum for den/ som haffuer det sind/ formue oc krafft/ oc hand kand oc vil hielpe imod legemlig siugdom/ Dette skalt du mercke/ thi her ligger stor mact paa: Du skalt oc (som wi ellers ocsaa anden tid lære) see til den rette aarsage/ huor aff siugdom kommer/ som er/ aff synden/ Thi at vaare synden icke/ da vaare huercken siugdom eller død/ Oc synden haffuerført døden offuer oss/ oc giort vort kiød oc blod dødeligt/ kand da nu vor kiere HErre Christus borttage siugdom/ som haffuer sin begyndelse oc oprindelse aff synden/ da følger fremdelis/ at hand ocsaa kand hielpe imod synden/ oc fremdelis imod døden oc Guds vrede.

Christus hielper imod timelig oc euig nød.

Der faare om end dig eller andre/ intet fattis paa legemet/ Thi der ere altid flere karske end siuge Mennisker/ Oc om du/ eller dine est siug/ oc du faar icke legemlig hielp/ Saa haffuer du dog vor HErre Christum behoff til det som større er oc mere/ som er/ efterdi du est en syndere/ oc der faare vnder døden oc Guds vrede/ at du kant bliffue behulpen fra saadan euig nød/ Her lærer dette Euangelion dig først/ at du skalt søge hielp hoss vor HErre Christum/ oc holde dig til hannem/ Thi hand lader sig see met denne vnderlige gerning/ i det hand her hielper den siuge Dreng/ at hand kand oc vil hielpe imod synden/ oc imod alt det som flyder aff synden.

Denne er den første lerdom aff denne dagis Euangelio offuermaade nødtørfftig oc nyttelig/ huilcken der ligger stor mact paa/ oc den du haffuer huer dag/ ia alle øyenblick behoff/ efterdi wi falde daglige i synd/ oc ere intet øyeblick fri fra døden/ at wi da kunde vide/ huor wi skulle søge hielp/ oc visselige bliffue befride.

Huorledis wi skulle skicke oss naar wi skulle faa hielp.

Der nest er her end nu en anden lerdom/ som er lige saa nødtørfftig/ nyttelig oc god/ At du kand lære/ huorledis du skalt komme til dette ligende fæ/ oc huad skick oc vey du skalt bruge der til/ at du visselige kant finde det/ Paa denne lerdom ligger det ocsaa offuermaade meget/ Thi huad kunde det hielpe dig/ der som du visselige viste it stort ligende fæ/ oc kunde dog icke komme der til/ Som det styndom skeer/ at mand haffuer visser vidskab i malmbierge/ at der er rigelige sølff oc anden malm/ men der kand ingen komme til for vand/ Der fattis det icke der paa/ at mand io veed huor det ligende fæ er/ men det fattis/ at mand icke kand komme der til/ oc er vist/ at mand ekon haffuer wmage/ arbeyde oc sorge aff dette ligende fæ/ oc ingen nytte eller gaffn/ Men her er det icke saa/ Huad for it ligende fæ vor kiere HErre Christus fører til oss/ haffuer du hørt/ Som er/ at hand vil hielpe imod synden/ oc alt det som flyder aff synden/ døden/ siugdom oc andet. Men huorledis mand skal komme til denne hielp/ huad vey du skalt gaa/ det lærer ocsaa dette Euangelion dig/ oc du skalt der faare diss fliteligere mercke saadant/ at vor fornufft vil stedze føre oss paa en anden vey.

Wi skulle icke see til vor egen fortieniste.

Thi dette vide wi alle/ at huor mand veed besynderlig gunst eller fortieniste/ der haabis huer mand diss snarere at faa/ det som hand haffuer behoff/ Der imod/ huor som mand er wbekent/ oc icke kand rose nogen fortieniste/ eller haabis til yndest oc venskab/ der tencke wi vor Bøn skal intet gielde/ oc intet kunde vdrette. Saadant vil vor fornufft oc bruge imod Gud/ oc tencker/ Der som wi det haffde fortient/ da vaare det got at bede/ Oc efterdi wi vide/ at wi met vore synder haffue offte oc meget fortørnet Gud/ Da giør det oss mistrøstige/ at wi taare icke driste oss til/ at bede Gud om noget. Oc aff denne misloffue voxte i Paffuedommet dette gruselige Affguderi/ at wi søgte andre Meglere/ oc haabede at nyde dem got af. Der faare ærede den ene Jomfru Maria/ den anden S. Peder/ den tredie S. Pouel/ at hand kunde haffue en talssmand oc Meglere hoss Gud/ Thi wi hulde Gud for en Fiende oc Tiran/ efferdi wi for vore synders skyld/ icke taarde fortrøste oss aff nogen fortieniste

hoss

hoss hannem. Saa søger vor fornufft en besynderlig vey / at hun kand komme til Guds naade/ oc bekomme det som wi haffue behoff/ Men det er en falsk vey.

Saa er da denne den rette vey / der denne Kongelige Mand gaar/ at hand selff løber til vor HErre Jesum / oc beder hannem/ wanseendis at hand vaar wbekent/ oc end motte der til met besørge sig at vere i wgunst / fordi at hand vaar Herodis befalnings Mand: Hand seer aleniste der hen/ at hand haffuer vor HErris Christi hielp behoff / oc at vor HErre Christus i lige maade/ haffuer oc veluillige saa hulpet andre / Lige saa skalt du oc giøre / om du vilt komme til at faa aff det gode/ der vor kiere HErre Christus haffuer / Du skalt bede der om. Huad kaldis det da at bede? Intet andet/ end at du bær din nød frem faar hannem / oc beder / at hand vil hielpe/ Saa est du paa den rette vey/ oc lad io intet forhindre dig der paa / Fordi at lige saa lidet som du skalt bygge paa din fortieniste/ saa lidet skalt du oc lade dine synder eller wfortieniste forhindre dig/ som du seer / at denne Kongelige Mand giør her / hand seer aleniste til sin nød/ den bær hand frem faar vor HErre Christum. Denne er den eniste oc rette vey/ der du skalt lære aff denne ringe Kong.

Formedelst vor Bøn faa wi hielp.

Der nest skalt du ocsaa lære dette aff vor HErre Christo/ at det er icke end nock met saadan bøn / Thi du hører her / huad hand suarer denne Kongelige Mand/ Der som i see icke tegen oc vnderlige gerninger/ siger hand/ da tro i icke / Giffuer saa til kiende/ at det er icke nock at bede/ Mand skal ocsaa tro/ Saa er da dette ligende fæ forhuerffuit oc offuerkommet.

Men huad troen er / oc huad besynderlig art oc Nature hun haffuer/ er offuermaade deylige her tilkiende giffuet aff Euangelisten. Thi at der denne Kongelige Mand holder fremdelis ved at bede/ hand haffuer sorge/ at vor HErre Christus skal tøffue for lenge/ fordi beder hand end en gong/ HErre/ kom ned/ før mit Barn døer / Da suarer vor HErre Christus hannem / Gack bort/ din Søn leffuer. Der siger nu Johannes/ dette Menniske trode det

Huad troen er.

 ord/

Troen er icke en løß tancke.

ord/ der Jesus talede/ oc gick hiem/ Vil saa der met rettelige giffue til kiende/ huad den rette tro er/ Som er/ Icke huer tancke eller mening/der du kant fatte/ men den tancke der du begriber oc fatter/ aff vor HErris Christi ord oc tilsigelse. Tørckere oc Jøder haffue ocsaa den tancke/ at de ville bliffue salige/ naar de dø/ Men det er lige/ som du vilde fast sette dig det faare / at du skulde bliffue Paffue eller Keysere/det kant du vel fast nock lade gaa dig til sinde/men det bliffuer dog icke til / Saadan en tancke eller mening kaldis icke troen/ men troen er saadan en tancke/ huilcken du tager dig til aff Guds ord oc foriettelse/som wi her see paa denne Kongelige Mand/ hand gaar hen/haaber at hans Søn leffuer/oc det feil hannem icke/Dette haab giør hand sig icke selff/Men hand tager det aff vor HErris Christi mund oc løffte/ oc det feil hannem icke / lige som hand tror/ saa vederfaris hannem : Det skalt du oc giøre i din modgang oc nød.

Troen grundfester sig paa ordet.

Huorledis wi komme til syndernis forladelse.

Du est en fattig Syndere/ din Samuittighed nagger oc bider dig før allehonde synders skyld/ der du haffuer fortørnet Gud met / Der som du nu vilt haffue alle dyne synders forladelse/ da lær her huorledis du skalt skicke dig der til/ Som er/ at du skalt ingensted søge hielp wden hoß vor HErre Christum Jesum/ Thi hand er den/der Gud haffuer beskicket oß/at wi formedelst hannem skulle komme til naade. Huorledis skalt du nu komme til Gud oc hans Søn Christum Jesum? Dette staar ocsaa her / at du skalt bede / oc bliffue til en Tryglere faar Gud / Men det er icke nock at trygle/ som du her seer / du skalt ocsaa tro/ det er / tage vor HErris Christi ord oc løffte faar dig / oc fast staa der paa / som den Kongelige Mand her. Ja siger du/huor finder ieg dem? Hoß din Kirckethienere/i Daaben/oc vdi Naduerren der skalt du søge Guds løffte/oc paakalde Gud/oc sige/ HErre Gud Himmelske Fader/du som haffuer obenbaret mig din Søn Christum Jesum formedelst den hellig Aand/ Jeg beder dig/ forlad mig denne oc den synd/ oc ver mig naadig for Christi skyld/ der befalede/ at mand skal Predicke Penitentze oc syndernis forladelse i hans Naffn/ oc tilsige/ Huo som

tror oc bliffuer døbt/ hand skal bliffue salig: Kiere Fader/ giff formedelst din hellig Aand/ at ieg kand tro dette løffte oc foriettelse/ etc. Naar som dit hierte staar nu fast paa dette ord/ som du finder oc hører i Daaben/ i Nadueren/ eller hoss din sieleſørgere/ du holder det at vere sant oc vist/ saa haffuer du rettelige syndernis forladelse.

Men denne tro er i forfølgelsen offuermaade suar/ oc der som den hellig Aand icke vaar/ da vaare det wmuligt/ at wi kunde aleniste forlade oss paa ordet oc holde oss der til. Fornufft vil icke før tro/ end hun haffuer det i Henderne. Hun vil der icke til/ som denne ringe Kong/ huilcken der vdslar alle de andre tancker/ oc giffuer sig til freds met det/ der Christus tilsiger/ at det er alene sant fast oc vist/ Oc at alt det andet huad hand tencker/ andre kunde tale/ giøre oc sige/ er altsammen falskt oc wsant. Hand viste vel huorledis hand forlod sin Søn dødsiug/ hand kunde oc vel tencke/ at det kunde diss imellem drage oc vendis til døden/ Men at det skulde saa hastelige bliffue bedre met hannem/ vaar hannem wmuligt at vide. Men der Christus tilsiger hannem det/ tror hand det/ oc befinder strax/ at det er som hand tror. Lige saa skalt oc du giøre/ komme til Christum formedelst din bøn/ oc forlade dig paa hans ord/ huilcket hand haffuer lagd i Predicke embedet oc Sacramente/ oc tro det samme/ saa skal det icke haffue nød/ ehuor stor fare der kand oc nogen tid vere. Troen en suar ting.

Wi haffue intet suarere eller forferdeligere faar oss end døden/ hand ligger wden forskel paa alle Menniske/ Mand kaldis rig/ fattig/ liden/ stor/ vng/ gammel/ ædel/ wædel/ saa vil det dog til døden/ det bliffuer icke til andet. Est du nu en Christen/ da skalt du icke foracte saadan fare/ Men see dig om/ at naar som den time kommer/ du kant da vide/ huorledis du skalt skicke dig. Huorledis lærer da dette Euangelion dig? Er det icke sant/ Først viser det dig den HErre Christum/ som den/ der er mectig offuer Døden oc Synden/ som kand forlade synden/ giøre retferdig/ oc giffue det euige lijff? Der faare kom ihu at du icke skalt holde dig til Huorledis en Christen skal trøste sig i dødzens nød.

nogen anden end til hannem. Thi at uden Christo kant du icke komme til Gud/ Saa er der oc ingen anden befrelsning eller hielp imod døden/ end alenîste formedelst Christum.

Huorledis wi komme til Christum.

Huorledis kant du da komme til hannem? Lige som denne ringe Kong / du skalt bede oc tigge/ klage din nød / du haffuer døden paa halsen oc kant icke hielpe dig selff/ oc bede/ at hand vil naadelige hielpe dig/ oc icke lade dig bliffue i døden. Der nest skalt du oc tro/ det er/ tage Guds ord faar dig/ oc aldelis intet tuile der paa/ lige som Christus tilsiger dig/ saa skal det visselige lade sig finde i gerningen. Huad siger da Christus dig oc alle Christne til? Huorledis trøster hand? Sandelige sandelige siger hand/ Huo som tror paa mig/ skal icke see døden euindelige. Item/ ieg er opstandelsen oc liffuet/ Huo som tror paa mig/ hand skal leffue/ der som hand end døde/ Oc huo som leffuer/ oc tror paa mig/ hand skal aldri mere dø. Saadane ord skalt du tage dig faare/ bede om den hellig Aand/ at du kant fatte oc tro det / Tror du/ da er det uden fare / den time skal komme/ at lige som du tror/ saa skal det vederfaris dig.

Oc da forsøger mand/ huor suar en ting det er met troen. Thi at naar en Christen døer da befinder hand/ lige som andre Mennisce / at liffuit forsuinder stedze io lenger io mere/ oc døden traader io lenger io nermer til/ øyene kunde icke mere see ret/ tungen oc munden icke mere tale forstandelige/ Wi kunde icke mere røre oc legge henderne vist/ In summa/ døden lader see oc føle sig i alle Lemmer. Oc alligeuel tager hiertet til oc fatter Guds ord/ der holder det sig til/ oc siger/ Jeg døer icke/ ieg skal ekon soffue en stund/ oc min HErre Christus skal opuecke mig til det euige lijff/ J saa maade er oc hiertet trøstigt mit i døden / oc seer det rette lijff skinne hen igennem den timelige død. Saa komme wi formedelst vor Bøn oc troen til vor HErre Christum Jesum.

Huor mand skal finde Guds ord oc løffte.

Til denne tro opuecker vor kiere HErre Christus oss/ i det at hand i saa mange maade holder oss sine foriettelser faare. Huor som Predicke embedet gaar obenbare/ der hører du/ at mand i Jesu Naffn/ predicker Penitentze oc syndernis forladelse. HErren selff

befaler

befaler i besynderlighed sine Apostle Himmelens nøgle/ at de skulle
forlade alle dem synderne / som det haffue behoff oc begære / Oc de
som det icke begære / men foracte / dem skulle de icke forlade synder=
ne/men lade dem ligge paa dem. Hand befaler ocsaa / at wi skulle
lade oss døbe / oc tilsiger oss / at naar wi ere døbte oc tro/ da skulle wi
bliffue til euig tid salige. Hand beskicker it nyt Testamente / oc
giør en ny Pact met oss/ hand giffuer oss sit legeme at æde i Brød/ oc
sit Blod at dricke i Vijn / met denne foriettelse / At hans legeme er
giffuit for oss/ oc hans Blod vdgydet for oss/ at wi io icke skulle tuile
paa syndernis forladelse. Naar som du nu beder om dine syndernis
forladelse oc det euige lijff/ da skalt du tage denne foriettelse faar
dig/ oc stadfeste din tro der paa/ oc icke tuile/ at det io skal lige saa we=
derfaris dig/ som Christus tilsiger dig/ Dette kaldis da/ som Johel
siger / Huo som paakalder HErrens Naffn / hand skal bliffue
salig.

Men i andre maade/ der som wi bede om det timelige/ skulle
wi oc icke tuile/ Gud vil giffue oss / huad som oss er nytteligt oc got/
til liff oc siel. Thi Christi foriettelse staar klarlige/ I skulle icke sørge
eller sige/ huad skulle wi æde/ huad skulle wi dricke? Huor met skulle
wi klede oss/ Effter alt saadant tracte Hedninge / thi eders Him=
melske Fader weed / at i haffue alt dette behoff. Item/ kunde i som
ere onde/ giffue eders Børn gode gaffuer/ Huor meget mere skal
eders Fader i Himmelen giffue dem got / som hannem bede? Paa
denne foriettelse skalt du stadfeste din bøn. Oc dog alligeuel (effter=
di Gud pleyer her paa Jorden/ at holde sine Christne vnder Kaars=
sit) da skalt du giffue dig vdi Guds vilie/ oc lide taalmodelige / om
hand vilde fortøffue met hielpen/ eller aldelis intet redde dig/ Thi at
skulle wi end her lide modgang/ saa skal dog formedelst Chri=
stum den euige forløssning oc salighed vere oss visser.

Det forlene oss Gud allesammen/

A M E N.

En Bøn.

ALmectige euige Gud/ du som formedelst din Søn/ haffuer tilsagd oss/ vore synders forladelse/ retferdighed oc det euige lijff/ Wi bede dig/ at du formedelst din hellig Aand vilt saa regære oc opuecke vore hierte/ at wi kunde formedelst vor daglige Bøn søge saadan hielp hoss hannem/ oc besynderlige i alle fristelser/ oc formedelst en ret fast tro/ til hans foriettelse oc ord/ visselige hende befinde oc faa/ formedelst den samme din Søn/ vor HErre Christum Jesum/ som met dig oc den hellig Aand leffuer oc regnerer i euighed/
A M E N.

Den Anden oc Tiuende Søndag effter Trefoldighed/

Euangelion Matthei 18.

PEtrus traadde til vor HErre Jesum/ oc sagde: Huor offte skal ieg da forlade min Broder/ som haffuer syndet imod mig? Er det nock siu gonge? Jesus sagde til hannem/ Jeg siger dig/ Icke siu gonge/ men halffierde sinds tiue gonge/ siu gonge. Der faare er Himmerige lige som en Kong/ som vilde regne met sine Suenne. Oc der hand begynte at regne/ kom der en frem/ hand vaar hannem thi tusinde pund skyldig. Der hand icke nu haffde det at betale/ befalede Herren at selie hannem/ oc hans Hustru/ oc hans Børn/

Børn / oc alt det hand haffde / oc betale. Da falt den Suend ned / oc bad hannem / oc sagde / Herre / haff taalmodighed met mig / ieg vil betale dig det altsammen. Da ynckedis Herren offuer den samme Suend / oc hand loed hannem løss / oc gielden forlod hand hannem ocsaa. Da gick den samme Suend hen vd / oc fant en aff sine Mettienere / hand vaar hannem hundrede Pendinge skyldig / oc hand greb fat paa hannem / oc qualede hannem / oc sagde / Betale mig / huad som du est mig skyldig. Da falt hans Mettienere ned / oc bad hannem / oc sagde / Haff taalmodighed met mig /

ieg

ieg vil betale dig det altsammen. Da vilde hand icke/ men hand gick hen/ oc kaste hannem i fengzel/ indtil hand betalede/ huad hand vaar hannem skyldig. Oc der hans Mettienere saae saadant/ bleffue de offuermaade bedrøffuede/ oc førde faar deris Herre/ alt huad sig haffde begiffuit. Da kallede hans Herre hannem faar sig/ oc sagde til hannem/ Du skalcke Suend/ al denne geld forlod ieg dig/ efterdi du badst mig/ Skulde du icke da ocsaa veret barmhiertig offuer din Mettienere/ Lige som ieg forbarmede mig offuer dig? Oc hans Herre bleff vred/ oc antuordede hannem dem som pinede hannem indtil hand betalede/ alt det hand vaar hannem skyldig. Lige saa skal oc min Himmelske Fader giøre ved eder/ der som i icke forlade aff eders hierte/ huer sin Broder sin brøst.

VDi denne dagis Euangelio er Summa aff den gantske Christelige lerdom/ paa det kortiste befattet tilsammen/ Som er/ alt det wi skulle tro oc giøre/ om wi ellers ville rettelige tro/ oc leffue Christelige/ Men mand skal besynderlige see til dette ord/ at Christus siger/ J Himmerige gaar det icke saa til/ Thi vor HErre Christus vil der met/ at der skal intet tagis fra det Verdzlige Regimente/ Der vdi skal mand vegne skarpelige/ oc intet lade bliffue til bage/ Thi at io mere mand omdrager oc sparer/ io argere bliffuer det met folcket. Fader oc Moder skulle icke vere barmhiertig/ naar Børn eller tiunde skicke sig ilde/ men met ord oc gerninger holde sig strenge oc haarde/ oc aluerlige staa imod forargelse. Lige skal ocsaa Verdzlig Øffrighed/ Thi Gud fick dem icke en reffuerompe/ men it skarpt suerd i haanden/ huor som nu giørs obenbare forargelse/ at de ihielsla/ bedriffue Hoer/ Stiele/ suerie

Verdzlig Øffrighed skal icke vere barmhiertig.

huerie falskelige/ oc andet saadant/ da skulle de icke vere forsømelige met straff/ men bruge suerdet/ oc hugge aff/ at forargelse kand forhindris/ Oc der skal aldelis ingen barmhiertighed vere met/ Thi Gud biuder oc befaler at mand skal straffe: Saa ere oc wi Menniske saa vanartige/ at io mere mand seer offuer met oss/ io argere vorde wi/ Oc det gaar effter det almindelige ordsprock/ Omdrager mand i dag en fingers brit/ da vil mand i morgen haffue en spand longt. Saadan ondskab skal aluerlige affueries/ Det vil Christus lade bliffue wbehindret i det Verdzlige Regimente oc Hussregimente.

Men i Himmerige/ siger Christus/ som saadan befalning icke er/ at affuerie forargelse met suerd/ eller mact/ der skal det gaa blant eder/ at den ene skal forlade den anden sin brøst/ som eders Himmelske Fader oc forlader eder/ oc i skulle io flitelige vocte eder fra vrede/ wtaalmodighed/ oc egen heffn oc straff/ Thi det er besluttet/ at forlade i icke/ da skal oc min Himmelske Fader icke forlade eder. Nu ville wi skickelige tage dette Euangelion faar oss effter huert andet. I Himmerige skal mand forlade.

Peder spør/ om det er nock/ at forlade siu gonge/ dem som synder imod dig/ Thi den forargelse ligger i veyen faar hannem/ huilcken hand seer i det Verdzlige Regimente/ at/ io mere mand omdrager/ io argere oc fortredeligere bliffue folck/ Der faare tencker hand/ at der skulde ocsaa blant de Christne vere maade paa at omdrage met sin Neste. Men vor HErre Christus suarer hannem frilige/ oc siger/ Ney icke siu gonge/ men halffierdesinds tiue gonge siu gonge skalt du forlade/ det er/ vilt du vere en Christen/ oc bliffue i Himmerige/ da skal det aldri komme der hen met dig/ at du skalt heffne dig selff/ Altid skalt du forlade/ oc stedze beholde it venligt hierte/ imod den der dig haffuer fortørnet/ Fordi/ siger hand/ det gaar oc i Himmerige saa til/ Eders Fader i Himmelen bær eder lige saadant it Exempel frem/ Hand er en Kong/ oc haffuer mange Suenne/ Som er/ den ganske Verden/ der skal alsammen tiene hannem. Huad heller Verden tien hannem nu/ eller hun

tien hannem icke/ saa er det vist/ at hand vil en gong holde regenskab met sine Suenne/ oc besee/ huorledis huer haffuer skicket sig.

Thi Euangelion er icke saadan en lerdom / som giffuer Mennisken aarloff til at synde / Det straffer synd oc ondskab/ Saa bør oc skal Louen ocsaa stedze at driffuis oc predickis/ at huer mand kand lære Guds vilie / huad hand kreffuer aff oss / oc vil haffue/ oc vide / at der som mand icke holder denne vilie / da vil Gud icke lade det bliffue wstraffet. Thi at lige som Kongen her/ der hand befinder/ at Suenden er thi tusinde pund skyldig/ befaler at selie hannem/ hans Hustru/ Børn/ oc alt det hand haffuer / oc betale. Lige giøre Louen oc synden ocsaa/ der som de rettelige røre hiertet. Thi at naar synden begynder at vorde leffuende i hiertet/ da giør hun hiertet saa fult met forferdelse oc iemmer / at mand icke veed huort mand skal hen / oc som her staar/ da kunde wi icke aleniste paa vor egen Personis vegne/ intet got forsee oss til Gud/ men wi besørge/ oc nødis til at befrycte/ at Gud skal ocsaa ville straffe den synd paa vor Hustru/ Børn oc børns børn.

Dette skarpe oc strenge regenskab / holdis i Kircken / Mand viser Folcket Guds vrede / at de skulle vocte sig fra synd / Oc at der som de det icke giøre oc lade synden regære sig/ da skal endelige dette regenskab oc haarde dom følge/ som her staar/ At mand skal selie den som skyldig er/ hans Hustru/ Børn/ oc huad som hand haffuer/ oc betale / Thi Guds Lou truer met døden / Saa er det wmuligt/ at synden kand andet/ end vente oc formode sig saadan straff : At lade nu selie sig met Hustru oc Børn er hart oc suart / At aldelis betale er wmuligt/ J saadant iemmer fører synden oss / oc vor HErre Christus truer her/ at regenskab skal icke forglemmis/ Der faare skulde wi vel see oss faare/ oc vocte oss fra synd/ som fra sielens skadeligste forgifftelse.

Himmerige oc Verdens rijge i en maade lige. Oc her til ere Verdens rijge oc Himmelens Rijge lige/ Fordi at Verdens rijge tier heller icke stille til gield/ som wi hørde. Men i dette er Himmerige strengere/ J verden gaa mange synder hen/ huilcke Verden faar aldri at vide/ oc de mand kand skiule/ eller

ocsaa bliffue forglemde. Men i Himmerige bliffuer det altsammen opscreffuit paa det skarpiste i Register/ ia ocsaa tancker oc ond begæring/ Gud seer oc veed det altsammen / oc der skal icke it forgeffueligt ord bliffue til bage/ At Himmerige er saa paa regenskabs vegne strengere/ end Verdens rijge/ Huort ville wi nu hen/ wi arme syndere/ som haffue saa offte suarlige oc skendelige faldet/ veret trygge i synden/ oc leffuet wden Guds fryct/ ia end vel ocsaa icke hafft en gong blusel faar Mennisken?

Her skalt du nu høre / oc lære fremdelis oc see / huorledis Himmerige skil sig fra Verdens rijge/ oc lige som her til Himmerige er skarpere oc forferdeligere end Verdens rijge/ saa meget som regenskab er anrørendis/ saa bliffuer nu fremdelis/ aff Himmerige it skert huning oc sucker/ imod det verdzlige Rijge / som er en bitter galde oc en offuermaade suer ædicke / Thi det verdzlige Rijge forglemmer aldelis ingen brøde/ der som mand ellers sticker sig effter Guds ord oc befalning/ En tyff/ en mandrabere/ en menedere/ skulle recke halsen/ oc betale met huden/ Strax gerningen er bekent/ siger mand/ betale/ oc skulde det end kaaste baade lijff oc gods / oc det er ret / Gud vil det saa haffue / hand haffuer oc befalet det saa i sit ord/ Thi hand haffuer giffuet de onde suerdet til fryct. Der faare skal dommen alenister staa der paa / Est du skyldig da betale/ der skal icke bliffue it skerff til bage met dig.

Himmerige oc Verdens rijge wlige.

Men see nu her/ huad Himmerigis egne oc rette art er / Regenskab holdis strengelige oc skarpelige / som du seer paa denne Suend / Thi Euangelion er icke en lerdom / som giffuer Mennisken aarloff at synde/ eller fortrøster dem/ at synden skal bliffue wstraffet/ oc at huer mand maa der faare leffue lige som hand vil/ Ney / regenskab skal holdis / oc dommen gaa offuer syndere / Men strax den skyldige Suend bekiender sit iemmer/ Det fortrr der hannem/ hand vilde at hand haffde bedre taget vare paa sin befalning i husit/ hand beder der faare Herrẽ om naade/ at hand vil haffue taalmodighed met hannem/ Der lader Himmerigis Kong/ regenskab/

Himmerigis art at regne oc lade dog gelden bliffue til bage.

gield oc altsammen falde oc bliffue til bage/ oc forbarmer sig offuer denne Suend/ oc lader hannem løss.

Denne er Himmerigis art/ oc dette er denne Kongis skick/ hierte oc vilie / Hand vil giøre regenskab/ andet taart du icke tencte/ Men ydmyger du dig / oc beder om naade / da vil hand lade gielden bliffue til bage. Dette er nu det/ som ieg sagde i begyndelsen/ at oss er i denne dagis Euangelio / først paa det korteste til kiende giffuit/ huad wi skulle tro/ om wi ellers ville ret tro/ Som er/ effterdi det vil icke feyle / wi ere alle Syndere/ oc haffue it stort Register hoss Gud/ da lærer dette Euangelion oss / at wi skulle vente oss al naade aff Gud/ alligeuel at hand vil giøre regenskab met oss/ der som wi ekon ydmyge oss/ oc bede om naade/ oc forlade oss der til/ saa vil hand lade al vor gield falde/ oc forbarme sig offuer oss.

Gud er naadig.

Huor faare? Aleniste der faare at hand er naadig oc barmhiertig/ oc som Propheten siger/ haffuer aldelis ingen lyst der aff/ at en Syndere skal dø/ hans lyst/ hierte oc vilie er / at en Syndere skal omuende sig / det er / icke bruge lenger sit syndelige leffnet / icke elske synden/ men hade synden/ bede Gud om naade oc forladelse/ saa skal det intet skade. Dette kaldis nu Himmerige / der holder mand regenskab / ia offuermaade skarpe regenskab / Men strax den gieldskyldige ydmyger sig/ oc beder om naade/ da giør Gud it strig der offuer oc sletter vd/ oc lader den gieldskyldige gaa ledig oc løss. Dette skalt du mercke oc tro/ saa skal det lige saa vederfaris dig.

Om Louen oc Euangelion ere imod huer andre.

Ja siger du/ Huorledis skicker det sig tilsammen/ Den Kongis dom oc sententz kaldis / At mand skal selie denne Suend/ hans hustru/ Børn/ oc alt det som hand haffuer / oc hand haffuer dog i sindet/ at giffue hannem gielden til/ Der vil følge/ at det er icke hans aluere/ at hand truer saa hart. Item/ Louen truer met den euige død / J Euangelio tilsigis syndernis forladelse oc det euige liff/ Skal nu Euangelion haffue sandhed met at fare/ da kand Louen icke vere sand. Nu er io da Louen Guds Ord / oc kand icke liuge/ Huorledis skulle nu Euangelion oc Louen baade komme offuer it/ effterdi de ere dog imod huer andre/ lige som dette ocsaa er imod

huert andet/ at Kongen befaler at selie alt sammen / oc hand giffuer dog Suenden aldelis ledig oc løss.

Suar/ Guds dom er icke skimt/ oc vil gaa frem/ oc alligeuel er hand Syndere naadig. Dette skeer nu saa/ at hand foruedzler Personerne. Wi ere alle arme Syndere/ oc haffue met synden fortient den euige død/ det er sant oc vist/ Thi at forfarenhed liuger icke/ Wi ere alle sammen dødelige / Men huad giør den naadige Fader i Himmelen? Hand er barmhiertig/ oc som Ezechiel siger/ haffuer hand icke lyst til en Syndernis død / hans lyst er / at Synderen skal leffue. Der faare tager hand døden (som er syndens straff) fra oss/ oc lægger hannem paa sin enbaarne Søn vor HErre Christum Jesum/ Paa hannem skal dommen fuldkommis/ hand skal lade denne forferdelige Sententz gaa offuer sig/ at hand oc huad som hand haffuer skal selies/ oc betale alt sammen/ Lige som den naadige genlösere oc giør/ oc giffuer sig hen paa Kaarsit i døden / Mere kand huercken synd eller Lou eller Dieffuelen vinde eller faa aff hannem. Men effterdi hand er icke aleniste Menniske / men ocsaa Guds euige Søn / Der faare kand hand icke bliffue i døden/ Oc alligeuel døden tager liffuit aff Mennisken/ saa kand hand dog icke tage liffuit aff Gud/ som Petrus siger/ Act.ij. Det vaar wmuligt/ at Christus skulde beholdis i døden. Her met er nu denne genstridige handel forligt. Gud vil holde regenskab met sine Suenne / oc lader dommen gaa/ at det skal strax betalis/ huad mand er skyldig. Denne dom gaar offuer Synden/ oc vor kiere HErre Christus Guds Søn tager hannem paa sig/ Der som wi nu met en fast tro oc tillid/ anamme dette Offer eller betalning/ at det er vort/ oc skede for oss/ da vil Gud vere til freds met oss/ oc lade oss løss.

Guds dom oc vrede skal fuldkommis imod synden.

Christus vor meglere.

Dette er nu det/ wi skulle alle tro/ der som wi ville rettelige tro/ oc vorde salige/ Som er/ at Gud for Christi skyld/ som for oss bar syndens straff/ vil vere oss naadig/ forlade synderne/ oc giøre oss til euig tid salige. Huo som dette nu tror aff hiertet / hand haffuer allerede det euige lijff/ oc er i Guds naade/ Men der hører fremdelis til/ naar som wi ere der i/ at wi skulle bliffue der vdi/ oc icke falde der

Huad en Christen skal tro.

Wi Christne skulle ocsaa forlade.

aff igen/ Der faare giffuer Christus atuarsel met denne Suend/ huilcken al gielden vaar tilgiffuen / oc nu haffuer en naadig Kong/ hand skicker sig saa/ at Kongen bliffuer hannem vgunstig igen / oc legger hannem al gielden paa halsen igen. Huor met kommer hand i saadan forderffuelse? huorledis fortien hand det?

Der met/ at hand icke vil vere metlidig oc barmhertig met sin Neste / som Gud haffuer veret met hannem / som vor HErre Christus oc sist her vdi beslutter oc formaner/ at der som wi icke forlade huer sin Broder aff hiertet al sin brøst / da vil oc Gud icke forlade oss. Dette er nu det andet stycke aff denne dagis Euangelio/ at du oc skalt lære/ huorledis du skalt skicke dig Christelige / oc leffue it saligt leffnet/ Som er/ lige som der staar en anden sted/at du skalt elske din Neste/ lige som dig selff. Oc effterdi Gud esker det aff oss alle/ at wi skulle forlade dem som ere oss skyldige/ oc haffue veret oss fortredelige/ oc intet ont giøre dem/ men vere dem venlige / huorledis skulle da de kunde aarsage sig/ som end oc giøre dem ont/ der icke haffue veret dem fortredelige?

Huad en Christen skal giøre.

Der faare skal huer betencke sig vel. Der er icke tuil paa/ Christus Guds Søn haffuer visselige betalet for vore synder met sit legeme oc lijff paa Kaarssens galie/ oc Gud vil anamme denne betalning for oss/oc ingen synd tilregne oss. Dette ligende fæ haffue wi alle formedelst Troen til Christum / Men see til at du bliffuer der ved / oc giør dig icke Gud vgunstig formedelst din synd / Hand vil/at du skalt forlade/ocsaa dem/ som haffue veret dig fortredelige/ oc giort dig wret / Der vil det io følge/ at du i alle maade skalt rettelige leffue/ oc handle imod alle Menniske kierlige oc Brøderlige. Det vil icke skicke sig/ at du vilt vere vred oc fortredelig / hade folck/ oc yndske dem det verste/oc intet got tale om dem. Det vil icke skicke sig/ at du vilt vere gerig/ oc aleniste see til din egen nytte oc gaffn/ som der ocsaa er talet om i den neste Predicken/ Du skalt vere kierlig/ydmyg oc veluillig imod huer mand/hielpe/raade/ trøste oc forfremme/ huer som det haffuer behoff/ huad heller hand haffuer fortient det aff dig / eller icke fortient / Oc besynderlige / om nogen haffuer

haffuer giort dig imod / da tuinge dig selff / lad vreden icke raade selff / forlad oc forglem / Thi du skalt vide / at Gud haffuer ocsaa formedelst Christum giort imod dig / saa skal dig intet skade.

Men huer see til huad hand giør oc lader / da skal hand / diss vær / befinde / at kierlighed er aldelis forkølet / J kiøb oc sæl / ocsaa met vbekende folck / søge wi ekon vor egen nytte oc fordel / Jeg tier huad vtroskab / besuigelse oc falskhed der brugis hoss i daglig handel / Saadan synd fører oss i Guds vgunst / der faare skulle wi vocte oss der fra / oc formedelst it syndeligt leffnet icke giffue aarsage til / at den naade / som wi formedelst Christum ere komne til / skal forkastis igen oc bliffue borte. Men besynderlige skalt du betencke dig / om du haffuer had oc auind til andre / Thi at er dig end skeet vret / oc en anden haffuer giort dig stort vskel / saa skalt du alligeuel vocte dig fra vrede / Efftерdi du hører her den strenge dom / at der som du icke aff hiertet forlader din Neste sin brøst / da vil Gud oc icke forlade dig. Oc Luc. vj. staar / Met den maade i maale andre / skal eder maalis igen. Der faare skalt du betencke dig oc forlade / saa vil ocsaa Gud forlade dig for sin Søns Christi Jesu skyld. Det forlene oss alle vor kiere Fader i Himmelen / AMEN.

En Bøn.

Almectige euige Gud / wi bekiende / at wi ere arme Syndere / oc staa dybt i dit Register / Men wi tacke dig aff hiertet / at du haffuer taget denne geld fra oss / oc lagd hende paa din elskelige Søn / oc ladet hannem betale for oss. Oc wi bede dig ocsaa / at du naadelige vilt beuare oss i denne tro / oc formedelst din hellig Aand saa styre oc regære hoss her paa Jorden / at wi kunde leffue effter din vilie / oc beuise vor Neste gerne oc veluillige al kierlighed / tieniste oc hielp / oc der imod offuergiffue al vrede / vtaalmodighed oc heffn / at wi skulle icke opuecke din vrede imod oss /

men stedze haffue en naadig Fader i dig/ formedelst Christum Jesum/ Som met dig oc den hellig Aand/ leffuer oc regnerer fra euighed til euighed/ Amen.

Den Tredie oc Tiuende Søndag effter Trefoldighed/

Euangelion Matthei 22.

Phariseerne ginge hen/ oc holde it Raad/ huorledis de vilde fange Jesum i sin tale/ oc de sende deris Disciple til hannem met Herodis tie-

nere/ oc sagde / Mestere / Wi vide at du est sandru/ oc lærer Guds vey rettelige / oc passer paa ingen/ Thi du acter icke Menniskens anseelse/ Der faare da sig oss/ Huad tyckis dig / er det ret/ at mand skal giffue Keyseren skat/ eller icke? Der nu Jesus merckte deris skalckhed/ sagde hand/ J øyenskalcke/ Hui friste i mig/ viser mig skatmynten. Oc de lode hannem see en Pending/ Oc hand sagde til dem/ Huis billede er dette / Oc denne offuerskrifft? De sagde til hannem / Keyserens/ Da sagde hand til dem / Saa giffuer Keyseren det som Keyserens er/ oc Gud / det som Guds er. Der de dette hørde/ forundrede de sig/ oc forlode hannem/ oc ginge bort.

I Denne dagis Euangelio ere besynderlige thu stycke at mercke/ Det første: Jødernis Exempel/ som for deris synd skyld/ haffde mist deris eget Regimente/ oc vaare komne vnder fremmede/ oc Heydenske Regentere/ Det andet/ vor Herris Christi lerdom / huorledis huer mand skal skicke sig i saadane maade/ paa det at Gud skal bortuende saadan straff / oc met naadig beskermelse oc velsignelse vende sig til oss.

Om det første seer mand/ huorledis det giorde Jøderne offuermaade ve / at de skulde nu vere vnder de Rømeris mact / oc tiene Hedninge / der som de tilforn haffde hafft deris egne Konger oc Regimente / Der faare forsøgte de i mange maade / huorledis de kunde komme aff denne nød / oc faa deris gamle frihed igen / Men det vaar altsammen wnytteligt oc forgeffuis/ de komme io lenger io dybere vnder de Rømere/ oc miste en frihed effter den anden/ at de ocsaa nøddis til at afflegge deris seduanlige mynt/ oc bruge de Rømeris Pendinge. Fordi at de brugede icke de rette middel/ som skulle brugis til saadan nød / oc det gick dem lige som en wlerder oc wfor- Jøderne bleffue straffede aff de Romere.

faren læge / som vil læge / oc ved dog icke den siugdoms Nature / oc huor aff hand haffuer sin begyndelse / Der som den samme vil i en hed Febris giffue den siuge Malmesi eller anden sterck Viin at dricke / oc mange hede vrter at æde / da formerer hand ekon siugen. Saa gick det oc met Jøderne / effterdi de vilde icke see huad den rette aarsage vaar til dette fald oc modgang / da kunde de icke finde paa det rette middel / ved huilcket de stode til at hielpe.

Huor faare Jøderne komme vnder frem met herskaff.

Der faare er det nødtørfftigt / at wi see til den rette hoffuit aarsage / der saadant iemmer kom aff / Den giffuer Moses smucet til kiende i den femte Bog vdi det xxviij. Capit. der som saa staar / Der som du icke vilt lyde HErrens din Guds røst / at du giør alle hans Bud oc rette / som ieg biuder dig i dag / da skal HErren driffue dig oc din Kong / som du haffuer sæt offuer dig / blant it Folck / det du icke kiender / eller dine Fedre.

Oc i den anden del vdi Krønicke i det siste / staar lige saa / De bespottede Guds sendinge Bud oc foractede hans ord / oc forhaanede hans Propheter / indtil grumhed voxde offuer hans Folck / at der vaar ingen helbredelse mere / Thi hand førde de Chaldeers Kong offuer dem / oc loed ihielsla deris vnge mandkiøn / met sUerd / oc sparede huercken de vnge / eller Jomfruer / huercken gamle eller vdleffuede / hand gaff dem alle i hans haand.

Saa siger Salomen i sine Sprock / vdi det xxix. Huo som er genstridig imod straffen / hand bliffuer hastelige forderffuit vden al hielp.

Oc Oseas i det fierde / Mit Folck er forderffuit oc borte / fordi at det vil icke lære.

Ordens foractelse forstyrer Regumente.

Aff disse Sprock kand mand lettelige see / hueden denne skade kommer / at smucke deylige Regimente forfalde oc bliffue til intet / oc nødis til at tiene oc vere fremede herskaff vnderdanige / Thi at huo som haffuer Guds ord / oc vil det icke anamme oc følge / men setter sig der op imod / bespotter oc forfølger det / som Jøderne giorde / der maa visselige huer mand forlade sig til / at der skal intet velde vere saa stort / oc ingen mact saa fast / at det skal io altsammen falde / oc bliff-

oc bliffue til intet/ for saadan synd skyld/ Som vor HErre Christus smuct formelder i tho Lignelser (huilcke hand taler nest faar denne Disputatz) til Phariseer oc Scrifftkloge/ som vaare Euangelij argiste fiender. Den første om de falske/ vanartige Viingaards mend/ som først omkomme tienerne/ oc der nest HErren selff. Den anden om det Bryllup/ der gesterne bleffue budne til/ oc vilde icke komme/ haffde mere kierlighed til deris Ager oc kiøbmandskab/ Oc nogle ginge end til/ forhaanede oc ihielsloge Bryllups bederne. Baade disse lignelser beslutter vor HErre Christus met disse ord/ at de arge skalcke skulle omkomme/ oc deris Stad opbrendis.

Efftersdi nu denne synd/ som er Guds ords foractelse oc forfølgelse/ er den eniste rette sande aarsage/ der saadan straff kommer aff/ at Land oc Folck/ besuaris met strid/ oc fremmet Herskaff/ da kand mand vel bemercke der aff/ at de middel/ som Jøderne brugede/ vaare icke alene vnyttelige/ men end ocsaa skadelige/ Fordi at de skulde giffuit sig met al ydmyghed til Guds ord/ nedlagd den vrette Gudstieniste/ oc bedret deris leffnet/ Men dette vilde de icke giøre/ oc forsøgte det met andre syndelige/ vlidelige middel/ at de kunde giøre Oprør/ Mytteri/ oc andet/ at befri sig met fra saadan straff/ Men der met giorde de deris sag io lenger io verre/ lige som wi ocsaa see paa denne dag met Vngern oc andre Land. Det er vist/ at Gud formedelst Tørcken/ straffer Paffuens gruselige Affguderi/ Oc efftersdi saadane Land oc Øffrighed/ Meste parten/ holde end nu met saadant Affguderi oc Papistisk verstyggelighed/ som er met Messeoffer/ Helligens paakaldelse/ oc andet saadant/ oc icke ville giffue sig der fra/ Da skal ekon huer mand vere til freds/ det er intet beuent/ oc forgefful/s/ ia aldelis vmuligt/ at de kunde beskytte sig fra saadan straff/ efftersdi de ville icke offuergiffue deris Affguderi/ oc forfølge Guds ord.

Jøderne søgte vrette middel imod Guds vrede.

Der faare lærer vor kiere Herre Christus oss her/ oc siger/ Giffuer Keyseren det som Keyserens er/ som hand vilde sige/ Met mact/ oc at i ville sette eder op imod eders Øffrighed/ kunde i intet vdrette. J den sted skulle i ydmyge eder/ oc giffue Keyseren det som Keyseren

 bør/

bør/dette er det aller beste/ellers giøre i ont verre. Der nest skulle i oc dette giøre / at i skulle giffue Gud/det som Gud hører til/ Saadant er den rette vey/at i kunde vndfly al wlycke/Huad er da dette? Huad kreffuer Gud aff oss?

Huad man skal giffue Gud. Først/ at du skalt høre hans Søn/ oc aluerlige anamme oc tro hans ord / oc aff gantske hierte forlade dig der paa/ at huad som hand tilsiger dig / det er fast oc wtuilactigt / det maa synis faar vor fornufft ehuordant det oc kand.

Det andet/ at du skalt offuergiffue oc fly alt Affguderi/ oc bliffue aleniste hoss den Gudstieniste der hans ord binder oc befaler dig/som er/at tro/frycte Gud/høre Guds ord/bede/ loffue/ tacke/ etc.

Det tredie/ At du skalt beskicke dit gantske leffnet effter hans ord/oc intet giøre imod din Samuittighed/oc flitelige vocte dig fra al forargelse.

Huo som saa retter sit leffnet/ hand skicker sig ret til sagen/ oc er paa den rette vey/ at Gud skal hielpe hannem aff wlycke oc nød

Psalm. 128. oc velsigne hannem/Thi at hør huad Scrifften siger Psal. cxxviij. Salig er den som frycter HErren / oc gaar paa hans veye / Thi du skalt føde dig aff dine henders arbeyde/ det er / Gud skal giffue dig lycke oc salighed til alt det/ som du tager dig faare i dit kald/ Din hustru skal vere som it fructsommeligt Vijntræ / det er/ Gud skal giffue dig arffuinge/ Thi huad skulde du met Guds velsignelse/om du vaare ene/oc wden Børn? Oc hand siger/ HErren skal velsigne dig aff Zion / at du skalt see Hierusalems lycksalighed din liffs tid/ det er / Huor saadane Gudfryctige Burgere ere i en Stad eller Land/ der skal Gud giffue lycke oc salighed til Regimentet/ at det skal i alle maade gaa vel til.

Dette vilde Jøderne icke giøre/ De fryctede icke Gud/de forfølde hans Ord oc Tienere. Der Gud nu straffede dem formedelst de Rømere/ at de nøddis til at vere Hedninge vnderdanige oc skatskyldige / da giorde det dem ve / oc de mente/ at lige som de Rømere haffde tuingd dem met mact / saa vilde de formedelst mact bliffue fri igen. Men deris kaanst feilde dem / Sagen er/ at de Rømere

haffde

haffde det icke kunde vdret alene / der som Jødernis synd det icke haffde fortient / oc de selff haffde giffuit aarsage til saadan straff / met deris vgudelige leffnet / Der faare skulde de først taget saadan aarsage aff veyen / oc forligt sig met Gud / lige som Christus her lærer oc bafaler dem / Giffuer Gud det som Gud bør / Men det vaar forgeffuis / de vilde der icke til.

Der faare er dette den lerdom som wi skulle haffue aff denne dagis Euangelio / at gaar det ilde til i Regimentet / saa at der kommer Krig / Oc fremmede Herskaff falde ind / oc plage Land oc Folck / at wi først skulle lære at kiende aarsagen til saadan wlycke oc straff. Som er / at wi met vor synd haffue fortient saadant / Der faare skulle wi icke / som Jøderne / tencke at wi ville hielpe oss met mact / Wi skulle kiende vor synd / bede Gud om forladelse / oc bedre oss / Det kaldis at giffue Gud det som Gud bør / Oc der nest oc saa giffue Keyseren / det er / vor rette Øffrighed det som wi ere dem plictige / oc vocte oss fra oprør oc at wi icke heffne oss selff / saa vil Gud vere hoss oss met sin hielp oc naadige velsignelse.

Thi vort leffnet skal befattis i disse thu Regimente eller Herskaff / at wi skulle vere vor Øffrighed lydige paa Jorden met lijff oc gods / oc der nest Gud i Himmelen / met vort hierte oc sind. Gud vil icke forhindre oss fra Øffrigheds lydelse / Der imod skal oc Verdzlig Øffrighed icke forhindre oss fra den lydelse som wi ere Gud plictige / Giøre de det oc / som mand paa denne dag seer / at nogle Regentere ville icke lade sig der nøye met / at de raade oc biude offuer lijff oc gods / de ville oc regere offuer Menniskens samuittighed / oc tuinge Folck til at tro huad som de ville / der vil det gaa som det her gick Jøderne / Der de forhindrede Guds Rijge / da bleff deris rijge ødelagd / oc Hedninge regerede offuer dem. Thu Regimente paa Jorden.

Der faare skal huer mand lære at giffue Keyseren det som hannem bør / oc Gud det som hannem bør. De Bynder i det oprør / vilde vere saa fromme / at de vilde giffue Gud altsammen / oc verdzlig Øffrighed intet / Men Gud vilde det icke lide. Thi Verdzlig Øffrighed er Guds skick oc skabning / Der faare skal mand met

rette vere dem lydig / ia end ocsaa for samuittighedens skyld. Der imod skal Øffrighed icke tage altsammen / men alsomeniste det dem hører til / oc dem bør at haffue / oc io met høyste flid see der til / at de icke velde sig ind i Guds Rijge / oc at de icke forhindre den lydighed som wi ere hannem plictige / saa vil Gud beuare dem / giffue lycke oc salighed / oc bortuende al forderffuelse / oc paa siste ocsaa for sin Søns skyld / giffue den euige salighed / Det forlene oss alle / vor kiere Fader i Himmelen /
A M E N.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / Wi tacke dig / at du her til haffuer giffuit naadelige fred / oc faderlige voctet oss fra strid oc fremmet Herskaff / Wi bede dig / giff fremdelis din naade / at wi kunde leffue i din fryct / oc effter din vilie / oc formedelst synden icke giffue aarsage til Krig oc anden saadan straff. Regære oc styre vor Øffrighed saa / at de icke forhindre / Men forfremme den lydighed som wi ere dig plictige / oc wi kunde haffue diss mere velsignelse oc lycke / vnder deris Regimente / Amen.

Den Fierde oc Tiuende Søndag effter Trefoldighed / Euangelion Marci 5.

DEr vor HErre Jesus foer hen offuer igen i Skibet / da forsamledis der meget Folck til hannem / oc hand vaar hoss haffuit. Oc see / der

der kom en aff de Øffuerste aff Scholen / som hed Jairus. Oc der hand saa hannem falt hand ned faar hans Føder / oc bad hannem saare / oc sagde : Min Dotter er paa sit aller yderste / vilde du komme / Oc legge din haand paa hende / at hun kunde bliffue helbrede / oc leffue. Oc hand gick bort met hannem / oc der følge meget Folck effter hannem / oc de trengde hannem.

Oc der vaar en Quinde / hun haffde hafft sin siuge i tolff Aar / oc ledet meget aff mange Læge / oc haffde fortæret alt sit gods der paa / oc det halp hende intet / men det bleff meget verre met hende. Der hun

hørde

hørde om Jesu/ kom hun bag til blant folcket/ oc rørde
ved hans kleder/ Thi hun sagde/ Motte ieg ekon røre
ved hans Kleder / da bleffue ieg helbrede. Oc strax
tiurdis hendis blods kilde/ Oc hun fornam det paa le=
gemet/ at hun vaar bleffuen helbrede aff sin plage. Oc
Jesus fornam strax ved sig selff den krafft/ som vaar
vdgangen fra hannem / oc hand vende sig om/ blant
Folcket/ oc sagde/ Huo rørde ved mine Kleder? Oc
Disciplene sagde til hannem/ Du seer/ at folcket tren=
ger dig/ oc du siger/ Huo rørde ved mig? Oc hand saa
sig om/ effter den som det haffde giort. Da fryctede
Quinden/ oc beffuede (Thi hun viste huad hende vaar
skeet) hun kom/ oc falt ned faar hannem/ oc sagde han=
nem al sandhed. Da sagde hand til hende/ Min Dot=
ter/ din tro giorde dig helbrede/ Gack hen met fred/ oc
ver helbrede aff din plage. Der hand end nu saa talede
komme der nogle aff Scholens Offuerstis tiunde oc
sagde/ Din Dotter er død/ hui swmager du Mesteren
lenger? Da hørde Jesus strax den tale / som vaar
sagd / oc hand sagde til Scholens Offuerste / Frycte
dig icke/ tro ekon. Oc hand loed ingen effterfølge sig/
vden Peder/ oc Jacob oc Johannem hans Broder.
Oc hand kom i den Offuerstis Huss faar Scholen/ oc
hand saa det bulder/ oc dem som saare græde oc hylede.
Oc hand gick hen ind/ oc sagde til dem/ Hui buldre i oc
græde? Barnet er icke død/ men det soffuer. Oc de
bespottede hannem. Oc hand dreff dem alle vd/ oc tog
met

met sig Barnnens Fader oc Moder/ oc dem som vaare hoss hannem/ Oc hand gick ind/ der som Barnet laa/ oc tog Barnet ved haanden/ oc sagde til hende/ Thalita Kumi/ det er vdlagd/ Pige/ ieg siger dig/ Stat op. Oc Pigen stod strax op/ oc vandrede. Oc hun vaar ved tolff aar gammel. Oc de forferdedis offuermaade. Oc hand forbød dem hart/ at ingen skulde faa det at vide/ oc hand sagde/ at de skulde giffue hende at æde.

I Denne dagis Euangelio ere tuende honde vnderlige gerninger/ Den første/ met den siuge Quinde/ som haff de fattet disse tancker/ at kunde hun komme saa nær til vor HErre Christum/ at hun kunde ekon røre ved hans kiortel/ da vilde hun bliffue helbrede/ Oc lige som hun tencker/ saa vederfaris det hende/ Der som dog tilforn ingen Doctor eller Apotekere kunde hielpe hende. Den anden/ er om den døde Pige/ huilcken vor HErre giør leffuende igen/ oc opuecker hende aff døden som aff en søD oc sact søffn. Tho vnderlige gerninger.

Baade disse vnderlige gerninger giffue til kiende/ at vor kiere HErre Christus vil gerne forbarme sig offuer arme/ bedrøffuede/ skrøbelige Menniske/ oc gerne oc veluillige hielpe dem/ naar som de ekon formode sig hielp aff hannem/ oc formedelst deris Bøn søge oc begære hende. Thi see/ huor veluillig er hand ekon for denne Offuerste ? Hand haffuer end neppelige vdtalet/ strax giør vor HErre Christus sig rede/ lader alting ligge oc staa/ oc gaar met hannem/ at hand vil hielpe hannem. Saa giør hand ocsaa met Quinden/ lige som hun selff skicker det middel/ oc tencker/ saa lader vor HErre Jesus det gerne ske/ oc hielper hende. Saadant skal io ocsaa giøre oss den forhaabelse oc trøst/ naar som wi ere arme oc elendige/ at vor kiere HErre Christus/ oc icke vil forlade oss/ men gerne hielpe oss. Christus hielper gerne huor som mand det begærer.

Thi det skalt du ingelunde tencke/ at denne Øffuerste/ eller denne Quinde haffde fortient en besynderlig trøst hoss vor HErre Christum. De haffue veret gode/fattige Folck lige som wi/ huilcke der ocsaa haffue huldet sig for syndere / oc icke actet sig at vere verdige til saadan naade. Thi Gud vil icke handle met oss effter det som wi fortiene/ Men effter det som wi haffue behoff. Hand haffuer oc icke saa atskilligt it hierte/ som wi Mennisker/ den ene ere wi venlige imod/ den anden ere wi gramme oc hadske / effter som huer fortien. Saadant it atskilligt/wligt hierte haffuer icke Gud/ hand elsker alle Mennisker/ Oc (som Paulus siger) vil at alle mennisker skulle bliffue salige / det beuisde hand ocsaa her paa Jorden / Huo som ekon er kommen til hannem / oc haffuer begæret hans hielp / den samme haffuer hand gerne oc veluillige hulpet/ ia ocsaa Røffueren paa Kaarssit/Peder som hannem nectede oc faarsor/ den syndige Quinde i Phariseerens huss: Fattis dig der faare noget/ vere sig enten til liiff eller siel/ da følge disse Exempel her/ holt dig formedelst din Bøn til vor HErre Christum / dig skal ocsaa visselige vederfaris hielp.

Gud haffuer lige hierte imod huer mand.

Men at saadan hielp icke er saa almindelig / oc skeer saa vnderlige / som paa den tid der Christus vaar paa Jorden / det er icke vor HErris Christi skyld/ men vor egen/ at wi ville icke ret frem met vor Bøn oc troen / Strax oss fattis noget paa legemet / da løbe wi al tid før til Doctoren oc Apotekeren/ end til Gud/ Der som nu Docter oc Apotekere icke kunde hielpe/ saa tencker mand da bag effter paa Gud/oc søger hielp hoss hannem/ Der haffuer hand da aarsage til / at forholde hielpen/oc forsøge vor skrøbelige langsomme tro/ Der ere wi/som sagd er/ selff skyldige vdi / Der som wi strax/ oc aff gantske hierte vende oss til hannem/ da skulde hand intet mere forhale oss/ eller forholde sin hielp / end hand giør her ved den Øffuerste/oc denne siuge Quinde. Denne er den første oc almindelige lerdom / aff baade disse vnderlige gerninger / at wi i alle fristelser oc nød skulle løbe til Gud / oc formedelst vor Bøn / søge hielp hoss vor HErre Christum/ oc visselige forhaabis der til.

Huor faare Gud hielper oss icke altid.

Der nest haffuer huer vnderlige gerning sin lerdom besynderlige / huilcket der ocsaa er offuermaade nytteligt oc trøsteligt.

Den første er / at Christus siger til den siuge Quinde / Din tro haffuer hulpet dig / der som oss dog tycke / at hand skulde haffue sagd / Jeg haffuer hulpet dig / Oc effterdi hand icke siger / Jeg / men din tro / da tyckis oss / at haffde denne Quinde icke hafft troen / da skulde Christus icke kunde hulpet hende / effterdi hand aldelis legger det troen til / end dog det er klart / at Christus ocsaa haffuer hulpet dem / som icke trode / Som her den døde Pige / oc en anden sted / den Besætte / Døffue oc Dumme. Huor faare bruger nu Christus denne maade at tale / at hand giffuer troen det saa aldelis altsammen / oc siger / Din tro haffuer hulpet dig?

Suar / Hand giør det for sin Christelige Kircke skyld / at hand der met baade vil vnderuise oc trøste hende. Thi at haffde hand sagd / Jeg haffuer hulpet dig / da motte wi tencke / effterdi wi kunde icke komme legemlige til hannem / see oc tage paa hannem som denne Quinde / at wi skulde icke faa hielp / Som denne tancke oc sider fast i alle Menniskis hierte / naar som wi tencke paa den tid / der Christus leffde paa Jorden / at wi lade oss tycke / at de Menniske som leffde paa den tid haffde en stor fordel faar oss / Oc der som wi end paa denne dag viste en sted paa Jorden / som Christus vaare personlige / da løbe oc krøbe wi der hen / oc vente oss visselige hielp / Oc effterdi hand er icke mere paa Jorden / men hoss Guds høyre haand / oc wi end da bede / oc søge om hielp / saa lade wi oss dog tycke / at det er en wuisser ting / oc vaare meget vissere / der som wi kunde komme legemlige til hannem / som denne Quinde.

Huor faare Christus tillegger troen denne hielp.

At affuerie saadane tancker met / siger Christus blot / Din tro haffuer hulpet dig / Hand taler aldelis intet om sin egen Persone / paa det at alle de som tro / aldelis intet skulle tuile / alligeuel at de icke see Christum personlige / saa skulle de dog vere denne Quinde lige / oc Quinden skal ingen fordel kunde haffue faar dem / effterdi hun trode ocsaa / oc troen haffuer hulpet hende / oc icke den anrørelse /

rørelse/ eller legemlige seelse. Lige saa siger oc vor HErre Christus til den Øfferste (som Marcus taler) der hans Suenne komme/ oc førde det budskaff/ at hand skulde icke ydermere wmage HErren/ Pigen er allerede død/ Frycte dig icke/ siger hand/ Tro ekon. Oc til Thoma/ Johannis xx. Effterdi du haffuer seet mig Thoma/ da tror du/ Salige ere de som icke see/ oc tro alligeuel.

Dette er en offuermaade nyttelig oc trøstelig vnderuisning/ Wi tro at Christus sider hoss Guds høyre haand/ oc lader sig icke mere see met Menniskelige øyen paa Jorden. Men wi ere her nedre/ oc haffue atskillig nød oc fristelser/ Der skalt du tage dig vare/ at du icke tencker/ at de Menniske/ som leffde i Christi tid/ haffde en fordel faar dig/ Thi du hører/ at haffde de icke hafft troen/ da haffde det icke hulpet dem/ lige som oc dette Exempel er faar øyen/ Disciplene bekiende selff/ at samme tid i den trengzel/ da rørde der meget Folck ved Jesum/ Men denne anrørelse haffuer intet hulpet dem/ det hielper aleniste denne Quinde/ som trode/ Det giør oc du saa/ tro/ det er/ forlad dig der til/ at Gud er dig formedelst Christum naadig/ at hand vil hielpe dig fra synden oc den euige død/ oc vere hoss dig i allehonde nød/ her paa skalt du intet tuile/ thi du haffuer io hans ord/ som tilsiger dig hielp/ Saa haffuer du lige denne fordel/ der denne Quinde haffde.

Ja/ siger du/ det er suart/ huorledis kand ieg alene trøste mig i ordet? Der som ieg kunde see oc høre Christum selff/ da vilde ieg letteligе tro. Sandelige ney/ Thi at see flitelige til denne Quinde/ da skalt du strax mercke/ huor suar denne tro vaar hende/ Hun haffde hafft sin siuge i tolff gantske aar/ oc kaastet altsammen paa læger/ Men der vaar hendis sag io lenger io verre. Der sig mig/ er det icke aldelis en wmulig ting/ at der som tilforn al lægedom intet kunde hielpe/ oc hendis plage bleff io lenger io større/ at hun der skal haabe oc tro/ at hun vil bliffue helbrede/ naar som hun rører/ ekon ved Christi kledebon? Det synis en daarlig oc wforstandig ting faar fornufft/ Men denne Quinde setter sin lid der til/ oc det feil hende icke.

Troen en suar ting.

Saa

Saa skalt oc du giøre/stadfeste dine tancker paa ordet/ oc der imod sla aff sindet alt det/som dig kand bæris faare. Dette kaldis at tro / oc det skal gaa/ som det gick her met denne Quinde / at din tro ocsaa skal hielpe dig. Befinder du oc / at det vil ick frem / Du kant icke saa fast forlade dig paa ordet / oc du tencker saa ved dig selff/ Huo veed / alligeuel at ieg end beder lenge / om ieg skal bliffue bønhørt eller icke/ etc.

Der haffuer du aarsage til / at kiende din skrøbelighed / oc at bede der imod/som Apostlene giorde/der de sagde/Herre / formere oss troen/ Luce. xvij. Oc det besætte barns Fader/Mar. ix. Jeg tror/men kiere Herre hielp min vantro. Thi Gud vil icke bortkaste dem som ere skrøbelige i troen/ men haffue taalmodighed met dem.

Denne er den ene lerdom / en nyttelig/ nødtørfftig oc salig lerdom/for huicken wi tilbørlige skulle tacke Gud. Thi at see ekon huor arme folck Papisterne ere / de haffue ocsaa denne deylige underlige gerning/oc predicke i dag alleuegne der om / Men saa blinde ere de / at de icke see denne nyttelige lerdom. Al deris predicken er om hellig dom / huorledis mand den skal ære / tilbede / oc søge hielp der hoss. Thi her seer mand (sige de) huorledis Christi kiortel haffuer giort saa stor en vnderlig gerning / oc giffuit saadan krafft fra sig/ etc. De skulde lære at tro aff denne vnderlige gerning / saa lære de Affguderi oc Misloffue der aff / Oc det hielper intet hoss de blinde folck / at vor HErre Christus selff siger / Din tro haffuer hulpet dig/ Oc hand taler ick it ord om Kiortelen eller anrørelsen/ Dette kaldis jo at lycke fortredelige øyen til / oc icke ville see. Der tacke du Gud faare / at du ocsaa icke vandrer i saadan mørckhed/ men haffuer det rene liuss faar dig. Papisters lerdom om hellig dom.

Den anden lerdom / er aff den anden vnderlige gernig / at vor HErre Christus siger om den døde pige / hun er ick død / men hun soffuer. Thi der skulle alle wi Christne lære/huorledis wi skulle acte døden/oc skicke oss der til / Verden frycter sig der faare / thi hun seer/ at der er ingen redning eller hielp imod døden/ der som wi end haffde alle Keysers oc Kongers mact oc formue / Men wi Døden er ekon en søffn.

Christne haffue ingen aarsage til / at wi skulle frycte oss / Thi wi høre her / at det haffuer meget en anden mening met døden / end al Verdē veed / Thi verden holder det der faare / naar som en Christen døer / at hand er da død / Men Christus siger / ney / oc kalder døden ekon en søffn / Sagen er / fordi at lige som wi vecke en op aff søffne / wi tage hannem ved haanden / oc røre paa hannem / saa vaager hand op / lige giør oc Christus saa met den døde Pige.

Der faare er døden ekon en søffn at regne faar hannem / Oc du skalt icke bekumre dig huercken for din egen eller andre Menniskis skyld / naar Gud kommer / oc kalder oss fra dette lijff / Tror du paa Guds Søn / at hand haffuer betalet for dine synder paa Kaarssit / oc stillet Gud til freds met dig / da bekumre dig intet ydermere / der som du end skalt dø / Sagen er / Du haffuer en HErre / hannem kaaster det ekon it ord / at hand raaber til dig / som til en der ligger i en sød søffn / saa est du strax i it andet bedre oc euigt lijff.

Thi at lige som hand beuisde det her met denne Pige / saa vil hand oc bruge det paa den yderste dag met alle Christne / at de formedelst hans røst / skulle opueckis som aff en sød soffn / oc leffue euindelige / lige som hand siger / Sandelige / sandelige / Huo som tror paa mig / skal icke see døden euindelige / Hand skal icke dø / oc der som hand end døer / saa skal hand dog leffue igen. Trøste dig der met / oc forferdis icke paa dine egne vegne / bekumre dig oc icke for andre Menniskis skyld. Naar som du ekon det vedst / at de haffue bekent Guds Søn for deris frelsere oc igenløsere / saa ver til freds / De ere icke døde / de ere soffnede / Oc du / der som du bliffuer i saadan en tro / skalt oc soffue saa / oc i skulle paa den yderste dag opueckis formedelst Guds Søn aff denne søffn til det euige lijff.

Dette skalt du lære / oc trøste dig der met / denne trøst skal icke suige dig / Thi at som du seer / Christus haffuer allerede beuisd / at døden er ekon en søffn faar hannem / Oc hand siger selff / Joh. v. Lige som hand opuecker denne Pige aff døden / At alle de som ere i graberne / skulle paa den yderste dag / høre hans røst / oc de som haffue giort got skulle gaa frem / til liffsens opstandelse / Oc de som haffue

giort

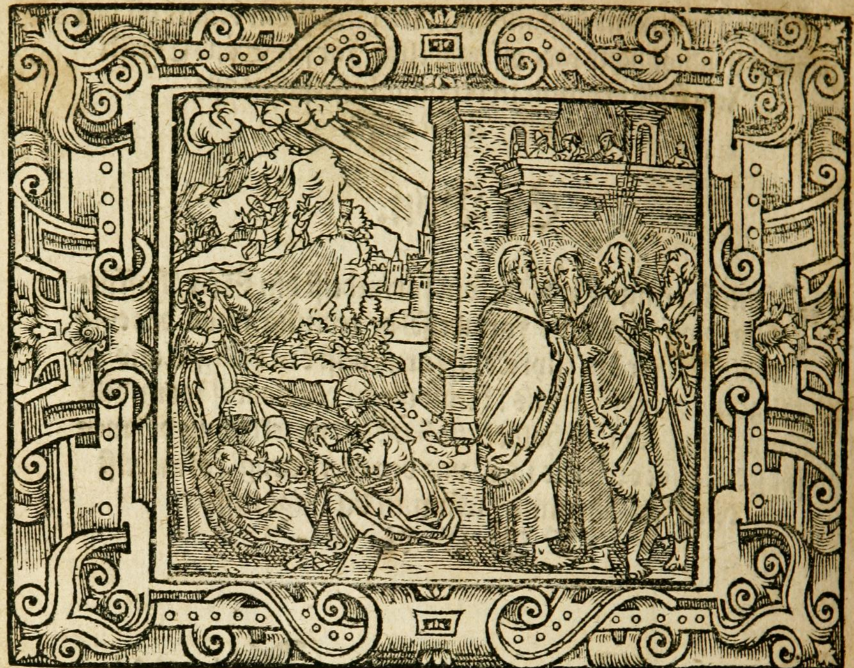
giort ilde/ til dommens opstandelse / Fra denne dom beuare oss den naadige Gud/ oc hand lade oss naadelige/ for sin Søns Christi Jesu skyld / komme til det euige lijffs salige opstandelse/ AMEN.

En Bøn.

Almectige euige Gud / du som formedelst din Søn / haffuer tilsagd oss syndernis forladelse/ oc redning imod den euig død/ Wi bede dig / styrcke oss formedelst din hellig Aand/ at wi daglige kunde forfremmis i denne tro til din naade/ formedelst Christum/ oc fast oc vist beholde dette haab/ at wi icke skulle dø/ men soffue sødelige/ oc opueckis igen/ paa den yderste dag/ formedelst din Søn Christum Jesum/ til det euige lijff/ AMEN.

Den Femte oc Tiuende Søndag effter Trefoldighed/ Euangelion Matthei 24.

Naar som i nu see / forødelsens verstyggelse/ som er talet om / formedelst den Prophete Daniel/ at hun staar i den hellige sted/ huo som det læss/ hand giffue act paa/ Da fly sig paa bierge/ huo som er i Jøde land/ Oc huo som er paa taget/ hand stige icke ned/ at hente noget aff sit huss. Oc huo som er paa marcken/ hand vende sig icke til bage / at

hente sine kleder. Oc ve de siulige oc diendis / paa den tid. Men beder at eders fluct skeer icke om vinteren / eller paa Sabbathen. Thi at der skal da bliffue saa stor en bedrøffuelse / som der haffuer icke veret / aff verdens begyndelse hid indtil / oc som der ocsaa icke skal bliffue. Oc der som disse dage icke bliffue forsteckede / da bleffue intet Menniske saligt. Men for de vdualdis skyld / skulle disse dage forkortis.

Der som nogen da siger til eder / See her er Christus / eller der / da skulle i det icke tro / Thi der skulle opstaa falske Christi oc Propheter / oc giøre store

tegen oc vnderlige gerninger/at de vdualde skulle ocsaa forføris (om det vaare muligt) i vildfarelse/ See/ ieg haffuer sagd eder det tilforn/ Der faare/ naar som de sige til eder/ See/ hand er i Ørcken/ da gaar icke hen vd. See/ hand er i kammeret/ da tror det icke/ Thi at lige som liunet opgaar aff Østen oc skin indtil Vesten. Saa skal oc Menniskens Søns tilkommelse vere/ Men huor som Otzelet er/ der forsamlis Ørne.

I Denne dagis Euangelio ere thu stycke/ Det første/ en spaadom om Jerusalems/ oc det ganske Jødelands forstyring/ naar det skulde ske/ oc huor paa mand rettelige skulde kunde vide tiden/ at de Christne kunde drage der fra/ oc vndfly saadan iemmer. Det andet/ er en atuarsel imod Ketteri oc vildfarelse/ som her effter skulde komme i Verden/ oc besynderlige naar som det stundede til enden.

Denne spaadom om Jerusalems forstyring/ effterdi det er nu fremfaret/ da synis det som det skulde icke lenger vere oss nyttelig/ Men huo som det rettelige vil betencke oc ansee/ hand skal bekiende/ at det er en spaadom/ der wi stedze oc altid skulle rette oss effter indtil Verdens ende/ oc vndfly Guds vrede. *Den spaadom om Jerusalems forstyring tien oss ocsaa.*

Vor HERRE Christus setter Apostlene oc alle fromme Christne som paa den tid vaare til/ oc skulde leffue dette iemmer/ saadant it tegen faare/ Naar forødelsens verstygelse kommer at staa i den hellige sted/ da er det icke tid at bliffue lenger i Jøde land/ Ingen skal da lenge tøffue eller see sig om/ det skal vere paa det yderste/ at forfølgensen skal komme. Men huad denne verstyggelse er/ der disputerer mand om i mange maade/ Den største part holder det der faare (som Chrisostomus ocsaa giør) at det vaar Keyserens billede aff Rom/ oc de Romeris banere/ huilcke de satte i Templet/ oc komme der met Affguderi aff sted. Men dette ord verstygelse/ betyder wden tuil saadan en synd/ der Gud bleff suarlige fortørnet met/ *Om forødelsens verstygelse.*

oc icke kunde lenger see til / eller omdrage det. Oc alligeuel de Romere sette Mennniske billede i Templet / saa vaar det dog Jøderne suarlige imod / De tilbade det der faare icke / Fordi at de vaare alle billede offuermaade hadske. Saa vaar oc paa den tid Templet icke mere Guds huss / men aleniste en Røffuere kule / lige som deris offer icke vaare mere en Gudstieniste / effterdi det rette Offer vaar fuldkommet formedelst Christum / oc det samme aleniste oc ellers intet andet skulde mere gielde.

Huad forødelsens verstygelse er.

Denne beuisning oc omstandelse tuinger oss / at wi skulle vdlegge forødelsens verstygelse paa det gantske Kircke embede / at det paa det siste vaar kommet der hen met Jøderne / at der vaar nu fremdelis / ingen ret lerdom / ingen ret Gudstieniste hoss dem / oc Gud haffde skinbarlige en verstygelse oc mishagelighed til alt det som de giorde oc lode / oc kunde icke lenger see til / hand kunde icke andet end ødelegge oc forderffue dem. Den Stad Jerusalem vaar vel beskicket til Gudstieniste / oc Presterdommet stictet til Guds ære / Men denne hellige stat oc denne hellige Stad / voxte til verstygelse / at de huercken vilde see eller høre Euangelion / De hellige Apostle ihielsloge de oc fordreffue / Guds Søns vor HErris Jesu Christi naffn bespottede de paa det gruseligste / De vilde icke haffue den naade / som dem formedelst Christum / bleff tilbuden aff Gud vdi Euangelio / Oc de haffde i sinde at arbeyde der paa aff al deris formue / at de vilde fordempe den Predicken om Christo. Denne er den rette verstygelse / huilcken det er wmuligt andet / end der ocsaa paa denne dag / skal komme forødelse effter / Oc denne vaar den rette synd / som saa fortørnede Gud / at det skulde altsammen omstødis oc falde ned.

Denne spaadom om Jerusalem varer stedze oc altid.

Oc denne spaadom oc Exempel staar nu fremdelis oss til lerdom oc atuarsel / at wi skulle icke andet tro / haabe eller vente / end lige som Jerusalem bleff ødelagd / der de fulde i denne verstygelse / forfølde oc bespottede Christum / oc hans ord / Saa skal det gaa indtil Verdens ende / Huo som icke vil anamme Guds ord / men forfølge / bespotte oc foracte det / hand er i forødelsens verstygelse / det er /

hand

hand er i saadan en synd/ at det er wmuligt andet / end der vil følge timelig forderffuelse oc euig fordømelse effter. Dette skalt du lære oc mercke vel/ at du kant vide at vocte dig fra skade/ oc icke holde dig til saadant Folck/som leffue i saadan verstygelse/men vocte dig flitelige fra dem/Fordi at baade de selff/ oc alle de som henge sig til dem/ skulle bliffue ødelagde / Gud kand icke lide saadan verstygelse / Met andre synder.vil hand haffue taalmodighed / giffue tid oc stund / at Folck skulle bedre sig/Men huor som hand tilbiuder sin naade/ syndernis forladelse/oc det euige lijff formedelst Christum/ i sit ord/ oc Mennisken da icke ville det haffue/ foracte/ bespotte oc forfølge det/ Dette kaldis oc er forødelsens verstygelse/ effter huilcken der vil følge visser forderffuelse wden al naade.

Ordens forfølgelse fører visse ødeleggelse met sig.

J denne verstygelse / seer du at Paffuen met sin hob haffuer vandret i lang tid/oc nu besynderlige/hand tradzer der paa/effterdi intet ellers vil hielpe/ at hand vil kaastit al sin oc sine besornis mact der paa / her skalt du anamme denne atuarsel aff vor HErre Christo/oc vocte dig fra alle dem/som ere hans tilhengere oc tienere/ Thi du seer den verstygelse/ oc kant føle oc tage der paa/ Der faare skalt du icke tencke andet/end at ødeleggelsen vil ocsaa visselige følge/huad heller det skeer nu formedelst Tørcken/eller i andre maade.

Paffuedomet er fult met verstygelse / oc skal der faare ødeleggis.

Saa kunde wi end paa denne dag nytte oc bruge denne Prophecie/ at wi skulle holde oss til den hob/ som haffuer oc anammer Guds ord/ Oc at wi skulle holde oss fra dem/ som det forfølge/ oc visselige der faare skulle vente wlycke oc forderffuelse. Thi denne synd kaldis forødelsens verstygelse / effter huilcken der vil visselige følge gruselig forderffuelse oc ødeleggelse/Som wi see paa Jerusalem oc det Jødiske folck/ Sparede Gud icke dem / men denne synd førde saadan forødelse met sig / Da skal ingen tencke / at hand vil komme der letteligere hen met.

Deris trøst som anamme Guds ord.

Oc der imod vil Gud vere hoss dem met sin naade/ som haffue Guds ord/ ære det/ høre det gerne/ rette oc bedre deris leffnet

der effter / Oc der som Kaarssit end kommer oc wlycke / saa haffue de dog denne trøst/der Christus her taler om/at de skulle bede/ oc den naadige Fader vil høre deris Bøn / oc frelse dem naadelige / Dette er det første stycke aff denne dagis Euangelio.

Det andet stycke er en atuarsel imod Ketteri.

Det andet er en atuarsel / at wi skulle vocte oss fra Ketteri oc vildfarelse/som komme i den Christelige Kircke oc blant de Christne/ Oc aller mest / som Scrifften giffuer tilkiende en anden sted/ naar verden stunder til enden / da siger Christus / at der skulle vere mange falske Christi oc Propheter/ som skulle giøre tegen oc vnderlige gerninger/oc pryde saa deris vildfarelse/at ocsaa de vdualde/der som det vaare muligt/ skulde forføris / Dette / siger vor HErre Christus/siger ieg eder tilforn/oc tencker der paa/ oc vocter eder / at i icke tro/naar som de sige/See her / See der er Christus etc. Vor kiere HErre Christus mener dette offuermaade trolige oc faderlige. Men diss ver/ wi haffue lidet actet denne formaning/ Der faare ere wi oc sunckne ned i vildfarelse op offuer øren. Thi at see til Paffuedomet/er det ick sant / al lerdom gick der hen/ at vilde wi bliffue salige/da skulde wi giøre det selff/oc vdrette det met vore gerninger. Der bleff aldelis intet talet om vor HErre Jesu Christo/ oc om troen til hannem.Holde Messe/høre Messe/paa kalde Helligen/gaa pillegrims reysser/vorde Munck oc Nunne/ oc andre saadane gerninger tenckte mand at kunde fortiene salighed met/ oc sette al fortrøstning der paa / at det vaar ick andet / end som Christus kalder det her/at mand sagde/Der finder du Christum i dit Closter/ vdi Rom/eller hoss S. Jacob/ du finder hannem i Messe/ i faste oc andet saadant.

Paffuedomet haffuer mange Christos.

Der giffuer nu vor kiere HErre Christus oss atuarsel / oc siger/Tror det icke/ thi Menniskens Søns tilkommelse skal vere/ lige som liunet/ det er/ Euangelion skal gaa oc skinne klarlige oc obenbare i den gantske Verdē/ Der aff skal mand lære eder/Huorledis i skulle tro paa mig / oc formedelst min død / haabe syndernis forladelse/oc vente det euige lijff/Bliffuer hoss dette liuss/som gaar saa obenbare/oc tror ingen anden tale. Huer bliffue i sit kald / oc

skicke saa sit leffnet/at hand kand haffue en god samuittighed/oc vere sin Neste tienstactig oc icke skadelig/ Denne er den Gudstienste/ der Gud kreffuer aff huer paa iorden. Der nest naar som du begærer syndernis forladelse oc det euige lijff / da vocte dig / at du icke søger det hoss dine gerninger / Christus vil icke lade sig finde her paa Jorden/som en Munck eller Nunne tencke/som komme der faare i Closter/at de ville bliffue salige/Men see til Guds Søn/som offrede sig selff paa Kaarssit / oc betalede for vore synder / for denne død skyld skalt du tro at Gud vil vere dig naadig / lad hannem gaa dig til hierte/oc trøste dig der met/saa est du retferdig oc salig. Dette ord skin i den gantske Verden/som liunet/ oc følger fremdelis / at huo som dette ord anammer/ hand vorder salig/ Oc lige som en ørn lader finde sig hoss it Aatzel / saa anamme aleniste de rette Christne dette ord / De andre lade besuige oc forføre sig / tro paa deris egene gerninger oc fortienste/søge Christum i ørcken oc kammer/Men de finde hannem icke / oc bliffue icke salige / der vocte du dig faare / oc holt dig til det blotte ord/saa skal dig intet feyle. Inorledis wi kunde retteligetiene Gud.

Dette er paa det enfoldigste den rette mening paa denne atuarsel/at mand skal bliffue hoss dette blotte ord/ oc haabe syndernis forladelse/ oc det euige lijff/ aleniste formedelst Christum / oc icke fortrøste sig paa sine egne gerninger/ eller andre Menniskis fortieniste/ som Paffuen dog almindelige lerde / oc visde Mennisken fra Christi fortieniste oc fra troen/til Menniskens fortieniste/ oc deris egen retferdighed/oc fortrøstede al Verden der met/at mand skulde finde Christum i ørcken/i kammer/oc i andre steder/ Oc hand sider dog hoss Guds høyre haand / oc kand aleniste findis formedelst troen. Dette liuss haffuer den naadige Fader optent oss igen formedelst sit ord/ Her skulle wi dag fra dag tacke hannem faare/ at wi ere forløsde aff al vildfarelse oc blindhed/oc bede/at hand vil beuare oss hoss dette liuss/oc naadelige lade oss dø i denne bekiendelse/oc giøre oss til euig tid salige.

Disse ord føre Sacramente suermere imod oss/ efftersdi wi bekiende oc lære/ at Christi Legeme oc Blod er i Naduerren/ oc at Imod Sacramente suermere.

mand æder icke aleniste oc dricker brød oc Vin/da sige de/At wi ere saadane forførere / som sige / See/ her er Christus / see der er Christus / Men hand er icke mere paa Jorden / hand sider hoss Guds høyre haand / oc vil icke komme til Jorden før den yderste dag/ 2c. At de nu skylde oss / at wi forføre Folck / oc ere de der vor Christus giffuer her atuersel imod / Denne suare skyld de giffue oss vilie wi sette ind til Gud i Himmelen / hand skal paa den yderste dag giøre det klart nock / at de liuge oss groffuelige paa. End dog wi ocsaa haffue vort vidnisbyrde her paa Jorden / baade i vor samuittiched/ oc hoss den rette Kircke / at wi icke male nogen falsk Christum faar nogen / Men forkynde Euangelij rene oc rette lerdom faar huer mand / at Gud vil aleniste for sin Søns skyld vere oss naadig / oc forlade synden. Denne artickel vide wi/ at wi lærere oc haffue hannem reen oc klar / Gud vere loff / huorledis kunde de da giffue oss skuld/at wi vise folck til falscke Christus?

J Nadueren er icke blot Brød oc Vijn.

Thi at wi lære/ at der vddelis icke blot brød oc Vijn / at æde oc dricke i Nadueren/men Christi legeme oc blod/ Det giøre wi icke aff osselff/Christus lærer oss selff saa / Thi hand tager brød oc befaler at æde/oc siger det er hans legeme/ hand tager kalcken / befaler at dricke/ oc siger det er hans blod / der hand stadfeste det ny Testamente met. Oc her maa den gantske Verden døme/saa ville wi vere bekiende/om wi eller Sacramente suermere bliffue mest hoss Guds ord.

Saa haffuer der io aldri veret nogen aff oss / som haffuer lert/at Christi legeme er saa i brød / oc hans blod saa i Kalcken / at mand kand see det met øyen/Wi haffue hans ordt / det samme / tro wi/ som it almectiget ord/ alligeuel at wi icke see mere / end brød oc vijn/saa tro wi dog ordet/at/ huo som anammer dette brød / oc dricker aff denne Kalck / hand æder Christi legeme / oc dricker hans blod. Jck it falskt legeme/men det som bleff giffuit hen paa Kaarssit for oss/oc icke falskt blod / men det som paa Kaarssit bleff vdgydet for vore synder / Der faare ere baade disse thu stycke sande / at Christus sider hoss Guds høyre haand / oc kommer icke legemlige

eller

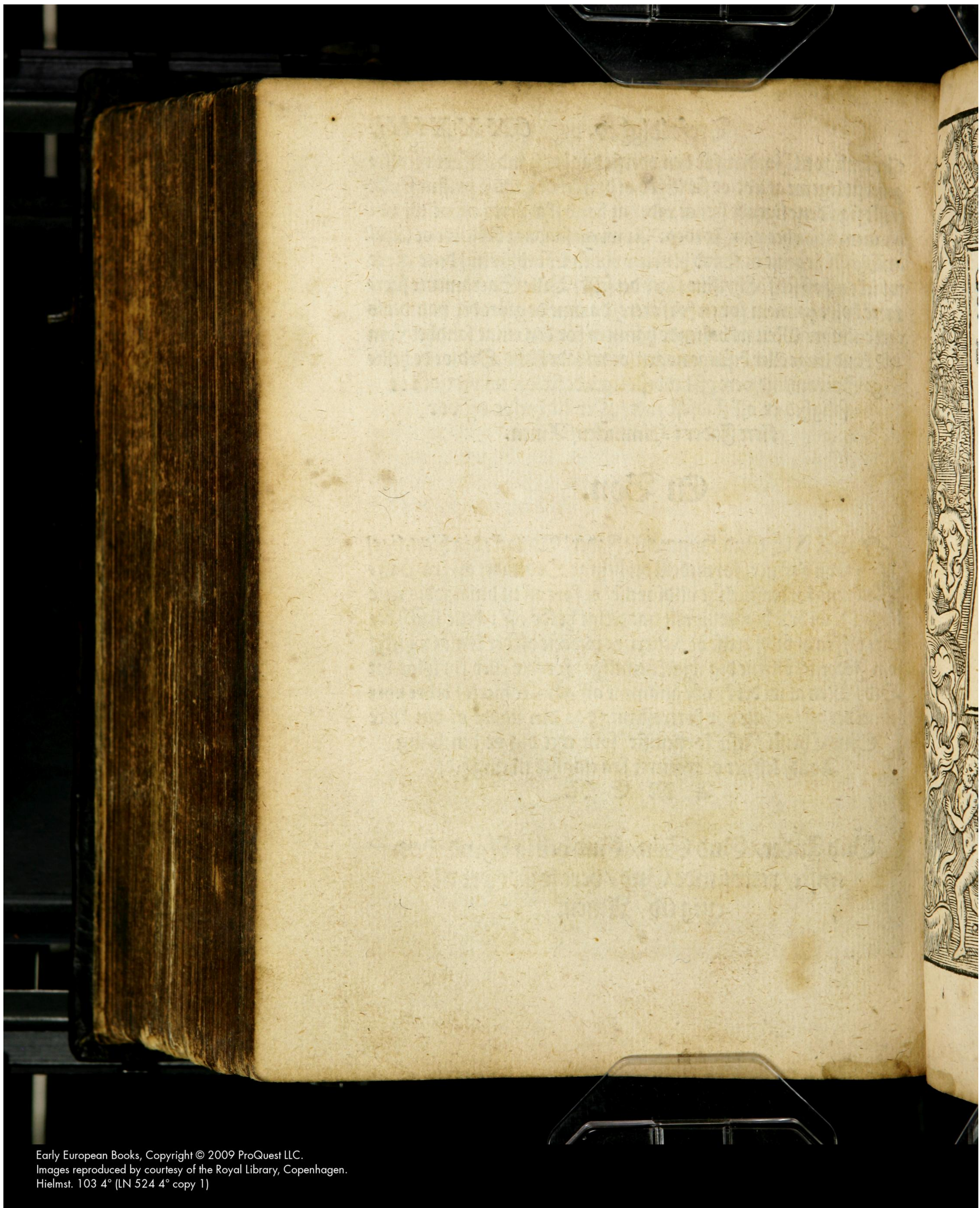
eller synlige til Jorden/ før den yderste dag/ oc hand giffuer oss alli-
geuel sit legeme at æde/ oc sit Blod at dricke/ at hans Christne skulle
trøste sig i dette ligende fæ/ oc vide/ at hand skal vere i oss oc wi vdi
hannem ocsaa her paa Jorden. At wi nu saadant bekiende oc lære/
at Christi Legeme oc Blod bliffuer vddelt i Nadueren/ dette giøre
wi icke aff oss selff/ Christus siger det selff/ Ville Sacramente suer-
mere holde hannem for en forførere/ da mue de giøre det paa deris
eget euentyr. Men wi bekiende hannem for den euige sandhed/ som
icke kand liuge eller besuige nogen/ oc wi lade hans Ord/ oc de helli-
ge Sacramente/ vere oss det beste ligende fæ/ der wi vide/ at vor
salighed er oss stadfest met/ Der til hielpe oss vor
kiere Fader i Himmelen/ Amen.

En Bøn.

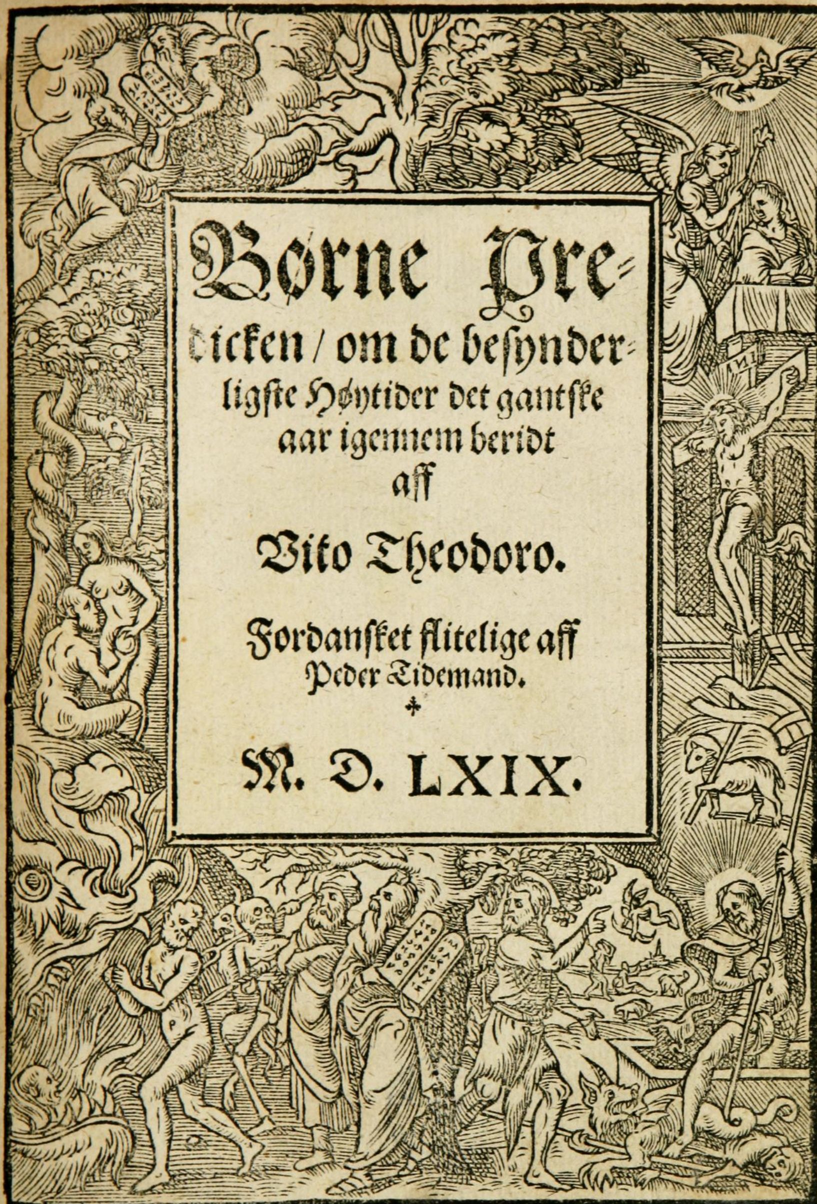
HERRE Gud Himmelske Fader/ Wi tacke dig hiertelige/
at du haffuer/ formedelst dit hellige Ord/ taget oss fra Paff-
uens forderffuelige vildfarelse/ oc ført oss til din naadis rette
liuss/ Oc wi bede dig/ at du vilt naadelige holde oss i dette liuss/ be-
uare oss fra al vildfarelse oc Ketteri/ oc io vocte oss der fra/ at wi icke/
som Jøderne/ bliffue dig vtacknemelige/ foracte eller forfølge dit
Ord/ Men at wi det kunde anamme aff gantske hierte/ bedre vort
leffnet der aff/ oc sette vor fortrøstning paa din naade oc din kiere
Søns Christi Jesu fortieniste/ som met dig oc den hellig
Aand/ leffuer oc regnerer fra euighed til euighed/
AMEN.

Gud Fader/ Gud Søn/ Gud hellig Aand/ den eniste/ rette sande Gud/ vere loff oc ære til euig tid/ Amen.

✠

135

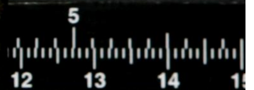

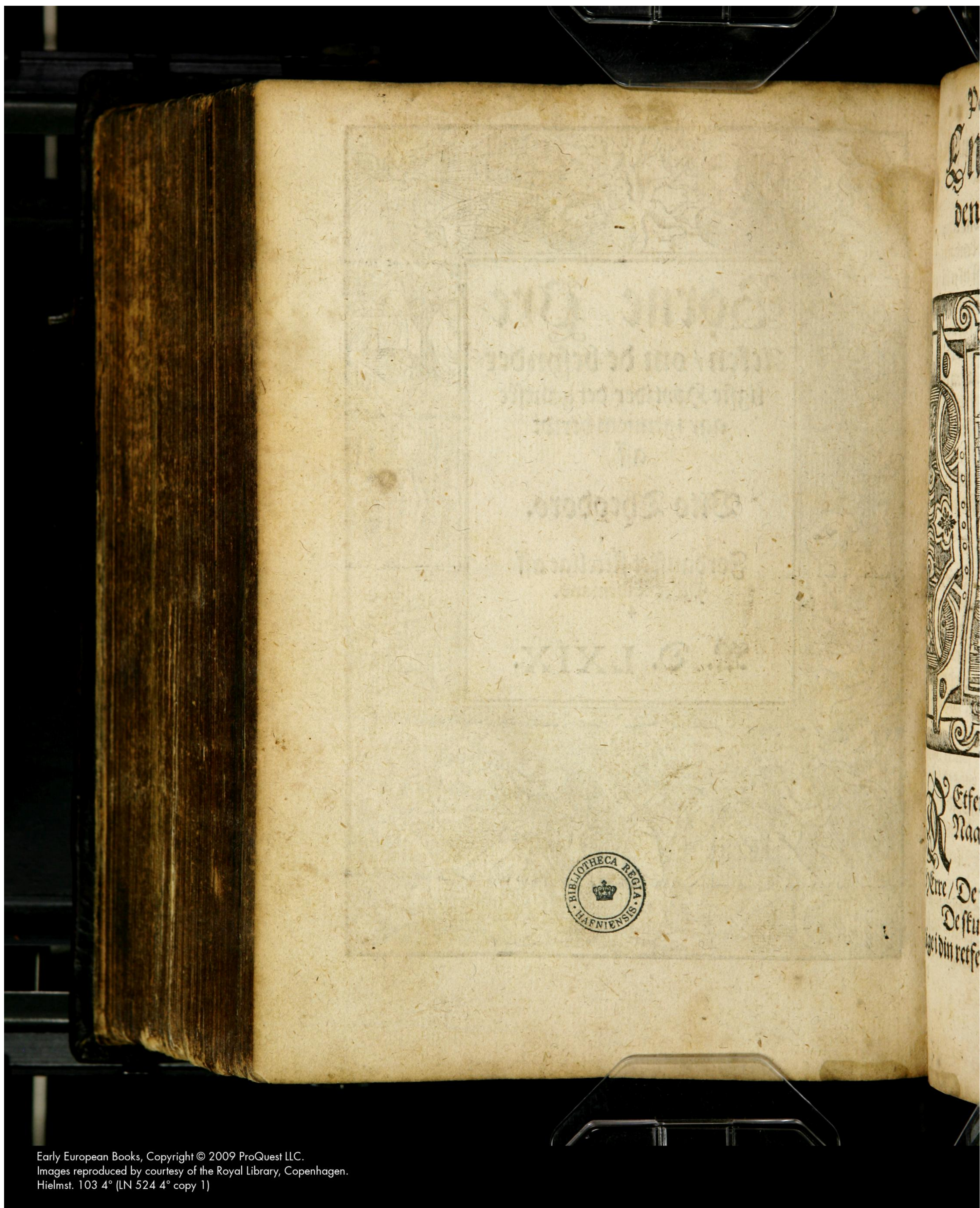
Børne Predicken / om de besynderligste Høytider det gantske aar igennem beridt aff

Vito Theodoro.

Fordansket flitelige aff Peder Tidemand.

M. D. LXIX.

En Predicken paa den hellig Jule dag/ aff den lxxxix. Psalme.

REtferdighed oc dom er din Stols befestning/ Naade oc sandhed ere faar dit ansict.

Saligt er det Folck som kand fryde sig/ HErre / De skulle vandre i dit ansictis liuss.

De skulle daglige gledis i dit Naffn/ oc vere herlige i din retferdighed.

Thi

Thi du est deris styrckis prijss/ oc du skalt formedelst din naade ophøye vort horn.

EDers kierlighed haffuer hørt Historien om denne dagis Høytid/ oc huor faare Guds Søn / vilde obenbare sig i saa arm oc ælendig en skickelse / at det skede oss til trøst / at wi skulde bliffue fri fra den fristelse/ ock icke frycte Gud lige som mand frycter Bødelen / Effterdi Guds Søn selff klæder sig i vort arme kiød / oc i saa maade vil offueruinde oc borttage / i vort kiød/ al den iemmer/ som formedelst synden er kommen paa oss. Om denne store naade Predicke de hellige Propheter offuermaade meget/ oc prise hende herlige/ Som det oc er en stor herlig oc wbegribelig gerning/ at Gud selff/ giffuer sig saa dybt hid ned/ oc holder sig saa nær til oss / at hand haffuer kiød oc blodt/ lige som wi/ oc wi rettelige kunde rose oss aff denne Immanuel / at Gud er icke aleniste hoss oc met oss / men er it Menniske / lige som wi / oc det der faare / at hand vil hielpe oss fra Synden/ Dieffuelen oc Døden.

Den 89. Psalm.

Om denne herlige velgerning/ Predicker den lxxxix. Psalme besynderlige smuct/ oc begynder strax først i / Jeg vil siunge om HErrens euige naade / oc forkynde hans sandhed met min mund stedze oc altidt / oc sige saa / at der skal opgaa en euig naade / oc du skalt trolige holde din sandhed i Himmelen / Som hand vilde sige/ Gud haffuer her til ladet see sig hoss sit Folck met al naade / Men det ere idel timelige velgerniuger/ som de haffde hielp aff/ der leffde paa den tid/ Men nu vil ieg predicke om en anden / som er / en euig velgerning/ det som den første haffuer icke mere end den siste / oc den siste icke mindre end den første/ Som det oc i sandhed er/ Thi at huo som tror paa Christum/ hand haffuer lige den samme sine synders forladelse/ der S. Peder/ S. Pouel/ Jomfru Maria / oc alle hellige Propheter oc Patriarker nogen tid haffde.

Oc Propheten neffner denne naade oc velgerninge / oc siger/ huad huu er/ Jeg giorde en Pact met min vdualde / Jeg soer Dauid min tienere/ Jeg vil beskicke dig sæd euindelige/ oc bygge din

din stol stedze oc altid/ Der staar det/ huad den euige naade skal vere/ at/ der skal komme en Kong/ lige som Gud tilsagde Dauid/ huilcken der skal regære euindelige/ oc bliffne stedze oc altid. Nu siger hand oc klarlige/ Jeg vil beskicke dig Sæd euindelige/ det er/ saadan en efterkommere/ saadan en Søn/ som stedze oc altid skal side paa din stol/ Der aff følge baade disse stycke/ at denne Kong er først it ret legemligt Menniske/ ellers kunde hand icke vere Dauids Sæd. Skal hand oc vere it legemligt Menniske met kiød oc blod/ saa haffuer is kiød oc blod denne nature/ at det skal dø/ det kand icke bliffue saadant til euig tid/ som det kommer aff Moders lijff/ Oc den hellig Aand siger alligeuel/ hand skal stedze oc altid side paa din stol. Der faare skal det følge her aff/ at alligeuel denne Dauids sæd skal vere it ret Menniske/ oc dø/ saa skal hand dog ocsaa vere Gud/ oc kand der faare icke bliffue i døden/ men hand skal staa op igen aff Døden/ oc leffue euindelige.

Christus Dauids Sæd oc it Menniske.

Christus Guds Søn ellers kunde hand icke vere euindelige.

Denne er nu den vnderlige ting der det neste Vers taler om/ at Himlene skulle prise HErrens vnderlige ting/ det er/ mand skal alleuegne Predicke oc prise denne vnderlige ting. Oc Propheten seer sig til bage/ huorledis Gud beuisde sin naade oc mact imod sit Folck/ der hand førde dem mit igennem det røde Haff/ oc drucknede de Egypters mact der vdi/ Dette vaar oc en herlig stor ting/ siger hand/ der som mand maa bekiende/ at Jødernis Gud er en mectig Gud/ som icke haffuer sin lige/ Men (siger hand) saadant er altsammen intet imod denne vnderlige ting/ Thi det vaar altsammen ekon en timelig/ legemlig hielp/ som kom dem til gode/ der leffde paa den tid/ Men denne vnderlige ting/ met denne euige Kong/ er en euig vnderlig gerning/ oc fører icke timelig/ men euig befrelsning met sig.

Thi hør huad det er for en Kong/ oc huad rijge hand haffuer. Verdzlige Konger haffue deris pral/ dem setter mand paa fløyel oc silcke/ Saadant er en herlig kaastelig ting faar Verden. Men see du hid/ huad stol denne euige Kong haffuer. Retferdighed oc Dom/ siger hand/ er din stols befestning/ Naade oc sandhed ere

Huad Christus haffuer for en Kongelig Stol.

faar dit ansict. Dette er vel en anden oc herligere Kongelig stol/ end Verdzelige Konger haffue / Thi hand staar paa fire føder eller been/ som ere kasteligere oc bedre/ end sølff oc guld/ oc alle dyrebare stene.

I. J Christi Rijge er retferdighed.

Den ene fod kaldis Retferdighed/ thi hand er en Kong som ingen synd er hoss/ oc haffuer ocsaa saadant it Rijge/ der ingen synd/ men idel Retferdighed er vdi/ Dette kand vere it andet Rijge/ end paa Jorden er/ der som mand praler met guld oc sølff / Thi alle Verdzlige Rijge ere fulde met synd / icke aleniste paa Regenternis men ocsaa paa almuens vegne / Huad giordis det ellers behoff at Regenterne skulde føre suerdet i henderne/ giøre Lou oc Ordinantze/ der som Verden oc deris Vnderdane vaare fromme? Er det icke sant / at suerdet oc Louen / huilcke mand skal haffue i det Verdzlige Regimente/ beuise at Verden er fuld met vretferdighed oc vlydighed? Men denne Kongis stol staar paa Retferdighed / saa at icke aleniste denne Kong er selff retferdig oc vden al synd/ men hand haffuer oc it retferdigt Folck / som ocsaa er vden synd / Thi at formedelst troen til Christum haffue wi retferdighed oc alle vore synders forladelse. Denne er den ene fod / der denne Kongis stol staar paa. Som i vide at Zacharias kalder hannem der faare en retferdig Kong/ som vil forlade dem alle deris synder/ der tro paa hannem.

II. J Christi Rijge er dom.

Den anden fod der denne Kongis stol staar paa / kaldis dom/ at/ som der staar/ Joh. xvj. Denne Verdens Første er dømt aff hannem. Der faare kand Dieffuelen oc Døden icke forderffue dem/ som tro paa denne Kong/ oc formedelst hannem anamme syndernis forladelse / Thi denne Kong vil icke aleniste forlade synden/ men døme oc straffe Døden oc Dieffuelen. Der skalt du atter see/ huad verdens Konger ere imod denne Kong / De haffue mange Pendinge oc stort gods/ Land oc Folck/ mact oc prał/ Men naar det kommer der til/ at mand skal beskerme sig imod Dieffuelen oc Døden / da kunde de aleniste icke beskerme deris vnderdane / men ocsaa icke sig selff: Synden/ Døden oc Dieffuelen slide oc føre dem alle hen/ fra alt deris gods oc mact/ der som de icke holde sig til denne

Kong/

Kong / oc nyde hans dom / huilcken hand førde imod Verden/ Synden oc Dieffuelen/ oc hand trøster oss som tro paa hannem der met/ der som hand siger/ Verer trøstige/ ieg offueruant Verden. Item/ denne Verdens Førske er dømt.

Met disse thu stycke skulde mand lade sig nøye / thi wi tencke saa/ huor som der er icke synd/ ingen død eller Dieffuel / der haffuer mand det altsammen. Men denne stol stode for meget skrøbelige/ der som hand ekon haffde thu been eller føder/ Der faare siger Propheten fremdelis / Naade oc sandhed ere faar dit ansict / Huad kaldis naade? Intet andet end velgerning / at denne euige Kong icke vil lade det bliffue der ved / At hand forlader Synden / oc vil frelse fra Døden oc Dieffuelen / hand vil ocsaa vere naadig / mild oc from / det er / pryde sine Underdane met allehonde gaffuer. Der faare fatter dette ord / Naade/ besynderlige den hellig Aand/ huilcken denne Kong vdsender oc giffuer / at hand vil bortage den vhellige oc syndige Aand/ som er i oss/ hellige oc omskiffte hiertene/ at de kunde faa lyst oc kierlighed til lydelse / oc mishagelighed til synden/ der som wi tilforn/ før din hellig Aand kommer/ ere der ret tuert imod / Fordi at wi haffue aff Naturen lyst til synd / oc haffue mishagelighed oc ere vuillige til Guds Lou/ Der faare tager denne Kong lenger end Verdzlige Konger/ de kunde icke komme lenger end til legemet/ oc huad der tien til legemet. Men denne Kong tager ind i vore hierte / oc giør dem formedelst den hellig Aand (huilcken hand anammede aff Faderen/ oc vdgyder) aldelis ny/ at de icke aleniste icke lade synden styre oc regere sig/ men som Paulus taler der om/ de regere offuer synden/ synden skal vige for dem. De vndertrycke synden / oc lade sig vndertrycke aff synden/ fordi at den hellig Aand hielper dem der til / Oc vaare icke denne hielp/ da kunde wi icke lenge beholde det gode/ der wi haffue aff denne Kong/ Fordi at som Paulus siger/ wi bære dette ligende fæ vdi it offuermaade skrøbeligt oc forderffueligt kar / Men den hellig Aand trøster/ styrcker/ regerer oc opholder vor aand/ imod Synden/ Dieffuelen oc al wlycke.

III. I Christi Rige er naade.

IIII. Der er sand hed i Christi Rijge.

Der faare haffuer denne Kongelige stol/ end en fod / som er offuermaade kaastelig oc herlig / oc kaldis / sandhed / Fordi at wi skulle icke haffue denne naade i it / thu eller try aar/ Gud begynder icke denne gerning met oss / formedelst denne Kong / til en tid / Det skal vere en bestandig oc euig gerning / som der skal ingen besuigelse vere hoss / Gud vil holde oss fast oc vist / huad som hand tilsiger oss formedelst denne Kong / Der faare tien dette ord imod den fristelse/ som besynderlige plager de Christne/ at de tencke / Ah Gud / kunde ieg nu bliffue fast bestandig i troen/oc tro stadelige indtil enden/Ja kiere Barn (siger her den hellig Aand) der skalt du vere visser paa/ at det er Guds mening / oc hans vilie er icke anderleds / Fordi at denne Kongis Rijge er sandheds Rijge / Huad som Gud tilsiger dig / det skalt du beholde til euig tid / det skal visselige bliffue sant/ See du ekon til/at du bliffuer bestandig/oc holder dig stedze til denne Kong. Saa haffuer du nu hørt huad Herredøme oc Rijge dette Barn haffuer/ oc huad hand vil føre til dig oc til oss alle.

Saligt er det Folck som sig kand fryde.

Der gaar nu den hellig Aand lenger frem/oc siger/ Saligt er det Folck som sig kand fryde. Dette synis at vere noget fremmet/ til det som Predicket er / Men det skicker sig offuermaade smuct/ oc den hellig Aand giffuer her met til kiende / huad oss arme Mennische fattis/ alligeuel oss tilbiudis saa store velgerninger oc naade. At fryde sig/ kaldis naar som mand skriger aff glede/som det skeer i en strid/naar Fienderne ere nedlagde/oc seyer vunden/ der er alleuegne bulder/de skricke/siunge oc skrige/ Huer mand er lystig oc glad/Der er ingen sorgefuld eller wlystig / der henger ingen hoffuedet ned/ huer mand er vaagen/ lystig oc glad. Der faare er her denne den hellig Aands mening : J haffue/siger hand/saadan en Kong/seyer er eders/ Dieffuelen / Synden / Døden oc al wlycke er nedlagd/ det skal altsammen vige faar denne Kong / der faare skal det følge / at i skulle fryde eder/vere lystige oc glade/Men huad skeer der ? Verden haffuer meget andet at skaffe / Hun fryder sig oc saa/ oc er glad/ Men huor faare ? Huor aff gleder hun sig ? Denne fryder sig for di / at hand er rijger oc mectig / Den anden / at hand er deylig oc

Huad det kaldis at fryde sig.

Verden fryder sig aff det timelige.

vng/

vng/ Den tredie/ at hand haffuer en deylig Hustru/ deylige Börn/ en god duelig handel / Den fierde / at hand er i ære / oc bliffuer vel hulden. Alle sammen fryde de sig/ ere lystige oc glade / ia aldelis druckne/ for dette timeligis skyld / det buldrer alleuegne / saa at ingen kand høre sine egne ord / Men naar som mand Predicker dem om denne Kong oc hans rijgdom / der kniper huer mand munden til/ ingen siunger/ inger giør sig glad oc leer/ dette er en offuermaade iemmerlig handel.

Det er vel sant / huor som Gud giffuer karskhed oc sundhed/ pendinge oc gods/ ære oc andet saadant / disse gaffuer giffuer hand icke/ at wi skulle sørge der faare / hand vil at wi skulle glede oss aff hans naade oc godhed / oc tacke hannem der faare. Men der til met haffuer hand end it større ligende fæ/ som er it euigt ligende fæ/ oc skal hielpe oss til euig tid/ Det er hans enbaarne Søn/ der aff vil hand ocsaa at du skalt glede dig/ ia fast mere end aff andet timelige gods/ som icke varer lenger/ end dit liff oc legeme varer her paa Jorden.

Er icke da dette it iemmer offuer alle iemmer? Du haffuer kierlighed til det timelige/ der fryder du dig aff/ oc est glad/ men du vilt icke fryde dig aff dette euige gode/ du vilt icke tage dig det til. Her kunde wi føle oc see / huor skrøbelige / vanmectige hierte wi haffue/ der optendis i saa stor glede aff saa ringe en ting / oc ere der imod saa forherdede / forstockede oc stenhaarde / at de saa aldelis intet acte saa stor rijgdom / Fordi at en eniste gylden / en smuck skaal/ guld ring/ kiortel/ oc andet saadant/ behager dig saa offuermaade vel/ giør dig saa lystig oc glad/ at du icke kant tale der nock om/ eller see der nock paa/ Oc her/ som mand sandelige viser/ forkynder oc tilsiger dig/ retferdighed/ oc dine synders forladelse/ dom oc redning imod Dieffuelen oc den euige Død/ oc allehonde aandelige gaffuer/ oc der til met den hellig Aand/ der vil ingen glede i dit hierte/ munden er tilbunden paa dig/ du huercken roser eller taler der om/ Det er dig/ lige som du viste der intet aff/ eller som det haffde intet paa sig / oc vaare ekon it Fabel.

Denne er den rette aarsage/ at den hellig Aand siger / Saligt er det Folck som sig kand fryde/ Som hand vilde sige / Det fattis intet paa de herlige gode ting/ de ere allerede til stede/ denne Kong kommer icke tomhendet/ hand sider paa en stol/ som kaldis retferdighed/ dom/ naade oc sandhed/ Men der fattis det paa/ at Mennisken icke tro. De gaa hen/ haffue andet at bestille/ end at de skulde glede sig aff dette gode/ Pendinge/ gods/ære/ mact/ karskhed oc sundhed/ oc andet saadant/ giør dem saa offuer maade glade/ at de aldelis forglemme denne fryd/ disse monne io vere wselige/ ia mere end wselige Menniske / som haffue saa bløde bekumredis hierte / paa det timeligis vegne/ oc der imod saa haarde stenhierte/ paa dette euige godis vegne. Men salige/ ia offuermaade salige ere de andre/ som fryde oc glede sig/ kende oc holde meget aff dette gode.

1. Huad fruct der skal følge huor som mand fryder sig.

Thi at høer huad den hellig Aand taler fremdelis/ Først siger hand / HErre de skulle vandre i dit ansictis liuss. Her skalt du først mercke/ at Guds store Naffn staar/ huilcket der tilleggis ingen vdi scrifften / wden den euige almectige Gud / Om denne samme euige Gud siger hand/ at de som sig fryde / skulle vandre i hans ansictis liuss/ det er/ Guds ansict skal skinne faar dem / De skulle see Gud. Huorledis kommer dette offuer it met de ord / Exod. xxxiij. Du kant icke see mit ansict/ oc intet Menniske kand leffue / som seer mig. Oc Johan. j. Ingen haffuer nogen tid seet Gud.

At see Guds ansict.

Her skulle wi see til Scrifftens art / huorledis hun pleyer at tale om Gud. Ansictet paa it Menniske er det besynderligste / der mand kiender hannem paa / Guds ansict kaldis icke nu andet / end Guds Søn / vor kiere HErre Jesus Christus / vdi huilcken Gud haffuer obenbaret sig/ oc lader sig saa see i hannem / at wi kiende hannem/ oc vide hans hierte / lige som Christus oc siger til Philippo. Johan. xiiij. Philippe huo som mig seer / hand seer Faderen. Oc Paulus til de Coloss. kalder Christum lige ved denne maade oc mening / den wsynlige Guds rette billede / Thi Gud er wsynlig/ oc som sagd er / Menniskelige øyen kunde icke see hannem/ Men i det Menniske / som er født aff Jomfru Maria / seer mand Gud rette-

rettelige/ at wi met sandhed kunde rose oc sige om Christo / dette Menniske er Gud. Oc wi lære fremdelis i Christo/ huad Gud er/ huad hans hierte / hans vilie oc raad er / om oss. Oc effterdi hand giffuer sin enbaarne Søn i døden for oss / oc lader hannem tage vort arme dødelige kiød paa sig / da kunde wi icke andet end beslutte der aff/ at Gud er naadig/ at Gud haffuer icke lyst til Synderens død/ Hans vilie er/ at alle Menniske skulle bliffue salige / Saadant er it vidskab / som der faare kaldis it liuss / icke aleniste at wi der ved see Gud i hiertet/ men ocsaa/ at wi faa lyst oc glede i hiertet aff denne naadige Gud. At den hellig Aand nu siger/ HErre/ de skulle vandre i dit ansictis liuss/ det er icke andet sagd/ end / Huo som kiender Christum/ oc gleder sig i hans naade oc gaffuer/ hand kiender Gud/ oc veed huad Gud er/ oc haffuer al fryd/ oc euig salighed der aff. Saa siger oc Døberen Johannes / Ingen haffuer nogen tid seet Gud/ Den enbaarne Søn/ som er i Faderens skiød / hand forkyndede oss det/ det er/ Wi vide intet aff Gud. Dette liuss oc vidskab er aldelis vdsluct oc fortabt formedelst synden/ Men i Christo oc hans ord lære wi at kiende hannem/ at hand vil vere en naadig barmhiertig Fader/ oc icke fordøme oss/ men giøre oss salige.

Oc her seer du / huor Paulus tog det drabelige Sprock/ j. Corinth. j. Christus Jesus er giort oss aff Gud til visdom/ oc til retferdighed/ oc til hellighed/ oc til genløsetse/ Paa det/ at huo sig roser/ skal rose sig i HErren. Hand er vor visdom/ thi at formedelst hannem lære wi at kiende Gud / Oc lige som Psalmen her siger/ Wi vandre i HErrens ansictis liuss. Hand er vor retferdighed/ som Psalmen melde tilforn/ det er/ hand forlader synderne. Hand er vor hellighed / fordi at formedelst hannem faa wi den hellig Aand/ Hand er ocsaa vor forløselse/ fordi at hand dømde Dieffuelen oc Døden/ at de icke skulle mere giøre oss skade. Der faare er dette en nødtørfftig formaning / som den hellig Aand giør / der hand siger/ Saligt er det Folck/ som sig kand fryde / Thi det ligger altsammen der paa/ at wi dette skulle tro/ lade det gaa oss til hierte/ oc glede oss der aff/ som Psalmen fremdelis taler om.

Pauli Sprock/ j. Corinth. j. kommer offuer it met denne Psalme.

11. De ſkulle huer dag vere glade i dit Naffn. Tilforn ſagde Huad Guds Naffn er. hand om Guds anſict/ nu taler hand om hans Naffn. Fordi at lige ſom mand kiender Menniſken paa anſictet/ ſaa kiender mand dem ocſaa/ oc veed noget om dem/ aff deris Naffn/ det er/ aff det/ ſom mand hører ſige om dem. Der faare er det lige ſaa meget ſagd/ naar Propheten ſiger/ De ſkulle huer dag vere glade i dit Naffn/ ſom hand ſagde/ De ſkulle vere glade oc fryde ſig aff det/ ſom de høre om dig. Der kommer nu det hellige Euangelion/ Chriſtus er den vſynlige Guds rette billede/ der faare ſeer mand Gud i Chriſto. Men i Euangelio hører mand Gud/ Fordi hand taler met oſſ formedelſt Euangelion/ oc det er ſaadan en tale/ ſom huer dag giør oſſ glade. Fordi at huo ſom tror/ at hand haffuer formedelſt Chriſtum en naadig Gud/ ſom vil forlade alle ſynder/ anamme oſſ til ſine Børn/ oc giøre oſſ ſalige/ huad kand dog bedrøffue ſaadant it Menniſke? Naar ſom det gaar end ilde paa legemens vegne/ naar ſom der end tilſlaſſ armod/ ſkade/ ſkendzel oc anden vlycke/ Ja naar ſom den bittre død end ocſaa ſelff kommer/ ſaa gleder dog hiertet ſig aff dette gode budſkaff oc Predicken/ at det veed/ det haffuer en naadig Gud/ der faare lider mand/ ia offueruinder alting i dette haab/ Thi mand veed/ at/ ſom tilforn er ſagd/ der er idel ſandhed hoſſ denne Kong.

Saa begyndis her det euige liff/ oc Propheten bruger ret lige der faare denne maade at tale met/ at hand ſiger/ Daglige. Thi Verdens glede. Verden haffuer oc ſin glede/ men icke languarendis/ ſtrax kaaldeſiuge/ Peſtilentze/ ia en liden tanduerck kommer/ forſuinder deris glede/ ſaa at de kunde icke andet end ſørge/ klage oc græde/ Fordi de ſee at der hielper intet/ huercken Pendinge eller gods/ mact eller pral/ Oc beſynderlige hielper ſaadant aldelis intet/ naar ſom døden kommer/ ſom røffuer ſaadant altſammen fra oſſ/ Der faare er det en ringe/ ia en børne oc geckelig glede/ ſom Menniſken tage ſig til aff De Chriſtnis glede. det timelige. Men denne de Chriſtnis glede/ ſom kommer aff HErrens Naffn oc hans Ord/ hun varer huer dag/ oc er da paa det ſterckiſte/ naar ſom al Verdens fryd forſuinder/ at mand ſkal

dø.

dø. Fordi at er end de Christnis kiød skrøbeligt / oc aff sin Nature skyr oc gruer/ saa er dog Aanden sterck/ oc seer til HErrens Naffn/ oc trøster sig der vdi/ Der faare varer denne fryd daglige/ huor som hun begyndis / oc er en euig glede / som begyndis her / oc bliffuer til euig tid.

Nu følger det tredie/ De skulle vere herlige i din retferdighed/ De Christne ere faar Verden arme oc foractelige / oc hoss dem selff skrøbelige oc arme syndere/ som oc det hellige Fader vor bær vidnisbyrd om / huilcket de Christne alene kunde bede rettelige oc aluerlige/ Fordi at de bede allesammen aff hiertet/ oc sige / Forlad oss vor skyld. Dette er en reen bekiendelse / at de haffue synd / oc bekumris oc saa hiertelige der aff/ Fordi at synden offuergiffuer icke sin art / hun plager / forferder oc piner hiertet. Nu er oc Verden besynderlige saa til sinde / at hun haffuer øyet besynderlige til de Christne/ oc huor som en Christen forseer sig it fingers brit/ da giør huer mand det saa viet oc brit/ oc stryger det saa vd/ lige som det giorde ellers ingen wret. Men Verden haffde saadant intet behoff/ De Christne selff see det alt for vel / oc bekumre sig for saadan skrøbelighed oc brøst skyld/ de græde oc beklage sig der faare / oc det giør dem hiertelige we/ at de saa offte forsee sig / oc icke kunde altid staa Dieffuelen imod. Der faare ere de paa deris egne vegne (effter det som de befinde at de haffue aff dem selff) icke hoffmodige/ de rose sig icke/ de holde icke meget aff sig selff / som Verden giør / der dog ligger mit i synden/ oc vnder Dieffuelens Tiranni/ de kunde beklage sig/ sucke oc græde/ oc intet mere/ Fordi at de see huad dem fattis/ huorledis kiødet er saa aldelis forderffuit formedelst synden / oc hiertet saa ont.

III. At vere herlige i Christi retferdighed.

Men den hellig Aand lærer her en offuermaade smuck konst/ der de kunde affuerie saadant iemmer met. Fordi at den som er en Christen/ hand haffuer aarsage til at ydmyge sig for sin skrøbelighed oc brøst skyld / Men der hoss see de/ at de ere icke alene/ De haffue en Kong/ hand er en retferdig Kong / Der faare lige som de før deris synd oc skrøbelighed skyld nødis til at ydmyge oc bekumre

S v sig/

sig/ Saa bliffue de frimodige igen/ de vorde hofferdige oc tradze imod synden/ met den retferdighed der de haffue aff deris Kong: Fordi at en Christen / alligeuel hand icke necter sine synder / saa fortrøster hand sig dog / oc siger / Nu vel / Jeg kand icke lenger komme / det er diss ver skeet / Men der faare fortuiler ieg icke. Er ieg en syndere / da er min HErre Christus retferdig / Er ieg for skrøbelig at staa imod oc offueruinde synden / da er hand sterck nock: Effterdi hand haffuer nu taget min synd paa sig/ oc betalet der faare met sin død/ da vil ieg trøste mig i hannem oc vere glad / oc for hans skyld aldelis intet lade min synd bekumre mig. Saa ere de Christne herlige / icke i deris egen retferdighed / men i Guds Søns retferdighed.

IIII. Christus vor styrckis priss.

Lige som nu synden paa deris egne vegne kaster dem ned/ de ere for skrøbelige / Saa er Dieffuelen oc Synden dem ocsaa for stercke/ Aff sig selff oc for deris egen Persone kunde de icke beskerme eller beuare sig. Men lige som de arme Syndere vorde herlige vdi deris Kongis retferdighed/ Saa bliffue de oc formedelst hans styrcke mectige / som Psalmen formelder fremdelis / Du est deris styrckis ross/ oc formedelst din naade skalt du ophøye vort horn/ Som den hellig Aand vilde sige/ Paa deris egne vegne/ ere i Dieffuelens oc Dødens fanger/ Der faare skulle i aldelis intet rose eder. Men ville i rose eder / oc vere trygge fra saadane Fiender / da skal aleniste eders Kongis styrcke / oc hans naade det giøre / hand er Dieffuelen mandelig oc sterck nock/ hand kand sla hannem ned/ hand kand ihielsla døden / hand kand sønderbryde Helffuede. Der faare holder eder til hannem met en fast tro/ saa skal eder intet skade / J skulle vinde seyer / Oc eders Fiender/ Synden/ Dieffuelen oc Døden / skulle lade eder bliffue met fred / Lige som Christus da ocsaa siger/ Leffuer ieg/ i skulle ocsaa leffue. Item/ verer trøstige/ ieg haffuer offueruundet Verden / Dette er icke vor styrcke / men Guds Søns / vor euige Kongis / som kommer til oss met euig naade / oc vil forløse oss fra Synden / Døden / Dieffuelen oc Helffuede.

See dette gode haffue wi formedelst det lille Barn Jesus/ Men som sagd er/ det ligger mest der paa/ at den hellig Aand siger/ Saligt er det Folck/ som sig kand fryde. Der faare skulde wi male oc scriffue dette Sprock eller rim/ paa alle vegge/ paa det wi stedze kunde haffue aarsage til/ at lade den glede fare/ som Verden giør sig selff/ oc fryde oc glede oss/ aff denne euige Kong/ oc hans euige gode/ da vaare wi salige Folck/ Der som de der imod ere wselige Mennisker/ som saa saare kunde glede sig/ aff saa ringe timelige ting/ oc der hoss aldelis intet acte dette euige gode/ Huad som mand siger om Christo/ det gaar ind at det ene øre/ oc vd at det andet/ Men huad mand taler om mange gyldene oc daler/ om smucke huss/ om nydelig mad oc dricke/ det plomper saa offuermaade hen ind i hiertet/ at wi icke aleniste tencke der paa dag oc nat/ men wi kunde oc icke soffue der faare.

Nu vel/ huer skal prøffue sit hierte oc beslutte/ at gleder hand sig icke til minste saa meget aff denne Kong oc hans gode/ som ellers andre ting fryde hannem/ da er hand end nu it wseligt Menniske/ oc haffuer der faare aarsage til at bede Gud/ at hand formedelst sin hellig Aand/ vil ocsaa optende oc smelte hans hierte/ at wi kunde glede oss i dette gode/ fryde oss oc vere glade der aff/ oc findis blant den hob/ der den hellig Aand her Predicker om/ oc siger/ Saligt er det Folck som sig kand fryde. Det forlene oss alle den euige Gud/ formedelst sin hellig Aand/ oc for sin elskelige Søns/ oc vor Kongis oc HErris Christi skyld/ Amen/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du som haffuer ladet din enbaarne Søn vorde Menniske/ oc oprette saadant it Rijge formedelst hannem i Verden/ at alle de som tro paa hannem/ skulle vere fri fra Synden/ oc Dieffuelens Tiranni/ oc delactige i den hellig Aand/ oc formedelst hannem til euig tid vere salige.

salige. Wi bede dig/ du vilt opliusse vore hierte/ at wi offuer alting kunde glede oss aff saadan naade/ rettelige kiende dig / oc bliffue ved dit Ord/ oc fremdelis intet rose oc prise wden din retferdighed oc styrcke/ til euig tid/
A M E N.

S. Stephani dag
Historia/Actorum i det Siette.

OG vdi de dage/ der Disciplene bleffue mange/ begyntis der it knur iblant Grekerne/ imod Hebreerne/fordi/at deris Encker bleffue foractede/i den daglige tieniste. Da kallede de tolff Disciplernis menighed tilsammen/ oc sagde: Det duer icke/ at wi forlade Guds Ord/ oc tiene til bordz/ Der faare i kiere Brødre/seer iblant eder/ effter siu Mend/som haffue it got røcte/oc ere fulde aff den hellig Aand oc visdom/ huilcke wi kunde bestille til denne nødtørfftighed. Men wi ville holde ved/met bønen/ oc met Guds ordis embede. Oc den tale befalt den gantske menighed vel/ oc de vdualde Stephanon/ en Mand fuld aff troen oc aff den hellig Aand/oc Philippon/ oc Prochoron/ oc Nicanor/ oc Simon/ oc Parmenon/ oc Nicolaon Jødernis tilhengere aff Antiochia/ disse skickede de faar Apostlerne/ oc bade/ oc lagde hender paa dem. Oc Guds ord forfremmedis/ oc Disciplernis tal vaar meget stort i Jerusalem. Der bleffue oc mange Prester troen lydige. Men Stephanus fuld aff tro oc krafft/ giorde vnderlige gerninger oc store tegen blant Folcket. Da stode der nogle op aff den Schole/ som kaldis de Libertiners/ oc de Kyreners/oc de Alexandriners/oc deris/som vaare aff Cilicia oc Asia/oc bespurde sig met Stephano/oc de formotte icke at imodstaa den visdom oc den aand/ som hand talede aff. Da beskickede de nogle Mend/ som sagde: Wi hørde hannem tale bespottelige ord/imod

Mosen

Mosen oc imod Gud / oc de oprørde Folcket / oc de Eldste oc Scrifftkloge / oc de traadde frem / oc ructe hannem bort / oc førde hannem faar Raadet / oc bestilede der falske vidne / som sagde: Dette Menniske lader icke aff at tale bespottelige ord / imod denne hellige Sted oc Louen. Thi wi hørde hannem sige: Jesus aff Nazareth skal forstyre denne Sted / oc foruende den skickelse / som Moses gaff oss. Oc de saae alle paa hannem / som sade i Raadet / oc de saae hans ansict / lige som en Engels ansict. Da sagde de ypperste Prest: Haffuer det sig saa? Oc hand sagde / Kiere Brødre oc Fædre / hører til. Vore Fædre haffde vidnisbyrdens Tabernakel i Ørcken / lige som hand haffde beskicket dem det / der hand talede til Mosen / at hand skulde giøre det effter den lignelse / som hand haffde seet / huilcket vore Fædre oc anammede / oc førde det met Josua i Landet / som Hedningene haffde inde / huilcke Gud vdstøtte faar vore Fædris ansict / indtil Dauids tid / hand fant naade hoss Gud / oc bad / at hand motte finde it Tabernackel til Jacobs Gud. Oc Salomon bygde hannem it Huss / Men den aller høyste boer icke i Tempel / som ere giorde met hender / som Propheten siger: Himmelen er min stol / oc Jorden min fodeskammel / Huad ville i da bygge mig for it Huss? siger HErren / eller huilcken er min huilis sted? Haffuer icke min haand giort det altsammen? I haarnackede oc womskaarne i hierte oc øern / i staa altid den hellig Aand imod / i oc lige saa / som

som eders Fædre. Huilcken Prophete forfølde icke eders Fædre? oc ihielsloge dem / som før forkyndede den retferdigis tilkommelse / huis Forrædere oc Mordere i ere nu bleffne? I anammede Louen / formedelst Englenis beskickelse / oc hulde hende icke. Der de dette hørde / da gick det dem igennem hiertet / oc de bede tenderne tilsammen offuer hannem. Oc som hand vaar fuld aff den hellig Aand / saa hand op i Himmelen / oc hand saa Guds herlighed / oc Jesum staa hoss Guds høyre haand / oc hand sagde: See / ieg seer Himlens obne / oc Menniskens Søn staa hoss Guds høyre haand. Da robte de høyt / oc hulde deris øern til / oc staarmede samdrectelige ind paa hannem / de støtte hannem hen vd aff Staden / oc stenede hannem. Oc de som vidnede lagde deris kleder ned / hoss en vng Mands føder / som hed Saulus / oc stenede Stephanon / hand robte / oc sagde: HErre Jesu anamme min Aand. Men hand falt ned paa knæ / oc robte høyt / HErre / tilregne dem icke denne synd. Oc i det som hand det sagde / soffnede hand.

Stephanus døer forsmædelige.

HVorledis det gick den Hellige Stephano / huad endeligt hand fick / oc huorledis Verden lønte hannem / bescriffuer Lucas smuct i sin Histori / at hand / som en forførere / Gudsbespottere oc oprørisk Menniske / bleff ført faar dom / beklagit / vdstøt aff Staden / oc slagen ihiel met stene. Dette kaldis faar Verden / at løne offuermaade ilde / oc huer mand holder det for it skendeligt oc forsmædeligt endeligt / der mand skulde bede Gud om / at hand vilde vocte oss fra saadan forsmædelse oc iemmer. Der faare

skulle

skulle wi først see til/ huor met Stephanus dog haffuer fortient saadant.

Stephani handel oc kald.

Lucas giffuer tilkiende/ huad embede Stephanus haffde/ som er/ at hand tog vare paa Almissen / oc kiøbte ind oc vddelte blant de Christne/ som paa den tid haffde lagd deris gods tilsammen/ allehonde huad som de haffde behoff / Men for dette embede skyld haffde Jøderne ingen tiltale til hannem/ Saa haffde hans Metchristne oc intet klagemaal offuer hannem/ hand haffuer dette vidnisbyrd indtil denne dag i den hellige Scrifft / at hand vaar Gudfrygtig oc from/ oc tog trolige vare paa sit embede / Huad sag er der dã til/ at Jøderne kunde ingelunde lide hannem?

Huor met Stephanus forskylder døden.

Denne er sagen/ At hand tror paa Jesum Christum/ oc bekiender denne tro frimodelige oc obenbare / oc giffuer sig i handel met de lerdiste der om/ oc driffuer dem saa/ at de kunde icke vnduige/ De kunde icke offueruinde hannem met Scrifften/ oc ville alligeuel icke tro: Denne bekiendelse om Christo/ oc at hand saa fast staar der paa/ er den eniste aarsage/ at de forfølge hannem/ oc skicke nogle falske anklagere til / som skulle klage paa hannem/ at hand haffuer talet bespottelige ord imod Mosen oc imod Gud / oc opuecke saa Folcket/ oc de Eldste oc Scrifftklogene imod hannem/ Dette maa hand vndgielde / oc lade sig stene/ Der som hand icke saa haffde bekient Christum / oc forsuaret saa stadelige den Christelige tro / da haffde hand aldri kommet (som Verden det kalder) til denne wlycke.

Huor faare Gud icke redder Stephanum.

Ja/ siger du/ lider hand saadant for vor HErris Christi skyld/ oc for Guds ord/ Huor faare redder icke Gud hannem da? Huor faare lader Gud de forstockede vgudelige Jøder bruge deris onde vilie / at den fromme Stephanus mister sit lijff / oc skal bære saadan forsmædelse oc bagtale / at hand er en Guds bespottere oc it oprørisk Menniske?

Dette er nu det besynderligste stycke / der wi skulle mercke aff denne Histori/ paa det/ at der som det oc gaar oss lige saa / wi icke da skulle forarge oss paa forfølgelse oc Kaarssit/ eller tencke/ at Gud haffuer forglemt oss/ oc at hand vil icke hielpe oss/ ellers skulde hand

affuerie de vanartige wgudelige skalcke/ holde met oss/ oc beuare oss. Ney/ dette er icke den rette mening om Christi Rijge/ men det kaldis saa/ Jo bedre Christen du est/ io rigeligere Guds naade er i dig / met lerdom / bekiendelse / forsuarelse / oc andet / Jo suarligere skal dig komme wlycke paa/ io mere skal verdẽ forfølge dig/ oc du skalt frilige lide oc vndgielde der faare. Fordi at lige som wi haffue hørt i denne Høytid / Det elskelige Barn Jesus/ hand vil vere fattig oc elendig i Verden/ hand vil haffue sin omgengelse met fattige oc ælendige Folck/ Oc Verden acter huercken dette Barn/ eller dem som det anamme/ men/ lige som Herodes/ forfølge de det. Lige seer mand ocsaa her met Stephano / Fordi hand er en Christen / oc frilige bekiender sin HErre Christum/ da mister hand for denne dyd oc bekiendelse skyld/ sit lijff/ Dette skalt du lære / oc forarge dig icke der paa/ tenck icke/ Gaar det saa til/ huo vil da bliffue eller vere en Christen? Thi du skalt see til dette Rijgis art/ oc til Kongen i dette Rijge/ oc lade alt det andet intet bekumre dig. Det er icke nock der met / at du haffuer nock her paa Jorden/ oc det gaar dig vel/ Thi det er icke her wden it timeligt lijff/ som skal forgaa oc faa ende/ oc da skal begyndis it andet lijff / som skal vere euigt / Der vil denne Kong lade finde sig met naade/ oc giøre oss salige / Her ligger oss størst macht paa.

Thi huad haffde S. Staphen der met veret behulpen/ der som hand end nu haffde leffuet thi eller tiue aar? Hand skulde dog ekon hafft mere wlycke oc ælendighed/ oc siden endelige døet/ oc ladet altsammen effter sig. Oc nu døer hand / icke naturlige / thi hand kunde paa naturens vegne leffuet lenger / Men for vor HErris Christi skyld/ hand vil betale i euighed / denne død / saadan skam oc skendzel/ som Stephanus lider for hans skyld. Saa haffuer Stephanus ingen skade aff sin død/ men hand haffuer fordel/ Thi dette er icke faar Gud oc alle hans Engle oc Helligen en forsmædelig død/ som faar Mennisken / men den aller herligste oc ædeligste død/ Fordi at Guds Søn døde oc selff saa/ oc der faare vil Gud / for sin Søns skyld/ beløne oc betale denne død met euig glede. Der faare

kunde io S.Steffen icke fare bedre/ Hand kunde icke stede sit lijff oc legeme bedre/eller selie det dyrere/ end i saa maade.

Oc denne er aarsagen / at hand aldelis intet klager offuer sin død/hand beder icke at mand skal spare hannem / hand tilbiuder sig icke (som vndertiden skrøbelige Christne giøre) mand skal lade hannem leffue/da vil hand tage sine ord til bage igen. O ney/hand gleder sig aff døden/ hand lader sig tycke / det giørs icke behoff / at hand skal sørge for liffuet/ Thi hand veed vel at hand der for vden skal dø. Hand haffuer oc dette gode aff sin tro/ at hand haffuer icke heller behoff at sørge for sin siel / Thi hand befaler vor HErre Christo hende / HErre Jesu / rober hand/ anamme min Aand/ Som hand vilde sige/ Min Gud oc min HErre/ legemet maa li-de huad det kand oc lade sig stene/ der er ieg til frids met/ Thi vort syndige legeme er icke andet vert her paa Jorden / Men det gode skal ieg haffue aff dig / at du skalt beuare min Aand / Der skal det endelige ville følge/effterdi aanden er behulpē/at legemet skal oc her effter bliffue herligt oc erligt/ ia ocsaa euigt. Dette haab tager bort fra denne hellige Mand al bekumrelse oc pinactelighed/ at hand er mere bekumret for de arme Syndere/ end for sig selff/ oc beder for dem/ HErre/ regne dem icke denne synd til/ Mine synder ere mig forladne formedelst Christum/ dele din naade met dem / at de oc kunde komme til saadan bekiendelse oc bliffue salige.

Stephanus døer gerne.

Dette er icke Menniskeligt oc naturligt / at it Menniske kand saa foracte sit lijff oc legeme/ oc vere saa frimodig i døden/ Dødzens nød bryder oc hiertet paa de mandeligste Kemper/ at de forsuffis/oc ere icke mere hoss dem selff. Men de Christne haffue en Himmelsk aand oc frimodighed/ som opholder dem/at de icke siun-cke ned/ oc ere dristige oc trøstige i saadan døds nød/ Fordi at lige som den hellige S. Steffen/ der Jøderne paa det suariste trengde ind paa hannem / seer op i Himmelen / oc seer Guds herlighed/ oc Jesum staa hoss Guds høyre haand/ huilcket der vden tuil vaar saa herlig en syn / at haffde det veret muligt / da skulde hans hierte aff glede sprunget i tusinde stycke. Saa vil Gud end nu met sin hellig

Huorledis de Christne skulle trøste sig imod døden.

Aand

Aand oc formedelst sit hellige Ord / trøste alle Christnis hierte / at de aldelis skulle sla dette timelige leffnet aff deris øyen / oc tencke aleniste paa den tilkommende oc den euige herlighed / huilcken Christus fortiente dem met sin død / Dette er da det liuss / imod huilcket det bliffuer altsammen mørckhed / huad som wi haffue her paa Jorden / see oc vide. Hustru oc Børn / Fader oc Moder / haffuer mand kiere / oc det giør oss we at wi skulle forlade dem / Men de Christen tencker / huad er dette der imod / at ieg skal bliffue hoss Gud oc hans Engle til euig tid? Lige saa haffuer mand oc gode venner gerne hoss sig / oc skillis nødigt fra dem / Men i saadan nød tencker en Christen / Det er paa it øyeblick at giøre / saa er min Aand / hoss alle hellige Patriarker oc Propheter / oc den legemlige omgengelse skal ocsaa endelige følge paa den yderste dag / der skal ieg see alle mine gode venner igen / oc wi skulle bliffue hoss huer andre euindelige. Det er end en ringere ting met Pendinge / gods / huss / Thi mand skal dog (der for wden) lade saadant bliffue her effter sig / Men i det andet lijff finde wi al det ligende fæ som Gud selff haffuer / oc er / Saa trøste de Christne sig icke aleniste / naar de døde naturlige død / men ocsaa (oc aller mest) naar de / som Stephanus / skulle dø / før deris tid kommer / icke naturlige / men for vor HErris Christi skyld.

Dette kaldis da en herlig død / Thi Gud prisis der met / oc de Christne faa styrckelse der aff / Men Dieffuelen oc Verden bliffue foractede der met / oc giffue aarsage baade til deris egen forderffuelse oc fordømmelse der met / Thi Verden kand icke synde gruseligere / eller fortørne Gud suarligere / end met de Christnis blod / at det er saa aldelis oc vdi alle maade omuent / Verden tencker / at hun vil giøre sin sag paa det beste / oc de Christne den største skade / saa vender Gud bladet strax om / at Verden / naar hun haffuer det verste i sinde met de Christne / da hielper hun dem til det beste / oc forfremmer dem til den euige glede oc salighed / Men Verden giør sig selff den største skade / Thi Gud huercken vil eller kand lade saadant blod bliffue wstraffet / det maa staa saa lenge som det nogen tid kand.

Der faare skal ingen forarge sig/ men huer skal lære/ at gick det den hellige Stephano saa/ som dog haffuer det vidnisbyrd/ at hand haffde den hellig Aand/ oc vaar en gudelig Mand/ Gud loed hannem bliffue i saadan nød/ oc halp hannem icke/ thi hand tenckte icke at hielpe hannem timelige/ men euindelige/ Da kand dig oc inted bedre vederfaris oc mere forfremme dig til din salighed/ end at du ocsaa lider for vor HErris Christi skyld/ oc vndgielder din tro oc bekiendelse faar Verden/ thi du haffuer da dette haab/ at det skal komme dig til gode euindelige. Det forlene oss Gud allesammen/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du som haffuer lader den hellige Stephanum lide oc stenis for sin tro skyld/ oc giffuet oss der met tilkiende/ at dit Rijge er icke aff denne Verden/ men hører til it andet lijff. Wi bede dig/ at der som wi ocsaa skulle lide for dit ord oc Naffn skyld/ at wi da kunde bliffue fast bestandige/ oc trøste oss met din naade/ oc det euige gode/ i steden for det timelige/ Amen.

Paa de wskyldige Børns dag/ Matth. 2.

DEr de Vise vaare dragne bort/ See/ da obenbarendis HErrens Engel Joseph i en drøm/ oc sagde/ Stat op/ oc tag Barnet oc hans Moder til dig/ oc fly i Egypti land/ oc bliff der/ indtil jeg siger dig til/ Thi det er faar hender/ at Herodes skal søge

søge effter Barnet/at ihielsla det. Oc hand stod op/
oc tog Barnet oc hans Moder til sig/om naten/oc
vnduigede i Egypti land/oc bleff der/indtil Herodes
vaar død/at det skulde fuldkommis/som HErren ta=
lede formedelst Propheten/der siger: Aff Egypten kal=
lede ieg min Søn. Der Herodes nu saa/at hand vaar
bedragen aff de Vise/bleff hand saare vred/oc hand
sende vd/oc loed ihielsla alle Børn i Bethlehem/oc vdi
al den egn/som vaare thu aar oc mindre/effter den tid/
som hand haffde flitelige forfaret aff de Vise: Da er
fuldkommet/det som talet er formedelst den Prophete

Jeremia / som siger : Paa Bierget hørde mand et skrig/megen klage/graad oc hylen/ Rachel begræd sine Børn/ oc vilde icke lade sig husuale / thi det vaar wde met dem. Men der Herodes vaar død/see/da obenbaredis HErrens Engel Joseph i en drøm / vdi Egypti land/ oc sagde: Stat op/oc tag Barnet oc hans Moder til dig/oc drag hen i Jsraels land/ de ere døde/ som stode effter Barnsens lijff. Oc hand stod op/ oc tog Barnet oc hans Moder til sig/ oc kom i Jsraels land. Men der hand hørde/ at Archelaus vaar Kong i det Jødiske land/ i sin Faders Herodis sted/ da befryctede hand sig at komme der hen/ oc hand fick befalning aff Gud i en drøm/ oc drog i de steder vdi det Galileiske land/ oc kom / oc bode i den Stad / som kaldis Nazareth/at det skulde fuldkommis/som er sagd formedelst Propheten/Hand skal kaldis Nazarenus.

Historia om de wskyldige Børn.

DEnne Historie om de wskyldige Børn/er først en gruselig Historie for den Tirans Herodis skyld/som saa lader føre oc driffue sig aff Dieffuelen / at hand icke sparer de smaa wskyldige Børn/ oc myrder dem saa iemmerlige/ bedrøffuer Fader oc Moder saa storlige/ blant huilcke der haffuer oc wden tuil veret mange fromme Menniske. Der nest er dette ocsaa en forargelig Historie faar vor fornufft / paa vor HErre Guds vegne / at hand icke affuerier denne Tiran/ effterdi hand kunde dog giøre det i tusinde maade / oc redde de wskyldige Børns lijff / Dette er vor fornufft en woffueruindelig forargelse/som der for wden/huor nød oc angist tilslaff/først seer huad aarsage der er til saadan wlycke/finder hun at mand haffuer verit ont/ oc fortient saadan wlycke / da tier hun stille / Hun taar icke knurre / thi mand huercken fortiente eller

vilde

vilde haffue det bedre. Finder hun oc ingen aarsage til saadan wlycke / da bliffuer hun wuillig / knurrer oc klager / oc giffuer Gud skyld i den sag/ som den der straffer wskellige/ oc der som det icke er fortient.

Som wi see paa den hellige Hiob / hannem giør ingen ting verre / end hand seer / at det gaar andre forgifftige skalcke / effter al deris vilie/ oc hand som met største flid/ haffuer skicket sig effter Guds vilie / plagis iemmerlige / Dette synis hannem at vere en wredlig handel. Hiob.

Oc her er en besynderlig forargelse / met disse Børn/ som ekon ere thu aar/ oc mindre/ oc kaldis met rette wskyldige Børn/ icke aleniste der faare/ at de paa deris allerdoms vegne icke kunde giøre ilde/ Men ocsaa fordi/ at vaar end naturen ond oc forderffuit paa dem/ som paa alle Adams Børn/ saa vaar det dog tilgiffuit/ for Quindenis forloffuede Sæds skyld/ som vaar dem tilsagd i omskerelsen / at skulle vere deris Frelsere/ Fordi at omskerelsens pact vaar stillet ind paa vor HErre Christum/ at hand skulde fødis dette Folck til gode/ som haffde omskerelsen / oc borttage al kiødens wreulighed/ oc giøre dem salige. Huor som fornufft nu følger sin art/ da kand hun icke andet/ end forarge sig/ oc sige/ At Gud giorde wret/ at hand tilstedde den Tiran Herodi/ at bruge saadant Tiranni / oc affstyrede hannem icke / efterdi hand dog vel kunde forment hannem det: Huorledis skulle wi da affuerie denne forargelse? Wskyldige Børn.

Den hellige Chrysostomus handler oc besynderlige dette spørssmaal i sin Predicken om denne Historie/ oc giffuer saadan en regel/ At naar som Gud kommer met det hellige Kaarss/ oc det gaar oss ilde/ da skeer det/ enten at Gud vil affuerie synden/ oc holde oss der fra formedelst Kaarssit/ eller oc huor som der er icke synd/ der mand skal affuerie/ oc Mennisken lide alligeuel / da skeer det / for den krune oc betalning i det tilkommende lijff/ der som saadan pine skal bliffue betalet/ Oc dette er vdi en maade icke sagd wret/ Fordi at Gud trycker der faare den gamle Adam met Kaarssit / at hand Huor faare Gud lægger oss Kaarssit paa.

icke skal fuldkomme sin onde vilie. Som der Manasse vaar fan-
gen aff Kongen i Babel / da nøddis hand til aff offuergiffue sit
Mord oc Tiranni / oc dette fengzel er hannem der til nytteligt / at
hand kiender sin synd / oc bedrer sit leffnet / oc naar som wi allige-
uel see paa den anden deel / at den / som icke leffuer i saadan forar-
gelse / men holder sig i Guds fryct / ocsaa skal faa betalning / da kand
mand dog icke affuerie forargelse nock met dette suar / Fornufft lig-
ger i saa maade stedze vdi veyen / at Gud kunde vel i andre maade
lade saadane komme til beløning / alligeuel at hand forhindrede den
Tiran Herodi / oc reddede de arme smaa Børn.

Der faare er det efterfølgende gensuar rettere oc enfoldige-
re til dette spørssmaal / oc støder denne forargelse veldelige til bage /
at wi vide aff Guds Ord / at Christi Rijge er icke it Rijge aff denne
Verden / som hand siger faar Pilato. Der faare lader hand andre
beholde / huad som her er herligt oc trøsteligt i dette lijff / Men de
som ere i hans Rijge / haffue it andet ligende fæ / som er euigt / Dette

De Christne skulle lide.

seer oc veed Dieffuelen / der faare er hand de Christnis Fiende / oc
opuecker Verden imod dem / oc det gielder der lige meget / huad hel-
ler det er Quinde eller Mand / vng eller gammel / rijg eller fattig /
Huo som vil vere i vor HErris Christi Rijge / oc som Paulus si-
ger / Huilcke som ville leffue Gudelige i vor HErre Christo / de
skulle lide forfølgelse / Oc denne skilssmisse gielder her aldelis intet /
huad heller du est skyldig eller wskyldeg / huad heller du haffuer met
dit leffnet fortient Kaarssit oc straff / eller icke / naar som dette er der /
at du begærer at vere i Christi Rijge / du mot vere paa din Personis
vegne oc faar verden / huordan du vilt / da skalt du vndgielde / oc lide.

Thi Dieffuelen hader ingen der faare / at hand er en Mor-
dere / en Horkarl / en Aagerkarl eller Aagerkone / oc for andre saa-
dane synder / Ja / Huor som hand haffuer saadane Folck / de ere
hannem diss kierere / dem sticker hand Pendinge / gods / ære / velde /
offuerflødelige til / som Exempel ere faar øyen / Saa ere de ocsaa
hans elskelige / trofaste oc lydige tienere / at der er i saa maade god
fred imellem Dieffuelen oc de forgifftige skalcke / Saa kand Ver-
den

den ocsaa vel omdrage oc lide dem/ Vndertagne/ Mordere oc Tyffue/ for huilcke Folck de icke kunde vere trygge oc vide naar de haffue deris lijff oc gods/ de haffue ingen sted rum/ ellers er det altsammen Verden vel behageligt. Men der faare hader Dieffuelen Mennisken/ at de tro paa Christum Jesum/ rose oc bekiende hannem at vere deris retferdighed oc salighed/ oc sette deris tro til intet andet. Dette er hannem vlideligt/ vere sig nu vng eller gammel/ Quinde eller Mand/ it døbt Barn i voggen/ eller it alderne Menniske/ der passer Fienden intet paa/ hand sparer ingen sted/ huor som Gud tilsteder/ der mue de allesammen vndgielde/ for vor HErris Christi skyld/ vdi huis Rijge oc naade de ere.

Trøst i modgang.

Her findis nu tuendehonde trøst/ til huilcken de Christne skulle holde sig. Den første/ alligeuel at de Christne end ocsaa vel ere arme syndere/ oc fortiene formedelst daglig synd/ allehonde straff/ oc robe der faare aff deris nød huer dag til Gud/ oc skrige/ Forlad oss vor skyld/ som wi forlade vore skyldener/ Saa er det dog vist/ saa meget som Dieffuelen oc Verden er anrørendis/ at Dieffuelen oc Verden icke forfølge dem/ for saadan synd skyld/ men aleniste for troens oc bekiendelsens skyld/ Ja/ at ieg skal end sige det forstandeligere oc klarligere/ da skeer det for den skyld/ at Gud er oss naadig oc barmhiertig formedelst Christum.

Syndens Kaarss bliffuer Christi Kaarss.

Dette skalt du io icke lade vere dig en ringe eller liden trøst/ Thi hand foruender dig Kaarssit/ at det er icke mere syndens Kaarss/ der du haffuer fortient met dit leffnet/ men Christi Kaarss/ huilcket du bær for Christi skyld. Paa din Personis vegne/ kand det saare vel vere syndens Kaarss/ thi du skalt oc nødis huer dag til at bede om dine synders forladelse/ Oc der faare er det nødtørfftigt/ at de Christne leffue stedze oc altid i ret Penitentze oc forbedring/ thi kiødet i oss er fult met synd/ oc offuergiffuer icke sin vanart. Men du skalt icke stedze see til din Persone vnder Kaarssit/ huad du haffuer giort oc fortient/ Thi at i saa maade skulde du vel aldri finde trøst/ Du skalt ocsaa see til den aarsage/ huor faare Dieffuelen oc Verden saa trenge oc nøde sig ind paa dig/ huor faare de ere dig saa

bitterlige hadske / oc stedze plage dig / Der skalt du rettelige befinde/ naar som du seer dem ind i deris hierte / at det skeer lige saa lidet for dine synders skyld/ som at disse smaa Børn for deris synders skyld/ bliffue myrde aff Herode/det skeer for vor HErre Christum/ hans obenbare Fiender ere Verden oc Dieffuelen. Der faare skulle de formode sig dette findskab/ som henge sig til Christum/ oc det gielder icke her / huad heller du est skyldig eller wskyldig / huad heller du est vng eller gammel/ it Barn i voggen/ eller en fulduoxen Mand/ Dette gielder aleniste / om du est en Christen / om Gud haffuer tilsagd dig formedelst Christum naade oc det euige lijff/ Huor som det er / der haffuer du din deel / du skalt vndgielde der faare. Saa bliffuer der aff syndens Kaarss/ Christi Kaarss/ det er/ it wskyldigt helligt Kaarss / Fordi at Dieffuelen hader oss io icke for vore synders skyld / hand hader oss for Christi skyld.

Der følger da en anden trøst aff/Thi at plagis du for Christi skyld/ imod Dieffuelen oc Verden at regne / oc de skulde ellers vel lade dig vere met fred/ der som du vaare icke en Christen/da følger det fremdelis / at Christus oc vil belønne i det euige lijff / saadan pine/ som wi lide for hans skyld / Der falder nu den skilssmisse som Chrisostomus giør / Thi at (som offte er sagd) ere wi end arme Syndere paa vor egen Personis vegne/ oc Kaarssit bliffuer oss paa lagd aff Gud / at fordempe synden met / dog alligeuel effterdi Sathan/oc Verden hade oc plage oss for vor HErris Christi skyld/da skal der oc følge belønning effter saadant Kaarss oc pine.

Pine oc plage skal belønis.

Der seer du nu / at de vnge wskyldige Børn skede ingen besynderlig wret/ De ere formedelst omskerelsen i Guds naade/ der faare hader Dieffuelen dem / oc de skulle lige saa vel lide for Christi skyld/ som S. Peder/ S. Pouel/ oc andre Helligen / Haffde Christus icke veret født i Bethlehem / da haffde Herodes vel ladet dem leffue/ Haffde de icke formedelst omskerelsen veret i Guds pact/ rige oc naade / Dieffuelen haffde vel ladet dem bliffue met fred. Men baade Herodes oc Dieffuelen hade dem for Christi skyld / ia for hans skyld skulle de vndgielde/oc lade sig pine.

Ja siger du/ huor faare ere det saa ret lige disse Børn/ oc icke saa vel andre? Suar/ Dette staar i Guds naadige vilie/ hand haffuer Kalcken i haanden/ hand skencker i/ oc giffuer oss at dricke/ den ene mere/ den anden mindre/ dog saa/ at wi skulle alle dricke denne Kalck. Saa bliffue icke alle Predickere Martyrer/ at de skulle lade pine sig ihiel for Guds Ord skyld/ oc de ere dog lige saa vel Guds tienere/ som de andre der lade affliffue sig der faare/ efftherdi Gud beskicker det saa met dem. De lide icke alle forfølgelse aff deris egne. Paulus siger/ at hans Galater haffde hannem saa kier/ som deris øyen/ der imod kommer hand paa en anden sted/ der skal hand lide/ oc er icke it øyeblick tryg. In summa/ Gud skencker wlige i Kalcken/ Men der vdi ere wi alle lige/ at wi skulle alle dricke der aff/ De som Gud nu skencker mere i faare/ de faa rigere beløning/ end dog de ere vel alle Guds Børn/ oc skulle leffue euindelige formedelst Christum.

Gud vddeler pinen wlige.

Saa kunde wi paa det enfoldigste rette oss i Guds dom oc gerning/ at wi icke forarge oss paa disse wskyldige Børns/ eller paa vort eget Kaarss/ men end ocsaa vel trøste oss/ oc rose i sandhed/ At huad som wi lide/ det lide wi imod Sathan oc Verden vore dødfiender at regne/ for Christi skyld/ oc skulle ocsaa anamme vor beløning der faare.

Men paa den Tirans Herodis vegne/ der saa iemmerlige bruger sit Tiranni paa de wskyldige Børn/ haffue wi ocsaa her en drabelig trøst/ huilcken wi io icke skulle forglemme/ men mercke hende flitelige/ Hand lader sig tycke/ at hand haffuer nu affstyret/ det som hand befryctede/ oc er nu tryg for det røcte om den nyfødde Jøde Kong/ Men før hand begynder at myrde oc sla ihiel/ haffuer Gud giffuit Joseph atuarsel formedelst en Engel/ oc det lille Barn Jesus er i Egypten. Dette er nu en almindelig/ oc dog icke aldelis en ringe trøst/ Tiranner mue vere huo de ville/ strax de sette sig op imod Christum/ oc ville foedempe hans Ord/ da skulle de skiude en miste/ oc ekon blæse i asken/ at ilden skal tendis op igen/ oc gnisterne skulle flue op i øyene paa dem/ Som saadant vel stode til at beuise aff Histo-

Herodes bliffuer straffet.

Ordens forfølgere ſkulle icke fuldkomme deris onde vilie.

Hiſtorier/ oc wi beſynderlige i vor tid haffue bemerckt paa Papiſterne/dem er quegſølffuit/ det hellige Euangelion/kommet i deyen/ de demme oc ſtoppe/ der oc der til/ de affuerie det beſte de kunde/ met vand/ ild/ ſuerd/ galie/ ſaa bryder det dog nu der/nu hiſſit it hul hen igennem/ oc vil icke lade indelycke ſig/ i dag kiender den Førſte/ i morgen denne Stad/ i dag den Herre/ i morgen en anden/ Papiſternis Affguderi/ løgn oc bedrægeri/ oc giffue ſig fordi til det hellige Euangelion/at det gaar lige ſom met Herode/ der hand icke vil lide Chriſtum i Bethlehem/ drager hand ind i Egypten/ der Predicker Joſeph oc Maria/ de Viſe Predicke i Perſen land/oc Guds Rijge gaar ſaa op met mact/ oc Chriſtus bliffuer helliget/ io lenger io mere/ Men Herodes ſkal i graffuen/ oc hen vnder til Dieffuelen i Helffuedis ild.

Det andet er/ at der til met at Herodes intet vdretter/ da fører hand ſig io lenger io dybere i ſynd/ oc i Guds vrede/ oc beſuer ſig ſaa/ at der til euig tid icke kand vere redding eller hielp/ Oc hand giffuer ſaa ſelff aarſage/icke aleniſte til en elendig wſel død/ at orme voxe i hans kiød/ den ſtund hand end leffuer/oc hand ſtincker ſaa/ at hand icke kand fordrage eller lide ſig ſelff/ oc ingen kand vere hoſſ eller nær hannem/ ſom Hiſtorier oc giffue til kiende/ at Gud formedelſt ſaadan ſiugdom plagede hannem gruſelige/ men hand giffuer oc aarſage til den euige død/ oc fører ſin gantſke ſlect/ oc børne børn i al wlycke. Saa bliffuer det Barn Jeſus heffnd paa hannem/ Men den arme forfølgede Kircke trøſter ſig i dette Exempel/ at Gud vil giffue alle Tiranner ſaadan løen/ oc naadelige beuare ſit Ord oc Kircke/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelſke Fader/ du ſom formedelſt dit Ord obenbarede oſſ din Søn Chriſtum Jeſum/ du ſeer/ huorledis Dieffuelen haffuer end nu paa denne dag ſine Herodes/ huilcke hand opuecker oc driffuer imod dit Ord/ met allehaande

haande

haande forfølgelse. Wi bede dig / at du vilt affuerie de forderffuelige Tiranner / oc vd skudde paa deris eget hoffuit / al den wlycke / huilcken de tencke at føre offuer din Christelige Kircke / oc skaffe oss naadelige fred oc rolighed / paa det / dit Ord kand vdbredis io lenger io videre / oc wi kunde kiende oc prise din naadige beskermelse oc hielp dag fra dag io lenger io mere /

A M E N.

Historien om S. Paulus Omuendelse / Actorum 9.

Men

MEn Saulus fnysede end nu met trusel oc mord / imod HErrens Disciple / oc hand gick til den ypperste Prest/oc bad hannem om Breff til Scholerne i Damascon/paa det at kunde hand finde nogle paa denne vey/Mend oc Quinder/da skulde hand føre dem bundne til Jerusalem. Oc der hand vaar paa veyen/oc kom nær til Damascon/ omskinde hannem hastelige it liuß aff Himmelen/ oc hand falt ned paa Jorden/ oc hørde en røst/ som sagde til hannem : Saul/Saul/hui forfølger du mig? Da sagde hand : HErre huo est du? HErren sagde : Jeg er Jesus/som du forfølger/ Det skal bliffue dig suart/at traade imod braadden. Oc hand sagde met redzel oc beffuelse : HErre huad vilt du at ieg skal giøre? HErren sagde til hannem/ Stat op/oc gack ind i Staden/ der skal mand sige dig/huad du skalt giøre. Men de Mend/ som vaare i selskaff met hannem/ stode oc vaare forferdede/ fordi de hørde hans røst / oc saae ingen. Men Saulus reysde sig op aff Jorden / oc der hand oplod sine øyen saa hand ingen. Da toge de hannem ved haanden / oc førde hannem i Damascon / oc hand saa icke/oc oed icke oc drack icke i tre dage. Oc der vaar en Discipel i Damascon/ het Ananias/ til hannem sagde HErren i en syn/Anania/ Oc hand sagde/ Her er ieg HErre. HErren sagde til hannem/ Stat op/oc gack bort paa den gade/som kaldis den Rette/ oc spør i Juda huß/effter den som kaldis Saul aff Tarsen/ thi

see

see hand beder. Oc hand saa i synen en Mand/som kal-
dis Ananias/komme ind til sig/oc legge haanden paa
sig/at hand skulde see igen. Da suarede Ananias/
HErre ieg haffuer hørt aff mange/om denne Mand/
huor meget ont hand haffuer giort dine Helligen i Je-
rusalem/Oc hand haffuer ocsaa her mact/aff de yp-
perste Prester/at binde alle dem som paakalde dit
Naffn. Herren sagde til hannem/Gack bort/thi denne
er mig it vduald redskaff/at hand skal bære mit Naffn/
faar Hedninge/oc faar Konger/oc faar de Børn aff
Israel/Jeg vil vise hannem huorledis hand skal lide
for mit Naffn skyld. Oc Ananias gick bort/oc kom i
husit/oc lagde hender paa hannem oc sagde/Saul
kiere Broder/HErren sende mig hid/som obenbaredis
dig paa veyen/der du komst hid/at du skalt see igen/oc
opfyldis met den hellig Aand. Oc det falt strax fra
hans øyen lige som skel/oc hand saa igen/oc stod op/oc
loed sig døbe/oc tog mad til sig/oc styrckede sig. Oc
Saulus vaar nogle dage hoss Disciplerne i Dama-
sco/oc hand Predickede strax Christum i Scholerne/
at hand er Guds Søn. Oc de forferdedis alle som det
hørde/oc sagde/Er det icke denne/som i Jerusalem for-
styrer alle dem der paakalde dette Naffn: oc kom der
faare hid/at hand skulde føre dem bundne til de ypper-
ste Prester: Men Paulus bleff io mere krafftig/oc
dreff Jøderne igē/som bode i Damasco/oc beuisde det/
at denne er Christus. Oc mange dage der effter hulde

Jøderne it Raad tilsammen/ at de vilde sla hannem ihiel. Men det bleff Saulo til kiende giffuit/ at de vilde giøre hannem suig. Oc de vocte dag oc nat i Portene/ at de vilde sla hannem ihiel. Da toge Disciplene hannem om natten/ oc forstunge hannem gennem muren/ oc vunde hannem ned i en Kurff.

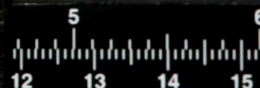
DEnne dag kalder mand S. Pauli Omuendelse/ fordi at vor HErre Christus omuende hannem/ oc giorde aff en Jøde en Christen/ aff en Tiran oc Forfølgere en drabelig Predickere/ som for vor HErris Christi skyld/ huilcken hand tilforn forfølde saa hadskelige/ lidde offuermaade meget/ oc vdbridde Euangelion ydermere iblant Hedninge/ end alle de andre Apostle. Denne Historie er det vel verd/ at mand huert aar paa en besynderlig dag skal Predicke hende i Kirckerne/ icke aleniste for denne ædel oc dyrebar trøst skyld/ men ocsaa for den nødtørfftige oc nyttelige lerdoms skyld/ som oss giffuis til kiende her vdi. Nu ville wi først tage denne trøst faar oss/ hun er i tuende maade/ som i skulle faa at høre/ en legemlig trøst/ imod forfølgelse/ oc en aandelig trøst/ som vor samuittighed skal haffue imod synden.

Jøderne forfølge Euangelion.

Jøderne vaare de første oc argiste Fiender som det hellige Euangelium haffde/ Thi det vaar dem en wlidelig Predicken/ at mand skulde lære/ at mand skulde aleniste bliffue salig formedelst den Kaarss feste Christum/ oc icke formedelst Louen/ efftersi de dog vel viste/ at Louen vaar en Predicken/ huilcken Gud haffde obenbaret aff Himmelen/ oc stadfest met herlige vnderlige gerninger. Der faare/ lige som de kunde icke fordrage vor HErre Christum met sin Predicken/ naar hand sagde/ at de skulde formedelst hannem komme til liffuit/ Johannis i det vj. sagde de/ Huad giør du for it Tegen? Huad arbeyder du? Vore Fædre ode Manna i Ørcken. Oc Johannis i det viij. Abraham er død/ oc Propheterne/ oc du siger/ Der som nogen holder mit Ord/ hand skal icke smage døden euinde-

euindelige. Est du mere end vor Fader Abraham oc Propheterne?
Deris øre hengde stedze der effter/ oc de hulde det for vist / at effterdi
de haffde Louen/ da haffde de ingen anden Predicken behoff/ Mand
kunde oc icke rose aff nogen bedre Predicken / Saa giorde de ocsaa
effter vor HErris Christi Himmelfart ved Apostlene / naar som
de Predickede / at mand skulde tro paa Christum / oc lade sig døbe i
hans Naffn/ da skulde mand faa syndernis forladelse / oc det euige
lijff/ da vaar det Jøderne aldelis en wlidelig Predicken / Fordi de
kunde vel see / at skulde mand anamme denne Predicken / da skulde
Louen/ Dieffuelen / den gamle Gudstieniste / oc altsammen det ene
met det andet/ ia ocsaa det verdzelige Regimente forfalde/ Der faare
stode de imod met hender oc føder / at denne Predicken io icke skulde
komme iblant Folcket.

Iblant denne hob vaar Paulus ocsaa/ icke en ringe / men en
besynderlige fremholden Mand / baade for sit leffnits oc sin ler-
doms skyld/ thi hand vaar den merckelige Doctors Gamaliels Di-
scipel i Jerusalem/ oc vaar kommen i den anseelse hoss Jøderne / at
hand vaar bleffuen en himmelig sagsøgere oc domere/ oc dømde de
arme Christne til døden/ som hand selff bær vidnisbyrd om. Acto.
xxvj. Jeg pinte dem/ oc tuingde dem til at bespaatte/ oc vaar offuer-
maade galen paa dem / ieg forfølde dem ocsaa bort i fremmede
Steder. Dette giorde Paulus icke / som vore Tiranner paa denne
dag / at hand vaar saa blodgerig / Ney / men hand tenckte / at hand
skulde/ oc vaar plictig til at holde Louen oc den gamle Gudstieniste
ved mact/ oc staa imod den ny lerdom om Christo/ som hand oc selff
siger/ j. Timoth. j. At hand syndede wuiderlige i vantro/ Det er/
hand meente/ at hand giorde ret oc vel / oc Gud en tieniste der met/
som mand end finder mange paa denne dag/ der henge sig til Paff-
uen/ oc ere vort Euangelio offuermaade hadske/ For ingen anden
aarsage skyld/ end de tencke at bliffue hoss deris Forfædris tro oc
Exempel. Disse synde ocsaa wuiderlige/ men der met ere de icke aar-
sagede / Thi at lige som det icke gielder faar dom / naar en Borgere
giør imod Stads ret/ oc vilde sige/ at hand viste det icke/ thi det læsis

At synde wuitterlige aarsager icke nogen.

huert aar obenbare / Lige saa aarsager oc icke denne vanuittighed nogen faar Gud/ Du siger vel/ Jeg vil bliffue hoss den tro/ der mine Foreldre oc Forfædre vaare hoss / før end denne lerdom kom op/ Men det er offuermaade wuiselige sagd / Thi at haffde de leffuit saa lenge oc hørt Euangelion saa rent oc klart/ som du/ da skulde de vel haffue skicket sig der anderleds imod. Saa haffuer du den befalning aff Gud selff / at du icke skalt høre Paffuen / eller den stol i Rom/ eller dine Foreldre / de mue vere huo de kunde / men du skalt høre Guds Søn/ hand giffuer dig atuarsel at du skalt vocte dig fra falske Propheter : Efterdi du nu / der som du vilde høre eller læse Euangelion / strax kunde see / huad der kommer offuer it / eller icke kommer offuer it met Guds Ord / oc du vilt icke høre eller læse det/ oc du bruger der faare io lenger io mere bespaattelse oc findskab imod Guds Ord/ end dog du vel giør saadant aff vanuittighed/ saa est du alligeuel icke der met aarsaget/ Det er saadan en vanuittighed der du vel kunde vndvere/ men du vilt icke/ der faare er det en fordømelig synd.

Vanuittighed aarsager icke Paulum.

Lige saa giør Paulus det oc wuiderlige/ oc vdi vantro/ Men der met vaar hand icke aarsaget / Fordi at haffde hand rettelige lesd Mosen oc Propheterne/ oc studeret flitelige/ da haffde hand først befundet / at det skulde icke veret giort met Lousens Predicken/ Gud vilde vdsende en anden Predickere eller Prophete/ den Moses selff befaler/ mand skal høre som hannem/ oc at huo hannem icke hører/ hans siel skal opryckis / Som Esaias oc besynderlige roser aff i det l. om vor HErre Christo/ hand skal haffue en lerd tunge / som skal tale anderleds oc bedre end Moses / huilcken der haffde en haard tale oc wforstandig tunge. Der nest haffde hand oc befundet/ at Christus icke vilde vere herlig i Verden / men skulde dø forsmædelige/ oc met sin død betale for Verdens synder. Haffde hand saa giffuit act paa dette/ da haffde hand icke huldet saa fast paa Mose lerdom/ oc icke heller forarget sig saa paa den Kaarss feste Christo / Men hand vilde icke/ oc tenckte der faare at hand kunde icke tiene Gud bedre/ end der som hand plagede de Christne i alle maade/ oc forfølde dem

huor

huor hand kunde. Der mand stenede den hellige Stephanum/vaar hand der hoss/ oc haffde behagelighed der aff/ Der effter optendis hand end met større vrede imod de Christne/ hand vdspeydede dem/ greb dem selff met sin egen haand/ førde dem i fendgzel/ hand pinte dem/ hand tuingde dem fra den rette bekiendelse/ oc nødde dem til at bespaatte Christum. Paa det siste/ vaar det hannem icke nock at rumore saa om i Jerusalem/ oc at affuerie oc sta imod Euangelio/ der faare gick hand aff sin egen fri vilie til den yppersre Prest/ begærede Breff til Scholerne i Damasco/ vdi en Heydensk Stad/ at hand motte fange de Christne/ oc føre dem til Jerusalem.

Her begyndis nu den ene trøst veldelige/ oc hun lader see sig herlige. Det haffde her til hafft den anseelse/ lige som Gud haffde forglemt sine arme Christne/ oc vilde nu lade de arge skalcke/ bruge deris fortredelighed imod de arme Christne/ lige som de vilde selff. Der faare vaar Paulus tryg/ oc besørgede sig aldelis intet/ Oc som hand kom nu nær til Damasco/ oc Staden staar faar hannem/ bleff hand glad/ oc tenckte huorledis hand vilde wforuarendis offuerfalde den fromme Ananiam/ oc andre Christne/ oc plage dem som hand vilde selff/ Thi det synis/ som de fromme Folck icke kunde holde sig lenger i Jøde land for Tiranni/ oc nøddis der faare til/ at vere blant Hedninge/ Men huad skeer der? It liuss aff Himmelen klarere end Solens skin/ omskin hastelige hannem oc hans Staaldbrødre/ at de alle aff saadant redzel falde til Jorden/ lige som torden haffde slaget dem ned. Men Paulus hørde alene en røst/ huilcken der oc siger til hannem alene/ Saul/ Saul/ hui forfølger du mig? Paa denne røst hører hand strax/ at det er icke it Mennniskis røst/ oc siger der faare/ HErre huo est du? HErren suarer hannem/ Jeg er Jesus/ den du forfølger/ Oc hand giffuer hannem atuarsel/ Det skal bliffue dig suart/ at sla op imod gadden. Det er vnderligt/ at Paulus døde icke strax aff disse ord/ Thi at betenck du selff/ hand haffde her til veret i den tancke/ at Jesus aff Nazareth vaar en forførere/ oc at hād kunde icke bedre tiene Gud/ end der som

Trøst aff denne Historie imod Tirannen.

Huorledis Paulus bleff omuent.

hand met mact ødelagde oc fordempede hans Naffn / oc alle dem som paakallede hannem / oc hulde hannem for Guds Søn. Men nu seer hand / at hand haffuer wret / oc at de Christne haffue ret / oc at hand haffuer forfølt sin Gud i Himmelen / Der faare siger hand met redzel oc beffuelse / HErre huad vilt du / at ieg skal giøre? Paa disse ord trøster nu HErren hannem / oc det er vist / at haffde denne trøst icke veret / da haffde hand bleffuet til intet aff angist oc forferdelse / Oc hand befaler hannem at staa op / oc gaa ind i Staden / der skal mand sige hannem huad hand skal giøre. Paulus staar op / oc som hand oplader sine øyen / kand hand aldelis intet see der met / der faare nødis hans Staaldbrødre til / at føre hannem saa blind ind i Staden / der bliffuer hand indtil paa tredie dag / seer intet / oc æder oc dricker intet / indtil Ananias kommer / oc trøster hannem met Guds Ord / da bliffuer hand seendis igen / oc lader døbe sig i Jesu Naffn / gaar saa der effter strax hen / oc Predicker / at Christus er den rette Jesus / oc Guds Søn / Der faare / lige som hand tilforn haffde forfølt de Christne / for denne Predicken skyld / saa lider hand oc nu forfølgelse aff Jøderne / at Disciplene vinde hannem vd offuer Muren i en Kurffue / oc hand vndkommer saa neppelige met leffuit.

Denne er nu / siger ieg / den trøst / der wi skulle vel mercke / oc flitelige lære. Thi ordet haffuer den art / at det kand icke vere wden forfølgelse / Saa er der imod dette allis vore vanart i forfølgelse / at wi bliffue mistrøstige / oc lade oss tycke / at vor HErre Gud haffuer aldelis forglemt oss / Men her staar det / at hand icke aleniste icke kand forglemme sine Christne / men hand vil vere met dem i modgong oc forfølgelse / oc hielpe der faare selff til / at Tiranner skulle forhindris / oc icke fuldkomme deris onde vilie / thi det er it offuermaade trøsteligt ord / at hand siger / Saul / Saul / hui forfølger du mig? effterdi Christus vaar dog i Himmelen / oc wden fare faar Paulo / Men det vaar om den fattige Ananiam at giøre / oc de andre Christne / som icke kunde opholde sig imod nogen vold. Oc Christus siger alligeuel / hui forfølger du mig?

Trøst i forfølgelse.

Der

Der faare ſkalt du først lære/ at eſt du i forfølgelſe/ da tuil icke/ Chriſtus er met dig der vdi/ oc lider met dig. Aff denne trøſt kant du ſiden fatte en anden/ ſom oc er wtuilactig. Thi at forfølge Tiranner Gud ſelff/ oc icke/ ſom oſſ tyckis/ aleniſte de arme Chriſtne/ huorledis kant du da tuile/ at Gud icke ſkal ville reddeſig/ oc affuerie Tiranner? Oc hand giør ſaadant i tuende maade. Den ene/ der hand bruger her met Paulo/ er en ſalig hielp oc naadig redding/ at hand omſkiffter Tiranners hierte/ hand viſer dem deris ſynder/ oc formaner dem/ at de ſkulle lade aff/ ſaa vil hand vere dem naadig/ der bliffuer aff den Jøde Paulo/ en Chriſten/ aff en forfølgere/ de Chriſtnis ven/ aff en beſpaattere/ en beſynderlig Predickere oc Lærere/ at de arme Chriſtne faa hielp i tuende maade/ at Paulus icke mere forfølger dem/ oc Predicker Chriſtum met dem/ oc vdbreder ordet videre. Denne er den ene vey/ der Gud vil affuerie Tiranner/ oc befrelſe oc benaade ſin Kircke.

Huorledis Gud affuerier Tiranner.

Den anden er en haard ſkarp vey/ huilcken Gud gaar/ naar ſom Tiranner icke ville vende ſig til ordet/ icke kiende deris ſynd/ icke lade aff at ſynde/ oc ville wden affladelſe vdſtyrte blod/ at de løbe paa i al wgunſt/ oc Tirannizere ſaa lenge/ indtil de miſte baade Land oc Folck der offuer/ oc bliffue fortabte til lijff oc ſiel/ Thi det er icke it forgeffueligt ord/ at Chriſtus ſiger her til Paulum/ Det ſkal bliffue dig ſuart at traade imod gadden. Euangelion/ Chriſtum oc hans Kircke ligner hand ved en haard ſkarp braadt eller ſpiud/ ſom ſtinger igennem/ Der ſom du nu vilde fortørne dig paa braadden/ oc ſla dine bare føder der vdi/ huem ſkulde du da giøre ſkade? Icke iernet/ thi det er for ſterckt oc hart/ oc din fod er for ſkrøbelig/ Lad der faare din vrede ellers fare vd huor du vilt/ oc vocte dig ekon/ at du lader braadden vere met fred/ du kant ingen giøre ſkade wden dig ſelff/ ſom Exempel ere til ſyne. Huad haffue nogle Tydſke Førſter vundet der paa/ at de haffue giort Paffuen oc andre Herredome til vilie/ oc veret Euangelio imod? De ere haſtelige døde met deris efftertkommere/ eller oc haffue miſt Land oc Folck der offuer/ oc huercken hafft lycke eller fremgong til det ſom de toge ſig faare.

Denne er nu den ene trøst der wi skulle bruge i forfølgelse/ oc trøste oss met. Du taart icke ynske/ en Kong/ en Første/ Paffuen/ Bisper noget ont der faare / Strax de begynde at forfølge Euangelion / da tuil icke/ den skimpt kommer op/ at de met blotte føder / stride imod en skarp braadt/ Lad det ekon gaa saa hen/ oc see til/ huo der skal først gaa blodig bort. Huo som haffde en iernhammer i haanden / hand motte end offueruinde braaden / Men at sla der imod met bare føder/ er en offuermaade farlig oc daarlig strid / som aldri gaar aff vden blod/ In summa/ ingen mact/ intet velde / ingen rigdom / ingen ypperlighed skal hielpe / naar som nogen setter sig op, imod Euangelion/ oc icke omuender sig strax met Paulo/ hand skal bliffue forderffuit/ som alle Historier vduise. Denne er den første trøst.

Trøst imod synd oc vor samuittighed.

Den anden er end større/ oc tien oss i den høyste fristelse/ som er / imod synden oc Guds vrede / Du haffuer hørt i huad gruselig blindhed oc synd Paulus vaar: Huorledis betalede nu Gud hannem? Forkaste hand hannem oc / som hand vel haffde fortient / oc fordømer hannem for saadan synd skyld euindelige? Ney/ thi hand siger selff/ j. Timoth. j. Mig er barmhiertighed vederfaren/ det er/ Gud vaar mig naadig / hand straffede mig icke for saadan synd/ men hand forlod mig synden / oc gaff mig denne skyld til. Huor faare giorde hand det?

Mig/ siger hand/ er der faare barmhiertighed vederfaren/ at Jesus Christus vilde besynderlige beuise paa mig al taalmodighed/ dem til it Exempel / som skulde tro paa hannem / til det euige lijff. Disse ord skalt du vel mercke / thi Paulus setter sig her til en spegel/ huilcken du skalt stedze haffue faar dig/ see Guds naade der i/ beskerme oc opholde dig der met/ imod fortuilelse oc en ond samuittighed. Oc efferdi der er ellers intet andet i den gantske verden/ vden vore synder/ som giøre det at wi frycte Gud oc hans dom/ oc besørge at wi skulle komme i den euige død/ da see dog her til. Du finder io en stor gruselig syndere i Paulo / oc du haffuer tilforn hørt / at end dog hand giorde saadant aff vanuittighed / saa kand alligeuel saadan vanuittighed ingelunde aarsage hannem. Huad giør nu Gud met

hannem?

hannem? straffer hand hannem oc / som hand formedelst saadan synd vel haffde fortient / oc vaar plictig til at vndgielde met den euige død? Ney/ hand er hannem naadig / oc forlader hannem saadane synder.

Gud vil oc vere oss naadig.

Nu taart oc skalt du icke tencke / at Gud haffuer it besynderligt hierte til Paulum/ oc vil icke haffue det lige saa til dig. Thi hand siger selff/ at Christus loed hannem vederfaris saadan Naade/ dem til it Exempel/ som skulle tro. Der faare skalt du tage det til hierte / oc icke tuile / Gud vil for Christi skyld oc lade denne naade vederfaris dig / forlade dig ocsaa dine synder/ giffue dig ocsaa den hellig Aand / oc giøre dig salig / saa fremt du ekon holder dig / som Paulus holt sig/ Fordi at wi skulle oc tage den lerdom met/ som oss holdis her faare/ oc icke bliffue alenistę ved trøsten.

II. Lerdom om Penitenze.

Huad giør nu Paulus? En arm syndere er hand/ som haffuer offuermaade suarlige syndet imod Gud: Der Gud nu holder hannem hans synder faare/ da fortryder hand dem aff hiertet/ hand far icke lenger frem i saadane synder/ hand begærer aff hiertet at bedre sig/ oc det giør hannem hiertelige we/ at hand haffuer saa grosffuelige faret vild / oc spør/ HErre / huad vilt du at ieg skal giøre? Men før saadant bliffuer hannem til kiende giffuit formedelst Ananiam/ Klemme oc trycke hans synder hannem saa/ hand haffuer saa hiertelig anger oc ruelse der aff/ at hand huercken kand æde eller dricke der faare/ før paa den tredie dag/ oc hand ligger stedze paa sine knæ oc beder / oc rober om naade oc hielp. Denne lerdom skalt du mercke/ skicke dig oc lige saa/ du est en arm syndere/ oc Guds Ord rober til dig/ som det robte til Paulum/ oc obenbarer dig dine synder / Det lærer dig du skalt icke vere gerig/ icke wkysk / icke bruge løssactig snack/ icke bande / icke giffue anden forargelse: Her skalt du først betencke/ at du lader saadan paamindelse gaa dig til hierte / bekiende dine synder / lader aff at synde/ oc giør det aldri mere/ Der nest skalt du bede met Paulo om naade/ oc om den hellig Aand saa bliffuer din synd dig forladen formedelst Christum/ oc dit hierte skal befinde visser trøst. Men de ere diss vær faa / som følge dette

Exempel oc lerdom / Mand siger i Kircken huad mand vil / saa bliffuer dog den største hob i synden / de elske Verden oc Pindinge / oc haffue icke aleniste ingen anger oc ruelse der offuer / men de sørge der faare / at de icke kunde nock synde / Der faare henger dem en streng dom paa / oc er befryctendis / efterdi de icke met Paulo anamme den naadige straff / at de der faare skulle lide vredens oc euig straff.

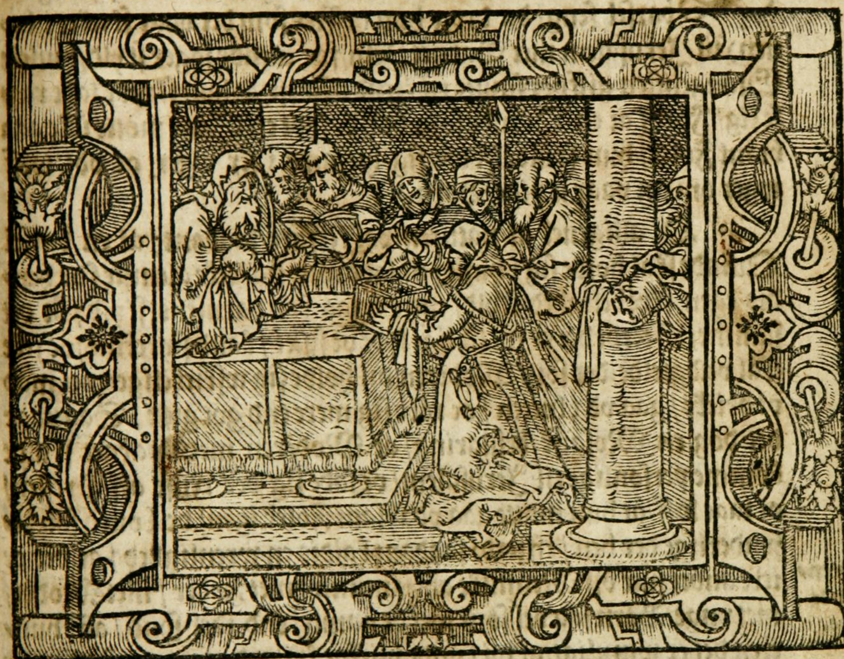
Saa haffuer eders kierlighed hørt Historien om denne dagis Høytid / i huilcken i først see denne trøst / at alligeuel Gud stiller sig til en tid / som hand icke vilde see huorledis de arme Christne plagis / saa vil hand dog endelige redde / oc affuerie vore forfølgere. Der nest haffue i hørt end en trøst / aff denne Historie / Fordi wi mue bekiende / efterdi Gud omgaaß saa naadelige met Paulo / at hand er barmhiertig / vil forlade oß vore synder / oc hielpe naadelige / saa fremt som wi ekon ocsaa ville følge Pauli Exempel / icke bliffue varafftige i synden / lade aff at synde / bedre oß / oc haabe syndernis forladelse formedelst Christum. Denne lerdom er Penitentze / der eders kierlighed ellers oc hører offte om. Den almectige Gud giffue sin naade / at baade denne trøst oc lerdom ocsaa kand giøre fruct hoß oß / at wi aff hiertet kunde met Paulo omuende oß / bliffue fromme oc salige / AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som saa naadelige haffuer kaldet den hellige Paulum / affuent hannem fra synd / oc giort aff en forfølgere it vdualt redskab / Jeg beder dig / giff mig din naade / at ieg kand aluerlige anamme dit Ord oc formaning / hiertelige haffue ruelse offuer mine synder / offuergiffue synden / oc trøste mig aleniste i din naade oc barmhiertighed formedelst Christum / oc formedelst hannem bliffue euindelige salig / Amen / Amen.

Purificationis Marie/ eller paa Kindelmysse Høytid/

Den første deel aff Euangelio/ Euangelion Luce 2.

OC der hendis renselsis dage effter Mosi Lou komme/ da førde de Barnet Jesum til Jerusalem/ at de skulde der lade hannem komme faar HErren/ lige som det oc staar screffuit i HErrens

Lou/ Allehonde Mandkiøn/ som først obner Moders lijff/ skal kaldis HErren helligt. Oc at de skulde giffue Offer/ effter som sagd er i HErrens Lou/ it par Turtel duer/ eller tho vnge duer.

DEnne dagis Høytid begriber tre atskillige Historier: den første/ at effter Jomfru Maria haffde veret sex wger i barsel seng/ da drog hun (effter som det vaar skicket i Louen) til Jerusalem met Barnet Jesu/ for tuende sager skyld/ huilcke Euangelisten giffuer smuct til kiende/ Først/ at hun skulde lade rense sig/ Fordi at en Quinde som haffde født en Søn/ motte icke gaa blant Folck/ hun skulde holde sig hiemme i sex wger/ oc vdi tolff wger om det vaar it pige Barn.

Oc alligeuel at naturen vdkreffuer saadant/ at en barsel Quinde skal holde sig i husit/ oc lade røcte sig/ icke aleniste for hendis egen skrøbelighed skyld/ men ocsaa for barnsens skyld/ at det samme/ effterdi det er nu nylige født oc spæt/ kand styrcknis/ oc icke skal vndgielde/ der som Moderen vil holde sig wskickelige/ met mad oc dricke/ gaa vd i lucten/ oc røre sig mere end got giør/ Saa vaar det dog en Mosaisk besuaring/ at Moderen met Barnet skulde komme personlige til Jerusalem/ oc lade sig der rense aff Presten/ oc tage loff/ at hun motte gaa vd iblant Folck igen/ oc Louen saa besynderlige der hen/ effterdi saadant kaldis en wrenlighed/ at det er icke andet met oss Mennniske allesammen/ met Fader/ met Moder/ met vnge Børn saa vel som met de gamle/ end idel synd/ aff huilcken det er wmuligt/ at wi kunde bliffue fri/ wden wi gaa selff/ eller bliffue baarne i Tempelet/ det er/ i den Christelige Kircke/ oc bliffue der rene giorde/ aff den eniste rette Prest/ Guds Søn/ formedelst ordet/ oc den hellig Aand i hans Offer.

Huad renselsen betegnede.

Der faare/ alligeuel at denne Mosaiske skick er afflagd/ oc wi haffue icke beholdet mere/ end naturen vdkreffuer/ at Moderen oc Barnet kunde faa deris rette røct oc varetect de sex wger offuer/

saa er det dog nytteligt oc got for oss Christne/ at wi kunde see/ huorledis Louen visde stedze oc altid til vor HErre Christum/ gaff oss vor wrene/ syndelige nature til kiende/ oc visde oss smuct beskickelige (men icke aldelis obenbarlige) huorledis wi skulle bliffue fri der fra/ At vor forløsning oc salighed staar aleniste der vdi/ at wi komme i den Christelige Kircke/ anamme den hellige Daab/ tro det som Gud siger oss til der vdi/ oc bliffue saa rene formedelst den hellig Aand/ huilcken vor ypperste Prest alene haffuer fortient oss oc giffuit oss aff naade/ Denne er den ene Historie/ oc første aarsage/ huor faare Jomfru Maria/ kom til Jerusalem i Templet/ met sit Barn Jesu/ der hand vaar tolff wger gammel.

Den anden Historie oc aarsaage er alene Barnet Jesus anrørendis/ oc icke Moderen/ Thi Gud haffde saa skicket det i Louen/ at alle førstfødde/ som vaare Mandkiøn/ aff Queg oc Folck/ skulde føris til Tempelet effter sex wger/ oc komme der frem faar vor HErre Gud i Himmelen/ som det der hannem hørde selff til/ eller som wi ellers sige/ det skulde offris til at vere hans eget. Naar som Foreldrene nu dette giorde/ tilstedde Gud dem/ at de motte løse dette førstefødde til sig igen met Offer/ Oc Euangelisten siger her/ at Barnet Jesus bleff løsd met tho vnge duer/ fordi at Jomfru Marie formue vaar icke stor/ Den som vaar riger/ skulde bære mere frem/ oc giffue it herligere Offer/ som mand seer i Mose.

Huor faare det vaar budet at offre førsteføding.

Her skulle wi atter betencke/ huor faare Gud haffde beskicket saadant. Oc det staar smuct bescreffuit i Louen/ Fordi at der Gud giorde sit Folck fri aff Egypten/ befalede hand formedelst en Engel/ at ihielsla vdi en nat alle førstfødde/ aff Queg oc Menniske/ gennem det gantske Egypti Land/ vdi alle huss. At Scrifften siger/ der vaar intet huss i det gantske Land Egypten/ at der bleffue io fundne døde menniske oc queg/ oc der vaar it iemmerlige klagemaal oc hylen/ Fra Pharaons Kongelige huss/ indtil de ringeste Folck. Formedelst denne aluorlighed/ huilcken Gud brugede imod den haarnackede Pharao/ bleff Pharao smidig/ Oc der som Moses oc Aaron

Aaron nu intet kunde vdrette ni gonge met deris formanelse oc Bøn/ Kongen bleff io lenger io haardere oc tradzigere/ da førde Gud hannem smuct til hørsomhed/ at hand bleff glad/ at hand kunde lade Jøderne drage bort.

Paa det nu at denne naadige redning kunde stedze oc altid bliffue i en idelig amindelse hoss Efterkommerne/ oc de Trofaste skulde icke aleniste prise Guds naadige redning/ oc tacke hannem der faare/ men trøste sig ocsaa der met i deris egen wlycke/ oc vente lige saadan hielp aff Gud/ da skickede Gud det saa/ at mand der effter/ skulde hellige HErren allehonde Mandkiøn/ som først obnede Moders lijff/ oc løse det met Offer.

Verden forglemmer Guds velgerninger.

Dette er oc en nødtørfftig oc nyttelig lerdom/ Thi mand siger dog i Verden/ *Nihil senescit citius quam gratia*, Jngen ting forglemmis snarere end velgerninger/ Lige saa gaar det besynderlige vor kiere Gud i Himmelen/ som wden aff ladelse vdøser sin naade oc mangfoldige gaffuer offuer oss/ Hand giffuer karskhed oc sundhed/ Hand giffuer forstand oc visdom/ Hand giffuer lycke til næring oc husholdning/ til Hustru/ Børn oc tiunde/ Hand giffuer fromme Øffrighed/ oc affuerier Dieffuelen paa alle sider/ som ellers skulde giøre oss skade alle øyenbliek paa legeme/ paa gods/ oc paa alt det som wi haffue.

Men den gode Gud lader sig icke der met nøye/ hand skencker oss sin enbaarne Søn/ hand vorder Menniske/ oc tager vort kiød oc blod paa sig/ hand lærer oss at kiende Faderen/ oc huorledis wi aleniste formedelst hannem skulle bliffue salige/ Hand offrer sig selff paa Kaarssit for alle Verdens synder/ Hand vdsender den hellig Aand/ holder Predicke embedet ved mact/ oc sin Christelige Kircke/ imod Dieffuelen oc Verden/ indtil wi formedelst hannem bliffue til euig tid salige.

Men huor finder du en iblant hundrede/ som rettelige betencker saadane velgerninger/ som aff hiertet tacker Gud der faare/ som met sit leffnet oc lydighed ekon lidet skicker sig/ som hand begærede at ve-

at vere tacknemelig / Ja huor mange finder du aff dem i Verden/ som end hade Gud / icke ville lide hans Ord / icke anamme hans Søn/bespotte oc skende hannem/met ord oc gerninger? Bleffue nu Jøderne dreffne saa aluerlige til tacknemelighed oc amindelse/ for den timelige forløsning legemlige / huad bør da vel oss at giøre / wi som haffue dette herlig oc euige gode?

Der faare skulde denne dagis Høytid opuecke alle Christnis hierte/ at wi skulde betencke/ det herlige store oc wsigelige gode/ timeligt oc euigt som wi haffue/ Oc huorledis wi dog kunde vere den naadige Gud vor Fader i Himmelen noget tacknemelige / Thi at alligeuel den Jødiske skick met førstfødingis helliggiørelse oc Offer / er gantske oc aldelis nedlagd / lige som anden Mosaisk Gudstieniste / Oc Tempel oc Stad det ene met det andet er borte/ Saa bliffuer dog dette Exempel / Ja dette bud bliffuer oc vel/ oc Guds aluorlige befalning / at wi skulle kiende alle hans velgerninger/tacke hannem der faare/trøste oss der vdi/oc vente fremdelis lige saadan hielp i al genuordighed/ Thi denne er aller først den rette/ høyste oc beste forløsning / huilcken Gud haffuer ladet oss vederfare formedelst sin Søn/den skulle wi aldri forglemme/men tacke Gud der faare altid oc alle øyenblick / oc skicke vort gantske leffnet saa / at wi icke befindis at vere wtacknemelige. Saa kunde wi da ocsaa bruge denne Historie Gudelige oc smuck.

Wi skulle tacke Gud for alle sine velgerninger.

Men her er nu it spørssmaal / huor faare dette Barn Jesus loed ocsaa rense sig/ oc vilde komme frem faar HErren / efftérdi hand dog huercken haffde renselse eller andet behoff / Fordi/ at alligeuel hand end er Menniske/ oc haffuer kiød oc blod som andre Børn/ saa er hand dog longt ved en anden maade kommen i vort kiød. Hand er vndfangen aff den hellig Aand / oc hans Moder bliffuer faare oc effter fødzelen en Jomfru/ At kiød oc blod/ legeme oc siel/ oc alt det som er Menniskeligt paa dette Barn/ er saa aldelis helligt/ rent/ oc wden al synd/ Ja ocsaa fult met retferdighed / Der faare motte hand met rette veret det Tempel i Jerusalem wbeuaret/ oc ladet andre Modre oc Børn gaa der hen/ som haffde renselse behoff/

Christus loed oc bære sig i Tempelet.

hoff/ Men hand vil lige som andre/ lade rense sig/ met sin Moder/ effter sex wger. Huor faare giør hand dog det?

Eders kierlighed hørde aarsage her til/ om vor kiere HErris Christi omskerelse/ oc om hans hellige Daab/ Som er/ at det altsammen skede oss til gode/ Hand vilde ingen besynderlig fordel haffue faar andre Børn/ huad Gud lagde paa andre Børn i Louen/ som vaare vndfangne oc fødde i synd/ Saadant tager dette Barn paa sig altsammen/end dog hand vel paa sin Personis vegne er wden al synd/ Huor faare giør hand det? Der faare/ hand er icke bleffuen Menniske for sin egen skyld. Denne gerning skal besynderlige tiene oss Menniske/ at hand skal giøre oss fri fra synden/ oc fuldkommelige vdrette oc betale/ det som wi haffue fortient met vore synder/ Der faare viser denne Historie/ om det Mosaiske Offer oc renselse/ oss ret lige til vor trois ypperste Artickel/ huilcken Dieffuelen oc Paffuen ere oc der faare mest hadske/ som er/ At wi aleniste formedelst vor HErre Christum/ ere forløsde aff alle synder/ oc hand alene er vor retferdighed/ lijff/ helliggiørelse oc forløssning/ som Paulus siger/ i det første til de Corinther i det første Capitel. Thi der skal al Verden/ oc Dieffuelen selff bekiende imod sin tack/ at dette Barn haffde denne renselse gantske oc aldelis intet behoff/ som vaar lagd paa andre syndactige Børn i Louen: Oc end det som mere er/ at hand aldelis vdi alle stycke/ er Louen intet skyldig/ Thi Louen er offuertredere giffuen. Men denne Marie Søn/ alligeuel hand er it Menniske/ saa er hand dog Guds Søn/ Fødd aff Gud i euighed/ vndfangen i Moders lijff formedelst den hellig Aands hemmelige forarbeyding/ oc kaldis der faare met rette/ som Engelen kalder hannem/ det Hellige/ som intet syndeligt haffuer paa sig/ Men alt dette wanseendis/ lader hand bære sig hen i Tempelet/ lader rense oc Offre sig der effter den Mosaiske skick/ oc beuiser saa met denne gerning/ at hand vil vere vnder Louen/ oc holde alt det/ der Mennisken er budet i Guds Lou at holde.

Denne Historie viser oss til det ypperste stycke i det ny Testamente.

Der faare er denne trøst offuermaade skinbarlig oc klar i denne dagis Høytid/ som holdis oss alle faare/ at wi skulle anamme dette

Christus oc wi lignis.

dette Barn Jesus/ som vor Frelsere oc Forløsere/ oc formedelst hannem fatte it vist haab til Guds naade/ Thi det vender sig her gantske oc aldelis om met oss/ wi ere Syndere/ bliffue oc forhindrede formedelst synden/ at wi icke kunde giøre Guds vilie/ Der faare bliffuer Louen offuer oss/ klager oc skylder oss for vor offuertredelse skyld/ at disse thu stycke ere saa baade tilsammen/ wi skulle vere fromme oc kunde dog icke/ Der vil det tredie stycke oc da følge/ som er/ fordømelsen oc den euige død/ Saadan er vor art/ nature oc endeligt.

See der imod til dette Barn Jesus/ hand haffuer icke behoff at vorde from/ thi hand er tilforn wden synd oc from/ der faare haffuer Louen intet at skaffe met hannem/ som met oss/ der ere syndere/ Oc hand giffuer sig alligeuel hen vnder Louen/ oc sticker sig i alle maade/ som den største syndere imod Guds Lou/ skulde stille sig.

Dette skalt du lade vere din trøst oc dine tancker/ der du skalt hellig giøre denne dag met/ Trøste dig i det/ at Jesus Christus den euige Faders Søn/ lader bere sig til Tempelet i Jerusalem/ som it andet syndeligt Barn/ Thi her seer du/ ia du kant føle der paa/ at hand giør sig til en syndere/ for din skyld/ For din skyld/ siger Paulus til de Galater i det iiij. giffuer hand sig vnder Louen/ paa det at du oc wi alle/ som for syndens skyld vaare vnder Louen/ skulde bliffue forløsde aff den skyld/ oc formedelst hannem faa vduelelse/ det er/ At dette Barn Jesus giffuer sig saa vnder Louen/ som wi høre paa denne dagis Høytid/ det tien oss der til/ at wi faa syndernis forladelse/ oc bliffue Guds Børn.

Saa haffuer eders kierlighed hørt de tho Historier om denne dagis Høytid/ huilcke der ere baade offuermaade trøstelige oc deylige/ oc holde oss offuermaade rigelige faare vor trois hoffuit Artickel/ at wi først alle sammen/ som wi ere komme aff Fader oc Moder til denne Verden/ ere alle i lige maade arme/ elendige Syndere/ oc aldelis wrene Mennisfe/ som paa vore egne vegne skulde bliffuit forderffuede i saadan wren- Beslutning.

wrenlighed / oc syndelig besmittelse til euig tid. Men her kommer en gantske oc aldelis reen fødzel / som tager paa sig vor synd oc skyld / oc lader rense sig for vore synder skyld / oss til trøst / at alligeuel der er brøst hoss oss / saa at wi kunde icke fuldkomme Guds Lou / Synden er for dybt rodfest i oss / at vor vilie oc Guds vilie icke ville komme offuer it met huer andre / saa skulle wi dog icke der faare fortuile eller falde i mishaab / Thi dette Barn Jesus tager vor skyld paa sig / hand giffuer sig vnder Louen / paa det hand vil giøre oss fri der fra / icke i saa maade / som wi icke haffde behoff at holde de thi Bud / eller motte giøre huad wi ville / men at der som wi falde aff skrøbelighed eller i andre maade / oc synde imod de thi Bud / da skal det icke forhindre vor salighed / saa fremt som wi anamme denne rene fødzel aff hiertet / oc holde Guds Søn for den / som haffuer taget vore synder fra oss / oc lagd dem paa sig selff / at betale der faare / oc at giøre oss fri der fra / Dette skal huer Christen besynderlige betencke paa denne dag / oc aff hiertet tacke Gud for saadan naadig oc euig hielp / at hand formedelst sin enbaarne Søn rensede oss wrene Menniske / oc førde oss til Guds naade / oc det euige lijff / Vor naadige Fader i Himmelen beuare oss i saadan naade / til euig tid / Amen.

Huorledis Christus giør oss fri fra Louen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / wi tacke dig at du først haffuer i dag giffuit oss vor wrenlighed til kiende / oc der nest giffuit din Søn vnder Louen for vor skyld / at hand skulde betale vore synders store skyld. Wi bede dig / giff din hellig Aand i vore hierte / at wi retteligen kunde kiende denne wrenlighed / oc vandre faar dig met ydmyge hierter / oc fatte din genløsning met en fast oc visser tro / oc opholde oss der met imod synden oc fortuilelse / oc bliffue saa til euig tid salige / Amen.

Den anden Predicken/ om den tredie Historie aff denne dagis Høytid.

DEt see/ it Menniske vaar i Jerusalem/ som hed Simeon/ oc samme Menniske vaar from oc Gudfryctig/ oc ventede Israels trøst/ Oc den hellig Aand vaar i hannem. Oc hand fick suar aff den hellig Aand/ At hand skulde icke see døden/ før hand finge HErrens Christ at see/ oc hand kom aff Aandens oprørelse i Tempelet.

EDers kierlighed haffuer hørt aarsagen/ huor faare denne Høytid kaldis Renselsis eller Offerens dag oc huorledis disse naffn ere Mosaiske naffn/ oc høre til det gamle Testamente/ men de vnderuise oss dog offuermaade smuct i det ny Testamente. Paffuen som huercken acter Scrifften eller forstaar hende/ loed baade disse thu Naffn falde hoss oss/ oc effter sin ny Gudstieniste/ giorde hand en ny Høytid der aff/ paa huilcken mand skulde kiøbe oc optende voxliuss/ lade dem vie/ oc bære dem brendende omkring/ Aff denne Gudstieniste kom oc lige saadan fruct/ at mand brugede allehonde traaldom oc misbrug met saadane veyde voxliuss/ Der skulle wi tacke Gud faare/ at hand saa naadelige formedelst sit ord haffuer kaldet oss fra saadant Affgudisk væsen/ oc optent igen den rene lerdom/ om den rette Gudstieniste/ som staar i Guds fryct oc troen. Nu ville wi ocsaa tage den tredie Historie faar oss/ oc besee hende/ Thi det er en drabelig oc offuermaade trøstelig Historie. Euangelisten Lucas siger/ at der vaar paa den tid i den Stad Jerusalem en from Gudfryctig Mand/ som hed Simeon/

hand

hand ventede stedze Israels trøst/ det er/ at Christus skulde vorde Menniske/ Oc hand vaar fuld met den hellig Aand/ hand haffde oc formedelst den hellig Aand en besynderlig oc visser vnderuisning/ at hand skulde leffue saa lenge/ at hand skulde see Guds Christum met sine legemlige øyen. Huorledis Simeon er kommen til denne obenbarelse/ staar icke i Euangelisten/ Men det skede i en aff disse tuende maade/ enten at hand aff flitig lessning i de hellige Propheter/ oc aff grundelig beregnelse haffuer befundet/ huorledis tiden vaar nu faar hender/ at Guds Søn skulde vorde Menniske/ Eller oc andre Gudelige Folck haffue hafft saadan obenbarelse aff Guds Ord/ oc formedelst den hellig Aand (Som wden tuil den Predicken om Christo/ haffuer stedze oc altid veret iblant dette Folck) saga de ocsaa Simeon aff den hellig Aands tilskyndelse til det fromme Barn: Kiere Barn/ tiden er nær/ du skalt end leffue det altsammen/ oc see det met dine øyen. Thi det er en almindelig brug i Scrifften/ At huad Gudfryctige Menniske/ som ere i Predicke embedet/ lære eller raade/ det kalder mand Guds lerdom/ oc Guds raad/ Thi den hellig Aand vil icke personlige oc ved en besynderlig maade tale met oss/ Hand skicker Menniske til Predicke embedet/ huad som de paa deris embedis vegne lære oc giøre/ det haffuer den hellig Aand lert oc giort. Oc Lucas vdtyder det meget met sine ord paa denne maade/ at Simeon anammede denne foriettelse/ trøst oc lerdom/ aff andre Folck.

Huor aff Simeon haffde den obenbaring om vor HErre Christo.

Som Jomfru Maria nu gaar ind i Tempelet met sit Barn Jesu/ da bliffuer Simeon oprørt formedelst den hellig Aands besynderlige oc himmelige tilskyndelse/ at hand kommer i Tempelet/ maa vel ske at giøre sin Bøn eller at offre. Som hand nu i Tempelet blant andre Folck (Thi Kircken i Jerusalem vaar aldri tom) seer Jomfru Maria met Barnet Jesu/ da falder strax denne tancke/ formedelst den hellig Aands indskiudelse/ veldelige ind i hans hierte/ Dette bliffuer det Barn/ den rette Christ/ som skal trøste oc forløse sit Folck oc al Verden/ Saa løber hand hen/ Oc alligeuel hand vaar wbekynt met Jomfru Maria/ Saa driffuer

Huorledis Simeon kiender Barnet Jesum i Tempelet.

dog den hiertelige forlengelse hannem der hen / at hand tager Barnet aff Moderens arm / oc legger det paa sin arm / oc loffuer oc priser Gud obenbarlige faar huer mand / Oc hand giffuer dette Barn obenbarlige faar alle Menniske det vidnisbyrd / at hand er Guds rette Frelsere / huilcken Gud vdsende det gantske Menniskelige slecte til hielp imod Dieffuelen / Døden oc Synden. Denne er den tredie Historie / som skede paa denne dag i Jerusalem / en stor herlig vnderlig gerning / der som wi ville ekon rettelige tencke der paa / Oc efterdi Gud haffde det saa befalet / at førstfødinge skulde føris til Tempelet / da gick der wden twil ingen dag hen i aaret / at der bleffue so mange saadane nyfødde Børn offrede / Men Simeon giør her en skilssmisse / mellem alle de andre / oc tager besynderlige dette Barn paa sin arm / oc vdrober hannem / at hand er den forieette Sæd / som skal forløse Israel.

Denne Historie tien der til / at wi skulle see / huorledis Gud aff synderlig naade / stedze oc altid / haffuer met en vnderlig skick / beuaret den rene Lerdom / oc det rette vidnisbyrd om den HErre Christo / Fordi at der det gantske Jødedome vaar i den falske mening / at vilde nogen tiene Gud / oc vorde salig / da skulde mand offre oc giøre alt det som bleff budet i Louen / da traader den gamle Simeon frilige obenbare frem / oc giør longt en anden Predicken / om synders forladelse / oc det euige lijff / Thi hand viser til det Barn Jesum Christum / Denne / siger hand / er alene den / som oss skal hielpe / oc redde oss fra synden oc døden. Moses / hans Offer / oc gode gerninger skulle det icke giøre / Saadan en Predickere vaar Simeon.

Men lige som det gaar end paa denne dag / saa haffde denne fromme Simeons Predicken liden anseelse / der gaff ingen act paa / de tenckte / at den gode gamle Mand haffde ekon drømt at det skulde saa vere i sandhed / Der faare / alligeuel det end skede obenbare i Kircken / saa bleff det dog actet for it Fabel. Men strax der effter der de Vise komme aff Øster land / oc met deris budskaff / komme offuer it met den gamle Simeon / da motte de frycte oc forferdis for dette røcte / som tilforn icke vilde tro den gamle Simeon. Dette maa

Verden vil icke anamme den rette lerdom.

vere nock om det første stycke aff denne Historie / at Gud altid opuecker oc beuarer nogle / som skulle giffue den HErre Christo obenbare vidnisbyrd / oc holde den rene lerdom ved mact / alligeuel at den anden hob end haffuer en stor anseelse oc er meetig / oc den rette lerdom imod.

Nu ville wi ocsaa høre dette *Nunc dimittis*, den gamle Simeonis herlige deylige spaadom / trøst oc lerdom / oc lære aff hannem / huad wi skuke holde aff dette Barn / oc huorledis wi skulle haffue nytte oc gaffn aff hannem / etc.

Simeon tog Barnet paa sine arme / loffuede Gud / oc sagde / HErre lad nu din Tienere fare i fred / som du haffuer sagd.

Huor wulst it lijff wi haffue her paa iorden.

Dette er it vnderligt ord / Thi wi vide alle / huorledis det haffuer sig met oss her paa Jorden / at / naar som wi ere vissist paa liffuit / da ere wi ret mit i døden / som Exempel staa faar øyen / oc det almindelige ordsprock liuger icke / Der komme saa mange lamskind til torffuit som faarskind / det er / Vngdom hielper icke imod døden / icke heller styrcke / Oc huad wi ellers haffue / oc oss giørs behoff til dette timelige lijff / det hielper icke aleniste icke / at mand kand verie sig fra døden der met / men det fører vel met sig gruselig skade / stor angist / bekumrelse oc synd / thi hiertene henge der til / oc ere ret voxne der ved / oc det giør dem we / at de skulle forlade lijff / pendinge / gods / Hosbonde eller Hustru / børn / venner / ære / velde / oc andet saadant. Oc effterdi det er vist at wi alle sammen skulle tage ver aff sked aff denne verden naar tiden kommer / da giørs det vel behoff / at huer beskicker sig flitelige til denne reyse oc borferdelse / Thi der ligger stor mact paa / oc huo som bliffuer bestandig / hand er forsørget til euig tid.

Hedningers høyste trøst vaar denne (som deris scrifft vduiser) at det timelige leffnet er fult met wrolighed / faare / angist oc

nød /

nød/ Der faare skal mand icke (sagde de) fryete for døden/ Thi det er paa en liden stund at giøre/ saa taar ingen fryete sig mere/ for onde veldige fiender/ for strid/ for armod/ for siugdom/ oc huad wlycke der mere er paa Jorden.

Denne falske trøst førde mange Menniske i iemmerlig oc euig forderffuelse/ at de tenckte/ de vilde i en liden ond stund komme aff al wlycke/ oc de førde sig saa selff døden paa/ Men de bleffue iemmerlige besuegne/ Fordi de saae icke/ at mand skal oc vente Guds dom effter døden/ huilcken der vil straffe dem met euig Helffuedis ild/ som leffue imod hans ord oc vilie: Saa haffue de arme Menniske formedelst døden/ hulpet sig fra den timelige wlycke/ huilcken der er som en læt fieder/ Men i steden for den timelige/ lagde de en euig oc wlidelig byrde paa sig/ Thi det er en dødelig synd/ at sla sig selff ihiel/ oc strengelige forbudet/ oc haffuer ingen anden sted sin oprindelse/ end aff den høyste vantro oc misloffue til Gud/ at hand icke kand eller vil hielpe/ eller aff Guds høyste foractelse/ oc syndelig wtaalmodighed/ at mand icke vil vente Guds hielp.

Huorledis Hedninge trøstede sig imod døden.

Om dem som føre sig selff døden paa.

Der faare loed Paffuen det icke bliffue ved saadan farlig trøst/ hand lerde/ At huo som icke vilde fryete døden/ oc komme til det euige lijff/ hand skulde selff vere from/ oc kiøbe andre Folckis gode gerningrr/ eller tage Helligens afflad i haanden/ Lige som Jøderne trøstede sig i deris eget Offer oc gode gerninger/ de vilde der met forhuerffue Guds naade.

Paffuens trøst imod døden.

Men huo som vil vide/ huad den rette vey er at skicke sig til døden/ Oc huorledis wi skulle bliffue frimodige/ oc vere ocsaa glade mit i døden/ hand kand lære det her aff den hellige Simeon/ hand er nu vel kommen til alder/ oc haffuer intet vissere faar sig end døden/ Men der hand tager dette Barn i armen/ siger hand/ HErre/ lad nu din Tienere fare i fred/ det er/ Jeg vil icke sørge eller klage mere/ kom du oc hent mig/ naar som du vilt aff dette wtro/ kaalde herbere/ saa vil ieg aff hiertet vere veluillig oc lystig der til: Dette kand vere it ord/ som er kaart/ Men huor mange ere der/ som icke kunde vdlære det i deris gantske leffnit/ ia de komme icke end saa

Den rette trøst imod døden oc al wlycke.

Simeons hierte imod døden.

 longt/

longt/ at de begynde en gong at lære det / De holde icke det timelige leffnet for it natte herbere/ men lade sig tycke/ at de skulle bliffue der euindelige / de rette sig oc lige saa der effter i al deris handel oc anslag: Naar det kommer da der hen / at de see huorledis det timelige far bort/ oc det euige kommer da først der effter/ da falder glede/ frimodighed/ oc altsammen det ene met det andet bort/ oc de kunde icke siunge met Simeon/ HErre/ lad mig nu fare i fred/ De bliffue vrede paa Gud/ fryecte sig for hannem/ taare icke paakalde hannem/ oc kunde icke forlade sig paa hannem/ thi hand giør det som dem er paa det høyste imod. De vilde gerne bliffue lenger/ saa sigis der da/ Flux op/ du skalt en anden vey / saa begyndis der da / Huor bliffuer min Hustru / min Børn / min handel / min herlighed / mit gods/ min macht/ mine deylige huss/ min lystgaard? Ah we/ ah we/ Huort skal ieg hen? Huad finder ieg der borte? Huad lader ieg bliffue her? At deris sang er saa aldelis intet andet/ end/ O we/ O we: Huo som da kunde den kaanst/ der Simeon kand/ oc kunde sige aff hiertet / O kiere Gud/ din vilie ske / Jeg er saa glad / ieg er saa veluillig der til/ ieg gior det saa gerne/ at ieg dog en gong kand forløsis aff dette arme ælendige leffnet/ oc aff dette syndelige kiød oc blod/ In summa/ aff al forfengelighed/ oc see/ oc glede mig i det euige liff/ huilcket Christus haffuer forhuerffuit mig / etc. Huo / siger ieg/ som dette kunde sige aff hiertet/ naar hand skal dø/ hand stode vel/ oc huer mand skulde giffue hannem dette vidnisbyrd / at der er ingen vfred / men idel fred oc glede i hans samuittighed / som wi / Gud vere loff/ befinde oc see denne ordens fruct huer dag hoss de Mennisker/ som ligge paa deris yderste.

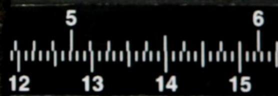
Huo som det nu vil lære aff Simeon / at hand icke skal fryecte faar døden / men vere frimodig oc glad / hand skal fremdelis giffue act paa hans Ord/ der skal hand smuct bemercke oc befinde/ huorledis mand kand lære denne konst. Nu siger hand saa.

Thi mine øyen haffue seet din Frelsere.

Her skalt du mercke met besynderlig flid/ huad dette er for en Mand / som taler / oc huorledis oc huor hand haffuer leffuit sit leffnet. Denne Simeon vaar en Jøde / oc haffuer vden tuil saa huldet sig i Gudstieniste/oc effter Guds Lou/at Euangelisten giffuer hannem icke forgeffuis det naffn / at hand vaar en from Gudfryctig Mand/ Der tencker mangen paa sin sotte seng/ O vaare oc ieg saa from/da haffde ieg nu got at dø/Men den fromme Simeon tencker aldelis intet paa sit leffnet/ oc sine gerninger/ eller paa sin fortieniste / Der holder hand sig aleniste til / der vdi trøster hand sig aleniste/ at hand met sine øyen haffuer seet Guds Frelsere/ det er/ dette Barn Jesus/ for huis skyld/ Gud vil hielpe hannem oc alle Menniske/ som wi faa at høre her effter/imod den euige død.

Gode gerninger giøre icke en rolig samuittighed.

Denne er den kaastelige herlige lerdom / huilcken der aleniste beuarer oc giør oss salige / som Paulus vidner til de Romere i det femte / Nu wi da ere bleffne retferdige formedelst troen / saa haffue wi fred met Gud/formedelst vor HErre Jesum Christum/ formedelst huilcken wi oc haffue en tilgang/ i troen/ til denne naade / der wi staa vdi / oc rose oss aff det haab til den tilkommende herlighed/ som Gud skal giffue. Aarsagen nu/ at denne trøst er fast oc visser / er ingen anden / end at hand aleniste forlader sig paa Guds Frelsere/ det er / paa dette Barn / der Gud selff beskickede der til / vdsende oc skenckte oss Menniske / at hand skal hielpe oss / imod synden oc den euige død. J Verden blant alle Folck / hoss Papister/ hoss Jøder/hoss Tørckere/In summa/hoss alle Secter ere middel/ formedelst huilcke Folck tro at de skulle bliffue salige / de haffue det skin oc den anseelse. Men vilt du vide / huorledis de skulle neffnis met deris eget naffn/ da kaldis de *Salutare humanum*, En Menniskelig hielp/ der mand kand intet vdrette met faar Gud/ Men dette Barn kaldis *Salutare Dei*, En hielp der Gud selff beskickede/ til vor salighed/ Der faare er det io saa vmuligt/ at denne hielp skal kunde feyle oss / som det er vmuligt/ at Menniskelig hielp kand beskerme oc beuare oss faar Guds dom.

Skelsmisse mellem Paffuens oc vor lerdom.

Her haffuer eders kierlighed igen den høye Artickel/ huilcken mand lærer oc tror aleniste rettelige i den Christelige Kircke/ oc ellers ingen sted i Verden/ Som er/ at wi aleniste formedelst troen til dette Barn vorde befride/ fra Synden oc Døden/ oc Sathans Tiranni/ Fordi at i Paffuedomet (som før er sagd) bød mand at Folck skulde vere fromme/ oc formedelst egen fortieniste oc gode gerninger/ forlige sig met Gud/ høre Messe/ kiøbe Messe/ kiøbe Afflad/ søge Helligens forbedelse/ etc. Wi lære i vore Kircker (det veed Gud) met al flid/ at huer mand skal vere from/ vocte sig fra forargelse/ oc bruge sig trolige oc flitelige i de thi Bud/ i deris gantske leffnet/ oc end det som mere er/ wi true at huo som ligger i synd/ oc icke giør Penitentze/ den samme skal icke vente andet end Guds vrede oc den euige fordømelse/ Thi Guds Ord staar der klarlige/ Døden er syndens sold/ Men der affuerie wi met hender oc føder/ at io intet Menniske skal forlade sig paa saadan sin egen fromhed oc gode gerninger/ som de skulde fortiene sig Guds naade oc det euige lijff/ Thi saadant hører aleniste den til/ der kaldis Guds Frelsere/ hand er saa høyt oc viet offuer vore gerninger/ som Himmelen er høyt oc longt fra Jorden/ Thi at naar som vore gerninner end ere paa det beste/ saa ere de dog straffelige oc wfuldkomne. Men den retferdighed/ der Guds Frelsere fører til oss/ at hand for oss giffuer sig vnder Louen/ det er en fuldkommen retferdighed/ thi Personen er fuldkommen/ oc hun haffuer det naffn/ at hun er *Salutare Dei*, saadan en hielp imod Synden oc Døden/ der kaldis Guds hielp/ Guds styrcke oc mact/ som icke kand offueruindis aff noget/ Der faare staar vor Artickel fast oc vist/ Gud vere loff i euighed/ icke aleniste imod Paffuen oc hans tilhengere/ men ocsaa imod alle Dieffle i Helffuede/ at troen til Jesum Christum giør oss alene retferdige/ oc til euig tid salige.

Saa haffue wi nu huad Simeon kand for en kaanst/ at hand aldelis intet frycter sig faar døden/ men er frimodig oc glad/ den gode Gud maa komme/ oc hente hannem naar hand vil/ Hand

tencker

tencker aldelis paa intet andet end paa dette Barn/ hannem kiender oc priser hand for Guds Frelsere/ oc bliffuer lystig oc glad der aff/ at hand haffuer seet hannem met sine øyen.

Her mot du tencke/ at Simeon haffde stor fordel for oss/ wi som ere icke aleniste Hedninge/ der som hand vaar en Jøde/ men at wi oc icke met legemlige øyen kunde see vor Herre Christum/ Saadane tancker betager oss nu den fromme Simeon/ offuermaade trøstelige i disse efterfølgende ord/ oc siger.

Huilcken du beridde for alle Folck/ It liuss til at opliusse Hedninge/ oc dit Folck Israel til en herlighed.

Met disse ord bekiender hand fast/ at dette Barn er icke aleniste giffuit Jøderne til en Frelsere: En Frelsere/ siger hand/ er dette Barn/ Men icke aleniste for oss Jøder/ Det vaare hannem meget for lidet/ at hand skulde icke hielpe mere Folck/ men lade sin hielp aleniste vendis paa oss Jøder/ O ney/ denne Guds Frelsere er beridt/ det er/ beskicket oc sæt der hen aff Gud/ oc der skal huercken Dieffuel eller Helffuede/ kunde forhindre det euindelige/ for alle Folck/ som det staar i Abrahe foriettelse/ at alle Slecte paa Jorden/ skulle aleniste forløsis aff synden oc døden formedelst dette Barn. Christus den gantske Verdens Frelsere.

Dette ord berede/ kaldis effter den Hebraiske art/ naar som noget er saa beskicket/ at det er fast/ vist/ oc wmulige at omuende/ oc det er gantske almindeligt i scrifften/ oc sigis almindelige om Christi Rijge/ som Esaie i det andet/ Miche i det fierde/ HErrens bierge er beridt/ det er/ det staar fast/ Dieffuelen oc Verden skulle icke offueruinde det/ eller faa mact der offuer/ etc. Lige staar det her saa om vor HErre Christo/ Hand er beridt/ det er/ sæt der hen/ at hand skal vere Guds Frelsere blant alle Folck/ oc hand skal saa bliffue/ Dieffuelen oc Verden mue affuende oc giøre der imod huad de ville oc formue. Berede. Esai. 2. Miche. 4.

Saa fører da dette ord først denne atuarsel met sig/ at Ver-

den oc Dieffuelen skulle forsøge sig imod denne Frelsere / om de kunde omstøde hannem / oc sette andre frelsere op / Men her gaar denne trøst met mact / hand er beridt / det er / hand staar fast oc vist / oc de skulle bliffue beskemede oc falde / som sette sig op imod hannem / Thi at huad som Gud giør fast / det skal Dieffuelen icke giøre skrøbeligt.

Der nest er dette ord en besynderlig trøst for alle Christne / For effterdi Dieffuelen oc Verden icke kunde det lade / de ville forsøge sig imod denne Frelsere / om de kunde giøre hannem skade / Da skeer det / at de Christne / bliffue mistrøstige / som skrøbelige / ælendige Menniske / oc befrycte sig for den store vold / som er paa den anden side / Men her staar det. Hand er beridt for alle Folck / det er / Gud haffuer saa sæt Christum / at hand skal vel bliffue / Verden maa forsøge oc giøre huad hun vil / Huo som tro paa hannem / skal bliffue til euig tid salig / oc Jøder skulle icke haffue fordel for Hedninge / Der gelder ingen stat / ingen visdom / ingen ypperlighed / ingen verdighed / ingen fromhed / det gelder alene / at tro paa denne Frelsere / oc aff hiertet trøste sig i hannem / saa er mand salig.

Skilssmisse mellem Jøder oc Hedninge.

Oc alligeuel giør Simeon her forskel mellem Hedninge oc Jøder. Denne Frelsere / siger hand / er beridt for alle Folck / dog at hand skal vere Hedningers liuss / oc Jøders priss. Disse thu ord liuss oc herlighed / giffue it offuermaade smuct forstand / Hedninge leffue lige som i en dyb stemme mørck nat / effterdi de haffue aldelis ingen gnist aff Guds ord / som kand opliusse dem / oc de kunde rette deris leffnet effter / Blant samme Hedninge / skal dette Barn vere it liuss / det skal skinne oc opliusse dem / det skal føre dem aff it mørckt / wtrygd / wskickeligt fenxel / ind i it deyligt liuss oc klart rum / Det er / Christus kalder ocsaa Hedninge til sit ord / formedelst det samme komme de til det rette liuss / at de kiende deris syndelige nature / frycte sig for Guds vrede / oc icke lyde lenger synden / De bekiende at Gud er en naadig Fader / som icke haffuer lyst til Synderis død / de haffue deris trøst aleniste der vdi / at hand er naadig oc barmhiertig / oc beskicker dem sin Søn til en Frelsere / Der loffue oc tacke de

hannem

hannem faare / oc ere met den gamle Simeon glade oc rolige. Denne er den første del.

Men Jøderne haffue Guds ord tilforn / der faare ere de icke i mørcket som Hedninge / de haffue en smuck Gudstieniste / huilcken Gud haffuer selff beskicket dem / Men dem fattis end nu it stycke / de ere icke befride der met fra synden oc døden / de haffue vor HErre Christum behoff / om de skulle komme til den rette priss oc herlighed / oc icke bliffue i euig skendzel / Thi at Moses met sit Offer oc Gudstieniste kand icke hielpe dem til herlighed.

At dette er saa summa paa denne deylige Predicken / At Christus Jesus Guds Søn er alene vor Frelsere oc hielpere / formedelst huilcken Hedninge oc Jøder / der som de tro paa hannem / skulle bliffue salige. Huo som holder det fast oc vist i sit hierte / hand skal oc sige met Simeon / naar hand skal dø / at hand far bort met glede oc frid / Thi at huem vil hand frycte sig faare / naar som hand haffuer Guds Frelsere hoss sig / Død oc Dieffuel / Synd / oc alt andet / kand icke lignis ved denne Frelsere / Hand er sterckere / hand offueruinder oc foriager dem / at de skulle til euig tid lade hans Christne vere met fred. Det forlene oss alle vor kiere Fader i Himmelen formedelst sin hellig Aand / for sin Søns Christi Jesu skyld / Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som beridde oss din Søn til en Frelsere / at hand skal vere Hedningers liuss oc Jødernis herlighed / Wi bede dig / opliuss vore hierte / at wi kunde kiende i hannem din naade oc Faderlige vilie imod oss / oc haffue ved hannem hielp oc beskermelse / imod synd / fordømelse oc Sathan / oc formedelst hannem bliffue til euig tid salige / Amen.

Paa S. Matthie dag/
Euangelion Matthei 9.

PAa den tid suarede vor HErre Jesus / oc sagde/ Jeg priser dig Fader oc HErre offner Himmel oc Jord/ at du haffuer skiult saadant faar de Vise oc Kloge / oc obenbaret det faar de wmyndige/ Ja Fader / thi det vaar saa behageligt faar dig. Alle ting ere mig offuergiffne aff min Fader. Oc ingen kiender Sønnen/ vden alene Faderen/ Oc ingen kiender

der Faderen/wden alene Sønnen/oc den som Sønnen vil det obenbare. Kommer hid til mig/ alle i som arbeyde oc ere besuarede/ieg vil verquege eder. Tager mit aag paa eder/oc lærer aff mig/ thi ieg er sactmodig/ oc ydmig aff hiertet/saa skulle i finde huile for eders siele/ thi mit aag er lideligt / oc min byrde er læt.

DEnne dagis Euangelion holder oss en herlig/ deylig oc visser trøst faare/imod den store oc almindelige forargelse/ som stedze oc altid haffuer veret i Verden / oc gaar end nu paa denne dag/ Som er/ at mectige drabelige Folck/ oc de ypperste i Verden/ hade Euangelion/ sette sig der op imod/ oc forfølge det. Men før wi tage denne trøst faar oss/ ville wi tilforn see/ huad der opuacte vor HErre Christum til saadan trøst oc tacksigelse. Summa aff dette Euangelio.

Mattheus giffuer til kiende/ huorledis vor HErre Christus paa den tid haardelige klagede offuer Jøderne/ for deris store suare wtacknemelighed oc vantro / Thi Johannes haffde veret en from Predickere/ oc ført saadant it leffnet / at saadan wstraffelig omgengelse skulde met rette opuact Jøderne/ til at tro hannem/ oc anamme hans Predicken. Men de lastede hannem end der offuer/ oc sagde/ at hand haffde en Dieffuel / oc at Dieffuelen talede aff hannem. Der Christus nu kom/ oc vaar icke saa streng met sit leffnet / men haffde venlig omgengelse met Folck / oc besynderlige met arme Syndere/ oc loed see sig met saa store herlige vnderlige gerninger / vilde de oc icke tro / de bespottede hannem som Johannem/ oc forargede sig/ baade paa hans Predicken/ oc paa de vnderlige gerninger. Dette giør vor HErre Christo hiertelige we / hand klager suarlige der offuer/ oc truer / at det skal gaa Sodoma / Tyro oc Zidon lideligere paa den yderste dag/ end disse Stæder/ der Christus haffde Predicket vdi/ oc ladet sig see met saa mange vnderlige gerninger. Thi at alligeuel saadane Heydenske Stæder/ syndede gruselige oc paa det høyste imod Gud / met deris syndige leffnet / Saa Aarsagen til dette Euangelio.

haffde

haffde de dog icke saa klar atuarsel / oc saa veldig formaning oc vnderuisning/ Der faare offuergaar denne synd alle de andre/ huor Gud formedelst sit Ord giffuer atuarsel / oc Folck foracte oc ville icke anamme det.

I det samme vor HErre Christus saa klagede offuer de vantro Jøder/oc truede dem/siger Lucas/komme de halffierdesinds tiue Disciple/til bage igen met glede/ oc førde det gledelige budskaff/ at de formedelst deris Predicken haffde vdret meget / oc offueruundet Dieffuelen/ hand vaar icke saa sterck eller ond / at hand motte io vige faar ordet / oc lade de arme Menniske bliffue met fred. Der faare lige som vor HErre Christus bekumrer sig aff hiertet paa de vantro Stæders vegne/ der hand haffde giort saa mange vnderlige gerninger vdi/Saa fryder hand sig nu i Aanden/det er/hand bliffuer aff hiertet glad der aff/ at haffuer icke end ordet fremgong hoss den ene del / saa giør det dog fruct hoss de andre/ oc der faare bryder hand vd met disse hiertelige ord / Jeg priser dig Fader/HErre offuer Himmel oc Jord / at du skiulte saadant faar de Vise oc Kloge/ oc obenbarede det faar de vmyndige / Ja Fader det er dig saa behageligt.

Disse ord/ sagde ieg i begyndelsen/ giffue oss den rette trøst/ imod den store forargelse/ som haffuer stedze oc altid veret i Verden / oc end paa denne dag / besynderlige plager de arme Christne/ Der faare giørs det storlige behoff/at wi flitelige mercke/ oc offuermaade vel lære det.

Vise Folck ville icke anamme Euangelion.

Thi at huo forarger sig icke der paa/at de veldigste oc ypperste i Verden / huilcke huer mand holder for Vise oc Kloge Folck/ ere Euangelio saa aldelis imod ? See til Paffuen/ Cardinaler oc Bisper / som rose sig aff den høyste stat i Verden / der er ingen forgifftelse dem saa imod / som Euangelion ? J det Verdzlige Regimente ere Konger oc Førster/ de kunde fordrage oc lide Jøder/ Tørckere/ oc allehonde vantro/ men de ville icke fordrage Euangelion/ de foriage oc ihielsla de arme Vndersaatte / oc holde dem for forbandede Folck/ som ingen skulde kunde haffue lycke eller salighed hoss/

hoff/ Saadant er obenbare/ at det gaar saa til i Verden/ oc er der faare icke muligt andet/end disse tancker/skulde vndertiden indfalde de fattige Christne i denne sag/ See/ Disse ere drabelige anseende Folck/ oc de mue vere saa onde som de ville/ saa er det dog icke muligt/ at de gerne vilde eller skulde bliffue fordømde/ de tro oc at de skulle kommi i Himmelen/ oc alligeuel ville de icke anamme denne lerdom. Nu ere de io icke børn/ De skulde io ocsaa met rette see oc vide/ huad ret er/ efftherdi de ere da Euangelio saa aldelis imod/ huad om de haffue da ret oc icke ieg? Huad om ieg far vild/ oc de ere paa den rette vey? Saadant er icke en ringe forargelse/ oc giør det hellige Euangelio en offuermaade stor skade/ Thi at huer mand kand icke foracte oc vdsla saadane tancker/ Folck komme i vildfarelse der aff/ at de veldigste oc ypperste/ støde sig saa paa Euangelion.

Det er forargeligt at ypperlige Folck forfølge Euangelion.

Men de som ere bedre vnderuisde i troen/ oc formedelst Guds Ord/ alligeuel at de end offueruinde saadan forargelse/ saa bliffue de dog wrolige der aff/ tencke paa veye/ huorledis mand kunde dog føre det der hen/ at huer mand kunde anamme Euangelion/ Thi dem tyckis at denne lerdom er saa ret/ fast oc visser/ at mand motte legge hannem frem faar Fienderne selff/ oc de skulde bekiende sandhed/ oc falde til denne lerdom/ Naar som mand da tager det i henderne/ da gaar det krabbe gang/ at ingē kand føre det til enighed.

Her hører nu denne trøst til/ der vor kiere HErre Christus trøster sig selff met imod forargelse. Hand deler Verden i tho dele/ Den ene ere de Vise oc Forstandige/ Den anden/ ere de daarlige eller børn oc wmyndelige/ oc hand siger frilige/ At denne lerdom er skiult faar de Vise oc Kloge aff Faderen oc Himmels oc Jordens Herre. Her er nu dubbelt forhindrelse/ Huo som søger effter en ting hand finder det som hand leder effter. Men disse vise oc forstandige haffue det hierte icke/ at de ville atspørie oc søge Euangelion/ Der nest/ effterdi de ville icke søge oc lede/ skiul Gud det oc faar dem/ der er det summa summarū wmuligt/ at de kunde komme der til: Huor faare vilt du da forarge dig? Du seer at de ere vise oc forstandige/ hør her/ Euangelion er skiult faar dem aff Faderen/ oc det skal bliffue

Euangelion er skiult faar de vise.

dig wmuligt / at komme dem der til. Der imod seer du arme ringe foracktede Folck / huilcke Verden holder for daarer oc Børn / Disse / skalt du vide / at Gud haffuer obenbaret sit Ord / oc de ere de rette Christne / oc den rette Kircke / oc icke de Vise oc Kloge / som haffue den anseelse / at de skulde det vere.

Spørssmaal om Gud giør forskel paa Personer.

Ja siger du / Anseer da Gud personer? ieg mente dog / at hand vilde wden Personers anseelse / vere alle naadig? Huor faare skulle da de vise vndgelde deris visdom / oc daarer nyde deris daarlighed got at?

Suar / Det er vist / at Gud anseer icke Personer / Thi hand lader io sit Ord predickis obenbare / oc vil / at huer mand skal vorde salig / de vise saa vel som de daarlige / Men der aff begyndis denne iemmer / at naar som de vise høre denne Predicken / da foracte de hende / oc holde det for en daarlighed / Det klinger offuermaade ilde i deris øern / naar mand siger / At wi skulle aleniste formedelst troen til Christum vorde salige / Det andet haffuer en bedre anseelse hoss dem / at huer mand skal holde sig tuctig oc from / oc selff berede oc beskicke sig saa / at Gud kand faa yndest oc behagelighed til oss. Denne lerdom / sige de / giør fromme Folck / som giøre noget / oc lade Himmelen vorde sig suer at fortiene / Men naar mand setter salighed aleniste paa troen / da bliffuer mand lad / oc ingen vil giøre noget. Saa skal vor HErre Gud lade sette sig til rette aff Verdens visdom / hand kand icke sette det vijselige nock frem / Naturligt skel veed meget bedre / huad som er til forargelse eller forbedrelse / en Gud selff.

Huad der forhindrer vise Folck paa deris salighed.

Der som de Christne nu sette sig der imod / oc sige / Ja / det er sandhed / mand skal vere from / vocte sig fra al synd / oc leffue vnder Guds lydelse / Men der met giør du dig icke veyen til Gud / Hand giorde veyen til dig / i det at hand giffuer sin Søn i døden for dig / der skalt du aleniste trøste dig vdi / Paa dine gerningers oc leffnets vegne / skalt du icke aleniste icke trøste dig / men end ocsaa befrycte dig / som Dauid siger / HErre / Gack icke i rette met din Tienere / forlad mig min himmelige brøst / etc. Naar / siger ieg / de Christne

Predicke

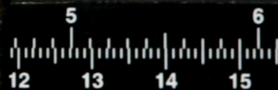
Predicke saa/da bliffue de vise ryske oc raffne galne der offuer/ ville haffue ret / fordøme de Christne som Kettere / oc deris lerdom som den argiste forgifftelse.

Der begyndis da en offuermaade wlig oc wtilbørlig strid/ Paa hin side ere vise forstandige Folck/disse ere daarlige børn / hine haffue pendinge/herlighed/mact/oc andet/disse ere fattige/ foractede oc skrøbelige/ Hine haffue harrensk oc busser/disse ere som blote nøgne Børn/ dog skulle de til dem / de nøde sig til dem / oc skulle voffue en stød met dem : Der som fornufft skal her døme/huilcken part der skal beholde marcken/da holder hun met de vise oc forstandige / Oc det er icke minde /de Christne skulle holde frilige oc sette til oc tabe / i denne wlige kamp oc strid. Huor met skulle de da trøste sig ? Huad tancker skulle de haffue ? Skulle de fortuile / oc lade Fienderne beholde marcken oc seyer ? Ney/ thi at høer her huad vor Herre Christus siger fremdelis.

Huor met de Christne skulle trøste sig.

Effter hand haffde sagd/ huorledis det skulde gaa til i Verden/at de vise oc kloge skulde icke ville see Euangelion / men vere der imod / Oc de daarlige skulle anamme det/ oc bliffue salige der ved/ siger hand fremdelis / Alle ting ere mig offuergiffne aff min Fader/ Ingen kiender Sønnen wden Faderen/ oc ingen kiender Faderen wden Sønnen / oc huem Sønnen vil obenbare det. Denne er nu den første / høyste oc edeligste trøst / der de Christne skulle trøste deris hierte met/ i saadan wlige farlig strid/ oc i allehonde fristelse. Som er / at de haffue vor HErre Christum/ huilcken Faderen haffuer offuergiffuit alting / Der faare / lad Verden tage bort/ huss oc gaard/Hustru oc Børn/ ia liffuit met/ saa haffue wi dog nock/ effterdi wi beholde Christum/ thi hand haffuer alting / oc deler det altsammen met oss / i det / at hand obenbarer oss Faderen/ at wi vide/at wi formedelst hannem haffue en naadig Gud oc Fader/ som icke vil ihukomme vore synder/anamme oss til Børn/ oc giøre oss til euig tid salige.

Lad nu Verden haffue Pendinne/ gods/ herlighed/velde/oc alting / Huad er det dog/ effterdi hun haffuer icke Jesum ? Huo

vil hielpe i døden? Huo vil forlade synden? Huo vil beskerme imod
Dieffuelen? Huo vil hielpe dem paa den yderste dom? Der faare
lad dem fare met al deris praal/ oc tacke du Gud/ at est du end en fat-
tig staadere/ en siug/ en fangen/ trøsteløß Mand/ trenger end denne
oc den vlycke dig/ at du haffuer dog din HErre Christum/ fordi du
haffuer alting formedelst hannem/ effterdi Faderen haffuer offuer-
giffuit hannem alting/ hand vil hielpe dig paa dit yderste/ trøste dig
formedelst sin hellig Aand/ formedelst sin hellige Engel hente oc
beuare din siel/ oc paa den yderste dag opuecke ocsaa dit legeme/ at
det skal leffue euindelige/ oc du skalt vere Christi metarffuing/ i alt
det gode Gud haffuer. Denne trøst skalt du vel mercke/ oc holde dig
der til i alle fristelser.

Huo Christum haffuer/ hand haffuer alting.

II. Der nest trøster vor HErre Christus fremdelis/ oc siger/ at
hand vil oc icke forlade oss her timelige/ men giøre oss bistand/ hielpe
oss at bære/ oc verquege oss/ Kommer hid til mig/ siger hand/ alle i
som arbeyde oc ere besuarede/ Jeg vil verquege eder. Her hører du/
huorledis det skal gaa de Christne paa Jorden/ De kaldis elendige
oc besuarede Folck/ som gaa vnder en stor suar byrde/ at de met nød
nogen tid kunde komme frem/ Men lige som den arme Simeon
motte hielpe vor HErre Christo at bære sit Kaarss/ der hand icke
selff mere kunde. Saa vil Christus ocsaa hielpe oss at bære/ sende sit
ordis trøst om den euige naade i hiertet/ oc giøre oss saa pinen lide-
lig. Der faare formaner hand effter denne trøst/ at mand skal icke
lade besuare sig aff Kaarssit/ oc lærer/ huorledis wi skulle holde oss/
naar som det gaar oss ilde.

De Christne ere elendige paa Jorden.

Tager paa eder mit aag/ siger hand/ oc lærer aff mig/ thi ieg
er sactmodig/ oc ydmyg aff hiertet/ saa skulle i finde huile for eders
siele/ Thi mit aag er lideligt/ oc min byrde er læt. Vor kiere HErre
Christus kalder vort Kaarss oc pine sit aag. End dog det er visselige
sant/ at wi ere arme syndere/ oc formedelst vor synd/ haffue fortient
suarere oc mere/ end al timelig genuordighed kand vere/ Oc allige-
uel vil hand icke kalde Kaarssit en synde straff/ Det er mit aag/ siger
hand/ Thi hand seer vel/ at huercken Verden eller Dieffuelen hade
oss

De Christnis pinactelighed er vor HErris Christi aag

oss for vor synd skyld/ de ere vore fiender for vor HErris Christi/ oc hans ordis skyld / at wi tro paa Christum / oc bekiende hans ord/ Der faare taler vor HErre Christus icke om vor synd / oc kalder vor genuordighed sit aag/ huilcket wi for hans skyld tage paa oss/ oc skulle bære.

Denne er nu en deylig trøst / huilcken wi skulle offte tencke paa/ oc styrcke oss der met i allehonde modgang / Thi denne er besynderlige en aff Dieffuelens snarer / at hand vil formedelst vore synder giøre oss Kaarssit suarere end det er/ oc blæss stedze saa ind i hiertet / See / dette haffuer du fortient/ haffde du verit from / da haffde denne oc den straff vel bleffuit borte/ etc. Disse tancker trenge hart til hiertet/ oc giøre at mand befrycter sig/ oc formoder sig ingen naade mere aff hannem. Der faare skulle wi vere ruftede imod saadane Dieffuelens pile / oc sige.

At ieg er en arm Syndere/ det bekiender ieg/ At ieg met mine synder haffuer fortient verre / det bekiender ieg ocsaa / Men der aff følger det icke/ at Dieffuelen oc Verden ere mine Fiender for mine synders skyld / De ere mine Fiender for min HErris Christi oc hans ordis skyld/ som Christus oc selff siger / At det er hans aag/ huilcket wi skulle bære for hans skyld/ Der faare vil ieg følge hans raad/ oc først lære aff hannem at vere sactmodig/ at ieg skal icke vere vtaalmodig/ bliffue vred eller knurre: Oc der nest/ at ieg vil vere ydmig aff hiertet/ oc lade fortrycke mig/ oc lade Verden omgaass met mig / som Gud tilsteder hende / saa skal ieg finde huile for min siel/ Thi den/ huis aag ieg bær (der som ieg ekon er sactmodig oc ydmyg der hoss) vil icke forlade mig/ hand skal trøste min siel/ om ieg end skal lide paa legemet.

Huorledis Christne skulle trøste sig imod deris samuittighed.

See/ saa trøster nu vor kiere HErre Christus/ først imod den forargelse/ at de Vise oc Kloge ville icke anamme Euangelion/ oc siger / at det er skiult for dem / der faare taart du icke vente / at de skulle komme der til/ denne forhaabelse skal feyle dig. Der nest/ om wi daarlige børn/ som anamme Guds ord i ydmyghed oc met troen/ end skulle lide aff de vise oc kloge / saa trøster hand oss først der met/

Summa aff dette Euangelio.

at wi/ der som wi end miste oc ombære altsammen/ saa skulle wi dog beholde vor HErre Christum/ haffue wi hannem / da haffue wi altsammen/ Thi Faderen haffuer offuergiffuit hannem alting. Der nest/ siger hand oss hielp oc verquegelse til/ hand vil hielpe oss at bære/ wi skulle ekon komme til hannem/ oc søge hoss hannem oc ellers ingen anden sted husualelse oc verquegelse/ dog som hand siger/ J sactmodighed oc hiertelig ydmyghed/ at wi ydmyge oss faar Gud/ oc leffue i lydelse effter hans vilie/ saa skulle wi fornemme/ at hans aag er lideligt/ oc hans byrde læt / Thi at skal mand end lide/ saa er det dog ekon en timelig pinactelighed/ effter huilcken den euige glede oc salighed skal følge/ Det forlene oss Gud alle / AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ du som formedelst din Søn Christum Jesum / obenbarede dig faar oss / Wi bede dig/ beuare oss hoss dit hellige Ord indtil enden/ at wi icke skulle følge de Visis oc Klogis forargelige Exempel i Verden/ men vnder allehonde Kaarss oc pinactelighed / som oss for dit ordis skyld kand paakomme / holde oss fast til den trøst / at du haffuer skenckt oc giffuit oss til vor egen Christum Jesum din Søn/anammet oss til Børn/ oc vilt giøre oss til euig tid salige/ oc her formedelst din hellig Aand/ oc salige Ord/ styrcke oc trøste oss / Amen.

Paa Marie Bebudelsis dag/ Euangelion Luce i det Første.

Jden

I Den siette Maanet / bleff Gabriel Engel vdsent aff Gud til en Stad i Galilea / kaldis Nazareth / til en Jomfru / vaar troloffuit en Mand / hed Joseph / aff Dauids huss / oc den Jomfru hed Maria. Oc Engelen kom ind til hende / oc sagde / Hil vere du lijffsalige / HErren er met dig / du velsignede iblant Quinderne.

Oc der hun saa hannem / forferdedis hun offuer hans tale / oc tenckte / huilcken en helsen er det? Oc Engelen sagde til hende: Fryctedig icke Maria / du haffuer fundet naade hoss Gud. See / du skalt vndfange i

 liffuit /

liffuit/ oc føde en Søn/ hans Naffn skalt du kalde Jesus//hand skal bliffue stor/ oc kaldis den høystis Søn/ Oc Gud HERren skal giffue hannem sin Faders Dauids stol/ oc hand skal vere en Kong offuer Jacobs huss euindelige/ oc der skal icke vere ende paa hans Kongerige. Da sagde Maria til Engelen: Huorledis skal det gaa til/ efftersdi ieg veed aff ingen Mand? Engelen suarede/ oc sagde til hende: Den hellig Aand skal komme offuer dig/ oc den Høystis krafft skal offuer skugge dig/ Der faare ocsaa det hellige/ som skal fødis aff dig/ skal kaldis Guds Søn. Oc see/ Elizabeth din Frencke/ er oc frucsommelig met en Søn/ i hendis allerdom/ oc gaar nu i den siette Maanet/ som er i røcte/ at hun er vfructsommelig/ Thi hoss Gud er ingen ting vmulig. Da sagde Maria: See/ ieg er HERrens Tienerinde/ mig ske lige som du haffuer sagd. Oc Engelen skildis fra hende.

En herlig Høytid.

DEnne dag er en aff de ypperste Høytider/ der wi Christne haffue det gantske aar igennem/ Thi at paa denne dag bleff det gladelige trøstelige budskaff ført aff Himmelen formedelst en Engel/ at Gud vil forbarme sig offuer oss/ oc formedelst sin Søn hielpe oss aff synden oc døden. Der faare skal huer Christen flitelige mercke denne dagis Euangelion/ oc vel lære denne gerning/ Thi der ligger stor mact paa/ Der faare bær Euangelisten oc denne handel saa frem/ at hand vil giøre oss en aluerlig betractelse/ om huad stort oc drabeligt Gud dog haffuer i sindet/

Gud vdsender en Engel.

Thi det er icke slette oc ringe ord/ at hand siger/ J den siette Maanet/ bleff den Engel Gabriel vdsent aff Gud. Thi at haffde der icke offuermaade meget veret lagd paa saadan handel/ hui skulde da

Gud skicket hid nid aff Himmelen en Engel/ia ret lige den ypperste Engel Gabriel ? Her maa io huert Menniskis hierte beslutte/ Eya/Her er noget besynderligt oc merckeligt for hende/huilcket den almectigste Gud ligger stor mact paa / efterdi en Engel kommer hid ned aff Himmelen/oc vdretter dette budskaff.

Men at Euangelisten siger fremdelis / at denne Engel icke bleff send/ til Jerusalem i den hellige Stad/ oc icke heller til de ypperste Prester/ huilcket der vaar den herligste oc ypperste stat hoss Jøderne/men til den arme ringe by Nazareth/oc til en fattig/ringe tieniste Pige Maria : Saadant er oc der nytteligt til / at wi skulle vdrecke øerne/ oc flitelige mercke/ det vnderlige her dog er paa ferde. Thi at saa drabeligt it høyt budskaff sendis hid ned aff Himmelen/ til saa ringe en Persone/ det maa wden tuil haffue noget besynderligt paa sig.

Nu Engelen kommer til Nazareth / oc finder Jomfru Maria alene/wden tuil der hun bad om den foriette trøst/Quindenis Sæd / som skulde betage Dieffuelen sin mact/ oc føre det Menniskelige slecte paa ret vey igen / Thi at hun haffuer hafft saadane tancker / oc trøstet oc øffuit sig offte i dette haab det beuiser nock hendis sang/huilcken hun giorde oc sang/icke lenge effter denne tid hoss sin Frencke Elizabeth. Engelen hilser hende nu met høye drabelige ord/ Hil vere du naadefulde liffsalige/ eller HErren er met dig/ du benedidede eller priselige offuer alle Quinder. Thi dette ord benedide / begriber dem baade/ at Gud haffuer først giort denne Jomfru en besynderlig stor naade/ oc at hun for denne naade skyld skal rosis oc prisis/stedze oc altid offuer alle Quinder. Den Engelske hilsen.

Denne Jomfru hører den hilsen oc seer Engelen/ oc veed dog icke / at det er en Engel / wden at Menniskelig nature forferdis naturlige for saadane høye Creature / tencker der faare/ huad det skulde dog vere for en helsen : Engelen trøster hende/oc siger/at hun skal icke frycte sig/ hun haffuer en naadig Gud/ oc beretter sit ærende/ See / siger hand / du skalt vndfange i liffuit / eller legemlige/ oc føde en Søn/hans Naffn skalt du kalde Jesus. Her mot du tencke/

at det er intet besynderligt / at en vng manduoxen Pige / som allerede er forloffuit / bliffuer suglig / oc føder en Søn / Saa vaar det naffn Jesus it bekynt Naffn blant Jøderne. Men høer du Engelen fremdelis / Oc (siger hand) hand skal bliffue stor oc kaldis den allerhøyestis Søn / oc Gud HErren skal giffue hannem sin Faders Dauids stol / oc hand skal vere en Kong / offuer Jacobs huss euindelige / oc der skal icke vere end paa hans Kongerige. Dette er det rette hoffuit stycke / der dette budskaff staar paa / huilcket formedelst Engelen Gabriel bliffuer fort ned aff Himmelen / Der faare skalt du mercke det flitelige / Thi du skalt her finde try besynderlige stycke / oc naar du vilt vel indtrycke de samme i dit hierte / da haffuer det ingen nød met oss i allehonde fristelse / huad heller der kommer siugdom / armod / Dieffuel eller død / Denne trøst (aff disse try stycke) er sterck oc mectig nock / at wi taare icke frycte.

Trehonde trøst.

I.

Den første trøst at dette Barn er Guds Søn.

Det første / der Engelen siger om dette barn / er dette / at hand skal vere stor / oc kaldis den aller høystis Søn. Lige som Propheten Esaias ocsaa giffuer dette til kiende / der som hand siger / hand skal kaldis ImmanuEl / Gud met oss. Thi dette Jomfru Marie Barn er i euighed føit aff Gud / Faderen lijg i alle ting / i almectighed / euighed / visshed / hellighed / oc der er ganske oc aldelis intet forskel / vden at Faderen føder Sønnen / oc Sønnen icke Faderen. Denne den euige Faders Søn / fødis Menniske aff den Jomfru Maria / Dette er det første / der wi skulle mercke aff Engelen Gabriel.

Gud er icke vor fiende effterdi hand lader sin Søn vorde Menniske.

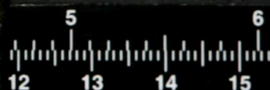
Huor til er det da nytteligt? Der til / at du icke skalt tencke / som wi dog naturlige alle tencke / at Gud er vred paa oss / at hand er vor fiende / oc vil icke tage oss til naade / Oc efterdi wi mue bekiende oss for arme Syndere / da bliffuer den samuittighed icke borte / wi frycte faar Gud / oc besørge / at hand skal ville straffe oss. Men see du hid / Gud den euige Fader / lader sin Søn bliffue Menniske: Der som hand nu saa vaare den Menniskelige naturie fiende / som wi lade oss tycke / da haffde hand vden tuil / selff icke blefuit Menniske. Nu er det oc vist / at Jomfru Marie Barn er den aller

høystis

høystis Søn/ wi kunde met sandhed sige/ Guds Søn er bleffuen
Menniske/ hand haffuer kiød/ been/ blod/ lige som wi haffue/ Her
met giffuer io Gud til kiende/ at hand icke er vred paa oss arme
Menniske/ Oc wi kunde vist beslutte der aff/ efftherdi Guds Søn
er bleffuen Menniske/ da haffuer Gud Mennisken kiere/ oc vil
dem alt got/ ellers haffde hand icke huldet sig saa nær til dem/ Ja
hand haffde icke selff bleffuit Menniske.

Oc om nogen vilde nu her tencke/ Huo veed om det er it got
tegen/ eller icke? Maa vel ske hand bliffuer der faare Menniske/ at
hand vil døme oss/ oc føre sin vrede nermer oss? Disse tancker aff- II.
uerier Engelen offuermaade veldelige der met/ at hand siger frem-
delis/ Gud HErren skal giffue hannem sin Faders Dauids stol. Dauids stol.
Her skulle wi giffue act paa det Hebraiske maal/ der kaldis en stol/
it Regemente eller Kongerijge/ lige som/ side kaldis at regere/ ocsaa
hoss oss i vort tunge maal/ Thi at wi sige ocsaa/ Hand haffuer sit
sæde der eller der/ det er/ hand haffuer sit huss Regimente der/ eller
der. Lige saa melder Engelen her om stolen/ oc siger besynderlige/
at det skal vere Dauids stol/ det er/ en Kongelig stol/ at hand skal re- Christus en Kong.
gere oc vere en Kong/ det er/ hand skal haffue sit Land oc Folck/ be-
skerme sit Folck/ at de skulle bo i fred vnder hans Regimente/ vere
trygge for deris fiender/ oc side i rolighed. Thi dette ord Kong eller
Kongerijge/ haffuer det paa sig/ at mand skal tage sig Vndersaat-
ternis nød til/ beskerme oc beskytte dem imod al vold oc wred.

Her vil nu Engelen giffue oss Menniske allesammen vor Menniskens iemmer oc ælendighed.
ælendighed til kiende/ at før denne Kong bleff født/ vaare wi icke
aleniste paa Jorden vden hoffuit/ men haffde ocsaa der til met de
gruselige oc grumme Tiranner offuer oss/ synden/ døden oc Dieff-
uelen/ De haffue deris fremgong/ oc bruge deris fortredelighed met
arme Menniske lige som de ville/ oc er vmuligt/ at nogen kunde
beskerme oc fri sig fra dem. Fordi at wi vndfangis i synd oc leffue i
synd/ Der faare ere wi alle fødde met døden/ ingen vndertagen. Oc
huad for en ond oc forgifftig vilie Dieffuelen haffuer til oss/ er der
aff obenbare/ at hand førde oss i synden oc døden.

Der hører nu denne trøst til/ at Jomfru Maria skal føde saadant it Barn til Verden/ som skulde side paa Dauids stol/ det er/ Hand skulde regere/ oc vere en Kong offuer oss Menniske/ dog ved en anden skick end Dauid/ huilcken der regerede som andre Verdzlige Konger/ at hans Vnderdane haffde fred/ oc bleffue beskermede fra de omligende fiender. Dette Barn er den aller høystis Søn/ oc haffuer Dauids stol/ hand begynder sit Rijge i Zion/ som Propheterne sige/ oc hand lader det icke vende der/ men fra Zion gaar hans Kongelige Spir igennem den gantske Verden/ Icke at hand/ som andre Verdzlige Konger/ vil befri legeme oc gods/ men at hand vil affuerie synden/døden oc Dieffuelen. Fordi at Verdzlige Regentere/ kunde aff Guds naade/ holde timelig fred/ oc skaffe deris Vnderdane rolighed/ de haffue der faare befalning: Men denne Regentere kommer hid ned aff Himmelen/ oc er den allerhøystis euige Søn/ hand haffuer it andet Rijge/ end dog hand vel haffuer det Folck/ som Dauid haffde. At handle met Pendinge oc gods er hannem en ringe oc foractelig ting/ Dieffuelen/ Døden oc Synden/ere hans oc hans Rijgis rette Erffinde/ dem vil hand sette sig imod/ mod dem vil hand stride/ oc beskerme sine Vnderdane imod dem. Lige som Engelen siger fremdelis.

Huad Christus er for en Kong.

III. Christus haffuer it euigt Rijge.

Oc hand skal regnere offuer Jacobs huss euindelige/ oc der skal icke vere ende paa hans Kongerijge. Dette kaldis io dog at skille denne Kong smuct/fra alle andre Konger/som nogen tid haffue veret/ oc end nu skulle komme. Allesammen regnere de til en tid/ der effter lægge de hoffuedet ned/oc giffue andre rum/som skulle komme der effter. Men denne skal regnere euindelige. Allesammen haffue de deris visse ende faar sig/ oc dem hielper huercken velde eller mact/ Men denne haffuer it Kongerige/der skal icke vere ende paa. Dette skalt du io mercke met høyste flid/oc bede Gud/ at du skalt vel kunde gemme det i dit hierte/ Thi see/ Huad er alt vort arbeyde/ sørge oc bekumrelse her paa iorden? Er det icke altsammen paa det timelige at giøre? Oc der som wi end komme der til/ oc met møye oc arbeyde faa det/ saa skulle wi dog lade det bliffue her effter oss/ wi kunde icke føre it skerff der aff bort met oss.

Effter-

Efterdi wi nu tage oss Verden saa nær for det timelige / er det da icke en stor / gruselig farlig blindhed / at wi oc icke tracte effter det euige? Ja siger du / huor skulle wi komme der til? Det hører du her. Dette Barn som fødis aff Jomfru Maria / skal vere en euig Kong / oc haffue euigt Herredome / Der skal det io følge / at alle de som ere i dette Rijge / oc vnder denne Kong / skulle oc vere euige / ellers kunde hans Herredome icke vere euigt. / Thi huad kaldis Herredome andet end Vnderdane / som vduælie sig saadane Konger / oc giffue sig vnder dem / oc kiende dem for deris Herrer? Huorledis wi kunde oc bliffue euige.

Der faare skalt du flitelige lære denne Engels Predicken / som først lærer dig / huorledis dette Barn / der Jomfru Maria føder til Verden / er den aller høyestis Søn. Saadant er io trøsteligt / at Gud lader sin Søn vorde Menniske / oc wi haffue it Menniske blant oss / som er euig oc almectig Gud / Thi det tuinger sig her aff veldelige / Wi ere saa arme oc elendige som wi nogen tid kunde / Dieffuelen haffuer forderffuit oc skendet oss formedelst synden / lige som hand vilde / saa haffuer alligeuel Gud it Faderligt hierte til oss / oc vil icke lade oss bliffue i synden oc døden / efterdi hand giør sin Søn oss lijg / oc lader hannem fødis aff en Quinde til Verden. Offuermaade trøsteligt (siger ieg) er saadant / der som wi ekon ville betencke det rettelige / oc flitelige tencke der paa. Summa tagis igen.

Wi regne det for it besynderligt venskab / naar som gode venner besøge oss i vort huss / biude sig selff til oss / oc giffue sig saa til kiende / at de gerne ville vere hoss oss. Men huad er saadant her imod / at Guds euige Søn kommer hid ned til oss paa Jorden? Hand kleder sig i vort arme dødelige kiød / oc bliffuer it Menniske / lige som wi ere / Hand tager al vor skrøbelighed (synden vndertagen) paa sig / oc bær oc lider den samme met oss / Ja for oss. Saadant er io it vist tegen / til en god naadig oc kierlig vilie imod oss Menniske / at hand gerne vil vere hoss oss / oc haffuer lyst oc kierlighed til oss. Dette første tegen skalt du mercke flitelige oc vel.

Der nest skalt du ocsaa mercke / at hand der faare bliffuer Menniske / at hand skal side paa Dauids stol / det er / at hand skal

vere vor Kong/ beſkerme oc befri oſſ imod Synden / Dieffuelen oc Døden/ at de icke ſkulle giøre oſſ ſkade.

Det tredie / at hans Rijge er wden ende / Det er/ at wi / ſom ere i dette Rijge oc vnder denne Kong / ſkulle leffue met hannem euindelige / ſom hand ſiger / Sandelige / ſandelige / Huo ſom tror paa mig/ hand ſkal icke ſee døden euindelige. Huo ſom tror oc bliffuer døbt/ hand ſkal bliffue ſalig/ Men huo ſom icke tror/ hand bliffuer fordømt. Saa lader oſſ icke nu/ aleniſte ſee til det timelige/ ſom wi her paa Jorden haffue behoff i dette ſtackede timelige leffnet/ lader oſſ meget mere tracte effter det euige / paa det / at naar her kommer ende paa dette leffnet/ oc wi ſkulle lade altſammen bliffue effter oſſ / at wi da i det andet lijff kunde finde vor HErre oc Kong / ſom vil tage oſſ til ſig / oc beſørge oſſ til euig tid met andet got / ſom ſkal vere bedre. Saadant ſkal da viſſelige ſke/ der ſom wi aluerlige høre/ oc flitelige mercke hans Ord / oc aff gantſke hierte forlade oſſ paa Guds naade / ſom hand formedelſt ſin Søn beuiſde oſſ. Thi dette kaldis at tro paa Chriſtum/ Oc ſkal følge/ at huo ſom ſaa tror/ hand ſkal icke ſee døden euindelige/ men lige ſom hand tror / formedelſt døden gaa ind i det euige lijff.

Friſtelſe ſom hindrer oſſ fra ſaadan trøſt.

Denne tro haffuer oc offuermaade megen forhindrelſe oc friſtelſe/ Thi at huor mange ere vel de Menniſke/ ſom ſaa ſkicke ſig met det timelige / at de en gantſke dag / ia i en gantſke wge/ icke en gong rettelige tencke paa ordet / oc paa det euige ? Al deris hierte oc ſind ſtaar ekon til Pendinge/ der kunde de oc icke ſoffue rolige faare/ de drøme om deris handel oc bedrifft/ Naar ſom de vaage/ tencke de der ocſaa paa / Oc det er dog altſammen ekon timelige/ huilcket wi kunde icke føre bort met oſſ / wi ſkulle lade det bliffue her effter oſſ / oc offte til dem / ſom icke tacke oſſ en gong der faare.

Huorledis en Chriſten ſkal ſkicke ſig.

Skulde wi da oc icke / end lade det euige dog noget gaa oſſ til ſtade ? vndertiden tencke der paa/ giøre dette regenſkab met oſſ ſelff/ oc ſige/ Kiere/ naar vilt du dog lade dig nøye ? Skal det dog aldri bliffue til andet/ end ſaa ſørge/ riffue oc ſlide ? Huem drager du dog ſammen til ? Huorledis ſkal mand tacke dig ? Ja huorledis ſkulle

skulle dine Arffuinge bruge det? Vilt du da icke ocsaa en gong tencke paa at du skalt bort/ oc betracte/ huorledis du kant der borte forsamle dig it ligende fæ / huilcket Tyffue icke kunde stiele/ oc møl icke opæde? Lad andre/ som icke haffue / eller icke ville haffue Guds Ord / søle sig saa i det timelige. Men gack du hen i Kircken / høer Guds Ord/ Tag dig huer dag din visse stund til at bede/ at Gud vil met sin hellig Aand oplusse dig/ vocte dig fra fristelse/ oc beuare dig i ordet oc vdi en ret tro/ oc endelige giffue dig en naadig time / etc.

Saa skulle wi skicke oss til det euige/ da voxte ordet smuct op/ som en god Sæd paa en god ager/ oc skulde vel føre den hellig Aands rette fruct met sig/ at wi icke skulde besuare vore hierte met det timelige / oc fuldkommelige i en ret tro holde oss til Guds naade oc barmhiertighed/ som hand formedelst sin Søn Christum beuiste oss/ oc vorde endelige salige.

Denne er den første deel aff Engelens Predicken. I den anden/ lærer hand Jomfru Maria/ om den høye/ store oc vbegribelige gerning/ huorledis hun skal bliffue fructsommelig met Guds Søn / at den hellig Aand skal komme offuer hende / oc den høystis krafft skal offuerskugge hende / oc hun skal saa bliffue fructsommelig met en hellig fruct. Disse ord ere oss for høye/ oc skulle først lade forstaa sig i det andet lijff. Der faare ville wi lade det saa bliffue/ oc tacke Gud for sin naade/ oc bede / at hand vil trycke denne Engels Predicken ind i vort hierte/ oc for sin Søns skyld / giøre oss til euig tid salige/

A M E N.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / wi tacke dig for din vsigelige naade/ at du betencte oss arme Syndere/ oc skencte oss din Søn i vort kiød/ oc lodst hannem bliffue Menniske for vor skyld. Wi bede dig / at du formedelst din hellig Aand vilt saa

saa opliusse vor hierte/ at wi kunde trøste oss i hans manddom/pine oc død/ Oc kiende oc anamme hannem for vor HErre oc euige Kong/ oc formedelst hannem/ met dig oc den hellig Aand/leffue euindelige oc bliffue salige/ Amen/ Amen.

Paa Philippi oc Jacobi dag / Euangelion Johannis 14.

VOr HErre Jesus sagde til sine Disciplere/ Eders hierte skal icke forferdis/ tro i paa Gud/ da tro i oc paa mig. J min Faders huss ere mange bolige/ oc der som det icke vaare/ siger ieg eder dog/ at ieg gaar hen/ at berede eder steden/ Oc der som ieg gaar hen/ at berede eder steden/ saa vil ieg dog komme igen/ oc tage eder til mig/ paa det i skulle vere der som ieg er. Oc huort ieg gaar hen/ det vide i/ oc veyen vide i ocsaa. Thomas siger til hannem: HErre/ wi vide icke huort du gaar hen/ oc huorledis kunde wi vide veyen? Jesus siger til hannem: Jeg er veyen/ oc sandhed/ oc liffuit. Jngen kommer til Faderen uden ved mig. Naar som i kiende mig/ saa kiende i oc min Fader/ oc nu her effter kiende i hannem/ oc haffue seet hannem. Philippus siger til hannem: HErre/ Viss oss Faderen/ det er oss nock. Jesus siger til hannem: Saa lenge er ieg hoss eder/ oc du kiender mig icke? Philippe/ huo mig seer/ hand seer Faderen/ huorledis siger du da/ Viss oss Faderen? Tror du icke/ at ieg er i Faderen/ oc Faderen i mig? De ord ieg taler til eder/ dem taler ieg icke aff mig selff/ men Faderen/ som boer i mig/ hand giør de gerninger. Tror mig/ at ieg er i Faderen/ oc Faderen i mig/ ville i icke/ saa tror mig dog for de gerningers skyld. Sandelige/ sandelige/ siger ieg eder/ huo som tror paa mig/ hand skal oc giøre de gerninger/ som ieg giør/ oc hand skal giøre større end disse/ thi ieg gaar til Faderen/

Oc

Oc huad som i bede i mit Naffn/ det vil ieg giøre/ paa det Faderen skal æris i Sønnen. Huad som i bede i mit Naffn/ det vil ieg giøre.

Euangelij delelse.

I Denne dagis Euangelio ere besynderlige thu stycke/ Det første er en herlig deylig trøst/ huorledis Disciplene ansee vor kiere HErris Christi pine/ oc huor til hun skal vere dem nyttelig. Det andet er en offuermaade deylig lerdom/ huorledis mand rettelige skal kiende Gud.

I. Trøst. Om det første/ Vor HErre Christus giorde denne Predicken/ i det siste maaltid/ som hand end den samme nat bleff faarraadt aff Juda/ oc greben aff Jøderne/ Oc efftherdi saadant kunde icke ske wden Disciplernis redzel oc forferderse/ da vilde vor kiere HErre Christus trøste dem/ oc giffue dem atuarsel om den forargelse/ før end det skeer/ Oc der faare siger hand/ Eders hierte skal icke forferdis/ det er/ Bliffuer icke bedrøffuede der offuer/ Tro i paa Gud/ da tror oc paa mig/ det er/ Forseer eder det til mig/ at ieg er mere end it Menniske. Naar it Menniske døer/ da er det wde met hannem altsammen/ hand ligger der som it andet wskelligt Creature der død er/ kand icke røre en finger/ eller sla en flue fra sig/ Saa skulle i icke tro/ at det skal gaa til met mig/ Jeg er it sant Menniske/ oc ieg er ocsaa enig Gud/ Der faare skal Verden ingen skade giøre mig der met/ at de end gribe fat paa mig/ oc sla mig ihiel: Lige som Gud icke kand dø/ saa kand oc ieg icke dø/ oc ieg skal alligeuel dø/ Huad skulle nu i tencke at ieg skal giøre? oc vdrette met min død? J min Faders huff (siger hand) ere mange bolige/ det er/ Eders Fader i Himmelen/ er naadig oc barmhiertig/ oc haffuer eder hiertelige kier/ Hand vil icke haffue sin herlighed alene/ eller bruge den for sig alene/ Hand vil haffue eder (mine Disciple) hoss sig/ oc det er altsammen der paa at giøre/ at ieg nu skal dø/ oc gaa hen/ at berede eder steden.

Tro i paa Gud da tror paa mig.

Nu vel/ her staar det huad vor kiere HErre Christus skulde

oc vilde vdrette met sin død/ der som ellers vore legeme skulde ble-ffuit i Jorden/ oc sielen lidt euig mørckhed oc fordømelse/ tien vor kiere HErris Christi død der til/ at wi bliffue fri fra synden/ oc for-ligte met Gud/ oc formedelst hannem komme til det euige liff/ som hand siger/ Der som ieg gaar hen/ at berede eder steden/ saa vil ieg dog komme igen/ oc tage eder til mig/ at i skulle vere der som ieg er.

Fruct aff Christi pi-ne.

Der faare skalt du flitelige mercke dette ord/ at hand siger/ I min Faders huss ere mange bolige/ Her paa Jorden haffuer det it stort naffn/ naar mand siger/ Dette er en Kongis/ en Keyseris/ en Førstis huss: Men see dig noget til bage til den fremfarne tid/ oc be-tenck huad der bliffuer paa det siste aff/ Huor mange herlige skøne Pallats haffde alene den stad Rom? Huor megen gammel byg-ning finder mand her oc der i alle Land/ der som mectige Konger oc Keysere haffue i fortiden hafft deris bolige? Nu ligger det altsam-men paa en hob/ er en wheldig øde ting/ oc er ingen Staadere saa arm/ at hand gerne vilde bo i saadant øde væsen/ Saadan skickelse haffuer det met huss her paa Jorden. De ere saa herlige/ deylige oc stercke/ som de nogen tid kunde/ saa er det dog icke bestandigt/ oc det er alt ret at de saa forfalde/ Skulde de huss vaare euindelige/ effterdi wi ere icke selff euige/ oc bliffue saa stacket en tid her paa Jorden?

Bolige i Faderens huss.

Men Faderens huss i Himmelen/ er en euig bolig/ huo som kommer der ind/ hand skal aldri dø/ oc haffue til euig tid alting off-uerflødelige/ Saadane bolige (siger vor HErre Christus) vil ieg berede eder/ Der faare naar som det end kommer der hen met eder/ at i skulle skillis fra denne Verden/ Verden vil icke lide eder/ hun foriager/ oc ihielslar eder/ det skader icke/ lider det taalmodelige/ oc vider/ at ieg formedelst min død/ haffuer bestillet eder bolige i min Faders huss/ Saadant er en herlig oc stor trøst/ som skulde giøre oss al pinactelighed ringe/ Men der om nock.

Det andet stycke er om Guds vidskab/ huorledis mand skal rettelige kiende Gud/ dette er en saare høy/ men offuermaade nytte-lig lerdom/ Thi det er vist/ at huo som rettelige kiender Gud/ hand

haffuer det euige lijff / lige som euig fordømelse skal følge / huor mand icke rettelige kiender Gud.

Huorledis fornufft tencker om Gud.

Philippus tencker om Gud/lige som fornufft pleyer/Hand seer vor HErre Christum faar sig / oc hører hannem / oc begærer dog/at hand skal vise hannem Faderen / lige som Gud vaare wden Christo: Saadane tancker skulle wi icke haffue / at det skal icke gaa oss som mand scriffuer om den Hedning Simonide/der hand bleff atspurt/huad Gud vaar / tog hand det nogle dage i beraad / Oc der de dage vaare nu forgangne/viste hand icke end da/ huad suar hand skulde giffue/ oc begærede flere dage / oc det brugede hand saa lenge/ indtil hand paa det siste motte bekiende/ at io lenger hand tencte paa dette spørssmaal/io mindre viste hand huad Gud vaar/oc det er icke andet muligt / end huo der gaae saa blot til / oc vil tencke huad den euige Guddom er / huilcken der icke haffuer begyndelse eller ende/ hand far vild / oc kommer i saadant it Haff / at det er wmuligt / at hand kand komme der aff igen.

Simonides en Hedning

Mand lærer aleniste at kiende Gud i Christo.

Der faare skulle wi holde vor fornufft oc tancker til bage/oc høre huorledis vor HErre Christus predicker her faar Philippo om denne sag / som er / at wi skulle icke søge eller optencke nogen Gud wden vor HErre Christo. Som hand siger til Thomas/ Jeg er veyen/ lijffuit oc sandhed / Jeg er veyen / at huilcken mand kommer til Faderen/Thi der kommer ingen til Faderen / wden ved mig/oc huo som kiender mig/hand kiender Faderen. Item til Philippo siger hand/Huo mig seer/hand seer Faderen / tror du icke / at ieg er i Faderen/ oc Faderen i mig? Disse oc andre saadane sprock/ holde vort tancker til bage/at wi/naar wi ville rettelige kiende Gud/ icke skulle klaffre op i Himmelen / oc tencke paa det wendeligt / almectige vesen (thi at i saa maade skalt du aldri kunde fatte oc begribe Gud) Wi skulle tage den HErre Christum faar oss/ hand er it Menniske lige som wi/hannem skulle wi høre/ oc lære aff hans ord oc gerninger/huad vilie hand haffuer til oss/huo som det giør/hand kiender Gud/oc veed rettelige huad Guds vilie er.

At denne lerdom gaar saa vd igennem aleniste der hen / at wi alde-

wi aldelis oc i alle maade skulle bortsla de tancker / oc icke tencke paa huad Gud er/effter sit væsen/Thi saadant er oss wmuligt at randsage her paa Jorden/ Hand boer (siger Scrifften) i it liuss / der ingen kand komme til / Der faare lige som vore øyen icke kunde fordrage Solens skin/de vorde stenblinde der aff/saa er det wmuligt at randsage det Guddommelige væsen. Oc det skeer at huo som tager sig offuer at hand vil randsage suare ting/hannem bliffuer det/ som den vise Mand siger / for suart / hand bliffuer til intet der offuer/ Der faare skal huer mand lade saadane tancker falde / thi det ere wnyttelige tancker/ia ocsaa skadelige tancker/ som aldelis forderffue oss/ oc male Gud saa faar oss/ at wi fly oc hade hannem/ Der faare skalt du vocte dig der fra/ oc arbeyde paa/ at du kandt fatte oc kiende Guds vilie oc hierte / Dette vidskab er icke forferdeligt / men trøsteligt/ oc fører visselige met sig det euige lijff / som Christus Johannes i det xvij. siger/ Saa staar nu denne gantske lerdom paa dette eniste Christi sprock / der hand siger til Philippo: Phelippe / Huo mig seer/ hand seer min Fader. Nu vel/ Huad seer mand i Christo? Mand seer at hand er Menniske / at hand døer paa Kaarssit / opstaar tredie dag fra de døde / faar op til Himmelen / oc sider hoss Guds høyre haand. Item/Mand seer ocsaa/at hand opuecker døde/ oc lader see sig / som en veldig HErre / offuer alle Creature / at den gantske Verden maa beslutte / at hand er icke aleniste it Menniske/ men ocsaa euig Gud.

Guds væsen er wrandsageligt.

Huorledis wi først skulle kiende Christum.

Ja siger du/ dette veed ieg vel/ men der faare seer ieg icke end nu Gud/ Jeg kiender icke fordi end nu Gud / alligeuel at ieg seer saadant i Christo.

Suar/ Denne sag er drabelige stor/der faare skal mand giffue flitig oc god act her paa. Vor kiere HErris Christi gerninger/ som hād siger her/beuise veldelige/at hand er icke aleniste sand Menniske/ men ocsaa euig Gud. Her tag nu dette eniste stycke faar dig/oc betenck/huad det fører met sig/at hād er euig Gud/ Oc som Paulus siger/alligeuel hand farnedrer sig i sin Guddom/oc bliffuer it armt elendigt Menniske / lige som ieg oc du ere / Oc det som end mere er

Huorledis wi skulle kiende Gud i Christo.

hand bliffuer icke aleniste it Menniske/ men hand giffuer sig i dø-
den / oc hen paa Kaarssit / at hand vilde betale for oss Menniske / oc
tage fra oss / syndens fordømelige skyld. Huad vilt du nu beslutte
Huorledis mand rettelige kiender Christum.
aff dette altsammen? Huad for it hierte vilt du søge hoss hannem?
kant du oc tencke / at hand haffuer ont i sinde met oss Menniske / el-
ler er vor fiende? Er det icke sant / Du seer her den høyste oc største
kierlighed/der vere kand/lige som Christus oc siger. Ingen haffuer
en større kierlighed/end at hand giffuer sit liff for andre.

Saa seer du / oc kiender din kiere HErre Christum retteli-
ge/at hand haffuer it hierte fult met kierlighed/til oss arme Synde-
re / efftterdi hand (saa at tale) setter sin Guddom til bage for vor
skyld/oc kommer i vort kiød / oc giffuer sig selff i døden for vor
skyld.

At rettelige kiende Gud.
Her kaldis det fremdelis at rettelige kiende Gud / naar som
du saa kiender Christum / oc tror lige saadant om Gud oc hans
hierte imod oss Menniske alle/ Oc i sandhed/ huad kunde wi oc an-
det tro? Christus er io den euige Guds Søn / oc at hand bliffuer
Menniske/det skeer aff Faderns vilie/ hand elsker oss arme Synde-
re saa/ at hand giffuer sin enbaarne Søn / i døden for oss / Dette
skalt du lade vere dig it vist oc trofast vidnisbyrd/ at Gud er icke vor
fiende. Du haffuer oc børn/dem elsker du/ Oc der imod elsker du icke
noget Menniske saa i verden / for huis skyld du vilde affliffue dit
barn? Men dette giør den almectigste Gud i Himmelen/ for vor
skyld/som du seer paa vor HErre Christo/Der faare kiender du nu
Gud/oc du vedst hans hierte oc vilie/ thi det er rettelige affmaalet i
Christo/ Met dette vidskab skalt du lade dig nøye / oc bliffue der
hoss/da bliffuer du salig/oc kommer der hen / at du oc skalt see oc
kiende Gud effter sit euige wbegribelige væsen i euighed/Men dette
er wmuligt / wden wi haffue tilforn dette vidskab om Guds hierte
oc vilie/ huilcket Christus viser oss alene til.

Den høyste trøst at rettelige kiende Gud.
Aff denne kendelse oc vidskab roser den hellige Paulus/oc si-
ger/Guds kierlighed er formedelst den hellig Aand vdgyden i vore
hierte/ det er/ Den hellig Aand lærer oss i Christo/ at wi icke kunde
tuile

paa/at Gud haffuer oss io hiertelige kiere/Denne samme kierlighed giør oss fremdelis frimodige oc trøstige faar Gud / at wi icke fryete oss/eller bekumre oss for noget/Thi at vere sig synd eller død/ Dieffuel eller Helffuede / oc de end ere vore fiender / huad ligger der mact paa/efterdi wi haffue saaden en Gud/der elsker oss/oc gaff til kiende oc beuisde denne sin kierlighed klarlige i det / at hand icke sparede sin egen Søn/men gaff hannem for vor skyld alle hen i døden? Er Gud met oss/da lad vere imod oss huo som vil/wi kunde ingen skade haffue der aff. Elsker Gud oss/da vere sig vred oc vor fiende/huo som vil/ wi kunde det vel fordrage/ oc wi vide at det skal altsammen forfremmis oss til det beste huad som verden acter oss til det verste. Saa er denne bekiendelse den høyste trøst/der wi haffue i Verden/at wi retteligc kiende Gud/icke paa hans euige mact oc væsens vegne/ men paa hans hiertis oc vilies vegne: Der viser vor kiere HErre Christus Philippum/oc oss alle hen/oc vil icke at wi skulle gabe op i Himmelen/oc søge der det Guddommelige væsen / Det er oss paa den sted for høyt/ wi kunde icke finde eller hente det der. Men wi skulle smuct holde vore øyen oc tancker til bage / oc stadfeste dem paa vor HErre Christum/oc paa hans ord oc gerninger/hand er / som Paulus siger/ sæt oss til vissdom/ at wi skulle kiende Gud / hans hierte oc vilie rettelige formedelst hannem / Thi denne er den eniste oc høyste vissdom / huilcken alene den hellig Aand formedelst Euangelij ord optender i vore hierte / der som ellers Menniske gaa naturlige hen i mørckhed / oc vide intet aff Gud retsindelige / De kunde icke trøste sig i hannem/ men de fryete sig for hannem / thi de vide icke/ oc tro det icke/ Ja de kunde det oc icke tro / at Gud haffuer it hierte fult aff kierlighed til oss/ Der faare giffue de sig til deris egen gerninger oc mangfoldig Gudstienste. Men wi som i Christo vor HErre see oc kiende Faderen / haffue alt vort hierte oc tro til Guds kierlighed/at wi vide/ oc haffue det vidnisbyrd hoss hans Søn/at hand haffuer oss kiere/Denne kierlighed er den grundual/ der vort haab staar paa/ oc det skal til euig tid icke feyle oss/ Thi Christus liuger icke / der som hand siger / Jeg er veyen / liffuit oc

Christus er vor vissdom.

sandhed/ Den naadige Fader holde oc beuare oss paa denne vey/ saa bliffue wi til euig tid salige/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ Wi tacke dig/ at du haffuer giffuit oss din naadige vilie oc kierlige hierte saa klarlige til kiende i din Søn Christo Jesu/ Oc wi bede dig/ at du vilt lade oss voxe dag fra dag i denne bekiendelse/ at wi kunde trøste oss der met i allehonde fristelser/ oc formedelst dette haab offueruinde alting/ oc endelige vorde salige/ AMEN.

Paa S. Johannis Døberis dag/ Euangelion Luce 1.

DEr Elisabeths tid kom/ at hun skulde føde/ fødde hun en Søn. Oc hendis Nabo oc Slect hørde/ at HErren haffde giort stor barmhiertighed met hende/ oc de gledde sig met hende. Oc det begaff sig paa den ottende dag/ komme de at omskere Barnet/ oc de kallede hannem effter hans Fader/ Zacharias. Men hans Moder suarede/ oc sagde: Ingelunde/ men hand skal kaldis Johannes. Oc de sagde til hende/ Er dog ingen i din Slect/ som saa kaldis? Oc de nickede at hans Fader/ huorledis hand vilde

lade kalde hannem / Oc hand begerede en Taffle / screff oc sagde : Hand heder Johannes / Oc de forundrede sig alle. Oc strax vaar hans mund oc hans tunge opladen / oc hand talede / oc loffuede Gud / oc der kom en redzel offuer alle Naboerne. Oc dette som skeet vaar / røctedis paa alle de Jødiske bierge / oc alle som det hørde / lagde det paa hierte / oc sagde : Huad ment du at der skal bliffue aff Barnet? Thi at HErrens haand vaar met hannem. Oc hans Fader Zacharias bleff opfylt met den hellig Aand / spaade / oc sagde : Loffuit vere HErren Israels Gud / Thi hand besøgte oc forløsde

sit Folck. Oc hand oprette oss salighedens Horn/ in sin tieneris Dauids huss. Som hand talede i fordom tid/ formedelst sine hellige Propheters mund. At hand vilde frelse oss fra vore Fiende/ oc fra alle deris haand som oss hade. Oc beuise vore Fedre barmhiertighed/ oc tencke paa sin hellige Pact. Oc paa den Eed/ som hand soer vor Fader Abraham/ at giffue oss. At naar wi vaare forløsde aff vore Fienders haand/ skulde tiene hannem/ wden redzel vor lijffs tid. I hellighed oc retferdighed/ som hannem er behagelig.

Oc du Barnlille skalt kaldis den Høystis Prophete/ du skalt gaa frem faar HErren/ oc berede hans vey. Oc at giffue hans Folck saligheds forstand/ som er i deris synders forladelse. Formedelst vor Guds hiertelige barmhiertighed/ ved huilcken Opgangen aff det høye besøcte oss. Paa det hand skulde skinne faar dem som side i mørcke oc dødens skugge/ oc vise vore føder paa fredens vey.

Oc Barnet voxte oc vaar sterckt i Anden/ oc vaar vdi Ørcken/ indtil hand skulde traade frem/ faar Israels folck.

Huor faare S. Johannes dag er en gledelig Høytid.

DEnne dag paa huilcken den hellige Døbere Johannes bleff født/ holder huer mand for en lystig dag/ oc en besynderlig Høytid/ maa vel ske fordi/ at Engelen siger disse ord til hans Fader Zacharias/ Det skulle mange glede sig i hans fødzel/ men den minste deel veed den rette aarsage/ huilcken Engelen giffuer først til kiende/ der hand siger/ Hand skal bliffue stor faar

faar HErren / oc der nest Zacharias hans Fader / som er / at denne Johannes skulle føre en ny Predicken i Verden / oc giøre vor HErre Christum bekynt blant Folck / oc vise met finger paa hannem / paa det Jøderne skulde lære at kiende hannem / tro paa hannem / oc formedelst hannem bliffue salige. Dette embede oc Predicken vaar it gledeligt embede oc Predicken / huis lige der haffde icke veret hørt vnder Louen oc aff Mose / Fordi at Menniskren lerde her aff at kiende Christum / de finge syndernis forladelse / anammede den hellig Aand / oc bleffue paa det siste i denne tro salige / Der faare skal end paa denne dag huer mand glede sig aff denne ny Predickere / tacke Gud aff hiertet der faare / at hand loed hannem komme til Verden / Denne er den rette glede / som skal end paa denne dag vere blant de Christne / at wi skulle lære aff den Døbere Johanne / huo den rette Christus er / hoss huicken wi skulle søge oc visselige finde syndernis forladelse oc det euige lijff.

Om det Naffn Johannes.

Oc denne vaar oc sagen / der hand skulde omskeris den ottende dag / at der begyndis en trette mellem Slecten oc Foreldrene / om hans Naffn. Slecten vil / efterdi denne er den førstfødde Søn / mand skal kalde hannem Zacharias / effter hans Fader / som mand pleyer almindelige. Men Moderen skriger aff barsel sengen / oc siger / Ingelunde / ieg vil hand skal kaldis Johannes. At de trettis saa lenge der om / indtil det kommer faar Faderen / som end nu vaar en dumme / oc kundi icke tale / oc bad dem der faare faa sig en Taffle / der screff hand i / Hand skal kaldis Johannes. Nu er oc Zacharias / it offuermaade smuct oc deyligt Naffn / som bequemmer besynderlige smuct en Predickere / Thi det kaldis en / som tencker paa Gud / oc Predicker om Gud / Huad aarsage monne vel baade Forelderne haffue / at de icke ville lade Barnet haffue saadant it smuct deyligt Naffn? Hand skal kaldis Hans oc icke Zacharias / andre mue sige der til huad de ville / Ja det som end mere er / Engelen befaler / før Barnet bliffuer vndfanget i Moders lijff / at mand skal io icke giffue Barnet noget andet Naffn.

Huad Zacharias kaldis.

Suar / Dette skede altsammen for det besynderlige herlige

embede/ oc den ny Predicken skyld/ der Johannes skulde føre i Verden: Fordi at huo som Predicker Louen/ hand Predicker ocsaa om Gud/ oc giffuer Mennisken Guds vilie til kiende/ huad hand vil haffue aff oss/ Men denne Predicken giør oss icke salige/ Wi lære ekon der aff/ efftherdi Gud kreffuer saa meget aff oss/ at wi ere arme Syndere/ efftherdi wi nødis til at see oc bekiende/ at wi kunde icke holde denne Guds vilie/ der oss er obenbaret i Louen/ Der faare følger det/ At huo som ekon haffuer en Zachariam/ der Predicker hannem Louen/ oc om Guds vilie/ huad hand skal giøre oc lade/ den er icke behulpen/ hand maa frycte sig faar Gud/ oc kand icke bliffue salig.

Huad Johannes kaldis.

Der faare affuerie baade Foreldre/ Elisabeth oc Zacharias dette Naffn/ oc ville icke lade deris Barn kaldis Zacharias/ men de ville at hand skal hede Johannes/ Nu er Johannes saa meget paa vort maal/ som en der Predicker om naade. Saa er da dette det rette Naffn/ der dette Barn bør at haffue/ Fordi at huo som icke veed mere/ end at Gud vil mand skal holde hans bud/ hand kand icke komme i Himmelen/ Ja hand kand huercken haffue haab eller glede/ Hand maa frycte sig faar Gud/ oc vente fordømelsen/ Thi vore synder/ som formedelst Louen beuisis oss offuer/ haffue icke fortient andet/ saa er det oss umuligt/ at wi skulde selff kunde hielpe oss der fra. Der faare er det intet vert met Zacharia/ som Predicker alenniste om Gud/ Der skal vere en Johannes/ om mand skal bliffue salig/ Det er/ saadan en Predickere/ som kand lære oss/ at Gud er naadig/ oc vil forlade synden for sin Søns Christi Jesu skyld/ oc aff naade giøre oss salige/ Dette kaldis at Predicke rettelige/ oc formedelst denne Predicken bliffue vore hierte glade oc lystige. Thi at forferde end deris synder oc bedrøffue dem/ saa fortuile de dog icke der faare/ efftherdi Johannes lærer dem/ at Gud er naadig oc barmhiertig/ Naar som de anamme hans Søn/ trøste sig i hans død oc opstandelse/ da vil Gud forlade synden/ oc for Christi skyld giøre dem salige. Aff denne Predicken skulde Johannes haffue oc bære det Naffn/ oc icke kaldis blot Zacharias/ som Predicker om Gud/

som

som hans Fader / der vaar en Mosaisk Prest / oc bød Folck vere fromme / Men Johannes / som Predicker om Gud / at hand er naadig / oc formedelst Christum vil forlade synden / oc giøre oss salige.

Saa giffuer nu dette Naffn Johannes den rette aarsage / huor faare wi skulle giøre oss glade / Som er / at den naadelige tid nu begyndis / at Gud vil icke handle met oss effter vore gerninger oc fortieniste / Hand giffuer oss sin enbaarne Søn / den viser Johannes paa met sin finger / hoss huilcken wi skulle icke finde Louen / som hoss Mose / men naade oc sandhed / oc naade for naade.

Der faare (hans Fader) den fromme Zacharias / der Gud giør den naade met hannem / oc løser hans tunge igen / at hand kand tale / da loffuer oc tacker hand Gud gladelige aff hiertet / icke fordi / at Gud haffuer giffuit hannem en Søn / huilcket der dog vaar en stor herlig velgerning / Men at den salige tid skal nu begyndis / oc den gledelige Predicken skal kundgiøris / at Gud vil formedelst sin Søn / forlade alle Menniske deris synder / oc giøre dem salige / Derfør høer huorledis hand begynder sin tacksigelse oc spaadom. Zacharie Loffsang.

Loffuit vere HERren / Israels Gud / thi hand haffuer besøgt oc forløsd sit Folck.
Oc hand opreysde oss salighedsens Horn / i sin tieneris Dauids huss.

Huor som Folck icke haffue mere / end Mosen oc Louen / der loffuer mand vor Herre Gud icke / Thi Louen er som it gield breff / eller / som Paulus kalder hende / en haandscrifft / der beuiser oss offuer / at wi ere Gud gieldskyldige oc staa i hans Register / oc mue vente straff. Der faare er der icke andet i hiertet end fryct oc fortuilelse / Wi see straffen / oc vilde gerne vndfly hannem / men wi kunde icke / da følger bedrøffuelse oc angist / oc er icke muligt / at der kād gaa it eniste gledeligt ord aff saa bekumret oc miströstigt it hierte. Ja det som end mere er / fryct oc forfeldelse driffuer til wtaalmodighed / at tungen begynder at skende oc bande / Hiertet vilde heller at der vaare ingen Mand loffuer icke Gud der som Louen er.

Gud /

Gud/end det skal haffue Gud til en fiende/ oc for syndens skyld vente hans straff. Der faare hører mand icke saadane ord hoss Louen/ som Zacharias siger her / Loffuit vere HErren. Der som mand torde/ oc icke skamede sig / skulde mand end bande der til / Thi det er wmuligt/ at naturen kand veluillige bære Guds vrede.

Euangelion fører Guds loff met sig.

Men at Zacharias lader høre sig met saa gledelige ord/ oc loffuer oc priser Gud/ det skeer aff denne aarsage/ at hand seer/ at Guds vrede er stillet/ oc al straff er tagen bort / lige som hand siger/ Gud haffuer hiemsøgt oss / det er / her til haffuer det verit met oss/ lige som Gud kiende oss icke / lige som hand viste intet aff oss / lige som hand vaare tusinde mile veyes fra oss/ Thi wi haffde icke mere/ end Mosen oc Louen/ der vaare wi lidet behulpne met / synden bleff ekon større / oc hiertet argere/ Dieffuelen oc døden vaare oss alt for nær/ oc wi kunde icke beskerme eller fri oss fra dem / Men nu/ min kiere Johannes er født / bliffuer det anderleds / Gud holder sig til oss/ oc søger hiem til oss/ Ja hand forløser sit Folck/ Der faare kand ieg icke lade det/ oc Gud giffue / at al Verden vilde følge dette Exempel/ Jeg vil loffue oc prise Gud/ som holder sig saa naadelige til oss / oc opretter salighedens Horn / det er / Hand giffuer oss saadan en Kong / som skal hielpe oss / imod synden / oc døden / oc al wlycke/ Det Horn eller Rijge / som wi haffde her til / vaar ekon it syndeligt Rijge / døden forderffuede alting / Men nu kommer salighedens Horn / hielpe rijget / at Gud met sin naade formedelst sin Søn vil komme til oss/ oc hielpe oss imod synden/ døden oc Dieffuelen/ Denne kand vere en handel / som er verd at loffue/ Oc forbandet er den tunge/ som her tier stille/ oc icke loffuer oc priser nat oc dag.

Salighedens Horn.

Horn.

Det ord/ Horn/ som sagd er/ kaldis saa meget som it rijge/ eller en Kong / som wi see i den Prophete Daniel. Oc Zacharias siger met besynderlige ord/ at dette Horn er opreyst i Dauids huss/ oc viser saa til bage / at hand icke taler om en Verdzlig Kong / men om den HErre Christo/ som besynderlige vaar Dauid loffuit oc tilsagd/ oc om den velsignede Sæd/ som hand fremdelis vdtyder sig/ oc siger klarlige.

Som

Som hand talede i fordom tid/ formedelst sine hellige Propheters mund.

Det er saa meget sagd / Gud vere loff / tiden er kommen / at det skal nu vdrettis/ som Gud haffuer tilsagd formedelst Prophe- terne/ Louen oc figurer skal nu vige/ oc giffue den rette HErre rum oc sted.

At hand vilde frelse oss fra vore Fiender / oc fra alle deris haand som oss hade/ Oc beuise vore Fædre barmhertighed/ oc tencke paa sin hellige Pact.

Oc paa den Eed der hand soer vore Fader Abraham.

Den hellige Zacharias befatter offuermaade smuct tilsam- men/ huad summa er paa alle Propheter. Som er / at Gud forme- delst sin Søn Christum vil giøre en ny oc hellig Pact met oss Men- niske / efterdi den gamle Pact/ som formedelst Louen vaar giørt met oss/ vaar en vanhellig Pact / oc wi icke aleniste ick kunde holde hende/ men komme ekon der met io dybere i synd / oc vor samuittig- hed bleff io lenger io wroligere der aff. Denne hellige Pact / siger hand/ bleff vore Fædre/ oc besynderlige Abraham/ tilsag met en eed/ der faare er det en visser Pact/ ocsaa fordi/ at hun icke (som Louen) staar paa vore gerninger oc paa vor fromhed / men paa Guds barmhertighed/ at Gud vil forbarme sig offuer vort iemmer/ oc redde oss fra vore fiender/ som vaare oss for stercke. Saadant skeer der met/ at Guds Søn betaler paa Kaarsit for verdens synder / oc formedelst sin død tager vor død bort / oc forhuerffuer oss den hellig Aand. Der ske baade stycke/ at wi først bliffue fri fra vore fiender/ Thi synden/ døden oc Dieffuelen/ kunde icke skade dem / som tro paa Christum / oc formedelst hannem forsee sig visselige al naade til Gud/

Summa paa alle Propheter.

Gud/ Oc der nest at wi ocsaa formedelst den hellig Aand bliffue helligede/ Der faare kaldis da dette en hellig Pact / som nu følger fremdelis.

At giffue oss forløsning aff vore fienders haand/ at wi kunde tiene hannem vor lijffs tid/ vden redzel/ I hellighed oc retferdighed/ som hannem er behagelig.

Der staar/ huad der giør den frommen gamle Zachariam saa glad/ oc opuecker til saa hiertelig loff oc tacksigelse / Oc mand skal offuermaade vel mercke/ at hand saa ret smuct fatter tilsammen/ alle de velgerninger/ som wi haffue aff vor kiere HErre Christo. Først siger hand/ skal hand frelse oss fra alle vore fiender/ det er/ hand vil forlade synden/ ihielsla døden / sønderbryde oc tage Dieffuelen til fange/ at wi skulle her effter bliffue til euig tid fri fra disse fiender. Fordi at alligeuel den arge fiende sledsker effter oss/ oc kommer nu her nu der skade oc iemmer aff sted/ alligeuel synden icke er aldelis død/ men opuecker oc fører oss i fald / Ja alligeuel wi haffue døden faar oss/ oc skulle alle dø/ saa skal det dog icke skade de Christne/ Guds naade oc den euige salighed hører oss visselige til formedelst Christum/ oc skal icke feyle oss. Denne er den første velgerning.

Huor til wi nytte vor HErre Christo.

Forløssning fra vore fiender.

Her effter følger nu fremdelis den hellig Aands gaffue/ huilcken der saa opliuser vor hierte / at wi vden fryct tiene Gud vor lijffs tid / i hellighed oc retferdighed / som hannem er behaglig. Før wi faa den hellig Aand / ville vore hierte vere fryctactige / oc kunde intet got formode sig aff Gud. Thi det er syndens rette art/ naar som hun vager op/ at hun giør hiertet wroligt/ oc forferder oss. Der hielper da ocsaa Guds Lou til/ huilcken der giffuer klarlige til kiende/ huorledis Gud vil straffe synden met den euige død/ Der faare alligeuel Mennisken end arbeyde paa at tiene Gud vdwortis / at giøre hans vilie / saa kunde de det dog icke giøre vden fryct. Nu er oc dette Guds høyste vanære / at mand icke forseen sig

Wi frycte oss naturlige faar Gud.

alt got til hannem / men frycter hannem / som en wmild streng domere.

Dette seer Zacharias / oc hand gleder sig hiertelige der aff / at først alle vore fiender ere formedelst Christum fordempede / oc wi vorde befride fra dem / Oc der nest optendis troen i hiertet formedelst den hellig Aand til Guds barmhiertighed / at de forsee sig al naade til hannem / Der begyndis da den rette Gudstieniste / som kaldis hellighed oc retferdighed. Hellighed / at wi aff hiertet arbeyde paa at vere hannem lydige / oc staa synden imod / oc icke følge Dieffuelens tilskyndelse oc indskiudelse. Oc Retferdighed / at wi stedze bliffue hengende ved ordet oc troen / Fordi at alligeuel det er wmuligt / at wi kunde leffue aldelis wden synd / denne hellighed bliffuer vndertiden borte / naar vort legeme oc fristelser faar offuer haand / Saa bliffue dog formedelst troen saadane synder tilgiffne / oc regnis oss icke til. Der faare gaar Gudstieniste veldelige frem hoss de Christne formedelst den hellig Aand / at de flitelige vocte sig fra synd / oc leffue effter Guds vilie / oc hans ord / oc bliffue stedze bestandige i troen / alligeuel at de end synde / lige som de oc daglige bede / Forlad oss vor skyld / at de trøste sig dog i Guds naade formedelst Christum. Denne er den eniste oc rette Gudstieniste / huilcken wi komme aleniste til formedelst Christum / som redder oss fra vore fiender / oc giffuer oss den hellig Aand.

Den hellig Aand tager redzel aff hiertet oc optender troen.

Hellighed.

Retferdighed.

Vdi Louen haffuer mand ocsaa Gudstieniste / som er Offer oc gode gerninger / Men efftersi den hellig Aand er icke der formedelst Christum / da bliffuer icke aleniste redzel i hiertet / men der følger stedze oc altid vanhellighed oc wretferdighed. Vanhellighed / at wi icke komme frem met Louen / det er oss wmuligt / Der følger da wretferdighed / at hiertene vorde wrolige / oc frycte sig faar Gud / oc kunde intet got forsee sig til hannem / Saadan iemmer siger Zacharias / skal nu affueries / oc loffue oc tacke sig ekon nu al Verden Gud met mig / at hand saa naadelige betencker / oc hielper oss saa Faderlige formedelst sin elskelige Søn. Denne er den første deel / om denne sang / en herlig tacksigelse for Guds naade / som oss formedelst

Gudstieniste i Louen.

Chri-

Christum skal vederfaris. Nu gaar hand ydermere frem / oc Predicker om sin Søn / huad hand skulde giøre der til / oc siger.

Oc du Barnlille skalt kaldis den høystis Prophete / Du skalt gaa frem faar HErren / at berede hans vey.

Om Johannis embede.

Denne naade / siger hand / er nu faar døren / Oc min Søn / som der bliffuer nu omskaaren / min kiere Hans lille / skal vere det første bud / som skal friligė Predicke saadant oc obenbare / oc berede den HErre Christo veyen / at hand skal finde it Folck naar hand kommer / som hannem skal anamme / oc hiertelige glede sig aff hannem / Huor met skal hand det giøre ? Met en besynderlig Predicken / som her efterfølger.

Oc giffue hans Folck salighedsens forstand / som er i deris synders forladelse.

Formedelst vor Guds hiertelige barmhiertighed / ved huilcken Opgangen aff det høye besøcte oss.

Mand kiender vd igennem i denne deylige Loffsang mesteren / som er den hellig Aand / Fordi at lige som Zacharias tilforn paa det korteste oc skickeligste befatter vor kiere HErris Christi velgerninger / saa begriber hand her met faa ord summa paa det gantske Euangelium / at det er en Predicken / forstand eller lerdom om salighed / det er om den hielp / der Gud lader oss Menniske vederfaris / i det / at hand forlader synden / aleniste aff naade oc barmhiertighed / huilcken naade wi haffue formedelst Opgangen aff det høye / det er / formedelst Guds Søn / som kommer hid ned aff Himmelen / til oss paa Jorden / Denne Predicken / siger hand / skal min Søn begynde / Oc ophøyer hannem saa offuer Mosen oc alle Propheter / som en besynderlig Predickere.

Euangelij summa.

Dette kaldis at aldelis foruise Louen oc giffue hende aarloff/ oc sette Mosen bag dørren/ Thi huad er Louen andet/ naar som wi ville tale rettelige der om / end syndernis bekiendelse / formedelst huilcken synderne ekon formeris oc bliffue større / oc hiertene vorde io lenger io mere wrolige/ efterdi de see Guds vrede oc wuenskab saa nær faar deris øyen? Denne Predicken / siger Zacharias / skal nu haffue ende / Min Søn skal Predicke anderleds oc bedre. Der faare skal ingen kalde hannem andet end Johannes/en naade Predickere. Jeg er oc en Prest / ieg Predicker ocsaa / oc ieg Predicker Guds Ord / oc haffuer der faare det Naffn met ære / at ieg kaldis Zacharias/ Men det er intet vert met min Predicken. Min Søn skal begynde det bedre / end Moses oc wi allesammen / Thi hans Predicken kaldis salighedsens forstand/det er/saadan en lerdom/ at Folck kunde vide/ huorledis de icke skulle bliffue salige/ formedelst deris egne gerninger/ Men formedelst Guds barmhiertighed/ som for sin Søns skyld vil forlade synderne/ oc icke regne oss dem til. Saadant Propheterer Zacharias om sin Søn Johanne / oc bleff wden tuil for denne Predicken skyld slagen ihiel aff de andre Prester i Tempelet mellem Alteret/Som Christus siger/ Matt. xxiiij. Thi det vaar dem wmuligt at lide / at mand saa skulde rose Christum oc hans Euangelion/ oc tage den ære oc herlighed fra Louen oc den Mosaiske Gudstieniste/ som mand skulde icke kunde bliffue salig der met. Oc maa vel ske at Johannes vaar oc icke tryg for denne sag skyld / oc nøddis fordi til at giffue sig hen vdi Ørcken. Som Zacharias oc da taler offuermaade ringe om Louen/ oc siger fremdelis.

Louen.

Zacharias bleff ihielslagen.

Paa det hand skulde skinne faar dem som side i mørcke oc vdi dødzens skugge / Oc vise vore føder paa fredens vey.

Jøderne hulde Louen for it herligt liuss / som hun oc er/ thi det er Guds Ord/ Men der til skin hun icke/som de hulde det faare/

Louen er mørck oc elendigt liuß imod Euangelion.

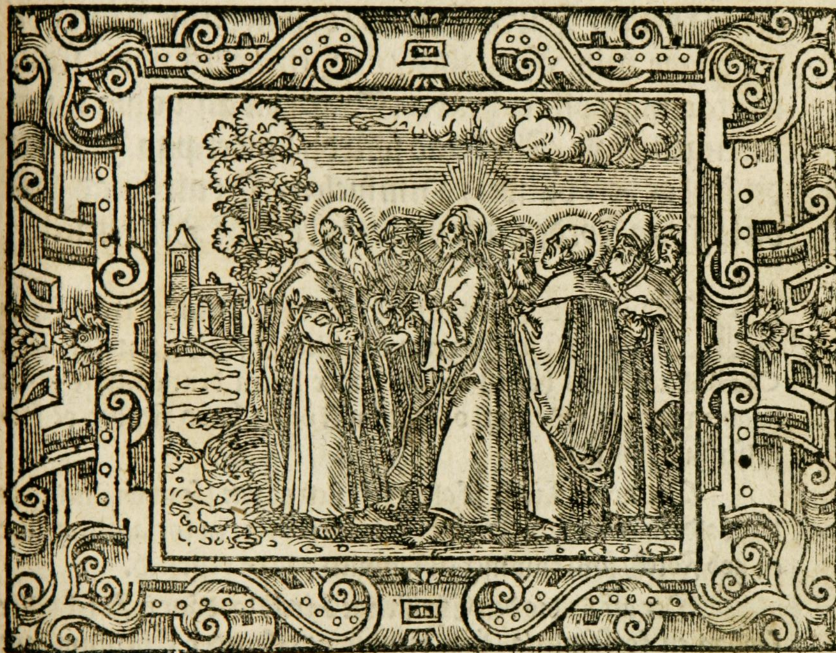
at mand der met kunde finde det euige lijff. Fordi at som Zacharias siger her/ Jøderne haffde Louen/ men de sade alligeuel i mørcke oc vdi dødzens skugge/ oc haffde huercken fred eller rolighed/ Der faare loffuer hand oc tacker Gud for det rette euige liuß/ Guds Søn som skin faar oß til det euige lijff/ oc giør fred oc glede i vore hierte formedelst syndernis forladelse oc Guds barmhiertighed. Iblant disse nu/ som side i mørcket oc vdi dødzens skugge/ høre ocsaa wi Hedninge/ Thi Christus Guds Søn er den ganske Verdens Frelsere.

Saa haffuer eders kierlighed hørt for huad sag S. Johannis dag er en frydefuld dag oc en gladelig Høytid/ paa huilcken wi skulde met den hellige Zacharia loffue oc tacke Gud/ oc aff hierte glede oß i hans naade. Men som wi sagde i begyndelsen/ den største part gaar hen oc veed intet aff saadan glede/ de dricke sig druckne aff Miød eller Vijn/ oc sla sig fulde/ met saadan suine glede lade de sig nøye/ Det skulle wi icke giøre/ men som Christus siger/ tage oß vare/ at vore hierte icke bliffue besuarede met fraadzeri oc druckenskab/ at wi diß bedre kunde mercke denne den hellige Zacharee deylige Predicken/ oc fryde oß ocsaa der vdi/ oc met hannem tacke Gud for sine store velgerninger/ Det forlene oß alle vor kiere HErre Christus/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader/ wi tacke dig aff hiertet/ for din store naade/ at du vilde icke lade oß bliffue hoß Louvsens Predicken/ men sende den hellige Johannem/ at hand skulde vise til Christum met sin finger/ oc tilsige oß formedelst hannem/ syndernis forladelse/ hellighed oc retferdighed/ Saa bede wi dig ocsaa/ at du vilt formedelst din hellig Aand opliuße vore hierte/ at wi kunde met en ret tro anamme denne den hellige Johannis naadige Predicken/ oc tiene dig vden redzel/ i hellighed oc redferdighed vor lijffs tid/ Amen.

Paa S. Petri oc Pauli dag / Euangelion Matthei xvj.

Vor HErre Jesus kom til Cesarea Philippi Stads egn / oc spurde sine Discipler at / oc sagde: Huem sige Folcket / at Menniskens Søn er: De sagde / Nogle sige / du est den Døbere Johannes. De andre / du est Helias. Nogle / du est Jeremias /

mias/eller en aff Propheterne? Hand sagde til dem: Huem sige da i/at ieg er? Da suarede Simon Petrus/oc sagde: Du est Christus den leffuende Guds Søn. Da suarede Jesus/oc sagde til hannem: Salig est du Simon Jonas Søn/thi kiød oc blod obenbarede dig det icke/men min Fader i Himmelen/Oc ieg siger dig ocsaa/Du est Petrus/oc paa denne Klippe vil ieg bygge min Menighed/oc Helffuedis porte skulle icke faa mact offuer hende. Oc ieg vil giffue dig Himmerijgis nøgle/Alt huad som du binder paa Jorden/det skal oc vere bundet i Himmelen/Oc alt huad som du løss paa Jorden/det skal oc vere løsd i Himmelen.

Den Artickel om den Christelige Kircke.

I Denne dagis Euangelio staar vor Christelige trois Artickel/der wi sige/Jeg tror en hellig Christelig Kircke. Thi det giffuis her til kiende/baade huem denne Kircke er/oc huad gaffuer oc gode ting/oc der til met ocsaa huad fiender oc fristelser hun haffuer.

Huad det ord Kircke kaldis.

Dette ord/Kircke/kaldis icke sten oc træ/som wi almindelige kalde saadane huss Kircker/Men det kaldis en forsamling/eller en hob Folck/som kommer til sammen paa en visse sted.

Der aff kaldis den Christelige Kircke saadant it Folck/eller saadan en forsamling/som kiender oc bekiender Christum/lige som Petrus her/at hand er den leffuende Guds Søn/oc den rette Christ/som for vor skyld bleff Mennisker/oc født aff en Jomfru/for huis skyld Gud vil vere oss naadig/icke tilregne/men forlade oss vore synder/oc giffue oss den hellig Aand/oc giøre oss til euig tid salige/Thi Petrus begriber dette altsammen i det eniste ord/hand siger/Du est Christus/det er/Du est Quindenis Sæd/huilcken Gud den Himmelske Fader haffuer loffuit oc tilsagd/at hand skal

synder-

sønderknuse Hugormens hoffuit / oc hielpe Menntsken til Guds naade oc salighed igen.

Dette naffn haffuer vor kiere HErre Christus aleniste i den aandelige Kircke/ hun priser hannem / at hand er Christus / oc den leffuende Guds Søn / Men huorledis de komme til saadan vidskab oc bekiendelse / giffuer Christus til kiende / i det hand siger til Peder/ Salig est du Simon Jonas søn/ kiød oc blod obenbarede dig det icke/ men min Fader i Himmelen. Thi det er vist/ kiød oc oc blod/ det er/ fornufft / vissdom oc forstand / kand aldri holde den HErre Christum / huilcken der er it Menniske/ lige som wi / for Guds Søn oc vor Frelsere / Hand haffuer icke den anseelse / oc besynderlige ligge de store gruselig forargelser paa hannem / at hand døer saa forsmædelig en død paa Kaarssit / Der tencker fornufft/ lige som Jøderne sagde/ Skal hand hielpe andre/ hui hielper hand sig icke selff? Saadan forargelse drager Jøder oc Tyrckere der hen/ at de intet acte denne Christum / Der faare søge de andre middel oc veye til syndernis forladelse oc salighed. Oc det gaar end met Papisterne paa det neste lige saa/ Met munden sige de/ at denne Jesus er Christus/ Men at de skulde tro aleniste paa hannem/ oc formedelst hans død oc fortieniste/ haabe aleniste at faa syndernis forladelse/ oc det euige liff/ der skalt du icke kunde komme dem til. De haffue i den sted deris Messeoffuer/ Aarden/ Helligens forbedelse/ Faste/ spægelse/ oc andet saadant/ Oc tro/ at de kunde icke aleniste behielpe sig met den HErre Christo. Der faare bliffuer den regel aldelis visser oc sand/ at aleniste den Christelige Kircke tror saadant om Christo/ oc at denne tro optendis aleniste formedelst den hellig Aand / i de Christnis hierte/ aff Euangelij Predicken. Papister.

Der følger oc dette fremdelis / at / huor denne tro oc bekiendelse gaar ret om Christo / at hand er Christus oc den leffuende Guds Søn/ det er/ At Gud formedelst hannem vil forlade synden/ oc giøre oss salige/ der er wden tuil den hellige Christelige Kircke/ oc den hellig Aand / Men huor som denne tro oc bekiendelse huercken er aldelis reen / eller oc aldelis intet / der skal ingen tencke / at hand

vil finde den hellig Aand/eller den Christelige Kircke/det maa haff-ue en anseelse met saadan Kircke eller forsamling huorledis det vil/ Thi disse thu stycke/som er/bekiendelsen om Christo/oc den Christe-lige Kircke/kunde aldri skillis fra huer andre. Saa haffue wi tuen-de nyttelige puncte/ huem den Christelige Kircke er/ oc huorledis hun kommer til saadan forstand oc bekiendelse om Christo.

Huor paa mand skal kiende Kircken.

Oc lige som den Christelige Kircke haffuer sin besynderlige bekiendelse oc tro/huilcken mand finder ingen anden sted i den gant-ske Verden/ Som er/ at Gud for sin Søns skyld / vil vere naadig/ Saa haffuer hun oc sine vduortis Tegen/ paa huilcke mand kien-der hende / Først Euangelions Predicken / om huilcken eders kier-lighed hørde vdi den hellige Zacharie Loffsang / at det er salighed-sens forstand/ formedelst huilcket wi komme til syndernis forladel-se. Der nest den hellige Daab/i huilcken wi døbis i Christi død. Oc det tredie HErrens Naduere / i huilcken Christi legeme oc blod vd-delis til de Christne i Brød oc Kalcken. Huo som vil/maa sette her til nøglene (det er / den befalning / at mand skal forlade alle dem synderne som tro paa Christum/ oc at mand skal beholde dem syn-den/ som icke tro) end dog denne befalning er befattet i Euangelij Predicken. Disse ere de vduortis tegen / paa huilcke mand kiender den hob / som kaldis den Christelige Kircke / Oc det er vist / at huor som disse stycke gaa rettelige/ der finder du rette Christne / de mue oc vere saa faa som de nogen tid kunde. Der imod/ huor disse stycke aldelis icke ere / eller icke ere retsindelige / der finder mand ingen Christne.

Den Christelige Kircke.

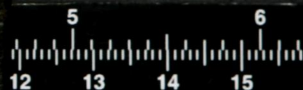
At den Christelige Kircke kaldis saa rettelige saadan en hob Folck eller forsamling/ der tro/ at denne Jesus født aff Jomfru Maria/er den leffuende Guds Søn/ oc høre Euangelion/ lade sig Døbe/ oc gaa til Sacramente/ oc søge der syndernis forladelse / som Christus befalede dem at søge der effter. At denne Christelige Kircke beskickis saa formedelst ordet aff den hellig Aand/ Thi for-nufft kand det icke fatte eller tro.

Denne hob eller forsamling er / som Christus her vidner/ salige

salige Folck / fordi at de haffue syndernis forladelse / oc en naadig Gud / som Christus siger / Jeg vil giffue dig Himmelens nøgle / Huad du løser eller binder paa Jorden / det skal oc vere bundet eller opløst i Himmelen. Thi mand finder saadan mact aleniste hoss de Christne. Naar du fortryder dine synder / du vilde gerne haffue fred met Gud / oc vide om hand er din ven / oc naadige Fader / om hand vil forlade dig synden / oc giøre dig salig / Huort vilt du da hen / at du kant visselige faa det at vide? Ingen anden sted / end til den Christelige Kircke / der finder du altid Folck i Kircke embedet / som haffue befalning aff Gud / at løse oc at binde synden. Bekiender du dig hoss dem / at du est en arm syndere / oc lader høre dig / at du angrer saadant / du vilde gerne haffue en naadig Gud / Da er strax den befalning der / at de skulle i Christi Jesu Naffn / oc formedelst hans død oc pine / tilsige dig syndernis forladelse / Ja huer Christen haffuer saadan mact / at hand icke skal lade nogen samuittighed bliffue i angist oc fortuilelse / hand skal trøste / oc tilsige dem syndernis forladelse oc det euige lijff. At de Christne ere saa rigelige foruarede oc besørgede met trøst / Mand døber dem icke aleniste i Christi død / at de skulle vere Guds Børn oc arffuinge / Mand bespiser dem icke aleniste met Christi legeme oc blod / at de skulle tro syndernis forladelse / Men formedelst ordet lader mand huer dag Himmelen op faar dem / oc siger dem visselige syndernis forladelse til / oc det ligger ekon der paa / at / naar som du hører saadant / da skalt du anamme oc fatte det met hierte oc en fast tro / oc icke tuile der mere paa / end Gud haffde selff aff Himmelen tilsagd dig det mundelige.

Huor mand skal søge syndernis forladelse.

Oc denne er oc saa aarsagen / at Dieffuelen saa hader de Christne / hand gynder dem icke dette ligende fæ / at de skulle haffue syndernis forladelse oc det euige lijff / saa offte de det haffue behoff oc begære / Der faare setter hand sig imod dem met al sin mact / hand forfølger dem / oc arbeyder i alle maade der paa / at hand kand føre dem i synd / i fortuilelse / i wlycke oc ælendighed / Oc hand haffuer almindelige i nogen maade fremgong der met / Fordi de Christne

skulle io lide meget/ paa legeme/ gods oc i deris samuittighed. Men her staar denne trøst / at naar wi bliffue ved den bekiendelse om vor HErre Christo/ da skal det ingen nød haffue/ Thi denne bekiendelse er den stercke Klippe / der Dieffuelen oc Helffuedis porte eller mact / kunde intet imod. Huo som kiender oc bekiender Christum Jesum/ at hand er den leffuende Guds Søn/ oc kom der faare paa Jorden/ at hand met sin død vilde betale for vore synder/ oc skaffe oss fred met Gud sin Fader: Huo/ siger ieg/ som dette forstaar/ bekiender oc tror / hand er behulpen/ oc Dieffuelen skal icke kunde giøre hannem skade/ hand maa vere saa ond / mectig oc vred/ som hand vil. Men effterdi denne trøst er saa veldig/ oc ordene saa offuermaade herlige / da ville wi tage dem faar oss / oc handle der noget ydermere om/ Ocsaa for denne aarsage skyld/ at sagen begyffuer sig nu i saa maade / at wi haffue besynderlige vel denne trøst behoff.

Den bekiendelse om Christo skal lide forfølgelse.

Først er det aff disse ord klart oc vist/ at den Christelige Kircke/ det er/ den forsamling eller hob / som bekiender / at Jesus er Guds Christ / oc eniste saliggiørere / skal aldri haffue rolighed i Verden / eller bliffue wden forfølgelse/ Men huor som denne bekiendelse gaar/ der skal Sathan opuecke Verden/ oc icke aleniste bestyre det saa/ at denne bekiendelse skal imodsigis / oc denne lerdom straffis for Ketteri / men ocsaa arbeyde paa at hand met mact oc velde kand ødeleggis oc oprycktis.

Der faare skal ingen Christen forarge sig der paa/ om det end paa denne dag gaar saa til/ Bekiendelsen føre wi / Gud vere loff / klar oc reen / Men huad huldskab mand bewiser oss der faare/ oc huor venlige Paffuen/ Bisper/ oc store Herrer holde sig for den sag til oss/ er obenbare nock. Der som de kunde i en time nedslaa alle Predickestole / oc sencke alle Kirckentienere / da skulle de icke lenge tøffue.

Huor faare da? Wi giøre dem dog intet / Saa er det io icke deris embede/ at regere offuer Menniskens samuittighed / oc tuinge nogen til at tro/ huad som de ville. Oc wi paa vor side ere veluillige

oc offuer-

oc offuerbudne til at giøre alt det/som hører til Verdzlig oc vduor-tis lydighed / vilde de ekon lade oss beholde vor samuittighed met fred/ oc icke tage ordet oc vor Gudstieniste fra oss. Men det er (som wi see faar øyen) wmuligt at bekomme hoss Verden / Der som de ellers kunde lide oc omdrage Tørckere/ Jøder / oc allehonde forar-gelse/ Ville de icke lide oc tilstede vort Euangelion oc bekiendelse/ Huor faare dog? Fordi / at vor HErre Christus siger her / Helff-uedis porte skulle sette sig op imod denne bekiendelse/det er/ Dieffue-len kand det icke lide/ det giør hans rijge for megen spilde oc skade/ Der faare sender hans sine Tienere vd / huor som hand kand icke selff vdrette sagen / hand kand icke bruge Busser / Harrensk oc Spiud imod oss / der skulle store Førster oc Herrer tiene hannem til/vende deris mact imod Kircken / oc forsøge / om de kunde giøre ordet nogen skade.

Huad der giffuer aar-sage til for-følgelse.

Sathan skynder oc driffuer til forfølgelse.

Ellers der som Dieffuelens indskiudelse oc tilskyndelse icke vaare / skulde io en Verdzlig Herre haffue disse tancker/ Jeg tror huad mig lyster/ oc ieg vilde icke gerne lade tuinge mig til en anden tro/ Huor faare skulde ieg da icke ocsaa tilstede en anden saadant? Det er dog icke mit embede / at regere offuer noget Menniskis sam-uittighed / Huer mand maa tro som hand acter at bliffue salig / der skal dog ingen fare for den anden op i Himmelen eller til Helffue-de/ Jeg lader mig nøye der met/ at ieg befinder en god vilie oc aluer-lig lydighed i det / som mig kommer til / oc er nytteligt til at holde Land oc Folck ved mact met / Huor faare skulle ieg da giøre mig selff wrolighed/ oc wuillighed hoss Folck/ met det/ som mig icke er befalet / oc icke hører til mit Regimente? det hører til Guds Rijge/ om mand tror ret eller wret / etc.

Saa skulde en fornumstig Verdzlig Regentere sige / oc bliffue i sin kreidz/ hoss sit embede oc befalning/ oc icke trine der wden faare/ eller befatte sig met Guds embede. Men lige som sagd er/ Dieffuelen driffuer oc tilskynder dem/ Ja hand forblinder dem/ at de icke tage vare paa deris embede oc befalning / oc met mact ar-beyde paa/ at deris Vnderdane skulle tro/ høre Predicken/ anamme

Sacramte lige som de giøre/eller oc vente sig al wgunst. Det befa-ler Dieffuelen dem oc ellers ingen anden. Thi her staar/ Helffuedis porte kunde icke lide denne bekiendelse / Menniskren i sig selff skulde end kunde lide det / efftedi de lide det som verre er. Thi som mand seer/ Jøder oc Tørckere haffue rum oc leyde/ oc huer mand veed dog/ at de tro wret / oc ere aldelis tuert imod vor tro / ia vndertiden end ocsaa obenbare bespotte hende / Men Dieffuelen kand icke lide / at mand fordrager de Christne / hand driffuer / oc tilskynder at Menniskren forglemme selff deris egen lycke / salighed oc velfart/ oc tencke aleniste der paa/ at de kunde forhindre bekiendelsen / oc al-delis fordempe hende.

Den rene lerdom er Sathan wlidelig.

Der faare skalt du lære/ at det saa skal oc vil gaa. Thi det er Diffuelen en wlidelig lerdom/ Hans rige kand icke der met bliffue ved mact / at mand bekiender oc priser Christum for vor retferdig-hed oc salighed / Der faare affuerier hand met hender oc føder. Oc der imod / huor som mand lærer / at det er forfremmeligt til salig-hed/ at høre Messe/ giffue sig i Kloster/ Faste/ gaa Pillegrims reys-ser/ paakalde oc ære de affdøde Helligen/ etc. der er hand offuermaa-de vel til freds met/ Mand maa lære der hoss om Christo huad mand vil / dog at hand er icke aleniste den / formedelst huilcken wi skulle bliffue salige/ Saadant kand oc vil hand icke lide/ thi det dra-ger sielene fra hannem/ oc støder hannem ned i den euige Helffue-dis ild/ Saa er da dette det første stycke/ som her bliffuer til kiende giffuit / at denne bekiendelse skal icke vere wden fristelse / oc at be-synderlige Helffuedis porte / det er/ Sathans Rijge oc mact skulle forsøge sig der imod.

Kircken skal lide forfølgelse.

Her nødis wi til at bekiende/ oc wi befinde det ocsaa/ at det vil icke aldelis faa ende wden blodstyrtning oc allehonde besuaring/ huor som forfølgelse begyndis. Thi Dieffuelen tager icke ringe/ en-foldige Folck der til/ som skulle imod sige Euangelio oc forfølge det / lige som alle Historier giffue til kiende / at det ere de ypperste oc største Herrer i Verden/ huilcke huer mand holder at vere noget be-synderlige / for deris embede oc befalning skyld. Er det fordi saa

at de

at de Christne icke besynderlige ere rustede til saadan forargelse/ at de bliffue der fast ved/ at huor som denne bekiendelse lider forfølgelse/ da forfølge Helffuedis porte hende/ oc Sathan selff. Da kunde der vel saadane tancker falde ind/ at lerdommen er wret/ ellers skulde saa ypperlige drabelige Folck icke sette sig der op imod/ Oc det er besynderlige møye/ naar som lycken staar met forfølgerne/ oc at tale Menniskelige der om/ at deris anslag kunde icke vel feyle dem/ for den store mact de føre. Thi Kirckenis fiender skulle føre det saa longt/ at det skal haffue en anseelse/ lige som det skulde altsammen bliffue til intet/ Som vor HErre Christus giffuer her smuct til kiende/ i det hand siger/ Helffuedis porte skulle icke faa mact offuer hende. Lige som hand vilde sige/ Det skal vere en suar strid/ oc lade sig saa ansee/ som mit ord skulde bliffue til intet/ oc Dieffuelen met sine tilhengere skulde beholde offuerhaand/ Der faare vil det vel giøris behoff/ at i tage saadant til hierte/ oc icke lade forarge eder/ eller grue/ naar det gaar saa til/ at Dieffuelen oc de store Herrer i Verden drage tilsammen/ oc forfølge eder for mit ord oc min bekiendelse skyld.

Forfølgerne haffue stor fremgong.

Saa giffuer vor HErre Christus den fare rettelige til kiende/ huilcken de Christne skulle giffue sig i/ naar de ville bliffue hoss ordet oc bekiendelsen/ Oc det er icke en liden ringe fare/ Thi Helffuedis porte feyle icke/ Huor som de falde til met mact/ der vil det icke wden stor nød faa ende/ Saa feil oc saa icke Verden met sin mact/ grumme vrede/ oc bittre had/ som wi see oc befinde/ at de Christne skulle vndgielde der faare/ oc plagis iemmerlige/ Dette skalt du lære/ Det er wmuligt/ at det kand anderleds gaa/ Thi som sagd er/ Dieffuelen kand icke fordrage denne bekiendelse om Christo/ hun giør hannem offuermaade we/ oc falder for meget veldelige ind i hans Rijge/ Der faare arbeyder hand paa aff sin yderste formue at fordempe hende/ oc opuecker der imod alle dem som ere mectige oc ypperlige i verden/ kand hand icke fordempe hende met Tøreken/ da tager hand Paffuen/ Bisper oc Cardinaler der til/ Vil det oc icke gaa frem met dem/ da tager hand Keysere/ Konger oc Førster/

De Christne skulle lide.

In summa/ Hand biuder alleuegne vd/ huor som hand haffuer sine elskelige oc trofaste Vnderdane/ at de skulle affstyre ordet/ oc hielpe hannem at redde oc beskerme sit Rijge/ mact oc velde. Der skalt du frilige forlade dig til/ oc forarge dig intet der paa/ lad der faare icke bekiendelsen falde/ Det skal oc vil saa gaa til.

Der imod skalt du nu ocsaa lære/ huor met du skalt trøste dig i saadan fare oc nød: Huad Sathan haffuer i sinde/ oc Verden met sin mact arbeyder paa/ haffuer du hørt/ Saa giffuer forfaring det/ at Kircken er tynd/ fattig oc ælendig/ oc huercken er sine Modstandere lijg i Pendinge/ mact eller anseelse. Huo som nu vil følge fornufft/ oc døme effter Menniskeligt forstand/ hand kand icke andet end holde met Verden/ der som mact/ pendinge/ oc alting er offuerflødelige/ Men wi Christne skulle icke følge vor fornufft/ men Guds Ord/ Huad siger det til denne handel?

Trøst imod forfølgelse.

Christus siger her først/ Paa denne Klippe vil ieg bygge min Kircke eller Menighed. Om huad Klippe taler hand? Om Petro/ som Paffuen vdlegger det? O ney/ da skulde hun staa saare løslige oc paa en løsf grundual/ men denne Klippe er icke andet/ end Petri bekiendelse/ oc vor kiere HErre Christus selff/ paa huilcken denne bekiendelse stadfestis/ Paa denne grundual staar Kircken/ paa denne grundual er hun bygd aff Christo selff/ denne er den ene trøst/ gantske drabelige stor/ der som wi ekon kunde forstaa oc fatte hende rettelige. Dette ord Klippe/ kaldis en sterck/ fast/ woffueruindelig sted/ som kand bære en bygning/ der som ingen taar besørge/ at hun skal falde ned. Matth. vij. Nu er den Christelige Kircke/ en bygning/ huilcken Christus Jesus Guds Søn bygger/ formedelst den hellig Aand/ oc Euangelion. Der skulde wi først/ paa Byggemesterens vegne tage hierte til oss/ oc haabe/ at det skal icke haffue nød/ Thi det er wmuligt andet/ end hand vil beuare sin gerning/ oc icke lade Dieffuelen forstyre oc ødelegge hende/ lige som hand vil. Denne bygning kaaster vor kiere Herre Christum for meget/ hand voffuede der for meget paa/ som er/ hans legeme oc rosen blod/ Der faare alligeuel Dieffuelen icke end kand offuergiffue sin onde oc

Klippe.

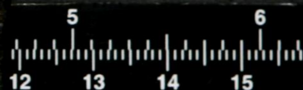
Christus oc den hellig Aand ere bygnings mestere.

fortre-

fortredelige vilie/ saa skal hand dog icke haffue sin fremgang/ Byggemesteren vil staa hoss sin gerning/ oc giøre sit beste/ end der til met at hand allerede haffuer taget den fordel ind/ oc icke sæt denne bygning paa en løss grund/ eller sandig baand/ men paa en Klippe/ huilcken der er icke aleniste Verden / men ocsaa Dieffuelen selff for høy oc sterck / Thi det kaldis / *Verbum Domini manet in æternum*: Guds Ord bliffuer euindelige. Dieffuelen oc Verden bruge sig der imod/ ville giøre spilde der paa/ fordempe oc giøre det til intet/ Ja de skulde fuldende det/ naar som de haffue støt Gud ned aff Himmelen/ oc sæt sig i hans sted/ Fordi at de haffue oc en offuermaade god fordel der til/ Dieffuelen er bunden met mørckheds lencker i Helffuede / oc Verden skal behielpe sig paa Jorden / Hun haffuer icke vinge som en fuel / at hun kand suinge op / Men vor Gud sider i Himmelen/ oc haffuer sit Ord her nedre paa Jorden/ huilcket der er it euigt Ord / en Guds krafft / der Verden setter sig op imod.

Saa er denne den første trøst. Kircken maa haffue huad fiender hun kand haffue/ saa er hun dog Guds Søns/ oc den hellig Aands bygning/ oc er bygd paa den Klippe/ som kaldis / *Verbum Domini manet in æternum*, HErrens Ord bliffuer euindelige/ Vilt du oc sørge for noget/ eller befrycte dig i saadan en befestning/ huilcken Gud bygde selff / oc sette hende paa en woffueruindelig Klippe? Thi som Christus siger/ Der skal før Himmel oc Jord forgaa/ end hans Ord forgaar. Der faare skalt du holde denne mact imod Verdens mact / Huad gielder det / at du skalt faa it andet sind/ oc vorde gladere/ oc icke saa mere sørge oc befrycte dig. Ja der som det vaare om den Tørckiske Keysere at giøre/ eller om i Land at vinde i Barbarien/ da kunde Paffuen / Bisper / Keysere / Konger/ haabis til/ at de vilde vdrette noget met deris mact/ Men denne Guds Søns bygning/ som staar paa det euige oc almectige ordis Klippe/ skulle de lade staa/ oc ingen tack haffue der til / oc io mere de sette sig der imod / io verre skal det gaa dem / indtil de met legeme oc

De Christnis trøst.

siel

siel/ met rijgdom oc mact/ fare ned til Dieffuelen i Helffuedis ild/ Fordi at de begynde det alt for høyt. Imod Menniskten kunde de vdrette noget/ Men *contra Dominum non est consilium*, Al visdom skal bliffue til daarlighed/ al styrcke til skrøbelighed/ naar mand strider imod Gud oc hans Ord.

Huad Kirc-cken actis faare i Ver-den.

Saa skalt du nu flitelige mercke dette ord/ Jeg vil bygge min Menighed paa denne Klippe: Verdzlige at tale/ da er den Christelige Kircke/ som haffuer bekiendelsen om Christo reen oc klar/en tynd/ liden/ foractelig hob/ huilcken Verden tencker om/ at det er hende neppelige en mundfuld/ Der faare gaar hun frem i stor fordristelse/ oc ynsker sig icke lycke der til/ hun er visser paa sagen/ de arme stackarle skulle i secken/ der skal intet kunde hielpe dem. Men huad siger Gud? Huor faare holder Gud oc roser denne arme ælendige tynde hob? Det er (siger hand) en bygning/ huilcken min Søn/ der ieg fødde i euighed/ bygde paa en Klippe/ formedelst den hellig Aand/ oc sit ord. Ja faar dette Slaat oc feste/ skulde vel Keysere oc Konger/oc den gantske Verden/ om de vilde staarme der til/ bliffue nødde til at stige ned/ oc staa aff sadelen/ Thi Gud kand bygge bedre oc fastere bygning/ end wi Mennisker/ Hand tager icke steen oc træ til sin bygning/ huilcket der/ lige som det byggis met Menniskens hender/ saa nedbrydis det ocsaa igen met Menniskens hender. Hand bygger met sit ord/ oc met sin hellig Aand/ der bliffuer saa fast mur aff som Demant/ Thi/ som før er sagd/ HErrens Ord bliffuer euindelige/ oc tradz icke aleniste Mennisker/ men Dieffuelen selff ret ind i Helffuede/at hand skal giøre det anderleds/ Det er euigt/oc det skal bliffue euindelige. Oc der imod faldis det/ Himmel oc Jord skulle forgaa/ Oc huad gielder det/ Dieffuelen oc Verden skulle ocsaa met?

Kircken skal icke fordempis.

Effter denne trøst følger en anden/ hun er ocsaa offuermaade dyrebar oc ædel/ ehuo hende ekon kunde rettelige tage til hierte. Helffuedis porte/ siger Christus/ skulle icke faa mact offuer hende. I sinde/ siger hand/ haffue de det/at de ville faa mact/ Oc det er icke

icke mindre/ de skrøbelige Christne grue offte suarlige/ oc besørge at de skulle offuerfaldis / Thi saadan staarm gaar icke aff vden blod/ det slar ned som torden slag/ Men holder eder til mit ord/ ieg siger eder det til/ de skulle icke faa mact offuer Kircken.

Ah kiere Gud i Himmelen/ huor dyrebart oc ædelt it ord er dette/ ICKE? Der som det stode til at betale met Pendinge/ skulde wi giffue der faare alt det wi haffue/ Thi at her met er en euig murført omkring den Christelige Kircke / at wi kunde visselige vide/ huad ende det skal faa/ i saadan staarm. Verden skal haffue det i sinde/ at ville binde hende. Men her staar / de skulle det icke giøre/ Huo siger det? kand mand oc forlade sig der til / oc tro hannem? Ja frilige/ huem vilt du ellers tro oc forlade dig paa? Thi hand er Guds Søn / som selff begynde denne bygning / oc fuldkommede hende formedelst sin hellig Aand/ hand siger/ de skulle icke faa mact offuer min Kircke. Der faare skalt du stille dit hierte til freds/ mister end den Døbere Johannes sit hoffuit/ Jacobus/ Petrus/ Paulus/ oc andre Apostle bliffue aff liffuede/ det skader icke/ de skulle for deris Persone/ bliffue effter denne pine rigelige oc til euig tid verquegede/ lige som Psalmen siger / at Helligens død er en herlig oc dyrebar ting faar Gud: Oc der hoss / skal den Christelige Menighed oc Kircke/ beholde ordet oc den rette bekiendelse / thi det kaldis/ Helffuedis porte skulle icke faa mact offuer hende. See/ saa trøster vor kiere HErre Christus sin Christelige Kircke / imod Sathans oc Verdens forfølgelse/ at Kircken skal endelige beholde seyer / oc bliffue ved mact/ men hendis forfølgere skulle forderffuis oc bliffue til intet. Der faare skulle wi holde oss til denne trøst / oc icke forferdis for verdens oc Dieffuelens onde vilie oc anslag/ Thi det kaldis/ *Non præualebunt*, De skulle icke faa mact.

Men hoss denne trøst/ som gaar imod den timelige forfølgelse/ er end nu en høyre trøst / huilcken der icke er legemet / men sielen anrørendis/ at alle synders forladelse/ skal vere oc gaa i denne menighed/ Der om talede wi noget i begyndelsen/ oc eders kierlighed

hed hører offte der om / det gantske aar igennem / Der faare ville wi lade det bliffue der ved paa denne tid / oc bede Gud om sin naade / at hand vil holde oss ved sit Ord / oc giøre oss salige / Oc affuerie sin Kirckis fiender / oc føre al den wlycke / der de ville forderffue Kircken met / offuer deris eget hoffuit /
A M E N.

En Bøn.

O Almectigste euige Gud / wi tacke dig / at du haffuer ladet oss komme til din elskelige Søns bekiendelse / Oc wi bede dig / efftedi Sathan dog paa alle sider strider imod oss / oc begærer at trenge oss fra denne bekiendelse / at du vilt formedelst din hellig Aand regære oc ledsage oss / at wi indtil enden kunde bliffue faste i denne bekiendelse / oc vorde salige / formedelst Christum Jesum din Søn / oc vor HErre /
A M E N.

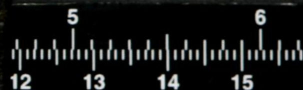
Paa Marie Hiemsøgelsis dag / Euangelion Luce i det Første.

MAria stod op i de dage / oc gick hastelige paa Biergene til Juda Stad / oc kom i Zacharias huss / oc helsede Elizabeth. Oc det begaff sig / der Elizabeth hørde Marie helsen / rørde Barnet sig i hendis liff. Oc Elizabeth bleff opfylt met den hellig Aand / oc robte høyt / oc sagde : Velsignet est du iblant

iblant Quinderne/ oc velsignet er dit lijffs fruct. Oc hueden kommer mig det/ at min HErris Moder kommer til mig? See/ der ieg hørde din hilsens røst/ rørde Barnet sig met glede i mit lijff. Oc O salig est du/ du som trode/ Thi det skal fuldkommis/ som dig er sagd aff HErren.

Oc Maria sagde: Min siel ophøyer HErren. Oc min Aand gleder sig i Gud min Frelsere. Thi hand haffuer seet til sin Tienerindis fornedrelse/ See/ her efter skulle alle Børns børn prise mig salig. Thi hand giorde store ting imod mig/ som er mectig/ oc

hans Nafn er helligt. Oc hans barmhiertighed varer vden affladelse stedze oc altid/ Hoss dem som hannem fryctе. Hand bruger mact met sin arm/ oc atspreder dem som ere hoffmodige/ i deris hiertis sind. Hand støder de mectige aff stolen/ oc ophøyer de fornedrede. Oc hungrige fulder hand met got/ oc lader de Rige tomme. Hand tencker paa barmhiertighed/ oc hielper sin tienere Jsrael op. Lige som hand talede til vore Fedre/ Abraham oc hans Sæd euindelige. Oc Maria bleff hoss hende/ ved tre Maanede/ der effter foer hun til bage hiem igen.

Hvi dette Euangelio er først en smuck Historie/ huor vnderlige det begaff sig/ at Maria kom til sin Fencke Elizabeth. Oc der nest en deylig Predicken/ i huilcken Jomfru Maria lærer oss/ huorledis wi skulle komme til Guds naade.

Der Maria gick offuer Biergene til Elizabeth/ viste ingen aff den store vnderlige gerning oc naade/ at hun formedelst den hellig Aand/ gick fructsommelig met Guds Søn/ Ja icke end Joseph selff/ Jomfruen vaar aleniste den/ som det viste oc trode/ Fordi at Engelen Gabriel haffde kundgiort hende det.

Huorledis det bliffuer obenbare/ at Maria er fructsommelig met Guds Søn.

Der hun kommer nu til Elizabeth/ da begyndis den obenbaring om vor HErre Christo paa Jorden/ Fordi at Johannes/ som end nu vaar i sin Moders lijff/ befinder oc fornemmer vor HErris Christi tilkommelse/ formedelst den hellig Aand/ oc hand begynder at røre sig aff glede i Elizabeths lijff/ fordi at hans oc alle Menniskis Frelsere som vaar nu vndfangen i Jomfru Maries lijff/ skulde snarlige fødis til Verden.

Desligest bliffuer Elizabeth ocsaa opfylt met den hellig Aand/ hand oplyuser hende saa/ at hun icke aleniste seer/ at Maria er siuglig/ Men hun veed/ at hun er fructsomelig met en Søn/ Oc

end

end det som mere er / hun neffner Barnet / oc siger at det er hendis HErre / det er / Guds Søn. Fordi at saa siger hun / Hueden kommer det mig / at min HErris Moder kommer til mig. Denne er nu den første Menniskelig tunge / som begynder at Predicke om vor HErre Christo / at hand er bleffuen Menniske.

Oc denne obenbaring bleff stedze der effter io lenger io større / oc kundgiordis videre blant Folcket. Fordi at der Maria kom hiem igen / da bleff dette Joseph obenbaret formedelst Engelen / vdi en søffn: Oc der Christus bleff født / sagde Engelen det faar Hyrderne paa Marcken / Simeon oc Anna komme i Templet. Item de Vise aff Østreland til Jerusalem / huilcke der obenbare bekiende oc prise dette Barn Jesum / at vere Guds Søn / At denne obenbaring er saa stedze kommen vd blant flere Folck / oc dette Barn Jesus / Guds Søn / oc den gantske Verdens Frelsere / io lenger io mere er bleffuen obenbare oc bekynt. Denne bekiendelse begyntis først paa denne dag blant Folck i Jerusalem / formedelst den hellig Aand / huilcken der saa opliusde dette wføddde Barns øyen i Moders liiff / oc der nest hans Moders oc Elizabeths øyen / at de kiende Christum / som nylige vaar vndfangen i Moders liiff / oc bliffue glade der aff.

Oc lige som Johannes i Moders liiff oc Elizabeth lære at kiende Christum / saa skulle end nu alle Menniske komme der til / intet Menniske kand kiende Christum aff sig selff / oc aff sin egen krafft / Den hellig Aand (som eders kierlighed hørde Petri oc Pauli dag) skal obenbare oc giøre hannem bekynt. Oc den hellig Aand bruger vor HErris Christi Ord til saadan obenbaring / lige som Christus siger / Hand skal tage det aff mit. Effterdi da al salighed ligger der paa / at wi rettelige kunde kiende Christum / Da skal først huer mand flitelige holde sig til Guds Ord / flitelige høre / oc vel mercke det / oc der nest bede Gud om sin hellig Aand / at hand vil optende oc giøre sit ord leffuende i oss / paa det wi rettelige kunde kiende Christum / oc formedelst hannem faa syndernis forladelse oc det euige liiff. Denne er den første part aff dette Euangelio.

Huorledis wi lære at kiende Christum.

Den anden / er en offuermaade nyttelig Predicken / i huil- cken wi skulle først see til den hellige Jomfru Marie Exempel: Elizabeth priser hende herlige oc storlige / som det oc da er en off- uermaade stor wsigelig ære / at Gud holder denne Jomfru saa frem / oc vduæler hende der til / at hun skal vere hans Søns Moder / Saadan ære fick aldri nogen Quinde / oc hun vederfaris aldri her effter nogen. Der faare skal oc Jomfru Maria tilbørlige prisis som en Krune oc blomster faar alle Quinder. Oc her seer du / at hun aldelis intet hoffmoder sig der aff / men alenisste loffuer oc ta- cker Gud der faare / Det skulde wi ocsaa lære oc giøre. Men wi vende det almindelige aldelis om / Naar som Gud giffuer oss no- get / skulde wi loffue oc tacke hannem der faare / saa gaa wi til / loffue oss selff / bliffue hoffmodige oc staalte / lige som wi haffde det aff oss selff / oc wi forglemme aldelis vor Gud oc HERre som haffuer giffuit oss det / Det giør icke denne hellige Jomfru Maria / Gud haffuer giort hende offuermaade stor ære offuer alle Quinder / Men hun siger alligeuel / Jeg hoffmoder mig icke der aff / ieg bliff- uer icke staalt der aff / Men:

Min siel ophøyer HERren / oc min Aand gleder sig i Gud min Frelsere.

Saa skal mand bekiende Guds naade oc barmhiertighed / oc formedelst en hiertelig tacksigelse bære hannem sine gaffuer hiem igen / oc icke vere hoffmodige eller staalte der aff / det behager Gud vel / hand giffuer oc da sin naade der til / at wi rettelige kunde bruge saadane gaffuer / oc at de forfremmis oc voxe / Der som de ellers / huor mand hoffmoder sig / formindskis oc bliffue ringere. Lige som Exempel ere klarlige faar øyen / oc Maria giffuer offuerflødе- lige nock her effter til kiende. Thi Verden gleder sig icke i Gud / som er naadig / oc giffuer oss alt det som wi haffue / hun fryder sig aff sine Pendinge / gods / mact / verdighed oc andet saadant / som hun haffde det aff sig selff / oc aff hendis egen skickelighed. Saadan

wtacknemelighed oc hoffmod kand Gud icke lenge lide / end dog hand vel til en tid seer til. Fordi at hand er saa naadig / oc giffuer saa rigelige / det skeer icke fordi at wi fortiene saadant / men aleniste der faare / at hand er naadig / oc wi haffue saadan velsignelse behoff / som Maria priser offuermaade deylige / oc siger.

Thi hand haffuer seet til sin Tienerindis ælendighed / See / her effter skulle alle børns børn prise mig salig.

Hand giorde mig store ting / som er mectig / oc hans Naffn er helligt.

Jeg / siger hun / er en fattig ælendig Pige / ieg formodede mig aldri saadan en høy gaffue. Men Gud er naadig / ieg haffuer det io icke fortient / hans barmhiertige vilie vaar saa: Her bør mig nu icke at vere hoffmodig / Jeg skal rose oc prise hans naade / At hand er mectig / Hand giør det huorledis hand vil / Oc hans Naffn er helligt / huilcket wi skulle ære / loffue oc prise i alle ting. Huad som hand giør / det er altsammen vel giort / Der faare skal hans Naffn prisis i alle ting. Mere kunde wi icke giøre / wi som i oss selff ere vanmectige oc skrøbelige / ia end ocsaa der til met arme / ælendige syndere.

See / saa priser Maria først den naadige Fader i Himmelen / aff huis naade wi haffue alting. Aff oss selff / aff vor visdom / fromhed / mact / haffue wi intet / oc fortiene aldelis intet. Dette skalt du først lære / at giøre det Jomfru Maria effter: Naar som Gud giør dig en besynderlig naade / oc giffuer dig nogen gaffue / Da skalt du bekiende / at du haffuer det icke fortient / bliff icke hoffmodig / men tacke oc loffue Gud der faare / Denne lerdom befatter hun nu smact / oc formaner huer mand / at wi det flitelige skulle mercke / oc trolige bruge oss der vdi.

Hans barmhiertighed varer stedze oc altid hoss dem/som hannem frycte.

Det er en stor naade oc barmhiertighed / siger hun / at Gud haffuer ført mig til saadan ære wden min fortieniste/at alle Børne børn / skulle rose oc prise mig/ som den der haffuer den største naade blant alle Quinder/ Oc der faare skalt du icke tencke/ at Gud vil icke ocsaa vere andre Mdnniske naadig : Men du skalt betencke oc vissselige vide/at Gud vil vere dem alle naadig/ som hannem frycte. Der faare skal huer mand lære her / huorledis hand skal skicke sig der til / naar som hand vilde gerne haffue en naadig barmhiertig Gud. Det giørs icke behoff / at du skalt løbe i it Closter/ bliffue en Munck eller Nunne / Det er forgeffuis at du vilt paakalde denne eller den Helligen / plage dig met Faste oc anden strenghed/ Det er altsammen wnytteligt oc forgeffuis/ Gud vil icke vere dig naadig for dine gerningers skyld. Men denne er den eniste vey/ at du skalt frycte Gud : Denne er icke saadan fryct/ som Tyffuen fryeter Bødelen oc Galien. Thi der kommer had oc affuind aff den fryct/ Tyffuen vilde helst at der vaare ingen Bødele eller Galie til i Verden / Saa skalt du icke frycte Gud / Men du skalt frycte hannem som it fromt lydigt Barn. Det samme/ efftterdi det holder sin Fader oc Moder for sine beste/ kieriste venner/ det veed/ at der som Fader oc Moder icke vaare / da haffde det ingen trøst/ ingen hielp / ingen beskermelse / vdi den gantske Verden / Der faare frycter det Fader oc Moder/tager sig vare/ at det skal icke giøre noget imod deris vilie/ fortørne oc vere dem fortedelige/ Men det seer met al flid til deris vilie oc befalning / der skicker det sig effter / Oc der som det haffuer forsømmet sig/ oc giort noget imod Foreldrenis vilie / da siger det icke ney/ det løber icke bort/ det bekiender oc fortryder sin misgerning/ oc beder om naade. Lige saa lærer Maria at wi skulle ocsaa skicke oss imod Gud. Wi skulle kiende hannem som vor Fader/ der alene kand redde oss fra døden oc al wlycke/ wi skulle fliteligе skicke oss effter hans vilie/ mercke hans Ord / oc følge dem / saa

Huad det er at frycte Gud.

skal oss intet skade / Gud vil stedze oc altid vere barmhiertig/ hielpe/ redde/ beskerme/ benaade oc begaffue oss met legemlig oc euig velsignelse. Oc huo som icke saa vil frycte Gud/ hand skal icke formode sig andet end al vgunst aff hannem/ ehuor forstandig/ veldig oc riger hand nogen tid kand vere / som hun lærer fremdelis.

Hand bruger mact met sin arm / oc atspreder dem/ som ere hoffmodige/ i deris hiertis sind.

Hand støder de mectige aff stolen/ oc ophøyer de ælendige.

De hungrige opfylder hand met got/ oc lader de Rige tomme.

Det er en herlig deylig gaffue/ huor som Gud giffuer it Menniske got forstand/ oc it fornumstigt sind: Saa er det ocsaa en Guds gaffue / huor som mand kommer til stor ære / oc besynderlig mact oc velde/ Pendinge oc gods/ At du haffuer din gode næring/ er ocsaa Guds gaffue oc velsignelse. Huad skulle nu de giøre som haffue saadane gaffuer? De skulle fryčte Gud/ siger Jomfru Maria / det er / de skulle icke vere hoffmodige / eller følge deris egen vilie oc lyst/ De skulle see til Guds vilie/ oc effter den samme bruge saadan naade oc velsignelse / oc tacke Gud der faare / saa gaar det rettelige til / at Gud vil vere barmhiertig / oc giffue dag fra dag mere velsignelse/ oc beuare dem der ved.

Men huad vanart findis der hoss Mennisken? Jo mere de haffue / io veldigere oc mectigere/ io visere de ere / io mindre tencke de paa Gud / io staaltere / io hoffmodigere ere de / io mindre acte de Guds Ord. Thi wi kunde bemercke / at ret lige disse / bespotte oc forfølge mest Guds Ord/ som faar Verden ere de visiste / oc i Verden ere de mectigste oc rigiste. Udi Jerusalem hoss Jøderne giorde de yppersie Prester Annas / Caiphas / Kong Herodes / Landherren Pilatus det / huilcke der vaare alle ypperlige Verden frycter icke Gud.

Mend/ oc vdi besynderlige anseelse oc verdighed. Lige saa paa denne dag er det Paffuen/ Cardinaler/ Bisper/ Konger/ oc andre store Herrer/ De høye Scholer/ Doctores/ Domherrer/ Muncke/ de ere Euangelij største fiender/ Oc huo som vil døme eff ter Menniskelig fornufft/ hand maa besørge/ at den arme lille hob/ som holder sig til Guds Ord/ skal aldelis bliffue ødelagd/ fordi at Fienderne haffue meget større mact/ rijgdom oc vissdom.

Men her imod trøster Jomfru Maria oss/ oc truer vore Fiender: Der skal ingen mact/ ingen vissdom/ ingen rijgdom/ vere saa stor/ at det skal io forsuinde oc forgaa/ strax mand hoffmoder sig der aff/ oc icke vil frycte Gud/ som Exempel ere til syne. En visser Mand (siger mand) gior icke liden daarlighed/ Huor faare? De hoffmode sig aff deris vissdom/ oc komme der faare i fald/ Gud vil huercken giffue lycke eller velsignelse til hoffmod. Saa ere de største Kongerijge oc Stæder bleffne til intet/ der de vaare paa det aller veldigste oc rigeste/ Huor faare? De fryctede Gud icke/ oc vaare hoffmodige. Saa bemercke wi daglige huorledis rijge Folck forderffuis/ oc komme i armod/ Altsammen der faare at de icke ville følge Jomfru Maria/ de bruge hoffmod/ der som de skulde vere ydmyge/ oc tacke Gud/ det fører dem i forderffuelse.

Hoff de største gaffuer er minst lycke/ for hoffmod skyld.

Dette skalt du lære/ oc holt dig der faare i Guds fryct/ oc lad det icke hindre dig/ om du est icke end saa vijser/ mectig oc riger som andre ere/ Der som du fryctter Gud/ oc ydmyger dig/ da est du visere end al Verden/ oc Gud vil ophøye dig/ oc giffue dig nock/ oc der skal end da følge en anden oc høyre gaffue/ der Maria lærer fremdelis om/ oc siger:

Hand tencker paa sin barmhiertighed/ oc hielper sin Tienere Israel op.

Lige som hand talede til vore Fædre/ Abraham oc hans Sæd euindelige.

Denne

Denne er nu en anden barmhiertighed / huilcken der alene kaldis Guds barmhiertighed / oc bleff tilsagd Abraham oc hans efterkommere / som er / at Gud vil lade dem vederfaris denne barmhiertighed / som hannem fryckte / haffue hans ord faar øyen / oc leffue der effter / som fromme Børn / at deris synder skulle formedelst Christum vere dem forladne / oc de skulle vere Guds Børn / oc arffuinge til det euige lijff. At Guds fryct skal saa erffue timelig oc euig velsignelse / Der som de andre der imod / som icke fryckte Gud / oc foracte hans ord / skulle her haffue timelig wlycke oc hissit euig pine. Denne er den lerdom / der Jomfru Maria giffuer oss / at wi effter hendis Exempel / skulle vere ydmyge / oc leffue i Guds fryct / saa vil Gud vere oss naadig oc barmhiertig / Der hører nu til / at du aff hiertet skalt kalde paa Gud / oc sige.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / wi tacke dig for alle dine velgerninger / legemlige oc aandelige / huilcke du beuisde oss saa rigelige / Oc wi bede dig / at du vilt beuare oss fra hoffmod oc tryghed / at wi icke skulle falde i wtacknemelighed oc synd / oc miste dit yndest / som den hellige Jomfru Maria truer / at huercken visdom / mact eller rigdom skal hielpe dem / som icke fryckte dig / Oc giff oss saadant it hierte / som kand stedze oc altid bliffue i din fryct / oc holde sig til dit Ord / paa det din velsignelse kand bliffue hoss oss / oc wi formedelst din naade kunde bliffue til euig tid salige /
AMEN.

Paa S. Jacobi dag /

Euangelion Marci 10.

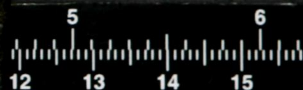
JAcobus oc Johannes/ Zebedei Sønner/ ginge til vor HErre Jesum/ oc sagde: Mestere/ wi ville at du skalt giøre oss/ det som wi bede dig om. Hand sagde til dem: Huad ville i/ at ieg skal giøre eder? De sagde til hannem: Giff oss/ at wi mue side/ den ene hoss din høyre side/ oc den anden hoss din venstre side/ i din herlighed. Da sagde Jesus til dem/ J vide icke huad i bede om/ kunde i dricke den Kalck/ som ieg dricker/ oc lade døbe eder met den daab/ der ieg bliffuer døbt met? De sagde til hannem: Ja/ det kunde wi vel. Da sagde Jesus til dem: J skulle io dricke

den Kalck / der ieg dricker / oc døbis met den daab / som ieg bliffuer døbt met / Men at side hoss min høyre / oc hoss min venstre side / staar mig icke til at giffue eder / men huilcke som det er beridt aff min Fader.

Oc der de Thi hørde det / toge de det til mistycke met Jacob oc Hans. Men Jesus kallede dem / oc sagde til dem: I vide / at Verdzlige Førster regere / oc de mec-tige iblant dem haffue mact / Men det skal icke vere saa iblant eder / Men huilcken der vil vere stor iblant eder / hand skal vere eders Tienere. Oc huilcken som vil vere den ypperste iblant eder / hand skal vere allis Tienere. Thi at Menniskens Søn er oc icke kommen / at lade tiene sig / men at hand skulde tiene / oc giffue sit lijff til betalning for mange.

HIstorien aff denne dagis Euangelio er offuermaade trøste-lig oc nyttelig. Fordi at wi see først / huorledis de tuende Disciple / Jacobus oc Johannes / bære en offuermaade wski-ckelig Bøn frem / oc met whøffuiske ord: Mestere / sige de / wi ville / at du skalt giøre oss huad som wi bede dig om. Saa skal icke en Discipel tale met sin Mestere / eller en suend met sin HErre / Oc Mattheus siger / at Moderen vaar der ocsaa hoss / hengde ved met Sønerne / oc bad for dem / at den ene skulde side hoss den høyre / oc den anden hoss den venstre side. At mand smuct seer / huorledis baade Moderen oc Sønnerne vaare i en stor fristelse / oc (som hof-ferdige hierter giøre) trengde sig ind / at de skulde vere noget besyn-derlige i affhold / oc de neste effter Christo. Fordi at de viste icke an-det / end hand skulde vorde en Verdzlig Herre / oc side som andre Konger oc Førster / i besynderlig høy mact oc ære / Oc da vilde de ve-re de neste hoss hannem / oc de Offuerste offuer alle andre.

Jacobi oc Johannis syndelige begæring.

Denne

Hoffmodighed en gruselig synd.

Denne er den synd / der Dieffuelen syndede met i Himmelen / saa at hand til euig tid skal vere nedre i Helffuede / Thi hand vilde oc vere noget besynderligt faar andre : Adam oc Eua komme ocsaa vdi begyndelse i fald met denne synd / Thi at der Sathan i Paradis sagde formedelst Hugormen / Naar som i æde aff dette træ / skulle i vere lige som Guder / da vaar Eua strax fangen / saa at hun tog aff det forbudne træ / Thi hun tenckte / at hun vilde komme høyre op / oc vere Gud lijg Denne synd sider stedze oc altid / som en dødelig forgifftelse / i alle Menniskis hierte / at de tencke offuer sig / oc ville lenger / end Gud beskicker oc befaler dem.

Hoffmodighed paa det farligste i Kircken.

Oc denne synd er da paa det farligste / om de falde der i / som ere i Predicke embedet / oc skulle tiene Kircken. Thi Kircke embedet skal slet intet andet vere end aleniste en tieniste / oc aldelis intet Herredøme. Men huo som vil bruge det til Herredøme / hand forglemmer tienisten / oc bliffuer en vtro Tienere / som søger sin egen nytte /

Paffuens hoffmodighed.

Som mand seer paa Paffuen / Det vaare hans embede / at hand skulde tiene Kircken / rettelige vnderuise den arme samuittighed met Guds Ord / raade oc hielpe imod synden oc Dieffuelen formedelst Guds Ord. Men hand lader saadan tieniste bliffue til bage / oc begrunder / huorledis hand kand bliffue en HErre offuer alle HErrer. Hand vil paa sit embedis vegne / huilcket hand tager dog aldelis intet vare paa / vere firet / høylige æret / rigelige opholden / At den skendige hoffmodighed er saa baade en aarsage / som støder Dieffuelen ned aff Himmelen / oc Paffuen aff Kircken.

J denne synd ere ocsaa her Jacobus oc Johannes / som skulde vere Apostle oc Kircketienere / Fordi de tencke icke at tiene / de ville vere Herrer / oc haffue lige mact met Christo / at huer mand skal neije oc bucke sig faar dem / Her skalt du nu betencke / huad vil dog Christus giøre met saadane groffue Disciple ? Huorledis vil hand skicke sig met dem ? De skulde holde sig fra al Verdzlig bram oc mact / oc aleniste tiene Mennisken formedelst ordet / oc vente al wlycke der faare igen / Saa ville de vere Herrer / icke aleniste offuer andre Folck / men ocsaa offuer alle de andre Apostle / Det kand io

icke

icke vere en ringe synd/ wi kunde icke andet sige/ end de ere straff verde/ oc at mand skal icke giffue dem it got ord/ de groffue/ wlerde/ hoffmodige Disciple.

Men der skalt du først lære at kiende vor HErre Christum/ Hand huercken kand eller vil giffue dem noget ont ord/ J vide icke/ siger hand/ huor om i bede/ Dette er det gantske Capitel/ der lader hand det bliffue ved/ oc giffuer dem dog en drabelig smuck vnderuisning/ som stedze oc altid skal vere bekynt hoss de Christne/ oc idelige brugis. Denne er nu den første lerdom/ huilcken der maler oss vor HErre Christum saa faare/ at hand vil vere alle dem naadig oc barmhiertig/ som synde aff vanuittighed oc icke fortredelige/ Effterdi der er da ingen/ at hand kand io daglige falde i saadane synder/ saa skulle wi venne vore hierte der til/ at de oc skulle formode sig lige saadan metlidighed aff vor HErre Christo/ oc forsee sig alt got til hannem. Thi hand vil vere syndere naadig/ lære oc vnderuise dem/ som icke synde fortredelige/ oc aff ret foract/ men falde aff skrøbelighed/ oc giøre wret/ Som det Exempel met Jacobo oc Johanne giffuer her nock til kiende. Christus er metlidig met syndere.

Den anden lerdom er/ at effter vor HErre Christus haffde giffuit baade Disciplene deris vildfarelse til kiende/ da lærer hand dem oc saa om sit Rijge/ at de skulle lære at skicke sig anderleds der vdi. Thi hand beslutter saa/ at huo som vil vere i hans Rijge/ hand skal dricke den Kalck/ som hand dricker/ oc lade sig døbe met den daab/ der hand bliffuer døbt met. Det er saa meget sagd/ Huo som vil vere en Christen/ oc bliffue i Christi Rijge/ hand skal vere vnder Kaarssit oc genuordighed/ som wi oc saa sige paa vort maal/ Du skalt dricke mere end du haffde vel behoff/ oc bide paa it surt eble/ etc. Lige saa siger Paulus til Timotheum/ Alle de som ville leffue Gudelige i Christo/ skulle lide forfølgelse. Oc til de Romere i det viij. Huilcke Gud haffuer forseet/ dem haffuer hand oc beskicket/ at de skulle vere hans Søns billede lige. Det er/ de skulle lide/ lige som hand leed/ oc haabe saa herlighed effter pine/ Saadant skalt du offuermaade vel mercke: Vilt du vere en Christen/ da skalt du dricke Lerdom om Christi Rijge. De Christne skulle vere vnder Kaarssit.

en sur drick / aff huilcken dine øyen skulle løbe offuer / oc du skalt skelffue oc beffue oc grue der faare / Thi kiød oc blod kand det icke lade / det flyr fra pine / oc gruer der faare / oc vilde gerne vere quit der fra / Skal det oc der til / da græder mand oc klager der offuer.

Alle Christne haffue verit vnder Kaarssit.

Men Christne skulle giffue sig frimodelige der til / oc vide / at det er icke dette Rigis art anderleds / end der skal vere pine oc modgang. Thi Kongen selff i dette Rijge motte formedelst megen pine oc bedrøffuelse indgaa i sin herlighed. Saa vaar der aldri nogen Helligen som icke motte lide oc drage megen oc stor wlycke igennem / Huad vilt da du beklage dig / du som vel haffuer Kaarssit behoff / oc ellers skulde falde i mangfoldige synder / der som Kaarssit icke tuingede den gamle Adam / oc spægede hannem? Lad der faare aff at beklage dig / haffuer du denne wlycke / en anden haffuer en anden. Paulus er Christi trofaste oc elskelige Tienere / men huad kaldis hans rim / j. Corinth. xv. Hoss vor ross / som ieg haffuer i Christo Jesu vor HErre / Jeg døer daglige. Item / wi staa huer stund i faare / Oc i den xliiij. Psalme / For din skyld bliffue wi ihelslagne den gantske dag / Oc wi ere actede lige som slacte Faar.

Paulus.

Timotheus den fromme / trofaste Biscop / haffuer en skrøbelig mage / oc er offte siug / Hand maa oc tencke / Hui forsincker Gud mig? Jeg kunde vere Menniskēn mere nyttelig om ieg vaar helbrede / end nu ieg er saa siug oc skrøbelig. Men her staar det / hand skal oc nødis til at ocsaa haffue sin Kalck / oc dricke hannem vd / hand skal ocsaa lade sig døbe. Der faare / vaare det icke dette Kaarss / da bleffue det / ia det skulde vere it andet. Denne haffuer modgang met sin Hustru oc børn / en anden met gods oc biering / In summa / Tag alle Christne faar dig / see flitelige til dem / da skalt du befinde / at huer haffuer sin Kalck i haanden / huilcken hand gruer faare / det vil icke ind / hans øyen løbe offuer der faare / hand vilde gerne miste saadan drick. Men det kaldis / som Christus her siger / J skulle io dricke den Kalck / der ieg skal dricke / oc lade eder døbe met den daab / der ieg bliffuer døbt met. Der faare skalt du skicke dig ret i sagen / oc lyck dine øyen til / det er en drick som er dig maalt til / smager hand dig end surt /

De Christne skulle lidet i denne Verden.

surt / oc er besker / saa skal det dog lade dricke sig / oc du haffuer det haab / at saadant skal faa ende / oc bliffue betalet met euig herlighed. Dette haab skal vere dit sucker / der du skalt giøre den beske drick sød met.

Der som du icke vaare en Christen / saa kunde du icke end da vere fri fra al wlycke. Thi det kaldis Psalm. lxxv. Der er en Kalck i HErrens haand / oc er skenckt fuld aff sterck Vijn / oc hand giffuer at dricke der aff / Men alle de wgudelige i Landet skulle sue oc dricke Bermen / Denne er en suar sterck drick / som aldri skal faa ende / Der faare skalt du om du vilt vere en Christen / end tacke Gud der faare / at hand skencker saa naadig en drick i faar dig / paa huilcken du kant kiende / at du ocsaa est en Christen / oc fører de Christnis rette controfey eller vaaben / huilcke Christus affmaler her aldelis saa / at de haffue en Kalck i haanden / oc dricke / Item / at de side i it bad / der som de bliffue vel vaade oc igennem bløte / oc beholde icke en tør traad paa deris legeme.

Huor faare dog? Fortiene de det oc? Suar / Det skeer icke wden sag / Synden beholder sin art / ocsaa i de trofaste oc hellige Mennniske / som stedze oc altid tilskynder oc driffuer dem / Men huor skrøbelige wi ere / oc huor snart wi lade opuecke oss til at falde / befinder huer hoss sig selff / Der er det nytteligt / at Gud formedelst Kaarssit skal spæge oss / lige som mand spæger en balstyrig wtemder hest / met en suar byrde / oc fordriffue vor lyst oc kæde.

Men der hoss er det mest der paa at giøre / at Sathan er vor HErris Christi oc hans ordis Fiende. Item hand kand icke alenistc icke lide troen oc bekiendelsen / men hand forsøger / huorledis hand aldelis kand til intet giøre oc fordempe dem. Der faare giffuer vor kiere HErre Christus her saadan pine dette naffn / oc kalder hende sin Kalck / der hand dricker / oc sin daab der hand bliffuer døbt met. Som hand vilde sige / Der som i vaare for eder selff / da skulde Dieffuelen lade eder vere i fred / oc icke aleniste icke straffe eder for eders synder skyld / men vel haffue lyst oc glede der aff / oc hielpe eder frilige der til. Men efterdi i haffue mit ord / I tro paa mig / oc bekien-

Sathan en aarsage til Kaarssit.

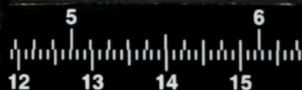
bekiende mit Naffn/ saadant er Sathan wlideligt/ i skulle der faare plagis aff hannem / oc dricke min Kalck.

Men huad nytte Kaarssit oc saadan plage beskaffer/ hører
I. eders kierlighed anden tid. Vort kiød spægis der met/ at det bliffuer
II. icke genstridigt. Wi driffuis der met til ordet oc til at bede/ oc
III. til Penitentze. Wi kiende der paa vor skrøbelighed oc for mue. Wi
IIII. lære at kiende der aff Guds naade oc almectighed / effterdi hand bønhører oss/ oc hielper da besynderlige/ naar som wi vide oss aldelis
V. ingen hielp. Hand bespotter oc tradzer Dieffuelen oc Verden der met/ Thi strax de tencke at de ville giøre det effter deris vilie/ da staar Guds hielp der/ oc Dieffuelen oc Verden met deris opsæt bliffue
VI. til spot oc skendzel. Der bliffue oc andre trøstede met / at wi bliffue stadelige hoss ordet / oc icke lade trenge oss fra bekiendelsen. Oc wi
VII. vorde selff der met giorde fulduisse der paa / som met it sant tegen/ at wi ere Guds Børn/ oc haffue ordet oc bekiendelsen rene oc klare/ som der staar vdi Obenbarelsen i det iij. Huilcke ieg elsker / dem straffer oc tucter ieg. Oc til de Hebreer i det xij. Naar i ere wden tuctelse oc Kaarssit / huilcket alle Helligen ere bleffne delactige vdi/ da ere i vanecte oc icke Børn. Huilcken HErren elsker/ den tucter hand. Huer Søn som hand anammer/ den straffer hand. Denne eniste aarsage skulde mest trøste oss / oc giøre Kaarssit lęt oc behageligt. Det er almindeligt/ naar oss kommer en wlycke paa / at wi græde oc klage der offuer / Men vilde wi rettelige besinde oss / da skulde wi græde oc hyle / naar wi haffde aldelis intet Kaarss / oc alting ginge effter vor vilie. Thi det er visselige sant / efftterdi alle Guds Helligen haffde deris Kalck / oc nøddis til at dricke en drick/ At de/ som ere aldelis wden Kaarss oc pine/ oc alting gaar effter deris vilie / icke ere ecte Børn / men wecte oc Horebørn / Som vor HErre Christus ocsaa siger/ Johan. xv. Der som i vaare aff Verden/ da skulde Verden elske eder.

Oc vaare det end saa / at der komme aldelis ingen nytte aff
VIII. Kaarssit/ huilcket (som her til er giffuit til kiende) der er wmuligt/ saa skulde wi dog vere veluillige der til/ efftterdi vor kiere HErre

Christus gaar selff faare i denne dantz/ oc dricker Kalcken for vor skyld/ oc lader sig døbe/ det er/ Hand lider for oss/ Lige som hand setter her it herligt deyligt Sprock/ oc viser oss til sit eget Exempel/ oc siger/ Menniskens Søn er icke kommen/ at hand vil lade tiene sig/ men at hand skulde tiene/ oc giffue sit lijff til en forløsning for mange. Her hører du/ at hand giffuer sit lijff/ dette er det høyste oc største Kaarss/ Det legger hand paa sig selff/ at wi der met skulle frelsis oc forløsis. Efftterdi da nu at Guds Søn lidde døden for vor skyld/ da vaare det den høyste wtacknemelighed/ oc største synd/ om wi vaare saa kielne/ oc icke vilde ocsaa lide noget for hans skyld.

Men offuer al den anden fruct/ som ieg haffuer nu opregnet/ er end ocsaa denne der hoss/ der Paulus taler saa offte om/ vdi IX.
det andet til de Corinther i det første Capitel/ der som hand siger/ Lige som wi haffue meget aff Christi pine/ saa skulle wi oc bliffue trøstede formedelst Christum: Item lige som i ere delactige i pinen/ saa skulle i oc vere delactige i trøsten/ Item i det fierde/ wi bære altid/ vor HErris Jesu død omkring/ i vore legeme/ Paa det at vor HErris Jesu lijff/ skal obenbaris i vore legeme. Item vor bedrøffuelse som er timelig oc lædt/ giør oss en euig/ oc offuer al maade stor herlighed/ wi som icke see til det synlige/ men til det wsynlige/ Saa er det beslutte/ at lide wi/ da skulle wi ocsaa vere met i herlighed. Der faare lader oss icke aleniste see til pinen/ lader oss betencke den nytte/ som der skal komme aff/ at Gud forhindrer synden der met/ holder oss i Penitentze/ giffuer oss vor skrøbelighed til kiende/ lader see sin mact/ spotter Dieffuelen/ oc giør oss lige ved sin Søn/ paa det wi skulle oc vere hannem lige i herlighed/ vdi it andet oc bedre leffnet/ Dette skal følge effter vor HErris Christi Kalck/ oc hans Daab/ oc end vil hand der til met saa temperere dricken/ at wi skulle vel kunde den dricke/ oc hand vil skaffe oss trøst oc hielp i vor pine/ som baade Exempel oc forlettelser nock giffue til kiende. Om den trette som begyndis iblant de thi/ oc den lerdom som vor HErre Christus giffuer der paa/ faa wi en anden tid at høre. Der faare ville wi nu paakalde Gud oc bede hannem om sin naade/ at hand

vil beuare oss fra hoffmodighed oc giffue oss taalmodighed / oc trøste oss vnder Kaarssit / indtil wi komme aff dette arme ælendige leffnet til det euige lijff / Det forlene oss alle vor kiere HErre Christus /

A M E N.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / Kaarssit giør oss offuermaade we / oc wi vilde gerne vere fri der fra. Men du sparede først icke din enbaarne Søn / hand skulde formedelst Kaarssit oc pine komme til herlighed / oc du vilt / at wi Christne alle skulle gaa effter denne Første / oc vorde hannem lige / Derfaare bede wi din grundløse barmhiertighed / at du vilt giffue oss formedelst din hellig Aand / at wi icke skulle bliffue mistrøstige eller wtaalmodige vnder Kaarssit / men formedelst det haab til den tilkommende herlighed / offueruinde al wlycke met en stadig tro /

A M E N.

Paa S. Bartholomei dag / Euangelion

Luce xxij.

DEr begyntis en trette iblant Disciplene / huilcken iblant dem der skulde holdis for den største. Oc Jesus sagde til dem : De Verdzlige Konger regære / oc de veldige kalder mand naadige Herrer /

Herrer / Dog skulle i icke saa / men den største iblant eder skal vere / som den yngste / oc den ypperste lige som en Tienere. Thi huilcken er den største / den som sider til bordz / eller den som tien? Er det icke saa / at den som sider til bordz? Oc ieg er iblant eder lige som en Tienere / Oc i ere de / som ere bleffne bestandige hoss mig / i mine fristelser. Oc ieg vil beskicke eder Rijget / lige som min Fader beskickede mig det / at i skulle æde oc dricke offuer mit bord / i mit Rijge / oc side paa stole / oc døme de tolff Israels slecte.

En Pre-dicken for Kircketie-nere.

DEnne dagis Euangelion/ holder oss en lerdom faare/ som hører besynderlige til de Personer/ der skulle brugis til Predicke embedet/ at de skulle vocte sig fra hofferdighed/ oc icke bruge dette embede der til / at de kunde bliffue store Herrer oc rige der aff/ De skulle tiene/ oc vente/ at mand skal betale dem met al wlycke. Thi den rette fortiente løn skal icke giffuis her paa Jorden/ men i it andet oc bedre leffnet.

Denne Historie / huorledis Disciplene trette met huer andre/ oc huer vil gerne vere den ypperste/ skede ret lige paa den tid/ der vor HErre Christus haffde ædet Paaske lammet/ oc indsæt sit Testamente/ oc det synis/ at denne trette kom der aff/ at hand tode deris føder / Thi Johannes bruger paa det neste lige saadane ord om fødernis toelse / som Lucas her. Oc vor HErre Christus haffuer wden tuil seet til vor siste tid met denne trofaste formaning / Thi

Paffuen.

Paffuen/ Bisper/ Cardinaler/ oc den samme gantske hob/ ville paa deris tienistis eller embedis vegne/ som de haffue i Kircken/ vere store Herrer / Oc efftérdi de haffue veret saa offuermaade vindskibelige om herlighed/ om Pendinge oc gods/ da er lerdommen aldelis forfalden/ oc som det skeer/ den rette Gudstieniste bleff borte met lerdommen / oc allehonde Affguderi oc misloffue / som vaar nyttelig til rijgdom oc kunde bære Pendinge hiem / kom i steden / Oc det er icke muligt / at det kunde gaa anderleds til / huor som mand icke vil tiene i Kircken/ men haffue Herredøme/ oc vere herlig.

Der faare giffuer vor HERRE Christus sine Disciple atuarsel/ paa det aller troligste / Verdzlige Konger / siger hand / regære / oc de veldige kalder mand naadige Herrer / Dog i icke saa/ men huo som er den største iblant eder/ hand skal vere den minste/ oc den ypperste som en tienere. Som hand vilde sige / Huo som stunder effter herlighed oc stor rijgdom/ hand skal intet befatte sig met Kircke embedet / hand skal søge effter saadant i det Verdzlige Regimente / der skal hand finde det / Men her i Kircken kaldis det tiene/ oc lide modgang/ lige som hand oc vidner met sit eget Exempel/ Jeg / siger hand / er eders HErre oc Mestere / Men ieg tien eder

allige-

alligeuel/Saa haffue i verit hoss mig i mine fristelser/oc seet/ huorledis verden haffner betalet mig for min predicken. In summa/ieg tiene/ oc skal end lide der til met/ oc lade mig plage. Saa skulle i oc tencke til/at det vil gaa met eder/der som i ellers ville vere trofaste tienere: I skulle tiene Menniskẽn/oc alligeuel icke nyde saadan tieniste got at faar verden / men i skulle lade pine oc plage eder der offuer.

Huad er da saadan tieniste? Intet andet end formedelst Euangelion først vnderuise Folck / oc der nest giffue dem Sacramente/det er/døbe/løse aff synd/oc bespise met Christi legeme oc blod. Denne er en anden tieniste/ end Verdzlig Øffrighed haffuer/de tiene ocsaa / men deris tieniste recker ekon til det timelige / at du oc de som dig høre til/kunde side i fred oc rolighed/oc du kant søge din næring oc bierge dig vel. Der faare er mand plictig at giffue verdzlig Øffrighed skat oc andet / at de skulle vel kunde tage vare paa deris tienste/oc beskerme oc holde dig oc dit gods ved mact oc i fred. Men met dette Verdzlige haffuer en Kircketienere aldelis intet at giøre. Al hans tieniste gaar vd paa det euige/at mand formedelst Euangelion kand lære at kiende Gud/oc formedelst de hellige Sacramente/ faa syndernis forladelse. Thi at mand døber dig / det skeer icke der faare at mand vil giøre dig til en Burgere eller Bonde/ til en Første eller Keysere / men til en Christen / at du skalt bliffue it Guds Barn/ at du skalt haffue syndernis forladelse oc det euige lijff/naar som du est døbt/oc tror paa Christum. Lige er det ocsaa met HErrens Naduere / du gaar til Sacramentet / icke for Pendinge ellers gods skyld / men at du vilt anamme Christi legeme oc hans blod/ oc der met stadfeste din tro/at hans legeme er giffuit for dig/oc hans blod vdgydet til dine synders forladelse. Met det hellige Euangelio gaar det oc lige saa/ Mand lærer dig icke aff Predicke stolen/ huorledis du skalt pløye eller saa / skicke dig i din handel / oc søge din næring. Ney/for denne sag skyld er Predicke stolen icke bygd oc skicket/ du skalt lære saadant paa en anden sted / Men her lærer mand dig/ huorledis Gud er naadig oc barmhiertig / oc vil icke fordøme oss arme Mennyske for vor synd skyld / men hielpe oss formedelst sin

Skilsmisse mellem det Verdzlige Regimente oc Kircke embedet.

Huor til Kircketienisten er skicket.

Søns skyld. Thi hand lader hannem dø paa Kaarssit for vor skyld/ oc forliger oss saa met sig / oc bliffuer oss naadig. Formedelst denne Predicken anamme vore hierte den hellig Aand / at de elske Gud/ oc sette alt deris haab til hans naade oc barmhiertighed.

Saa seer du/ huad Kircke embedet er for en tieniste / Som er / at dig skeer tieniste der met / saa at du bliffuer fri fra synden / oc til euig tid salig/ du anammer den hellig Aand / som dig styrer oc regærer effter Guds Ord oc vilie/ at du staar synden oc Dieffuelen imod / eller om du end oc falder aff skrøbelighed / saa staar du dog strax op igen / du beder om naade / oc seer dig diss flitteligere faare en anden gong.

Kircketie-nistis betal-ning paa Jorden er Kaarssit.

Huad haffue da Predickere aff saadant embede eller tieniste? Huercken herlighed eller gods / som Verdzlig Øffrighed / der ekon tiene til det timelige / Thi Kircketienisten er for høy oc ypperlig/ Verden kand icke løne eller betale hende / hun er for fattig der til/ Det legemelige gods er for lidet oc ringe der til. Der faare gaar det trofaste Kircketienere saa / at de ekon nyde deris tieniste ont at i Verden/ Verden forfølger dem/ kalder dem Kettere / oc fører dem al wlycke paa/ som mand seer/ Der skulle de icke bekumre eller gremme sig faare/ Christus siger her / at det gick hannem oc lige saa / J/ siger hand/ vaare hoss mig i mine fristelser / det er/ Jeg nytte det icke mere got at hoss Verden / end mangfoldig pine oc plage indtil ieg skal aldelis paa Kaarssit dø der faare. Lige saa skal det gaa alle fromme/ trofaste Kircketienere/ Naar som de haffue det best paa Jorden/ skulle de haffue kleder oc føde der aff/ Oc Verden skal alligeuel icke end gynde dem saadant it ringe *Gratias*, men giøre dem det vel surt/ oc haffue en ond vilie der hoss/ som/ diss ver/ huer mand seer.

Verden skyr Pre-dicke embe-det.

Ja/ siger du / da maa en anden vere Predickere / skal mand icke vente sig andet end al wlycke der faare. Oc det er vist / at Verden vil der icke til for denne sag skyld / J Paffuedomet / vaare der icke aleniste arme ringe Personer / som lode bruge sig til Kircketieniste/ Adel/ Riddere / Greffuer / Førster gaffue sig oc saa der til/ oc

haffde

haffde behagelighed til det leffnet / Thi der vaare herlige gode Prebender/de haffde lyst til Pendinge/ mact oc ære/ at en ringe fribaaren Mand kunde formedelst saadane middel vorde en Første oc Kørførste. Men nu mand skal Predicke/ oc formedelst Predicken/ giøre sig Verden oc Dieffuelen til wuenner/oc haffue dem til fiender/oc der faare sette ocsaa noget til/ lide oc voffue der offuer / da vil der ingen mere til/ icke heller de ringe oc fattige/ huer mand fryctet for sin hud/ oc vil icke haffue møye oc wmage forgeffuis.

Men vor kiere HErre Christus vil alligeuel icke forlade sine Tienere woden al trøst/ end dog de ere elendige oc arme / oc skulle lide offuermaade meget. Thi saa siger hand fremdelis / Oc ieg vil beskicke eder Rijget/lige som min Fader beskickede mig det/at i skulle æde oc dricke offuer mit bord / oc side paa stole/ oc døme de tolff Israels slecte. Nu vel / dette kand vere en trøst / huilcken wi skulde acte høyre/end alt det andet/som Verden haffuer oc formaa.

Huor met Predickere skulle trøste sig.

I Verden holder huer mand Førsters oc Keyserens stat/for den høyste oc beste stat/oc io nermere nogen kommer der til/ io bedre lader hand sig tycke/ at hand haffuer beskaffet sin gaffn / Der faare er det alle Menniskis største sorge/ betenckelse oc begrundelse/ huorledis de kunde komme høyt op / hielpe sig frem / oc stige op offuer andre/ Men ret lige met saadant opsæt giøre de sig selff deris leffnet surt oc wroligt / Der som de ellers/ om de vilde lade sig nøye met det Gud giffuer / motte haffue fred oc rolighed / tuinge oc plage de sig selff / oc giøre sig al wrolighed· Fordi at de acte allerede det intet som de haffue / oc det som de icke end nu haffue / der legge de sig effter / oc kunde icke vere til freds / før de offuerkomme det / Saa er der da huercken huile eller rolighed. Men naar saadant gaar nu effter it Mennestis vilie / oc skicker sig effter hans sind / huor lenge kand hand da nyde oc bruge det ? Tyue/ tredine Aar / huo det retteligevil betencke/ er en stacket tid / Der effter kaldis det / Op / oc der fra/ oc lad det altsammen bliffue til bage / som dig er lenge bleffuit surt / oc du haffuer forhuerffuit met stor møye oc wmage / Saa gaar det til i det Verdzlige Rijge / der som oss tyckis / at sagen

Det er en ælendig ting met Verden.

staar bedre/end vdi vor HErris Christi Rijge/der som forfølgelse/ fristelser oc allehonde farlighed er.

Men Christus trøster sine Christne / oc siger / Skulle i end slide tiden saa hen i det Verdzlige Rijge / oc kunde huercken vente herlighed eller stor rijgdom/ i min tienste / der ligger icke matt paa/ Thi det kand dog ekon vare en liden tid / at mand kand nyde oc bruge det/ Oc det skeer offte/at Menrnisken sette deris siel oc det euige liff i fare/for det timelige skyld. Men ieg haffuer it Rijge/det er icke aff denne Verden/eller timeligt/det er it euigt Rijge / det Rijge vil ieg beskicke eder/der som i tiene mig flitelige / Lader det vere eder kierere end alt guld oc sølff. Thi huad vilde i vel giøre/der som i end haffde alle Førsters ligende fæ? Til en tid / kunde i haffue bedre dage oc see eder selff til gode met mad/kleder/bygning/ oc andet saadant / Men det varer en stacket tid / saa skulle i lade det altsammen bliffue her effter eder. Saadant timeligt/ bedregeligt ligende fæ / vil ieg icke giffue eder for eders møye oc arbeyde/ Men it euigt ligende fæ. Der skulle i trøste oc glede eder i / Haffue i end her modgang/ da verer til freds det kand dog icke vare euindelige / det skal io en gong faa ende/ Men den løn som ieg giffuer/er en euig løn/huilcken i skulle nyde oc bruge til euig tid. Thi ieg beskicker eder mit Rijge / at i det skulle erffue/ oc bliffue der vdi euindelige.

Christi Rijge er euigt.

Denne er den trøst oc det herlige ligende fæ / huilcket alle Christne/oc besynderlige de/som ere i Predicke embedet/skulle vente/ at Christus haffuer beskicket oc til myndet dem sit Rijge. Dette er icke tusinde gyldene/it Slaat/ Stad eller Land/ huilcket der altsammen ekon bliffuer til en tid / Det kaldis det euige lijff / oc den herlighed som Christus forhuerffuede met sin død / oc giorde sig til sin egen formedelst sin fortieniste/der faare kand hand oc/ som en Herre / beskicke eller forskaffe oc offuergiffue huem hand vil samme herlighed. Wi skulle oc ick her forglemme dette ord / huilcket hand met besynderlig flid setter her til / oc siger / Jeg beskicker eder mit Rijge/ som min Fader beskickede mig det. Huad monne hand mene der met?

Jntet

Intet andet / end som der staar Luce i det siste / Skulde icke Christus lide saadant / oc indgaa i sin herlighed. Det er saa beslut-tet / At skulle wi end lide pine oc forfølgelse for Guds ord / saa skal dog enden paa saadan pine vere / det euige lijff / Der skulle wi berede oss til oc formedelst dette haab offueruinde den timelige wlycke / el-ler oc formilde / oc giøre hende lidelig. Der nest siger vor HErre Christus / I skulle oc æde oc dricke offuer mit bord / oc side paa stole / oc døme de tolff Israels slecte. Dette vdlegger Chrisostomus smuct / oc siger at vor HErre Christus tager denne lignelse aff Verdzlige Regentere / De haffue deris neste oc elskelige Raadgiffuere stedze hoss dem / offuer borde oc anden sted. Lige saa skulle Apostlene haffue en besynderlig naadig HErre i vor HErre Christo / effterdi hand bruger dem til det høyste embede / at de skulle døme de tolff Israels slecte / det er / Hedninge oc Jøder formedelst ordet / oc føre dem til det euige lijff. Fordi at de thi Israels slecte vaare lenger i Landet / men iblant Hedninge / Men der Gud kallede dem til Euangelium oc sit Rijge / da komme ocsaa Hedninge der til met / oc der bleffue saa en Hyrde oc Faare sti / Dette herlige embede / siger Christus / skulle i haffue i Verden / at i skulle føre mit ord / oc døme al Verden der met / oc plante mig mit Rijge / oc hielpe at bygge det / Der skal da oc-saa følge en rijger betalning / Dog icke her / thi her skal vere forføl-gelse oc modgong / men vdi it andet oc bedre lijff / Der skulle alle fromme Kircketienere sette det hen / oc tiene trolige / Bliffue de her icke betalede / som Paffuen betaler sine messe Prester / som giøre in-tet / oc haffue offuerflødelige nock / der ligger icke mact paa / du skalt bliffue betalet paa en bedre sted / met saadan en løn / der skal vare euindelige / See ekon til / at du tien trolige / Lad icke gerighed oc hof-ferdighed føre dig der hen / at du skulde tiene dig selff / Fordi at mand kand icke baade haffue Herredøme oc tiene / Du skalt her vere en tienere / oc spare dit Herredøme til at andet lijff / Det giffue oss Christus alle / AMEN.

Æde offuer vor HErris Christi bord.

Døme de tolff Slecte.

En Bøn.

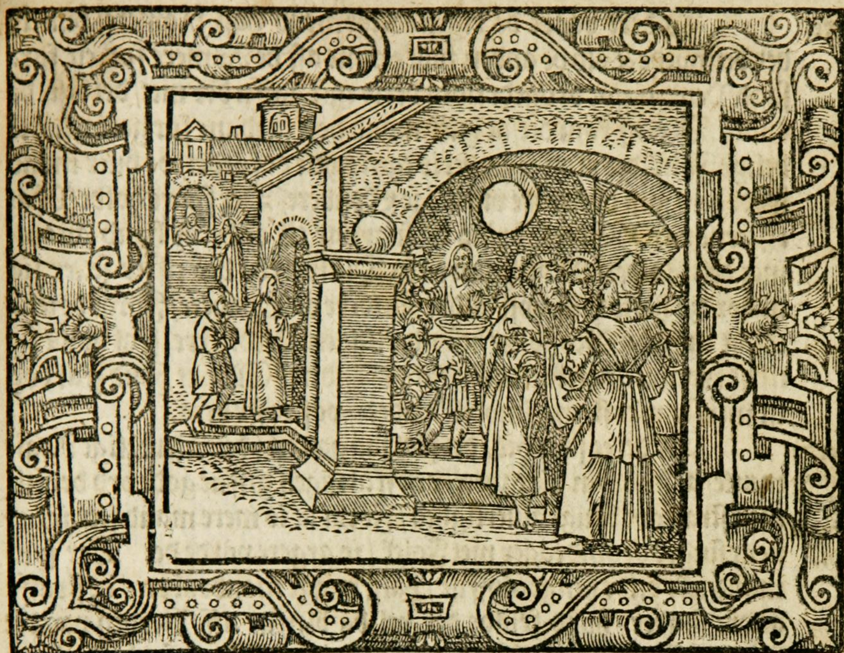
HErre Gud Himmelske Fader / du haffuer besæt din Kircke met tro Tienere / at de skulle føre dit Ord / oc formedelst deris tieniste hielpe huer mand der til / at de kunde kiende dig / vandre i din fryct / oc formedelst Christum bliffue salige / Wi bede dig / at du met din hellig Aand vilt regere alle saadane Kircketienere / at de kunde trolige tage vare paa deris tieniste / Oc icke bliffue forførde aff Sathan formedelst gerighed / hofferdighed oc andet saadant / eller lade oc forsømmelige i deris tieniste / paa det at dit Rijge kand formeris / oc Sathans Rijge forstyris. / Amen.

✠

Paa S. Matthei dag /

Euangelion Matthei i det 9.

VOr HErre Jesus saa it Menniske side hoss Tolden / hand hed Mattheus / oc sagde: Følge mig. Oc hand stod op / oc følde hannem. Oc det begaff sig / der hand sad til bordz i Husit / See / da komme mange Toldere oc Syndere / oc sade til bordz met Jesu oc hans Disciple: Der Phariseerne saae det / sagde de til hans Disciple / Huor faare æder eders Mestere met Toldere oc Syndere? Der Jesus det hørde / sagde hand til dem / De karske haffue Lægen icke

icke behoff/men de siuge. Gaar da bort/ oc lærer huad det er (Jeg haffuer behagelighed til barmhiertighed/ oc icke til Offer) Jeg er kommen at kalde Syndere til bedring/ oc icke de Fromme.

DEnne dagis Euangelion lærer / huorledis den hellige Apostel oc Euangelist Mattheus vaar en Toldere / oc bleff kaldet aff vor HErre Christo til Apostel embede. Oc denne Historie tien besynderlige der til / at wi først skulle lære Christi Rijgis art/ at det er it Rijge for arme Syndere/ de finde naade oc syndernis forladelse der vdi/ Der nest/ huorledis wi skulle skicke oss der til / at wi ocsaa kunde komme i dette Rijge.

Toldere

Toldere. Toldere vaare de rigeste Kiøbmend hoss Romere/ huilcke der betingede Told oc anden indkomme aff de Romere for en forsagd Pending/ oc brugede siden deris eget gaffn der met/ det beste de kunde. Der aff kom det/ at huer mand holt saadane for gerige/ wredelige Folck/ der ekon søgte deris egen nytte oc fordel/ oc huer mand skyde dem som obenbare viderlige Syndere/ Der faare holde Phariseerne vor HErre Christo det suarlige til onde/ at hand anammer den Toldere Mattheum til en Discipel/ oc der effter setter sig til bordz i hans huss/ hoss andre Toldere oc Syndere/ Fordi de tencke/ at en from Mand/ oc besynderlige en Predickere/ skal holde sig til de fromme/ oc icke til obenbare Syndere/ Eller at hand skal dog til minste/ vere streng imod Syndere/ oc straffe dem.

I det verdzlige Regimente skal mand straffe synden. Oc det er sandhed/ det skal saa gaa til i det Verdzlige Regimente/ at huo som giør wret/ den skal ingen giffue gode ord der til/ men straffe oc bruge aluerlighed / Fordi at io mere mand seer igennem fingre oc omdrager met Folck / io argere vorde de. Der som mand icke vilde henge Tyffue / halss hugge mandrabere / oc straffe andre synder / huad skulde der vel da bliffue aff Verden paa det siste? Efferdi det er til syne/ at mange icke end acte saadan aluerlig straff. Dissligest naar Hosbonde oc Hustru i husit/ icke vilde bruge aluerlighed imod wtro Piger/eller lade/fortredelige/vanartige suenne / men end giffue gode ord til met / oc brede herderne vnder deris føder / huad skulde der bliffue for en skickelig husshold-ning aff? Oc der som Fader oc Moder icke vilde føde deris Børn met flid tuctelige op / men tie stille til al fortredelighed / oc lade dem raade selff / huad monne de vel da skulle see saadane Børn offuergaa? Der faare kaldis det saa/ Est du en Regentere i husit/eller vdi en Stad / da see alleuegne fliteligе til / oc huor du befinder / mand giør wret/ der skalt du straffe oc sla/ oc vocte dig som for den største synd / der du kant giøre i dit kald/ at du est icke metlidig eller barmhiertig / Thi Gud giffuer der faare Øffrighed suerdet i haanden/ Fader oc Moder giffuer hand riss oc knippel i haanden / at de skulle bruge det/ oc sla omkring sig/ oc affuerie forargelse. Lige saa skal det

gaa

gaa til i det Verdzlige Regimente/ at ingen/ som haffuer befal-ning/skal tie stille til synden/eller giffue Folck gode ord/ men straffe synden strengelige.

Men i vor kiere HErris Christi Rijge / huilcket der er it euigt Rijge / skal det gaa anderleds til/ Fordi at vilde Gud straffe synden/ som mand pleyer i det Verdzlige Regimente/ oc icke forlade / da skulde hand ingen Kircke kunde haffue. Fordi at wi ere alle Syndere / oc det er oss wmuligt / at wi kunde selff omskiffte vore hierte / Er det der faare saa at Gud vil haffue en Kircke oc it Rijge/ det er / saadant Folck/ som hannem skal kiende/ oc hand vil vere deris Gud/ da skal hand lycke sine øyen til / forlade synden / oc giffue den hellig Aand/oc giøre oss hellige/ ellers kand hand icke beholde sit Rijge hoss oss.

I Himmerige skal mand forlade synden.

Dette see de blinde Phariseer icke / der faare ville de at Christus skal giøre / som mand pleyer i det Verdzlige Regimente / oc straffe synden/ Der faare skalt du her lære dette forskel/ Verdzlig Øffrighed / Fader oc Moder i husit / kunde icke see eller døme ydermere/ end aff den vduortis gerning / Oc efftersdi Mennisken (i det mand kand giøre oc lade vduortis) kunde i nogen maade regære sig selff/oc ville det dog icke giøre aff fortredelighed/da skal Verdzlig Øffrighed straffe dem der faare. Ingen tuinger en Tyff til at stiele / wden hans egen fortredelighed / Oc alligeuel Sathan end driffuer oc tilskynder/ saa haffuer hand dog icke aldelis mact offuer it Menniske/besynderlige om it Menniske holder sig til Guds ord/ oc formedelst en aluerlig Bøn / søger hielp imod sine fristelser / Oc efftersdi Tyffuen følger veluillige/ da bær hand tilbørlige sin straff der faare/oc det vaare wret at mand skulde spare hannem. Lige saa skulle Foreldre affuerie oc straffe/naar som it Barn i husit vil bande oc suerie / Thi det kand lige saa snart sige / Gud beuare dig / som det siger/ Dieffuelen føre dig bort / Det dig denne oc den plage bestaa / Saa kand mand met straff venne oc holde dem til/ at de giøre det som ret er/oc forlade det som wret er / Oc for denne sag skyld skal ingen lade straffen bliffue til bage / men aluerlige affuerie/ oc tuinge Folck

I det verdzlige Regimente skal mand straffe synd.

ge Folck til/ at de skulle vere vduortis fromme / oc icke leffue i forargelse.

Men Gud seer lenger/ hand dømer hiertet/ oc icke aleniste de vduortis gerninger/ Efftherdi da at alle Menniskis hierte ere syndefulde/ kand hand icke straffe synden / uden hand vil fordøme alle Mennniske/ saa beholder hand da ingen Kircke eller Rijge paa Jorden / Der faare er hans Regimente anderleds end det Verdzlige Regimente. Verden straffer synd/ at folck skulle vere fromme i det vduortis leffnet/ oc fly det onde. Det vil Gud saa haffue / oc det er en gruselig suar synd / om nogen vilde her vere barmhiertig. Men paa det Gud kand haffue en Kircke paa Jorden / oc giøre Mennisken ret fromme aff hiertet / da straffer hand icke synden/ thi hand skulde da fordøme dem/ men hand forlader synden/ formedelst troen til Christum/ oc giffuer der nest sin hellig Aand i vore hierte / der bliffue wi da aldelis fromme/ Thi synden / som wi haffue paa oss/ forladis først formedelst troen / oc den hellig Aand driffuer oss saa til den rette lydighed / at wi staa synden imod / oc følge hende icke/ men arbeyde flitelige paa det/ som Gud elsker oc kreffuer aff oss formedelst sit ord.

Huor faare der skal vere synders forladelse i Himmerige.

Saa er Guds Rijge/ aldelis it andet Rijge/ end Verdens/ J Verdens Rige skal mand straffe synden/ oc intet giffue til/ J Guds Rijge skulle alle synder forladis / oc ingen straffis / Men huad det skal vere for Folck/ oc huorledis de skulle skicke sig der til / naar som de ville ind i dette Rijge / Det giffuis offuermaade smuct til kiende met den hellige Mattheo.

Mattheus er en Syndere/ oc haffuer her til veret i en syndelig stat/ der som hand ekon haffuer seet til sin egen nytte/ oc aldelis intet til sin neste/ Huorledis skal nu Christus begynde met hannem / om hand vil haffue hannem i sit Rijge? Skal hand giøre som mand pleyer i Verden/ da er det wde met hannem / thi den euige død hører til synden. Men det vil icke vere eller skicke sig i Himmerige / Der faare giør hand/ lige som hand saae icke synden / oc siger Følge mig effter. Der staar huad som der hører til / naar wi ville i Christi

Rijge/ der som alle synders forladelse er vdi/ Gud vil gerne forlade synderne for sin Søns Christi Jesu skyld/ oc ydermere aldri tencke der paa/ saa fremt som wi ekon ville følge hannem/ naar hand siger til oss/ som til Mattheo/ oc giøre huad hand befaler.

Mattheus haffde her til verit i it fordømeligt/ syndeligt leffnet. Der vor HErre Christus nu kommer/ oc siger/ Følge mig effter/ det er/ lad alting ligge oc staa/ oc giør det som ieg befaler dig/ da staar hand op/ oc tager vare paa det/ der vor HErre Christus vil befale hannem/ Giør du lige saa/ da skal det ingen nød haffue paa dine synders vegne/ Gud vil icke regne dig dem til/ for sin Søns Christi Jesu skyld.

Men huad det er retteligt at efterfølge vor HErre Christo/ det lærer vor HErre Christus sist her vdi/ der som hand siger: Jeg er icke kommen for de frommis skyld/ men at ieg vil kalde Syndere til Penitentze. Huad kaldis Penitentze? Intet andet end bekiende synden/ lade aff at synde/ oc bedre sig/ oc der nest formedelst Christum tro syndernis forladelse. Som Mattheus giør her/ strax hand hører dette Christi Ord/ følge mig effter/ da giør hand det/ hand lader sin handel som hand haffde taget sig faare/ fare sin vey/ efterdi det vaar en syndelig handel/ oc tager vare paa huad Christus vil befale hannem. Penitentze.

Lige saa skalt oc du giøre/ Christus er icke mere paa Jorden/ hand vil oc icke kalde dig legemlige som Mattheum/ Men her ere hans Predickere/ naar som du hører at de straffe aager/ gerighed/ wkyskhed/ Guds bespottelse/ hofferdighed/ oc andre synder/ da lad det gaa dig til hierte/ lige som du hørde det aff Christo selff/ offuergiff saadane synder/ giør det aldri mere/ oc haabe dine synders forladelse formedelst Christum Jesum/ saa est du allerede en lem i dette Rijge/ i huilcket der er naade oc syndernis forladelse. Huorledis wi skulle efterfølge Christum.

Men her see wi/ huorledis saadant vil aldelis intet gaa Menisken til hierte. De haffue behagelighed til synden/ Mand straffer gerighed/ aager/ wkyskhed oc anden forargelse/ huorledis mand vil/ saa bliffue de der dog stedze ved / Saadant er it tegen til/ at de

huercken

huercken ere i Christi Rijge/ eller høre der til. Der aff følger det oc fremdelis / at deris synder ere dem icke forladne / oc der som de icke end nu begynde met Mattheo / oc effterfølge Christum / da bliffue de for deris synders skyld til euig tid fordømde / Der skalt du lære at vocte dig faare / Lad Christum icke robe forgeffuis at dig / Lad din handel oc væsen icke vere dig for meget kier/ følge Christum strax oc hastelige effter / naar som hand kalder at dig / oc kommer det dig en tuert paa oc er suart/ saa vocte dig dog/ oc ver icke wlydig.

Mattheus forlader for vor HErris Christi skyld.

Det haffuer ocsaa wden tuil huldet hart met Mattheo/ om hand skulde gaa fra sin handel / oc icke bedre betencke Hustru oc Børn/ Thi hand viste vel/ huad hand forlod/ men huad hand skulde faa igen/ viste hand icke/ Oc alligeuel altsammen wanseendis/ strax hand hører aff Christo/ huorledis hand er i it syndeligt væsen / i huilcket hand kand icke bliffue salig/ Oc at der som hand vil effterfølge hannem / skal hand faa syndernis forladelse oc det euige lijff/ Da elsker hand icke mere sin handel oc næring/ hand lader det staa altsammen/ oc følger Christum/ i den mening/ at det er bedre at lide timelig nød/ end vere fordømt euindelige. Saadant skalt ocsaa du betencke / oc lad icke gerighed / aager / wkyskhed / fraadzeri oc andet saadant vere dig kierere/ end Guds naade/ huilcken der tilbiudis dem alle/ som giøre Penitentze/ det er/ som hade oc offuergiffue synden/ oc formedelst Christum formode sig al naade aff Gud.

Saadant vilde vor HErre Christus vdrette met den hellige Mattheo/ der faare beklagis hand oc wredelige aff Phariseerne/ Thi det vaar hannem icke paa den mad oc dricke at giøre/ Saa haffde hand icke heller lyst til at see eller høre skalckhed / Det vaar hans embede/ som hand her siger/ at hand vilde som en Læge/ hielpe imod sielens siugdom / det er / imod synden / oc føre Mattheum oc andre Syndere til Penitentze/ oc hielpe dem saa fra den euige død til det euige lijff. Denne er den høyste kierligheds gerning. Thi huad er det at du hielper en stackarl met Pendinge eller gods / imod dette / at du hielper hannem fra Synden / fra Dieffuelens mact oc Tiranni / fra den euige død / oc fra Guds wgunst oc vrede? Der

faare

faare taler vor HErre Christus it hart ord / Gaar bort (siger hand til Phariseerne) oc lærer huad det er / Jeg haffuer behagelighed til barmhiertighed/oc icke til Offer. Offer vaar en vduortis Gudstieniste / huilcken Gud haffde selff skicket oc befalet / til troens tacknemelighed oc bekiendelse / oc til Kircketienistens vnderholdning. Men saadant wanseendis / siger Gud/ at hand haffuer mere lyst til barmhiertighed end til Offer / oc om det komme sig saa / at it aff dem skulde fattis / da skulde Offer bliffue til bage / oc barmhiertighed gaa frem. Thi at nest den høyste oc induortis Gudstieniste/som kaldis at frycte Gud/ elske Gud/ paakalde Gud/ anamme hans Ord/ oc trøste sig i hans naade / Da er denne den største/ at elske sin Neste/ bruge barmhiertighed / oc hielpe den nødtørfftige / Som vor HErre Christus siger en anden sted / Det andet er lige som det første / Du skalt elske din Neste/ lige som dig selff. Oc Matth.v. vil hand icke at mand skal Offre/før mand haffuer forligt sig met sin Neste/Saadant siger vor HErre Christus her/ vide i øyenskalcke icke/ Der faare lærer det i Guds Naffn/saa skulle i icke straffe mig der faare/at ieg er hoss Syndere. Jeg er en Læge/ der til vdsent aff Gud / at ieg skal hielpe Syndere som formedelst synden ere forderffuede baade paa siel oc legeme. Huor ville i nu at Lægen skal bliffue oc bruge sin kaanst? Hoss de karske er hand icke nyttelig / hand skal vere hoss de siuge/ Men det ville i øyenskalcke icke lide/oc fordøme mig der faare/ etc. Saa giøre i io wret/ oc ere ret sielemordere/ Efftersdi i lade den siuge samuittighed lide nød/ oc ville icke hielpe hende.

Det Sprock Osee 6.

Offer i det gamle Testamente.

Huad den rette Gudstieniste er.

Denne lerdom oc trøst skulde wi mercke/oc øffue oss der i/Thi der er ingen aff oss/som icke haffuer offte gruselige syndet/ saa er det vist / at vor samuittighed vil icke vere til euig tid borte / hun vil saa klemme oc plage oss/at wi icke skulle vide huort wi ville hen. Da er det tid oc nytteligt/ at wi vide denne dagis Euangelion om Mattheo / trøste oc opholde oss der met / Thi dette Exempel staar her først/ at Mattheus haffde her til leffuit i en forargelig stat oc syndeligt væsen. Men vor HErre Christus forskiuder hannem dog

icke / hand vil icke lade hannem bliffue forderffuit i synden/ hand kalder hannem fra det syndelige væsen / oc giør hannem til en Apostel. Der nest staar det drabelige skiøne Sprock her / at Christus siger selff : De karske haffue icke Læegen behoff/ men de siuge/ Jeg er kommen / at kalde Syndere til Penitentze / oc icke de fromme. Est du nu formedelst synden bekrencket paa din siel / oc est dødsiug / huort skalt eller vilt du da hen? Vilt du fortuile oc falde i mishaab? Giør icke det/ Thi her hører du/ at det er Guds skick/ at de siuge oc Læegen skulle vere tilsammen. Der faare skalt du kiende vor HErre Christum / for den eniste synde Læge / oc effterdi du est dødsiug/ da holt dig til hannem / som Maria Magdalena giorde/ eller kalde hannem til dig formedelst en aluerlig bøn/ Oc tuil intet/ thi det staar her / at det er hans embede / at hand skal oc vil vere hoss de siuge. Jeg/ siger hand / er icke kommen for de Frommis skyld/ ieg vil vere hoss Syndere / oc haffue min omgengelse met dem/ Huor faare? At ieg vil/ som deris Læge/ hielpe dem aff deris siugdom. J huad maade? At ieg vil kalde dem til Penitentze.

Christus en Læge imod synden.

Der faare skalt du lære/ Er det saa at du bekiender dig for en fattig Syndere / Da skalt du vide / at du est faar Gud / som it dødsiugt Menniske/ Men den naadige Fader vil icke lade dig forderffuis/ hand haffuer besørget dig met en Læge/ hand er visser paa sin kaanst / hun kand icke feyle hannem/ oc hand bruger aleniste denne kaanst/ at hand Predicker Penitentze/ det er/ Hand biuder/ at du skalt bekiende dine synder/ oc angre den synd som du haffuer giort her til/ oc lade der met aff/ icke synde fremdelis/ oc tro saa dine synders forladelse / formedelst Guds Søm / som betalede for alle Verdens synder paa Kaarssit/ Der som du nu met en ret tro anammer denne foriettelse/ oc trøster dig i denne betalning som skede for dig paa Kaarssit / da est du karsk oc helbrede: Dine synder ere dig forladne formedelst denne tro/ oc Christus vil ocsaa giffue dig den hellig Aand / som skal hielpe dig at stride imod synden / oc ledsage oc regere dig effter Guds vilie/ at du skalt vere hannem lydig / indtil du bliffuer endelige aldelis salig.

Penitentze.

Dette

Dette skalt du mercke/ oc holt dig der effter / gack icke frem i synden / lad dig sige / oc lad aff i tide / saa skalt du finde naade som Mattheus / Hand loed icke lenge kalde at sig / hand efterfølde vor HERRE Christum flitelige / oc giorde det som hand befalede hannem/ saa giør oc du/ da skalt du formedelst denne synde Læge Christum / bliffue quit oc fri fra alle dine synder / Det forlene oss alle vor Fader i Himmelen / formedelst sin hellig Aand / for Christi Jesu sin Søns skyld / AMEN.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du haffuer formedelst dit hellige Ord/ kaldet oss til dit Rijge / i huilcket der er syndernis forladelse/ al naade oc barmhiertighed/ Jeg beder dig / at du vilt formedelst din hellig Aand/ opuecke oc opliusse vore hierte/ at wi/ kunde ville lade oss kalde/ som den Toldere Mattheus/ offuergiffue synden / oc bedre oss/ oc forsee oss al naade til dig / formedelst din Søn Christum Jesum/ oc bliffue saa euindelige salige/ AMEN.

Paa S. Michaelis dag om Englene/ Texten aff det Epistel til de Hebreer i det Første Capitel.

ENglene ere allesammen tienstactige Aander/ vdsende til tieniste / for deris skyld / som skulle erffue salighed.

Huor til den lerdom om Engle er nyttelig.

SAncte Michaels høytid er der faare ſkicket / at der ſkal vere en beſynderlig dag om aaret/ paa huilcken mand kand predicke om de hellige Engle. Thi denne er en beſynderlig lerdom / der fornufft veed aldelis intet aff / Aleniſte de Chriſtne/ ſom haffue oc vide Guds ord / de kunde tale om denne ſkabning eller Creature/ huad de ere / oc huor til de ere ſkabte. Nu haffuer Gud der faare obenbaret ſaadant i ſit ord / at wi ſkulle førſt lære Guds naade oc barmhiertighed der aff/ i det/ at hand ſkabte ſaadant it ædel Creature til vort beſte. Det andet / at wi vdi allehonde nød oc wlycke / ſkulle holde oſſ til denne trøſt / oc bede om ſaadan hielp oc beſkermelſe. Det tredie/ at wi ſkulle tage Exempel aff diſſe Creature/ oc holde oſſ ocſaa i ret lydighed/ effter Guds ord oc vilie / ſom wi ſee/ at de hellige Engle giøre/ paa det de ſkulle gerne ville vere hoſſ oc omkring oſſ/ oc at wi kunde formedelſt dem bliffue beſkermede i allehonde fare.

Naar Englene bleffue ſkabte.

Naar ſom de hellige Engle ere ſkabte formelder Scrifften icke/ Dog er det viſt / at de bleffue ſkabte før Menniſken bleff ſkabt/ oc en ſtor hob fulde formedelſt ſynden i Guds vrede / oc bleffue ſtøtte ned aff Himmelen. Oc der er dog nogen formodelſe/ at de bleffue icke ſkabte lenge faar Menniſken / oc at ſtrax de bleffue ſkabte/ fulde/ lige ſom Menniſken ocſaa giorde / Fordi at lige ſom Moſes giffuer til kiende / at Menniſken bleff paa den tid ſkabt / der hans bolig Jorden/ vaar aldelis beridt/ oc prydet paa det ſmuckeſte met allehonde Creature: Saa maa mand oc tencke/ at de hellige Engele bleffue ocſaa paa den tid ſkabte/ der Himmelen vaar ſkabt oc prydet.

Huorledis Englene bleffue ſkabte.

Dog vaar denne ſkabning anderleds / end Menniſkens/ Thi Gud ſkabte det Menniſke Adam aff en Jordklimp / oc bygde hannem en Quinde aff it reben ſom hand tog aff hans legme / oc Verden bleff ſaa fremdelis formeret aff Mandens oc Quindenis beblandelſe. Men Gud ſkabte Englene alleſammen paa en gong/ icke aff noget Jordeligt/ ſom Menniſken / men formedelſt ſit ord/ aff intet/ at de vaare wtallige mange/ oc wden tuil flere end wi kunde tencke / Thi ſaa ſiger Chriſtus / Matth. xxvj. At gulde

det

det paa strid / da skulde hans Fader sende hannem mere end tolff skock Engle. Oc Matthei xij. siger hand om Sathan / at hand haffuer it Rijge / Der hører (som mand seer) en stor hob til. Oc hand siger om de gode Engle / Matth. xviij. at de ere beskickede besynderlige til de smaa Børn / det er oc it tegen til / at de ere offuermaade mange.

Huo som nu vil vide / huad Englene ere for Creature / hand skal icke tencke paa noget legemligt / der mand kand see / føle paa / eller begribe met andre sind / Thi det ere Aander / det er / it leffuende oc forstandigt Creature / dog uden legeme / Der faare lige som mand icke kand see eller føle paa værit / saa kand mand oc icke paa dem / oc de giøre alligeuel legemlige gerninger / Fordi / som Scrifften giffuer til kiende / de kunde lade see sig / naar som de ville / i legemlig skickelse / De kunde tale lige som wi / De kunde bære oc føre / lige som værit førde Eliam / etc. Oc lige som deris nature er meget mere ædel / subtilig oc fuldkommelig end vor er / wi som formedelst synden haffue it suart / seenferdigt skrøbeligt legeme / oc it grofft forstand / Saa er Englenis nature oc gerning / meget mere ferdig oc krafftig: Oc besynderlige er deris styrcke oc forstand wbegribegribelige høyre oc skarpere. Scrifften siger / at HErrens Engel (det er en god Engel) ihielslo alle Førstfødde i en nat / igennem ganske Egypten. Oc faar Jerusalem i Hiskie tid / bleffue der ihielslagne aff en Engel hundrede tusinde / oc fem oc firesindstiue tusinde duelige Stridzmend / oc de offuerbleffne bleffue slagne paa flucht. Aff denne oc andre saadane Historier kand mand mercke / huor stor drabelig styrcke de haffue.

Huad Englene ere for Aander.

Men huad aarsage der vaar til / at der fulde saa stor en hoob Engle / oc bleffue støtte aff Himmelen / det er oc icke klarlige giffuit til kiende i Scrifften. Christus siger Johan. viij. At Sathan bleff icke bestandig i sandhed / Disse ord giffue til kiende / at hand bleff vel skabt reen oc hellig / lige som de andre fromme Engle / men falt ned formedelst sin fortredelighed / Dette bliffuer almindelige udlagd om hofferdighed / at Sathan haffde store herlige

Huorledis Englene fulde.

gaffuer/ oc ophøyde sig der aff / oc giorde sig mange tilhengere / oc foractede Guds Søn / for sin store ydmyghed skyld / som hand altid beuisde sin Fader. Denne menning er gantske trolig/ Fordi at lige som intet fordømer Mennisken wden vantro / at hand enten foracter Guds Søn/eller trøster sig icke i hannem: Saa er Englenis fald der faare saa gruseligt / at de foractede Guds Søn / oc ophøyde sig aff deris gaffuer. Blant oss Menniske er den ene deyligere/sterckere/fornumstigere / skickeligere i sin tale / end den anden/ lige saa ere oc iblant Englene atskillige gaffuer. Oc wden tuil den Sathan / som kom dette fald aff sted / hand haffde mange herlige skiøne gaffuer offuer alle de andre. Men der hand ophøyde sig der aff/oc foractede Guds Søn/da motte hand ned aff Himmelen i Helffuedis affgrund / oc vdi den euige Lue.

Englenis fald.

Men der Gud vilde oprette formedelst Mennisken dette fald / oc hand skabte Adam oc Eua / da gyndede den onde Engel Dieffuelen / Mennisken icke saadan naade oc herlighed / hand fristede hannem/oc opuacte hannem til wlydighed / at hand foractede Gud oc hans bud / oc falt i døden. Men den barmhiertige Gud vilde icke lade Mennisken bliffue i saadan iemmer / der hand icke vaar falden vdi aff sin egen fortredelighed / som Sathan / men aff Sathans tilskyndelse/indskiudelse oc besuigelse / Der faare tilsagde hand strax/ at hand vilde lade en Quindis sæd/ vor HErre Christum sin Søn komme / hand skulde sønderknuse Sathans den gamle Hugorms hoffuit / Denne foriettelse / at Mennisken skulde komme til naade igen/ opuacte Dieffuelen saa met had oc affuind til Mennisken/at hand er hans dødfiende / oc tracter stedze oc altid paa / huorledis hand kand giøre hannem skade til liiff oc siel.

Huad wlycke Dieffuelen kommer aff sted.

Det staar i Hiobs bog klarlige/ huorledis den onde Fiende opuecker gruseligt skadeligt vær / der Menniske / fæ oc fruct paa Jorden forderffuis aff. Item huorledis hand lader ild falde aff Himmelen / det er/ hand lader liunild sla ned / sette ild paa oc brende op / Hand giør Menniskens hierte wrolige / at de bliffue wfredsommelige met huer andre/ begynde strid oc mord/ Paa det

fiste plager hand den arme Hiob paa sit legeme / met gruselig suar siugdom.

Oc der er aldelis intet tuil paa / at lige som Dieffuelen paa den tid forsøgte Hiob met allehonde fare oc nød / Saa giør hand end nu paa denne dag / besynderlige met de Christne / huor som det tilstedis hannem / som Exempel ere daglige til syne at hastig siugdom / fald / dræbelse / oc andet saadant / kommer paa / At mectige Førster sette sig imod huer andre / forderffue Land oc Folck / etc. Alt saadant er idel Dieffuelens gerninger / der hand kommer aff sted / at hand kand giøre Menniskcen deris leffnet surt / oc begynde wlycke. Legemlig skade aff Sathan.

Men dette altsammen er intet / imod det som hand begynder i sielen oc hiertet / at hand skynder huer dag oc time til synd / beuebler oss nu met vantro / nu met tryghed / at hiertene bliffue enten aldelis dristige til at synde imod Gud / eller oc frycte sig faar hannem / oc kunde ingen naade formode sig aff hannem. Hand skiuder forderffuelige tancker ind i Menniskens hierte / at de komme i vildfarelse / at de sla Guds ord aff deris øyen / eller vdlegge oc bruge det wretteli ge / Der kommer da ketteri oc tuedract / wenighed oc al wlycke aff. Oc dette er saadane snarer / at huo som besuærier sig en gong der vdi / hand kand suarlige komme der aff igen / For Verden synis det at vere gruseligere / naar strid / mord / brand / siugdom oc andet saadant kommer paa / Men det er meget farligere oc skadeligere / naar som hand kaster oss i synd / oc frister oss met vildfarelse oc wrene tancker / Thi saadant kand opuecke it euigt iemmer / der som Gud icke met besynderlig naade redder oc hielper / Oc wi fornemme dog / at saadant skeer daglige / oc at den onde Fiende / som Petrus siger / wden affladelse sledzker effter oss som en grum Leue / oc arbeyder paa at hand kand faa mact offuer oss. Sielens skade som Dieffuelen kommer aff sted.

Der som wi nu ville regne oss oc vor formue imod denne Fiende / da gaar hand oss meget offuer. Fordi at som wi hørde / vort lijff oc siel / gods ot blod / staar hannem altsammen aabet faare. Hand kand giøre skade / naar som Gud tilsteder hannem / før wi

bliffue hannem vare. Oc der imod see wi hannem icke / wi kunde icke beuare oss fra hannem / alligeuel at wi haffue busser / sverd oc spiud / saa kunde wi dog icke giøre hannem skade. Der faare sagde ieg i begyndelsen / at wi der paa skulle mercke oc kiende vor Himmelske Faders naade oc barmhertighed / efftterdi wi haffue saa suar / mectig / veldig oc listig en Fiende / at hand skaffede oss raad der imod / oc beskickede oss sine hellige Engle besynderlige til tieniste / at de skulle beskerme oc redde oss imod saadane wsynlige Fiender.

Engle beskerme oss imod Sathan.

Det er it almindeligt ordsprock / naar en ting skicker sig vel oc haffuer god fremgong / at mand siger / at der vaar en god Engel hoss / Fordi at wi bemercke daglige / huad farlighed oc forderffuelse den onde Fiende vilde føre oss vdi / oc hans opsæt bliffuer dog forhindret / wden al vor betractelse oc methielp. Der faare lige som den onde Aands anslag lader sig huer dag veldelige til syne / saa lader oc de hellige Englis beskermelse see sig i daglig forsøgelse / Der faare skulle wi oc tacke Gud / oc der som wi komme i nød eller wlycke / holde oss til denne trøst / oc bede om saadan beskermelse.

Englenis beskermelse.

Der Sodom skulde senckis ned met ild aff Himmelen / da vaare de hellige Engle der / oc førde den fromme Loth der fra. Der Daniel bleff kast ind iblant Leuer / da komme de hellige Engle oc befride hannem / Leuerne kunde icke forderffue hannem. Lige saa staar der xcj. Psalme / At naar den onde Fiende vdsender forgifftig luct eller Pestilentze iblant Folck / da haffue de hellige Engle besynderlig befalning / at vocte oc beuare de Gudfryctige fromme Mennniske / oc beskerme deris lijff oc leffnet fra Dieffuelens forgifftelse. Lige saa der den Prophete Eliseus vaar mit iblant Fienderne / skulde de hellige Engle vocte oc beuare hannem.

Oc besynderlige giffuer Scrifften til kiende / at de gerne lade bruge sig der til / at Menniskens hierte kunde lære at kiende Gud / oc trøste sig i hans naade. Thi da see wi / at de ere de første sendinge bud / som giffne til kiende / at Christus er født / opstanden fra de døde / opfaren til Himmels. At den hellige Scrifft bemal oss saa i alle maade de hellige Engle faare / som de der ere alle Christnis

trofaste/flitige/ veluillige voctere/ som skulle vocte oc beskerme dem/ fra Vlffuen/ den skendige Dieffuel.

For saadan naadig beskermelse/ skulle først alle fromme Christne tacke Gud aff hiertet/ oc kiende hans naade oc Faderlige vilie der paa/ oc der nest vere i allehonde nød oc fristelse diss mere trøstig. Det tredie/ da skulle de lære paa de hellige Englis Exempel/ at de ocsaa skulle vere flitige oc vindskibelige i deris kald/ Thi vor Herre Christus selff/ holder oss i saa maade Englenis Exempel faare/ der som hand befaler oss at bede om/ at hans vilie kand ske paa Jorden aff oss/ som i Himmelen/ aff de hellige Engle: De ere veluillige/ lydige oc redebon til alt det/ der Gud befaler dem/ De hoffmode sig icke aff deris høye store gaffuer/ der de haffue/ Saa foracte de oc icke oss for vor stor iemmer oc ælendighed skyld/ at wi ere arme Syndere/ Naar som wi ekon ville leffue i Guds fryct/ da ere de veluillige til/ at vaage hoss oc omkring oss/ oc at befri oss fra Sathan. Wi skulle efterfølge Englenis Exempel.

Dette Exempel skalt oc du lære at følge/ at du flitelige vdretter/ huad din Gud befaler dig i sit ord/ da skalt du icke aleniste nyde denne lydighed got at i det andet lijff/ men ocsaa her paa Jorden/ at de hellige Engle skulle stedze vere hoss dig/ vocte oc beuare dig. Thi saa siger den hellige Dauid i den xxxiiij. Psalm. HErrens Engel leyrer sig trint omkring dem/ som hannem frycte/ oc hielper dem vd. Her fatter hand baade stycke/ først at Sathan er de Gudfryctige fromme Menniskis fiende/ oc stedzker effter dem/ om hand kand giøre dem skade. Som mand oc daglige fornemmer/ huad fromme Menniske skulle lide i Verden paa deris legeme/ gods oc alt det de haffue. Men det skal icke lyckis Dieffuelen/ hand skal alligeuel lade mere bliffue til bage/ end hand tager bort/ Fordi/ at de hellige Engle haffue befalning at see til de Gudfryctige/ oc hielpe dem vd/ huor som de lide nød/ Som Psalmen her siger.

Derfaare skal huer mand lære aff denne naadige veldige beskermelse/ at kiende Guds naade oc barmhiertighed/ oc tacke hannem der faare. Der nest skalt du trøste dig der met/ Der som du

kommer i nød oc fare/ da forferdis icke/ lad dit hierte icke falde ned/ Tenck icke at du est aldelis forladen / Thi du hører at de helltge Engle vaage offuer oss/ oc skulle beuare oss. Det tredie/ saa see io flitelige til / at du icke formedelst synd oc it wskickeligt leffnet/ driffuer denne de hellige Englis beskermelse fortredelige fra dig / Thi du hører at de skulle tage vare paa dem / som frycte HERren. Der faare huo som icke frycter Gud/ leffuer i synd/ oc vil forarge andre/ hand fordriffuer de hellige Engle fra sig. Som wi oc see / at fortredelige/ trygge/ wgudfryctige Mennniske komme snart i wlycke/ mangen bliffuer ihielstungen / skuden / falder oc slar sig ihiel / før hand veed selff aff / Fordi at de fordriffue de hellige Engle met it wgudeligt leffnet/ saa haffuer da Dieffuelen sin fremgong/ oc kand vdrette huad som hand haffuer i sinde.

Der faare lær at frycte Gud / vocte dig fra synd/ fra forargelig snack oc gerninger / Betenck (som det oc er i sandhed) Min hellige Engel er alleuegne omkring mig/ thi hand er beskicket mig til aff min naadige Gud oc Fader. Der som ieg giør nu enten it eller andet/ som icke er ret/ oc imod Gud/ da seer min Engel det/ oc flyr bort fra mig/ oc lader mig bliffue alene/ Fordi at hand haffuer ekon befalning at see til dem / som frycte Gud / Der faare vil ieg holde mig i Guds fryct / oc flitelige vocte mig fra synd.

Mand hører offte hoss gamle Folck / at naar de vnge tale forargelig slem snack offuer borde / da straffe de dem der faare / oc sige / Mand skal lade den hellige Engel bliffue hoss bordet/ oc icke driffue hannem bort met saadane slemme ord. Dette er ret smuct sagd / Thi at lige som Psalmen siger / HERrens Engel leyrer sig omkring dem/ som hannem frycte / Saa kunde huercken eller ville de hellige Engle / ia de skulle oc icke bliffue hoss dem / der icke frycte Gud/ oc fortørne hannem met ord eller gerninger. Der faare holt dig i Guds fryct / vocte dig fra synd / saa maat du visselige haabe/ at denne beskermelse skal icke feyle dig. Det forlene oss alle vor naadige Gud oc Fader i Himmelen/ Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / wi tacke dig for din Faderlige barmhiertighed / at du haffuer beskicket dine hellige Engle der til / at de skulle haffue tilsyn til oss / oc beskerme oss imod den skendige Sathans opsæt / Oc wi bede dig / at du vilt saa styre oc regære vore hierte oc sind / formedelst din hellig Aand / at wi kunde holde oss i din fryct / oc icke giøre imod din vilie / oc beholde saa den tillid oc fortrøstning i allehonde paafallende nød / at dine hellige Engle / skulle giøre en sterck fast muer omkring oss oc alt det wi haffue / at huercken Sathan eller den arge Verden / skal kunde bryde ind paa oss / oc giøre oss skade / paa det at vort legeme / lijff oc alt det wi haffue / kand saa formedelst dine hellige Englis beskermelse / beuaris oc holdis i fred / lige som vore synder ere oss forladne / oc det euige lijff er oss tilsagd / formedelst din elskelige Søn Christum Jesum / Amen.

Paa Simonis oc Jude dag / Euangelion Johan. 15.

DEt biuder ieg eder / at i skulle elske huer andre. Der som Verden hader eder / da skulle i vide / at hun hadede mig før end eder. Vaare i aff Verden / da elskte Verden det hende tilhørde. Oc efftersdi i ere icke aff Verden / men ieg vdualde eder aff Verden / Der faare hader Verden eder. Tencker paa mit ord / som ieg sagde eder: En Suend er icke større end hans Herre / Forfølge de mig / de skulle oc forfølge eder.

eder. Hulde de mit ord/da skulle de oc holde eders. Men
alt det skulle de giøre eder for mit Naffn skyld/Fordi at
de kiende icke den/som mig vdsende. Der som ieg vaare
icke kommen oc haffde sagd dem det/ da haffde de ingen
synd/ Men nu kunde de intet bære frem/ at aarsage de-
ris synd met. Huo som mig hader/hand hader oc min
Fader. Haffde ieg icke giort de gerninger iblant dem/
der ingen anden haffuer giort/ da haffde de ingen synd.
Men nu haffue de det seet/ oc hade dog baade mig/ oc
min Fader. Dog at det Sprock skal fuldkommis/som
er screffuit i deris Lou/ De hade mig vden aarsage.

Denne

DEnne dagis Euangelion skicker sig offuermaade vel paa en Apostels høytid / efterdi det ypperste som hører en Apostel til / er at Predicke Euangelion / oc der effter vente allehonde wlycke / for den bekiendelse oc Predicken skyld / Thi Christus holder her først sine Christne denne befalning faare / at de skulle elske huer andre. Oc der nest varer hand dem at / huorledis Verden skal forfølge dem / Oc hand trøster dog der til met / at de skulle icke forferdis / Thi det gick vor kiere HErre Christo oc selff lige saa / Verden kand icke andet / efterdi hun icke kiender Den / som vdsende Christum.

Huo som her vil følge sit fornufft / ock icke tro ordet / hand skal icke andet kunde sige / end at denne befalning er forgeffuis / oc giørs icke behoff / oc at trøsten er falsk oc wtrolig / Thi der faare holde wi det almindelige alle / at Verden haffuer vel saadan formaning til kierlighed / behoff / Thi mand finder der allehonde wtroskaff oc findskaff i huer mands leffnet. Men de Christne / tencke wi / haffue io den hellig Aand / De kiende oc holde sig blant huer andre for Brødre / som haffue en Gud / en Tro / en Daab / it Sacramente / oc in summa / en arffue / som Christus forhuerffuede dem / det euige lijff / Der faare (tencke wi) haffue de icke saadan befalning behoff / at de skulle elske huer andre / de giøre det vel wbedne: Lige er det ocsaa met trøsten / Thi at vor HErre Christus trøster oss der met / at Euangelij forfølgere icke kiende Gud / oc vide intet aff hannem / det er aldelis wtroligt / Thi der taler ingen mere om Gud oc roser sig mere aff hannem end de / Jngen ville vere bedre oc helligere Christne / end ret lige de samme / som forfølge andre for troens skyld. Saa kand fornufft icke skicke sig rettelige i it aff disse thu stycke / huercken i denne befalning om kierlighed / eller i den trøst som Christus her giffuer. Lerdom oc trøst aff dette Euangelio.

Saa meget nu som den befalning om kierlighed er anrørendis / da er det vel sant / at de Christne haffue den hellig Aand i dem som fører dem til kierlighed / oc viser dem fra alt det som er kierlighed imod / Men der er alligeuel icke kiød oc blod aldelis død /

Kierligheds forhindrelse ocsaa hoss de Christne.

Der vdi leffuer oc rører synden sig wden aff ladelse / ond lyst oc begæring / der opuecke oss imod kierlighed / som besynderlige disse ere. Først vrede oc wtaalmodighed / der nest had oc affuind. Det tredie gerighed oc egen nytte. Oc det fierde den forderffuelige hofferdighed / at huer vil gaa effter sit eget hoffuit oc sind / ingen vige / men alene vere den klaageste. Denne oc anden ond begæring sider i alle Menniskis hierte / oc det feil icke / at Sathan skynder io oc til met / Naar som nu it aff disse kommer rettelige ind i hiertet oc beholder offuerhaand / der maa kierlighed vige / oc det skeer da saa / at der bliffue aff Christne wchristne / som aldelis forglemme denne befalning / oc henge ved syndelig lyst oc begæring.

Der faare naar Christus siger / Det biuder ieg eder / elsker huer andre / da er det lige saa meget sagd / som / kiere Børn / i haffue en ond galde oc en forgifftig rocd i eder / vreden / den holder io til bage / oc lader hende icke faa fremgong / lade i hende oc raade selff / da er det allerede wde / kierlighed kand icke lenger haffue sted oc rum / Oc det skal følge / at i skulle icke mere kaldis mine Disciple / men Dieffuelens / Thi ieg raader eder til kierlighed / Saa følge i Dieffuelen oc synden / som driffue eder fra kierlighed til heffn oc findskab / Lige saa skulle i oc vocte eder fra had oc affuind / fra gerighed oc surfittighed / oc besynderlige fra hofferdighed / Fordi at huor som it aff disse kommer ind i eders hierte / da maa kierlighed strax gaa vd oc vige.

Vrede forhindrer kierlighed.

Theodosius synder met.

Saadant seer mand smuct i Exempel. Theodosius vvar en offuermaade smuck gudelig Regentere / huis lige wi haffue icke mange iblant alle Christelige Keysere oc Førster / Nu begaff det sig / at der i Thessalonica vdi it Opløb omkom en aff hans Høffuitzmend / huilcken hand haffde kier / oc hannem laa stor mact paa / Dette giorde den fromme Keysere tilbørlige ont / Men hand loed vreden for meget faa mact met sig / oc skickede sin Hær vd imod Borgerne / som paa den tid wden al befryctelse / vaare forsamlede aff Keyserens befalning / at der bleffue siu tusinde ihelslagne aff dem / Huor bleff da kierlighed? Ja huor bleff fornufft / at hand

skulde dog sparet de wskyldige/ oc straffet de Oprøriske / oc dem som begynte saadant opløb ? Saa giør vrede heffnsome/ hadske/ haarde/ grumme hierte / Der faare skulle besynderlige Regentere vocte sig/ oc icke lade denne forgifftige orm haffue sin egen vilie.

Saadan en farlig forderffuelig last er det ocsaa met had eller affuind / det kant du see paa Kong Saul / Der Quinderne siunge / Saul haffuer slaget tusinde/ men Dauid thi tusinde/ da gremde hand sig / oc vilde icke gynde Dauid den ære / oc optendis i saadan had oc affuind/ at hand icke aleniste stod Dauid effter sit lijff/ men hand haffde ocsaa paa det neste omkommet sin egen Søn Jonathan/ som vaar paa Dauids side. Saadan iemmerlig forderffuelse haffuer sin begyndelse aff had oc affuind. Affuind forhinder kierlighed.

Om egen nytte oc gerighed giørs det icke behoff at giffue Exempel / Thi det er til syne / huo drabelig en forhindrelse kierlighed haffuer aff gerighed / naar mand seer aleniste sin egen nytte/ oc icke til sin nestis velfart/ Der faare er det it sant ord / der Suitzeren siger/ Haffde affuind oc gerighed icke fremfart/ Da bleffue Euangelion ingen for suart / Fordi at huo mange smucke Christne vilde wi vel haffue/ der som de lode icke gerighed faa maet offuer sig ? Saa staar alle gerigis Fader Judas/ til it euigt Exempel der/ hand er en Apostel/ vdi it stort herligt embede / hand giør iertegen oc vnderlige gerninger/ lige som de andre/ oc Predicker om Guds Rijge/ Men strax hand giffuer sig til gerighed/ da bliffuer hand vor Herris Christi forrædere/ for en ringe Pending skyld. Gerighed forhindrer kierlighed.

Saa seer du/ huorledis de Christne offuermaade vel haffue denne befalning behoff/ at de skulle elske huer andre / efftérdi at den forgifftige roed sider i alle Menniskis hierte/ Naar som hun voxer frem/ da er det wde met kierlighed. Der faare giørs det storlige behoff/ at huer mand seer sig vel faare/ oc strider imod denne onde begæring / at hun skal icke faa offuerhaand / oc giøre wchristne aff oss.

Huad

Hoffverdighed forhindrer kierlighed. Huad nu hofferdighed er for en skadelig oc gruselig ting/ det er/ diss ver/ for meget obenbare/ Thi denne er den kilde/aff huilcken der vdflød stedze oc altid wenighed oc Ketteri. Fordi at strax det kommer der hen met en Kirckettienere/ at hand vil vide oc vere noget besynderligt / da falder kierlighed strax aldelis hen. Hand vil icke lade vnderuise sig / Der hielper ingen formaning eller lerdom/ Hand haffuer i sinde at ville bliffue der ved / alligeuel det end er saa vskickeligt oc grofft som det nogen tid kand. Saadan hofferdighed dreff Arrium imod Christum / Macedonium imod den hellig Aand/oc kom en gruselig tuedract aff sted i Kircken. Oc end paa denne dag see wi / at den Zuingelske hob / mere aff hoffmodig tradz/end aff scrifftens visse grund/staa der paa/ at der er ekon brød oc Vijn i Nadueren/ Fordi at Christi Ord lyde io klarlige imod dem.

Formaning til kierlighed. Besinde dig nu her rettelige/ om dette er icke en offuermaade nyttelig befalning oc bud / at de Christne skulle elske huer andre/ oc vocte sig fra vrede/ affuind/ gerighed / hofferdighed / oc huad ellers mere der er imod kierlighed? Thi at efterdi saadan ond begæring er aff naturen i oss alle/ da ligger der io stor mact paa/ at huer mand vocter sig der fra/ Thi kiød oc blod er icke stille / saa skynder Dieffuelen oc stedze til met/Effterdi hand veed/at saadan begæring i oss/er optent som en gloende brand/ da blæss hand at/paa det hand kand komme ilden til at brende / oc fordriffue kierlighed aff hiertet. Der faare skulle de Christne altid haffue denne befalning faar deris øyen / oc skicke deris leffnet der effter / saa fremt som de ville vere vor HErris Christi Disciple / Thi huad Sathan er for en Mestere / oc huor til hand lærer sine Disciple op / det er nock til kiende giffuit.

Denne er nu Christi lerdom / eller befalning / huilcken wi haffue saa meget diss bedre behoff/oc skulle diss heller mercke/ effterdi det er vist/ at Verden skal hade oss / som vor HErre Christus oc stiller sin atuarsel der ind paa / oc siger / Der som Verden hader eder/da skulle i vide/at hun hadede mig før end eder/som hand vilde

sige/

sige / Det vil icke feyle / Verden vil beholde sin art / Lige som hun hadede mig / oc kunde icke før bliffue mæt aff denne had / end ieg er kommen paa Kaarssit / saa skal hun oc skicke sig met eder / Holder fordi tilsammen / beuiser huer andre al kierlighed oc venskab / der skulle end da findis alt for mange / som eder skulle hade / oc føre eder al wlycke paa / Huor faare ville da i selff kiffuis indbyrdis oc plage huer andre?

Nu ville wi effter denne befalning om kierlighed / ocsaa see denne atuarsel / oc besynderlige den trøst / huilcken vor kiere HErre Christus her giffuer sine Disciple / at de skulle icke lade sig forferde for pine oc Kaarssit. Det er besluttet oc vist / at huo som vil bekiende oc føre Guds ord i Verden / hand fortørner Verden oc skal haffue hende til fiende / Thi Dieffuelen hendis Første oc Herre / som hende regerer / oc den hun tien / kand intet mindre fordrage end Euangelion / efterdi det er / som Paulus kalder det / en Guds krafft / formedelst huilcket de bliffue alle salige som der tro paa / Der faare der som Verden ellers tier stille / oc wden gensigelse omdrager allehonde forargelse oc vildfarelse / mand Predicker saa wskickeligt løssactigt ting som mand nogen tid vil / som wi det haffue forsøgt i Paffuedomet / Mere / strax mand lader høre sig lidet met Guds ord da er hun / i harrensk / huercken kand eller vil lide det / end dog det er en rolig / fredsommelig / salig / oc ingen mand skadelig lerdom / Thi hand staar gantske oc aldelis paa disse thu stycke / at wi formedelst Christum Guds Søn skulle haabe syndernis forladelse oc det euige liff / oc elske vor Neste / lige som oss selff. Men som sagd er / det er wmuligt / at Verden kand side stille / oc fordrage saadan lerdom / Sathan hendis Første kand det icke lide / Menniskens siele ryckis der met fra hannem / oc hans Rijge lider skade / Der faare opuecker hand Verden / oc alt huad som er mectigt i Verden / at hand kand fordempe denne lerdom.

Paa saadan fare skulle alle Christne vere fortenckte / de skulle icke haffue en eller tho / denne eller den til fiende / for bekiendelsen oc ordens skyld / men den gantske Verden / det er / de skulle ingen sted

Om atuarsel oc trøst.

Verden kand icke lide Euangelion.

Huad Euangelion lærer.

vere trygge/ oc finde modstand allenegne/ huor som de ere/ oc skulde det end vere falske Brødre/ som haffue det naffn oc skin/ lige som de vaare ocsaa Christne/ ia de beste Christne/ Som wi see besynderlige smuct/ paa den hellige Paulo/ hand klager suarlige oc mere offuer de falske Brødre/ end offuer Euangelij obenbare fiender.

I. Trøst i forfølgelse Christi Exempel.

Huort skulle wi da hen? Huor til skulle wi holde oss? Først/ siger vor HErre Christus der til/ Verden hadede mig før end eder/ Saa betencker nu/ at tieneren er icke større end hans HErre/ haffue de forfølget mig/ da skulle de ocsaa forfølge eder/ haffue de huldet mit ord/ da skulle de ocsaa holde eders. Denne synis at vere en ringe oc liden trøst/ der vor HErre Christus her giffuer. Fordi at saa tencke wi/ Huad er en Tyff der met behulpen/ om hand end ocsaa seer sin staaldbroder henge met i galien? Vore hierte ere saa heffnsomme oc wbarmhiertige/ at den ene gleder sig aff den andens wlycke/ oc lider diss heller sin egen nød/ effterdi at det gaar ocsaa andre ilde/ Som hine skalckactige bønder sagde/ her skader intet/ Prestês huss brender ocsaa. Lige saa kunde wi tencke/ at huor som heffnsomme hierte ere/ de kunde glæde sig i denne trøst/ at Christus siger/ Jeg motte dog ocsaa der til. Men det haffuer icke den menning hoss de Christne. Fordi at de see icke aleniste til det tilfald/ huorledis det gick met Christo/ men de see ocsaa til hans persone/ huo hand er/ oc huad endeligt det fick/ effter Faderens vilie i Himmelen. Thi at effterdi Gud icke sparede sin enbaarne Søn/ hand skulle formedelst drøffuelse oc pine komme til sin herlighed/ da trøstede de Christne sig ocsaa der met/ oc kunde icke acte det for vrede eller noget ont tegen/ om de end ocsaa skulle lide/ oc bære paa Kaarssit/ Fordi (sige de) Min HErre Christus bar det ocsaa/ Faderen lagde det ocsaa paa hannem/ Hui skulde da ieg lade opuecke mig til wtaalmodighed? Jeg er suenden/ Min HErre selff haffde det verre end ieg/ Der faare ekon frilige til/ wsel motte ieg vere/ der som ieg vilde lade holde mig yppermere/ end min Fader i Himmelen haffuer huldet sin enbaarne Søn. Det skal mere vere mig en glede end

sorge/ at ieg skal lide met min HErre Christo/ oc vere hannem saa lijg. Thi dette haab er da der / at lige som Christi pine ligger paa mig/ saa skal oc Christi herlighed vederfaris mig. See/ saadan en frimodighed vil vor HErre Christus giøre oss alle / der met/ at hand holder oss sit eget Exempel faare / Fordi at hand er io HErren/ oc wi ere Suenden/ Nu er det naturligt/ at HErren skal haffue en fordel faar Suenden / Men her lider Herren / ia hand lider mere end hans Suend / Der faare kunde Suennene trøste sig i denne pine / saa at de kunde vere diss taalmodigere i det / som de skulle lide.

Nu følger her oc aff denne en anden trøst/ huilcken Christus oc saa viser oss til/ oc siger/ Vaare i aff Verden/ da elskte Verden det hende tilhørde/ Oc efterdi i ere icke aff Verden/ men ieg vdualde eder aff Verden/ da hader Verden eder. For Guds skyld da lader oss vel lade øern oc hierte op/ oc høre disse ord flitelige/ oc mercke dem vel. Oss tyckis alle/ naar Kaarsset ligger paa oss/ at wi ere besynderlige wlycksalige Mennniske / ellers skulde det icke gaa oss saa aldelis ilde / Der som Gud tencte paa oss/ eller haffde kierlighed oc behagelighed til oss / da skulde hand vel før redde oc hielpe/ oc icke lade oss komme saa dybt i nød/ Men tag du saadane tancker/ oc holt dem hid/ oc see om de skicke sig met vor HErris Christi Ord/ da skalt du finde det meget anderleds. Thi her staar aarsagen/ huor faare at Dieffuelen oc Verden forfølge dig / oc legge dig allehonde wlycke paa. Det skeer icke fordi at Gud er dig vred/ lige som hand haffde forglemt dig / oc vilde icke hielpe dig for dine synders skyld. Der faare skeer det / siger Christus / at du est icke aff Verden / men ieg haffuer vdualt dig aff Verden: Thi det er vist/ du mot vere saa arm en skrøbelig / ælendig Syndere som du kant/ vaare det saa at du vaare aff Verden/ da skulde Verden elske/ det som hende hørde til/ Hun skulde bære dig paa hender / oc icke en gong ynske dig noget ont. Men nu du icke est aff Verden/ Jeg haffuer draget dig vd / mig selff til it besynderligt Klenodie/ oc beuaret dig til mig selff / Saadant fortryder Dieffuelen oc

II. Trøst/ Kaarsset er it tegen at wi ere Christne.

Verden/ der faare kunde de icke vere til freds met dig. Fordi at lige som Gud oc Dieffuelen icke kunde forligis met hverandre/ Saa kunde oc Verden oc de Christne icke vere endrectige/ der er it euigt findskab/ lige som mellem Vlffuen oc Faar/ oc dette findskab kommer aldri til ende vden skade oc fare.

Huad tegen Kaarssit er.

Huad vil da følge fremdelis aff denne trøst? Intet andet/ end du skalt anamme Kaarssit oc modgang/ oc ansee det/ som it vist vidnisbyrd/ at du est it Guds Barn/ at Gud haffuer affskilt dig fra Verden / oc at du haffuer andet at haabis til end den gantske Verden haffuer/ som er/ at Gud vil vere dig naadig/ oc Verden vgunstig / at hand vil giøre dig salig / oc fordøme Verden for hendis vantro skyld. Thi huad kand det ellers andet vere/ at vor HErre Christus her siger/ Jeg vdualde eder fra Verden? Det kaldis io/ at Verden skal slet vd igennem vere affskilt fra de Christne faar Gud. Saa naadig er vel Gud/ at hand lader Predicke sit Ord faar Verden / oc lader tilbiude sin naade oc salighed formedelst Christum. Men hun vil icke/ oc bruger der til met al fortredelighed imod Christum/ hans ord/ oc hans Kircke. Der vil io følge en streng dom oc euig straff effter. Der faare siger vor HErre Christus / vere i til frids / oc lader forfølgelse vere eder it vist vidnisbyrd oc tegen/ der i kiende paa/ at i ere icke aff Verden/ men mine Børn/ Der faare bære i oc min farffue/ oc skulle ocsaa gaa met mig vnder Kaarssit.

III. Trøst/ Huo Euangelij forfølgere ere.

Saa trøster vor HErre Christus sine Chrifine/ at de skulle icke forferdis for Kaarssit/ men vere trøstige/ see til hans eget Exempel/ oc trøste oc fryde sig i den tilkommende herlighed. Oc hand setter end en trøst der til/ at wi skulle lære/ huo disse dog retteligе ere/ som forfølge de Christne. Fordi at vaare icke vor HErris Christi vnderuisning/ da kunde wi letteligе fare vild her vdi/ saa at Kaarssit skulde bliffue oss aldelis wlideligt. Saadant (siger Christus) skulle de giøre eder for mit Naffn skyld / Fordi at de kiende icke den/ som mig vdsende. Dette ord skalt du vel mercke/ thi det er/ som ieg sagde i begyndelsen/ aldelis it wtroligt ord. Fordi at see dig vel omkring/

kring/ huilcke de ere/ som paa denne dag forfølge Euangelion? Ere det icke Paffuen/Cardinaler/Bischoper/Keysere/Konger/Førster/ oc andre saadane herlige Mend? Men huo vil sige om disse samme at de kiende icke Gud/ efftterdi at de aleniste for denne sag skyld sette sig op imod vor lerdom/ oc kalde den Ketteri/ at de ville vere bedre Christne end wi? Som de rose aff oc sige/ at de ville bliffue hoss den gamle skick oc deris Forfædris tro/ Skulde disse Folck intet vide aff Gud/oc icke kiende Gud?

Ja frilige vide de intet aff Gud/oc kiende hannem icke. Thi det kaldis at kiende Gud/ at du visselige vedst/at Gud er naadig/ oc vil aleniste for sin Søns Christi Jesu skyld/ giøre oss alle salige. Der see dog om Paffuen oc alle hans tilhengere icke forskiude denne Gud/ oc giøre dem en anden/som skal lade stille sig til frids formedelst vore egne gerninger/ som er/ met Faste/ met Messe at sige/ met Almisse at giffue oc andet saadant? Men Gud er icke saadan en Gud/ oc efftterdi Papister icke vide aff nogen anden/ da følger det/ at de vide aldelis intet aff den rette Gud/ oc bliffue der faare i deris synd/ oc skulle miste den euige salighed. Huad det kaldis at kiende Gud.

Denne er nu den trøst/ der wi haffue/ som skulle lide forfølgelse for ordens skyld/ at wi vide/ at wi haffue oc kiende den rette Gud/ som for sin Søns skyld vil anamme oss til naade/ oc giffue oss det euige lijff. Om denne Gud vide vore modstandere intet/ Der faare skulle wi mere haffue metlidelse oc metynck offuer dem/ end vere vrede paa dem. Lad dem ekon rase saa hen oc forfølge de Christne/ de kunde icke forderffue oss vor sag/ wi haffue formedelst Christum en naadig Gud/ saa kunde de oc icke giøre deris sag god/ efftterdi de vide intet aff Gud/oc fordi forfølge Euangelion.

Gud affuerie oc forhindre dem/ oc beuare naadelige
oc beskerme sin arme Christendom besynderlige i denne tid/
Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som obenbarede dig formedelst din Søn Christum Jesum / wi bede dig / giff din hellig Aand i vore hierter / at hand kand optende den rette Christelige kierlighed i oss / oc vocte oc beuare oss fra alt det / som er kierlighed imod / Oc der til met ocsaa trøste oc styrcke oss i al genuordighed / som vederfaris oss for dit Ord skyld / at wi kunde holde oss fast til din naade oc dit Ord / oc foracte Verdens oc Dieffuelens vrede /
AMEN.

Paa S. Andree dag /

Euangelion Johannis i det Første.

DEn anden dag stod atter Johannes / oc tho aff hans Disciple / Oc som hand saa Jesum vandre / sagde hand: See / det er Guds Lam. Oc tho aff hans Disciple hørde hannem tale / oc følgede Jesu effter. Da vende Jesus sig om / oc hand saa dem følge effter / oc sagde til dem: Huad søge i effter? Da sagde de til hannem: Rabi (det er vdlagd / Mestere) Huor est du til herbere? Hand sagde til dem: Kommer oc seer det. De komme oc saae det / oc bleffue den samme dag hoss hannem. Oc det vaar ved den tiende time. En aff de tho / som hørde aff Johanne / oc følgede

følgede Jesu effter / vaar Andreas Simonis Petri Broder / den samme finder først sin Broder Simon / oc siger til hannem: Wi haffue fundet Messias / huilcket der er vdlagd / den Saluede / oc hand førde hannem til Jesu. Der Jesus saa hannem / sagde hand: Du est Simon Jonas Søn / du skalt kaldis Kephas / det bliffuer vdlagd en Klippe.

DEnne Text tage wi fordi faar oss paa denne dag / at her giffuis smuct grundelige til kiende / huo Andreas vaar / oc ved huad middel hand kom til vor HErre Christum / oc førde sin broder Petrum ocsaa til hannem / Thi der ligger besyn-

derlige maet paa saadant / Der faare haffuer oc Euangelisten Johannes handlet der nogetflitelige om. De andre Euangelister sige aleniste / at Andreas oc Petrus vaare Fiskere / Men Johannis formelder om Andrea / at hand vaar S. Johannis Døberens Discipel / huilcken hand haffde draget effter aff Galilea indtil Jordan / hørt hans Predicken / oc wden tuil ladet sig ocsaa Døbe paa Christum / huilcken Johannes Predickede om / at hand skulde snart traade frem / At dette er saa det første. Paa sit embedis vegne vaar Andreas en Fiiskere / men en offuermaade from Fiskere / som flitelige hørde Guds Ord aff Johanne / oc trode dem met aluerlighed.

Huo Andreas vaar.

Det nyder hand oc got at / at hand saa formedelst Johannis Predicken kommer der hen / at hand lærer at kiende Christum / Fordi at som Johannes den Døbere staar en dag / oc Andreas oc end en anden aff hans Disciple er hoss hannem / da seer hand vor HErre Jesum gaa frem omkring sig / oc hand løffter strax sin haand op / viser paa hannem met fingeren / oc siger / See det er Guds Lam / Der Andreas oc hans staalbroder høre det / da forlade de strax Johannem / oc gaa effter vor HErre Christum. Christus bliffuer dem var / hand vender sig til dem / oc spør huad de ville / De sige / Mestere / huor est du til herbere? De fromme mend vaare icke saa dristige / at de sagde / som deris hierte dog vaar / at de vilde gerne vere hoss hannem / oc anamme hannem for deris Mestere / De spørie aleniste huor hand er til herbere / at de kunde vide huor de skulde finde hannem / om de haffde hannem behoff. Da befaler hand dem at gaa met sig / Oc de bliffue den dag hoss hannem / oc høre saa meget aff vor HErre Christo / at Andreas giør sig strax anden dagen rede / søger sin Broder Petrum / oc fører hannem it glædeligt budskaff / At hand haffuer fundet Christum den rette Messiam / oc fører saa Petrum oc saa til Christum / oc vor HERre Christus tager hannem til sig / Oc strax der effter kalder hand hannem til en Apostel / oc siger / at hand skal fremdelis fange Mennisker / som Lucas ydermere fører denne Historie i det femte Capitel. Saa ere Andreas oc Petrus bleffne vor HErris Christi Disciple.

Huorledis Andreas kom til Christi vidskab.

Denne

Denne er Historien som skal besynderlige Predickis paa denne dag/ oc her ere besynderlige try stycke at mercke / Det først / at saadan stor offueruettis handel gaar saa offuermaade ringe oc enfoldelige til. Det andet/om Johannis Predicken. Det tredie / om fruct oc nytte aff saadan Predicken.

Om det første muc wi bekiende/at det vaar en herlig ypperlig ting/ at Guds Søn loed see sig iblant oss Mennisske / i en saa arm oc ælendig skickelse / at ingen gaff act paa hannem / Aleniste den hellige Johannes / som hannem døbte / oc haffde lært at kiende hannem hoss Daaben / hand tager vare paa hannem / oc giffuer hannem formedelst sin Predicken obenbare vidnisbyrd / at hand er Guds Lam/ Men hand haffuer der icke mere en tho Disciple Andream oc en anden/som høre dette vidnisbyrd/anamme det/oc følge vor HErre Christo effter der paa/ huilcke hand anammer til Disciple oc Apostle: En offuermaade herlig oc ypperlig ting / siger ieg/ bliffuer her handlet / men aldelis woden al pral Fordi at skal saadan en drabelig Predickere / icke haffue mere end tho Disciple/ hoss saadant it herligt vidnisbyrd om Guds Søn? oc skal vor Herre Christus icke haffue mere pral met dem / der hand anammer dem til Apostel oc Disciple? Naar en amectige Munck oc en lusig Nunde komme i Kloster/ da skal huer mand holde helligedage oc haffue en besynderlig høytid met dem / Huor herligt it væsen oc Ceremonier haffuer mand chuor som Bisper ekon vie Prester / oc naar de siunge deris første Messe? Huor faare giør icke oc Christus her lige saa? Hand siger ret slet hen / kommer beseer mit herbere/ Til Philippo/ siger hand/ Følge mig effter/ Til Petro / nu her effter skalt du fange Mennisske / Dette ere de Ceremonier oc al den pral / der hand icke giør dem til ringe Predickere met / men til Apostle/ Hand rager dem icke som Paffuen/ hand saluer dem icke som Moses/hand giør dem icke ny kleder/ In summa/ det gaar altsammen ret oc slet til/ Huor faare dog?

Store sager haffue en ringe begyndelse.

Fordi/ At hans Rijge er icke aff denne Verden/ Saa er oc icke dette embede en herlighed / men aleniste en tieniste / oc de som

Huor faare Christus bruger icke pral met sine Prester.

skulle brugis der til/skulle ick vere Herrer/ men Suenne/ ia vel oc saa Verdens skostrug/ Denne menning haffuer icke Paffuen oc ingen aff hans Prester/ De tencke at de ville saa bruge dette embede/ at de ville vere Herrer der aff/ oc aldelis intet tiene/ Der faare kunde de icke begynde denne stat saa enfaaldelige oc daarlige som Christus/ men met bram/ oc giøre dem en anseelse der met/ at en Prest/ en Munck/ en Nunde/ skulde fra taap oc til taa haffue en skilsmisse fra alle andre Menniske/ellers tencte de/holder ingen aff oss/De foracte ocsaa offuermaade storlige vore Kirckctienere/fordi at de ere icke viede/ icke ragde/ icke smurde/ end dog de vel ere/ som Paulus aleniste kreffuer/ duelige til at lære/ rene i deris lerdom/ wstraffelige i deris leffnet/ oc giffue huer mand gode Exempel til forbedring. Men her som Christus giør Apostle seer du intet saadant/ de ere fromme enfoldige Mend/ Fordi at de andre/ som vaare i høy stat oc verdighed/ vilde icke kiende hannem god der faare/ at de skulde anamme hannem for en Mestere oc Herre/ Hand vaar selff enfoldig oc vanuittig/ Saa skulde dette embede icke vere en herlighed/men aleniste en tieniste/Der faare skicker hand sig paa det enfoldigste der met/ dem til it Exempel/ at de skulde fly/ barm/ hofferdighed/ oc ypperligt væsen/ oc tage aleniste vaare paa den tienist/som dem vaar befalen/Dette er det første.

Om Johannis Predicken.

Det andet er om Johannis den Døberis Predicken/ at hand met sin finger peger paa Christum/oc siger/ See det er Guds Lam: Kand hand da intet andet naffn giffue vor HErre Christo? Huor faare siger hand icke/See/det er Messias/ See/ det er Guds Søn/ etc.

Den hellige Johannes kand baade Predicke herlige oc enfoldelige om vor HErre Christo/ effter som hand haffuer Disciple faar sig/ Huor herligt it vidnisbyrd er det/ at hand siger/ Wi haffue alle taget aff hans offuerflødighed/Naade for naade/ det er/ Der som Christus vaare icke/da skulde wi alle dø i Guds vrede/ oc forderffuis. Item/den enbarne Søn/som er i Faderens skiød/ forkyndede oss det/ Oc til Jøderne siger hand/ Jeg er icke verdig til/

at ieg skal opløse hans skøtuenge. Dette ere herlige vidnisbyrde/ met huilcke Johannes ophøyer vor HERRE Christum offuer alle ting.

Men her / der hand haffuer Andream faar sig / siger hand ekon/ Det er Guds Lam/ Saadant synis vel at vere ringe oc enfoldeligt/ Men det er dog høyt nock/ oc vel aldelis for høyt priset/ naar som wi ville rettelige tencke der paa / Oc det haffde besynderligt it smuct forstand hoss Jøderne. I Mosi Lou brugede mand Lam til at slacte oc offre/ Alligeuel nu at de samme Offer haffde det naffn/ oc kalledis Syndoffer/ oc forligelse Offer/ saa førde de dog icke syndernis forladelse met sig/ Men de vaare en vduortis beuisning/ met huilcke Jøderne bekiende sig/ at de haffde giort wret/ oc de kiøbte sig der met løss faar menigheden / at mand for saadan synd skyld icke skulde wdelycke dem fra menigheden / Lige saa siger det Epistel til de Hebreer: Oxe blod oc Bucke blod helliger de wrene til legemlig renlighed/ det er/ sielen eller hiertet rensis icke der met / mand fick icke syndernis forladelse der met/ Men det vaar en Figure til it andet oc bedre Offer/ formedelst huilcket syndernis forladelse skulde komme offuer den gantske Verden.

Huor faare Christus kaldis it Lam.

Offer i Louen.

For denne sag skyld kalder Johannes Christum it Lam/ at hand skal offris/ oc met sit Blod bekomme syndernis forladelse. Hand siger oc icke blot/ at hand er it Lam / men Guds Lam/ det er/ saadant it Offer / huilcket Gud haffuer beskicket for Verdens synder/ at de skulle met hans Blod kiøbis løss/ oc betalis. Denne er nu den rette trøst/ huilcken en arm samuittighed søger effter/ oc der hun frimodelige oc wden tuilssmaal kand forlade sig paa / Thi det kunde vel strax huer mand betencke hoss sig selff / at der som hand end slactede tusinde Øxen/ saa vilde Gud dog icke forlade synderne for saadant blod skyld/ Thi huad veed en Oxe eller Queg aff dine synder ? Oc hui skulde Gud acte blod aff Queg saa høyt / at hand der faare skulde forlade synderne? Kunde mand saa komme til syndernis forladelse / da haffde de store HErrer det got / oc de

Christus Guds Lam.

fattige skulde lide nød for Pendinge oc armod skyld. Der faare/ alligeuel de fromme Jøder end skulde fuldkomme saadan vduortis Gudstieniste/ efftersi Gud haffde selff befalet oc skicket hende/ saa kunde dog hiertet icke vere til frids der met i fristelse / det kunde icke trøste sig imod synden met Oxe blod / Ko blod oc Lamme blod.

Men her findis det rette blod/ oc det rette trøstelige Offer/ naar som mand hører om dette Lam/ at Gud haffuer beskicket sin enbaarne Søn der til/at hand skal betale for vore synder/ oc met sit blod forlige Gud sin Fader met oss. Her see wi baade/ først huor gruselig en suar byrde synden er / efftersi at intet blod kunde betale der faare/ eller stille Guds vrede/ wden hans enbaarne Søns blod. Der faare skal huer mand met høyste flid vocte sig fra synden / oc icke legge saa suar en byrde paa sig. Der nest see wi ocsaa Guds naade/ efftersi hand giffuer sin enbaarne Søn hen i døden for oss/ oc wi kunde visselige trøste oss der met / at wi vide / at Gud er forligt met oss formedelst dette Offer / huilcket hand selff aff Faderlig naade oc godhed beskickede oss. Dette oc andet saadant mere talede oc forklarede / wden tuil / den Døbere Johannes met flere ord.

Andree tro.

Der faare strax Andreas oc hans staaldbroder høre det / da huercken ville de eller kunde vere longt fra dette Offer/oc det som er it gantske vnderligt / det forarger dem aldelis intet / at vor HErre Christus gaar enfoldig oc simpel hen / haffuer ingen besynderlig anseelse eller tilløb/De tro deris Mestere oc Predickere Johanni/oc holde denne simpel ælendige Menniske for Guds Lam / som skal met sit blod giøre dem / oc alle Menniske fri fra synden oc døden.

Aff saadan en tro følger fremdelis denne fruct / at de icke kunde holde det ligende fæ himmelige/ der de haffue fundet/ de giøre hannem obenbare / oc ville at andre Menniske skulle ocsaa vide saadan trøst. Andreas gaar strax bort/ siger sin Broder Petro der aff/ lige som Philippus her effter siger Nathanael aff hannem/ lige saa skal det end nu gaa stedze oc altid. Predicke embedet/ der

Johan-

Johannes haffde / gaar end nu i Verden / Formedelst det samme visis Christus oss / oc betees / lige som met en finger / at hand er en meglere mellem Gud oc Mennisken / oc at wi formedelst hans blod ere forligte met Gud / oc kiøbte løss fra synden. Der som wi nu (som Andreas her) tro denne Predicken / da anamme wi icke aleniste vor HErre Christum for vor egen persone / men wi føre ocsaa andre til hannem formedelst vor bekiendelse / at de ocsaa lige som wi lære at kiende hannem / oc bliffue formedelst hannem salige.

Andreas betencker sin Broder Petrum.

Det er den hellige Andrea (som wi see oc høre paa hannem) det høyste oc ypperste ligende fæ / at hand haffuer fundet Messiam / Fordi at huo vilde icke glede sig hiertelige der aff / at hand haffuer en fast tryghed imod den euige død / synden oc Guds vrede? Men hand lader sig icke nøye der met / at hand haffuer saadant it ligende fæ / Hand vil at andre skulle ocsaa komme der til / oc besynderlige haffuer hand sin kiere Broder Peder i sinde / som ocsaa vaar en Fiskere / Men hand viste end nu intet aff saadan salig naade / Fordi at alligeuel en Christen skal betencke alle Menniske til det beste / oc ville dem got / saa er det dog baade Guds oc naturlig skick / at sleet oc byrd skal først betenckis / Fordi at som Paulus siger / Huo som icke staar sit eget huss rettelige faare / huorledis skal hand staa andre rettelige faare? Lige saa / huo som icke acter sin sleet oc byrd / huorledis kand den rettelige elske oc haffue god vilie til andre / som høre hannem icke til?

Besynderlige skal mand betencke sleet oc byrd.

J Verden finder mand vel offuermaade mange Exempel / huor som fiendskab er imellem de neste Slectinge / oc at mand beuiser der imod fremmede al veluillighed oc kierlighed. Du finder oc vel ecte Mend / som slar oc drager deris egē Hustrur / oc er lystig met andre / oc giffuer icke it ont ord fra sig. Men der tale du om / om det skeer oc uden synd? Oc om den slemme Sathan icke giffuer aarsage der til? Thi der skal io vere en naturlig bebindelse imellem søster oc Broder / Faderen oc barnet / Hustru oc Hosbonde. Der som du sønder slider dette naturlige baand / formedelst vrede eller heffn / huad skal mand da tro dig til at giøre imod fremmede? Der

som

som du icke vilt omdrage met din Fader/ din Broder/ din ecte Hustru/din Faders eller Moders Broder/oc holde dem noget til gode/ Huorledis er det muligt / at du skulde giøre det imod en anden? Dieffuelen kand vel giøre det saa/ at dig tyckis/ du kand bedre lide huer mand / end din Neste slect oc byrd / Men ieg sagde tilforn/ see du dig om / om det er oc ret/oc du kant giøre det wden synd? Dette regenskab er oc vist hoss Menniksen/ der Paulus giør/ Huo som icke staar sit huss ret faare / huorledis kand den staa Kircken faare? Lige kaldis det ocsaa / Den som icke kand haffue enighed met sin egen slect / huorledis skal den forligis met fremmede? Saa seer du huad sind Andreas haffde / Der komme wden tuil mange baade kyndinge oc wbekynde i ferde met hannem/ Men hand haffuer en hiertelig begæring der til / at hand vil føre sin Broder der hen / at hand kand kiende Christum/ oc bliffue ocsaa salig.

Huorledis Foreldre skulle betencke deris Børn.

Saadant skulde wi ocsaa lære oc giøre/oc besynderlige haffue Foreldre denne formaning vel behoff / Fordi at er det icke en foruent ælendig handel? Fader oc Moder tencke ekon der paa/at de kunde arbeyde meget op / skraffue til sammen / oc lade her effter sig til deris Børn/Det er den høyste oc største sorge/ Men huorledis de skulle kunde komme til Guds oc Christi kundskab / oc de kunde bliffue salige / der finder du icke en Fader iblant tusinde / som tager sig det hiertelige til. Der som min Søn eller Dotter kunde haffue saa mange hundrede eller tusinde gyldene at begynde met/tencke de/ da stode de vel / Men at de kunde bliffue til euig tid salige/ oc icke vorde fordømde/ der tencke de icke hundrede parten saa meget paa/ oc fordi ere de saa forsømmelige met straff/ met vnderuisning/ met deris eget Exempel/oc i andre maade/ vdi deris hussholdning/ Der effter gaar det lige som mand haffuer dreffuit til/ Mand haffuer ladet sine Børn Pendinge her effter sig / oc icke tuct eller Gudfryctighed. Pendinge forføre oc besuige vnge Folck / oc der kommer intet andet aff end lijffs oc siels forderffuelse / Det haffuer du leffnet dine Børn effter dig paa dit yderste/ oc giort dig dit leffnet surt der met. Der faare da lad den hellige Andree Exempel / vere

dig

dig i saa maade en Hußspegel/ at du lærer aff hans Exempel/ huorledis du skalt holde dig imod din slect oc byrd/ efftirdi hand kand icke haffue rolighed/ før end hand ocsaa fører sin Broder til Christum.

At vor HErre Christus neffner Peder strax ved sit naffn/ oc siger huo hans Fader er / det er it tegen til hans Guddommelige Maiestat / faar huilcken der er intet skiult / men alting er obenbare oc vitterligt/ Der faare opueckis Petrus strax der aff/ at hand kunde icke lenger holde vor HErre Christum for it blot Menniske. Men huor faare hand foruender hans Naffn/ oc kalder hannem icke mere Simon/ men Cephas/ det er/ en klippe/ Til det naffn finder du aarsagen paa Petri oc Pauli høytid/ Som er/ at dette naffn gaar icke paa hans Persone / men paa Petri tro oc bekiendelse/ Saadant er den rette Klippe / imod huilcken Dieffuelen/ Verden/ oc alle Kirckenis fiender intet formue.

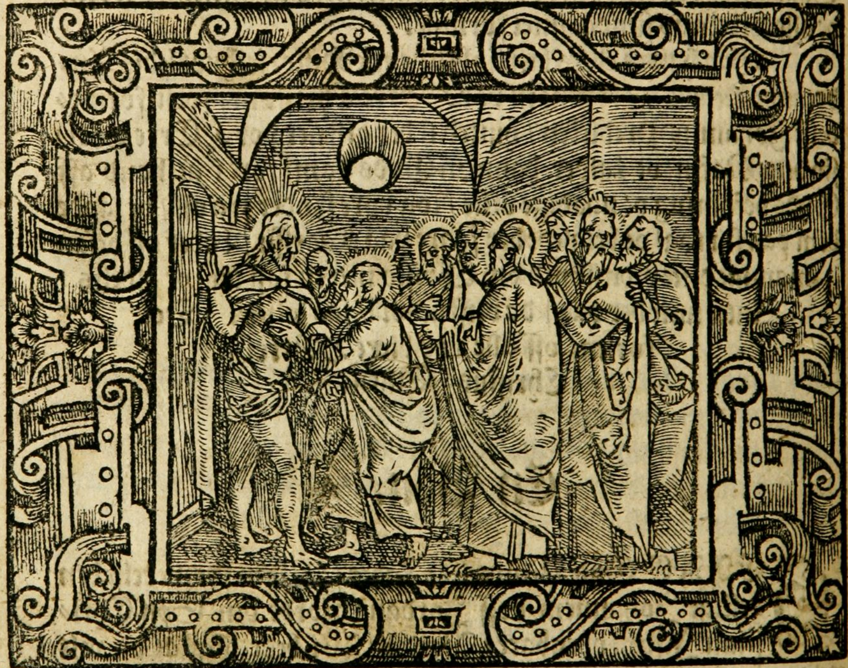
Saa haffue eders kierlighed denne Historie/ huorledis Andreas oc Petrus ere komne til vor HErre Christum / først formedelst Johannis Predicken / huilcken der giffuer vor HErre Christo dette Naffn/ oc kalder hannem Guds Lam/ fordi at hand aff Guds befalning oc naadige vilie / tog vore synder fra oss / oc lagde dem paa sin ryg/ oc betalede der faare paa Kaarssit / Lader oss ocsaa anamme dette vidnisbyrd om Christo met en fast tro/ oc aldelis intet tuile der paa / da bliffue wi ocsaa salige. Det forlene oss alle vor kiere HErre Christus / Amen.

En Bøn.

HErre Gud Himmelske Fader / du som formedelst den hellige Johannem hoss Jordan / giorde din Søn Christum Jesum obenbare i Verden/ Wi bede dig / at du vilt ocsaa røre vore hierte/ formedelst din hellig Aand/ at wi kunde met den

den hellige Andrea / Hiertelige anamme denne Predicken om din Søn / kiende hannem for vor Saliggiørere / oc efterfølge hannem / oc io icke lade nogen forfølgelse tuinge oss fra hannem / før wi formedelst hannem bliffue aldelis salige / AMEN.

Paa S. Thome dag / Euangelion Johannis i det xx.

Thomas

THomas en aff de tolff/ som kaldis Tuilling/ vaar icke hoss de andre Disciple / der vor HErre Jesus kom til dem. Da sagde de andre Disciple til hannem: Wi haffue seet HErren. Da sagde hand til dem: Wden saa er / at ieg seer nafflegaffuene i hans hender / oc stinger min finger i nafflegaffuene/ oc stinger mine hender i hans side / da vil ieg det icke tro. Oc otte dage der effter vaare atter hans Disciple der inde/ oc Thamas met dem. Jesus kommer / der dørrene vaare tillucte / oc staar mit iblant dem / oc siger: Fred vere met eder. Der effter siger hand til Thoma: Reck din finger hid/ oc see mine hender/ Oc reck din haand hid/ oc stick hende i min side/ oc ver icke vantro / men tro. Thomas suarede / oc sagde til hannem: Min HErre oc min Gud. Jesus siger til hannem: Effterdi du haffuer seet mig Thoma / da tror du/ Salige ere de som icke see / oc dog tro. Jesus giorde oc mange andre tegen faar sine Disciple/ som icke ere screffne i denne Bog / Men disse ere screffne / at i skulle tro/ Jesus er Christus Guds Søn/ oc at i formedelst troen skulle haffue liffuit/ i hans Naffn.

JDenne dagis Euangelio er it trøsteligt oc smuct Exempel for alle mistrøstige forferdede hierte/ som kiende deris synd: Oc besynderlige/ nær de ere saa skrøbelige i troen/ oc ere fordi bekumrede oc trangstedde / oc frycte for Guds vrede oc strenge dom. Thi Thomas staar her i en offuermaade stor oc dyb vantro/ Quinderne sagde at Christus vaar Opstanden/ de haffde seet hannem / De tho Disciper aff Emahus sagde lige saa / paa det siste de

Thomas er i en offuermaade vantro.

thi Apostle met alle de / som paa den tid haffde veret i husit hoss dem/gaffue ocsaa vidnisbyrd/ at Christus vaar opstanden / haffde veret hoss dem/ oc talet met dem / Men det halp altsammen intet/ de skulde alle vere Thome løgnere: Jeg/ siger hand/ vil icke tro/ at det er sant/ vden ieg seer nafflegaffuene i hans hender/ oc stinger mine fingre der ind / oc stinger mine hender i hans side.

Nu er det icke en ringe ting/ at hand vil icke tro om Christo/ at hand er Opstanden. Thi hand giffuer der met sit hierte klarlige til kiende / at hand holder icke mere aff Christo / end aff it andet Menniske/ Lige som hand er vant til met andre / naar de dø / at der kommer ingen igen/Saa tencker oc tror hand ocsaa om vor HErre Christo / at hand er it Menniske lige som andre Menniske/ Hand skal intet besynderligt kunde giøre / effterdi hand er en gong død/ da bliffuer hand vel saa. Saadant kaldis io dog icke aleniste at haffue en skrøbelig tro / men at tro aldelis intet. Der som den arme Menniske haffde besindet sig / saa haffde hand dog fortuilet/ Fordi at huor met kand eller vil hand trøste sig imod synden/døden oc helffuede/effterdi hand haffuer ingen Christum/der er en HErre offuer døden/ men holder Christum for it blodt Menniske?

Denne vantro er oc der faare diss større i Thoma / at hand plat haffuer forglemt alle vor HErris Christi herlige Predickener/ oc alle store vnderlige gerninger / Lige som det haffde veret idel spøgelse handel oc Fabels tale/ fordi at ellers haffde hand io taget troning der paa/oc besluttet der aff/ At vor HERRE Christus vaar mere end it Menniske/ oc besynderlige effterdi saa mange vidnisbyrd komme til sammen her effter / om hans Opstandelse / da skulde hand ladet det gaa sig til hierte oc taget troning der paa. Men det er borte met hannem altsamen / hand ligger i vantro offuer ørerne / at hand kand intet finde eller optencke / som kand giøre hannem denne handel ekon lidet oc i nogen maade troligt / Alle de som sige hannem der aff / skulle haffue løgn met at faare / hand vil alene haffue sandhed / Alle skulle de vere daarer / hand vil alene vere klaag oc forstandig.

Saa staar nu den vantro Thomesis Exemeel her/ at huert Menniske skulde met rette grue der faare/ Huad giør nu Christus der til/ huilcken sagen er aleniste anrørendis? Fordi at saa meget som Thomam staar til/ da fornedrer hand Christum oc tager hans ære fra hannem/ oc giør it purt blot Menniske aff hannem/ huilcken døden haffuer tuingd oc er for sterck. Huorledis skicker nu Christus sig met hannem? Bliffuer hand oc vred paa hannem? Vdskiuder hand hannem der faare aff Apostel embede? Fordriffuer oc fordømer hand hannem der faare? Bruger hand oc saadan strenghed oc vrede imod hannem/ som wi pleye/ naar mand ekon lidet/ ia met it blot ord haffuer talet paa vor ære? Ney/ aldelis intet/ Men efft erdi Thomas selff setter det middel/ at hād vil da tro/ naar hand seer hans nafflegaff i henderne/ oc det saar i hans side/ oc føler der paa met sine fingre/ da lader vor kiere HErre Christus dette middel vere sig behageligt/ hand vil icke lade Thomam bliffue i den vantro/ hand lader hannem see oc føle paa sig/ at Thomas kand ekon komme aff den vantro/ oc vorde trofast/ som hand siger/ Thoma reck din finger hid/ oc see mine hender/ Reck din haand hid/ oc sting hende i min side/ oc vere icke vantro/ men tro. Christus omgaaff venlige met Thoma.

Kiere Menniske/ huorledis kunde dog Christus handle venligere/ oc vere mere metlidig oc miskundelig imod it saa vantro oc haarnacket Menniske? Du hører icke it ont ord/ oc seer end der til met den veluillighed/ at hand gerne giør alt det/ som der kand tiene til/ at Thomas kand komme til troen.

Dette Exempel skalt du vel mercke/ oc betencke/ at huad vor kiere HErre Christus giør met Thoma/ det vil hand giøre met dig oc mig/ oc oss alle/ som oc saa ere arme skrøbelige syndere. Thi hand kom icke aleniste for Thome skyld/ Hand leed icke aleniste pine for hans skyld/ Hand opstod icke aleniste hannem til trøst/ Men/ som mand siunger paa Jule høytid i Kircken/ aff den Prophete Esaia/ Dette barn er oss født/ oc Sønnen er oss giffuen/ wi skulle alle glade vere/ Thi hand vil vor trøst vere/ etc. Der faare om du est en arm Syndere/ oc haffuer fortørnet Guds baade i en maade oc anden/

Du befinder dig at vere saar skrøbelig i troen / vantro vil stedze forderffue dig. Forferdis der faare icke/ tenck icke/ Gud er min fiende/ Christus haffuer offuergiffuit mig/ hand acter mig intet / Thi her seer du / at hand anammer de vantro / Hand gaar effter Thoma/ der det vel haffde burt sig / at Thomas skulde gaa hannem effter/ Hand taler det vantro Menniske paa det venligste til/ oc formaner hannem : Der som hand nu vilde for vore synder oc vantro skyld/ forskiude oc forkaste oss/ da haffde hand i sandhed icke i saa maade skicket sig met Thoma. Saa staar nu dette Exempel her / oc er beskreffuit aff Johanne/ icke for Thome/ men for vor skyld / at wi det skulle lære/ oc bliffue frimodige der aff / at wi haffue saa naadig en venlig HErre/ i vor HErre Christo/ som gaar effter det vildfarende Faar / søger det/ oc bær det paa sin axel til Faare stien igen / der som det skal haffue varetect / foder / tryghed / oc alt andet som det haffuer behoff.

Trøst for Syndere.

Dette skalt du lære oc trøste dig der met / oc du skalt ocsaa der til met i denne maade følge Thome Exempel/ at du skalt icke bliffue vantro / men tro / Du finder Guds Ord oc befalning hoss alle Christne/ oc besynderlige hoss de rette Kirckettienere/ at de skulle i Jesu Naffn tilsige dig alle dine synders forladelse. I vor HErris Christi Naduere/ giffuis dig met Brød oc Vijn / Chhristi legeme oc Blod at æde oc dricke / paa det / at lige som ordene lyde / du skalt icke tuile / at hans legeme er giffuit for dig/ oc hans Blod vdgydet til dine synders forladelse. Dette Predicker mand obenbaare faar dig i Kircken. Der see til/ at du est icke mere vantro/ Anamme denne trøst hiertelige gerne/ oc forlad dig der paa : Fornemmer du / at det vil icke gerne ind i dit hierte / da bed Gud om naade / oc om sin hellig Aand/ lad andre ocsaa bede met dig/ oc for dig/ Huad gielder det/ at sagen skal forbedre sig/ oc du skalt aff en vantro Thoma bliffue tro / oc met Thoma kiende oc bekiende vor HErre Christum for din Gud oc HErre? Thi det skal icke fattis paa vor Herre Christo/ det er hans hierte/ lige som hand siger / Jeg er kommen at søge det fortabte i Israel. Der som dig fattis paa troen/ paa ret-

Wi skulle tro met Thoma.

ferdighed/paa Aanden/ da vil hand hielpe dig / giøre dig bistand/ oc holde dig ved mact/ Hand vil icke (som hand siger Matthei i det niende) vere hoss de retferdige oc fromme/de haffue hannem icke behoff/de acte hannem oc intet/ Hand vil vere hoss Syndere/ oc kalde dem til Penitentze/ at de skulle kiende deris synder / oc giffue sig ind til Christum/ oc haabe oc vente formedelst hannem hielp.

Saadant skalt du lære vel / Du skalt vere saare dybt i vantro/om du skalt giøre det verre end Thomas. At vor HErre Christus nu hielper hannem saa naadelige aff vantro / skeer icke fordi/ at hand haffde det fortient: Ah HErre Gud / Huad fortieniste kand vere eller rosis hoss saadan vantro ? Hand haffde fortient Helffuedis ild/ oc intet andet. Men vor HErre Christus kand icke andet / end vere arme Synder naadig / gunstig oc god / Dette hierte driffuer hannem til Thoma / her skalt du tro / at hand haffuer end nu saadant it hierte / oc vil saa beuise det imod dig. Fordi at betenck dog selff/ huor aff skulde det ellers komme / at hand loed dig komme til den salige Daab : at hand lader Predicke sit Ord faar dig oc giffue dig sit legeme oc Blod / oc end nu haffuer befalet at forkynde dig daglige dine synders forladelse ? Haffde hand ont i sinde met dig / oc icke vilde haffue dig salig / da haffde hand taget saadane middel fra dig/ Men effterdi hand (saa at sige) legger dem faar din dør / oc tilbiuder dig dem huer dag / kant du oc da andet tencke/end hand er dig naadig/ oc vil haffue dig salige ?

Saa lær nu dette Exempel vel / Mael Thomam faar dig/ lige som hand er i sig selff/ da skalt du see it saare gruseligt forferdeligt billede paa en stor syndere / der du aff hiertet skulde forskreckis oc rædis faare / at denne Apostel er falden saa suarlige oc dybt. Naar som du nu haffuer vel seet pva dette billede / oc beseet dig imod hannem/ saa tage oc der effter vor HErre Christum faar dig / sku oc giff act paa / huorledis hand holt sig imod denne groffue Syndere/ oc fatte det haab / at hand vil ocsaa handle naadelige met dig/ som met en arm Syndere/ oc icke heller lade dig bliffue i vildfarelse/ som it vildfarende/ ia aldelis fortabt Faar. Holt dig aleniste/ som

før er sagd/ til hans Ord/ lad hannem icke raabe forgeffuis at dig/ Bruge den hellige trøstelige Naduere / Søg nøglene/ huilcke hand betrode oc gaff alle Kirckctienere oc Christne i ordet/ saa bliffuer du wden tuil behulpen/ besynderlige om du vilt ocsaa bliffue varafftig i din Bøn.

Troen til Christum giør alene salig/ oc icke seelse.

Thi høer huad vor HErre Christus selff siger/ Efftersdi du haffuer seet mig Thoma / da tror du / Salige ere de som icke see/ oc tro dig. Vor HERRE Christus seer vore tancker offuermaade smuct / Fordi wi lade oss altid tycke / at de haffde en stor fordel faar oss / som haffue met deris øyen seet Christum / oc hørde hannem daglige / Men huad haffuer saadant hulpet Phariseer oc Scrifftkloge? In summa / Det er ekon alenisste troen/ formedelst huilcken wi bliffue salige/ Oc efftersdi vor kiere HErre Christus locd sit ord bliffue effter sig paa Jorden / oc befalede at Predicke Penitentze oc syndernis forladelse/ i sit Naffn/ Da er det alt ens/ oc gielder lige meget / huad heller du hører Christum selff / eller hans Apostle oc Tienere/ Thi det er alt it ord/ lige som hand siger/ Huo eder hører/ hand hører mig. Der som du nu tror dette ord / der din Sielesørgere eller en Christen ehuo hand er / siger dig faare/ om Penitentze oc syndernis forladelse i Christi Naffn/ da est du salig/ siger Christus/alligeuel at du icke seer eller hører mig legemlige/ Thi det haffuer ingen hulpet at see oc høre / som wi ste paa de vantro Jøder/ Men troen haffuer hulpet/oc hielper end nu.

Oc det som end mere er / disse samme som haffue seet oc hørt Christum selff/de haffde icke behoff at tro/ at Christus vaar Menniske/fordi at de haffue seet saadant met deris øyen: Men det skulde de tro/ der de icke kunde see/ oc hørde det alenisste aff hannem i ordet/ Som er / at hand vaar Guds Søn / oc bar Verdens synder / oc at Gud for hans skyld vil vere oss naadig. Der bliffuer det end veed paa denne dag/ oc det er vist/ som Christus her siger / Salige ere de som icke see/ oc tro dog.

Huor ere nu de forblindede Papister / huilcke der icke sette salighed blot paa troen til Christum / men ocsaa paa gerninger/

Christus siger io dog icke / at disse ere salige / som faste / bede / icke ihielsla / icke stiele / icke bedriffue hoer / Dette ere vel gode gerninger i dem selff / men dog siger Christus icke / at wi formedelst dem kunde vorde salige: Salighed staar blot oc alenistе paa troen / at du holder det Menniske Christum Jesum for Guds euige Søn / som betalede for oss paa Kaarssit / oc formedelst sin Opstandelse / oplod oss veyen til liffuit / at wi ocsaa formedelst hannem skulle vere det euige liffs Børn / Tror du det da est du salig. Lige som Christus her siger / oc Johannes strax her effter setter it drabelig Sprock. Disse vnderlige gerninger / siger hand / ere screffne / at i skulle tro at Jesus er Christus / Guds Søn / oc at i formedelst troen skulle haffue liffuit i hans Naffn. Du hører huad mand skal tro / Som er / at det Menniske Jesus født aff Jomfru Maria i Bethlehem / er den Christus / det er / den foriette Sæd oc Guds Søn / som skal sønderknuse Hugormens hoffuit / Huad denne tro vdretter fremdelis / oc fører met sig / hører du ocsaa. Som er det euige liff / Der skal io ocsaa syndernis forladelse vere hoss / efftterdi det er vist / at huor synden er / der er ocsaa døden. Nu fører troen oss det euige liff / icke som en gerning / men fordi / at hun fatter Christum oc hans Ord / Thi Johannes setter der til / At i skulle haffue liffuit formedelst troen i hans Naffn / det er / Gud giffuer oss det euige liff for Christi skyld / at wi skulle sette vort hierte oc tillid til hannem.

Gode gerninger giøre oss icke salige.

Huad mand skal tro.

Huad fruct troen fører met sig.

Ja / siger en Papist / skal mand dog io ocsaa giøre gode gerninger? Frilige skal mand giøre dem / giør mand dem icke / oc vil leffue i synd / da maa mand forlade sig der til at det vil straffis met den euige død / Men der aff følger det icke / efftterdi mand skal giøre gode gerninger / at gode gerninger giøre oss salige / men lige som det er wmuligt / at gode gerninger ere der som troen icke er / fordi at de følge først aff troen / som sagd er i det Euangelio paa den siuende Søndag om Magdalena / Saa er det wmuligt / at wi kunde haabis til det euige liff formedelst noget andet / end ved Guds Søn / oc hans død. Huor met vilt du da fatte oc anamme saadant? Christus / som wi haffue hørt / lagde det i sit Ord / oc befalede / at Predicke

Mand skal giøre gode gerninger.

Penitentze oc syndernis forladelse i hans Naffn / Men troen fatter oc anammer aleniste ordet / Oc der faare følger det vden al gensi-gelse / at wi aleniste formedelst troen til Christum bliffue salige. Saa haffue eders kierlighed en visser trøst aff den hellige Thoma / at Gud vil haffue taalmodighed met dem som ere skrøbelige i troen / vere Syndere naadig / oc saa fremt de tro hans Ord / giøre dem til euig tid salige / det forlene oss vor kiere Fader i Himmelen / Amen.

En Bøn.

HERRE Gud Himmelske Fader / du som formedelst din Søn / vilde skaffe oss arme Syndere raad oc hielp / Ver mig naadig / oc hielp mig / at ieg kand staa imod vantro / oc met al tillid oc fortrøstning giffue mig indtil dit ord oc foriettelse / Oc / O du Guds Søn / som icke vilde lade den vantro Thomas bliffue i saadan synd / men haffuer hulpet hannem naadelige / Giff ocsaa din hellig Aand i mit hierte / at ieg aldri skal kunde mistrøste eller tuile paa din naade / oc formedelst en fast tro til din barmhiertighed / bliffue til euig tid salig / Amen.

**Gud Fader / Gud Søn / Gud hellig Aand / den eniste / euige / almectige Gud / vere loff oc ære til euig tid / For denne lerdom / oc alle andre velgerninger /
A M E N.**

En almindelig Form oc maade / huorledis Folcket skal formanis til at bede effter Predicken.

MIne elskelige venner / Effterdi wi vdi vor kiere HErris Jesu Christi Naffn ere her nu forsamlede / oc haffue Guds befalning oc Bud / at wi skulle bede / oc der til met foriettelsen / at vor naadige Fader i Himmelen / vil gerne giffue oss / huad som wi bede om i Jesu Christi Naffn.

Saa lader oss nu først betencke den gantske Christendoms nød / oc bede / at Gud vil beuare oss sit Ord rent oc klart / fra alle Secter oc Ketteri / oc naadelige beskerme sin arme Christendom / imod alle Dieffuelens oc Tiranners anslag.

Der nest lader oss ocsaa bede for dette timelige lijff / at Gud vil naadelige giffue oss fred oc timelig verlig / oc beuare oss fra Krig / dyr tid oc Pestilentze / oc besynderlige affstyre Tørcken / oc alle Ordens oc Kirckenis fiender / for sit hellige Naffn skyld.

Beder ocsaa for al den gantske Christendoms Øffrighed / at Gud vil opliusse deris hierte / formedelst sin Aand oc Ord / at Guds Ord oc ære kand formedelst dem forfremmis / oc icke forhindris / oc wi kunde haffue diss mere fred vnder deris Regimente.

Oc be-

Oc beder besynderlige/for vor naadige Herre oc Kong. N. vnder huis beskyttelse oc beskermelse Gud haffuer sæt oss/at Gud vil vere hoss hans Regimente/ oc giffue lycke oc salighed der til/ Paa det at Guds ord oc ære/ al dydelighed oc fromhed kand forfremmis/ oc al forargelse (som er end nu megen) kand nedleggis/oc alting regæris vel oc fredsommelige til den menige Mands nytte oc gaffn.

Der nest beder ocsaa for Rijgens Raad/ for Borgemestere oc Raad/ for Borgere oc Bynder/ oc for alle andre ehuad Stat de ere vdi/ som her til haffue kent oc bekient Guds Ord/at Gud vil naadelige beuare dem i denne bekiendelse uden al forargelse/ oc føre andre flere der til met. Oc der imod/at Gud vil imodstaa alle dem som forfølge hans Ord fortredelige/ oc affstyre deris anslag/ oc naadelige beskerme sin Kircke fra dem.

Oc besynderlige/ effterdi mange fattige Christne forfølgis/fordriffuis/holdis i fengzel/ pinis ynckelige oc affliffuis/baade en sted oc anden i alle Land/for ordens skyld / da ere wi plictige til at bede Gud for dem/at hand formedelst sin hellig Aand vil trøste oc styrcke deris hierte/beuare dem fast i den rette lerdoms oc troens bekiendelse/ oc hielpe dem til en salig ende baade til lijff oc siel.

Der nest beder ocsaa for vore arme Brødre oc Søstere / her oc i den gantske Verden / som enten ere i suar siugdom eller store fristelser / at Gud vil naadelige hielpe dem der aff. Besyn-

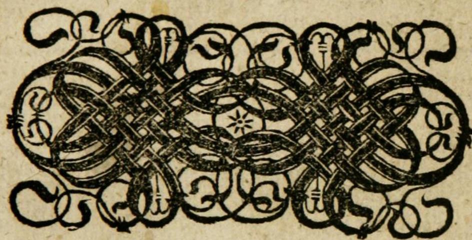
Besynderlige begæris en almindelig Bøn aff eder for N.

Paa det siste da beder for de arme Mennisker/ som end nu ligge vnder Paffuedomet i vildfarelse oc en ond samuittighed oc icke haffue eller forstaa Guds salige Ord/som wi/ At Gud vil ocsaa føre dem til sin naadis liuss/ oc formedelst den rette tro til Christum/ giøre dem salige met oss til euig tid.

At wi kunde bliffue bønhørde i alt dette/da beder inderlige en Fader vor.

Vor HERris Jesu Christi naade/ oc Guds kierlighed/ oc den hellig Aands samfund/vere met eder alle/ Amen.

230

Prentet i Lybeck

aff Assiwerus Krøger.

Aar effter Guds byrd.
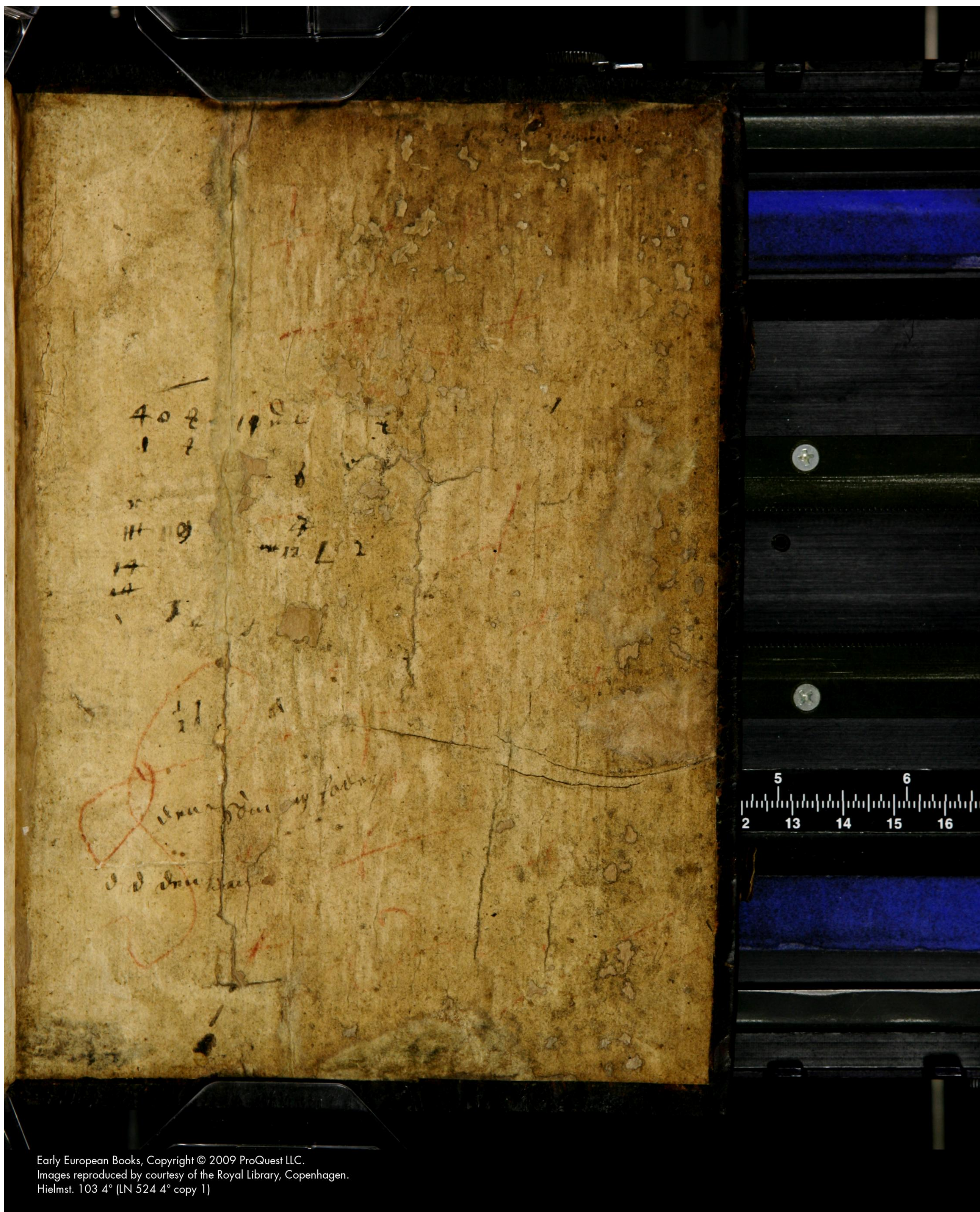
M. D. LXIX.

